

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ»

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ
ΠΟΝΟΣ: Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ/ΕΝΤΑΞΗΣ ΑΘΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΜΕ
ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Αλέξανδρος Μπόνιας
Α.Μ.: 12023

Μεταπτυχιακή Διατριβή
ΠΕΔΙΟ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Οκτώβριος 2019

© Copyright
Μπόνιας Αλέξανδρος
Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Εθνικής Αντιστάσεως 41, 172 37, Δάφνη, Αθήνα

Μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής

Καμπερίδου Ειρήνη (Επιβλέπουσα)

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας: Κοινωνικό Φύλο και Αθλητισμός
Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού - Ε.Κ.Π.Α.

Πατσαντάρας Νικόλαος

Αναπληρωτής Καθηγητής Αθλητικής Κοινωνιολογίας
Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού - Ε.Κ.Π.Α.

Νικηταράς Νικήτας

Καθηγητής Άσκηση για Όλους
Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού - Ε.Κ.Π.Α.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικών και Καποδιστριακών

Πανεπιστημίων Αθηνών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ "ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ"

ΠΡΑΚΤΙΚΟ

ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Του Αλεξάνδρου Μπόνια

Η τριμελής εξεταστική επιτροπή, που ορίστηκε από τη Συνέλευση του Τμήματος της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών στη συνεδρία της 10/11/2016 για την κρίση και αξιολόγηση της μεταπτυχιακής διατριβής του **κ. Αλεξάνδρου Μπόνια** με τίτλο: «Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικός πόνος: Ο αθλητισμός ως μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης / ένταξης αθλητών/τριών με κινητική αναπηρία» αποτελούμενη από τους κ.κ. **Ε. Καμπερίδου**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (επιβλέπτουσα), **Ν. Νικηταρά**, Καθηγητή της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, **Ν. Πατσαντάρα**, Αναπληρωτή Καθηγητή της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, εκλήθησαν σήμερα 28/6/2019 ημέρα Παρασκευή και ώρα 13:30 ύστερα από επίσημη έγγραφη πρόσκληση στο Αμφιθέατρο Ε. Παυλίνη της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών, προκειμένου να κρίνουν και αξιολογήσουν την παραπάνω διατριβή.

Μετά από διεξοδική συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μελών της εξεταστικής επιτροπής κατέληξαν ότι η κρινόμενη διατριβή πληροί όλους τους όρους εκπόνησής της, είναι πρωτότυπη και προάγει την επιστημονική γνώση και ως εκ τούτου κρίνεται αποδεκτή και εγκρίνεται.

Τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής:

Ε. Καμπερίδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ν. Νικηταρά, Καθηγητής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ν. Πατσαντάρα, Αναπληρωτής Καθηγητής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ευχαριστίες

Θα ήθελα καταρχήν να ευχαριστήσω τα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής, την κυρία Ειρήνη Καμπερίδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας: Κοινωνικό Φύλο και Αθλητισμός, η οποία είναι η Επιβλέπουσα Καθηγήτρια της Διπλωματικής μου εργασίας, τον κύριο Νικόλαο Πατσαντάρα, Αναπληρωτή Καθηγητή Αθλητικής Κοινωνιολογίας και τον κύριο Νικήτα Νικηταρά, Καθηγητή Άσκησης για Όλους, που με βοήθησαν και με στήριξαν με τη γνώση τους και με την ακούραστη θέλησή τους στην προσπάθεια πραγματοποίησης του παρόντος πονήματος.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους βοήθησαν στη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Πρώτον, τους Αθλητές που συμμετείχαν στη συνέντευξη και με τη συμμετοχή τους εξήχθησαν ενδιαφέροντα αποτελέσματα, που αξίζουν μελέτη αλλά και εμπάθουση για την αντιμετώπιση του κοινωνικού ζητήματος που μελετάμε, καθώς και την αναγκαιότητα διενέργειας περαιτέρω ερευνών, πάνω σε αυτό το θέμα αλλά και σε δείγμα με αθλητές με διάφορες άλλες αναπηρίες. Και ακόμα, ένα μεγάλο ευχαριστώ διότι δέχθηκαν να με βοηθήσουν με τις συνεντεύξεις και να γίνουν συμμετέχοντες στην έρευνα, τη στιγμή που κάποιοι άλλοι αθλητές δεν ήθελαν να συμμετέχουν, είτε λόγω αντιμετώπισης του θέματος ως ταμπού είτε λόγω της αδιαφορίας τους για το θέμα είτε και για λόγους «βεντετισμού». Δεύτερον, θα ήθελα να ευχαριστήσω την, Επίκουρη Καθηγήτρια Κλασσικού Αθλητισμού, κυρία Πολυξένη Αργειτάκη, μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής (ΕΟΕ), και την κυρία Γεωργία Ζωγράφου, ταμία της Ελληνικής Αθλητικής Ομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Α.ΟΜ. ΑμεΑ) για την ουσιαστική και πολύτιμη βοήθειά τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω και στον Σπύρο Βασδέκη, Ομοσπονδιακό τεχνικό σε αγωνίσματα δρόμου και άλματα στην Ε.Α.ΟΜ. ΑμεΑ. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Γεώργιο Τζίμα, Ομοσπονδιακό τεχνικό της Εθνικής Ομάδας Boccia, που με βοήθησε πολύ στην προσπάθεια διενέργειας των συνεντεύξεων και με αγκάλιασε με πατρική αγάπη και συμμερίστηκε την προσπάθειά μου.

Το πιο μεγάλο ευχαριστώ θέλω να το δώσω στους γονείς μου, Κωνσταντίνο Μπόνια και Μαρία Τσουκαλά, οι οποίοι με στήριξαν υλικά και ηθικά για τη διεξαγωγή όλης της διπλωματικής εργασίας. Έζησαν μαζί μου όλες τις αγωνίες, τα άγχη και όλα όσα με απασχολούσαν, όπως τις δυσκολίες που συναντούσα και τα εμπόδια που έμπαιναν. Η στήριξή τους ήταν αμέριστη και θα έλεγα, χωρίς υπερβολή, πως είναι «συνεργάτες» στη συγγραφή αυτής της εργασίας. Το ευχαριστώ που τους δίνω, καθώς και η ευγνωμοσύνη που τους χρωστώ είναι πολύ λίγα και δεν εκφράζονται μόνο με λόγια.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στον αδερφό μου Ιωάννη Μπόνια, ο οποίος με ενέπνευσε και αποτέλεσε το άτομο που μου έδωσε το κίνητρο να ασχοληθώ με αυτό το θέμα και με αυτή την κατηγορία αναπηρίας. Ο αδερφός μου πάσχει από Εγκεφαλική Παράλυση, με Σπαστική Τετραπληγία και βιώνουμε όλη η οικογένεια αυτά τα οποία μελετάμε. Επομένως, το ευχαριστώ και στον Γιάννη είναι λίγο, καθώς με έκανε και με κάνει κάθε μέρα να αναμετριέμαι με τον ίδιο μου τον εαυτό.

Και πάλι σας ευχαριστώ.

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ¹2019

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ	Ειρήνη Καμπερίδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας: Κοινωνικό Φύλο και Αθλητισμός		
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικός πόνος: Ο Αθλητισμός ως μέσω κοινωνικής ενσωμάτωσης/ένταξης αθλητών/τριών με κινητική αναπηρία (Social exclusion and social pain: Sport as a means of social inclusion/integration for athletes with physical disabilities)		
Αριθμός λέξεων:120,100 405 σελίδες: ii - 391		Ημερομηνία τελευταίας κατάθεσης εργασίας	28/10/2019
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	Αλέξανδρος Μπόνιας Α.Μ.: 12023		
<p>ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΦΥΓΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ</p> <p>Δια της παρούσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή/διπλωματική εργασία αποτελεί δικό μου δημιούργημα και συντάσσεται με το πνεύμα της ερευνητικής δεοντολογίας που περιγράφεται στον Κανονισμό Σπουδών της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (ΣΕΦΑΑ) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ). Αυτή η εργασία/μελέτη/ έρευνα δεν έχει κατατεθεί ή χρησιμοποιηθεί για άλλο σκοπό.</p> <p>Όνοματεπώνυμο: Αλέξανδρος Μπόνιας</p> <p>Υπογραφή: <i>Η Υπογραφή έχει τεθεί επί του πρωτοτύπου που τηρείται στο Σπουδαστήριο της Κοινωνιολογίας, ΣΕΦΑΑ/ΤΕΦΑΑ (ΕΚΠΑ).</i></p> <p>Ημερομηνία: 28/10/2019</p>			

¹Ακαδημαϊκή δεοντολογία και αποφυγή λογοκλοπής των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών ως προς την αναγνώριση της συμβολής των άλλων ερευνητών και την απόδοση παραπομπών στις πηγές στις οποίες έχει βασιστεί. Η τήρηση κανόνων ακαδημαϊκής δεοντολογίας προϋποθέτει την ικανότητα κριτικής αντιμετώπισης κατά την μελέτη των πηγών και απαιτεί επιμέλεια κατά την οργάνωση της μελέτης και της συγγραφής του κειμένου. Βλέπε «Βασικές Αρχές Δεοντολογίας και Βιοηθικής» <http://www.phed.uoa.gr/ereyna/epitropi-ereynhtikis-deontologias-bioh8ikis.html>

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΠΟΝΟΣ: Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ/ΕΝΤΑΞΗΣ ΑΘΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΜΕ ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Περίληψη

Η μελέτη αυτή διερευνά το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (ΑμΕΑ), στο παράδειγμα αθλητών/τριών με κινητικές αναπηρίες και επιδιώκει να κατανοήσει και να εξηγήσει, τον ρόλο που ενδεχομένως διαδραματίζει ο Αθλητισμός στην κοινωνικοποίηση και την κοινωνική τους ενσωμάτωση/ένταξη. Κατόπιν μιας ενδελεχούς βιβλιογραφικής αναζήτησης, διαπιστώσαμε ότι τα ερευνητικά δεδομένα επ' αυτού του ζητήματος και για αυτή την κοινωνική κατηγορία των ΑμΕΑ είναι ελάχιστα (Kamberidou, Bonias & Patsantaras, 2019). Ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίζεται στο κοινωνικό πεδίο, ως ένα σύνθετο ζήτημα και συνδέεται πρωτογενώς με καταστάσεις φτώχειας και ανεργίας. Επίσης περίπλοκο, πολυσύνθετο και πολυσχιδές εμφανίζεται, γενικά στις κοινωνικές επιστήμες και το ζήτημα της ενσωμάτωσης (Kamberidou, 2019; Καμπερίδου, 2012; Patsantaras, 2019; Πατσανταρας, 2015). Λαμβάνοντας υπόψη αυτό το δεδομένο και χρησιμοποιώντας συμπληρωματικά κοινωνιολογικές θεωρίες περί ενσωμάτωσης (κυρίως φαινομενολογικές και κριτικές θεωρητικές προσεγγίσεις) η έρευνα επικεντρώνεται στην αθλητική δραστηριότητα, η οποία χαρακτηρίζεται από πολλές εμπειρικές και θεωρητικές μελέτες, ως εξαιρετικό μέσον για την ενσωμάτωση ανθρώπων, με ποικιλότροπα φυσικά-βιολογικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, σε κοινωνικές ομάδες, οργανισμούς και σε ευρύτερα κοινωνικά σύνολα (Καμπερίδου 2012; Patsantaras 2019, 2013).

Μεθοδολογία: Η έρευνα μας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ποιοτικής μεθοδολογίας δίνοντας έμφαση, αφ' ενός στην ερμηνεία, την κατανόηση και την εξήγηση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμΕΑ και την αποκάλυψη των αιτιακών σχέσεων που λειτουργούν καταλυτικά στην εμφάνισή του και αφετέρου στο ρόλο της αθλητικής δραστηριότητας αναφορικά με τις δυνατότητες άμβλυνσης αυτού του φαινομένου. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 20 καταξιωμένοι αθλητές/τριες με κινητικές αναπηρίες (Παραολυμπιονίκες και Παγκόσμιοι Πρωταθλητές). Με την χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων (αφήγηση, ανάλυση, ερμηνεία και αναστοχασμός) προσεγγίζουμε το ερευνητικό μας ερώτημα σε μια ποιοτική προοπτική, έτσι ώστε να αποκαλυφθούν οι πιθανές εξηγήσεις του, μέσα από την βιοματική αθλητική και ευρύτερα κοινωνική εμπειρία των ίδιων των εμπλεκόμενων. Στις προοπτικές αυτές, ο κεντρικός στόχος αυτής της έρευνας είναι να διερευνήσει εάν και σε ποιο βαθμό η αθλητική συμμετοχή συμβάλλει στην κοινωνική τους ενσωμάτωση/ένταξη. Η ανάλυση των δεδομένων μας πραγματοποιείται σε αντιστοιχία με το διεθνή διάλογο περί κοινωνικού αποκλεισμού και του 'κοινωνικού πόνου', όπως αυτός προκύπτει στις προοπτικές της παγκοσμιοποίησης και ειδικότερα στις προοπτικές περί κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ακολούθως επικεντρωνόμαστε στον Αθλητισμό και στην ανάλυση των ευρωπαϊκών, εθνικών και τοπικών νομοθεσιών και πολιτικών για την

κοινωνική ενσωμάτωση των ΑμΕΑ, δια της συμμετοχής σε αθλητικές δραστηριότητες. Αναλυτικότερα, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με 20 παραολυμπιονίκες και παγκόσμιους πρωταθλητές/τριες με κινητικές αναπηρίες (14 αθλητές, 6 αθλήτριες). Η ερευνητική διαδικασία των συνεντεύξεων διεξήχθη από Οκτώβριο 2017 μέχρι Μάρτιο 2018 (διάστημα 5 μηνών). Αρχικά προηγήθηκε πιλοτική έρευνα (με 7 Παραολυμπιονίκες και Παγκόσμιους Πρωταθλητές ηλικίας 18-55 ετών), μέσα από την οποία αξιολογήθηκαν οι απαντήσεις, οι οποίες προσαρμόστηκαν στη διεξαγωγή της βασικής έρευνας το δείγμα της οποίας αποτέλεσαν 13 αθλητές/τριες με κινητική αναπηρία (18-55 ετών). Έτσι το συνολικό δείγμα της έρευνας ήταν 20 αθλητές/τριες, Παραολυμπιονίκες και Παγκόσμιοι Πρωταθλητές. Η πιλοτική έρευνα λειτούργησε υποστηρικτικά για τη βασική έρευνα• ενώ δεν χρειάστηκε να προσθέσουμε ούτε και αφαιρέσουμε ερωτήσεις. Συμπερασματικές απόψεις: Η ισχυρή πλειοψηφία των συμμετεχόντων επισημαίνει ότι υφίσταται κοινωνικό αποκλεισμό λόγω αναπηρίας. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα υπογραμμίζουν το σημαντικό ρόλο και την τεράστια συμβολή του Αθλητισμού στην κοινωνική τους ενσωμάτωση. Ο Αθλητισμός σύμφωνα με τα ερευνητικά αποτελέσματα δίνει ‘νόημα στη ζωή τους’. Ανάλογα με το επίπεδο συμμετοχής στην αθλητική δραστηριότητα—επίπεδο αγώνων, απλή συμμετοχή— προκύπτουν με διακυμάνσεις και αντίστοιχα κοινωνικά και ψυχολογικά οφέλη για τα ΑμΕΑ. Τα αποτελέσματα της έρευνας τεκμηριώνουν—συμπλέοντας με τα δεδομένα του διεθνούς διαλόγου—ότι ο Αθλητισμός, το οικογενειακό περιβάλλον και οι φίλοι αποτελούν σημαντικούς φορείς κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ωστόσο, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η κάθε περίπτωση είναι διαφορετική και απαιτεί περαιτέρω εξατομικευμένη μελέτη: ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο κοινωνικός πόνος βιώνεται διαφορετικά από άτομο σε άτομο σε αντιστοιχία με ποικιλότητες ατομικές (επίπεδο αναπηρίας), οικογενειακές, πολιτισμικές και ευρύτερα κοινωνικές παραμέτρους.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνικός αποκλεισμός, Κοινωνικός πόνος, Κοινωνικός δεσμός, Αθλητισμός, Παγκοσμιοποίηση, Κοινωνική ενσωμάτωση, Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑμΕΑ), Προσαρμοσμένος αθλητισμός.

SOCIAL EXCLUSION AND SOCIAL PAIN: SPORT AS A MEANS OF SOCIAL INCLUSION/INTEGRATION FOR ATHLETES WITH PHYSICAL DISABILITIES

Abstract

The purpose of this qualitative study is to provide an understanding of the role of sport in the socialization and social inclusion processes, namely the use of sport as a means or tool for eliminating the social exclusion of people with disabilities, and specifically athletes with physical disabilities. An in depth literature review and discussion concerning the social exclusion phenomenon and the exclusionary policies and barriers confronted by people/athletes with disabilities indicates that research on this topic, for this specific social group is scarce (Kamberidou, Bonias & Patsantaras, 2019). The social exclusion phenomenon is a complex and multi-dimensional social and political issue, typically linked to poverty, marginalization and unemployment. Beginning with an examination of sociological theoretical perspectives and discussions on social inclusion, social exclusion and social pain, this study subsequently focuses on sport participation/activity and particularly on empirical and theoretical research that distinguishes sport as a means or tool of inclusion/integration, acceptance and respect for diversity as regards disability, gender, race, sexual orientation, and so forth (Kamberidou, 2019). **Methodology:** This qualitative study focuses on the interpretation, reflection and understanding of the social exclusion phenomenon as regards individuals with physical disabilities, extracting causal relationships that function catalytically, such as sport activity and its potential for eliminating social exclusions, in addition to promoting and cultivating the social inclusion of individuals with physical disabilities. Following the analysis of the literature (i.e. Georgiou, Patsantaras & Kamberidou, 2018), semi-structured interviews are conducted with 20 renowned athletes with physical disabilities (Paralympic and World Champions), 14 male and 6 female, from October 2017 to March 2018 (5 months), as well as a series of non-participant observation sessions. Initially, prior to this, a pilot study had been conducted with seven (7) Paralympic and World Champions age 18-55 years old. Their responses were evaluated and adapted to the main study with the 20 participants (ages 18-55). Through the semi-structured interviews (narration, analysis, interpretation, and reflection) the research question is approached using a qualitative perspective with the intention of extracting, through their first-hand experiences, conceivable explanations, accounts and descriptions of their social exclusion. The central aim is to determine whether—and to what extent—sport participation contributes or has contributed to the social inclusion of the 20 participants. The analysis of the data is consistent with that of international data and dialogue on social exclusion, social pain and social inclusion, as it emerges in the globalization processes. Additionally, the study provides an analysis of European, national and local laws, legislation and policies for the social inclusion of people with disabilities through sport participation. **Conclusions:** Nineteen participants report experiencing social exclusions due to their physical disabilities. All 20 participants highlight the significant role and contribution of sport in their

social inclusion/integration, adding that *sport gives meaning to their lives*. The social and psychological benefits vary, depending on the level of their sport activity, such as athlete's playing level, skill level, and years of participation. The findings show that sport, along with the family environment and friends are significant/chief factors or variables that contribute to social inclusion. However, each case (each individual) is different and requires a further personalized study: social exclusion and social pain are experienced differently from person to person and in relation to the disability level of each individual, in addition to family, cultural, economic and broader social considerations and circumstances.

Keywords: Social exclusion, Social pain, Social ties, Sport, Globalization, Social inclusion, Persons with disabilities, Adapted sports

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρακτικό Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής.....	iv
Περίληψη	vii
Abstract	ix
Πίνακας περιεχομένων	xi
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Ορισμός και διατύπωση του προβλήματος	1
1.2 Σκοπός της έρευνας	4
1.3 Ερευνητικά ερωτήματα.....	4
1.4 Οριοθετήσεις και περιορισμοί της έρευνας	4
1.5 Σημασία της έρευνας	4
1.6 Λειτουργικοί ορισμοί	4
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	6
2.1 Εισαγωγή	6
2.2 Κοινωνικός αποκλεισμός	8
2.3 Ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού και οι κοινωνικά αποκλεισμένοι ...	8
2.4 Προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού	9
2.5 Μορφές κοινωνικού αποκλεισμού: ανασκόπηση βιβλιογραφίας	9
2.6 Παγκοσμιοποίηση και Φτώχεια	14
2.7 Παγκοσμιοποίηση και Αθλητισμός.....	23
2.8 Κοινωνικός Πόνος	26
2.8.1 Υγεία και αρρώστια: η Κοινωνιολογία της Υγείας και της Αρρώστιας	26
2.8.2 Στάδια που διαμόρφωσαν την έννοια της υγείας από το τέλος του 19ου έως αρχές 21ου αιώνα	29
2.8.3 Λαϊκές πεποιθήσεις για την υγεία και την αρρώστια.....	31
2.8.3.1 Ερμηνείες – Ορισμοί για την Υγεία	32
2.8.3.2 Εξηγήσεις περί Υγείας/ πως διατηρείται η υγεία	33
2.8.3.3 Εξωτερικοί-ανεξέλεγκτοι παράγοντες	34
2.8.3.4 Το πλαίσιο της υγείας αφορά τις ζωές των ανθρώπων ..	35
2.9 Κοινωνικός και φυσικός πόνος και συσχέτιση με κοινωνικό αποκλεισμό	35
2.10 Παράδειγμα άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού και καταπολέμησης του κοινωνικού πόνου μέσα από τον αθλητισμό	38
2.11 Νέες μέθοδοι στην κατανόηση της Υγείας και της Αρρώστιας	43
2.12 Κοινωνική ενσωμάτωση και κοινωνική ένταξη.....	45
2.13 Ευρωπαϊκές, εθνικές πολιτικές και πολιτικές της τοπικής αυτοδιοίκησης για τον κοινωνικό αποκλεισμό, την κοινωνική ενσωμάτωση	48
2.13.1 Ευρωπαϊκές πολιτικές	48
2.13.2 Εθνικές πολιτικές για την κοινωνική ενσωμάτωση.....	56
2.13.3 Οι πολιτικές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τα άτομα με αναπηρίες	58
2.14 Γενικά για την κοινωνική πολιτική και άτομα με ειδικές ανάγκες	59
2.15 «Πλαίσια- σχολές» κοινωνικής πολιτικής	60

2.16	Άτομα με ειδικές ανάγκες και κοινωνική πολιτική.....	60
2.16.1	Ορισμοί	61
2.16.2	Η Νομοθεσία για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες	62
2.16.3	Το πλαίσιο της πολιτικής για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση	63
2.16.4	Η πολιτική για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες στην Ελλάδα	64
2.16.5	Τα βασικά προβλήματα στην ενσωμάτωση της αγοράς εργασίας	67
2.16.6	Οφέλη Σωματικής Άσκησης.....	69
2.16.7	Αθλητική Δραστηριότητα και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑμΕΑ).....	70
2.16.8	Μελλοντικά Σχέδια και προοπτικές	72
2.17	Το κοινωνικό στίγμα	74
2.18	Προτάσεις για κοινωνική ενσωμάτωση/ ένταξη	75
2.19	Συμπερασματικές παρατηρήσεις – επίλογος ανασκόπησης βιβλιογραφίας	76
III.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	79
3.1	Ποιοτική έρευνα	79
3.2	Επιλογή της μεθόδου	79
3.3	Το δείγμα	79
3.4	Ερευνητικά εργαλεία- Συνέντευξη	79
3.5	Αφήγηση, ανάλυση και ερμηνεία της συνέντευξης και αναστοχασμός	82
IV.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	86
4.1	Στοιχεία διεξαγωγής ερευνητικής διαδικασίας.....	86
4.2	Λίγα λόγια για τα αποτελέσματα.....	87
4.3	Εξειδικευμένα αποτελέσματα	88
4.3.1	Ο κοινωνικός αποκλεισμός.....	88
4.3.2	Ο Κοινωνικός πόνος.....	92
4.3.3	Ο Αθλητισμός ως μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης.....	99
4.3.4	Αποφθέγματα συνεντευξιαζόμενων	104
V.	ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	109
VI.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	121
6.1	Συμπεράσματα.....	121
6.2	Επίλογος.....	121
VII.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	124
7.1	Ξενόγλωσση	124
7.2	Ελληνική – Ελληνόγλωσση	140
7.3	Ιστοσελίδες σχετικού ενδιαφέροντος	143
VIII.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	144
8.1	Ερωτηματολόγιο	144
8.2	Συνεντεύξεις	147

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Ορισμός και διατύπωση του προβλήματος

Ζούμε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η περίοδος αυτή επιταχύνθηκε με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την πτώση του τείχους του Βερολίνου (τέλη δεκαετίας 1980 με αρχές δεκαετίας του 1990). Η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται σε διεργασίες που γίνονται στα εθνικά κράτη και η αλληλοδιάχυση των αποτελεσμάτων τους μέσω διεθνικών δραστηριοτήτων διαμορφώνουν νέα δίκτυα επικοινωνίας και νέα ταυτότητα (Μπεκ, 1998). Επίσης, αναφέρεται σε μια πολυδιάστατη και πολύπλοκη διαδικασία όπου μέσω αυτής επέρχεται η ολοκλήρωση των εθνικών αγορών σε μια παγκόσμια αγορά (Γεώργιας, 2006). Οι έννοιες που έχουν ταυτιστεί με την παγκοσμιοποίηση είναι ο νεοφιλελευθερισμός και ο μονεταρισμός. Στην διεθνή βιβλιογραφία, συνδέεται με όρους όπως μετανεωτερικότητα και Δεύτερη Νεωτερικότητα. Σε αυτό το πόνημα η μελέτη της παγκοσμιοποίησης θα γίνει στη βάση του γεγονότος πως αποτελεί μια από τις βασικές αιτίες δημιουργίας του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια, γι' αυτό δεν υπάρχει ένας καθαρός ορισμός του φαινομένου αυτού (Δημουλάς, 1998; Δημουλάς, Μπαμπανέλου, & Τσιώλης, 2002; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004; Τσομπάνογλου, Κορρές, & Γιαννοπούλου, 2005). Στις κοινωνικές επιστήμες επικρατεί μια πολυφωνική- πλουραλιστική αντίληψη για το φαινόμενο αυτό και μια προσπάθεια εννοιολογικού προσδιορισμού θα ήταν αυθαίρετη (Δήμουλας, Μπαμπανέλλου, & Τσιώλη, 2002; Τσιάκαλος, 1998). Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει επικρατήσει να αναφέρεται και να προσδιορίζεται με την έννοια της φτώχειας, της ανεργίας και τον αποκλεισμό από δημόσια και κοινωνικά αγαθά, με στόχο τον κατακερματισμό της κοινωνίας (Κασιμάτη 1998; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004). Ο κοινωνικός αποκλεισμός, εκτός από τις οικονομικές διαστάσεις τις οποίες λαμβάνει, αναφέρεται και σε τεχνολογικούς αποκλεισμούς (Καμπερίδου, 2018; Kamberidou, 2013; Kamberidou, & Labovas, 2012; Patsantaras & Kamberidou, 2017), στη χαμένη γενιά, τη κακή υγεία, τη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων και την εκπαιδευτική αποτυχία (Georgiou, Patsantaras & Kamberidou, 2018; Γεώργιας, 2004; Τσιάκαλος, 1999).

Ένα εξίσου πολύ σημαντικό μέρος της μελέτης μας θα είναι το φαινόμενο του κοινωνικού πόνου, που αποτελεί μια συνέχεια του κοινωνικού αποκλεισμού και με το οποίο έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα ένα νέο επιστημονικό ρεύμα στον χώρο της κοινωνιολογίας, δηλαδή η κοινωνιολογία της υγείας και της ασθένειας. Έχουν γίνει μελέτες για την έννοια της υγείας που σημαίνει να είναι κάποιος γερός και υγιής, όπως και με τις φυσιολογικές λειτουργίες καθώς και με σωματική και πνευματική ευρωστία (Boruchovitch, & Mednick, 2002). Μάλιστα, βλέπουμε μέσα από τη μελέτη πως η υγεία αποτελεί λειτουργική ικανότητα για ανάληψη ευθυνών (Oberteuffeur, 1960) και πως η ποιότητα ζωής κάνει τα άτομα να ζουν εύπορα και δημιουργικά (Bauer, & Schaller, 1955; Boruchovitch, & Mednick, 2002; Hoyma, 1962; Λαζάρου & Πατσαντάρας, 2013; Williams, 1946). Η ασθένεια αποτελεί μια αντικειμενική κατασκευή που συγκρίνεται με την υγεία και αναφέρεται σε μια διαφορά από την κανονικότητα και αυτό συνιστά την αρρώστια (Balog, 1978). Μάλιστα, γίνεται λόγος για το γεγονός πως οι νόμιμοι

κοινωνικοί θεσμοί υποχρεώνουν να μην γίνεται υπονόμηση της υγείας. Ένας ικανοποιητικός αριθμός θεσμών παράγουν πολιτικές για την υγεία και την ασφάλεια των πολιτών, εργαζομένων και πελατών. Ακόμα, οι Κυβερνήσεις περιλαμβάνουν πολιτικές δημόσιας υγείας και θεωρούνται από τις σημαντικές εγχώριες υποχρεώσεις τους. Όμως, ανεξάρτητα από τους θεσμούς, σημαντικό ρόλο παίζει και η ατομική ευθύνη, που θεωρείται εκ των υψών ουκ άνευ για την ατομική αυτονομία και για τα πολιτικά δικαιώματα. Τα άτομα είναι υποχρεωμένα να αποκτούν γνώσεις της υγείας και της φαρμακευτικής (Arney, & Bergen, 1984).

Ένα βασικό ζήτημα στην παρούσα μελέτη είναι και αυτό της σύνδεσης του Αθλητισμού με την παγκοσμιοποίηση. Γενικά, όταν αναφερόμαστε στον αθλητισμό εννοούμε τις σωματικές δραστηριότητες, τις γυμναστικές ασκήσεις, τους αθλητικούς αγώνες και τα αθλητικά παιχνίδια, τα οποία ανελίσσονται σε ένα πλαίσιο συγκεκριμένων κανόνων (Πατσαντάρας, 2014). Αυτό συνήθως μας παραπέμπει σε καταστάσεις ανταγωνισμού αλλά και σε επιδόσεις. Βέβαια υπάρχουν και σωματικές δραστηριότητες που σχετίζονται απλά με την σωματική άσκηση, οι οποίες περιλαμβάνουν τον περίπατο, το κολύμπι, το περπάτημα και οι οποίες δεν υπάγονται σε πλαίσια κανόνων και δεν έχουν ως στόχο την επίδοση και τον ανταγωνισμό (Grupe, & Krueger, 1998; Heinemann, 1990; Πατσαντάρας, 2014). Όταν γίνεται αναφορά στον αθλητισμό, αυτός μπορεί να γίνει κατανοητός ως ένα πλέγμα νοημάτων και δραστηριοτήτων που ποικίλλουν και για τον λόγο αυτό είναι δύσκολο να οριοθετηθεί. Η δυσκολία, δηλαδή, στην εννοιολόγηση του όρου ‘αθλητισμός’ αφορά την ποικιλία που δίδεται στις σημασίες στις οποίες παραπέμπει ο όρος αυτός. Ωστόσο, σε μια πιο γενική προσέγγιση θα μπορούσαμε να πούμε πως ο αθλητισμός περιλαμβάνει «θεσμοποιημένες ανταγωνιστικές δραστηριότητες που επιτελούνται δια της χρήσης σύνθετων σωματικών κινητικών δεξιοτήτων και σωματικών ικανοτήτων» (Coakley, 2004; Πατσαντάρας, 2014).

Εάν εξετάσουμε τον όρο του αθλητισμού στο σήμερα, με βάση τα σύγχρονα δεδομένα της εποχής, θα παρατηρήσουμε πως έχει απολέσει το παλαιό συνεκτικό του νόημα. Βλέπουμε πως έχουν δημιουργηθεί νέα αθλητικά σχήματα που παραπέμπουν σε νέα κοινωνικά νοήματα, όπως ο αθλητισμός επιδόσεων, ο πρωταθλητισμός, ο ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός, ο μαζικός αθλητισμός, η φυσική αγωγή, ο αθλητισμός που προάγει την υγεία, οι αθλοπαιδιές στο στρατό, ο αθλητισμός που οδηγεί στην επανένταξη των φυλακισμένων, ο προσαρμοσμένος αθλητισμός (ο αθλητισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες), ο αθλητισμός αποκατάστασης χρόνιων προβλημάτων, τα extreme sports (αθλήματα ακραίου χαρακτήρα) (Πατσαντάρας, 2014). Όμως θα πρέπει να τονίσουμε πως ο ανταγωνισμός και η επίδοση δεν εντοπίζονται σε όλα τα αθλητικά μοντέλα που μόλις παρουσιάσαμε. Αυτά τα δύο συστατικά στοιχεία του αθλητισμού παίζουν είτε σπουδαίο είτε ελάχιστο είτε καθόλου ρόλο ανάλογα με το αθλητικό γεγονός αλλά και με το νόημα που δίδουμε στο εκάστοτε αθλητικό γεγονός (Πατσαντάρας, 2014).

Επίσης, αυτό στο οποίο πρέπει να επικεντρωθούμε είναι πως ο αθλητισμός στοχεύει στην προαγωγή της υγείας και της ευεξίας. Δηλαδή, ο αθλητισμός αποκτά ένα συμβολικό χαρακτήρα, όπου παραδοσιακά και μέσα από την εξέταση των διαφόρων πλευρών του απευθύνεται στον ελεύθερο χρόνο, αποτελεί δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου (Πατσαντάρας, 2014). Ταυτόχρονα, η

μελέτη των συναφών ρόλων και η επιρροή που ασκούν αποτελεί βασική πράξη κατανόησης του αθλητικού γεγονότος, ανάλογα με τη φύση του γεγονότος, το χώρο που πραγματοποιείται και από ποιον πραγματοποιείται. Οι ρόλοι αυτοί είναι οι προπονητές, οι διαιτητές, οι βοηθοί διαιτητές, οι τεχνικοί διευθυντές, οι κριτές, οι δημοσιογράφοι, οι αναλυτές, οι οπαδοί. Ακόμα θα πρέπει να πούμε πως οι χώροι όπου λαμβάνουν χώρα οι αθλητικές δραστηριότητες ποικίλουν (μπορεί να είναι η παραλία, το πάρκο, το γήπεδο) (Πατσαντάρας, 2014). Βεβαίως, ο αθλητισμός μπορεί να γίνει κατανοητός, μέσα από συγκεκριμένες συμπεριφορές, κανόνες και αξίες μέσα στον χρόνο. Οι αθλητικοί ρόλοι παράγουν προσδοκίες που αποτελούν ένα σύστημα διαδράσεων που αποκαλούμε αθλητισμό. Αυτές οι προσδοκίες, που μπορεί να εκπληρωθούν αλλά και όχι, παγιώνουν τις αθλητικές σχέσεις στο χρόνο, ώστε η συμπεριφορά που αντιστοιχεί στον αθλητικό ρόλο να βρίσκεται σε μια σταθερή τροχιά και να μην επηρεάζεται από τον εκάστοτε φορέα του ρόλου. Αυτό αποτελεί την αθλητική θεσμοποίηση και αυτό αποτελεί ένα δίκτυο αθλητικών θέσεων και ρόλων που συνεχονται από ένα πλέγμα αθλητικών κανόνων και αξιών (Πατσαντάρας, 2014). Άλλωστε, «οι κανόνες στον αθλητισμό δεν είναι αποτέλεσμα μιας αυθόρμητης ατομικής έκφρασης αλλά έχουν τυπικό χαρακτήρα, είναι προκαθορισμένοι» (Coakley, 2004; Πατσαντάρας, 2014).

Στο κοινωνικό πεδίο ο αθλητισμός και η σωματική γενικά εξάσκηση εμφανίζουν σήμερα μια περίπλοκη και σύνθετη νοηματική ποικιλότητα. Κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες συναντάμε αρκετές προσπάθειες που επιδιώκουν να κατανοήσουν την κοινωνική σημαντικότητα και χρησιμότητα τόσο της αθλητικής δραστηριότητας αλλά και γενικότερα της σωματικής άσκησης (Murdoch, 1990; Whitson, & Macintosh, 1990; Department of Education and Science/Welsh Office [DES/WO], 1991; Penney, 2000; Καμπερίδου, 2012; Πατσαντάρας, 2007, 2014).

Σήμερα δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη χρησιμότητα που έχουν για ζητήματα που σχετίζονται με τη λειτουργία της κοινωνικής ενσωμάτωσης (Georgiou, Patsantaras & Kamberidou, 2018; Κέφη Χατζηχαμπέρη, 2019, 2018; Λαζάρου & Πατσαντάρας, 2013). Στην εδώ προσπάθεια μας επιδιώκουμε να αποκαλύψουμε κατά πόσον συσχετίζεται ο αθλητισμός και η αθλητική δραστηριότητα εν γένει με άρση κοινωνικών αποκλεισμών και πως ο αθλητισμός μπορεί να βοηθήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση (Kamberidou, 2019, 2012, 2011; Patsantaras, 2019). Κυρίως το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στο ερώτημα κατά πόσο η αθλητική δραστηριότητα μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά αναφορικά με την ενσωμάτωση ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) στον ευρύτερο κοινωνικό ιστό.

Επίσης, θα μελετήσουμε πολιτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης και ένταξης και ειδικά για άτομα με ειδικές ανάγκες, τη νομοθεσία σε εθνικό, ευρωπαϊκό επίπεδο και σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες, μαζί με τα άτομα τρίτης ηλικίας αποτελούν τις κύριες ομάδες υποδοχής του κοινωνικού αποκλεισμού. Βέβαια δεν παρατηρήσαμε πλειάδα ερευνών για την συγκεκριμένη κατηγορία ανθρώπων και έτσι αποτελεί μια πρώτης τάξεως ευκαιρία να υπάρξει έρευνα για αυτή την κοινωνική ομάδα.

1.2 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της εργασίας αυτής αποτελεί η μελέτη του κοινωνικού αποκλεισμού και του κοινωνικού πόνου στην κατηγορία των ατόμων με αναπηρίες (και ειδικότερα για αθλητές/τριες με κινητικές αναπηρίες) και να μελετηθεί κατά πόσο ο αθλητισμός συμβάλλει στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού στους Αθλητές με Αναπηρία, δηλαδή στην κοινωνική ενσωμάτωσή τους.

1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Πρώτον, τα άτομα με αναπηρίες που θα μελετήσουμε δέχονται κοινωνικό αποκλεισμό;

Δεύτερον, πως αισθάνονται όταν αντιλαμβάνονται τον κοινωνικό αποκλεισμό;

Τρίτον, πως είναι η ζωή τους με την αναπηρία;

Τέταρτον, η άθληση τους έχει βοηθήσει να κοινωνικοποιηθούν και να οδηγηθούν σε άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;

Αναλυτικότερα, πως επιδρά ο κοινωνικός πόνος και ο κοινωνικός αποκλεισμός στα άτομα με κινητικές αναπηρίες και πως βοηθά ο αθλητισμός στην άρση του αποκλεισμού;

1.4 Οριοθετήσεις και περιορισμοί της έρευνας

Πρώτον, η έρευνα απευθύνεται σε άτομα με κινητικές αναπηρίες γενικά.

Δεύτερον, τα άτομα που συμμετέχουν στην έρευνα είναι ηλικίας 18-55 ετών, το δείγμα αποτελείται από 20 αθλητές, εκ των οποίων 14 άνδρες και 6 γυναίκες.

Τρίτον, απευθύνεται σε άτομα που αθλούνται είτε επαγγελματικά είτε ερασιτεχνικά.

Τέταρτον, δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός όσον αφορά την έρευνα (χρόνος έρευνας, μέρος που θα διεξαχθεί).

1.5 Σημασία της έρευνας

Να διερευνήσει ζητήματα περί κοινωνικού αποκλεισμού στα άτομα με ειδικές ανάγκες, να υπογραμμίσει την αναγκαιότητα υπέρβασης του κοινωνικού αποκλεισμού• να προδιορίσει-εντοπίσει το πλαίσιο της κοινωνικής ενσωμάτωσης, αναδεικνύοντας ότι ο αθλητισμός αποτελεί το έναυσμα και κύριο παράγοντα άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού, δηλαδή εργαλείο ή μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης.

1.6 Λειτουργικοί ορισμοί

Ανικανότητα είναι ένας αριθμός διαφορετικών λειτουργικών περιορισμών που κάνουν την εμφάνισή τους σε οποιοδήποτε πληθυσμό και χώρα του κόσμου (Τσομπάνογλου, Κορρές, & Γιαννοπούλου, 2005).

Αναπηρία είναι ο περιορισμός ή η απώλεια των ευκαιριών να συμμετέχει ένα άτομο με ειδικές ανάγκες στη ζωή μιας κοινότητας σε ένα επίπεδο ίσο με το επίπεδο των άλλων (Τσομπάνογλου, Κορρές, & Γιαννοπούλου, 2005).

Αποκατάσταση αναφέρεται στη διαδικασία που στοχεύει να διευκολύνει το άτομο με ειδικές ανάγκες να διατηρήσει το κοινωνικό, ψυχιατρικό, διανοούμενο, φυσικό και πνευματικό λειτουργικό επίπεδο σε βέλτιστο επίπεδο, παρέχοντας τα εργαλεία για να αλλάξουν τις ζωές τους σε ένα πιο υψηλό επίπεδο ανεξαρτησίας (Τσομπάνογλου, Κορρές, & Γιαννοπούλου, 2005).

«Εξίσωση των ευκαιριών» αναφέρεται στα συστήματα της κοινωνίας και του περιβάλλοντος (υπηρεσίες, δραστηριότητες, πληροφορίες, τεκμηρίωση) γίνονται διαθέσιμα σε όλους, όπως και στα άτομα με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρές, & Γιαννοπούλου, 2005).

Σπαστικότητα είναι η συχνότερη μορφή εμφάνισης κινητικής διαταραχής στα παιδιά με εγκεφαλική παράλυση (ΕΠ), ενώ η επιληψία, τα προβλήματα στην όραση και την ακοή και η νοητική υστέρηση αποτελούν τα συνοδά προβλήματα (Nordmark et al., 2001; Δρούγια και συν., 2006). Περιπτώσεις εγκεφαλικής παράλυσης είναι η σπαστική διπληγία ή η σπαστική τετραπληγία, που θεωρούνται νευρολογικές διαταραχές.

Τετραπληγία: «Η αδυναμία και σπαστικότητα τόσο των άνω όσο και των κάτω άκρων, με συμμετοχή ή μη του κορμού και των μυών του προσώπου (Hagberg et al., 1975; Nelson et al., 1994; Ζαφειρίου και συν., 2008). Στη σπαστική τετραπληγία τα προβλήματα στην κίνηση, στην ομιλία και στη νοητική ανάπτυξη ήταν πιο συχνά και διαπιστώνεται διαφορά πνευματικών και κινητικών δεξιοτήτων σε σχέση με τα παιδιά που πάσχουν από σπαστική διπληγία (Kulak et al., 2005; Ζαφειρίου και συν., 2008).

Σπαστική τετραπληγία είναι καθολική αναπηρία των άνω και κάτω άκρων (Chia-Ling Chen et al., 2010; Matthews et al., 1999).

II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 Εισαγωγή

Προς τα τέλη του 20^{ου} και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα αναδύεται ένας νέος όρος στο επιστημονικό πεδίο των κοινωνικών επιστημών. Αυτός ο όρος είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται στενά με την περίοδο της παγκοσμιοποίησης (αρχές της δεκαετίας του 1990), όπου και έχουμε την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Αποτελεί μια πολυδιάστατη και πολύπλοκη διαδικασία και μέσω αυτής επέρχεται η ολοκλήρωση των εθνικών αγορών σε μια παγκόσμια αγορά (Γεώργιας, 2006). Πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες υποστηρίζουν πως ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίζεται με την μορφή της ανεργίας και της φτώχειας• παράλληλα αναπτύσσεται και επιστημονικό ενδιαφέρον για τον κοινωνικό πόνο που προκαλείται από τον κοινωνικό αποκλεισμό (Γεώργιας, 2006; Παπαδοπούλου, 2012; Kamberidou, 2006; Kamberidou, & Patsantaras, 2005; MacDonald, & Leary, 2005). Για την κατανόηση του όρου κοινωνικός αποκλεισμός λαμβάνουμε υπόψη τη θεωρητική προσέγγιση του ερευνητή πως επηρεάζεται από τις κοινωνικές αντιπαραθέσεις—την θέση του στην κοινωνία την ιστορική στιγμή, τη κουλτούρα της εποχής του και τις εκάστοτε επιστημονικές παραδόσεις που υπάρχουν σ' αυτήν (Μπεκ, 1998). Ως αποτέλεσμα παρατηρείται επιστημονικό ενδιαφέρον για τον κοινωνικό πόνο (MacDonald, & Leary, 2005), δηλαδή το πως αισθάνεται ο άνθρωπος που έχει υποστεί κοινωνικό αποκλεισμό και πως επιδρά αυτός ο κοινωνικός πόνος στην κοινωνία. Ο κοινωνικός πόνος, σε αντίθεση με τον φυσικό, εκδηλώνεται με αντικοινωνική συμπεριφορά Αυτό εξετάζεται σε συνάρτηση με τον φυσικό πόνο. Ακόμα, γίνεται λόγος πως ο φυσικός πόνος αφορά κυρίως το σωματικό πόνο και πως εκδηλώνεται (π.χ., με σημάδια στο σώμα, με τραυματισμούς), ενώ ο κοινωνικός πόνος εκδηλώνεται με αντικοινωνική συμπεριφορά, που στηρίζεται στην επίδραση που έχει ο κοινωνικός αποκλεισμός στο άτομο (MacDonald, & Leary, 2005).

Στόχος αυτής της εργασίας είναι αρχικά να εξετάσουμε τι σημαίνει κοινωνικός αποκλεισμός και τί σημαίνει κοινωνικός πόνος, πως συσχετίζονται και τι επιπτώσεις έχουν στο κοινωνικό σύνολο. Δεύτερον, θα διερευνηθεί οι σχέσεις τους (πως αυτά σχετίζονται) με την υγεία και την αρρώστια. Δηλαδή, σε αυτή την εργασία θα καταδείξουμε πως η υγεία ή η αρρώστια μπορούν να επηρεάσουν, να συμβάλλουν ή να δημιουργήσουν κοινωνικό πόνο και κοινωνικό αποκλεισμό ή το αντίθετο, πως η υγεία μπορεί να συμβάλλει στην κοινωνική ενσωμάτωση.

2.2 Κοινωνικός αποκλεισμός

Δεν υπάρχει ένας καθαρός ορισμός του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Πληθώρα ερευνών αναδεικνύει ότι δεν μπορεί να δοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός για τον κοινωνικό αποκλεισμό, λόγω της πολυφωνικής-πλουραλιστικής προσέγγισης και θεωρητικής ανάλυσης (Δημουλάς, 1998; Δημουλάς, Μπαμπανέλου, & Τσιώλης, 2002; Καμπερίδου, 2012; Κέφη Χατζηχαμπέρη, 2019; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004; Τσομπάνογλου, Κορρές, &

Γιαννοπούλου, 2005). Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια σύγχρονη επινόηση με πολιτική κυρίως χροιά (Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004). Μολονότι η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού, αρχικά απορρίφθηκε από την επιστημονική κοινότητα, εντούτοις χρησιμοποιήθηκε στην πολιτική και ειδικά από πολιτικούς επιστήμονες (Παπαδοπούλου, 2002). Ο όρος αυτός, σχετικά πρόσφατος, εμφανίσθηκε στην Ευρώπη (Βεργόπουλος, 1999) και έγινε γνωστός από το Συμβούλιο των Υπουργών Κοινωνικών Υποθέσεων της ΕΟΚ το 1989 (Council of Ministers, 1989). Αυτό στόχευε στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Ωστόσο, ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού δεν θεωρείται νέος· αναφέρεται στις αρχές της δεκαετίας του 1960 από τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Σχεδιασμού της Γαλλίας, Pierre Masse στο έργο του "Les dividendes du progress" (Παπαδοπούλου 2002). Στον κοινωνικό αποκλεισμό αναφέρεται και ο J. Klanfer το 1965 στο έργο του "L' exclusion sociale" —όπως επισημαίνει η Παπαδοπούλου (2002)—ο οποίος ανήκε στην εθελοντική ομάδα του Πατέρα Joseph Wresinski, ηγέτη του κινήματος ATD-Quart Monde. Αμέσως μετά, το 1974, ακολουθεί το κείμενο του René Lenoir με τίτλο "Les exclus, un français sur dix" (Οι Αποκλεισμένοι, ένας στους δέκα Γάλλους (Παπαδοπούλου, 2002). Μάλιστα, ο Lenoir συμβάλλει στην υιοθέτηση του όρου αποκλεισμός/"exclusion" (Δημουλάς, και συν., 2002; Παπαδοπούλου, 2002). Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται στις κοινωνικές ανισότητες στις δυτικές κοινωνίες, ανισότητες που εμφανίζονται με μορφή της ανεργίας και της φτώχειας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια συστημική διαδικασία που ξεκινά από την κοινωνικοποίηση του ατόμου και συνδέεται επίσης με άλλες καταστάσεις που αφορούν το σώμα και την υγεία του ατόμου (Παπαδοπούλου, 2012). Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να αναφέρουμε ότι το άτομο είναι δρων υποκείμενο και ενεργό μέλος της κοινωνίας όσον αφορά στις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσει με τους «Άλλους», την οικογένειά του, τους φίλους του, με την Εκκλησία, κ.ά. (Παπαδοπούλου, 2012).

Σύμφωνα με τους Δήμουλας, Μπαμπανέλλου και Τσιώλη (2002), ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια έννοια πολυδιάστατη που αναφέρεται σε διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης και ερμηνειών, όπως στην πολυφωνία που υπάρχει στην επιστημονική κοινότητα. Αποτελεί έννοια πολιτικής διαχείρισης, δηλαδή προϊόν πολιτικής ανάγκης για την θέσπιση οικονομικών διαρθρωτικών αλλαγών, για τη διαχείριση των κοινωνικο-οικονομικών κρίσεων που βιώνουν οι δυτικού τύπου κοινωνίες. Οι ερευνητές υποστηρίζουν επίσης ότι περιλαμβάνετε ως μία έννοια-ορίζοντας, δηλαδή μια έννοια που απευθύνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις εποχές (Δήμουλας, και συν., 2002; Παπαδοπούλου, 2002). Ενολίγοις, ο κοινωνικός αποκλεισμός ασχολείται με τα προβλήματα της επικαιρότητας, η οποία μεταβάλλεται. Δηλαδή, η έννοια του αποκλεισμού είναι διαφορετική ανάλογα με τις περιόδους που διανύουμε. Τέλος, αποτελεί έννοια που αναφέρεται σε διαδικασία και όχι σε κατάσταση (χαρακτηρίζεται από μια σειρά διαδικασιών που έχουν ένα κοινό: τον κοινωνικό αποκλεισμό που εισβάλλει σε παραδοσιακές και γνωστές καταστάσεις και συστήματα, που λειτουργούν με τη λογική του αιτίου-αιτιατού. Αυτό οδηγεί σε δυναμικές διαδικασίες αποκλεισμού και η κοινωνική επιστήμη κατανοεί όλη αυτή

τη διαδικασία εξετάζοντας τη κάθε περίπτωση ξεχωριστά και όχι σε συλλογικό επίπεδο (Δήμουλας και συν., 2002).

Στις κοινωνικές επιστήμες δεν μπορεί να υπάρξει μόνο ένας ορισμός για τον κοινωνικό αποκλεισμό (Τσιάκαλος, 1998). Η προσπάθεια μοναδικής εννοιολόγησης του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί κάτι το αυθαίρετο και οι προσπάθειες που γίνονται για τον περιορισμό αυτών των αυθαιρεσιών είναι εξαιρετικά δύσκολες, λόγω της πλουραλιστικής και πολυφωνικής φύσεως των κοινωνικών επιστημών. Όσον αφορά στο ερευνητικό πεδίο, η ενασχόληση με τον κοινωνικό αποκλεισμό δεν προήλθε αποκλειστικά από ερευνητικό ενδιαφέρον ούτε από προσωπικό ενδιαφέρον για ένα νέο φαινόμενο. Προέκυψε επειδή υπηρεσίες και χρηματοδότες ενίσχυναν οικονομικά την έρευνα, στο συγκεκριμένο θέμα, περίπτωση που δεν ίσχυε σε άλλα ερευνητικά πεδία των κοινωνικών επιστημών (Δημουλά και συν., 1998). Ακόμα, πρέπει να τονίσουμε πως τα κράτη-μέλη έχουν ως στόχο την επεξεργασία, την εξειδίκευση, την διαχείριση και την εφαρμογή ενεργειών και δράσεων, λαμβάνοντας υπόψιν τις ιδιαιτερότητες και ιδιομορφίες των κοινωνιών (Kamberidou, 2013; Kamberidou & Fabry, 2012; Λύτρας & Σουλιώτης, 2004). Θα πρέπει να πούμε πως η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού αναλύεται σε δύο επίπεδα: το πρώτο αναφέρεται στο περιεχόμενο, στην εξέλιξη και στη χρήση της έννοιας και το δεύτερο αναφέρεται στην συστηματική προσέγγιση του κοινωνικού αποκλεισμού εξετάζοντας τις διαφορετικές εκφάνσεις, διαστάσεις και μορφές με τις οποίες παρουσιάζεται, μέσα από την περιγραφή των επιστημόνων (Παπαδοπούλου, 2002).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε ένα σύστημα 'ετικετοποίησης' (labelling), όπου τα άτομα ή οι γεωγραφικές περιοχές/συνοικίες πάσχουν από κοινωνικά προβλήματα όπως, ανεργία, χαμηλό εισόδημα, έλλειψη ικανοτήτων ή επαγγελματικών δεξιοτήτων και υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας. Αντιμετωπίζουν επίσης κακές συνθήκες που αφορούν την υγειονομική κατάσταση της περιοχής, έλλειψη στέγης (άστεγοι), και διαλυμένες οικογένειες (Social Exclusion Unit, 2001). Μάλιστα, ο κοινωνικός αποκλεισμός «αναφέρεται σε πολύπλοκους και εναλλασσόμενους παράγοντες ανθρώπων που έχουν αποκλειστεί από φυσιολογικές/κοινωνικές συναλλαγές, πρακτικές και δικαιώματα μιας σύγχρονης κοινωνίας» (European Communities, 1993).

2.3 Ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού και οι κοινωνικά αποκλεισμένοι

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε ομάδες που αποτελούν αντικείμενο διακρίσεων, που δεν έχουν τη μορφή των παραδοσιακών ανισοτήτων, που λαμβάνουν τη μορφή της φτώχειας, της ανεργίας και τον αποκλεισμό από δημόσια και κοινωνικά αγαθά και που ο στόχος ήταν ο κατακερματισμός της κοινωνίας, με την δημιουργία κοινωνίας δύο ταχυτήτων. Αποτελεί φαινόμενο που δημιουργείται από την ένταση του ατομισμού, με την εμφάνιση νέων μορφών περιθωριοποίησης αλλά και μέσα από φαινόμενα που βρίσκονται σε έξαρση και αφορούν την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή (Κασιμάτη, 1998; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004). Συνεπώς, το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού έγινε γρήγορα πολύ δημοφιλές.

Οι κοινωνικά αποκλεισμένοι προσδιορίζονται ως μια ομάδα εκτός του «κύριου κορμού της κοινωνίας», μερικές φορές ως μια «ομάδα εκτός των ορίων αυτής καθ' αυτής της κοινωνίας» (Πετμεζίδου & Παπαθεοδώρου 2004, σελ. 226). Αυτό σημαίνει πως η κοινωνία, σύμφωνα με τους Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου (2004) είναι καλοκάγαθη και οι αποκλεισμένοι μπορεί να βοηθηθούν ή να παρακινηθούν να διασχίσουν τα όριά της, ή αν υπάρξει επέκταση των ορίων αυτών, τότε όλα θα είναι μια χαρά.

2.4 Προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού

Υπάρχουν τριών ειδών προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως μας τονίζουν οι Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου (2004). Πρώτον, η προσέγγιση που αναφέρεται σε έναν αναδιανεμητικό λόγο, που προέρχεται από την κριτική κοινωνική πολιτική και αντιμετωπίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως αποτέλεσμα της φτώχειας. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, κάποιες κοινωνικές ομάδες βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας όταν οι πόροι τους υπολείπονται από αυτούς που διαθέτει ο μέσος πολίτης (Townsend, 1979). Δεύτερον, η προσέγγιση που αναφέρεται στην κοινωνική ενσωμάτωση και στην κοινωνική ένταξη των ανθρώπων στο εργατικό δυναμικό. Σε αυτήν την προσέγγιση σημαντικό ρόλο παίζει η αμειβόμενη εργασία, που αποτελεί το καλύτερο μέσο ενσωμάτωσης στην κοινωνία. Η τρίτη προσέγγιση αφορά έναν ηθικό λόγο γύρω από την περιθωριοποιημένη κοινωνική τάξη (underclass). Εδώ η έμφαση δίδεται σε ηθικές και πολιτισμικές αιτίες της φτώχειας και εστιάζει στον ηθικό κίνδυνο της εξάρτησης, π.χ., ο κατ' επάγγελμα επαίτης. Αυτές οι προσεγγίσεις εστιάζουν στο τι λείπει κυρίως από τους φτωχούς. Επομένως, συνοψίζοντας τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως στην πρώτη προσέγγιση οι φτωχοί δεν έχουν χρήματα, στη δεύτερη δεν έχουν εργασία και στην τρίτη δεν έχουν ηθική (Πετμεζίδου, & Παπαθεοδώρου, 2004).

Στον κοινωνικό αποκλεισμό, πέρα από τα συμβατικά ζητήματα που αφορούν την οικονομική φτώχεια και τη στέγαση σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης, έχουν προστεθεί μια σειρά καινούργιων ζητημάτων, όπως η έλλειψη νέων δεξιοτήτων π.χ. οι τεχνολογικά αποκλεισμένοι (Καμπερίδου, 2013, 2018; Kamberidou, & Labovas, 2012; Kamberidou, & Patsantaros, 2005; Καμπερίδου, 2019), η στερημένη εφηβεία (η χαμένη γενιά), η κακή υγεία, η εκπαιδευτική αποτυχία, η αδυναμία άσκησης κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων (Τσιάκαλος, 1999; Γεώργιας, 2004), καθώς και η αδυναμία πρόσβασης σε συγκεκριμένες υπηρεσίες, όπως συγκοινωνίες και πιστωτικές υπηρεσίες (Barry, 2002; Γεώργιας, 2004). Από την άλλη πλευρά αναπτύσσονται νέες μορφές πολιτικής διαμαρτυρίας, νέα κοινωνικά κινήματα (Kamberidou, 2011, 2012).

2.5 Μορφές κοινωνικού αποκλεισμού: Ανασκόπηση βιβλιογραφίας

Σύμφωνα με την έρευνα της Παπαδοπούλου (2002) θα μπορούσαμε να κατατάξουμε τον κοινωνικό αποκλεισμό σε τρεις βασικούς άξονες: στην αναπαραγωγή του κοινωνικού αποκλεισμού, την απώλεια ανθρώπινων δικαιωμάτων και τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού.

Αναλυτικότερα, ο πρώτος βασικός άξονας αναφέρεται στην αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων, δηλαδή στους μηχανισμούς ανάδειξης της διαφορετικότητας και της ανισότητας που την αναπαράγουν. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε μεταβλητές που σχετίζονται με την κοινωνικό-οικονομική τάξη, το φύλο, την υγεία, την σωματική αναπηρία, την ηλικία, το χρώμα του δέρματος, το σεξουαλικό προσανατολισμό, τον πολιτισμό, τη ψυχαγωγία, το δικαίωμα σε κοινωνικά προνόμια όπως στον αθλητισμό, στη παιδεία κ.ά. (Καμπερίδου, 2012; Kimmel, 2004).

Εν ολίγοις, στις σύγχρονες κοινωνίες, οι δομές αναπαράγουν την ανισότητα και ως επακόλουθο τα άτομα χάνουν την αξιοπρέπειά τους (Παπαδοπούλου, 2002; Δημουλάς και συν., 2002). Τι σημαίνει χάνουν την αξιοπρέπειά τους; Σημαίνει ανεργία, φτώχεια, έλλειψη στέγασης, αδυναμία άσκησης κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, έλλειψη κοινωνικής αλληλεγγύης ή κοινωνικού κεφαλαίου, κ.ά. (Kamberidou & Patsadaras, 2007). Για παράδειγμα, η σύγχρονη μετανεωτερικότητα συνδέεται με διαδικασίες που οδηγούν σε αποκλεισμούς ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Η απόλυτη φτώχεια και ο αποκλεισμός έρχονται σε αντίθεση με την αρχή της οικονομικής ανάπτυξης και της ισότητας των δικαιωμάτων του πολίτη. Από την άλλη πλευρά, στις παραδοσιακές κοινωνίες τα άτομα διατηρούν την αξιοπρέπειά τους, δηλαδή την αυτονομία τους και την ταυτότητά τους δεδομένου ότι οι δομές είναι ιεραρχικές και ακολουθούνται αυστηρά, π.χ., η δομή ή ο θεσμός της παραδοσιακής οικογένειας ή της εκτεταμένης οικογένεια, ειδικά σε μη-δυτικού τύπου κοινωνίες, που παρέχει στήριξη. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να αναφέρουμε ότι το άτομο είναι δρων υποκείμενο και ενεργό μέλος της κοινωνίας, όσον αφορά στις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσει με τους «Άλλους», την οικογένειά του, τους φίλους του, με την Εκκλησία, κ.ά. (Παπαδοπούλου, 2012). Δηλαδή, το άτομο είναι δρων υποκείμενο, όταν επέρχεται η διαδικασία του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και όταν το άτομο αποκλείεται κοινωνικά, παραμένει πάλι δρων υποκείμενο. Δεν χάνει την κοινωνική του οντότητα και παρουσία.

Ο δεύτερος βασικός άξονας κοινωνικού αποκλεισμού, κατά την Παπαδοπούλου (2002) αφορά την απώλεια ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε αυτήν την απώλεια αναφέρονται και οι Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου (2004), όπως αστικά και πολιτικά δικαιώματα. τα οποία τονίζονται και από την Παπαδοπούλου Δέσποινα (2002), όπως επίσης και στους Δημουλά Κώστα, Μπαμπανέλλου Δέσποινα και Τσιώλη Γεωργίου «Από την Κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό» του Ινστιτούτου Εργασίας ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (2002), με θέμα τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σύμφωνα με τον Γεώργιο Τσιάκαλο (1998) η απώλεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στηρίζεται στην αδυναμία απορρόφησης των κοινωνικών και δημοσίων αγαθών (π.χ., πρόσβαση σε κοινωνικά και δημόσια αγαθά όπως, μέσα μαζικής μεταφοράς, σε δημόσιες υπηρεσίες, στον αθλητισμό, παροχές υγείας). Ως επακόλουθο της μη-πρόσβασης σε κοινωνικά και δημόσια αγαθά, βλέπουμε πως οδηγούμαστε στην απώλεια των αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, η οποία εκφράζεται με την αδυναμία ή και με την μη βούληση (αποχή) συμμετοχής στην εκλογική διαδικασία, στην συμμετοχή σε κοινωνικά, πολιτικά και συνδικαλιστικά κινήματα (Δημουλάς και συν., 2002; Παπαδοπούλου, 2002). Σε αυτό το σημείο επιβάλλεται να τονίσουμε ότι ο

αποκλεισμός είναι ορατός εκεί που δεν υπάρχουν κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα ή δημόσια-κοινωνικά αγαθά δηλαδή όπου το άτομο ή κάποια κοινωνική ομάδα ή κοινωνική κατηγορία δεν έχει πρόσβαση στα προαναφερθέντα. Συνεπώς, υπάρχει μια αλληλοσυσχέτιση στα ανθρώπινα δικαιώματα και στη δυνατότητα αξιοποίησης και απορρόφησης των κοινωνικών και δημοσίων αγαθών.

Η κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως υποστηρίζει η Παπαδοπούλου (2002), γίνεται μέσα από το κράτος-πρόνοιας. Αναφέρει επίσης, ότι το κράτος παρεμβαίνει ενεργά για να επιτευχθεί η διασφάλιση και κατοχύρωση της άσκησης των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τίθεται το θέμα της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Στον κοινωνικό αποκλεισμό τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν γίνονται σεβαστά και ο σκοπός της κάθε κοινωνίας είναι η αποκατάσταση της ελεύθερης άσκησής τους. Ουσιαστικά, η άρση και η καταπολέμηση του αποκλεισμού σημαίνει την απρόσκοπτη και ελεύθερη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που περιλαμβάνουν τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα (Παπαδοπούλου, 2002).

Παρατηρείται ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός διαφέρει από χώρα σε χώρα (Kimmel, 2004). Οι χώρες που έχουν ασχοληθεί επισταμένως με το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η Γαλλία, η Μ. Βρετανία και η Γερμανία. Στο γαλλικό πρότυπο, για παράδειγμα, η Παπαδοπούλου (2002) παρατηρεί ότι αποτελεί ζήτημα εθνικής εμβέλειας και λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος και τα μέτρα που λαμβάνονται στοχεύουν στην κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση. Στο αγγλικό πρότυπο προωθείται επιχειρηματικότητα στις αποκλεισμένες ομάδες, π.χ. στους φτωχούς. Όσον αφορά το γερμανικό πρότυπο, η Παπαδοπούλου (2002), επισημάνει ότι δεν έχουν αντιληφθεί ή παραδεχτεί τον κοινωνικό αποκλεισμό, μολονότι υπάρχει το πρόβλημα της ανεργίας που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν. Όσον αφορά την Ελλάδα, αναφέρει ότι οι προσπάθειες που έγιναν για αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού αφορούν τις πολιτικές επιδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν αποσπασματικό και πρόσκαιρο χαρακτήρα. Εδώ παρατηρείται ότι κάθε χώρα σχεδιάζει την κοινωνική πολιτική, και ειδικότερα την κοινωνική πολιτική καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού της ανάλογα με τα μέσα που η κάθε μια διαθέτει και αυτό καθορίζεται από τα ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία συγκρότησής τους. Το πρόβλημα εδώ έγκειται στο γεγονός πως επειδή ανήκουν στο ίδιο πολιτικο-οικονομικό σύστημα, χρησιμοποιούν εργαλεία επίλυσης του προβλήματος που οδηγούν στην αναπαραγωγή του προβλήματος. Στοχεύουν στην κοινωνική κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση που οδηγεί στον κοινωνικό στιγματισμό των κοινωνικά αποκλεισμένων, γεγονός που καθιστά δύσκολη την ένταξη και την ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύνολο (Παπαδοπούλου, 2002).

Σχετικά με τον τρίτο άξονα κοινωνικού αποκλεισμού αποτελείται από τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού—αντικείμενο μελέτης της γαλλικής κοινωνικής επιστήμης—και στοχεύει στην διάσπαση του κοινωνικού ιστού (Παπαδοπούλου, 2002). Αξίζει να τονίσουμε εδώ ότι οι κοινωνικές επιστήμες αναπτύχθηκαν πάνω στη μελέτη των κοινωνικών ανισοτήτων: μακροχρόνια ανεργία, συναίσθημα ανασφάλειας και αστάθειας, της αποδυνάμωσης της επαγγελματικής ταυτότητας και της επαγγελματικής κοινωνικοποίησης, καθώς και σε αδυναμία ενσωμάτωσης

ευαίσθητων και ειδικών ομάδων της κοινωνίας, όπως τα άτομα τρίτης ηλικίας και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, που είναι οι ομάδες που δέχονται πιο έντονα τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μάλιστα, ως μέσο αντιμετώπισης του φαινομένου της διάρρηξης του κοινωνικού δεσμού είναι η σύσφιξη του κοινωνικού δεσμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Ο κοινωνικός δεσμός αποτελεί το αντίδοτο στον κοινωνικό αποκλεισμό και όταν δεν λειτουργεί το αντίδοτο αυτό έχουμε αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή όσο έχουμε αύξηση των εύθραυστων πληθυσμών, παρατηρούμε χαλάρωση της κοινωνικής συνοχής και του δεσμού, ενώ όταν έχουμε δυνατό κοινωνικό δεσμό, τότε έχουμε προστασία ή και έλεγχο των διαδικασιών του αποκλεισμού (Παπαδοπούλου, 2002). Οι έρευνες που αφορούν το θέμα της διάρρηξης του κοινωνικού δεσμού, έχουν γίνει από τη γαλλική κοινωνική επιστήμη.

Συμπερασματικά, το αντίδοτο στον αποκλεισμό είναι η σύσφιξη του κοινωνικού δεσμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Όταν δεν λειτουργεί αυτό το αντίδοτο αυξάνεται το ποσοστό των εύθραυστων πληθυσμών και οδηγούμαστε στη χαλάρωση της κοινωνικής συνοχής. Εν ολίγοις, ο κοινωνικός δεσμός προστατεύει και ελέγχει τον αποκλεισμό.

Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού έχει συνδεθεί με την κρίση των κοινωνικών δεσμών – και ειδικότερα με την κρίση των οικογενειακών σχέσεων – με τα προβλήματα που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων, με τις διαδικασίες που οδηγούν στην αποκοινωνικοποίηση του ατόμου και των ομάδων μεταξύ άλλων (Δημουλάς, και συν., 2002; Παπαδοπούλου, 2002).

Η φτώχεια, η ανεργία ή και η έλλειψη οικονομικών πόρων δεν προσδιορίζουν το κοινωνικό αποκλεισμό. Συχνά παρατηρείται ότι αυτοί που δεν έχουν οικονομικούς πόρους βρίσκονται πιο κοντά στην κοινωνία διότι ανέπτυξαν ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς με τα μέλη της κοινωνίας, δηλαδή γεφυροποιό κοινωνικό κεφάλαιο (Καμπερίδου, 2012; Καμπερίδου & Παπαδοπούλου, 2014; Κέφη Χατζηχαμπέρη, 2018). Από την άλλη πλευρά, άτομα με οικονομικούς πόρους και επαγγελματική αποκατάσταση βρίσκονται στο περιθώριο λόγω της ανυπαρξίας κοινωνικών δεσμών. Επομένως, από αυτό βλέπουμε την σημαντικότητα του κοινωνικού δεσμού στο πλαίσιο της κοινωνικής ενσωμάτωσης, μέσω της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού.

Παραδείγματα χαλάρωσης του κοινωνικού δεσμού παρουσιάζονται στην εργασία-στο εργασιακό περιβάλλον (π.χ., το τέλος της εργατικής τάξης), στην οικογένεια (αμφισβήτηση του θεσμού), στη γειτονιά (με το τέλος των εργατικών συνοικιών), στο σχολείο (με την αναδιαμόρφωση του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος). Συνεπώς, η κοινωνική αλληλεγγύη δέχεται ισχυρό χτύπημα: οι ατομοκεντρικές κοινωνίες στηρίζονται στην αξία και στη δόξα του ατόμου και μέσα από την κρίση των βασικών δεσμών τους διασπάται η κοινωνική συνοχή, επιτυγχάνοντας τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού και τη διάβρωση της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης. Γεγονός που οδήγησε στην ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίοι συμβάλλουν στην προσπάθεια καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού (Παπαδοπούλου, 2002).

Το κράτος δεν μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών, όπως μπορεί η οικογένεια και ο κοινωνικός χώρος. Παρομοίως, όπου μπορεί να

βοηθήσει το κράτος δεν μπορούν η οικογένεια και ο κοινωνικός χώρος. Οι σύγχρονες κοινωνίες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της χαλάρωσης του κοινωνικού δεσμού λόγω της συνθετότητάς τους και επειδή πρόκειται για έναν χώρο έκφρασης της ατομικής ιδιαιτερότητας (Δημουλάς και συν., 2002; Παπαδοπούλου, 2002).

Υπάρχει πληθώρα ερευνών για τον κοινωνικό αποκλεισμό (Glutz, 1986; Gorz, 1986, 1999; Λύτρας & Σουλιώτης, 2004). Ο Gorz (1986, 1999) αναφέρεται στην κρίση του κοινωνικού συστήματος (η οποία οδηγεί σε κοινωνική αποσύνθεση και συνδέεται με τη διάλυση των συλλογικών κοινωνικών ταυτοτήτων) και με την οικοδόμηση νέας ατομικής αυτονομίας, μέσα σε μια κοινωνική πραγματικότητα, στην οποία θα συστέλλονται όλοι οι θεσμοί και οι δράσεις που σχετίζονται με την αναγκαιότητα (που είναι το κράτος και η μαζική παραγωγή) και μέσω του οποίου όλες οι πολιτικές δυνάμεις θα βρουν νέο τρόπο χρηματοδότησης και όρων παραγωγής της οικονομίας (Gorz, 1986).

Ο Gorz (1999) υποστηρίζει ότι η κοινωνική αποσύνθεση οδηγεί στην κοινωνική αναδιάρθρωση δηλαδή στη δημιουργία μιας κοινωνίας με νέα μορφή. Ταυτόχρονα, ο Glutz (1986), όπως και οι Λύτρας και Σουλιώτης (2004) αναφέρεται, επίσης και στην έννοια της κοινωνίας των 2/3, σύμφωνα με την οποία, η κοινωνία χωρίζεται, λόγω της νεοφιλελεύθερης πολιτικής, σε δύο κατηγορίες: την ομάδα των 2/3, που δέχεται θετικά τις νέες εξελίξεις στην οικονομία και στην κοινωνία και, η ομάδα του 1/3 που αποκλείεται ή τείνει να αποκλειστεί και οδηγείται στην κοινωνική περιθωριοποίηση (Glutz, 1999). Μάλιστα, ο ίδιος είναι κατά της κοινωνικής διαίρεσης, είναι όμως θετικός στην ανάπτυξη της υποκειμενικότητας και στην ανάπτυξη των ευκαιριών στο οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον (Glutz, 1999). Ο Gorz (1999, 1986) προτείνει την ανάπτυξη υπηρεσιών, την ανάπτυξη κύματος αναδιανομής του χρόνου εργασίας και της σχέσης ελεύθερου χρόνου και χρόνου εργασίας, την προώθηση του 35ωρου και την επανεκπαίδευση και επανακατάρτιση του δυναμικού που αντιμετωπίζει αποκλεισμούς (Glutz, 1986; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004).

Η απάντηση σε όλα αυτά που αναφέραμε και πιο πάνω, όπως οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, η φτώχεια και η ανεργία, είναι η κοινωνική αλληλεγγύη. Η κοινωνική αλληλεγγύη συνδέεται με την ανάπτυξη του υποκειμενισμού προκειμένου να μην συνδεθεί με την ανάπτυξη του ατομικού αποκλεισμού (Giddens, 1999; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004). Όταν το υποκείμενο συνδέεται με την ανάπτυξη του ατομικού αποκλεισμού, τότε οδηγείται σε μεγαλύτερη περιστολή και εξειδίκευση, και σύμφωνα με την οποία η σημερινή μορφή της ευρείας στήριξης και επιδοτούμενης κατάρτισης θα μετακυλήσει περισσότερο στην εμπύχωση και στην ατομική ενίσχυση για την πρόσβαση στην εξατομικευμένη «δια βίου μάθηση», όπως τονίζει στα έργα τους, αρχικά ο Γκίντενς (1999, σελ. 174-175) και αργότερα ο Λύτρας και Σουλιώτης (2004, σελ. 52).

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η έρευνα του Λύτρα και Σουλιώτη (2004) τονίζει ότι η διαίρεση σε ενεργούς και αποκλεισμένους θα οδηγήσει στην υπονόμηση της θετικής επίδρασης του ατομισμού στην αγορά για τους εξής λόγους: πρώτον, θα αφαιρεθεί η δυναμική του συναγωνισμού από την

εργατική τάξη, δεύτερον, η δημιουργία της κοινωνικής προστασίας θα οδηγήσει σε αύξηση του δημοσίου χρέους και του δημοσίου ελλείμματος, τρίτον, οι κρίσιμες μάζες θα δημιουργήσουν νέα κοινωνικά συμβόλαια που θα οδηγήσουν σε νέα χρηματοδότηση της οικονομίας, τέταρτον, ακόμα και αν κάποια άτομα δεν μπορέσουν να επανενταχθούν, αυτό θα γίνει μακροπρόθεσμα, διότι αν δεν γίνει, θα υπάρξει μεγάλη δυσκολία στην κοινωνική διαχείριση (Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004).

2.6 Παγκοσμιοποίηση και Φτώχεια

Η παγκοσμιοποίηση έχει δημιουργήσει δύο φαινόμενα: τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Φυσικά και η φτώχεια αποτελεί στοιχείο κοινωνικού αποκλεισμού. Περίπου 2 δισεκατομμύρια κάτοικοι της γης ζουν με λιγότερο από 2 δολάρια την ημέρα (World Bank, 2003). Ο Midgley αναφέρει ότι «το φαινόμενο της διατηρούμενης ή εντεινόμενης φτώχειας εν μέσω υψηλών ρυθμών ανάπτυξης του παγκόσμιου πλούτου αποτελεί κεντρικό πρόβλημα σχετικά με την ανάπτυξη σήμερα» (Πετμεζίδου & Παπαθεοδώρου, 2004).

Βέβαια πολλοί μελετητές αμφισβητούν πολλά στοιχεία που δίδονται στη δημοσιότητα, όπως και το γεγονός πως δεν υπάρχουν και μελέτες που να δείχνουν συσχέτιση ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση και του περιορισμού της φτώχειας, αφού οι απόψεις για την παγκοσμιοποίηση και την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι αντικρουόμενες. Ακόμα, αμφισβητείται εντόνως η ύπαρξη συσχέτισης ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση και την ανάπτυξη, καθώς οι ρυθμοί ανάπτυξης την περίοδο της κυριαρχίας των νεοφιλελεύθερων απόψεων είναι μικρότεροι σε σχέση με την περίοδο της δεκαετίας του 1960 και 1970. Δηλαδή, δίδεται σημασία στη χρηματοοικονομική πλευρά της παγκοσμιοποίησης και όχι στην παραγωγική πλευρά και το εμπόριο (Γεώργας, 2006).

Ταυτόχρονα τονίζεται ένα γεγονός, το οποίο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Τη δεκαετία του 1990, σε διεθνές επίπεδο, το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν κάτω από ακραίες μορφές φτώχειας μειώθηκε από το 30% στο 23% και αυτό οφείλεται σε δύο λόγους: πρώτον στην Κίνα (με τους εξαιρετικούς ρυθμούς ανάπτυξης) και δεύτερον στην Ινδία. Σε αντίθεση με αυτά, ο αριθμός των ακραία φτωχών ανθρώπων που ζουν με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα αυξήθηκε στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, στην υποσαχάρια Αφρική, στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και στα αραβικά κράτη (Γεώργας, 2006). Μάλιστα, η φτώχεια είναι και μια μορφή ανισότητας, η οποία έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, δηλαδή με την είσοδο της παγκοσμιοποίησης στο διεθνές πολιτικό και οικονομικό σκηνικό. Ορισμένοι μελετητές της Παγκόσμιας Τράπεζας συμφωνούν στο ότι τα Προγράμματα Δομικής Προσαρμογής δεν είχαν θετικά αποτελέσματα για την αντιμετώπιση της φτώχειας (Chen & Ravallion, 2001; Easterley, 2002; Πετμεζίδου & Παπαθεοδώρου, 2004). Επίσης, τονίζεται ότι το χάσμα ανάμεσα στους εύπορους και τους φτωχούς μεγάλωσε σημαντικά από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990 (Milanovic, 2002; Πετμεζίδου & Παπαθεοδώρου, 2004). Η φτώχεια συνδέεται με τα χαμηλά

επίπεδα διαβίωσης. Κάποια χαρακτηριστικά των χαμηλών επιπέδων διαβίωσης είναι:

- Η ανακοπή ή και αναστροφή της τάσης αύξησης του προσδόκιμου επιβίωσης (υποσαχάρια Αφρική το προσδόκιμο επιβίωσης μειώνεται και για τους άνδρες και για τις γυναίκες).
- Η ανακοπή ή και η αναστροφή της τάσης μείωσης της παιδικής θνησιμότητας.
- Αφορά τις χώρες που ενσωματώνονται στην παγκόσμια οικονομία (Πετμεζίδου, & Παπαθεοδώρου, 2004).

Η φτώχεια χωρίζεται σε απόλυτη φτώχεια και σε συνολική φτώχεια (United Nations, 1995). Η απόλυτη φτώχεια ορίζεται ως: «η συνθήκη υψηλού βαθμού αποστέρησης, ώστε να μην είναι δυνατόν να ικανοποιούνται βασικές ανάγκες-συμπεριλαμβάνεται η στέρηση τροφής, ασφαλούς πόσιμου νερού, στέγης, αποχέτευσης και άλλων αγαθών κοινής ωφελείας, υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης. Εξαρτάται όχι μόνο από το εισόδημα αλλά και από την πρόσβαση σε υπηρεσίες» (United Nations, 1995).

Η συνολική φτώχεια, σύμφωνα με την αναφορά των Ηνωμένων Εθνών, αναφέρεται: «στην έλλειψη εισοδήματος και παραγωγικών πόρων που να διασφαλίζουν ένα διατηρήσιμο επίπεδο διαβίωσης, πείνα και κακή διατροφή, κακή υγεία, περιορισμένη πρόσβαση (ή έλλειψη πρόσβασης) στην εκπαίδευση και άλλες βασικές υπηρεσίες, υψηλό βαθμό νοσηρότητας και θνησιμότητας, έλλειψη στέγης ή ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης, επικίνδυνο περιβάλλον, κοινωνικές διακρίσεις και αποκλεισμό. Χαρακτηρίζεται επίσης από έλλειψη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Υφίσταται σε όλες τις χώρες: ως μαζική φτώχεια σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, ως θύλακες φτώχειας εν μέσω πλούτου στις ανεπτυγμένες χώρες, ακόμη ως απώλεια απαραίτητων πόρων διαβίωσης εξαιτίας οικονομικής ύφεσης, ως απότομη μετάπτωση σε συνθήκες ένδειας εξαιτίας καταστροφής ή συγκρούσεων, ως φτώχεια των χαμηλόμισθων εργαζομένων, καθώς και ως πλήρης αποστέρηση την οποία βιώνουν τα άτομα που στερούνται οικογενειακής υποστήριξης και δεν καλύπτονται από τους κοινωνικούς θεσμούς και το δίκτυ ασφαλείας» (United Nations, 1995).

Σε όλο αυτό, στο ότι δηλαδή η φτώχεια συσχετίζεται με την παγκοσμιοποίηση, παρατηρούμε κάτι πολύ ενδιαφέρον. Στο τέλος της δεκαετίας του 1990, λόγω της ασιατικής οικονομικής κρίσης, ξέσπασε μια διαφωνία στον κόλπο της Παγκόσμιας Τράπεζας ανάμεσα στους θιασώτες του νεοφιλελευθερισμού και σ' αυτούς που εστιάζουν στην «ανάλυση των θεσμικών φορέων δράσης (κράτος και επιχειρήσεις)». Σε αυτό βοήθησε και ο Stiglitz, που τότε ήταν αντιπρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας, που οι αναλύσεις του εστιάζουν στο ρόλο του κράτους, αναγνωρίζουν τις αποτυχίες της αγοράς και επιβεβαιώνουν το θεσμικό ρόλο των θεσμικών φορέων. Αυτή η διαφορά τον οδήγησε σε παραίτηση από την Παγκόσμια Τράπεζα (Πετμεζίδου, & Παπαθεοδώρου, 2004; Sindzingre, 2003). Για τον Stiglitz (2003) το πρόβλημα δεν είναι αν η παγκοσμιοποίηση είναι καλή ή κακή, αλλά εστιάζεται στην καταλληλότητα ορισμένων πολιτικών για ορισμένες χώρες. Δηλαδή, όπως επισημαίνει ο ίδιος, το ερώτημα είναι πως μπορεί η παγκοσμιοποίηση και οι κανόνες του παιχνιδιού που ακολουθούν να εξελιχθούν

ώστε να παράγουν επαρκώς την οικονομική μεγέθυνση και να μειώσουν τη φτώχεια στον αναπτυσσόμενο κόσμο (Stiglitz, 2003).

Η φτώχεια δημιουργεί ένα αίσθημα δυσφορίας με την εικόνα που τρέφουν οι δυτικές κοινωνίες για τον εαυτό τους, διότι έρχεται σε αντίθεση με τις ιδεολογικές συνιστώσες τους (Γεώργιας, 2004; Kamberidou & Patsantaras, 2005). Από τη μια είναι ο αγγλικός φιλελευθερισμός, γνωστός ως οικονομικός φιλελευθερισμός, που όπως υποστήριξε ο Μπένθαμ, ο σκοπός της νομοθεσίας ήταν: η εξασφάλιση της αυτοσυντήρησης, η δημιουργία αφθονίας, η υποστήριξη της ισότητας και η διατήρηση της ασφαλείας (Μακφέρσον, 1994). Ο Μιλ συμπληρώνει πως η ευτυχία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ενθάρρυνσης της αυτοανάπτυξης των ατόμων, καθιστώντας το κράτος ως τον φορέα παροχής των αναγκών μέσω των (Γεώργιας, 2004; Μακφέρσον, 1994). Αυτό αφορά μια φιλοσοφική αντίληψη που υποστηρίζει ότι η πηγή του πλούτου είναι η ανθρώπινη εργασία και υπάρχει μια περιπτώσιακή φτώχεια, που είναι αποτέλεσμα οκνηρίας. Από την άλλη, είναι η μεγάλη παράδοση του φιλελευθερισμού, η παράδοση της Γαλλικής Επανάστασης (με το σύνθημα «Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα») που έθετε το ζήτημα της κοινωνικής αλληλεγγύης, εφόσον οι πολίτες είναι μέλη του ίδιου κοινωνικού συνόλου και όλοι έχουν δικαίωμα στην αξιοπρεπή ζωή (Γεώργιας, 2004). «Η πολιτική τάξη» σύμφωνα με τον Ταρζέ, «πρέπει να εξασφαλίσει τα μέσα επιβίωσής του, είτε μέσω της ιδιοκτησίας, της εργασίας και της βοήθειας από τους ομοίους του» (Γεώργιας, 2004, σελ. 58; Ροζανβαλόν, 2003, σελ. 174). Έτσι η φτώχεια κατέστη πρόβλημα του πολιτικού σώματος, της ορθής ή προβληματικής λειτουργίας του. Η πολιτεία λοιπόν πρέπει να εξαλείψει το φαινόμενο αυτό. Παρατηρούμε πως ο γαλλικός φιλελευθερισμός είναι πιο ριζοσπαστικός και αυτό φαίνεται από το γεγονός πως την ευθύνη φέρνει η πολιτεία.

Η φτώχεια οριζόταν ως ένα στατικό φαινόμενο, που είχε να κάνει με την θέση που κατείχε κάποιος, με το που στερούνταν ένα σύννηθες ή κοινωνικά αποδεκτό κοινωνικό εισόδημα ή αδυνατούσε να κατέχει ένα αποδεκτό κοινωνικά ελάχιστο επίπεδο υλικών αγαθών (Γεώργιας, 2004; Kanbur & Squire, 1999). Σε αυτόν τον ορισμό, εμπεριέχονται δύο ιδέες: πρώτον, δίνει στην έννοια της φτώχειας μια στατική διάσταση, την εστίαση σε ζητήματα εισοδήματος, κάτι που τοποθετεί την εξάλειψη της φτώχειας στον πυρήνα των οικονομικών ανάπτυξης και, δεύτερον δίνεται μια σχετικότητα στην κατάσταση της φτώχειας, καθώς ορίζεται έχοντας ως βάση το κοινωνικά αποδεκτό επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης της κοινωνίας (Γεώργιας, 2004).

Όλα αυτά οδήγησαν στην ανάπτυξη νέων επιστημονικών πεδίων στην επιστήμη της Κοινωνιολογίας: όπως η εισαγωγή στην Ειδική Κοινωνιολογία των κλάδων: η Κοινωνιολογία της Παγκοσμιοποίησης, η Κοινωνιολογία του Κοινωνικού Αποκλεισμού, η Κοινωνιολογία της Καθημερινής ζωής και η Κοινωνιολογία της Φτώχειας (Καμπερίδου, 2012). Εδώ οφείλουμε να αναφέρουμε ότι η Γενική Κοινωνιολογία κάνει μια συστηματική έρευνα και ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων και των αλληλεπιδράσεων που παρατηρούνται στην κοινωνία. Η Ειδική Κοινωνιολογία έχει ως αντικείμενο, ειδικούς τομείς των κοινωνικών φαινομένων (πχ. κοινωνικός αποκλεισμός). Δηλαδή, η επιστήμη της κοινωνιολογίας υποδιαιρείται σε επιμέρους κλάδους (σε αντικείμενα σπουδών/σε ειδικότητες) ανάλογα με τις κοινωνικές ομάδες και

κατηγορίες των κοινωνικών δομών που κάθε κλάδος εξετάζει, όπως πχ. η Αθλητική Κοινωνιολογία ή η Κοινωνιολογία του Αθλητισμού (βλ. μάθημα *Εισαγωγή στη Κοινωνιολογία*, της Ειρήνης Καμπερίδου, <https://eclass.uoa.gr/courses/PHED264/>)

Η κοινωνιολογία της φτώχειας έχει κάποιες θεωρίες που αναπτύχθηκαν και θα συνοψιστούν όπως αναπτύχθηκαν από τους εκφραστές της. Ο Galbraith (1971) και ο Κανταντζόγλου (2006) υποστηρίζουν ότι Oscar Lewis, «ορμώμενος από την «κουλτούρα της φτώχειας», εξετάζει τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά που δημιουργούν τη φτώχεια. Στο έργο του επισημαίνει ότι καθώς τους φτωχούς δεν τους προσδιορίζει το χαμηλό τους εισόδημα, ούτε και η οικονομική δυσπραγία, αλλά τους προσδιορίζει η ανάπτυξη μιας υπο-κουλτούρας, η οποία καλλιεργεί ή διαπλάθει μια μοιρολατρική στάση εξαιτίας των άθλιων συνθηκών διαβίωσης που υφίστανται. Έτσι, η κουλτούρα της φτώχειας τείνει να παρουσιάζει-εμφανίζει τις κοινωνικές ανισότητες ως φυσιολογικές, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην αλλοτρίωση. Επίσης, επισημαίνει ότι η κουλτούρα της φτώχειας αποτελεί προσαρμογή αλλά και αντίδραση των φτωχών στην περιθωριοποιημένη θέση στην κοινωνία τους, καθώς οι φτωχοί αντιδρούν στον καταναλωτισμό, στη συσσώρευση του πλούτου, σε αξίες της σύγχρονης κοινωνίας με τις οποίες είναι σε πλήρη αντίθεση. Ακόμα, Επίσης, οι φτωχοί στιγματίζονται κοινωνικά και έτσι η κουλτούρα της φτώχειας που αναπτύσσουν οι φτωχοί τους στιγματίζει και αποτελεί το λόγο για τον οποίο δεν εντάσσονται (Galbraith, 1971; Κανταντζόγλου, 2006).

Ο Λ. Ρηνγουότερ εξετάζει το κοινωνικό νόημα, τις κοινωνικές επιπτώσεις του εισοδήματος, όπου φτωχός είναι εκείνος ο οποίος, λόγω αποστέρησης, αδυνατεί να εκπληρώσει τους κύριους, βασικούς του κοινωνικούς ρόλους. Βέβαια το εισοδηματικό όριο διαφέρει από άτομο σε άτομο και εξαρτάται από τη θέση του στην κοινωνία. Ο Ρηνγουότερ συνδέει τον αποκλεισμό με την αδυναμία: οι κοινωνικά φτωχοί υιοθετούν συμπεριφορές αποκλεισμένων ατόμων και υπόκεινται σε κοινωνικές αντιδράσεις αποκλεισμού. Ο προσδιορισμός της φτώχειας μέσα από τον αποκλεισμό μπορεί να αποτελεί καινοτομία σε σχέση με άλλες θεωρήσεις της φτώχειας, αλλά μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένες παρανοήσεις, ως προς τα δύο αυτά φαινόμενα (τη φτώχεια και τον αποκλεισμό), οι οποίες αυτές παρανοήσεις μπορούν να οδηγήσουν μέχρι και στην ταύτιση των δύο φαινομένων (Κανταντζόγλου, 2006).

Ο Κανταντζόγλου (2006) υποστηρίζει ότι ο Αμερικανός οικονομολόγος Τζέιμς Γκάλμπρειθ (James Kenneth Galbraith) επεσήμανε τις αυταπάτες που είχε τροφοδοτήσει η συνεχιζόμενη ανάπτυξη της οικονομίας. Θεωρούσε πως ήταν ύποπτο το ότι η υλική βελτίωση για τον μέσο άνθρωπο θα έθετε τέρμα στην αποστέρηση και στη φτώχεια. Η αύξηση του συνόλου της παραγωγής αφήνει άθικτο το στρώμα της φτώχειας στη βάση της εισοδηματικής πυραμίδας και αυτό έχει την τάση να διαιωνίζεται. Και μέσα από αυτά παρατηρείται πως η ανισότητα έχει χάσει τον επείγοντα χαρακτήρα της, ως οικονομικός και κοινωνικός στόχος. Ο Galbraith θεωρεί πως η φτώχεια πλέον δεν απευθύνεται σε μια πλειοψηφία, αλλά σε μια μειοψηφία, και οι φτωχοί πλέον δεν είναι χρήσιμοι για πολιτική αξιοποίηση. Μέσα από όλα αυτά, ο Γκάλμπρειθ, όπως επισημαίνει ο Κανταντζόγλου (2006), κάνει γνωστή την ιδέα της πολιτικής αορατότητας, της μη

θέασης των φτωχών, καθώς σε πολιτικό επίπεδο δεν είναι αξιοποιήσιμοι. Εν ολίγοις, είναι αόρατοι και άφωνοι. Οι πολιτικοί ασχολούνται με τη φτώχεια και τις κοινωνικές ανισότητες, στη βάση που λέει πως οι φτωχοί και οι αποκλεισμένοι είναι αξιοποιήσιμοι. (Καυταντζόγλου, 2006).

Ο Harrington (1962), καθηγητής πολιτικής επιστήμης και ιδρυτής της οργάνωσης Democratic Socialists of America (DSA), στο βιβλίο του *The Other America* (Η Άλλη Αμερική), υποστηρίζει πως οι φτωχοί τείνουν να γίνουν όλο και πιο αθέατοι. Είναι διπλά αθέατοι, κοινωνικά και πολιτικά. Κοινωνικά επειδή η ανάπτυξη της αμερικανικής κοινωνίας δημιουργεί ένα νέο είδος τυφλότητας σε ό,τι αφορά τη φτώχεια. Η φτώχεια δημιουργεί μια «κουλτούρα της φτώχειας», έναν τρόπο ζωής και διαίσθησης, αποτελεί ένα σύνολο και ότι οι φτωχοί βρίσκονται πέρα από την ιστορία, δηλαδή δεν συμπεριλαμβάνονται. Βρίσκονται πέρα από την πρόοδο και η συνήθεια στην πρόοδο ισούται με αποτυχία, δηλαδή η συνήθεια σε αυτό τον τροπο ζωής και η μη προσπάθεια αλλαγής αυτού του τρόπου ζωής, η οποία αυτή συνήθεια δεν πρέπει να θεωρείται ατομική ή προσωπική, αλλά αποτελεί ένα κοινωνικό προϊόν. Επίσης, όπως επισημαίνει ο Harrington (1962), οι νεόπτωχοι έχουν γίνει πολιτικά αθέατοι, επειδή έχει εξαφανιστεί η όποια πολιτική ενασχόληση μαζί τους, καθώς δεν αποτελούν πλέον απειλή (οι τρώγλες δεν είναι κέντρα πολιτικής αμφισβήτησης και οι μεσαίες τάξεις δεν τους βλέπουν). Θεωρεί προβληματική την ταύτιση των φτωχών με τους αποκλεισμένους, αν και φαίνεται δελεαστική και εφικτή. Για παράδειγμα, οι αποκλεισμένοι έχουν ως χαρακτηριστικό την έλλειψη συμμετοχής και Για παράδειγμα, οι αποκλεισμένοι έχουν ως χαρακτηριστικό την έλλειψη συμμετοχής, τον περιορισμένο ορίζοντα καθώς αντιμετωπίζονται και προσδιορίζονται ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Στην περίπτωση των φτωχών δεν διαπιστώνεται ρήξη του κοινωνικού δεσμού, καθώς παραμένουν ενταγμένοι στην κοινωνία. Οι σύγχρονοι φτωχοί και αποκλεισμένοι αποτελούν και συνεχίζουν να είναι πολίτες, έστω και τυπικά τουλάχιστον. Μάλιστα έχει κοινωνικές προεκτάσεις και δεν αναιρείται για οικονομικούς λόγους. Παρατηρούμε πως οι νεόπτωχοι και η νέα φτώχεια αποτελούν άφωνα και αθέατη κοινωνική μειονότητα, ενώ οι αποκλεισμένοι είναι πιο ορατοί και αποτελούν αντικείμενο αυξημένου πολιτικού ενδιαφέροντος (Harrington, 1962; Καυταντζόγλου, 2006).

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να επισημάνουμε πως η παγκοσμιοποίηση – που στη διεθνή βιβλιογραφία, εμφανίζεται με τις ονομασίες μετανεωτερικότητα και Δεύτερη Νεωτερικότητα – δεν οδηγεί μόνο σε κοινωνικούς αποκλεισμούς, αλλά μας δείχνει πως πολλές φορές αίρει και αποκλεισμούς, όπως το ότι δημιουργεί κοινωνικό κεφάλαιο που συμπεριλαμβάνει τον εθελοντισμό (Καμπερίδου, 2012; Καμπερίδου & Παπαδοπούλου, 2014; Kamberidou, & Patsantaras, 2007; Κέφη Χατζηχαμπέρη, 2018), θέμα που θα εξεταστεί στη συνέχεια.

Ξεκινώντας θα πρέπει να αναφερθούμε στις κοινωνικές προεκτάσεις ενασχόλησης με τον αθλητισμό και πως για να γίνει ευρέως κατανοητό θα πρέπει να το συσχετίσουμε με τη θεωρία περί κοινωνικού κεφαλαίου. Η διεθνής βιβλιογραφία δείχνει ότι όσο ισχυρότερο είναι το κοινωνικό κεφάλαιο του αθλητισμού, τόσο περισσότερο διευκολύνεται η κοινωνική ενσωμάτωση, π.χ. των μεταναστών. Στην εργασία της με τίτλο *Αθλητισμός και Κοινωνική Ενσωμάτωση*, η Καμπερίδου (2016) επικεντρώνετε στον κρίσιμο ρόλο του

Αθλητισμού στην προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Συγκεκριμένα, διαπραγματεύεται τη χρήση του αθλητισμού για την αντιμετώπιση κοινωνικών ζητημάτων που σχετίζονται με την εξάλειψη κοινωνικών διακρίσεων• τη διερεύνηση τεχνικών αντιμετώπισης συγκρούσεων• την κοινωνική ένταξη, κ.ά. Εδώ εξετάζεται ο διεθνής διάλογος, τα πρόσφατα αποτελέσματα ερευνών, για κοινωνικά φαινόμενα όπως ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.

Στην πρώτη ενότητα της έρευνάς της, παρατηρείτε ότι οι αντιλήψεις για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες (και στη χώρα μας) προκαλούν ανησυχίες για εκείνους που ασχολούνται με την πολυπολιτισμικότητα, το σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη φυλετική και την έμφυλη πολυμορφία, την κοινωνική ισότητα και ισονομία, το νόημα του έθνους, της πατρίδας, της φιλοξενίας κ.ά. (Καμπερίδου, 2016). Στη δεύτερη ενότητα διερευνάται η χρήση του Αθλητισμού (και της φυσικής αγωγής) ως μέσου για την καλλιέργεια μιας κουλτούρας/παιδείας ειρήνης (peace education) ή ως εργαλείου για την επίλυση συγκρούσεων, ιδιαίτερα ενόψει των αυξανόμενων διαφωνιών και συγκρούσεων που σχετίζονται με τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης— που πλήττει κατά 60% τις γυναίκες και τα παιδιά— για την οποία κρίση η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης (Καμπερίδου, 2016).

Εντούτοις, αναδεικνύεται ότι ο Αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά στην κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών και άλλων αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων. Πρόσφατη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Σεπτ. 2016)—που συμπεριλαμβάνει 63 «καλές πρακτικές» (good practices)— τεκμηριώνει τη συμβολή του Αθλητισμού στην κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη. Στην συνέχεια η Καμπερίδου (2016) υποστηρίζει ότι όσο ισχυρότερο είναι το κοινωνικό κεφάλαιο των μεταναστών, τόσο περισσότερο διευκολύνεται η κοινωνική τους ένταξη. Τα τελευταία 25 χρόνια η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε χώρα μαζικής υποδοχής μεταναστών. Ωστόσο, η αναγνώριση του γεγονότος ότι οι μετανάστες αποτελούν μόνιμη πραγματικότητα στη χώρα μας είναι πρόσφατη και ο δημόσιος διάλογος σχετικά με την κοινωνική και οικονομική τους ενσωμάτωση εξελίσσεται (Καμπερίδου, 2016).

Πρέπει να ξεκινήσουμε τονίζοντας πως οι νομοπαρασκευαστές ενσωμάτωσαν τη φυσική δραστηριότητα/επικοινωνία περί υγείας (health connection) και αυτό έχει προκληθεί με μια αυξανόμενη ανησυχία ότι κάποια παιδιά και νέοι δεν είναι ιδιαίτερος δραστήριοι, για να προστεθούν σε πλεονεκτήματα που αφορούν την υγεία (British Heart Foundation, 2000). Μάλιστα, αυτό οδήγησε στην αύξηση «υποκινητικών διαταραχών», που είναι αυτές που σχετίζονται με την καθιστική ζωή, όπως στεφανιαία καρδιοπάθεια (coronary heart disease), παχυσαρκία, υπέρταση και διαβήτης, τα οποία προέρχονται από την παιδική ηλικία (Bailey, 1999, 2005: 74).

Η οπτική του κοινωνικού κεφαλαίου, δηλαδή η σημαντικότητα της πολιτοφροσύνης, της δημιουργία ενεργών πολιτών, της συμμετοχικότητα και του εθελοντισμού εντοπίζεται και στην αναφορά της ομάδας πολιτικής δράσης για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, συγκεκριμένα "Social Exclusion Unit Policy Action Team 10", ειδικά μέσω αθλητισμού και τεχνών. Σύμφωνα με την αναφορά, ο αθλητισμός και οι τέχνες οδηγούν σε μια «ανανέωση της

γειτονιάς μέσω της βελτίωσης της προετοιμασίας των κοινοτήτων, της κοινωνικής συμμετοχής, σε τέσσερις τομείς: την υγεία, την εγκληματικότητα, την εργασία και την εκπαίδευση»² (Bailey, 2005; DCMS, 1999, σελ. 22). Αυτό σημαίνει πως οι θετικές κοινωνικές προεκτάσεις περιλαμβάνουν τη μείωση της νεανικής εγκληματικότητας, βελτίωση της υγείας, μείωση του σκασιαρχείου, βελτίωση των απόψεων για την εκμάθηση στους νέους και τις ευκαιρίες για «ενεργούς πολίτες» (Bailey, 2005, σελ. 74; Collins, 2004; Sport England, 1995).

Για την ουσιαστική και ορθή κατανόηση όλων των παραπάνω γίνεται λόγος για το κοινωνικό κεφάλαιο (Καμπερίδου & Παπαδοπούλου, 2014; Kamberidou, & Patsadaras, 2007; Kamberidou & Chroni, 2016). Η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου αναφέρεται στο ρόλο των κοινωνικών δικτύων και των πολιτισμικών νορμών και έχει σχέση με την σκέψη της εμπιστοσύνης, της κοινότητας και της πολιτισμικής συμπλοκής (Καμπερίδου, 2012). Το κοινωνικό κεφάλαιο έγινε γνωστό μέσα από τρεις συγγραφείς: τον Bourdieu, τον Coleman και τον Putnam (Baron et al., 2001). Ο Bourdieu υποστήριξε πως το κοινωνικό κεφάλαιο αποτελεί ένα δυναμικό και δημιουργικό φαινόμενο και ότι γίνεται συζήτηση για τις σχέσεις μεταξύ πολιτισμικής και κοινωνικής αναπαραγωγής, μέσα από τη σύλληψη των εννοιών του κεφαλαίου, δηλαδή πολιτισμικό, γλωσσικό, σχολαστικό-παιδαγωγικό (scholastic) και κοινωνικό (Bourdieu, 1984, 1997). Ο Coleman ενδιαφέρθηκε για τη σχέση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιτεύγματος και της κοινωνικής ανισότητας (Schuller et al., 2000). Μάλιστα, ο Coleman ορίζει πως το κοινωνικό κεφάλαιο «αναφέρεται σε ένα σύνολο πηγών, το οποίο σχετίζεται με τις οικογενειακές σχέσεις και την κοινωνική οργάνωση της κοινότητας και είναι χρήσιμο για το γνωστική ή κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού ή του νέου ανθρώπου» (Coleman, 1994: 300). Ο Robert Putnam έχει επηρεαστεί από την εμπειρική δουλειά του Coleman (Putnam, 1993). Για τον Putnam, το κοινωνικό κεφάλαιο είναι ακριβώς τα κοινωνικά δίκτυα και τα οποία αναπτύσσονται μέσω της συμμετοχής και των κοινών δραστηριοτήτων. Η εμπειρική δουλειά του Putnam σχετίζεται με υψηλά ποσοστά ανάλυσης του κοινωνικού κεφαλαίου και αναγνωρίζει εντυπωσιακή συσχέτιση μεταξύ υψηλών ποσοστών κοινωνικού κεφαλαίου με επιθυμητά αποτελέσματα, όπως χαμηλοί δείκτες εγκληματικότητας, υψηλά ποσοστά οικονομικής ευημερίας, βελτιωμένη υγεία και βελτιωμένα εκπαιδευτικά επιτεύγματα (Putnam, 2000).

Βέβαια, καθαρά για λόγους της θεματολογίας του πονήματος αυτού, θα εστιάσουμε στην δημιουργία των αποκλεισμών που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση. Για να μπορέσει να υπάρξει οριοθέτηση του όρου, όπως και χρήση του όρου, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψιν η οπτική (επηρεάζεται από τις κοινωνικές αντιπαραθέσεις και την θέση που έχει ο αναλυτής μέσα σ' αυτές) με την οποία βλέπει ένας μελετητής αυτά που μελετά, την ιστορική στιγμή και το κατά πόσο έχει ωριμάσει το αντικείμενο της ενασχόλησης του, όπως επίσης από την κουλτούρα της εποχής του, την κοινωνία στην οποία ζει και από τις επιστημονικές παραδόσεις που υπάρχουν σ' αυτήν (Μπεκ, 1998).

² "neighbourhood renewal by improving communities 'performance' on four key indicators-health, crime, employment and education"

Η παγκοσμιοποίηση επιταχύνθηκε με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου και εδραιώθηκε από το 1990 και μετά. Πλήθος συγγραφικών έργων και επιστημονικών ερευνών έχει διεξαχθεί για την παγκοσμιοποίηση (Λύτρας & Σουλιώτης, 2004; Μπεκ, 1998; Παπαδοπούλου, 2012). Μέσα από τις μελέτες τους η πλειοψηφία των ερευνητών, επιστημόνων, κοινωνιολόγων, πολιτικών επιστημόνων, οικονομικών αναλυτών, αρθρογράφων, δημοσιογράφων και πάσης φύσεως δημοσιολόγων, απέδειξαν πως η παγκοσμιοποίηση είναι υπεύθυνη για τη σημερινή οικονομική κρίση που ταλανίζει την ανθρωπότητα και που ο κοινωνικός αποκλεισμός βιώνεται, λόγω της κρίσης αυτής. Ένας ορισμός που δίδεται για την παγκοσμιοποίηση είναι οι διεργασίες εκείνες που το αποτέλεσμα τους τα εθνικά κράτη και η ανεξαρτησία τους αλληλοδιαχέονται και συνδέονται μέσω των διεθνικών δραστηριοτήτων, των δυνατοτήτων για εξουσία, κατευθύνσεων, ταυτοτήτων και δικτύων επικοινωνίας που αυτές γεννούν (Μπεκ, 1998). Αποτέλεσμα του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης είναι ότι η τύχη της διακυβέρνησης των ανθρώπων ξεφεύγει από τα όρια του έθνους-κράτους και πως οι κοινωνικές πολιτικές διαμορφώνονται από τους διεθνείς οργανισμούς (Γεώργιας, 2006). Θα πρέπει να πούμε πως όταν μιλάμε για παγκοσμιοποίηση αναφερόμαστε σε μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία, όπου μέσω αυτής επέρχεται η ολοκλήρωση των εθνικών αγορών σε μια παγκόσμια αγορά (Γεώργιας, 2004). Η παγκοσμιοποίηση ταυτίζεται με την είσοδο του νεοφιλελευθερισμού στην καθημερινότητα των πολιτών. Με άλλα λόγια, ο ιδεολογικοπολιτικός μανδύας της παγκοσμιοποίησης είναι ο νεοφιλελευθερισμός. Βέβαια, ο νεοφιλελευθερισμός εκφράζεται πολιτικά από τον μονεταρισμό, ο οποίος έρχεται σε αντίθεση με τον κεϋνσιανισμό. Η φιλοσοφία του μονεταρισμού και του νεοφιλελευθερισμού θεωρεί «αντιπαραγωγική» την παρέμβαση του κράτους στην οικονομία και δεν αναγνωρίζει καμία άλλη αρχή οργάνωσης της οικονομίας και της κοινωνίας από την ελεύθερη δράση των δυνάμεων της αγοράς και του ανταγωνισμού (Αντωνοπούλου, 2008; Buchanan et al., 1978; Friedman, 1962; Hayek, 1972; Marsland, 1995). Ο νεοφιλελευθερισμός επικράτησε μέσω διεθνών οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) (Chossudovsky, 1997), την Παγκόσμια Τράπεζα και τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) που μετασχηματίστηκε σε Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) (Αντωνοπούλου, 2008).

Στο βιβλίο του Γεώργια (2004) «*Παγκοσμιοποίηση και Φτώχεια*» γίνεται λόγος για δύο κύματα παγκοσμιοποίησης: το πρώτο είναι στο τέλος του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (1870-1913) και το δεύτερο στα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Χαρακτηριστικά των δύο κυμάτων:

- ✓ Αύξηση εξωτερικών επενδύσεων και μεταναστευτικών ροών.
- ✓ Άρση εμποδίων στο ελεύθερο εμπόδιο.
- ✓ Τεχνολογικές καινοτομίες που βοηθούν στο παγκόσμιο εμπόριο και τις μεταφορές.

Μάλιστα, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας αναγνωρίζει αυτά τα δύο είδη κυμάτων και η ίδρυση της οργάνωσης αυτής είναι αποτέλεσμα ενός εκ των δύο κυμάτων (Γεώργιας, 2006). Οι μελετητές της Παγκόσμιας Τράπεζας διέκριναν τρία κύματα παγκοσμιοποίησης:

- Το πρώτο είναι από το τέλος του 19^{ου} αιώνα ως τις απαρχές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1870-1913) (αύξηση ροών σε αγαθά, κεφάλαια και εργασία, κάποιες χώρες ενώ μείωναν τους δασμούς, οι ΗΠΑ τους κρατούσαν υψηλά, αποβιομηχάνιση του Τρίτου Κόσμου).
- Το δεύτερο είναι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έως το 1980 (Οικονομική ολοκλήρωση των πλούσιων χωρών και αύξηση των πλουσίων).
- Το τρίτο είναι από το 1980 ως τις μέρες μας (Χώρες του Τρίτου Κόσμου ανταγωνίζονται την Δύση στα ίσα όσον αφορά τις εξαγωγές μεταπρατικών προϊόντων και υπηρεσιών και οι μεταναστευτικές ροές είναι περιορισμένες σε σχέση με το πρώτο κύμα) (Γεώργιας, 2006), (World Bank, Globalization, Growth, and Poverty, Οξφόρδη: World Bank- Oxford University Press, 2002). Όσον αφορά στα χαρακτηριστικά ή συστατικά στοιχεία της παγκοσμιοποίησης, σύμφωνα με τον Μπεκ (1998), παρατηρούνται τα ακόλουθα:
  - Εισαγωγή νέου τεχνολογικού τρόπου παραγωγής (μεταφορντικό μοντέλο που αναφέρεται σε ευέλικτες μορφές εργασίας, σε υπόσκαψη του συλλογικού εργάτη, τάση μετακίνησης του τόπου εργασίας από το εργοστάσιο στο σπίτι).
  - Νέες τεχνολογίες (και στο ιδιοκτησιακό καθεστώς που τις χαρακτηρίζει και γίνεται στροφή από την χειρωνακτική εργασία στην πνευματική εργασία).
  - Αλλαγές στις σχέσεις χρόνου και χώρου (νέα μέσα μαζικής επικοινωνίας, συγκοινωνίες και μεταφορές, Ίντερνετ, πληροφορική, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο). Ο νέος χωροχρόνος δημιουργεί νέες απαιτήσεις στις τεχνολογίες και επιδρά στο εσωτερικό της οργάνωσης της εργασίας.
  - Αλλαγές στις μεταφορές και επικοινωνίες- Το περιβάλλον (Ο νέος χωροχρόνος έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα και έχουν δημιουργηθεί νέοι τύποι μέσω μεταφοράς και επικοινωνίας, όπου η αξιοποίησή τους γίνεται πιο μαζική, οι αποστάσεις έχουν μικρύνει και οι μεταφορές σε διαφορετικούς γεωγραφικούς χώρους έχει γίνει πραγματικότητα και για κοινωνικά στρώματα περιορισμένων εισοδηματικών δυνατοτήτων).
  - Τροποποίηση του ρόλου του εθνικού κράτους (αμφισβητεί την ύπαρξη του εθνικού κράτους, η παγκοσμιοποίηση οδηγεί στην αποεθνικοποίηση).
  - Πολιτισμός (διάδοση της εμπορευματοποιημένης πολιτιστικής παραγωγής- αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη θεωρητική συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση, για τον προσδιορισμό της ταύτισης και της διαφορετικότητας).
  - Επιπτώσεις στο άτομο (δημιουργεί άγχος, φοβίες, ανασφάλεια. Υπάρχει συνεχής επίδραση στην καθημερινότητά του. Γίνεται προσπάθεια περιθωριοποίησης του ατόμου και προσπαθεί να επιτευχθεί η μετατροπή του από άτομο-πολίτη σε άτομο-καταναλωτή).
  - Παγκοσμιοποίηση των αγορών- Οικονομικά υποκείμενα (ταύτιση της παγκοσμιοποίησης με την ύπαρξη μιας παγκόσμιας αγοράς και εκείνης των υποκειμένων της οικονομίας, κυρίως του κεφαλαίου, όπως διαρθρώνεται στις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Έξι στοιχεία: οι αγορές τείνουν να παγκοσμιοποιηθούν, η οικονομία δεν είναι μόνο εμπόριο αγαθών, το εμπόριο εμφανίζει άλλα χαρακτηριστικά από ότι στα τέλη του 20^{ου} αιώνα- ένα μέρος του Τρίτου Κόσμου παραμένει στον παλιό του ρόλο και ένα άλλο έχει προσελκυστεί στην παγκόσμια ανταλλαγή αγαθών, οι εμπορικές σχέσεις

αναπτύσσονται μέσα από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και όχι μέσω διμερών ή πολυμερών διακρατικών συμφωνιών, η παραγωγική διαδικασία κατανέμεται σε διαφορετικά κράτη τη στιγμή που παλαιότερα υπήρχαν οι επιχειρήσεις και η νομισματική πολιτική δεν αποτελεί εργαλείο εθνικού ελέγχου και έτσι υπονομεύεται η εθνική κυριαρχία στον τομέα αυτό) (Μπεκ, 1998).

Όλα αυτά γίνονται χωρίς να παρθούν πολιτικές αποφάσεις και χωρίς να γίνουν οι απαραίτητες συνταγματικές αλλαγές. Με συνέπεια, οι πολιτικοί να προσπαθούν να εξηγήσουν στον κόσμο τις αλλαγές που γίνονται και πως η ανεργία θα πολεμηθεί μέσα από τον πλούτο που θα παραχθεί από αυτούς που είναι ήδη πλούσιοι (Μπεκ, 1998). Όμως αυτό που παρατηρείται από όλο αυτό το φαινόμενο, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, είναι πως η ψαλίδα ανάμεσα σε φτωχούς και πλούσιους μεγαλώνει και πως οι νικητές και οι ηττημένοι της παγκοσμιοποίησης πλέον δεν κάθονται στο ίδιο τραπέζι, καθώς ο νέος πλούσιος δεν έχει ανάγκη τον νέο φτωχό, καθώς η συγκρουσιακή λογική του καπιταλιστικού παιχνιδιού είναι εντονότερη και οξύτερη και έχουν εξαφανιστεί τα μέσα που διέθετε το κράτος, για να συντηρεί αυτήν την σύγκρουση (Μπεκ, 1998).

2.7 Παγκοσμιοποίηση και Αθλητισμός

Η Παγκοσμιοποίηση είναι μια έννοια που εμφανίζει πολλές διαστάσεις, ανάλογα με το χωροχρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μελετάται, καθώς επίσης αποτελεί έννοια που εμφανίζει πολλές και διάφορες διαστάσεις, πολλά νοήματα, τα οποία εκλαμβάνονται είτε με μια θετική χροιά είτε με μια αρνητική χροιά, είτε με συγκατάβαση είτε με απόρριψη (Πατσαντάρας, 2014). Στο σημείο που καταλήγουμε είναι πως αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο επιταχύνεται από τις δυνατότητες που έχουν επιφέρει στη καθημερινότητά μας οι νέες τεχνολογίες, οι οποίες ασκούν τεράστιες αλλαγές στη ζωή όλων των ανθρώπων (Πατσαντάρας, 2014; Patsantaras & Kamberidou, 2017). Κάποιοι από τους κυρίαρχους παράγοντες που επιταχύνουν τη διαδικασία της Παγκοσμιοποίησης είναι: η κινητικότητα του διεθνούς οικονομικού κεφαλαίου, η κυριαρχία του νεοφιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου, η πίεση για διεθνή συνεργασία, οι νέες τεχνολογίες, οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο και οι νέες εξελίξεις σε σχέση με τις μεθόδους επικοινωνίας (Beck, 2000; Robertson, 1994; Tomlinson, 1999; Πατσαντάρας, 2014; Patsantaras & Kamberidou, 2017). Όλα αυτά αυξάνουν τη δυνατότητα ανταλλαγών μεταξύ ατόμων, εθνών-κρατών, οργανισμών σε παγκόσμιο επίπεδο και συμβάλλουν όχι μόνο σε οικονομικά ή σε πολιτικά επίπεδα αλλά και σε κοινωνικά και πολιτισμικά επίπεδα, όπου η συνεισφορά του αθλητισμού είναι σημαντική σε όλα αυτά τα επίπεδα (Πατσαντάρας, 2014, 2007; Giulianotti, & Robertson, 2007a, 2007b; Harvey, & Houle, 1994).

Πολλοί κοινωνιολόγοι και αθλητικοί κοινωνιολόγοι παρατηρούν αλλαγές που πραγματοποιούνται σήμερα στον αθλητισμό σε αντιστοιχία με την παγκοσμιοποίηση, αλλαγές τις οποίες συνδέουν με απόψεις περί καταναλωτισμού, εμπορευματοποίησης και προσανατολισμού προς τη βιομηχανία του θεάματος (Brookes, 2002; Horne et al., 1999; Miller et al., 2001; Πατσαντάρας, 2014). Οι αλληλένδετες σχέσεις μεταξύ αθλητισμού και

Παγκοσμιοποίησης διερευνώνται και συνεχίζουν να διερευνώνται στο πλαίσιο θεωρητικών μοντέλων ή προοπτικών όπως είναι η αποικιοκρατία, ο εκδυτικισμός, ο πολιτισμικός ιμπεριαλισμός, η αμερικανοποίηση, η εμπορευματοποίηση αποτελούν επιφαινόμενα της Παγκοσμιοποίησης (Donnelly, 1996; Guttman, 1994; Miller et al., 2001; Patsantaras, 2013, 2014; Rowe, 2003;). Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αν ο αθλητισμός αποτελεί μέσο πολιτισμικής ομογενοποίησης, πολιτισμικού ιμπεριαλισμού και εκδυτικισμού—ή αν η αθλητική πραγματικότητα και η Ολυμπιακή δραστηριότητα αποτελούν μια παγκόσμια κοινή κουλτούρα ή ένα δυτικό κατασκεύασμα—οφείλουμε αρχικά να διευρύνουμε τη συζήτησή μας για το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.

Η βιβλιογραφία περί της Παγκοσμιοποίησης είναι τεράστια, αλλά εμείς θα επικεντρωθούμε σε κάποιες βασικές θεωρίες. Μια θεώρηση εκείνη του Robertson (1990, 1992) εξετάζει την Παγκοσμιοποίηση ως ένα φαινόμενο που σχετίζεται τόσο με την Νεωτερικότητα όσο και με τη Μετανεωτερικότητα. Αναφέρει επίσης τρεις παράγοντες που οδήγησαν στη διεύρυνση του φαινομένου της Παγκοσμιοποίησης: πρώτον, την εξάπλωση του καπιταλισμού, δεύτερον, το δυτικό ιμπεριαλισμό και τρίτον, την εξέλιξη ενός συστήματος μέσω επικοινωνίας παγκόσμιας εμβέλειας. Καταλήγει στο συμπέρασμα πως ο αθλητισμός σχετίζεται ουσιαστικά και άμεσα με αυτούς τους παράγοντες και αυτό γίνεται ιδιαίτερος εμφανές μέσα από την ιδέα περί ολυμπιακού αθλητισμού.

Κατά τον Giddens (1990) η Παγκοσμιοποίηση ως διαδικασία προέκυψε στη φάση της Νεωτερικότητας και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εξέλιξη των μοντέρνων κοινωνιών, τη βιομηχανοποίηση και τη συσσώρευση υλικών αγαθών. Ο Giddens (1990) επίσης αναφέρει τρόπους με τους οποίους τοπικά συμβάντα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης των κοινωνικών σχέσεων επηρεάζουν απόμακρες μεταξύ τους κοινωνίες. Επιπροσθέτως, τονίζει πως αυτή η σύγχρονη πολιτισμική-κοινωνική περίοδο ως υψηλή-προχωρημένη νεωτερικότητα, όπου η κοινωνία έγινε παγκόσμια και το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με θεσμούς παγκόσμιας εμβέλειας. Ακόμα, ο Thompson (1995) αναφέρει πως η Παγκοσμιοποίηση συνδέεται με την αύξηση των διασυνδέσεων διαφορετικών περιοχών του κόσμου που έχει ως συνέπεια μια περίπλοκη αλληλεξάρτηση των μερών αυτών. Για τον Waters (1995) η Παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία όπου οι γεωγραφικοί-τοπικοί περιορισμοί που αναφέρονται σε κοινωνικές και πολιτισμικές διεκπεραιώσεις υποχωρούν και ο κόσμος συνειδητοποιεί και κατανοεί ότι οι περιορισμοί υποχωρούν. Επίσης, προσθέτει πως η Παγκοσμιοποίηση είναι ένα σύγχρονο και πρόσφατο φαινόμενο, που συνδέεται με άλλες κοινωνικές διαδικασίες, οι οποίες είναι γνωστές ως μετα-βιομηχανοποίηση, μετα-νεωτερικότητα ή ύστερος καπιταλισμός.

Ο Houlihan (1994) υποστηρίζει πως η Παγκοσμιοποίηση του αθλητισμού δίνει εφόδια στις εθνικές κυβερνήσεις με ένα μέσο, για την ακρίβεια με ένα ακόμα μέσο, για να καλλιεργήσουν διεθνείς σχέσεις. Για τον Albrow (1990) η Παγκοσμιοποίηση αναφέρεται σε διαδικασίες όπου οι άνθρωποι από όλο τον κόσμο ενσωματώνονται, συγχωνεύονται σε μια κοινωνία, σε μια παγκόσμια κοινωνία. Αναφέρεται σε ένα πλαίσιο πολιτισμικής ομογενοποίησης. Ο Beck (2000) εξετάζει τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης που είναι απρόβλεπτες• και οφείλεται στην πολυεπίπεδη και περίπλοκη φύση του φαινομένου. Τονίζει πως η

Παγκοσμιοποίηση είναι μια μη-γραμμική, μια διαλεκτική διαδικασία, όπου το παγκόσμιο και το τοπικό δεν υφίστανται ως πολιτισμικά αντιθετικοί πόλοι αλλά ως αλληλο-εμπλεκόμενα μεγέθη. Κατά τον Appadurai (1990,1998) η Παγκοσμιοποίηση αποτελεί παράγοντα αύξησης των συμβολικών πόρων και πηγών που διατίθενται στους ανθρώπους για την κατασκευή ταυτοτήτων και που διευκολύνει στην απόδραση από την φυλακή του εθνικισμού και που αυτό μας παραπέμπει στον στόχο που είχε θέσει ο Pierre De Coubertin, Γάλλος βαρόνος, με την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, όπου η θεμελιώδης αρχή της ολυμπιακής ιδεολογίας είναι η προώθηση ενός παγκόσμιου οικουμενισμού που θα οδηγήσει στη συνένωση των εθνών-κρατών σε μια παγκόσμια κοινότητα (Hoberman, 1986; Πατσαντάρας, 2014). Κατά τον Πατσαντάρα (2014, σελ. 267), η ολυμπιακή αθλητική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται «ως μέσο διακήρυξης διεθνικών-οικουμενικών αρχών για την υπέρβαση του εθνικισμού».

Επίσης, ο Hall (1991, 1996) συνοψίζει τρεις συνέπειες της Παγκοσμιοποίησης: πρώτον, η διάβρωση των εθνικών ταυτοτήτων ως συνέπεια πολιτισμικής ομογενοποίησης. Δεύτερον, η ενδυνάμωση των εθνικών ή τοπικών ταυτοτήτων οφείλεται στην αντίσταση κατά της Παγκοσμιοποίησης. Και τρίτον, η σχηματοποίηση νέων ταυτοτήτων μέσα από την παρακμή των εθνικών ταυτοτήτων και αυτό αποτελεί την ετερογενοποίηση.

Ταυτοχρόνως, βλέπουμε πως για την καλύτερη κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας, γίνεται προσπάθεια επαναπροσδιορισμού παλαιότερων όρων είτε δημιουργία νέων όρων. Σύμφωνα με τον Πατσαντάρα (2014), ο οποίος έχει κάνει επισταμένως έρευνα πάνω σε αυτό το θέμα και παραθέτει και την αντίστοιχη βιβλιογραφία, παρουσιάζει κάποιους όρους, όπως:

Ο απο-τοπισμός (deterritorialization) όπου αναφέρεται στην αποδυνάμωση της σύνδεσης των πολιτιστικών πρακτικών, ταυτοτήτων, προϊόντων και κοινοτήτων με συγκεκριμένους και καθορισμένους γεωγραφικούς όρους. Και σε αυτό συμβάλλουν οι σύγχρονες τεχνολογίες. Ένας άλλος όρος είναι ο επανα-τοπισμός (re-territorialization) όπου αναφέρεται στην προσπάθεια επανεγκαθίδρυσης μιας νέας πολιτισμικής πατρίδας, ενός σπιτιού, ενός πολιτισμικού χώρου, όπου και αν πηγαίνουν, σε οποιαδήποτε χώρα και αν μεταναστεύουν (Tomlinson, 1999) ή να συγχωνεύσουν – συγκολλήσουν παραδόσεις από τους απομακρυσμένους γεωγραφικά και εδαφικά πολιτισμούς προέλευσης με πηγές και πόρους από τα νέα εδάφη (Lull, 2000). Ακόμα, δύο άλλοι ορισμοί που μελετώνται εκπέμπουν δύο αντιθετικές απόψεις είναι η ομογενοποίηση και η ετερογενοποίηση. Η ομογενοποίηση είναι η επιταχυνόμενη και αυξάνουσα πολιτισμική σύγκλιση σε διεθνικά επίπεδα και που αναφέρεται στο ότι οι τοπικές κουλτούρες διαβρώνονται σε όλες τις εκφάνσεις τους. Η ετερογενοποίηση υποστηρίζει πως η Παγκοσμιοποίηση διευκολύνει την πολιτισμική ποικιλότητα και αναφέρεται στην αλληλοδιείσδυση μεταξύ τοπικού και παγκοσμίου, μέσω της χρησιμοποίησης του όρου της υβριδοποίησης που αναφέρεται στη μείξη μεταξύ πολιτισμών (Πατσαντάρας, 2014).

Ακόμα, ένας άλλος όρος είναι η διαπολιτισμικότητα (Transculturation) που αναφέρει ο Lull (2000) και εννοεί τα διάφορα πολιτισμικά σχήματα που κινούνται στον παγκόσμιο χώρο με την παρέμβαση των σύγχρονων επικοινωνιακών μέσων και δια της μετανάστευσης, ενώ διεπιδρούν με άλλα, αλληλοεπηρεάζονται και

έτσι δημιουργούν νέα τα οποία καλούνται ως υβριδικά πολιτισμικά σχήματα. Η περιορισμένη παγκοσμιοποίηση ή η τοπικού χαρακτήρα παγκοσμιοποίηση (glocal- glocalization) αποτελεί άλλον έναν όρο που αναφέρεται στην αλληλεπίδραση τοπικού και παγκόσμιου (Robertson, 1995). Αυτός ο όρος αναφέρεται σε μια διαλεκτική σχέση μεταξύ παγκοσμιότητας και τοπικότητας και γίνεται αντιληπτή μέσα από ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες που προσπαθούν να προσαρμόσουν τον τοπικό πολιτισμό τους και την καθημερινότητά τους σε παγκόσμιες επιταγές. Τέλος, ένας άλλος όρος είναι η κοσμοπολιτοποίηση (cosmopolitanization) (Beck, 2002) και αναφέρεται στις συνέπειες που προκύπτουν από την σύγχρονη, πολύμορφη και πολυδιάστατη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης.

Μέσα από αυτά τα πλαίσια βλέπουμε πως ο αθλητισμός αποτελεί μέσο πολιτισμικής ομογενοποίησης, πολιτισμικού ιμπεριαλισμού, εκδυτικισμού, όπου η αθλητική πραγματικότητα είναι μια παγκόσμια κοινή κουλτούρα και αυτό μπορούμε να το δούμε μέσα από το πνεύμα του ολυμπιακού αθλητισμού, όπου η ολυμπιακή δραστηριότητα αποτελεί ένα δυτικό κατασκεύασμα και που έχει παγιωθεί σε μια οικουμενική-παγκοσμιοποιημένη πραγματικότητα. Ο νεωτερικός αθλητισμός, με όλες τις σύγχρονες εκφάνσεις του αποτέλεσε ένα κοινωνικό φαινόμενο, που διείσδυσε σε όλο τον κοινωνικό ιστό των ευρωπαϊκών κοινωνιών και μετά σε όλες τις χώρες του κόσμου. Ακόμα, ο αθλητισμός κατανοείται ως ένας τρόπος όπου διαμορφώνονται οι τοπικές ή οι επιμέρους εθνικές αθλητικές κουλτούρες, με όρους όπως glocalization (Donnelly, 1996; Garcia, 2010). Όταν γίνεται συζήτηση για Αθλητισμό και Παγκοσμιοποίηση, εστιάζουμε στην πολιτισμική παγκοσμιοποίηση. Όμως, ο αθλητισμός δεν είναι μόνο κουλτούρα. Δεν μπορούμε να τον εντάξουμε μόνο στην έκφραση της κοινωνικής ζωής και να τον αποκόψουμε από την οικονομική και την πολιτική σφαίρα. Αυτό σημαίνει πως πρέπει να το συσχετίσουμε με και με θεωρήσεις περί οικονομικής ή πολιτικής παγκοσμιοποίησης (Hoberman, 1986, 1993; Miller et al., 2001; Tomlinson, 2006a, 2006b). Παρά τα μεγάλα τεχνολογικά επιτεύγματα, δεν θα γίνουμε ποτέ ένα παγκόσμιο χωριό, υποστηρίζει ο Lull (2000). Ο Beck (2002) συσχετίζει την έννοια της παγκοσμιοποίησης με την έννοια της τοπικότητας και ιδιαίτερα την αναζωογόνηση της τοπικότητας και αυτό φαίνεται στον αθλητισμό, όπου μια αθλητική νίκη αναζωογονεί τις εθνικές ταυτότητες. Η παγκοσμιοποίηση μειώνει και τελικά εξαφανίζει εθνικές ή τοπικές ταυτότητες προς όφελος μιας παγκοσμιοποιημένης ταυτότητας, ενώ σε αντίθεση «τα παγκοσμιοποιημένα αθλητικά γεγονότα ενδυναμώνουν και ενισχύουν εθνικές και τοπικές ταυτότητες» (Πατσαντάρης, 2014: 276; Patsantaras, 2007a; Patsantaras & Kamberidou, 2006; Patsantaras & Kamberidou, 2011).

2.8 Κοινωνικός Πόνος

2.8.1 Υγεία και αρρώστια: η Κοινωνιολογία της Υγείας και της Αρρώστιας

Η επιστήμη της κοινωνιολογίας έχει επισταμένως μελετήσει την υγεία και την αρρώστια. Μάλιστα, μέσα από την μελέτη αυτών έχει αναδυθεί ένα νέο επιστημονικό αντικείμενο στον ευρύτερο χώρο των κοινωνικών επιστημών και στον χώρο της κοινωνιολογίας ειδικότερα. Και αυτό το επιστημονικό αντικείμενο

είναι η Κοινωνιολογία της Υγείας και της Ασθένειας που ασχολείται με την κοινωνιολογία του σώματος, ειδικά στις σύγχρονες κοινωνίες, τον τρόπο ζωής και την επικινδυνότητα, ζητήματα της πολιτικής υγείας, τις ανισότητες στην υγεία και τις αλλαγές στην παροχή υπηρεσιών φροντίδας υγείας, μεταξύ άλλων. Για παράδειγμα, η Κοινωνιολογία της Υγείας και της Ασθένειας της Sarah Nettleton (2002) εξετάζει την κοινωνική μορφοποίηση της ιατρικής γνώσης, την ανάλυση των γνώσεων για την υγεία και των πεποιθήσεων των μη ειδικών και την εμπειρία της αρρώστιας. Κεντρικό θέμα στο βιβλίο της Nettleton (2002) είναι το γεγονός ότι βρισκόμαστε μπροστά στη διαμόρφωση ενός θεωρητικού πλαισίου για την υγεία και τη φροντίδα της, σύμφωνα με το οποίο οι ασθενείς δεν είναι πλέον παθητικοί δέκτες θεραπειών, αλλά ενεργοί συμμετέχοντες στη διατήρηση της υγείας τους.

Έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες εννοιολόγησης της υγείας. Ο Dolfman (1973) και ο Balog (1978) μελέτησαν τις ρίζες της έννοιας της υγείας και διαπίστωσαν ότι έχει αγγλοσαξωνική καταγωγή (Old English). Σχετίζεται, όπως επισημαίνουν και άλλοι ερευνητές με το να είναι κάποιος γερός και υγιής (Boruchovitch, & Mednick, 2002). Οφείλουμε να αναφέρουμε εδώ ότι το θέμα της υγείας απασχόλησε και τους Αρχαίους Έλληνες. Θεωρούσαν πως η υγεία ήταν κάτι θεϊκό, μια θεϊκή ευθύνη και η αρρώστια σαν κάτι το υπερφυσικό, που αναγνωρίζεται, δηλαδή γίνεται εμφανής μέσα από τις συνήθειες της προσωπικής ζωής του καθενός και τους περιβαλλοντικούς παράγοντες του υγιεινού status των ανδρών. Αμέσως μετά, εμφανίστηκαν οι Δυτικές αντιλήψεις περί της υγείας και της αρρώστιας, όπου σε πολλά σημεία είχαν επηρεαστεί από την Αρχαία Ελληνική σκέψη. (Boruchovitch, & Mednick, 2002). Ακόμα, βλέπουμε πως μελετώνται από τα γνωστικά και επιστημονικά πεδία της φαρμακευτικής, κοινωνιολογίας, ψυχολογίας, της πολιτικής επιστήμης και διαφόρων φιλοσοφικών ρευμάτων, απόρροια της εξέλιξης της επιστημονικής γνώσης και του ενδιαφέροντος πολλών επιστημονικών ρευμάτων για τη μελέτη της υγείας και της ασθένειας. Με άλλα λόγια, η υγεία και η αρρώστια αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης των παραπάνω επιστημών (Boruchovitch, & Mednick, 2002).

Ο Balog (1978) μελέτησε 3 παράγοντες-απόψεις για την υγεία, οι οποίες ουσιαστικά αναπτύχθηκαν τη σύγχρονη εποχή: πρώτον, την παραδοσιακή ιατρική σύλληψη (πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα που στηρίζεται στην αντίληψη ότι υγεία και αρρώστια είναι αντικειμενικά και αξιοπρόσεκτα φαινόμενα. Μάλιστα, η υγεία νοείται σαν μεμονωμένη κατάσταση έλλειψης διαταραχής, συμπτωμάτων, αμαρτιών ή προβλημάτων). Δεύτερον, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας [στα τέλη της δεκαετίας του 1940 έκανε μια πιο ολιστική σύλληψη προσδιορίζοντας την υγεία ως «η κατάσταση πλήρους φυσικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι μόνο η απουσία διαταραχής ή αναπηρίας» (ΠΟΥ, 1947: 1-2). Αυτή η ολιστική και ταυτοχρόνως ουτοπική προσέγγιση περικλείει και διευρύνει την έννοια της υγείας από την παραδοσιακή ιατρική και αποτελεί θετική θέση της ευεξίας και της φυσικής υγείας. Επίσης, υγεία και αρρώστια αποτελούν κάτι το πολύπλοκο και κάτι που αλλάζει και εστιάζει στην ιατρική πλευρά, όπου η απουσία της αρρώστιας αποτελεί το κριτήριο για το status ενός ανθρώπου]. Τρίτον, η Οικολογική σύλληψη της υγείας που αναδύθηκε τη δεκαετία του 1960

και 1970. Εδώ δίνετε μεγαλύτερη έμφαση στην αλληλοσυσχέτιση του περιβάλλοντος και την ποιότητα ζωής του ανθρώπου.

Ο Balog (1978), σύμφωνα με τους Boruchovitch & Mednick (2002) μελετά την υγεία μέσα από δύο κριτήρια: πρώτον, βιολογικά και προσωπικά λειτουργικά (biological and personal functional objectives) και δεύτερον, της καλής λειτουργικής σώματος και ψυχής (a well functioning of the individual's body and mind). Οι περισσότεροι βέβαια μελετητές εστιάζουν στην απουσία αρρώστιας, η υγεία όμως αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια (Balog, 1978, 1981; Baumann, 1961; Dolfman, 1974; Eberst, 1984; Kalnins, & Love, 1982; Laffrey, 1986; Nataroff, 1978; Parsons, 1958). Όμως, η έλλειψη ενός κοινού αποδεκτού ορισμού της υγείας δείχνει πως υπάρχουν εμπόδια σε αυτήν την περιοχή έρευνας. Οι ατομικές συλλήψεις περί υγείας αναφέρονται σε απόψεις και συμπεριφορές υγείας. Για παράδειγμα, η υγεία αποτελεί λειτουργική ικανότητα για την ανάληψη ευθυνών (Oberteuffeur, 1960). Η ποιότητα ζωής κάνει τα άτομα να ζουν ευτυχισμένα, επιτυχημένα, εύπορα και δημιουργικά (Bauer, & Schaller, 1955; Boruchovitch, & Mednick, 2002; Hoyman, 1962; Williams, 1946).

Όσον αφορά στην αρρώστια, αποτελεί μια αντικειμενική κατασκευή που συγκρίνεται με την ιδέα της υγείας, και τα διάφορα φιλοσοφικά θέματα που προκύπτουν από τη μελέτη της αρρώστιας, δείχνουν πως τελικά δεν αποτελούν την αιτία. Ο Balog (1978) προσδιορίζει τη διαφορά από την κανονικότητα ως αρρώστια. Από την άλλη πλευρά, η έλλειψη συμπτωμάτων δείχνει υγιείς ανθρώπους. Εν ολίγοις, παρατηρούνται διαφορετικές κρίσεις περί συμπτωμάτων για την αρρώστια που σχετίζονται και με λαϊκές απόψεις που έχουν οι άνθρωποι για την αρρώστια. Ωστόσο, άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η κατανόηση της αρρώστιας γίνεται μέσα από τα εμπειρικά δεδομένα (Boruchovitch, & Mednick, 2002).

Αρχικά οι ερευνητές προσέγγιζαν τα ερωτήματα, τις συμπεριφορές ή τα ζητήματα περί υγείας εξετάζοντας τους πρακτικούς των φαρμάκων (Blumhagen, 1980), πως ο μέσος άνθρωπος έδινε πληροφορίες για την υγεία και την αρρώστια του (Blaxter, 1983; Williams, 1990), την άποψή τους για την αποφευχθείσα αρρώστια (avoiding disease) (Herzlich, 1973; Pill, & Stott, 1982), πως οριοθετούν την υγεία (Baumann 1961, Blaxter 1990), και πως οι άνθρωποι με διαφορετικές κοινωνικές δραστηριότητες έχουν διαφορετική άποψη για την υγεία (Blair, 1993; Calman, 1987; d'Houtaud, & Field, 1984; Pierret, 1993).

«Έτσι, οι άνθρωποι κατασκευάζουν την έννοια της υγείας σαν ένα μέρος ταυτότητας σε σχέση με τους άλλους, και το οποίο αποτελεί ζωτικής σημασίας ζήτημα για την καθημερινότητα. Δηλαδή, η υγεία και η αρρώστια είναι κάτι περισσότερο από μια αποκάλυψη της εσωτερικής συμπεριφοράς» (Radley, & Billig, 1996: 221). Για τον καθένα, η έννοια της δικής του υγείας κατασκευάζεται κάτω από διαφορετικές καταστάσεις και διαφορετικές σχέσεις (Radley, & Billig, 1996).

Η υγεία αποτελεί μια πάρα πολύ σημαντική και σπουδαία δραστηριότητα, που κατασκευάζεται σε σχέση με τις κοινωνικές δομές και τους κοινωνικούς θεσμούς. Περιλαμβάνει τεράστιες πηγές που σχετίζεται με εκτεταμένη επιστημονικοποίηση (professionalization) και εμπορευματοποίηση, δηλαδή αφορά αγαθά, υπηρεσίες και γνώση (Radley, & Billig, 1996).

2.8.2 Στάδια που επηρέασαν και διαμόρφωσαν την έννοια της υγείας από το τέλος του 19^{ου} έως αρχές 21^{ου} αιώνα

Μία μελέτη που έγινε και αφορούσε την εξέλιξη της υγείας, πραγματοποιήθηκε από τον Robert Crawford (2006) και έλαβε χώρα στην Αμερική. Υπάρχουν τρεις περίοδοι όπου βλέπουμε το πλαίσιο εξέλιξης της υγείας στην αμερικανική κοινωνία: η πρώτη είναι τέλος 19^{ου} και αρχές 20^{ου} αιώνα, η δεύτερη περίοδος είναι η δεκαετία του 1970 και του 1980 και η Τρίτη περίοδος αφορά τις αρχές του 21^{ου} αιώνα.

Όσον αφορά στο τέλος του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα, αυτή η περίοδος είναι περίοδος της αναμόρφωσης της υγείας, μέσα από κινήματα υγιεινής (hygienic movements), τα οποία αποσκοπούσαν στην εγκράτεια, στην προπόνηση και στην ανάπτυξη της αθλητικής και «φυσικής κουλτούρας». Η περίοδος αυτή (τέλος του 19ου και αρχές του 20ου αιώνα) χαρακτηρίζεται, επίσης, από μια ευρέως επαγγελματικοποίηση της μεσαίας τάξης προς την υγεία και την φυσική κατάσταση. Ταυτόχρονα, εμφανίζεται και η ιατροκοποίηση, όπου δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στο φάρμακο και την αναγκαιότητα του φαρμάκου, που ξεκίνησε σαν μια μόδα μέσω της οποίας αγνοούνταν οι κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις της προσωπικής ταλαιπωρίας (Cushman, 1965). Αυτός ο οποίος γυμνάζεται, αθλείται και έχει καλή φυσική κατάσταση, μπορεί να έχει μια ανταγωνιστική προσπάθεια, ενώ αυτός ο οποίος αρνείται τις αρχές της υγείας, δείχνει μια άρνηση αυτοβελτίωσης και ουσιαστικά δείχνει την αποτυχία κατανόησης της ύπαρξης των φυσικών και των κοινωνικών νόμων (Crawford, 2006).

Όσον αφορά τη δεκαετία του 1970 και του 1980, στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και αρχές του 1970, έχουμε μια στροφή στη μελέτη των πολιτικών και της δράσης στον τομέα της υγείας που διέπει την αμερικανική κουλτούρα. Ακόμα, σε επιστημονικό πεδίο, οι επιδημιολογικές έρευνες εστιάζουν στις χρόνιες παθήσεις. Στη δημόσια συζήτηση εμπλέκονται περιβαλλοντικοί και επαγγελματικοί κίνδυνοι. Εισάγεται ένας νέος όρος αυτή την περίοδο και είναι ο όρος της πολιτικοποίησης της υγείας. Το πλαίσιο της πολιτικοποίησης της υγείας αναφέρεται και οδηγεί στην αντικατάσταση των πολιτικών δυνάμεων από τους κυβερνητικούς κανονισμούς της βιομηχανίας, με απόλυτο σεβασμό στην πολιτική δημόσιας υγείας. Ακόμα, όμως, οι άνθρωποι εστιάζουν σε συζητήσεις που αφορούν θέματα που άπτονται του τρόπου ζωής και ιδιαίτερα αυτών που χαρακτηρίζονται ως συμπεριφορές «με ρίσκο» (at risk behavior) όπως πχ., το κάπνισμα και το ποτό (Crawford, 2006: 407). Κάποιες πολιτικές που πάρθηκαν ήταν αντικαπνιστικές εκστρατείες για την αποφυγή μόλυνσης του περιβάλλοντος, αλλά και για την προσωπική υγεία του καθενός, καθώς επίσης και η φαρμακευτική προσοχή, η οποία εστίασε στην αποφυγή καρδιακών προβλημάτων. Επίσης, δίδεται εξίσου έμφαση στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης, σε ζητήματα άσκησης και διατροφής. Κάποιες κινήσεις που έγιναν ήταν: γυναικεία κινήματα υγείας και αυτοβοήθειας, τα βιολογικά προϊόντα/ διατροφή και «φυσικά» φαγητά. Η ολιστική προσέγγιση της υγείας προσεγγίζει την υγεία ως υπερπολύτιμη. Η δεκαετία του 1970, μέσω της πολιτικής παρέμβασης, έφερε προβλήματα στην αυτονομία των εταιριών, οι οποίες ήθελαν συμμετοχή στην παραγωγή της πολιτικής, και έχασαν τη δυνατότητα της

αυτόνομης δράσης τους, άφου πλέον έπρεπε να συναποφασίζουν μαζί με τις Κυβερνήσεις για ντην παραγωγή πολιτικής στο χώρο της υγελίας ή πολύ περισσότερο να γίνουν ακολούθημα των Κυβερνήσεων (Crawford, 2006).

Τη δεκαετία του 1980, βλέπουμε την εισαγωγή του όρου της «υγειονομικοποίησης» (healthism) που χρησιμοποιείται να ηθικοποιήσει το θέμα της υγείας στην αμερικανική μεσαία τάξη (Crawford, 2006: 410). Ο ενθουσιασμός αυτός για την προώθηση της υγείας (health promotion) απευθυνόταν σε ένα ευρύ φάσμα της ευεξίας (well-being), όπως σώμα, μυαλό (mind), πνεύμα (spirit), οδηγώντας σε μια πιο ολιστική προσέγγιση της υγείας. Αυτή η έμφαση αποτελεί πτυχή της ιατρικοποίησης (medicalization) της καθημερινής ζωής που υιοθετήθηκε από την εκστρατεία για την προώθηση της υγείας (health promotion). Η ολιστική προσέγγιση, και η ηθικοποίηση αναφέρονται σε κάτι πιο εκτεταμένο: την αποτυχία επίτευξης υγείας ή την αποτυχία στον εναγκαλισμό της ζωής, μια ανικανότητα στην κατανόηση των συναισθημάτων ή στην προσέγγιση μιας πιο πνευματικής κατάστασης της ύπαρξης³(Crawford 2006).

Όσον αφορά τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, η πρακτική της υγείας είναι φαινομενική και αυτό φαίνεται από τρεις παράγοντες που εξετάζει ο Crawford (2004, 2006): Πρώτον, η συναίσθηση-συνείδηση της υγείας έχει γίνει αναπόφευκτη και αυτό φαίνεται από ένα πλήθος δεδομένων, όπως:

- η επιτάχυνση της διενέργειας ιατρικών και επιδημιολογικών ερευνών,
- η συνεχιζόμενη ταύτιση και πολιτικοποίηση των περιβαλλοντικών και επαγγελματικών κινδύνων,
- η συνεχιζόμενη ανάπτυξη της επαγγελματικής προώθησης της υγείας και της εκπαίδευσης της υγείας, η οποία εστιάζει στον τρόπο ζωής και στις συνεχιζόμενες αλλαγές.
- η διεύρυνση των νέων τεχνολογιών στον εντοπισμό των παρακινδυνευμένων παραγόντων και των αρχικών σταδίων μιας αρρώστιας,
- η διεύρυνση στην ανάδυση της ανοσίας στο πλαίσιο του ιατρικού και λαϊκού ενδιαφέροντος, όπου πλέον οτιδήποτε περιλαμβάνεται στο πλαίσιο του ιατρικού αποκτά λαϊκό ενδιαφέρον (βλέπε ανοσία)
- καθώς και σε μια η υπερδιεύρυνση της διαφημιστικής κουλτούρας των υγιεινών προϊόντων και υπηρεσιών (Crawford 2004, 2006: 415).

Δεύτερον, όσον αφορά την φαινομενική πρακτική της υγείας, η αντίφαση που διαπερνά την ιατρική κουλτούρα είναι περισσότερο αποφασιστική και ουσιαστική και αυτό γίνεται αντιληπτό από το γεγονός πως έχουμε μια οχύρωση του σώματος και μια μείωση της έκθεσης στον κίνδυνο, και αυτό οδήγησε στο να γίνουμε πιο ασφαλείς με την υγεία μας. Σε αυτό έπαιξε ρόλο ιδιαίτερα η ενημέρωση του κόσμου και η γνώση για τα θέματα της υγείας και ειδικότερα μέσα από την τεχνολογική έξαρση της γνώσης. Η συνεχιζόμενη διεύρυνση της γνώσης για τους κινδύνους που διατρέχει η υγεία, η κατάκλυση με πολλές πληροφορίες, τις συχνές υπερβολές στον κίνδυνο και στην ακόρεστη κατανάλωση των ιατρικών νέων, σε συνδυασμό με το επαγγελματικό και του λαϊκό παράγοντα για την προστασία και

---

³ holism advanced a moralization that was equally expansive: the failure to achieve health or to seek it was equated with a failure to embrace life, an inability to master one's emotions or to appreciate the spiritual dimensions of being

βελτίωση της υγείας, επιβαρύνει τις ανασφάλειες που υπάρχουν για να καταστέλλονται και έτσι ο κόσμος λαμβάνει μέτρα πρόληψης της αρρώστιας και εδραίωσης της υγείας. Έτσι, όσο περισσότερο γνώση λαμβάνουμε, τόσο μεγαλύτερο το κενό ανάμεσα στην αντίληψη του κινδύνου, είτε πραγματικού είτε φανταστικού, και στην δύναμη της δράσης, είτε ατομική είτε συνταγματική είτε κυβερνητική. Με άλλα λόγια, η γνώση οδηγεί στην πρόληψη, είτε ατομική είτε συνταγματική και κυβερνητική και αυτό οδηγεί στην εξάλειψη του κινδύνου για την απώλεια της υγείας. (Crawford, 2006). Τέλος, οι σύγχρονες πρακτικές υγείας περισσότερο αποσταθεροποιούν παρά αυξάνουν τις ιδεολογικές αναγκαιότητες του αυτοελέγχου. Ο αυτοέλεγχος αφορά κατά βάση την ατομική βούληση του καθενός για θέματα υγείας, όπως το να κάνει εξετάσεις για θέματα υγείας. Οι πρακτικές υγείας αναφέρονται σε στρατηγικές ατομικής ασφάλειας, όπου ο έλεγχος παίζει σπουδαίο ρόλο (σε έναν κόσμο γεμάτο κινδύνους, όπως αρρώστιες, αυτοάνοσα νοσήματα και ασθένειες θανατηφόρες, ο αυτοέλεγχος είναι βασικός για την ατομική ευθύνη της προστασίας της υγείας, ο αυτοέλεγχος αποτελεί την κολόνα της ταυτότητας της μεσαίας τάξης και λειτουργεί σαν ασπίδα εναντίον της πτώσεως της κινητικότητας, όπως επίσης ο έλεγχος αποτελεί τον πυρήνα της διατήρησης της υγείας που οδηγεί σε ταύτιση με το πώς ο καθένας οριοθετεί την κατασκευή του εαυτού, δηλαδή υγιής-καλός-κοινωνικός, άρρωστος-αντικοινωνικός.) (Crawford, 2006).

2.8.3 Μελέτες που σχετίζονται με λαϊκές πεποιθήσεις για την υγεία και την αρρώστια

Η μελέτη των Renee Shaw Hughner και Susan Schultz Kleine (2004) για τις λαϊκές απόψεις περί της υγείας και της αρρώστιας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε αυτή τη μελέτη έγιναν γνωστές 18 απόψεις που έχουν οι λαϊκοί άνθρωποι περί υγείας, οι οποίες έχουν κατηγοριοποιηθεί σε 4 ομάδες: ορισμός της υγείας, επεξηγήσεις της υγείας, εξωτερικές και/ή ανεξέλεγκτοι παράγοντες καταπάτησης (impinging), και το μέρος που κατέχει η υγεία στη ζωή των ανθρώπων. Καταρχήν, πρέπει να ξεκινήσουμε με το γεγονός πως το 70% με 90% διαχειρίζεται μεμονωμένα την αρρώστια στις δυτικές κοινωνίες (Hulka et al., 1970; Kleinman, 1978; McGuire, 1988) και ενισχύεται από τις καθημερινές λαϊκές πρακτικές υγείας και που κατανοούν την υγεία στα πλαίσια των λαϊκών πεποιθήσεων που σχετίζονται με συμπεριφορές (Hughner, & Kleine, 2004).

Τρία είναι τα χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζουν το μαζικό σώμα ερευνών για την υγεία και την αρρώστια όπως παρουσιάζεται στην έρευνα των Renee Shaw Hughner και Susan Schultz Kleine (2004). Πρώτον, εστιάζουν στην αρρώστια, με τις ιατρικές συνθήκες και τις συμπεριφορές που αναπτύσσονται (βλέπε διαβήτης με διαιτητικά προγράμματα). Δεύτερον, το υγιεινό περιβάλλον έχει αλλάξει σημαντικά, καθώς σήμερα υπάρχει μια ευρεία παροχή πληροφοριών από το Διαδίκτυο για την ενημέρωση και ουσιαστικά η απουσία αρρώστιας αντιμετωπίζεται σε ένα πιο ευνοϊκό πλαίσιο για την υγεία. Και τρίτον, οι μελέτες αποτελούν ποιοτικές και διερμηνευτικές (interpretive) μεθόδους, με όλα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που παρέχουν οι εκάστοτε μέθοδοι. Μάλιστα, οι διερμηνευτικές μέθοδοι παρέχουν βαθύτερο νόημα για το πως οι λαϊκοί άνθρωποι σκέφτονται. Ωστόσο, όλα αυτά δεν μπορούν να οδηγήσουν σε

γενίκευση σε άλλους πληθυσμούς, ή σε άλλες καταστάσεις (Hughner, & Kleine, 2004). Ο Kleinman (1978) κατηγοριοποίησε τους παράγοντες για την υγεία και την ασθένεια σε: επαγγελματικούς (στη δυτική φαρμακευτική και στην επαγγελματικοποίηση της ντόπιας- indigenous- θεραπείας), σε παραδοσιακούς (μη επαγγελματικοποιημένες θεραπείες) και σε λαϊκούς παράγοντες (δραστηριότητες ευρωστίας που σχετίζονται με την οικογένεια και την κοινωνία). Επίσης, υπάρχουν δημοφιλείς παράγοντες που σχετίζονται με κοινωνικοπολιτισμικούς παράγοντες (Berger, & Luckman, 1966; Blumhagen, 1980; Fabrega, 1974; Kinsley, 1996; Kleinman, 1980; Kuhn, 1962). Υπάρχουν επίσης πολύπλοκες πληροφορίες που σχετίζονται με λαϊκή γνώση, παραδοσιακά πιστεύω, εμπειρίες, θρησκεία και πνευματικές πρακτικές και φιλοσοφία (Clouser, & Hufford, 1993; Hughner, 2000; Kleine, & Hughner, 1999; Kleinman, 1980; McGuire, 1988; O'Connor, 1995; Stainton Rogers, 1991). Ακολουθώντας τις οδηγίες του Hart (1998), περιλαμβάνονται μόνο μελέτες με λαϊκές ιδεολογίες για την υγεία στο γενικό πληθυσμό. Αποκλείονται μελέτες που σχετίζονται με συγκεκριμένα πιστεύω και απόψεις με συμπεριφορές. Επίσης, αποκλείονται μελέτες που εστιάζουν σε συγκεκριμένες αρρώστιες και μελέτες με ψυχολογικές αρρώστιες-διαταραχές (Hughner, & Kleine, 2004).

2.8.3.1 Ερμηνείες- ορισμοί για υγεία

1^{ov} – **Η υγεία είναι η απουσία αρρώστιας.** Δίδεται μια βιοϊατρική ερμηνεία της υγείας και μάλιστα στους McKague and Verhoef (2003) αναφέρεται από τους συμμετέχοντες που είχαν χρόνιες αρρώστιες μιλούσαν για την υγεία σαν απουσία φυσικών συμπτωμάτων, όπως η κούραση ή το τρέμουλο (Calnan, 1987; Herzlich, & Pierret, 1987; McKague, & Verhoef, 2003; Williams, 1983).

2^{ov} – **Η υγεία είναι ικανή να εκτελεί καθημερινές λειτουργίες.** Αν κάποιος συμμετέχει στην καθημερινότητα, είναι υγιής και ο υγιής εξαρτάται από το εάν συμμετέχει στις καθημερινές λειτουργίες, τις κοινωνικές δράσεις (Blaxter, 1983; Calnan, 1987; McKague, & Verhoef, 2003; Papadopoulos, 2000; Torsch, & Ma, 2000).

3^{ov} – **Η υγεία είναι ισορροπία.** Η καλή υγεία περιγράφεται ως πνευματική και ψυχολογική ισορροπία και περιλαμβάνει του καθενός την άποψη και θέση για τον εαυτό του (Calnan, 1987; Davis et al., 1992; Furnham, 1994; Jensen, & Allen, 1994; McGuire, 1988; McKague, & Verhoef, 2003; Stainton Rogers, 1991; Papadopoulos, 2000). Το να είναι κανείς υγιής αποτελεί μέρος της αυτοεικόνας του και διαταραχή της ισορροπίας αποτελεί η αρρώστια (Lawton, 2003).

4^{ov} – **Η υγεία είναι ελευθερία, ικανότητα να κάνω κάτι.** Είναι επιλογή για το πως θέλουν να ζήσουν, δηλαδή επιλογή (Stainton Roger, 1991). Ταυτόχρονα, η υγεία είναι πολύτιμη γιατί παρέχει τη δυνατότητα του «να κάνεις», δηλαδή η δράση, να κάνεις πράγματα και χαρακτηρίζεται από τους Jensen and Allen (1994) ως Εκπληρούμενη Ανάπτυξη (Unfolding Fulfillment). Επιπροσθέτως, η υγεία είναι σημαντική, διότι κάνει τα πάντα πιθανά (Herzlich, & Pierret, 1987).

5^{ov} – **Η υγεία είναι περιορισμός, βία, εξαναγκασμός.** Η Herzlich (1973) θεωρεί την αρρώστια ως κάτι το απελευθερωτικό και την υγεία ως παράγοντα που θέτει όρια στη ζωή μιας κοινωνίας. Δηλαδή, η Herzlich (1973) αναφέρει πως δεν την ενδιαφέρει να διατηρήσει την υγεία. Περιγράφει το άτομο που ενδιαφέρεται να

διατηρήσει την υγεία του/της ως ένα καλά προσαρμοσμένο (well-adjusted) και τιποτένιο ζώο. Η υγεία εδώ ταυτοποιείται ως κοινωνικός περιορισμός: η αρρώστια λειτουργεί ως άμυνα του ατόμου απέναντι στις απαιτήσεις της κοινωνίας.

2.8.3.2 Εξηγήσεις περί υγείας/ Πως διατηρείται η υγεία

6^{ov}- **Η υγεία μέσα από την περισυλλογή και/ ή προσευχή.** Ο McGuire (1988) πιστεύει πως η υγεία και η ευρωστία είναι προϊόν προσευχής και περισυλλογής. Ο άνθρωπος βρίσκει την υγεία σε μη-υλικά αγαθά, όπως η πνευματική ευεξία (mental well-being), η πίστη, η επαφή με μια δύναμη ζωής (Hughner, & Kleine, 2004; McGuire, 1988).

7^{ov}- **Η υγεία εξαρτάται από την πνευματική νοοτροπία.** Τα άτομα βλέπουν την υγεία σαν κάτι το εντελώς εξαρτώμενο από την πνευματική άποψη και γνώμη που έχει ο καθένας. Σε αυτήν την περίπτωση, η πνευματική γνώμη είναι ο μόνος παράγοντας που σχετίζεται με την υγεία. Η υγεία επηρεάζεται από την ψυχολογική, ψυχική ή πνευματική στάση και αντιμετώπιση των ατόμων (Papadopoulos, 2000). Η Papadopoulos (2000) βρήκε πως αρκετοί από τον ελληνοβρετανικό πληθυσμό δίδουν έμφαση στη δύναμη του μυαλού για την υγεία.

8^{ov}- **Η υγεία μέσα από την εργασία (working).** Όποιος εργάζεται, έχει υγεία και βλέπει πως αντιδρά κάτω από διάφορες συνθήκες, που αφορούν την εργασία του, όπως πίεση κατά την ώρα της εργασίας (Blaxter, 1983; Herzlich, 1973). Αυτό που είναι ευρέως διαδεδομένο σε αυτήν την περίπτωση είναι πως όταν κάποιος παραδίδεται στην ξεκούραση, τότε η αρρώστια θα ακολουθήσει σίγουρα. Οι επιπτώσεις της καθιστικής ζωής, η καθιστική εργασία στο γραφείο, μεταξύ άλλων, βλάπτει την υγεία (Blaxter, 1983; Herzlich, 1973).

9^{ov}- **Θρησκεία και μεταφυσικές εξηγήσεις.** Τα θρησκευτικά πιστεύω και οι θεϊστικές συλλήψεις παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στις λαϊκές αντιλήψεις για την υγεία και την αρρώστια. (Helton, 1996; McGuire, 1988; Mullen, 1994; Murdock, 1980; O'Connor, 1995; Snow, 1983; Stainton Rogers, 1991; Torsch, & Ma, 2000). Σε αυτούς που πιστεύουν αυτό, βλέπουν την υγεία σαν μια παραγωγή «καλής ζωής», πνευματικής ευεξίας (spiritual well-being) και φροντίδας του Θεού (Stainton Rogers, 1991: 222).

10^{ov}- **Η υγεία συντηρείται μέσα από μια ιεροτελεστία, ένα τελετουργικό (rituals).** Μελέτες που έχουν γίνει δείχνουν πως η χρήση τελετουργικού στοχεύει στην αποτροπή μοχθηρών πνευμάτων και θεωρείται ότι, με αυτόν τον τρόπο, αποφεύγεται η αρρώστια (Buehler, 1992; Helton, 1996; McGuire, 1988; Snow, 1983).

11^{ov}- **Η υγεία εξαρτάται από τις σχέσεις μας με τους άλλους • αποτελεί ηθική ευθύνη.** Η υγεία αποτελεί ηθική ευθύνη (Blaxter, & Paterson, 1982; McGuire, 1988; Snow, 1983; Stainton Rogers, 1991) και εξαρτάται από τις κοινωνικές σχέσεις (McKague, & Verhoef, 2003; Torsch, & Ma, 2000). Οι ανταποκρινόμενοι προέβαλλαν την αίσθηση της ηθικής ευθύνης τόσο απέναντι στους εαυτούς τους, όσο και απέναντι στις οικογένειές τους. Βέβαια, η ιδέα της ηθικής ευθύνης της υγείας είναι ευρέως διαδεδομένη στα μέλη της Χριστιανικής κοινότητας (Christian healing groups) (McGuire, 1988). Η εμπιστοσύνη και η πίστη στον

Θεό αποτελεί την κινητήρια δύναμη για την διατήρηση της ευεξίας (wellness). Συγκεκριμένα, μια συμμετέχουσα τόνισε πως το σώμα της αποτελεί «το ναό του Θεού» και πως υποχρέωσή της είναι να κάνει ό,τι είναι δυνατόν προκειμένου να διατηρήσει το ναό (McGuire, 1988: 66).

12^{ov}- **Η υγεία συντηρείται μέσα από εσωτερική παρακολούθηση (internal monitoring).** Η εστίαση στην «εσωτερική λειτουργία/ανάγκες» του σώματος (Snow, 1983) προστατεύει την υγεία. «Το σώμα, εάν προστατεύεται από ζέστη και κρύο, επαρκώς τρέφεται, διατηρείται καθαρό εσωτερικά και εξωτερικά και καταλλήλως ξεκουράζεται, τότε θα είναι ελεύθερο από διάφορα προβλήματα υγείας» (Snow, 1983: 821). Ο Snow (1983) βρήκε πως οι Αφροαμερικανοί εστιάζουν στην εσωτερική λειτουργία του σώματος. Για παράδειγμα, πολλοί εστιάζουν στην σημασία της θερμοκρασίας του σώματος και την εσωτερική καθαρότητα της υγείας. Δηλαδή, το κρύο θεωρείται επικίνδυνο. Η εσωτερική καθαρότητα είναι σημαντική για την υγεία. Το αίμα αποτελεί το όχημα μέσω του οποίου οι ακαθαρσίες κυκλοφορούν εντός του συστήματος (Hughner & Kleine 2004).

13^{ov}- **Η φτωχή υγεία αποτελεί το λάθος/σφάλμα του καθενός** Η αυτοπροκαλούμενη αρρώστια—π.χ. από το κάπνισμα, την παχυσαρκία—οφείλεται σε συμπεριφορικές αιτίες π.χ. το κάπνισμα, παχυσαρκία (Blaxter, 1983; Furnham, 1994; Stainton Rogers, 1991). Τέτοιες συμπεριφορές που βλάπτουν τη υγεία παρατηρήθηκαν σε κοινωνικές ομάδες που ανήκουν στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Για παράδειγμα, στην έρευνα της Blaxter (1983) οι γυναίκες της χαμηλής τάξης έχουν φτωχή υγεία. Αυτό διαμορφώνεται μέσα από την αυτουπευθυνότητα (self-responsible) που έχουν μάθει τα άτομα και αυτή διαμορφώθηκε μέσα από τη δημόσια εκπαίδευση σε θέματα υγιεινής (public health education) και μέσα από τα μηνύματα που μεταδίδει, όπως το ότι το κάπνισμα κάνει κακό στους πνεύμονες και το να τρως παχυντικά φαγητά κάνει κακό στην καρδιά. Ως αποτέλεσμα, τα άτομα αποδίδουν τις εξηγήσεις για την υγεία και την αρρώστια με βάση τη δική τους συμπεριφορά και κατηγορούν τους εαυτούς τους για φτωχή υγεία (Blaxter, 1983; Hughner, & Kleine, 2004).

2.8.3.3 Εξωτερικοί και ανεξέλεγκτοι παράγοντες που επιδρούν στην υγεία

14^{ov}- **Η υγεία είναι αποτέλεσμα πολιτικών και αποτελεί θεσμό-παράδοση-κατεστημένο.** Το να είναι κανείς υγιής εξαρτάται και διαμορφώνεται μέσα από τις πολιτικές που οργανώνονται από τους οργανισμούς που ασχολούνται με προγράμματα πρόληψης υγείας και καταπολέμησης της αρρώστιας (Pierret, 1993). Ερευνες, όπως εκείνες των Herzlich και Pierret (1987), Stainton Rogers (1991) McKague και Verhoef (2003) αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι αποδίδουν χαρακτηριστικά στην υγεία ότι αποτελεί κοινωνικό πολιτισμικό θεσμό (Hughner, & Kleine, 2004). «Η υγεία είναι η πολιτική υγείας, η οποία σημαίνει εθνικά και τοπικά προγράμματα για την προστασία και την θεραπεία της αρρώστιας» (Hughner, & Kleine, 2004: 412; Pierret, 1993: 19).

15^{ov}- **Η υγεία επηρεάζεται από το περιβάλλον.** Στο σημείο αυτό γίνεται κατανοητό πως η υγεία επηρεάζεται από τα προϊόντα της σύγχρονης ζωής, τη μόλυνση του περιβάλλοντος, τις κοινωνικές επιπτώσεις των κοινωνικών μεταβολών/αλλαγών—όπως η μοναξιά και η αποξένωση—που προκαλούν

σωματικές και πνευματικές διαταραχές (καρκίνους, αυτοκτονίες) και πως τα παθολογικά αυτά αίτια. Επίσης, οι μελέτες έγιναν από (Herzlich, 1973; McGuire, 1988; McKague, & Verhoef, 2003; Stainton Rogers, 1991) και αναφέρονται σε φαγητά που έχουν χημικά και προσθετικά, τα οποία δείχνουν πως επηρεάζουν την υγεία των ανθρώπων. Ακόμα, γίνεται γνωστό ότι τα άτομα αισθάνονται την αποξένωση της κοινωνίας και αυτό έχει ως συνέπεια να οδηγεί στην δημιουργία της διαταραχής και της ασθένειας (Herzlich, & Pierret, 1987).

16^{ov}- **Η υγεία είναι γενετικό/γενετικά καθορισμένη.** Επηρεάζεται από την ψυχοσύνθεση του ατόμου, τα γενετικά χαρακτηριστικά, την κληρονομικότητα και την παράδοση (Backett, 1992a; Blaxter, 1983; Cornwell, 1984; d’Houtaud, & Field, 1986; Furnham, & Kirkaldy, 1996; Herzlich, 1973; Helton, 1996; McKague, & Verhoef, 2003; Stainton Rogers, 1991). Μάλιστα, η καλή υγεία θεωρείται παράγοντας καλής ή κακής τύχης. «Η μοιρολατρική άποψη για πιο σοβαρές ασθένειες, όπως ο καρκίνος ή η καρδιακή προσβολή, οδηγεί κάποιους ανθρώπους να αναλαμβάνουν με υπευθυνότητα την φροντίδα και τη διατήρηση της υγείας τους. Σε άλλες περιπτώσεις, όταν πρόκειται για πιο σοβαρές ασθένειες, απογοητεύονται και εγκαταλείπουν», δηλαδή οι άνθρωποι, οι Κυβερνήσεις και οι Οργανισμοί αναλαμβάνουν στρατηγικές δράσεις για την πρόληψη της υγείας, είτε ατομικά είτε συλλογικά, είτε μεμονομένα είτε οργανωμένα (Hughner, & Kleine, 2004: 414; Pollock, 1993: 50).

2.8.3.4 Το πλαίσιο της υγείας αφορά τις ζωές των ανθρώπων

17^{ov}- **Η προτεραιότητα της υγείας.** Η αξία και η προτεραιότητα που δίδει κάποιος στην υγεία, συγκρινόμενη με διάφορες πλευρές της καθημερινής ζωής, αναφέρεται στη σημαντικότητα της μελέτης των απόψεων για την υγεία (Hughner, & Kleine, 2004). Ο Calnan (1987) στην έρευνά του βρήκε πως η πλειονότητα των γυναικών που μελέτησε δεν θεωρούν την υγεία το σημαντικότερο για αυτές. Συγκεκριμένα, για τις γυναίκες αυτές η καλή υγεία αναφέρεται σε περισσότερο σημαντικά πράγματα για αυτές, όπως είναι οι οικογενειακές ευθύνες (Hughner, & Kleine, 2004).

18^{ov}- **Η αντιθετική φύση της των λαϊκών δοξασιών περί υγείας.** Σε αυτό το πλαίσιο φαίνεται η αντίθεση μεταξύ της γνώσης και της πράξης (Fishbein, & Ajzen, 1975). Συνήθως οι γνώσεις των παιδιών και των ενηλίκων ήταν ελάχιστες γύρω από ζητήματα που αφορούσαν το φαγητό ή δραστηριότητες υγιεινής και ιδιαίτερα αυτές που συνδέονταν με την υγεία, η συμπεριφορά τους ήταν εντελώς διαφορετική. Για παράδειγμα, ενώ γνώριζαν πως ένας τύπος φαγητού προκαλεί παχυσαρκία, το φαγητό αυτό το καταλάωναν, ενώ μια δραστηριότητα όπως η καθιστική ζωή που προκαλεί σοβαρά προβλήματα υγείας και το γνώριζαν, εντούτοις δεν υιοθετούσαν δραστηριότητες σωστής υγιεινής, όπως γυμναστική (Backett, 1992a; Hughner, & Kleine, 2004).

2.9 Κοινωνικός και φυσικός πόνος και συσχέτιση με κοινωνικό αποκλεισμό

Οι Geoff MacDonald, Mark R. Leary (2005) διαπραγματεύονται δύο όρους και έννοιες που απασχολούν την κοινωνική επιστήμη, και κατ’ επέκταση και την πολιτική επιστήμη: τον κοινωνικό αποκλεισμό και τον κοινωνικό πόνο.

Εξετάζουν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και τη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τον κοινωνικό πόνο και το φυσικό πόνο. Ο κοινωνικός αποκλεισμός, όπως τεκμηριώνεται από ερευνητικά δεδομένα, αποτελεί ένα γεγονός που προκαλεί οδυνηρές καταστάσεις ή ιδιαίτερο πόνο. (rainful). Οι ερευνητές ξεκινούν με την οριοθέτηση του φυσικού πόνου, που αναφέρεται σε σοβαρά ατυχήματα, αλλά και σε συγκεκριμένες καταστάσεις που προκαλούν στενοχώρια και που πολλές φορές δεν γίνονται αντιληπτά στην προσωπική υγεία κάποιου. Ο φυσικός πόνος είναι αποτέλεσμα ατυχημάτων και καταστάσεων που προκαλούν στενοχώρια, αλλά και είναι εμφανή στους ανθρώπους και στο κοινωνικό σύστημα και που πολλές φορές προκαλούν παράξενα συναισθήματα στους ανθρώπους αυτούς που τιν βιώνουν, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αυτό δεν γίνεται ιδιαίτερος αντιληπτό. Μάλιστα, τονίζεται πως ο κοινωνικός αποκλεισμός και η απόρριψη που μπορεί κάποιος να αισθανθεί και ιδιαίτερα αυτός που αισθάνεται τον αποκλεισμό ως αποτέλεσμα μιας επίπονης κατάστασης που βιώνει, δεν είναι απλώς μια μεταφορική σημασία του φαινομένου, αλλά αποτελεί απειλή για την ασφάλεια (προσωπική) κάποιου, δηλαδή για την ίδια του την ύπαρξη (MacDonald, & Leary, 2005). Το ίδιο το ανθρώπινο σύστημα, ο άνθρωπος οδηγείται σε φυσικό πόνο επειδή το σύστημα του πόνου είναι σε μέρος όπου τα κοινωνικά όντα αναπτύσσουν προσαρμογή που σχετίζεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο φυσικός πόνος θεωρούνται ταυτόσημες έννοιες. Στην έρευνά των MacDonald και Leary (2005), η χρήση του κοινωνικού πόνου αφορά κυρίως μια συναισθηματική κατάσταση, όπου κάποιος αποκλείεται από προτιμώμενες σχέσεις ή υποτιμώνται από προτιμώμενες σχέσεις ή ομάδες, εξαιτίας μιας κατάστασης που προκλήθηκε στο άτομο και προκάλεσε φυσικό πόνο και το άτομο επέλεξε το δρόμο του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο κοινωνικός αποκλεισμός λογίζεται ως βαθύς πόνος της νοσταλγίας, της δυστυχίας, της θλίψης, της εγκατάλειψης ή μεγάλης λαχτάρας (MacDonald, & Leary, 2005).

Η πρώτη χρήση του όρου, της έννοιας του κοινωνικού πόνου εμφανίζεται στο έργο του Panksepp και των συνεργατών του. Παρείχε στοιχεία για την συστημική κοινωνική προσήλωση (social attachment system) που δημιουργήθηκε από την αρχική ρύθμιση συστημάτων, κυρίως των κοινωνικών συστημάτων και που σχετίζονται με όρους όπως η προσήλωση, η θερμορύθμιση (thermoregulation) και που ως αποτέλεσμα έχει τον κοινωνικό πόνο, όταν δεν μπορούσε να ικανοποιήσει την κοινωνική προσήλωση στους νόμους των κοινωνικών συστημάτων (MacDonald, & Leary, 2005; Panksepp, 1998). Οι Thornhill και Thornhill (1989) τονίζουν πως ο συναισθηματικός πόνος είναι ίδιος με τον φυσικό πόνο. Οι MacDonald και Leary (2005) περιγράφουν το κοινωνικό πόνο ως ένα είδος συναισθηματικού πόνου, και παρατηρούν ότι ο συναισθηματικός πόνος εστιάζει σε συγκεκριμένα γεγονότα τα οποία το άτομο προσπαθεί να αποφύγει στο μέλλον (MacDonald, & Leary, 2005). Υποστηρίζεται η άποψη πως τα κοινωνικά όντα παρέχουν ένα σύστημα που τιμωρεί τα άτομα που δεν αποφεύγουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και τελικώς τα άτομα που οδηγούνται στον κοινωνικό αποκλεισμό κινητοποιούν γρήγορες αντιδράσεις ενσωμάτωσης στα σημάδια του αποκλεισμού τους (MacDonald, & Leary, 2005). Ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο φυσικός πόνος αναφέρονται σε συμπεριφορές, απόψεις και ανθρώπινες διαγνώσεις.

Παρέχουν στοιχεία που δείχνουν ότι ο κοινωνικός πόνος και ο φυσικός πόνος σχετίζονται με παράγοντες όπως η εξωστρέφεια, η κοινωνική υποστήριξη, το άγχος, η επιθετικότητα και η κατάθλιψη. Οι MacDonald και Leary (2005) τονίζουν, επίσης, πως ο κοινωνικός πόνος είναι ιδιαίτερα επίπονος. Η περιγραφή του πόνου σχετίζεται με δύο στοιχεία: την αίσθηση του πόνου και την καλλιέργεια του πόνου (MacDonald, & Leary, 2005; Melzack, & Wall, 1996; Price, 1999; Rainville, 2002). Μάλιστα, ο κοινωνικός αποκλεισμός προκαλεί επίπονα συναισθήματα που οδηγούν σε συναισθηματική εμπειρία του πόνου χωρίς να αποκλείει την αίσθηση του φυσικού πόνου (MacDonald, & Leary, 2005).

Επίσης, στην έρευνα των MacDonald και Leary (2005) γίνεται αναφορά στην αποστροφή του πόνου, δηλαδή όταν οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον κοινωνικό αποκλεισμό αναπτύσσουν μηχανισμούς αποφυγής του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτή η τακτική οδηγεί τον κοινωνικό περίγυρο να αποδεχθεί το άτομο που βίωσε κοινωνικό αποκλεισμό (MacDonald, & Leary, 2005). Ακόμα, ο κοινωνικός πόνος κινητοποιεί ανθρώπους στην υποστήριξη και αποδοχή του ενός από τον άλλο και στη δημιουργία νέων σχέσεων μεταξύ τους (Leary, & Springer, 2001; MacDonald, & Leary, 2005). Οι MacDonald και Leary (2005) αναφέρουν πως οι Leary και Springer (2001) έχουν τονίσει πως ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι επίπονος επειδή η κοινωνική ένταξη είναι το κλειδί της ανθρώπινης επιβίωσης και αποτελεί ζήτημα πραγματικής ουσίας για τα άτομα που αποκλείονται, καθώς και για τα άτομα γενικότερα.

Επίσης, αναφέρεται στις ψυχολογικές μεταβλητές που σχετίζονται με τον κοινωνικό και φυσικό πόνο. Αυτές είναι: η εξωστρέφεια-εσωστρέφεια (Pervin 1996), η κοινωνική υποστήριξη (Leary, 1990; Leary, Koch, & Hechenbleikner, 2001), το άγχος και ο φόβος (Robinson, & Riley, 1999; Turk, & Flor, 1999; Weisberg, & Keefe, 1999), η αμυντική επιθετικότητα (Anderson, & Bushman, 2002; Berkowitz, 1993; Vernon, 1965) και η κατάθλιψη (Fine, & Olson, 1997; Leary et al., 2001).

Σχετικά με τη θεωρία του κοινωνικού πόνου και των επιθετικών συμπεριφορών, το πλαίσιο αυτό μπορούμε να το αντιληφθούμε μέσα από την αποτίμηση και την αναδιανομή της καταστάσεως, την απόδοση, τον έλεγχο, την αίσθηση του παγιδευμένου, την εχθρικότητα και την πρόβλεψη του πόνου (MacDonald, & Leary, 2005).

Τέλος, αναδεικνύεται επίσης πως ο κοινωνικός πόνος σχετίζεται με χρόνιους πόνους και διαταραχές πόνου. Συνεπώς, η θεωρία του κοινωνικού πόνου μπορεί να είναι χρήσιμη στην κατανόηση της σωματοδομής (somatoform) του πόνου και άλλων διαταραχών του πόνου, συμπεριλαμβανομένου του χρόνιου πόνου, όπου η αντιμετώπισή του γίνεται και με την φαρμακευτική εξειδίκευση (Fishbain et al., 1998; MacDonald & Leary 2005; Simon, 1998; Sullivan, 2000).

Μάλιστα, τον κοινωνικό πόνο τον αντιμετωπίζουν όλες οι αποκλεισμένες ομάδες (π.χ., άτομα τρίτης ηλικίας, άτομα με ειδικές ανάγκες, κλπ.).

2.10 Παράδειγμα άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού και καταπολέμησης του κοινωνικού πόνου μέσα από τον αθλητισμό.

Ο Jonathan Magee και η Ruth Jeanes (2011) υποστηρίζουν πως ο αθλητισμός μπορεί να άρει τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μάλιστα, στο Ηνωμένο Βασίλειο γίνεται λόγος για το πως το ποδόσφαιρο οδηγεί στην κοινωνική ενσωμάτωση. Η κυβερνητική πολιτική των 30 τελευταίων χρόνων χρησιμοποιεί τα αθλητικά προγράμματα ως όχημα για κοινωνική αλλαγή, εστιάζοντας στην καλύτερευση και βελτίωση της ζωής των μη-προνομιούχων ή ευπαθών κοινωνικών ομάδων (Blackshaw, & Crabbe, 2004; Coalter, 2007; Collins with Kay 2003; Long, & Sanderson, 2001; Magee, & Jeanes, 2011).

Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το Homeless World Cup (Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου των Αστεγών), ένα αθλητικό γεγονός, ένα ποδοσφαιρικό τουρνουά που ξεκίνησε το 2003 και απευθύνεται σε κοινωνικά αποκλεισμένους ανθρώπους (Magee, & Jeanes, 2011). Εδώ εστιάζει σε μια ομάδα ανδρών, την Εθνική Ομάδα της Αγγλίας του εναρκτήριου Homeless World Cup, του πρώτου δηλαδή Homeless World Cup, το 2003. Τα ευρήματα δείχνουν τα θετικά αποτελέσματα του προγράμματος, τις ευκαιρίες και τις δυσκολίες που προκύπτουν κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις στην ομάδα των παικτών. Επίσης, γίνεται η αποτίμηση των αρμοδιοτήτων του HWC σαν ένας μηχανισμός που βοηθά τους άστεγους ανθρώπους να ξεπεράσουν τα πολύπλοκα θέματα που αντιμετωπίζουν και ένα από αυτά είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, λόγω του γεγονότος του ότι είναι άστεγοι και αισθάνονται εκτός του βασικού κορμού της κοινωνίας (Magee, & Jeanes, 2011).

Η σύγχρονη χρήση του αθλητισμού ως όχημα ή εργαλείο αντιμετώπισης και καταπολέμησης πρακτικών κοινωνικού αποκλεισμού έχει επισημανθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο (Blackshaw, & Crabbe, 2004; Coalter, 2007; Collins with Kay, 2003; Long, & Sanderson, 2001). Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες στο Ηνωμένο Βασίλειο διαφορετικές κυβερνήσεις, νομοθέτες, νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, αθλητικοί παράγοντες και η αθλητική ηγεσία προωθούν και προτείνουν την χρήση του αθλητισμού ως θεραπεία ή λύση για κοινωνικές αρρώστιες: π.χ., αντικοινωνική συμπεριφορά, ανεργία, πνευματική υγεία. (αντικοινωνική συμπεριφορά, ανεργία, πνευματική υγεία. Ταυτόχρονα, προτείνεται και η προώθηση ενεργών πολιτικών δικαιωμάτων για την προστασία των αστέγων από τον κοινωνικό αποκλεισμό, κοινότητα συνάφειας, όπου αναφέρεται σε κοινότητα αστέγων με κοινές δραστηριότητες, και κοινωνικό κεφάλαιο, ιδιαίτερα το πλαίσιο της ανάπτυξης κοινωνικής αλληλεγγύης και εθελοντισμού, για την κοινωνική τους επανενεργοποίηση (Blackshaw, & Long, 2005; Long, & Sanderson, 2001). Ο Crabbe (2008) εξετάζει τη δύναμη του αθλητισμού να καλλιεργεί το κοινωνικό καλό. Επιστρέφοντας στο Homeless World Cup (HWC), πρέπει να προσθέσουμε ότι αυτό το παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου υιοθετεί το σλόγκαν: «Καταπολέμηση της Αστεσίας μέσω του Ποδοσφαίρου» ‘beating homelessness through football’⁴ και και στοχεύει στη δημιουργία εκστρατείας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τους άστεγους ως απάντηση στις αρνητικές εντυπώσεις που αναπαράγουν τη ΜΜΕ για αυτήν την

⁴ www.homelessworldcup.org

κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα. Το ποδόσφαιρο είναι η "σκανδάλη" που ενεργοποιεί τους άστεγους, για να αλλάξουν τη ζωή τους, τονίζουν ο Sherry et al. (2011: 111)⁵.

Βέβαια, πρέπει να το δούμε μέσα από μια κριτική ματιά. Πρώτον, οι διοργανωτές [θεσμοθετήθηκε με πρωτοβουλία του "Διεθνούς Δικτύου Εφημερίδων του Δρόμου" ("International Network of Street Papers"),] το αντιμετωπίζουν σαν το αγκίστρι που προσελκύει ευαίσθητα και απομονωμένα άτομα και οι υποστηρικτές τους οδηγούν, τους κοινωνικά αποκλεισμένους αστέγους, σε υποστηρικτικές υπηρεσίες (Sherry, 2010). Δεύτερον, θα υπάρχει μια βελτίωση στη φυσική υγεία των συμμετεχόντων αστέγων μέσω της ευκαιρίας συμμετοχής σε τακτικές φυσικές δραστηριότητες (Magee, 2011). Μέσα από την συμμετοχή, αυξάνεται η αυτοθέληση, η εκτίμηση και η σιγουριά των αστέγων⁶ (Magee & Jeanes, 2011).

Καταρχήν, δεν υπάρχει μόνος ένας ορισμός για τον κοινωνικό αποκλεισμό (Taket et al., 2009). Οι Burchardt, Le Grand και Piachaud (2002), σύμφωνα με τους Magee και Jeanes (2011), εντάσσουν την έννοια του κοινωνικού στο πλαίσιο ανάλυσης και ερμηνείας κοινωνικών ζητημάτων των σύγχρονων κοινωνιών, όπως: πρόσβαση στην κατανάλωση • συμμετοχή σε οικονομικά και κοινωνικά προνόμια ή δραστηριότητες • πολιτική συμμετοχή σε τοπικό και εθνικό επίπεδο • κοινωνική αλληλεπίδραση με την οικογένεια, τους φίλους και την κοινότητα (Magee, & Jeanes, 2011). Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με την μη-συμμετοχή, την ανισότητα και όχι μόνο τη φτώχεια (Burchardt et al., 1999; Hills et al., 2002; Levinson, 2004; Magee, & Jeanes, 2011).

Το δείγμα στην έρευνα των Magee & Jeanes (2011) που χρησιμοποιήθηκε ήταν n=6 και έγινε με την μέθοδο των συνεντεύξεων και έγινε στους προπονητές και στους κοινωνικούς υποστηρικτές, ενώ ρωτήθηκαν και οι παίκτες πριν και μετά τον αγώνα. Όλοι απαντούσαν πως ένιωθαν μια ευεξία κατά τη διάρκεια του αγώνα. Επίσης, έβλεπαν πως ο στόχος ήταν η εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους και στην αίσθηση οικειότητας με τους συμμετέχοντες και αυτά τα δύο στοιχεία ήταν βασικά μέσα από τη μελέτη που πραγματοποίησαν και οι ίδιοι για κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, όπως φαίνεται στην βιβλιογραφική έρευνα των Magee & Jeanes (2011: 8) (Carless, & Douglas, 2008; Ensign, & Panke, 2000; Moore, & Miller, 1999).

Βέβαια, πρέπει να τονίσουμε πως σύμφωνα με την Ethics Committee (Επιτροπή Δεοντολογίας) απαιτείται η έγκριση των συμμετεχόντων για την διενέργεια της συνέντευξης σε όλους τους συνεντευξιζόμενους της έρευνας (δηλαδή τους 6 που συμμετείχαν) (Magee, & Jeanes, 2011).

Κατανοώντας το θέμα, όπως ο Giddens (1981,1984) τονίζει πως οι δομές δημιουργούνται εκτός χρόνου και χώρου, όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε διαφορετικό χωροχρονικό πλαίσιο. Ακόμα, ο Sherry (2010) τονίζει την μακροζωία και την ευημερία που δημιουργεί στους συμμετέχοντες μια τέτοια διοργάνωση, όπου ουσιαστικά αναφέρεται στην ευφορία που αισθάνονται οι συμμετέχοντες στη διοργάνωση. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, οι Sugden και Yiannakis's (1982) τονίζουν

⁵ www.homelessworldcup.org

⁶ www.homelessworldcup.org

πως ο αθλητισμός οδηγεί στην κατάκτηση της ευημερίας και της αυτοεκτίμησης και στο ότι είναι καλοί σε κάτι και ότι δεν αποτυγχάνουν, βασικός παράγοντας ψυχολογικής ενίσχυσης της χαμηλής τους αυτοεκτίμησης. Επίσης, ξεφεύγουν από την πραγματικότητα και για λίγο γίνονται κάποιοι άλλοι, αυτοί που γίνονται κοινώς αποδεκτοί από τον κόσμο, και ιδιαίτερα από τον κόσμο που τους έχει αποκλείσει. Άρα, βλέπουμε πως το ποδόσφαιρο και γενικότερα ο αθλητισμός μπορεί να οδηγήσει στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Επίσης, θα αναφέρουμε και κάποιες άλλες περιπτώσεις στις οποίες ο αθλητισμός βοηθά στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και ουσιαστικά γίνεται το «όχημα» της κοινωνικής ενσωμάτωσης και ένταξης. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο αθλητισμός λειτουργεί ως μέσο κοινωνικής συμφιλίωσης, δηλαδή συμφιλίωσης λαών αλλά και μεμονωμένων ατόμων που πλήττονται από πολέμους και από διάφορες πολεμικές επιχειρήσεις.

Ένα άλλο πεδίο με το οποίο ασχολείται ο αθλητισμός ή για να είμαστε πιο σωστοί, ένα ακόμα πεδίο χρησιμοποίησης του αθλητισμού είναι για την συμφιλίωση των κρατών που βρίσκονται σε εμπόλεμη ζώνη. Μάλιστα, όπως τονίζει ο Tom Woodhouse, Διευθυντής του Κέντρου Επίλυσης Συγκρούσεων (Centre of Conflict Resolution) «ο αθλητισμός αποτελεί δυνατό εργαλείο που ενώνει ανθρώπους, γκρεμίζει σύνορα και καλλιεργεί την ανεκτικότητα, το σεβασμό και την κοινωνική ενσωμάτωση - όλες σημαντικές αξίες που στηρίζουν την ειρήνη» (<http://www.sportanddev.org/en/newsviews/news/?4257/1/Exploring-the-role-of-sport-in-conflict-resolution-and-peacebuilding-> (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:22, του Thomas Howie)).

Ο αθλητισμός πάντα αποτελούσε εργαλείο ή μέσο για την επίτευξη ειρήνης σε εμπόλεμες περιοχές. Η Ολυμπιακή Ανακωχή ή Εκεχειρία του 9ου αιώνα π.Χ αποτέλεσε την εμβληματική δύναμη του αθλητισμού στην προσπάθεια ένωσης ανθρώπων, διασταύρωσης συνόρων και βοηθώντας στη δημιουργία ειρηνικών σχέσεων. Το πνεύμα για την κατάργηση των διαμαχών σαν ένα μέρος των Ολυμπιακών Αγώνων αποτελεί σημαντικό παράγοντα ύπαρξης των Ολυμπιακών Αγώνων και βρίσκεται στο Ολυμπιακό Κέντρο Εκεχειρίας (Olympic Truce Centre-OTC), όπου στοχεύει να γίνει το εμπνευσμένο εργαλείο ειρήνης της εποχής μας. Στο κομμάτι του αθλητισμού αναφέρεται ο ρόλος του ποδοσφαίρου στην επίτευξη του στόχου αυτού, με πολλά προγράμματα όπως στη Σιέρα Λεόνε (εμφύλιος πόλεμος, 1991-2002) και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (εμφύλια σύρραξη 1992-1995), περιοχές που βίωσαν έντονα την εμπερία του πολέμου. Αυτό στο οποίο θα πρέπει να εστιάσουμε είναι πως ο μελλοντικός ρόλος του αθλητισμού θα πρέπει να στοχεύει σε περισσότερη δικτύωση για να προωθηθεί η θετική πλευρά του αθλητισμού για την εκάστοτε κοινότητα, καθώς επίσης και το γεγονός πως θα πρέπει να υποστηριχθούν μελέτες περιπτώσεις για το αντικείμενο του αθλητισμού⁷.

Έκθεση των Ηνωμένων Εθνών προτείνει αθλητικές δραστηριότητες, μεταξύ άλλων, για τα παιδιά σε εμπόλεμες περιοχές του κόσμου. Στην έρευνα των Ηνωμένων Εθνών με τίτλο Η Επιρροή-Επίδραση των Εμπόλεμων Συγκρούσεων στα Παιδιά (Impact of Armed Conflict on Children) υπογραμμίζεται η

⁷ <http://www.sportanddev.org/en/newsviews/news/?4257/1/Exploring-the-role-of-sport-in-conflict-resolution-and-peacebuilding-> (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:22, του Thomas Howie)

σημαντικότητα συμμετοχής των παιδιών σε αθλήματα. Παρατηρείται ότι τα τελευταία 30 χρόνια, κυβερνήσεις και στρατιωτικές ομάδες έχουν στρατολογήσει δεκάδες χιλιάδες παιδιά, τα περισσότερα από τα οποία είναι ηλικίας κάτω των 18 ετών, με πολλά ακόμα κάτω από 10 χρονών. Η έκθεση υπογραμμίζει την ανάγκη των παιδιών για διανοητική και συναισθηματική αναζωογόνηση μέσα από δομημένες ομαδικές δραστηριότητες όπως το παιχνίδι, η συμμετοχή σε αθλήματα, καθώς και ζωγραφική και η αφήγηση ιστοριών. Μέσα από την ενασχόληση με τον αθλητισμό, όπως τεκμηριώνεται στην έκθεση, τα παιδιά ξεφεύγουν από την βίαιη καθημερινότητα, προσφέροντάς τους ένα κοινωνικά αποδεκτό και δομημένο πλαίσιο συμπεριφοράς, το οποίο ταιριάζει με το πλαίσιο που είχαν στην καθημερινότητά τους πριν την εμπόλεμη κατάσταση. Μελέτη για την επανένταξη (reintegration) των ανήλικων πολεμιστών στη δυτική Αφρική έδειξε πως η συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες βοηθά στη δημιουργία ασπίδας απέναντι σε ένα κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο η βία αντιμετωπίζεται ως κάτι το φυσιολογικό, απέναντι σε μια αντίληψη η οποία στοχεύει στην από κοινού δράση σαν να είναι ομάδα, δηλαδή σαν να είναι ομαδική-συλλογική διαδικασία και που οδηγεί σε ειρηνικούς και κοινωνικά αποδεκτούς δρόμους⁸.

Έχουν δημιουργηθεί κοινωνικά κινήματα, μη-κυβερνητικές οργανώσεις, και κοινωνικές ομάδες που υποστηρίζουν την ανάπτυξη προγραμμάτων ειρήνης (peacebuilding) ή ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων, όπως οι PeacePlayers International, οργάνωση η οποία συνεργάζεται με σχολεία και κοινοτικά κέντρα στη Β. Ιρλανδία. Ασχολείται μια δεκαετία με θέματα όπως η επίλυση διαφορών και συγκρούσεων ανάμεσα σε Καθολικούς και Προτεστάντες και έχουν αναπτύξει δράση σε χώρες όπως η Κύπρος, η Νότια Αφρική, το Ισραήλ και η Παλαιστίνη. Μια άλλη οργάνωση είναι οι Football Beyond Borders (FBB) η οποία έχει ταξιδέψει στην Μέση Ανατολή και τη Δυτική Αφρική χρησιμοποιώντας τον αθλητισμό για την αντιμετώπιση πολιτικών, κοινωνικών και πολιτισμικών θεμάτων. Σε πολλές περιπτώσεις η FBB ασχολείται και με θέματα πέραν των πολεμικών συγκρούσεων. Επίσης, το Office on Sport for Development and Peace (UNOSDP) του ΟΗΕ χρησιμοποιεί τον αθλητισμό ως πύλη για την ανάπτυξη και την ειρήνη και χρησιμοποιούν τον αθλητισμό στα παιδιά των εμπόλεμων ζωνών που εκτελούν χρέη στρατιώτη- στρατευμένα παιδιά, ως μέσο νέας ολοκλήρωσης στην κοινωνία και να προωθήσουν την συμφιλίωση σε πολλές χώρες της Αφρικής, στη μέση Ανατολή, στη Κεντρική Αμερική και σε άλλες περιοχές, όπου πλήττονται από πολεμικές συγκρούσεις και εμφύλιες συρράξεις. (United Nations, 2013;⁹).

Σύμφωνα με το κείμενο της Heidi Green, Καθηγήτη Διεθνών Σχέσεων, Επίλυσης Συγκρούσεων και σεμινάρια Νεότητας στο Κέντρο Διεθνών και Διπλωματικών Ερευνών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου ο αθλητισμός μαθαίνει τους νέους πως να αντιμετωπίζουν ή να διαχειρίζονται συγκρουσιακές καταστάσεις. Επίσης, ο αθλητισμός βοηθά στην κατανόηση των συναισθημάτων, των δράσεων και των σεναρίων που σχετίζονται με τις διαμάχες. Ταυτόχρονα,

⁸ http://sportanddev.org/en/learnmore/sport_and_peace_building/reintegration_of_child_soldiers_through_sport/ (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:20)

⁹ <http://www.transconflict.com/2013/08/sport-in-conflict-transformation-why-sport-has-power-to-change-the-world-108/> (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:28, του Heidi Green)

βλέπουμε πως ο αθλητισμός φέρνει διάφορους ανθρώπους κοντά και διευρύνει την κοσμοθεωρία τους, καθώς και έχει την ικανότητα να διαλύσει παρανοήσεις ή παρεξηγήσεις μέσα από την προώθηση της επικοινωνίας, του διαλόγου και της καλύτερης κατανόησης πολιτισμών και θρησκειών (Salha, 2013;¹⁰). Ο αθλητισμός μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην βοήθεια που θα παρέχει στους νέους να σκέφτονται αντικειμενικά και να επιλύουν τις διαφορές σαν να είναι ώριμοι και να γίνονται αρχηγοί-ηγέτες της κοινωνίας¹¹.

Αναμφισβήτητα, η κοινωνική περιοχή του αθλητισμού, όπως υποστηρίζει η Καμπερίδου (2012), αποτελεί «μια ανεκμετάλλευτη πηγή κοινωνικής ενέργειας και κοινωνιού κεφαλαίου. Ακολούθως, η κοινωνική περιοχή του αθλητισμού εκλαμβάνεται ως μέσο για την καλλιέργεια μιας κουλτούρας και μιας παιδείας ειρήνης (peace education) ενόψει της αυξανόμενης βίας στα σχολεία σήμερα: έμφυλης, σεξιστικής, ρατσιστικής, λεκτικής, ηλεκτρονικής κ.τ.λ.» (Καμπερίδου, 2011: 8) Ο επιστημονικός τομέας της επίλυσης συγκρούσεων και η παιδεία ειρήνης τις τελευταίες δεκαετίες έχουν εισαγάγει μεγάλη έρευνα, θεωρητική γνώση και πρακτικά εργαλεία παρέμβασης για αυτόν τον σκοπό. Συγκεκριμένα, η Καμπερίδου (2012) περιγράφει μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικά δίκτυα, γυναικείες ομάδες και δίκτυα πολιτών (γεφυρωποιού κοινωνικού κεφαλαίου)—όπως The Canadian Centres for Teaching Peace, The Peace Education Foundation, The International Sport for Development and Peace Association (ISDPA), The Power of Peace Network (PPN), και πολλά άλλα— που χρησιμοποιούν τον αθλητισμό στα προγράμματά του και έχουν επιτυχώς εφαρμόσει διάφορα προγράμματα εκπαίδευσης για την ειρήνη στα δημόσια σχολεία, που συμπεριλαμβάνουν και την εκμάθηση δεξιοτήτων για την ειρηνική επίλυση συγκρούσεων (Καμπερίδου, 2012: 110-111).

Υπογραμμίζει, επίσης, ότι με την έννοια ειρήνη εννοούμε την εξάλειψη κάθε μορφής βίας, είτε δομικής, είτε θεσμικής, είτε αόρατης (ρατσισμός, σεξισμός) και τον σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα: εθνική ταυτότητα, δικαίωμα στη στέγη, στην παιδεία, στην εργασία, στη συμμετοχή, στην υγεία κ.ά. Στη συνέχεια προβαίνει σε μια ανασκόπηση των σύγχρονων ολιστικών εκπαιδευτικών μοντέλων και δραστηριοτήτων των μη κυβερνητικών κοινωνικών οργανώσεων όπως η Peace First, The Center for the Study of Sport in Society (SIS), και Women's Initiative for Peace (WINPEACE), που αγωνίζονται για την εισαγωγή και τη θεσμοθέτηση μιας παιδείας ειρήνης στη δημόσια εκπαίδευση, ξεκινώντας από το νηπιαγωγείο (Kamberidou, 2012).

Το ολιστικό παιδαγωγικό μοντέλο της μη κυβερνητικής οργάνωσης Peace First (πρώην Peace Games)—όπως και εκείνο του Sport in Society— θεωρείται ως ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που στηρίζει και εμπνέει μαθητές και μια νέα γενιά εκπαιδευτικών, φοιτητών, εθελοντών και ακτιβιστών ανθρώπινων δικαιωμάτων να γίνουν peacemakers, δηλαδή προμηθευτές, συντελεστές, επίμαχοι της ειρήνης. Πώς το κάνει αυτό; Με πρόγραμμα σπουδών που συμπεριλαμβάνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη μη βίαιη επίλυση

¹⁰ <http://www.transconflict.com/2013/08/sport-in-conflict-transformation-why-sport-has-power-to-change-the-world-108/> (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:28, του Heidi Green)

¹¹ [\(http://www.transconflict.com/2013/08/sport-in-conflict-transformation-why-sport-has-power-to-change-the-world-108/](http://www.transconflict.com/2013/08/sport-in-conflict-transformation-why-sport-has-power-to-change-the-world-108/) (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:28, του Heidi Green).

συγκρούσεων και τις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, με δραστηριότητες κοινωνικής συμμετοχής και πολιτοφροσύνης, καθώς και με την ενίσχυση του εθελοντισμού. «Χρησιμοποιεί ειδικά την κοινωνική παιδαγωγική δυναμική του παιχνιδιού και των σπορ, ομαδικές αθλητικές δραστηριότητες και ομαδικά παιχνίδια όπου συμμετέχουν μαθητές διαφόρων εθνικοτήτων, ώστε να προωθήσει την εμπιστοσύνη. Αναμφίβολα, το παιδαγωγικό μοντέλο αυτής της οργάνωσης είναι κάτι περισσότερο από την αποφυγή ή την πρόληψη της βίας» (Καμπερίδου, 2012: 114).

2.11 Νέες μέθοδοι στην κατανόηση της υγείας και της αρρώστιας

Στο άρθρο της, η Barbara Harrison (2002) αναφέρεται στις έννοιες των όρων υγεία (health) και αρρώστια (illness) και εξετάζει τη χρήση της οπτικής μεθοδολογίας (μεθοδολογία οπτικής έρευνας ή μεθοδολογία οπτικής παρατήρησης/επεξεργασίας οπτικών δεδομένων) στην μελέτη και κατανόηση των εννοιών αυτών από την επιστήμη της κοινωνιολογίας. Πρέπει να τονίσουμε πως οι οπτικές τεχνικές και τα οπτικά αρχεία αποτελούν ένα διαδεδομένο φαινόμενο έρευνας και μελέτης όσον αφορά τις κοινωνικές επιστήμες. Όμως υπάρχει και η άποψη πως οι θεωρητικές και εμπειρικές ερμηνείες δεν μπορούν να υποκατασταθούν από το οπτικό, δηλαδή από τη χρήση οπτικών μέσων και τεχνολογιών που πλέον βρίσκονται στην υπηρεσία των κοινωνικών επιστημών, όπου έχουμε οπτικοποίηση των ευρημάτων. Επίσης, υπάρχει η άποψη του Chaplin (1994), όπως παρατίθεται στη Harrison (2002: 856). πως «οι κοινωνιολόγοι αντιδρούν σαν εάν να είναι αόρατοι... το οπτικό είναι καταπιεσμένο από το λεκτικό», όπου αναφέρεται στην οπισθοχώρηση της οπτικής πληροφορίας έναντι της περιγραφής και του προφορικού λόγου.

Ο κοινωνιολόγος Douglas Harper (1996) χρησιμοποιεί την οπτική μέθοδο και την θεωρεί πολύ σημαντική για την οπτική καταγραφή του κόσμου, όπως αναφέρει η Harrison (2002). Επίσης, η Harrison (1996), παρατηρώντας τη σημασία της εικόνας και της οπτικής μεθόδου, τονίζει πως η οπτική μέθοδος μπορεί να βοηθήσει τον συγγραφέα στην μετατροπή της εικόνας σε λέξεις, δηλαδή να λεκτικοποιήσει την εικόνα, να περιγράψει με πιο γλαφυρό τρόπο αυτό που αναπαριστά η εικόνα (Harrison, 2002). Η θεωρητικοποίηση της πειθαρχημένης δύναμης του Foucault (1977) δείχνει τη σημαντικότητα της φωτογραφίας, μέσω της οποίας αποκτά δυναμική η επιστημονική παρατήρηση (Harrison, 2002). Ακόμα, αξίζει να τονιστεί πως είναι ευρέως διαδεδομένη στο χώρο του φαρμάκου (Lister, 1995) αλλά και σε άλλους κοινωνικούς χώρους (βλέπε κλειστό κύκλωμα κάμερας-CCTV) (Davies, 1997; Ball, 2000).

Βλέπουμε πως αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται και σε μεταμοντέρνες μελέτες και σε μελέτες που άπτονται των πολιτισμικών επιστημών, εκεί που πολλές φορές υπεισέρχεται το πλαίσιο της ιδεολογίας και της υποκειμενικότητας (Harrison, 2002). Όμως, οι πρώιμοι κοινωνιολόγοι απέρριψαν την φωτογραφία σαν μέθοδο, καθώς θεωρούσαν πως οι φωτογραφίες δεν ήταν αντανάκλαση της «αλήθειας» και πως αποτελούσαν μη προβληματικά πορτραίτα των ανθρώπινων συνθηκών και πολιτισμών (Harrison, 2002).

Όμως, για να είναι επιτυχημένη η οπτική μέθοδος, θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός ανάμεσα σε θέμα (topic) και πηγή (resource). Μάλιστα, υπάρχουν

πολλές μελέτες εντός της κοινωνιολογίας της υγείας και αρρώστιας, που αναφέρονται σε θέματα και σε πηγές καθώς και σε μέσα συλλογής αυτών των πηγών (Jordanova, 1987; Pryce, 1989, 1996; Showalter, 1987; Stoeckle, & White, 1985) και πως υπάρχει ιστορική σχέση ανάμεσα σε τέχνη (art) και φάρμακο (medicine) με μια πιο ευρεία έννοια, όπου χρησιμοποιείται η χρήση μέσων που άπτονται της τέχνης, όπως η φωτογραφική μηχανή, η βιντεοκάμερα, η διαφήμιση (advertising) στην υπηρεσία της επιστήμης (Harrison, 2002). Χρησιμοποιείται σε εθνομεθοδολογικές έρευνες κυρίως.

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την όλη κατάσταση, θα πρέπει να δούμε κάποιες γενικές θεωρήσεις: πρώτον, η σχέση των οπτικών αρχείων στις κοινωνιολογικές ερωτήσεις, καθώς μπορεί μια εικόνα να πει πιο πολλά από τα λόγια που μπορεί να γραφούν. Δεύτερον, οι οπτικές πληροφορίες παρέχουν και θεωρητική και εμπειρική κατανόηση, μολονότι θεωρείται ότι υπάρχει έλλειψη κοινωνιολογικής εργασίας, κάνοντας χρήση μόνο οπτικών μέσων. Τρίτον, η οπτική πληροφορία, η οπτική έρευνα, και ειδικά η οπτική κοινωνιολογία συμπεριλαμβάνει και την τεχνολογία, εκτός από τον γραπτό λόγο και τη ζωγραφική, εμπεριέχει τη φωτογραφία (φωτογραφική μηχανή), την κάμερα και τη διδικτυακή χρήση. Τέταρτον, η οπτική μεθοδολογία έρευνας απευθύνεται κυρίως σε ποιοτικούς ερευνητές, όπου υπάρχουν ξεχωριστά επιστημολογικά και τεχνικά θέματα, καθώς αυτά τα μέσα δεν τοποθετούν προβλήματα στην ερμηνεία από τους ερευνητές, καθώς δεν χωρούν παρερμηνείες σε αυτό που βλέπει κάποιος ερευνητής ή ερευνώμενος, χρησιμοποιώντας τις οπτικές μεθόδους και τις εικόνες στην ερμηνεία των καταστάσεων που απεικονίζουν (Harrison, 2002).

Ταυτόχρονα, αναπτύσσεται και η οπτική συστηματική έρευνα (visual inquiry). Ο Banks (1995) κάνει διαχωρισμό σε: έρευνα από τους ερευνητές, σε έρευνα από ερευνώμενους και σε έρευνα που προϋπάρχει ή παράγεται. Βέβαια, πλέον αυτός ο διαχωρισμός τείνει να εξαφανιστεί και να εκμηδενιστεί. Αναπτύσσεται στην εθνογραφία (στόχος η δημιουργία ενός χάρτη της υλιστικής κουλτούρας), σε συνεργατικό και συμμετοχικό σχεδιασμό (αφορούν την ανάπτυξη κριτικού ενδιαφέροντος και στην ενδυνάμωση των πιθανοτήτων που προκύπτουν από την ανάπτυξη (Cohen, 1989; Wang et al., 1996a,b), σε βιντεοσκόπηση και σε ανάλυση της διάδρασης, δηλαδή ανάλυσης αυτού που βλέπει και αυτού που αποτυπώνει ο ερευνητής (στην κοινωνιολογία και στην φαρμακευτική επιστήμη), στην μελέτη καθημερινής εμπειρίας και των αυτοβιογραφικών στοιχείων (Harrison 2002: 860-866). Και όλα αυτά, μέσω της χρήσης της κατάλληλης τεχνολογίας και των κατάλληλων τεχνολογικών μέσων που θα βοηθήσουν στην καλύτερη αποτύπωση του αποτελέσματος. Επίσης, οι κοινωνιολόγοι έχουν χρησιμοποιήσει την οπτική συστηματική έρευνα και τα μέσα που διαθέτει, όπως κάμερα, διαδικτυακά τεχνικά μέσα, και για πολιτισμικά ζητήματα, όπως τα θέματα που αφορούν το φύλο (Kamberidou & Chroni, 2016; Goffman, 1976; Harrison, 2002; Williamson, 1980).

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι η οπτική προσέγγιση, η οπτική μεθοδολογία έρευνας βοηθά στην προσέγγιση της αρρώστιας και της αναπηρίας. Η οπτική προσέγγιση, η οπτική μεθοδολογία έρευνας εξυπηρετεί τον ερευνητή/τρια να προσεγγίσουν κοινωνιολογικά ή θεωρητικά (ή να μελετήσουν) θέματα που αφορούν την αρρώστια και την αναπηρία και αυτό μπορεί να γίνει με μεγαλύτερη

συχνότητα απ' ό,τι τα προηγούμενα χρόνια. Η οπτική μέθοδος αποτελεί ένα κομμάτι της ποιοτικής έρευνας (σε μεθοδολογικό επίπεδο), που μπορεί να χαρακτηριστεί από αξιοπιστία. Και μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για νέα γνώση.

2.12 Κοινωνική ενσωμάτωση και κοινωνική ένταξη

Η κοινωνική ενσωμάτωση γίνεται κατανοητή μέσα από τον κοινωνικό δεσμό (le lien social), αντικείμενο μελέτης των Γάλλων κοινωνιολόγων (Παπαδοπούλου, 2012). Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως μέχρι και σήμερα εξακολουθεί να αποτελεί το αγαπημένο θέμα μελέτης των Γάλλων ερευνητών, επειδή θεωρούν πως όλα τα κοινωνικά φαινόμενα «τόσο αυτά που χαρακτηρίζονται ως θετικά όσο και αυτά που θεωρούνται αρνητικά-παθολογικά, παράγονται μέσα από την ύπαρξη δυνατών ή ασθενών κοινωνικών δεσμών και μέσα από την ικανότητα του κοινωνικού τους συστήματος να ενσωματώνει τα υποκείμενα σε έναν κεντρικό κοινωνικό πυρήνα» (Παπαδοπούλου, 2012: 83).

Ο Γάλλος κοινωνιολόγος και φιλόσοφος Εμίλ Ντυρκέμ μελέτησε τις μορφές του κοινωνικού δεσμού με έναν «οριζόντιο» τρόπο: δηλαδή ο τρόπος που ενώνει τους ανθρώπους και τους επιτρέπει να ζουν μαζί δημιουργώντας σχέσεις αλληλεγγύης (Παπαδοπούλου, 2012: 83; Xiberras, 2000: 30). Ο Ντυρκέμ επικεντρώνεται στην επιρροή της συλλογικής συνείδησης πάνω στον κοινωνικό δεσμό και στην διεύρυνση της φύσης του κοινωνικού δεσμού που προκύπτει μέσα από την κοινωνική συνοχή καθώς και της φύσης του ηθικού δεσμού, που αποτελούν τη συνοχή των συλλογικών αναπαραστάσεων (Παπαδοπούλου, 2012). Ο Ντυρκέμ αντιλαμβάνεται την κοινωνία ως μια συμπαγή ομάδα που χαρακτηρίζεται από ενότητα και ηθικούς κανόνες που συντελούν στην συγκρότηση και τη διατήρησή της. Σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012) η έννοια του συλλογικού στην αντίληψη περί του κοινωνικού είναι από τις πιο βασικές και εύκολα κάποιος μπορεί να διακρίνει την δομική διαφορά που εντοπίζεται σήμερα, στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου το επίκεντρο των αναλύσεων είναι το άτομο και ο ατομικισμός. Ερμηνεύει το κοινωνικό σύστημα μέσα από αυτό που ονόμαζε μηχανική και οργανική αλληλεγγύη, μηχανική και οργανική κοινωνική ενσωμάτωση, και μάλιστα οδηγήθηκε στην διαπίστωση πως η κοινωνική συνοχή δεν διασφαλίζεται από την «ομοιότητα» των ανθρώπων, αυτή δηλαδή που αποκαλείται και «μηχανική» αλληλεγγύη, όπως διαπιστώνει η Παπαδοπούλου (2012). Για τον Ντυρκέμ, σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012), σημαντικό είναι να αποκατασταθεί η συναίνεση, η συνεκτική δηλαδή ενότητα της κοινωνίας, όχι μέσα από την ομοιομορφία (μηχανική αλληλεγγύη), αλλά μέσω της συμπληρωματικότητας των λειτουργιών που ασκούν «οργανική» αλληλεγγύη. Στις σύγχρονες κοινωνίες η διαφοροποίηση ατόμων και λειτουργιών θεμελιώνει μια νέα αρχή κοινωνικής ενσωμάτωσης, που έχει ως χαρακτηριστικά της την ελευθερία και την συμπληρωματικότητα των ανθρώπων, δηλαδή ο κάθε ένας είναι σημαντικός για τον άλλο ως ολότητα και όχι ξεχωριστά ο καθένας. Όλοι μαζί αποτελούν ένα κοινό σύνολο, μια ομάδα, γι' αυτό και ο ένας συμπληρώνει τον άλλο. Έτσι, ο καθένας εξαρτάται πιο στενά από την κοινωνία, διότι πρώτον η εργασία διασπάται όλο και περισσότερο και δεύτερον, η δραστηριότητα του καθενός προσωποποιείται όλο και περισσότερο, επειδή

εξειδικεύεται όλο και πιο πολύ (Durkheim, 1922; Schnapper, 2008; Παπαδοπούλου, 2012).

Η ενσωμάτωση μιας ομάδας ατόμων αποτελεί αποτέλεσμα της δημιουργίας και αποδοχής κοινών αξιών και πρακτικών, και του καθορισμού κοινών στοχεύσεων που υπερβαίνουν τα άμεσα συμφέροντα των ατόμων (Kamberidou, Bonias, Patsantaras, 2019; Kamberidou, 2019; Παπαδοπούλου, 2012; Schnapper, 2008). Σύμφωνα με το Philippe Besnard (1987), όπως αναφέρει και η Παπαδοπούλου (2012), στη μελέτη/συζήτησή του για την ανομία του Ντυρκέμ, εξετάζει το θέμα της κοινωνικής ενσωμάτωσης, επισημαίνοντας ότι μια κοινωνική ομάδα θεωρείται κοινωνικώς ενσωματωμένη, μέσα από τρεις παραδοχές: πρώτον, τα μέλη της διαθέτουν κοινή συνείδηση, μοιράζονται συναισθήματα και πρακτικές (θρησκευτική κοινωνία), δεύτερον, βρίσκονται σε διαντίδραση μεταξύ τους (οικιακή κοινωνία) και τρίτον, αισθάνονται ότι έχουν κοινούς στόχους (πολιτική κοινωνία).

Με βάση τα παραπάνω, η πατρίδα, η θρησκεία και η οικογένεια αποτελούν σοβαρές συμπαγείς ομάδες κοινωνικής ενσωμάτωσης (Παπαδοπούλου, 2012: 88). Κατά τον Ντυρκέμ θεωρεί πως η εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση, καθώς μεταδίδει στους μελλοντικούς πολίτες την κοινότητα των ιδεών, χωρίς την οποία δεν μπορεί η πολιτική κοινωνία να είναι ενσωματωμένη. Χωρίς την ομοιογένεια, η κοινωνία δεν μπορεί να επιβιώσει. Η εκπαίδευση μεταδίδει στα παιδιά, στις νέες γενιές τις ουσιαστικές ομοιότητες που είναι απαραίτητες για τον συλλογικό βίο (Durkheim, 1966; Schnapper, 2008; Παπαδοπούλου, 2012). Σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012: 88) «Η εκπαίδευση οδηγεί στην κοινωνικοποίηση: η εκπαίδευση έγκειται στο να μας κάνει να πιστέψουμε ότι επεξεργαστήκαμε εμείς οι ίδιοι αυτό που μας επιβάλλεται έξωθεν» (Durkheim, 1968: 7; Schnapper, 2008: 68).

Αξίζει να τονίσουμε πως ο Ντυρκέμ θεωρούσε πως το ζήτημα της κοινωνικής ενσωμάτωσης αφορούσε την κοινωνία εν γένει, σε αντίθεση με τη Σχολή του Σικάγο και τους Αμερικανούς κοινωνιολόγους, που θεωρούσαν ότι αφορούσε τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Γι' αυτό και ο Ντυρκέμ μιλούσε για την αφομοίωση, όπως επικράτησε μέχρι τη δεκαετία του '80 (Schnapper, 2008; Παπαδοπούλου, 2012).

Η κοινωνική ενσωμάτωση ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες για να επιτευχθεί σε εθνικό επίπεδο και μέσα από τους θεσμούς, η ολοκλήρωσή της και η συμμετοχή των πολιτών σε αυτούς, ο Philippe Besnard (1987) μελετώντας το έργο του Ντυρκέμ, προσεγγίζει και τη βίαιη οικονομική κρίση μέσα από τις συνθήκες ανομίας (Παπαδοπούλου, 2012). Είτε πρόκειται για οικονομικές καταστροφές είτε για περίοδο απότομης οικονομικής ευφορίας, η κοινωνική τάξη βρίσκεται σε περίοδο αναταραχής. Η ανομία προκαλείται μέσα από την κρίση και η βιομηχανία και ο εμπορικός κόσμος βιώνουν μια διαρκή και χρόνια κρίση. Αυτή η χρόνια κρίση αποτελεί συστατικό στοιχείο της αγοράς, καθώς επενδύουν στο κέρδος και την οικονομική ευφορία και έχουμε την μετατροπή της πολιτικής εξουσίας σε όργανο του κέρδους. Έτσι, δημιουργείται η εντύπωση πως η κρίση είναι φυσιολογική και αποτελεί κομμάτι της κοινωνίας (Παπαδοπούλου, 2012).

Ο Donnelly (1996) και ο Freiler (2001) εξετάζουν μια σειρά σχετιζόμενων διαστάσεων της κοινωνικής ενσωμάτωσης και του κοινωνικού αποκλεισμού που

είναι: Πρώτον, έχει σχέση με το χώρο (spatial) όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός συνίσταται στην ύπαρξη κοινωνικών και οικονομικών αποστάσεων και η κοινωνική ενσωμάτωση σχετίζεται με την εγγύτητα και τον εκμηδενισμό των κοινωνικών και οικονομικών αποστάσεων (φέρνοντας κοντά άτομα από διάφορα οικονομικά και κοινωνικά περιβάλλοντα μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες). Δεύτερον, συγγενική/συσχετιστική (relational), όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται στην μη αποδοχή του τόμου σε μια ομάδα ή σε έναν σύλλογο και η κοινωνική ενσωμάτωση νοείται στην αίσθηση του ανήκειν και της αποδοχής (αίσθηση του ανήκειν σε μια ομάδα, σε έναν σύλλογο, σε ένα πρόγραμμα). Τρίτον, λειτουργική (functional), όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός λογίζεται ως μη εμπλουτισμός της γνώσης και μη παροχή ευκαιριών για ανάπτυξη πολύτιμων ικανοτήτων και η κοινωνική ενσωμάτωση αφορά τον εμπλουτισμό της γνώσης, των ικανοτήτων και της κατανόησης (παρέχοντας ευκαιρίες για την ανάπτυξη πολύτιμων ικανοτήτων και ανταγωνισμών). Και τέταρτον, εξουσιαστική (power), όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός αφορά στη μη διεύρυνση των κοινωνικών δικτύων, στη μείωση της συνοχής της κοινότητας και η κοινωνική ενσωμάτωση αναφέρεται στην αλλαγή του ελέγχου (αναπτύσσοντας «κοινοτικό κεφάλαιο»- community capital- με την διεύρυνση των κοινωνικών δικτύων, αυξάνοντας την συνοχή της κοινότητας και την πολιτισμική υπερηφάνεια) (Bailey, 2005; Collins, 2004¹²).

Η περίοδος της μετανεωτερικότητας προωθεί την αντίληψη της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ίδιων των κοινωνιών μέσα από την συμμετοχή τους και μόνο σε αυτή (integration de la societe). Όμως, παρουσιάζονται όλο και περισσότερες απρόβλεπτες μεταβλητές (Παπαδοπούλου, 2012). Συμβαίνει το εξής: «να έχουμε στιβαρές, αναπτυγμένες κοινωνίες, θεμελιωμένες στις αξίες της μετανεωτερικότητας, αλλά να διαπιστώνουμε ότι η ενσωμάτωση σε αυτές δεν είναι δεδομένη ούτε ευθύγραμμη διαγεγραμμένη, ακόμη λιγότερο κατασκευασμένη με καθολικά αποδεκτούς κανόνες» (Παπαδοπούλου, 2012: 118-119). Ενώ στις παραδοσιακές κοινωνίες οι ρόλοι και οι θέσεις είναι ξεκάθαροι, στις σύγχρονες κοινωνίες αυτή η διαδικασία είναι σε αναζήτηση και εναπόκειται στη θέληση του ατόμου. Μέσα από την κοινωνική ενσωμάτωση: το άτομο, παρόλο που είναι αυτόνομο, ανήκει σε ένα κοινωνικό σύνολο και εξαρτάται από αυτό και υπάρχει μια ηθική αξιολόγηση της κάθε πράξης και συμπεριφοράς του ατόμου για το τι είναι σωστό και τι είναι λάθος. Αυτό είναι που οδηγεί είτε στην ενσωμάτωση είτε στον αποκλεισμό. Το εάν θα βρεθεί στη μια μεριά ή στην άλλη εξαρτάται από το κάθε άτομο. Η ενσωμάτωση αποτελεί ένα δύσβατο μονοπάτι γεμάτο αγκάθια και παγίδες που λίγο πολύ είναι προβλέψιμα. Και επειδή ο στόχος της ενσωμάτωσης είναι η συμμετοχή του ατόμου στην κοινωνία και στους επιμέρους θεσμούς, η απουσία και από την κοινωνία και από τους θεσμούς αποτελεί την έκφραση του αποκλεισμού. «Η επιλογή που δεν απαντά στην ηθική μιας κοινωνίας αυτόματα αναιρεί την αυτονομία του ατόμου και το καθιστά εξαρτημένο από μία διαδικασία αποκλεισμού του» (Παπαδοπούλου, 2012: 119).

---

¹²Also available in :<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02640410410001712430> (τελευταία δημοσίευση 14-1-2016, ώρα: 12:43).

2.13 Ευρωπαϊκές, εθνικές πολιτικές αλλά και πολιτικές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τον κοινωνικό αποκλεισμό, την κοινωνική ενσωμάτωση

Για την ουσιαστικότερη κατανόηση του φαινομένου θα μπούμε σε μια διαδικασία παρουσίασης κάποιων πολιτικών, που έχουν ως κύριο στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε αυτήν την έρευνα, ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίζεται με την μορφή της φτώχειας και της ανεργίας. Επομένως, οι πολιτικές που στοχεύουν στην απασχόληση, βοηθούν στην αντιμετώπιση αλλά και στον περιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού. Επομένως, στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με τις πολιτικές για την απασχόληση που έχουν παρθεί σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό, καθώς και σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εστιάζοντας κυρίως στις πολιτικές που αφορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμΕΑ).

2.13.1 Ευρωπαϊκές πολιτικές

Ο στόχος της αντιμετώπισης του φαινομένου της φτώχειας αποτελεί τον κύριο πολιτικό ζήτημα εδώ και 40 χρόνια. Οργανισμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προσαρμόζουν την πολιτική τους στις ανάγκες της παγκοσμιοποίησης, καθώς αποτελούν φορείς διεθνοποίησης του κεφαλαίου. Οι πολιτικές τους είχαν μια τριπλή στόχευση: πρώτον, τη στοιχειώδη οικονομική ανάπτυξη για όλες τις χώρες, δεύτερον, την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, μέσω της εκπαίδευσης, και τρίτον, την ελάχιστη κοινωνική ασφάλεια για τους φτωχούς (Gordon, 2002; Townsed, & Gordon, 2002; Παπαδοπούλου, 2012).

Αυτές οι πολιτικές επιλογές χαρακτηρίζονται από ακραίο φιλελευθερισμό, την ολοκληρωτική απελευθέρωση των οικονομικών πολιτικών και από την επικράτηση των νόμων της αγοράς, με βάση την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Αυτές όμως οι επιλογές, μετά το 2008, οδήγησαν στην χρηματοπιστωτική κρίση που βιώνουμε ως σήμερα. Αυτή η κρίση εξελίσσεται σε μια κοινωνική κρίση των εθνικών κοινωνιών με παγκόσμια χαρακτηριστικά, όπως: τη φτωχοποίηση των πληθυσμών, τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού και ιστού, την έξαρση της εγκληματικότητας, την όξυνση των ανισοτήτων και των ακραίων και μαζικότερων αποκλεισμών (Γεώργμας, 2004; Παπαδοπούλου, 2012).

Ένα πρώτο πλαίσιο για την απασχόληση τέθηκε στα κείμενα της Λευκή Βίβλου Ντελέρ το 1993 και αφορούσε την απασχόληση, την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη. Πριν τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, οι πρωτοβουλίες για την απασχόληση και την αγορά εργασίας περιορίζονταν σε ευρωπαϊκό επίπεδο από μια παραδοσιακή διακυβερνητική συνεργασία με την ευθύνη να την έχουν τα κράτη-μέλη. Ο ρόλος της Κοινότητας αφορούσε: την προώθηση συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, την αποτίμηση και μέτρηση της προόδου των πολιτικών απασχόλησης, τη διάχυση των πληροφοριών, την οικονομική υποστήριξη των κρατών-μελών για την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού και την υποστήριξη ερευνών και μελετών (Gordon, 2002; Matsaganis, 2005; Ryan, 2007; Παπαδοπούλου, 2012; Παπαδοπούλου, 2005).

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Έσσεν, τον Δεκέμβριο του 1994, υιοθετήθηκαν πέντε στόχοι που έπρεπε να ακολουθήσουν τα κράτη-μέλη και αφορούσαν: την

ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης, την ανάδειξη νέων μορφών απασχόλησης μέσα από τοπικές πρωτοβουλίες, η προώθηση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για νέους, μακροχρόνια ανέργους και γυναίκες. Στόχος ήταν η χάραξη βημάτων για την εφαρμογή κοινών ευρωπαϊκών δεικτών, καθώς και η ενδυνάμωση των οργάνων για τη δημιουργία μιας μόνιμης Επιτροπής για την απασχόληση (Παπαδοπούλου, 2012).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ είχε ως στόχο τη διαμόρφωση μιας συντονισμένης πολιτικής για την απασχόληση. Μερικά από τα στοιχεία που περιελάμβανε ήταν: η δέσμευση ενίσχυσης του ποσοστού απασχόλησης, το ζήτημα της απασχόλησης είναι θέμα κοινού ενδιαφέροντος των κρατών-μελών, τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να αναπτύξουν συντονισμένη πολιτική για την απασχόληση, οι πολιτικές των κρατών-μελών θα ελέγχονται από την Επιτροπή και το Συμβούλιο και η δημιουργία του νομοθετικού πλαισίου για την ανάλυση, έρευνα και ανταλλαγή πρακτικών (Παπαδοπούλου, 2012).

Στη Σύνοδο Κορυφής για την απασχόληση στο Λουξεμβούργο, το Νοέμβριο του 1997, έθεσε σε ισχύ την προαναφερθείσα συνθήκη, μέσω της υιοθέτησης της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης (ΕΣΑ) και στην οποία υπάρχουν 4 κατευθυντήριες γραμμές: πρώτον, βελτίωση της ικανότητας επαγγελματικής ένταξης (πυλώνας απασχολησιμότητας), δεύτερον, η ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος (πυλώνας επιχειρηματικότητας), τρίτον, βελτίωση ικανότητας προσαρμογής των επιχειρήσεων και των εργαζομένων (πυλώνας προσαρμοστικότητας), και τέταρτον, ενίσχυση των πολιτικών ισότητας ευκαιριών στην αγορά εργασίας (πυλώνας ισών ευκαιριών) (Παπαδοπούλου, 2012).

Τον Δεκέμβριο του 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας εγκαινιάζει τη νέα μέθοδο για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθορίζοντας 4 στόχους: πρώτον, διευκόλυνση της απασχόλησης και της πρόσβασης όλων των ατόμων σε πόρους, δικαιώματα και υπηρεσίες, δεύτερον, παροχή κινδύνου αποκλεισμού, τρίτον, παροχή βοήθειας στους ευάλωτους και τέταρτον κινητοποίηση των αρμόδιων φορέων. Για την καταγραφή των πρακτικών στον ευρωπαϊκό χώρο, η έκθεση αυτή στηρίχθηκε στις κοινές εκθέσεις του Συμβουλίου για την Απασχόληση (2004)¹³. Την έκθεση υπέβαλε η ευρωπαϊκή ειδική ομάδα για την απασχόληση (Taskforce). Η κυριότερη πηγή της εν λόγω έκθεσης είναι τα εθνικά σχέδια δράσης – ΕΣΔ- που υπέβαλε κάθε κράτος-μέλος το φθινόπωρο του 2004), και την κοινωνική ένταξη (2003-2005) (Ανακοίνωση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο «Κοινή Έκθεση για την κοινωνική ένταξη» η οποία συνοψίζει τα αποτελέσματα της εξέτασης των εθνικών σχεδίων δράσης για την κοινωνική ένταξη (2003-2005)¹⁴, καθώς και στην έκθεση της ευρωπαϊκής ειδικής ομάδας για την απασχόληση (Taskforce), με τίτλο «Θέσεις εργασίας, θέσεις εργασίας, θέσεις εργασίας- η αύξηση της απασχόλησης στην Ευρώπη» (26-11-2003). Ο στόχος ήταν από τη μια οι στρατηγικές αυτές να αποτελέσουν όργανο άσκησης πολιτικής και από την άλλη να εκπληρώσουν το στόχο της Λισσαβόνας για την προώθηση της

¹³ (Κοινή έκθεση για την απασχόληση 2003-2004: Κείμενο του Συμβουλίου «Απασχόληση, Κοινωνική Πολιτική, Υγεία και Καταναλωτές», Βρυξέλλες 5 Μαρτίου 2004. 7069/04-SOC113- ECOFIN 77

¹⁴ Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2003 COM (2003) 773 FINAL SEC (2003) 1425)

απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης με την ταυτόχρονη μείωση της φτώχειας (Παπαδοπούλου, 2012).

Οι πολιτικές που εφαρμόζονται στα ΑμΕΑ αφορούν το πλαίσιο της ενεργοποίησης, όπως η προσωπική στήριξη, η αυξημένη συμμετοχή στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση καθώς και την βελτίωση της νομοθεσίας για την προώθηση της ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρία. Σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012) γίνεται αναφορά στην αυστριακή στρατηγική, όπου με το πρόγραμμα «Μετάβαση» υποστηρίζει νεαρά άτομα με ειδικές ανάγκες για τη μετάβασή τους από το σχολείο στην επαγγελματική ζωή, καθώς περιλαμβάνει ένα εκτεταμένο σύστημα στήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες με στόχο να ενταχθούν ομαλά από το σχολείο στην απασχόληση. Επίσης, περιλαμβάνει την ανάδειξη ενδιαφερόντων και συγκεκριμένων δεξιοτήτων, τη διάγνωση αναγκών και ενίσχυσης της κατάρτισης όπου χρειάζεται, και σχεδιασμός επαγγελματικού προφίλ. Το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται ως καινοτόμο, λόγω δύο σημαντικών παραγόντων: πρώτον, στη διάδραση γονέων, νέων παιδιών (επωφελούμενων), καθηγητών και κοινωνικών φορέων και στην υλοποίησή του από τις δύο τελευταίες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα λειτούργησε με επιτυχία για 1450 άτομα το 2002 (Παπαδοπούλου, 2012).

Ταυτόχρονα, στη Γερμανία υπήρχε ένα μέτρο με τίτλο «50.000 θέσεις απασχόλησης για άτομα με σοβαρές αναπηρίες» και θεωρήθηκε νομικά δεσμευτικός για τη μείωση του αριθμού των ανέργων ατόμων με σοβαρές αναπηρίες κατά 25%, από τον Οκτώβριο 1999 έως το 2002 (Παπαδοπούλου, 2012), όπως επίσης και δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην διαφημιστική εκστρατεία του μέτρου που περιελάμβανε τηλεμάρκετινγκ/ ανοικτή γραμμή ενημέρωσης, φυλλάδια, εκδηλώσεις, εμπορικές εκθέσεις, δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο¹⁵ (Παπαδοπούλου, 2012). Σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012) στις ετήσιες εκθέσεις προκύπτει πως από τον Οκτώβριο του 1999 (εγγεγραμμένοι άνεργοι με σοβαρές αναπηρίες 189.766) ως τον Οκτώβριο του 2002 (εγγεγραμμένοι άνεργοι με σοβαρές αναπηρίες 144.292) υπήρξε μείωση της τάξεως του 24%, δηλαδή μείωση 45.474 ατόμων. Ακόμα, το σχέδιο «Ευκαιρία 2000» στόχευε στην κατάρτιση ανέργων δικαιούχων επιδομάτων με μακροπρόθεσμα προβλήματα υγείας που περιορίζουν τη δραστηριότητά τους, που έχουν ψυχολογικά προβλήματα και χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης και που είναι εξαιρετικά δύσκολο να διοχετευτούν στην αγορά εργασίας (Παπαδοπούλου, 2012).

Επίσης, εστιάζοντας στο πλαίσιο του αθλητισμού βλέπουμε πως ο αθλητισμός έχει βοηθήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση και ένταξη ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, όπως είναι τα ΑμΕΑ (Kamberidou, 2019; Kamberidou, Bonias, Patsantaras, 2019). Σύμφωνα με τον Νικηταρά (2003), υπάρχει νομολογία σε επίπεδο Ευρώπης για ζητήματα που δείχνουν πως ο αθλητισμός οδηγεί στην κοινωνική ένταξη και την κοινωνική ενσωμάτωση. Παρουσιάζει πλήθος αποφάσεων σε επίπεδο θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό και τα ΑμΕΑ. Παρουσιάζει τις αποφάσεις που υπάρχουν στον Καταστατικό Χάρτη

¹⁵ www.jobs-fuer-schwerbehinderte.de (Jobs for the severely disabled)

και τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τον Μαζικό Αθλητισμό για άτομα με ειδικές ανάγκες (Council of Europe, 1987).

Απόφαση Νο 5 (1981) για τον αθλητισμό για άτομα με ειδικές ανάγκες:

Οι Ευρωπαίοι Υπουργοί Αθλητισμού, που σε εθνικό επίπεδο ασχολούνται με το χαρτοφυλάκιο του αθλητισμού, συναντήθηκαν στην Πάλμα ντε Μαγιόρκα για την 3η τους Συνδιάσκεψη και η οποία διήρκησε από 8 έως 10 Απριλίου 1981, και η οποία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της αντίληψης των ευθυνών της κοινωνίας όσον αφορά τα ΑμεΑ, και συζήτησαν το πώς ο αθλητισμός μπορεί να προσαρμοστεί στα πλαίσια των διαφόρων ειδών αναπηρίας. Επίσης, κατέληξαν στο συμπέρασμα πως ο Αθλητισμός είναι πολύ σπουδαίος στη προετοιμασία για τη ζωή, οδηγεί στη βελτίωση και διατήρηση της υγείας, αποκαθιστά τις κινητικές λειτουργίες και παρέχει δευτερεύουσα πρόληψη στα νευροσωματικά ατυχήματα. Αναγνώρισαν πως ο αθλητισμός αποτελεί πολύτιμο μέσο αγωγής, αποκατάστασης και κοινωνικής ενσωμάτωσης και αποφάσισαν να αναλάβουν πρωτοβουλίες στις χώρες τους ώστε: πρώτον, να θέσουν στόχους δημιουργίας προσαρμοσμένων φυσικών δραστηριοτήτων από κοινού με τις Επιτροπές που εκπροσωπούν τους ανάπηρους, δίδοντας έμφαση στην ιατρική επιτήρηση. Δεύτερον, να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να εισαγάγουν τη φυσική δραστηριότητα και τον αθλητισμό στην εκπαίδευση, για την αποκατάσταση και την προληπτική θεραπεία των αναπήρων. Και τρίτον, να λάβουν μέτρα, ώστε να καταστούν οι αθλητικές εγκαταστάσεις πιο προσιτές, να προωθηθεί η εκπαίδευση ειδικού προσωπικού και να γίνει υποστήριξη της έρευνας και της πληροφόρησης του κοινού.

Επίσης, κάλεσαν την Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης να ζητήσει από την Επιτροπή για την Ανάπτυξη του αθλητισμού να προβεί στην υλοποίηση ενός σχεδιασμού και εφαρμογής Ευρωπαϊκού προγράμματος, που θα στοχεύει στην προώθηση της σωματικής άσκησης ΑμεΑ. Αυτό θα γίνει: πρώτον, με το να συγκεντρώσει και να διαδώσει μέσω μιας κοινής οργάνωσης τα συμπεράσματα από την εμπειρία που έχει αποκτηθεί από το κάθε κράτος-μέλος, δίδοντας προσοχή σε έρευνα και πληροφόρηση. Δεύτερον, να γίνει διεθνής συντονισμός του προσωπικού εκπαίδευσης και δράσης. Τρίτον, να συμβουλευθεί τις κυβερνήσεις όσον αφορά την ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων και να βοηθήσει όπου κρίνει ότι είναι απαραίτητο. Τέταρτον, να βοηθήσει στον συντονισμό των αθλητικών δραστηριοτήτων των επιτροπών των υπευθύνων για τα ΑμεΑ στα πεδία της υγείας, της εκπαίδευσης, της αναψυχής και της αποκατάστασης. Και πέμπτον, να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να γίνει σωστή καθοδήγηση και υποστήριξη των αντιπροσωπευτικών ευρωπαϊκών εθελοντικών οργανώσεων, που σκοπό θα έχουν την αποφυγή περιττών ενεργειών και η διασφάλιση της προόδου στη δράση για τα ΑμεΑ.

Απόφαση Αρ.7 (1984) σχετικά με τον Αθλητισμό για αναπήρους και άλλες ομάδες με προβλήματα υγείας.

Οι Ευρωπαίοι Υπουργοί Αθλητισμού ή Υπουργοί που ήταν υπεύθυνοι για το χαρτοφυλάκιο του αθλητισμού συναντήθηκαν στη Μάλτα για την 4η Συνδιάσκεψη τους κατά την περίοδο από 15 έως 16 Μαΐου 1984, και εστίασαν στη λήψη μέτρων ειδικού χαρακτήρα για τις ομάδες των οποίων η συμμετοχή στη

φυσική αγωγή και τον αθλητισμό θεωρείται σύμφωνα με το δίκαιο αδύνατη ή δύσκολη. Στηριζόμενοι και επικαλούμενοι τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη για τον «Αθλητισμό για Όλους» και την Απόφαση σχετικά με τον «Αθλητισμό για άτομα με ειδικές ανάγκες», την οποία έλαβαν στην 8η Συνδιάσκεψή τους, και τόνισαν την ανάγκη να υπάρξει εφαρμογή ενός ευρωπαϊκού προγράμματος, που στόχο θα έχει να προωθηθεί η άσκηση και ο αθλητισμός για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Μέσα από την αντίληψή τους για τη συμβολή της άσκησης και του αθλητισμού στην ενίσχυση και την αποκατάσταση της υγείας, αλλά και στη σπουδαιότητα της κοινωνικής ανάπτυξης της προσωπικότητας αλλά και της κοινωνικής ενοποίησης, οι Υπουργοί Αθλητισμού υποστήριξαν τις προσπάθειες των διεθνών αθλητικών οργανώσεων και των επιτροπών για την ανάπτυξη του αθλητισμού για τα ΑμεΑ αλλά και για ομάδες ατόμων με προβλήματα υγείας. Επίσης, κάλεσαν την Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης να ταχθούν υπέρ της συνέχισης των προσπαθειών των κυβερνήσεων των κρατών-μελών για την ανάπτυξη της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού για τα ΑμεΑ και άλλες ομάδες ατόμων με προβλήματα υγείας και αφορούν κυρίως: πρώτον, την εξασφάλιση του κτισίματος καινούργιων αθλητικών εγκαταστάσεων ή και η μετατροπή των ήδη υπάρχουσών εγκαταστάσεων που είναι κατάλληλη η πρόσβαση των ομάδων αυτών, με στόχο την αύξηση της δυνατότητας συμμετοχής τους στη φυσική δραστηριότητα και τον αθλητισμό. Δεύτερον, τη φροντίδα να δοθεί ικανοποιητική οικονομική υποστήριξη για τη φυσική αγωγή και τις αθλητικές δραστηριότητες αυτών των ομάδων. Τρίτον, την προώθηση εξειδικευμένων δασκάλων προσχολικής και γενικής εκπαίδευσης, προκειμένου να λάβουν επαρκή εκπαίδευση ως προς την ανάγκη και τη σημασία της προσαρμοσμένης φυσικής αγωγής και του αθλητισμού για ανάπηρα άτομα και τις άλλες ομάδες ατόμων με προβλήματα υγείας, με στόχο την ενσωμάτωση αυτού του είδους της εκπαίδευσης στη γενική φυσική αγωγή και τις αθλητικές δραστηριότητες. Τέταρτον, την υποστήριξη της εκπροσώπησης αυτών των ομάδων στις επιτροπές που λαμβάνουν τις αποφάσεις όσον αφορά τη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό. Πέμπτον, την ενθάρρυνση των εθνικών και τοπικών επιτροπών και οργανώσεων να αναλάβουν να εφαρμόσουν ερευνητικά και πειραματικά προγράμματα, με στόχο να ενισχυθεί η συμμετοχή αυτών των ομάδων στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό. Έκτον, την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των διοικήσεων στους διάφορους τομείς, κυρίως στα πεδία της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού, της υγείας, της κοινωνικής πρόνοιας και της εκπαίδευσης. Και έβδομον, τη διεύρυνση της διεθνούς συνεργασίας στα πλαίσια των ερευνών καθώς και την ανταλλαγή των πληροφοριών και την τεκμηρίωση όσον αφορά στα μέτρα που στοχεύουν στη βελτίωση της θέσης στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό των αναπήρων και άλλων ομάδων ατόμων με προβλήματα υγείας.

Απόφαση Αρ. 1 (1986) του Ευρωπαϊκού Καταστατικού Χάρτη για τον Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με Ειδικές Ανάγκες.

Οι Ευρωπαίοι Υπουργοί Αθλητισμού ή Υπουργοί που ήταν υπεύθυνοι για το χαρτοφυλάκιο του αθλητισμού συναντήθηκαν στο Δουβλίνο για την 5η Συνδιάσκεψή τους, που διήρκησε από τις 30 Σεπτεμβρίου έως τις 2 Οκτωβρίου 1986. Επικαλούμενοι την Απόφαση Αρ. 5 «Αθλητισμός για τα ΑμεΑ», η οποία

υιοθετήθηκε κατά την 3η Συνδιάσκεψη τους το 1981, και την Απόφαση Αρ. 7 «Αθλητισμός για τους αναπήρους και τις άλλες ομάδες ατόμων με προβλήματα υγείας», που υιοθετήθηκε στην 4η Συνδιάσκεψή τους το 1984. Οι Υπουργοί ευχαρίστησαν την Επιτροπή για την Ανάπτυξη του Αθλητισμού (CDDS) για τη δημιουργία του σχεδίου υπόδειξης στις κυβερνήσεις, που είχε ζητηθεί με την τελευταία απόφαση, καθώς και ότι προσυπέγραψαν τον καταστατικό χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον «Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με ειδικές ανάγκες». Προέτρεψαν τις αρμόδιες, διεθνείς κι εθνικές, αθλητικές και άλλες σχετικές οργανώσεις να καθοδηγούν απ' αυτόν κατά τη διαμόρφωση της πολιτικής τους. Επίσης, προέτρεψαν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να διανεμηθεί ευρέως το επεξηγηματικό του μνημόνιο και το παράρτημα σχετικά με την προσβασιμότητα στις αθλητικές εγκαταστάσεις, ανάμεσα στις αθλητικές οργανώσεις και άλλες που σχετίζονται με τις ανάγκες των ΑμεΑ. Ζήτησαν από την Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης να αποδεχτούν τον ευρωπαϊκό καταστατικό χάρτη για τον «Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με ειδικές ανάγκες», ως μια υπόδειξη στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών.

Η Υπόδειξη αρ. R (86) 18 της Επιτροπής των Υπουργών προς τις χώρες-μέλη, σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Καταστατικό Χάρτη για τον «Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με Ειδικές Ανάγκες» και η οποία έγινε αποδεκτή από την Επιτροπή των Υπουργών στις 4 Δεκεμβρίου 1986, στην 42η συνάντηση των εκπροσώπων των υπουργών. Η Επιτροπή των Υπουργών, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 15.β του Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης, έλαβε υπ' όψιν το γεγονός πως ο σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η επίτευξη μεγαλύτερης ενότητας ανάμεσα στα μέλη του και ιδιαίτερα μέσω της κοινής δράσης που αφορά κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα. Επίσης, έλαβε υπ' όψιν πως στα κράτη-μέλη σχεδόν ένας στους δέκα πάσχει από κάποιο είδος βλάβης, ανικανότητας ή αναπηρίας και την Απόφαση του (76) 41 σχετικά με τις αρχές για την πολιτική του «Αθλητισμού για Όλους» και συγκεκριμένα το άρθρο 1 του παραρτήματός της, όπου αναφέρεται πως «κάθε άτομο θα έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στον αθλητισμό». Ακόμα, έλαβε υπ' όψιν την Απόφαση αρ. 5 και την Απόφαση αρ. 7 σχετικά με τον αθλητισμό για άτομα με ειδικές ανάγκες, που έγινε αποδεκτή αντίστοιχα στην 3η Συνδιάσκεψη (Πάλμα ντε Μαγιόρκα, 1981) και την 4η Συνδιάσκεψη (Μάλτα, 1984) των Ευρωπαίων Υπουργών και Υπευθύνων για τον Αθλητισμό.

Επίσης, συνυπολόγισε την Απόφαση της αρ. (84)3, που έγινε αποδεκτή στο πλαίσιο της Συμφωνίας των Μερών, στο πεδίο της κοινωνικής και δημόσιας υγείας, σε μια συνεπή πολιτική για την ενσωμάτωση των ΑμεΑ, όπου στην παράγραφο 2.4 του παραρτήματός της πως «η συμμετοχή στον αθλητισμό είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την αποκατάσταση και την ένταξη στην κοινωνία» και πως οι αθλητικές δραστηριότητες πρέπει να ενταθούν και η περαιτέρω ανάπτυξή τους να οδηγήσει στην ενθάρρυνση κατάλληλων μεθόδων δημοσίων σχέσεων, της εκπαίδευσης του προσωπικού, της δημιουργίας κέντρων άθλησης και της προώθησης των συλλόγων. Ακόμα, αποφάσισε πως είναι αναγκαίο να δημιουργηθεί κλίμα καλωσορίσματος των ΑμεΑ, να αναγνωρισθεί το δικαίωμά τους για βοήθεια και να επιτευχθεί η βελτίωση της θέσης τους στην κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο των ηθικών αρχών και με σεβασμό κάθε

ανθρώπινου όντος, τόνισε πως η προώθηση και η ανάπτυξη του αθλητισμού και της αναψυχής για όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελεί βασικό μέσο για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους, καθώς και για την αποκατάσταση και ένταξή τους στην κοινωνία. Έλαβε υπ' όψιν πως οι Ευρωπαίοι Υπουργοί Αθλητισμού και υπεύθυνοι για θέματα αθλητισμού στη συνάντηση για την 5η Συνδιάσκεψη στο Δουβλίνο (1986) έκαναν αποδεκτή μία απόφαση, με τον προσδιορισμό ενός συνόλου παρόμοιων αρχών με τίτλο «Ευρωπαϊκός Καταστατικός Χάρτης για τον Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με Ειδικές Ανάγκες». Αποτέλεσμα όλων αυτών, η Επιτροπή των Υπουργών συνέστησε στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών: πρώτον, την ανάληψη δράσεων που αναφέρονται στο Μέρος Α' του παραρτήματος αυτής της υπόδειξης. Δεύτερον, την ενθάρρυνση και τη στενή συνεργασία με τις αθλητικές οργανώσεις, που η δράση τους παρουσιάζεται στο Μέρος Β' του παραρτήματος αυτής της υπόδειξης. Και τρίτον, στη διανομή της υποδείξεως ευρέως σε όλες τις αθλητικές οργανώσεις και τις άλλες επιτροπές και οργανώσεις σχετικά με τα ΑμΕΑ.

Ταυτόχρονα, έδωσε εντολή στον Γενικό Γραμματέα να μεταβιβάσει την υπόδειξη: πρώτον, στις κυβερνήσεις των κρατών που συμμετέχουν στο Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Συνέδριο, τα οποία δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Και δεύτερον, στα αρμόδιες διεθνείς αθλητικές οργανώσεις και άλλες οργανώσεις σχετικές με τις ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

(Παράρτημα στην Υπόδειξη αρ. R (86) 18)

Ευρωπαϊκός Καταστατικός Χάρτης για τον Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με ειδικές ανάγκες

Στο Μέρος Α' του Ευρωπαϊκού Καταστατικού Χάρτη για τον Αθλητισμό για Όλους: Άτομα με ειδικές ανάγκες, προτείνεται στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών: πρώτον, τη λήψη απαραίτητων μέτρων, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι όλες οι σχετικές δημόσιες αρχές και οι ιδιωτικοί οργανισμοί να είναι ενήμεροι για τις ελλείψεις και τις ανάγκες όσον αφορά στον αθλητισμό και στην αναψυχή, συμπεριλαμβάνοντας και την εκπαίδευση, όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες και σε αυτά συμπεριλαμβάνουν όχι μόνο τους σωματικά ή διανοητικά αναπήρους αλλά και αυτών που πάσχουν από κάποια οργανική ή ψυχοσωματική διαταραχή. Δεύτερον, τη διαμόρφωση πολιτικής για αυτά τα άτομα, προκειμένου να τους δοθούν οι κατάλληλες ευκαιρίες συμμετοχής σε αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που θα προάγουν την αίσθηση ευεξίας και τη βελτίωση της φυσικής καταστάσεως, θα συμβάλλουν στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και θα ενθαρρύνουν την κοινωνική επαφή τόσο μεταξύ των ατόμων με ειδικές ανάγκες όσο και μεταξύ αυτών και των αρτιμελών ατόμων. Τρίτον, την παρότρυνση των αρμοδίων αρχών προκειμένου να δημιουργήσουν τις κατάλληλες εγκαταστάσεις για την άθληση του κοινού, οι οποίες είναι προσιτές στα άτομα με ειδικές ανάγκες και να προτρέψουν αυτές τις αρχές στη μελέτη και στην αναγκαιότητα εξασφάλισης και διάθεσης δημοσίου χρήματος για να μετατραπούν οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις, με σκοπό την ανταπόκριση στις οικοδομικές προδιαγραφές που περιγράφονται στο παράρτημα του επεξηγηματικού μνημονίου αυτής της υπόδειξης ή στις ισοδύναμες εθνικές προδιαγραφές, στην εξασφάλιση μελλοντικών αθλητικών εγκαταστάσεων που θα

ανταποκρίνονται σε αυτές τις προδιαγραφές ή σε ισοδύναμα εθνικά μέτρα και τη λήψη μέτρων για την ενημέρωση των αρχιτεκτόνων και των διευθυντών των αθλητικών εγκαταστάσεων για τις ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Τέταρτον, την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ τους των ποικίλων δημοσίων αρχών που σχετίζονται με τον αθλητισμό για άτομα με ειδικές ανάγκες και αφορούν τους τομείς της υγείας, της κοινωνικής πρόνοιας, της εκπαίδευσης και του αθλητισμού και την προώθηση της πολιτικής και της δράσης τους. Πέμπτον, την ενθάρρυνση της ίδρυσης μιας επιτροπής προστασίας για την ανάπτυξη του αθλητισμού για όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, μέσα από τη συγκέντρωση όλου του ενδεδειγμένου και σχετικού ενδιαφέροντος και της πείρας. Έκτον, την προώθηση των δραστηριοτήτων αθλητικής χρηματοδότησης για όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες και τις απαιτήσεις τους. Έβδομον, την ενθάρρυνση καθιέρωσης του αθλητισμού και της αναψυχής για άτομα με ειδικές ανάγκες στο πλαίσιο ενός αναπόσπαστου μέρους της αποκατάστασης και ως συνέχεια αυτής αλλά και για το ευρύτερο γενικό όφελος που προκύπτει από αυτό. Ογδοον, την ενθάρρυνση της απαραίτητης έρευνας, που θα αποφανθεί για τα φυσιολογικά, ψυχολογικά, κοινωνικά ή άλλα οφέλη του αθλητισμού για διάφορες κατηγορίες ΑμΕΑ μαζί με άλλες έρευνες που μπορεί να θεωρηθούν κατάλληλες. Ένατον, την ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών αρχών να λάβουν επαρκή μέτρα, με σκοπό να παράσχουν τα κατάλληλη φυσική αγωγή στα παιδιά με ειδικές ανάγκες στο πλαίσιο του σχολείου, και να εκπαιδεύσουν σε ένα καλό και επαρκές απαιτούμενο επίπεδο αυτούς που θα διδάξουν σε αυτά τα παιδιά. Δέκατον, την παροχή ευκαιριών στα ΑμΕΑ που έχουν την επιθυμία να εκπαιδευτούν ως δάσκαλοι φυσικής αγωγής. Ενδέκατον, την ενθάρρυνση της εκπαίδευσης δασκάλων, που είναι ή δεν είναι άτομα με ειδικές ανάγκες, με σκοπό να εργασθούν σε αναγνωρισμένες αθλητικές οργανώσεις. Δωδέκατον, την εξασφάλιση ότι λαμβάνονται υπ' όψιν τα συμφέροντα και οι απόψεις των ΑμΕΑ, όταν λαμβάνεται απόφαση για την πολιτική που θα ακολουθηθεί για τον αθλητισμό. Και τέλος, δέκατο τρίτο, την εξασφάλιση μέσα στα πλαίσια του Συντάγματός τους, ότι αυτή η υπόδειξη τηρείται και από τις τοπικές και περιφερειακές αρχές, που έχουν αρμοδιότητα σε όλα τα σημεία που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Στο Μέρος Β' οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών οφείλουν να συνεργαστούν με τις σχετικές αθλητικές οργανώσεις, ώστε: πρώτον, να συμβάλουν στην ανάπτυξη κατάλληλων δραστηριοτήτων σε όλα τα επίπεδα του αθλητισμού για άτομα με ειδικές ανάγκες και να εξασφαλιστεί ότι παρέχεται με σωστό τρόπο η δυνατότητα συμμετοχής στον αθλητισμό. Δεύτερον, να μελετήσουν τρόπους με τους οποίους θα υπάρξει προσφορά ευκαιριών στα ΑμΕΑ για την ένταξή τους στους παραδοσιακούς αθλητικούς συλλόγους και οργανώσεις. Τρίτον, να ενθαρρύνουν τα ΑμΕΑ να συμβάλουν άμεσα στην ανάπτυξη πολιτικής για τον αθλητισμό, που τους αφορά. Τέταρτον, να εξασφαλίσουν πως κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της πολιτικής τους και της λήψης της απόφασής τους, λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν, όπως αρμόζει, η ανάγκη όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες για άθληση. Πέμπτον, να αναγνωρίσουν ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορεί να έχουν ως στόχο τον πρωταθλητισμό ανάλογα με τις ικανότητές

τους και αν εξασφαλίσουν ότι η οργάνωση πρωταθλημάτων δεν θα οδηγήσει στην εκμετάλλευση των πιθανών συμμετεχόντων , είτε είναι φυσική είτε ψυχολογική είτε οικονομική. Έκτον, να συνεχίσουν τις προσπάθειες σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και μέσα στα πλαίσια των αρμόδιων διεθνών αθλητικών οργανώσεων, με σκοπό την εναρμόνιση, την απλοποίηση, και όπου αρμόζει και χρειάζεται την μετατροπή των κατηγοριών κατάταξης και των κριτηρίων υποψηφιότητας για τη συμμετοχή σε αγώνες μεταξύ των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Έβδομον, να εντείνουν τις προσπάθειες για την παροχή δυνατότητας στα άτομα με ειδικές ανάγκες να συναγωνισθούν με αρτιμελή και υγιή άτομα στους ίδιους αγώνες, αν το επιθυμούν, με τη διατήρηση της αρχής της ευγενούς και ίσης άμιλλας. Ογδοον, να αυξήσουν τη συνεργασία στις δραστηριότητές τους, με την προοπτική της ενδεχόμενης ενοποίησης , σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, σε μια επιτροπή που περιγράφηκε στο άρθρο 5 του 1ου Μέρους. Και τέλος, ένατον, να αναπτύξουν μια πολιτική , που θα έχει ως σκοπό να δοθούν στο πλατύ κοινό περισσότερες πληροφορίες για τον αθλητισμό ατόμων με ειδικές ανάγκες.

2.13.2 Εθνικές πολιτικές για την κοινωνική ενσωμάτωση

Οι εθνικές πολιτικές για την κοινωνική ενσωμάτωση δεν διαφέρουν από το ευρωπαϊκό πλαίσιο. Στηρίζονται στις πολιτικές που απορρέουν από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) και δη το Γ' ΚΠΣ. Οι στρατηγικές που λαμβάνονται δίδουν έμφαση σε θέματα φύλου, στην αποδοτικότητα της εργασίας, στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και στη μεγιστοποίηση της συνεισφοράς των μεταναστών στην αγορά εργασίας (Παπαδοπούλου, 2012).

Ο Ν. 2643/1998 «Μέριμνα για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών» αναφέρεται στα άτομα με ποσοστό αναπηρίας 50% και που έχουν περιορισμένες δυνατότητες για επαγγελματική απασχόληση εξαιτίας οποιασδήποτε χρόνιας σωματικής ή πνευματικής ή ψυχικής πάθησης, εφόσον είναι γραμμένα στα μητρώα ανέργων αναπήρων του ΟΑΕΔ. Επίσης, μέσα από την ενεργοποίηση σχετικών μέτρων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ που απευθύνονται σε ανέργους. Τα προστατευόμενα παραγωγικά εργαστήρια αποτελούν εναλλακτική μορφή απασχόλησης για άτομα με βαριά αναπηρία και άτομα με νοητική υστέρηση. Οργανώνονται από αποκεντρωμένες μονάδες κοινωνικής φροντίδας ατόμων με αναπηρίες που εποπτεύει το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας και οι οποίες ανήκουν στα περιφερειακά συστήματα υγείας και πρόνοιας, και από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ύστερα από πιστοποίηση και άδεια ίδρυσης και λειτουργίας τους (Παπαδοπούλου, 2012).

Κατάρτιση νέων επαγγελματιών ΑμεΑ αφορά συγκεκριμένες δράσεις που έχουν ως στόχο την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρίες σε θέματα καλύτερων πρακτικών ανάπτυξης της επιχείρησης και απόκτησης γνώσης στη διαχείριση και λειτουργία της επιχείρησης . Δικαιούχοι είναι ΑμεΑ που θα επιδοτηθούν για τη λειτουργία νέων επιχειρήσεων. Ο Ν. 2874/2000 «Πρόωθηση της Απασχόλησης και άλλες διατάξεις», αναφέρεται σε ειδική επιδοματική πολιτική σε ευπαθείς ομάδες, όπως Οικονομική ενίσχυση πασχόντων από διάφορες ασθένειες, επίδομα κοινωνικής βοήθειας, οικονομική ενίσχυση τυφλών, χορήγηση επιδόματος

κωφών, επίδομα τετραπληγικών/ παραπληγικών ασφαλισμένων του Δημοσίου, επίδομα βαριάς νοητικής υστέρησης, κ.ά (Παπαδοπούλου, 2012).

Επίσης, υπάρχει μια ενότητα με βασικό στόχο της την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού στα ΑμεΑ, όπου επιδιώκεται η αύξηση της προσφοράς εργασίας και η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Το κάθε κράτος-μέλος πρέπει να καθορίσει τις κοινωνικές ομάδες που αντιμετωπίζουν τα ιδιαίτερα προβλήματα. Ο στόχος είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων που υφίστανται εντός της αγοράς εργασίας με τα μέτρα που θεσπίζονται (Παπαδοπούλου, 2012).

Ο Ν. 3174/2003 στο άρθρο 8 σχετικά με τη μερική απασχόληση και τις υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα προβλέπει για άτομα με αναπηρίες τα οποία είτε προσλαμβάνονται από Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου και μερικής απασχόλησης κατά τις διατάξεις του παρόντος νόμου (2643/1998), είτε έχουν τοποθετηθεί σε θέσεις εργασίας με βάση το πρόγραμμα επιχορήγησης Νέων Θέσεων Εργασίας Ατόμων με Αναπηρίες. Προκειμένου να ενταχθούν στην παραπάνω διάταξη του Ν.2643/1998 άρθρο 2 δεν απαιτείται κατ' εξαίρεση τα άτομα να είναι εγγεγραμμένα στα μητρώα ανέργων αναπήρων του ΟΑΕΔ. Οι επιχειρήσεις που απασχολούν άτομα με ειδικές ανάγκες δύνανται να επιχορηγούνται, καθώς και να καταβάλλονται δαπάνες για εργονομική διεύθυνση του χώρου εργασίας των ατόμων αυτών από τον ΟΑΕΔ. Στον ίδιο νόμο, στο άρθρο 6, οι επιχειρήσεις υποβάλλουν στοιχεία σχετικά με τις ανάγκες για ειδικότητες στον ΟΑΕΔ και μετά καταρτίζονται προγράμματα από τον ΟΑΕΔ, η διδασκαλία των οποίων γίνεται είτε στις εγκαταστάσεις του ΟΑΕΔ είτε σε ειδικά ιδρύματα είτε σε φορείς που καθορίζονται με υπουργικές αποφάσεις. Ο ΟΑΕΔ καταβάλλει το σύνολο της δαπάνης που απαιτείται για την κατάρτιση σε όσους παραπέμπονται στα ειδικά ιδρύματα ή φορείς (Παπαδοπούλου, 2012).

Επίσης, τα Κέντρα δημιουργικής απασχόλησης για Άτομα με Αναπηρίες (παιδιά και έφηβοι) αφορούν εφήβους που δεν έχουν ενταχθεί σε προγράμματα εκπαιδευτικά ή προγράμματα κατάρτισης. Σκοπός είναι η ένταξη παιδιών και εφήβων με νοητική υστέρηση σε προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης, ανάπτυξης κοινωνικών και ατομικών δεξιοτήτων και προεπαγγελματικής εκπαίδευσης, με κύριο στόχο την ένταξή τους σε ολοκληρωμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και κοινωνικοοικονομικής ενσωμάτωσης (Παπαδοπούλου, 2012).

Σχετικά με την Κοινωνία της Πληροφορίας και τα Άτομα με Αναπηρίες σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012), το 2002 συστάθηκαν δύο αναπτυξιακές συμπράξεις στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL με συντονιστές την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και το Ίδρυμα Κοινωνικής Εργασίας. Ο στόχος τους είναι από τη μια η έρευνα σε εθνικό επίπεδο για τη χαρτογράφηση των ανέργων και εργαζομένων ΑμεΑ, των δομών και υπηρεσιών στήριξης της ομάδα-στόχου, καθώς και της στάσης των εργοδοτών απέναντι στην ομάδα αυτή και από την άλλη την έντυπη και ηλεκτρονική ενημέρωση 3000 επιχειρήσεων και τη διεύρυνση κατάλληλων εργασιακών χώρων για άτομα με κινητική αναπηρία (Παπαδοπούλου, 2012).

Δεν έχουμε διανύσει πολύ δρόμο από το 2002, την εποχή της προαναφερόμενης κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL, όπως δείχνει η έρευνα της Καμπερίδου

(2018), η οποία διερευνά το ψηφιακό χάσμα στην Ευρώπη και αναφέρεται στο ψηφιακό αποκλεισμός που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμΕΑ), τις απαιτούμενες σήμερα ψηφιακές δεξιότητες και τη μελλοντική ζήτηση.

Η Καμπερίδου (2018) υποστηρίζει ότι ο ψηφιακός εγγραμματισμός λειτουργεί ως εξαιρετικό μέσο-εργαλείο για την κοινωνική ενσωμάτωση-ένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων στην κοινωνία της πληροφορίας, όπως τα ΑμΕΑ. Παρατηρεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού αποκλείεται από τη συμμετοχή στην ψηφιακή οικονομία και κοινωνία της πληροφορίας λόγω κοινωνικής διαστρωμάτωσης, φύλου, εθνικότητας, χρώματος του δέρματος, αναπηρίας και ηλικίας. Χρησιμοποιώντας στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank, 2016), η Καμπερίδου (2018) επισημαίνει ότι το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού, περισσότεροι από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι, έχουν κάποια αναπηρία. Από αυτά τα άτομα το 80% ζουν σε αναπτυσσόμενες χώρες και αντιμετωπίζουν υψηλότερα ποσοστά πολυδιάστατης φτώχειας σε σύγκριση με άτομα χωρίς αναπηρία και αναπόφευκτα δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και την απασχόληση. Το 50% των ψηφιακά αποκλεισμένων ανθρώπων έχουν κάποια αναπηρία, και από αυτούς, μόνο οι μισοί (51%) κάνουν χρήση του διαδικτύου, σε σύγκριση με το 84% του γενικού πληθυσμού (Καμπερίδου, 2018).

Η Καμπερίδου (2018) εξετάζει και την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία δημοσιεύτηκε το 2016. Συγκεκριμένα, τη μελέτη για τη ψηφιακή κρίση, του House of Commons Science and Technology Committee, η οποία έδειξε ότι περίπου 12.6 εκατομμύρια άτομα στο Ηνωμένο Βασίλειο (το 23% του ενήλικου πληθυσμού) δε διαθέτουν βασικές ψηφιακές δεξιότητες: το 49% είναι ΑμΕΑ και το 63% είναι άνω των 75 ετών. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν, επίσης, ότι τα ΑμΕΑ, υποεκπροσωπούνται και σε ανώτερες θέσεις. Επιπρόσθετα, εκτιμήθηκε ότι περίπου 5.8 εκατομμύρια (46%) ποτέ δε χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο, ενώ το 10% του πληθυσμού δεν θα μπορέσει ποτέ να αποκτήσει βασικές ψηφιακές δεξιότητες εξαιτίας της κοινωνικό-οικονομικής του θέσης και του αναλφαριθμητισμού.

Το κύριο εμπόδιο στην απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων αποτελεί, κυρίως, η φτώχεια μαζί με την κοινωνική διαστρωμάτωση, την οικογενειακή δομή, την κοινωνικοποίηση του ατόμου, το εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο, το φύλο, καθώς και δημογραφικούς παράγοντες• οι αστικές περιοχές απολαμβάνουν περισσότερα πλεονεκτήματα για οικονομική ανάπτυξη. Όταν σ' αυτά τα δεδομένα προσθέσουμε και τα άτομα με σοβαρή αναπηρία και μεγαλύτερης ηλικίας τότε παρατηρείται ραγδαία αύξηση του ψηφιακού αποκλεισμού, καταλήγει η Καμπερίδου (2018).

2.13.3 Οι πολιτικές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τα άτομα με αναπηρίες

Η σχέση των κοινωνικών υπηρεσιών με τα άτομα με αναπηρίες είναι πολύ καλή. Η παροχή βοήθειας είναι νομιμοποιημένη και επιβεβλημένη και με αδιαμφισβήτητο περιεχόμενο. Οι παρεμβάσεις θεωρούνται αναγκαίες και απαραίτητες από τη στιγμή που οι πληθυσμοί αυτοί δεν έχουν πρόσβαση σε κάποια άλλη πηγή πλην της οικογένειας. Οι δομές θεωρούν πως μπορούν να παρέμβουν αποτελεσματικά για την ικανοποίηση των αναγκών του πληθυσμού, όχι όμως και τη δημιουργία υποδομών για τη βοήθεια των εν λόγω ατόμων.

Δηλαδή, η βοήθεια δίδεται σε καθαρό ανθρώπινο επίπεδο και υπολείπεται κατά πολύ της δημιουργίας φιλικού περιβάλλοντος για τα άτομα με αναπηρίες. Από την πλευρά της τοπικής κοινωνίας, φαίνεται πως η τοπική κοινωνία δεν προσφέρεται ή δεν συμβάλλει για την ένταξη των ατόμων με ειδικές αναπηρίες στην αντίληψη των εκπροσώπων των δομών. Οι δομές απαντούν σε ποσοστό 56,8% αρνητικά και οι λόγοι οφείλονται στην ανυπαρξία των κατάλληλων δομών και στη μη αποδοχή από την τοπική κοινωνία. Η συντριπτική πλειοψηφία των εκπροσώπων των δομών πιστεύουν πως αν υπήρχαν κατάλληλες δομές, τότε τα άτομα με αναπηρίες θα είχαν τα προσόντα να ενταχθούν στην τοπική κοινωνία. Παραθέτουμε ποσοστά από ομάδες που ανήκουν στη κατηγορία των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων (ΑμΕΑ σε ποσοστό 84,4%. Νέοι σε ποσοστό 92,5%. Ηλικιωμένοι σε ποσοστό 94,5%. Γυναίκες σε ποσοστό 75%. Τσιγγάνοι 65,7% και μετανάστες 80%).

2.14 Γενικά για την κοινωνική πολιτική και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες

Η κοινωνική πολιτική αποτελεί τον ρυθμιστικό παράγοντα για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, την συνοχή και την σύγκλιση των κοινωνικοοικονομικών ομάδων σε μια χώρα αλλά και σε μια περιφέρεια (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Η κοινωνική πολιτική αποτελεί τμήμα της δημόσιας πολιτικής που ασχολείται με δραστηριότητες της κοινωνικής αναπαραγωγής, και της εργασίας στην τοπική κοινωνία. Το θεσμικό πλαίσιο αφορά την οικογένεια, την αγορά εργασίας και την κοινωνική προστασία, ενώ οι κοινωνικές δραστηριότητες περιέχουν ενέργειες που αφορούν την εκπαίδευση, την παροχή φροντίδας και την ενημέρωση, όπως την φροντίδα παιδιών και την προστασία της τρίτης ηλικίας, εφοδιάζοντας τους με τις πηγές εκείνες που θα τους οδηγήσουν στη δημιουργία οικονομικής και κοινωνικής ζωής, καθώς και τη βοήθεια προς την ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής από την πλευρά της κοινωνίας (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Επίσης, γίνεται προσπάθεια να οριστεί το φαινόμενο «ευημερία» (welfare), καθώς είναι εξαιρετικά δύσκολο, όμως όσον αφορά το «κράτος ευημερίας» (welfare state/ κοινωνικό κράτος) ορίζεται ως το κράτος εκείνο το οποίο μεριμνά και ενδιαφέρεται για το επίπεδο διαβίωσης, παροχών και κοινωνικής μέριμνας αλλά και των σχέσεων μεταξύ των ατόμων της κοινωνίας (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Πρέπει πάντως να τονίσουμε πως πολλοί υποστηρίζουν ότι η αγορά εργασίας και το κράτος ευημερίας είναι ανεξάρτητα. Εντούτοις, το ένα επηρεάζει το άλλο. Για παράδειγμα, το σχολείο βοηθά τους ανθρώπους να αναπτύξουν τις δεξιότητες εκείνες που θα τους βοηθήσουν στην εργασία, όπως και τα συνταξιοδοτικά προγράμματα βοηθούν τους συνταξιούχους να επιβιώσουν. Οι εργαζόμενοι, οι εργοδότες και οι αυτοαπασχολούμενοι συνεισφέρουν στην υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή μέσω έμμεσων φόρων της κοινωνικής φορολογίας (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Όμως, στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός των μέτρων που προωθούν την αγορά εργασίας και εκείνα που αφορούν τα κοινωνικά ζητήματα και διαμορφώνουν την κοινωνική ευημερία. Η

κοινωνική ευημερία εξαρτάται μέσα από την ενεργοποίηση των διαφόρων κοινωνικών υπηρεσιών, το πλαίσιο των κοινωνικών μεταβιβάσεων, τις οικογενειακές πολιτικές και τα μέτρα ενίσχυσής τους (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Επίσης, η αγορά εργασίας εξαρτάται από την μακροοικονομική διοίκηση, την ενεργή πολιτική αγοράς και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, την ποιότητα των υπηρεσιών, τη δια βίου μάθηση, τις βιομηχανικές σχέσεις, τις συνθήκες και τους όρους απασχόλησης και τα μέτρα και τις πολιτικές που σχετίζονται με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.15 «Πλαίσια- σχολές» κοινωνικής πολιτικής

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραδείγματα των ΗΠΑ, της Γερμανίας και της Σουηδίας, διακρίνουμε τρία «πλαίσια-σχολές» που αφορούν την κοινωνική πολιτική. Πρώτον, τη φιλελεύθερη κοινωνική πολιτική (*liberal social policy*) που υποστηρίζει αυτούς που δεν έχουν τα μέσα και τις δυνατότητες να συμμετάσχουν στην αγορά εργασίας.

Δεύτερον, τη συντηρητική κοινωνική πολιτική (*conservative social policy*) που είναι αντίθετη με τα κοινωνικά δικαιώματα. Τρανό παράδειγμα η ιεραρχική μορφή της Γερμανικής Σχολής, η οποία εφαρμόζει σύστημα ασφάλειας προς όλους τους εργαζομένους, εφαρμόζοντας ένα πολύπλευρο σύστημα ασφάλισης και χρηματοδότησης για τα διάφορα επαγγέλματα και τομείς, καθώς και ξεχωριστά για τους συνταξιούχους και τα επιδόματα ανεργίας). Τρίτον, την κοινωνική δημοκρατική κοινωνική πολιτική (*social democratic social policy*) που στοχεύει στη φροντίδα για την κοινωνική ασφάλιση, την φροντίδα και την κοινωνική προστασία (Espring-Andersen, 1990, 1992; Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16 Άτομα με ειδικές ανάγκες και κοινωνική πολιτική

Οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική είναι οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν τον αποκλεισμό στην αγορά εργασίας (στόχος 3) και αφορά τους νέους χωρίς απασχόληση, τους μακροχρόνια ανέργους, τους ανθρώπους που είναι θύματα κοινωνικού αποκλεισμού, τους ανεπαρκώς ειδικευμένους εργαζομένους. Χρησιμεύει ως πλαίσιο αναφοράς για το σύνολο των δράσεων υπέρ των ανθρωπίνων πόρων, όπως επίσης και την προσαρμογή των συστημάτων και των δομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης. Και τα άτομα που είναι θύματα διακριτικής μεταχείρισης και ανισότητας όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας (*Equal*), όπου οφείλεται σε διακριτική μεταχείριση και σε ανισότητα εξαιτίας του φύλου, της φυλής, της εθνικής καταγωγής, της θρησκείας, κάποιου σωματικού ή διανοητικού μειονεκτήματος, της ηλικίας, του σεξουαλικού προσανατολισμού. Για την καταπολέμηση των φαινομένων, η ΕΕ στηρίζει νέες μεθόδους ένταξης που αποτελούν πρόταση δημοσίων, ιδιωτικών και συλλογικών εταίρων (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες ανήκουν στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Πρέπει να τονίσουμε πως ο αριθμός των ατόμων με ειδικές αναγκές στον κόσμο είναι μεγάλος και έχει τάση αύξησης. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες χαρακτηρίζονται από τον όρο της ανικανότητας. Οι συνέπειες της ανικανότητας ποικιλούν σε όλο τον κόσμο. Οι παραλλαγές αυτές στηρίζονται στις διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές περιστάσεις και στις διαφορετικές διατάξεις και καταστάσεις που τα κράτη έχουν ως σημείο αναφοράς και που σχετίζονται με την ευημερία των πολιτών τους. Η παρούσα πολιτική για την καταπολέμηση της ανικανότητας είναι αποτέλεσμα εξελίξεων που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία 100 χρόνια. Απεικονίζει τις γενικές συνθήκες διαβίωσης και τις κοινωνικοοικονομικές πολιτικές των τελευταίων χρόνων. Πάντως, σε πολλές κοινωνίες επικρατεί η άγνοια, η παραμέληση, η δεισιδαιμονία και ο φόβος, που αποτελούν τους κοινωνικούς παράγοντες που σε όλη την ιστορία της ανικανότητας έχουν απομονώσει τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες και έχουν καθυστερήσει την ανάπτυξη τους στην εργασιακή ζωή (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Η πολιτική για την ανικανότητα (disability policy) αναπτύχθηκε από τη στοιχειώδη προσοχή στα εκπαιδευτικά εργαλεία για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και την αποκατάσταση για τα πρόσωπα που τέθηκαν εκτός λειτουργίας στην ενήλικη ζωή. Μέσω της εκπαίδευσης, τα άτομα με ειδικές ανάγκες έγιναν πιο ενεργά και έδωσαν μια κατευθυντήρια γραμμή για την πολιτική για την ανικανότητα. Οργανώσεις, οικογένειες και συνήγοροι των προσώπων με ειδικές ανάγκες διαμόρφωσαν καλύτερους όρους. Άλλωστε, μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι έννοιες της ολοκλήρωσης και της κανονικοποίησης εισήχθησαν και κατέδειξαν την αυξανόμενη συνειδητοποίηση των ικανοτήτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1960, οι οργανώσεις των ατόμων με ειδικές ανάγκες διατυπώνουν μια άλλη έννοια για την ανικανότητα, η οποία κατέδειξε τον περιορισμό που βίωσαν τα άτομα με ειδικές ανάγκες, το σχέδιο και τη δομή των περιβαλλόντων τους αλλά και την τοποθέτηση του γενικού πληθυσμού. Στις αναπτυσσόμενες χώρες τα προβλήματα της ανικανότητας τονίστηκαν περισσότερο. Εκεί το ποσοστό υπολογίστηκε υψηλό και τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες ήταν εξαιρετικά φτωχά. Η ολοκλήρωση και η επανένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι αυξανόμενης ανησυχίας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16.1 Ορισμοί

Οφείλουμε να ξεκινήσουμε παραθέτοντας κάποιους ορισμούς:

Ανικανότητα: Ένας μεγάλος αριθμός διαφορετικών λειτουργικών περιορισμών που εμφανίζονται σε οποιοδήποτε πληθυσμό σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου. Οι άνθρωποι μπορεί να μένουν ανάπηροι από φυσικό, διανοητική ή αισθητήρια εξασθένιση, φυσικές καταστάσεις ή διανοητική ασθένεια.

Αναπηρία: Απώλεια ή περιορισμός των ευκαιριών να συμμετέχει το άτομο στη ζωή της κοινότητας σε ένα επίπεδο ίσο με τους άλλους. Περιγράφει τη σύγκρουση του προσώπου με ειδικές ανάγκες με το κοινωνικό του περιβάλλον. Ο στόχος είναι η εστίαση σε ανεπάρκειες του περιβάλλοντος και των οργανωμένων

δραστηριοτήτων της κοινωνίας, που αποτρέπουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες να συμμετέχουν με ίσους όρους, όπως πληροφορίες, εκπαίδευση, επικοινωνία.

Θα πρέπει να τονίσουμε πως οι δύο αυτοί όροι, δηλαδή ανικανότητα και αναπηρία, καθόρισαν την ιστορία των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Στη δεκαετία του 1970 υπήρξε αντίδραση στον χώρο των οργανώσεων των ατόμων με ειδικές ανάγκες για την ορολογία της ανικανότητας. Οι όροι «ανικανότητα» και «αναπηρία» χρησιμοποιήθηκαν με ασαφείς τρόπους πολλές φορές και προκαλούσαν σύγχυση. Και αυτή η σύγχυση δεν βοήθησε στη χάραξη πολιτικής αλλά και στην πολιτική δράση. Διδόταν μια πιο ιατρική και διαγνωστική προσέγγιση, που αγνόησε τις ατέλειες του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Το 1980 η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας κάνει μια ταξινόμηση που οδηγεί σε μια διάκριση ανάμεσα στην «εξασθένιση» της «ανικανότητας» και της «αναπηρίας». ». Αυτή η διάκριση/ κατηγοριοποίηση έχει χρησιμοποιηθεί στην αποκατάσταση, στην εκπαίδευση, στις στατιστικές, στην πολιτική, στη νομοθεσία, στη δημογραφία, στην κοινωνιολογία, στα οικονομικά και στην ανθρωπολογία (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Αποκατάσταση: Διαδικασία που στοχεύει στη διευκόλυνση των ατόμων με ειδικές ανάγκες να διατηρήσουν στο βέλτιστο «το φυσικό τους, πνευματικό ή/και διανοούμενο, ψυχιατρικό και/ ή κοινωνικό λειτουργικό επίπεδο, παρέχοντας κατά συνέπεια σε αυτούς τα εργαλεία για να αλλάξει τις ζωές τους προς ένα πιο υψηλό επίπεδο ανεξαρτησίας». Δεν περιλαμβάνει την αρχική ιατρική φροντίδα. Περιλαμβάνει ένα φάσμα μέτρων και δραστηριοτήτων που ξεκινά από την γενική και βασική αποκατάσταση μέχρι πιο προσανατολισμένους στόχους και δραστηριότητες, όπως επαγγελματική αποκατάσταση (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Εξίσωση ευκαιριών: Διαδικασία όπου τα συστήματα της κοινωνίας και του περιβάλλοντος (περιλαμβάνει τις δημόσιες υπηρεσίες, τις κοινωνικές δραστηριότητες, την πρόσβαση σε πληροφορίες και την τεκμηρίωση) γίνονται διαθέσιμα σε όλους και ειδικά σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Μάλιστα, η αρχή των ίσων δικαιωμάτων φανερώνει πως οι ανάγκες κάθε ατόμου είναι ίσης σπουδαιότητας, ότι οι ανάγκες πρέπει να δημιουργήσουν τη βάση για τον προγραμματισμό των κοινωνιών, καθώς και ότι οι πόροι θα χρησιμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλιστεί για το κάθε άτομο η ίση ευκαιρία στην συμμετοχή (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16.2 Η Νομοθεσία για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες

Η εθνική πολιτική και ο σχεδιασμός του νομικού πλαισίου για τα άτομα με ειδικές ανάγκες οφείλει να περιγράφεται, να θεσμοθετείται και να προσδιορίζεται με λεπτομέρεια μέσα από τέσσερα σημεία: πρώτον, τις οδηγίες και το πλαίσιο που υιοθετείται από την κυβερνητική κοινωνική πολιτική. Δεύτερον, οδηγίες που θα πρέπει να υιοθετηθούν από το εθνικό συμβούλιο αναπηριών και ανικανότητας. Τρίτον, την πολιτική που υιοθετείται από τα πολιτικά κόμματα. Τέταρτον, την πολιτική που υιοθετείται από τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Επίσης, η έμφαση στην πολιτική και στον σχεδιασμό διέπεται από την αποκατάσταση, την πρόληψη, τη μεμονωμένη υποστήριξη, τα μέτρα δυνατότητας πρόσβασης και το νόμο για τις αντι-διακρίσεις (Τσομπάνογλου, Κορρέ, και Γιαννοπούλου, 2005).

Η κρατική πολιτική στοχεύει στην προβολή των θεμάτων που αφορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες μέσα από την εκστρατεία πληροφόρησης των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (ΜΜΕ) και ο στόχος αποτελεί την αφομοίωση του μηνύματος της πλήρους συμμετοχής στον εργασιακό χώρο και της πλήρους επανένταξης. Ακόμα, γίνεται γνωστό το γεγονός πως όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, προστατεύονται από την γενική και την ειδική νομοθεσία. Ο δικαστικός μηχανισμός, που αποτελεί την ειδική νομοθεσία, είναι μια θετική και ευεργετική διαδικασία, όπου η νομική προστασία γίνεται από τα δικαστήρια. Η γενική νομοθεσία λαμβάνει μέριμνα για την εκπαίδευση, την απασχόληση, το δικαίωμα στο γάμο, το δικαίωμα στην πατρότητα/οικογένεια, τα πολιτικά δικαιώματα, την πρόσβαση στο δικαστήριο και στο νόμο, το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, κλπ. Ο νόμος παρέχει τα οφέλη στα άτομα με ειδικές ανάγκες που αφορούν την υγεία και την ιατρική φροντίδα, καθώς και οφέλη για την απασχόληση και τη συμμετοχή στις αποφάσεις που τους αφορούν (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Αυτό που θα πρέπει να τονίσουμε είναι πως όλα αυτά τα οφέλη, η αποκατάσταση και παροχή συμβουλών, καθώς και η οικονομική ασφάλεια και η ανεξάρτητη διαβίωση, πρέπει να είναι εγγυημένα προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Όμως, παρόλο που οι «πολιτικές επανένταξης» είναι υπαρκτές με την μορφή νομικών διατάξεων, εντούτοις η εφαρμογή των διατάξεων αυτών καθίσταται δύσκολη, λόγω της ανεπάρκειας των διαθέσιμων πόρων. Πάντως, σύμφωνα με τον ανασχεδιασμό των βασικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να θεσπισθεί ένας «ειδικός νόμος που να σχεδιάζει την οργάνωση της πρόνοιας για την επανένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας» (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16.3 Το πλαίσιο της πολιτικής για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Αυτό που πρέπει να τονίσουμε όσον αφορά το πλαίσιο που αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να παίξει έναν βασικό ρόλο και να στοχεύσει: πρώτον, στο να ενισχύσει την συνεργασία μεταξύ και με τα κράτη-μέλη στον τομέα της ανικανότητας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Δεύτερον, στο να προωθεί τη συλλογή, την ανταλλαγή και την ανάπτυξη των συγκρίσιμων πληροφοριών και των στατιστικών και της ορθής πρακτικής. Τρίτον, στο να βελτιώνει την πληροφόρηση που αφορά στα θέματα της ανικανότητας. Τέταρτον, στο να λαμβάνει υπόψη τα ζητήματα της ανικανότητας που αφορά τη χάραξη πολιτικής και τη νομοθετική εργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είτε είναι εσωτερική είτε είναι εξωτερική (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Μάλιστα, στην απόφαση σχετικά με την οδηγία της αντι-διάκρισης της ΕΕ τον Νοέμβριο του 2000 «τα κράτη-μέλη ανέλαβαν να απαγορεύσουν τη διάκριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες και άλλα στην αγορά εργασίας και στον εργασιακό χώρο και στην επαγγελματική κατάρτιση» (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας (7-9 Δεκεμβρίου 2000) χαιρέτισε την κοινή προκήρυξη, του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από το χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων, κάνοντας

έναν συνδυασμό, σε ένα ενιαίο κείμενο, των αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, που καθορίζονται ως τώρας σε διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές πηγές (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16.4 Η πολιτική για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες στην Ελλάδα

Η αναγνωρισμένη πολιτική για τα άτομα με ειδικές ανάγκες που υπάρχει στην Ελλάδα βρίσκεται την έκφρασή της στο νόμο, στις οδηγίες που υιοθετούνται από την Κυβέρνηση, στην πολιτική που υιοθετείται από τα πολιτικά κόμματα και στην πολιτική που υιοθετείται από τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Επιπλέον, στο άρθρο 21 του Συντάγματος γίνεται αναφορά στην ανικανότητα και αποτελεί μια εξουσιοδότηση για τη νομοθετική και διοικητική δράση (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Ο Κυβερνητικός σχεδιασμός στοχεύει σε πρόγραμμα πλήρους συμμετοχής και επανένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Έχει υπάρξει πρόγραμμα ευαισθητοποίησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και γίνεται μέσα από την βοήθεια και προβολή από τα ΜΜΕ, όπως τον καθορισμό της διεθνούς ημέρας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (3 Δεκεμβρίου). Μάλιστα, με νομοθετικές ρυθμίσεις και διατάξεις καθορίζεται μέσω τηλεοράσεως και ραδιοφώνου, να διατίθεται χρόνος για την συνειδητοποίηση, ευαισθητοποίηση και προβολή των μηνυμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Υπάρχουν αρκετοί νόμοι και κανονισμοί που προωθούν την δυνατότητα πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κατασκευή του κατάλληλου περιβάλλοντος που θα τους διευκολύνει στις καθημερινές χρήσεις, με στόχο το έδαφος, οι θαλάσσιες και οι εναέριες μεταφορές να γίνονται πιο προσιτές στα άτομα με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Επίσης, όσον αφορά στα κυβερνητικά μέτρα που αφορούν την πρόσβαση των ΑμεΑ στους εργασιακούς χώρους, συμπεριλαμβάνουν: τη διαρρύθμιση των πεζοδρομίων, το χαρακτηρισμό ειδικών περιοχών ως χώρων στάθμευσης και την παροχή ειδικά προσαρμοσμένων μηχανοκίνητων οχημάτων. Κάποιες ρυθμίσεις για τις μεταφορές αφορούν το ότι η αστική μεταφορά είναι ελεύθερη για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, υπάρξη σχετικών εκπτώσεων για μεγάλης απόστασης ταξίδια, καθώς και το ότι προσφέρεται ειδική μεταφορά για ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση και για ψυχαγωγικούς σκοπούς (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Η διαμόρφωση του κατάλληλου περιβάλλοντος προσκρούει σε κάποια εμπόδια, όπως: οι παράγοντες συμπεριφοράς• οι τεχνικοί, οι γεωγραφικοί και οικολογικοί παράγοντες• η έλλειψη νομοθεσίας, κανονισμών, προγραμματισμού, γνώσης σχεδιασμού και σχεδίου-ικανότητας• ο μη καθορισμός της γλώσσας για τους κωφούς ανθρώπους• η έρευνα και η πληροφόρηση• η έλλειψη συμμετοχής χρηστών• η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης και τέλος η έλλειψη μηχανισμών επιβολής (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Προβαίνοντας σε μια ιστορική διαδρομή της νομοθεσίας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, παρατηρούμε ότι ο πρώτος νόμος θεσπίστηκε το 1934 και περίπου 17 χρόνια αργότερα ο δεύτερος. Αναλυτικότερα, οι βασικοί νόμοι που καθιερώθηκαν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες ήταν το 1951, 1981, 1990, 1992 και 1996. Αυτοί οι νόμοι οριοθετούν τον εκσυγχρονισμό του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας. Αυτές οι βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις αφορούν τη

βιομηχανία, το εμπόριο, και όλα τα σχετικά επαγγέλματα, ενώ υπάρχουν και ρυθμίσεις που αφορούν τους εργαζομένους στη γεωργία, τους δημοσίους υπαλλήλους, τους εμπόρους και τους βιοτέχνες. Για παράδειγμα, ο νόμος 2643/1998 αφορά τη μέριμνα και την παροχή ασφάλειας για την απασχόληση των ανθρώπων με ειδικές κατηγορίες. Ζητήματα που ρυθμίζονται με τον νόμο 2643/1998 σχετικά με «την απασχόληση των προσώπων στις ειδικές κατηγορίες και άλλες σχετικές παροχές» είναι της προστασίας, της μίσθωσης, της τοποθέτησης και του διορισμού των ατόμων με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Μάλιστα, στον ίδιο νόμο γίνεται σαφές πως «οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες έχουν ένα βαθμό ανικανότητας τουλάχιστον 50% και των οποίων η καταλληλότητα για απασχόληση περιορίζεται από οποιαδήποτε χρόνια φυσική ή διανοητική ασθένεια ή εξασθένιση, υπό τον όρο ότι καταχωρούνται ως άνεργοι και τίθενται εκτός λειτουργίας με ΟΑΕΔ» (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005: 171).

Υπάρχει μέριμνα του νόμου για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και για τον ιδιωτικό και για τον δημόσιο τομέα. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 2 του νόμου 2643/1998, γίνεται αναφορά για Ελληνικές ή και ξένες επιχειρήσεις που έχουν δραστηριότητα στην Ελλάδα, καθώς και για αντιπροσωπείες του δημοσίου τομέα που αναφέρονται στο άρθρο 8 του ίδιου νόμου και των υποκαταστημάτων τους, υπό τον όρο ότι απασχολούν πάνω από 50 άτομα, πρέπει να μισθώνουν μια ποσόστωση 8% ατόμων με ειδικές ανάγκες. Αποκλείονται οι επιχειρήσεις, οι διαδικασίες ή οι αντιπροσωπείες που παρουσιάζουν έλλειμμα στα δύο οικονομικά έτη που προηγούνται αμέσως του έτους στο οποίο το προσωπικό μισθώνεται. Το άρθρο 3 του νόμου 2643/1998 τονίζει ότι δημόσιες υπηρεσίες, οι εταιρικοί οργανισμοί βάσει του δημοσίου νόμου και των τοπικών αρχών σε όλα τα επίπεδα, πρέπει να διορίζουν ή να μισθώνουν τους ανθρώπους που έχουν την προστασία του άρθρου 1, χωρίς διαδικασίες ανταγωνισμού ή επιλογής, αλλά κατά σειρά προτεραιότητας, στις θέσεις που αντιπροσωπεύουν το 5% των θέσεων των αναγγελθεισών ανά οποιαδήποτε στιγμή (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Παραβίαση των ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες αποτελούσε ο όρος ότι ένα πρόσωπο πρέπει να είναι αρτιμελής, προκειμένου να εργαστεί στο δημόσιο τομέα. Με άλλα λόγια, αν δεν ήσουν αρτιμελής, δεν είχες δικαίωμα να εργαστείς στο δημόσιο τομέα. Βέβαια, αυτός ο όρος καταργήθηκε από τις προσπάθειες του (Εθνική Συνομοσπονδία των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες) (ΕΣΑμΕΑ). Εδώ συμπεριλαμβάνεται η προσφυγή στο δικαστήριο και των κινητοποιήσεων αλλά και από το νόμο 2839/2000, το άρθρο 3 (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Στην αναθεώρηση του Συντάγματος το 2000, η κοινοβουλευτική επιτροπή πέρασε μια ειδική παροχή στην παράγραφο 5, στο άρθρο 21, η οποία αναφέρεται στην υποχρέωση του κράτους να σχεδιάσει και να εφαρμόσει ένα σύγχρονο πλαίσιο δημογραφικής πολιτικής και να λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα που θα εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία, την απασχόληση και την συμμετοχή στην κοινωνικοοικονομικοπολιτική ζωή της χώρας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Βέβαια, πρέπει να κάνουμε μια σημαντική επισήμανση για νόμο που θεσπίστηκε το 1986. Ο νόμος 1648/1986 προστατεύει τα αξιοποιήσιμα άτομα ηλικίας 15-65 ετών που πάσχουν από χρόνια φυσική ή διανοητική ασθένεια ή εξασθένηση, με τον όρο της καταχώρησης τους ως ανέργους και τίθενται εκτός λειτουργίας με τον ΟΑΕΔ. Οι επιλέξιμοι μπορούν να υποβάλλουν ενισχυτική τεκμηρίωση με τον ΟΑΕΔ οποιαδήποτε στιγμή και ο ΟΑΕΔ θα άρχιζε τις διαδικασίες με τις επιχειρήσεις, ώστε να γίνουν προσλήψεις ατόμων με ειδικές ανάγκες στις επιχειρήσεις αυτές. Ο νέος νόμος έχει ως στόχο την εξέταση των πλαστών πιστοποιητικών και μέσα από τα κατάλληλα δικαιολογητικά έγγραφα θα εξετάζονται από τις εξειδικευμένες ιατρικές επιτροπές. Αυτό στοχεύει την ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς εργασίας και λαμβάνει υπόψιν την οικογενειακή κατάσταση, την οικονομική κατάσταση και τις δεξιότητες, καθώς και τον βαθμό ανικανότητας. Ο νόμος αυτός κατέδειξε και τις αντίθετες απόψεις που υπάρχουν στους κόλπους των κοινωνικών εταίρων και ειδικότερα την υποχρέωση των επιχειρήσεων που απασχολούν πάνω από 50 άτομα να μισθώνουν μια ποσόστωση 8% των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ) προτείνει τη μείωση της ποσόστωσης στο 4% και στο 6% καθώς και επίσης οι επιχειρήσεις να επιλέξουν από κατάλογο που έχει άτομα που έχουν συμμετάσχει στα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης. Αυτό ο ΣΕΒ το στηρίζει στην λογική πως πολλοί δεν έχουν κατάρτιση, ενώ υπάρχουν και πιέσεις για καλύτερη εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Όμως, η πρόταση του ΣΕΒ για μείωση της ποσόστωσης του 8% είχε βρει ισχυρή αντίδραση από τα συνδικάτα, εντούτοις το αίτημα της μείωσης δεν έχει ικανοποιηθεί και το Υπουργείο Εργασίας πιέζει για αποτελεσματική κατάρτιση από τον ΟΑΕΔ (Τσομπάνογλου, Κορρέ, και Γιαννοπούλου, 2005).

Δώδεκα χρόνια αργότερα θεσπίστηκε και ο νόμος 2643/1998 που προωθεί την επανένταξη των ανθρώπων που ανήκουν στις ειδικές κατηγορίες, όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες, την επανένταξή τους στους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς ανάλογα με την περίπτωση. Οι κενές θέσεις ανακοινώνονται από τον ΟΑΕΔ μια φορά το χρόνο (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Από το 1998 το κράτος έπαψε να έχει το μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών στον τομέα της απασχόλησης για τις συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων, όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Πλέον τα ιδιωτικά γραφεία απασχόλησης επιτρέπονται να λειτουργούν ελεύθερα, καθώς μέχρι και τότε το μονοπώλιο στην εύρεση αγοράς εργασίας την είχε το κράτος, μέσω του ΟΑΕΔ και το άτομο ξεχωριστά. Η πολιτική που αναπτύσσει ο ΟΑΕΔ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβάνει την παροχή χρηματικών επιδομάτων και ενισχύσεων, την ενίσχυση των υπηρεσιών απασχόλησης, την εφαρμογή και αναβάθμιση της κατάρτισης των ατόμων με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Όσον αφορά στις υπηρεσίες απασχόλησης και επανένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, οι βασικές περιλαμβάνουν θέματα που αφορούν την ανεργία, την προώθηση και επανένταξη στην αγορά εργασίας, την αξιολόγηση και βοήθεια των ανέργων καθώς και τη συμβουλευτική βοήθεια στην αναζήτηση εργασίας. Οι εξατομικευμένες υπηρεσίες αφορούν επιμέρους ζητήματα και προβλήματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ένα παράδειγμα

αποτελεί η δημιουργία Κέντρων Προαγωγής της Απασχόλησης (ΚΠΑ) (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Το 2001, ο ΟΑΕΔ ενεργοποίησε ένα εκτενές δίκτυο απασχόλησης που «περιλαμβάνει διάφορα ιδρύματα από 114 τοπικούς κλάδους, παράλληλα με την ενεργοποίηση 13 Κέντρα Προαγωγής της Απασχόλησης (ΚΠΑ) και 2 Εργασιακών Κέντρων. Από τους 114 τοπικούς κλάδους, οι 14 αφορούσαν την ασφάλεια έναντι στην ανεργία, ενώ οι 100 τις παρεχόμενες βασικές υπηρεσίες απασχόλησης μαζί με την παροχή των χρηματικών επιδομάτων και επίσης 37 ολόκληρη τη σειρά των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων βασικών και εξατομικευμένων και τα θέματα ασφάλειας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ακόμα, 13 ΚΠΑ παρείχαν υπηρεσίες απασχόλησης, ενώ 2 Κέντρα Εργασίας προσέφεραν τις βασικές υπηρεσίες στον τομέα της απασχόλησης και επανένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Συνολικά, υπήρχαν 50 ΚΠΑ, όπου τα 37 αφορούσαν θέματα για τις εγκαταστάσεις και την απασχολισιμότητα των ατόμων με ειδικές ανάγκες που αφορούν τους τοπικούς κλάδους». Εκτός από τις Γενικές Υπηρεσίες Απασχόλησης, ο ΟΑΕΔ διεκπεραιώνει έξι «ειδικές υπηρεσίες», όπως αυτές που αφορούν την προαγωγή της απασχόλησης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο. Πάτρα και Ηράκλειο. Στις άλλες περιοχές της Ελλάδος παρέχονται από το συνηθισμένο δίκτυο τοπικών κλάδων και από το ΚΠΑ (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005: 190-191).

Οι διαθέσιμες εναλλακτικές για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες περιλαμβάνουν: πρώτον, την αποδοχή στα επιμορφωτικά προγράμματα «γενικού πληθυσμού» και με τον όρο πως μπορούν να τα παρακολουθήσουν και μάλιστα με επιτυχία. Δεύτερον, τις ενέργειες για τη διευκόλυνση της πρόσβασης και την επανανοποίηση στην αγορά εργασίας, όπου περιλαμβάνονται τα επιμορφωτικά προγράμματα για επιλεγμένα θέματα, μαζί με άλλες ενέργειες που περιλαμβάνουν την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των δομών απασχόλησης και των συστημάτων υποστήριξης των μειονεκτούντων ομάδων. Τρίτον, την προαγωγή της συνεργασίας και τη δικτύωση της απασχόλησης που υποστηρίζουν βασικές δομές και οργανισμούς που αφορούν την ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και των επαγγελματικών οργανισμών. Και τέταρτον, τα βασικά προγράμματα που σχετίζονται με συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες και στοχεύουν στα κατάλληλα πρόσωπα που απευθύνονται σε εκπαιδευτικά μαθήματα και στην πρόωθηση και απασχολησιμότητα στην αγορά εργασίας. Τα διάφορα προγράμματα απευθύνονται σε ειδικές κατηγορίες ατόμων, όπως άτομα με διανοητικές διαταραχές, οι ψυχασθενείς, οι χρήστες πρώην-φαρμάκων κλπ (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16.5 Τα βασικά προβλήματα στην ενσωμάτωση της αγοράς εργασίας

Η αλλαγή στην κατάσταση της αγοράς εργασίας έχει επιδεινώσει την κατάσταση στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν ξεκινήσει μια πλήρη αναθεώρηση και ανασχεδιασμό των πολιτικών και των προτεραιοτήτων σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Απαιτείται ένας επανασχεδιασμός, ο οποίος θα λαμβάνει

υπόψιν τα νέα δεδομένα, τις επικρατούσες νέες συνθήκες και τις νέες απαιτήσεις (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Τα προβλήματα που προκύπτουν και που εμποδίζουν την προσπάθεια ενσωμάτωσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι συνοπτικά τα εξής: πρώτον, ο σχεδιασμός των στόχων πρέπει να αυξηθεί στο ποσοστό απασχόλησης μεταξύ των ατόμων με ειδικές ανάγκες και οι στόχοι αυτοί πρέπει να οριοθετούν την αύξηση και τη συμμετοχή τους στα επιμορφωτικά προγράμματα, κατανοώντας τα δεδομένα της εποχής. Δεύτερον, τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες για πρόσβαση στις επικρατούσες υπηρεσίες που εξυπηρετούν ολόκληρο το ποσοστό, προσαρμόζοντας στις ιδιαίτερες συνθήκες και ανάγκες τους. Όμως αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο, καθώς απαιτείται μια ποικιλομορφία στην προσέγγιση. Άλλωστε, ο πληθυσμός των προσώπων που συμμετέχουν ενεργά στο εργασιακό περιβάλλον και που πρόκειται για άτομα με ειδικές ανάγκες είναι διαφορετικός και ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα και τη γεωγραφική περιοχή, την χρονική περίοδο και τον κλάδο δραστηριότητας. Τρίτον, εξασφάλιση πρόσβασης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και θα γίνει μέσα από ευέλικτα και σύγχρονα μέτρα πολιτικής για να κάνουν την κατάρτιση πιο προσιτή. Πρέπει να τονίσουμε πως η ενθάρρυνση, η δημιουργία ευκαιριών για προσωπική ανάπτυξη και κοινωνική υποστήριξη που παρέχεται μέσα από την οικογένεια και τους φίλους. Μάλιστα, η μεταχείριση που θα έχουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στο εκπαιδευτικό σύστημα θα έχει σημαντικές επιπτώσεις για την «στάση» τους και την πορεία επανένταξης στην αγορά εργασίας. Τέταρτον, επανεξέταση όλων των συστημάτων εισοδηματικής υποστήριξης που αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και ρύθμιση όλων των λεπτομερειών που θα επιτρέψουν την εισοδηματική ασφάλεια και τη διαρθρωτική προσαρμογή στην αγορά εργασίας. Πέμπτον, η ανάπτυξη, η εξέλιξη και η διαφοροποίηση των διαφόρων πολιτικών, του σχεδιασμού και των ενεργειών που θα επικεντρώνονται στα διάφορα εισοδηματικά οφέλη, στην ιατρική αποκατάσταση, στην επαγγελματική αποκατάσταση και κατάρτιση, στην παροχή συμβουλών, στην επιχορήγηση θέσεων εργασίας και στην υποστήριξη σχεδίων απασχόλησης. Έκτον, εξασφάλιση καλύτερης πρόσβασης στην αγορά εργασίας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μέσα από τον καθορισμό των προτεραιοτήτων για δημόσιες επενδύσεις, με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Έβδομον, μέσα από τη σχετική ενημέρωση και πληροφόρηση για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς και των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων που αντιμετωπίζουν, θα αναπτυχθεί ένα ευρύ φάσμα μέτρων πολιτικής και σχεδιασμού, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Όγδοον, η ενίσχυση και αύξηση της απασχολησιμότητας μέσα από τη κατάλληλη πολιτική και ενίσχυση των επιχειρήσεων. Ένατον, να δοθεί έμφαση στην εφαρμογή νέων προγραμμάτων που θα απευθύνονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες και στις οργανώσεις τους. Δέκατον, ο σωστός σχεδιασμός και η εφαρμογή της κατάλληλης πολιτικής θα οδηγήσει στην επανένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας. Ενδέκατον, μέσα από τον συντονισμό των προγραμμάτων και την αναβάθμιση και βελτίωση διαφόρων μέτρων θα επιτευχθεί η ολοκλήρωση της επανένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος απασχολησιμότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι: η έμφαση στη συμμετοχικότητα και στις πολιτικές των διαφόρων χωρών και φορέων στα θέματα απασχολησιμότητας, η σύνδεση των πολιτικών που θα βοηθήσουν στην μεταρρύθμιση μέσα από το συνδυασμό των αλληλένδετων προγραμμάτων και ο προσδιορισμός των πολιτικών που χαρακτηρίζονται ως επιτυχείς στην παροχή ίσων ευκαιριών και που διαθέτουν συγκεκριμένο προϋπολογισμό με στόχο την επανένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες (OECD Studies: Nos 18, 19, 1997, 1998; Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

2.16.6 Οφέλη Σωματικής Άσκησης

Αξίζει να κάνουμε αναφορά στην σωματική άσκηση και στα οφέλη της, καθώς το πεδίο της μελέτης και έρευνας που κάνουμε αφορά την αθλητική δραστηριότητα και την σωματική άσκηση. Πολλές μελέτες έχουν δείξει πως η ενασχόληση με την σωματική εξάσκηση φυσική αγωγή και τον αθλητισμό έχει πάρα πολλά οφέλη για αυτούς που ασχολούνται. Στην Μ. Βρετανία, η Κυβέρνηση έχει ασχοληθεί επισταμένως με προγράμματα που ασχολούνται με την σωματική εξάσκηση και τον Αθλητισμό και πως η ενασχόληση οδηγεί στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού (Central Council of Physical Recreation, 2001; DCMS, 1999, 2000; New Opportunities Fund, 2002; Sport England, 1999, 2000). Επίσης, ο Talbot (2001) αναφέρει πως η σωματική εξάσκηση βοηθά στην αύξηση του σεβασμού προς το σώμα, σχετίζεται με την ανάπτυξη σώματος και πνεύματος, κατανοεί το ρόλο της αερόβιας και αναερόβιας σωματικής δραστηριότητας στην υγεία, αναπτύσσει την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση και διευρύνει την κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη και την ακαδημαϊκή επιτυχία. Επίσης, ο Talbot (2001) μελετά την σωματική υγεία (physical health), την γνωστική και ακαδημαϊκή ανάπτυξη, την πνευματική υγεία, τη μειωμένη εγκληματικότητα και και την πολιτική δυσαρέσκεια (disaffection). Όσον αφορά τη σωματική υγεία αναφέρεται σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής, σε μειωμένους κινδύνους ανάπτυξης διαταραχών και σε ψυχολογικά και συναισθηματικά οφέλη, όπως είχαν υπογραμμίσει πριν τον Talbot, οι Sallis και Owen (1999). Επίσης, έρευνες εξετάζουν και το πεδίο της γνωστικής και ακαδημαϊκής ανάπτυξης, το οποίο επιτυγχάνεται μέσω της αύξησης της ροής του αίματος στον εγκέφαλο, της διέγερσης των επιπέδων (enhancing arousal levels), και της εναλλαγής των ορμονικών εκκρίσεων, πνευματική ετοιμότητα και βελτιωμένη αυτοεκτίμηση (Hills, 1998; Shephard, 1997).

Οι Sallis και Owen (1999) αναφέρουν τα οφέλη της σωματικής άσκησης στην πνευματική υγεία, στη μείωση του άγχους, της κατάθλιψης, των διατροφικών διαταραχών, στη χρήση ουσιών και τάσεων αυτοκτονίας. Η θεραπευτική ικανότητα του αθλητισμού οδηγεί και στη μείωση της εγκληματικότητας (Collins et al., 1999; DCMS, 1999; Sport England, 1999). Μέσα από τα προγράμματα φυσικής δραστηριότητας αναπτύσσονται προσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες, βελτιώνεται η αυτοπεποίθηση, η αυτο-αποτελεσματικότητα/αυτό-πραγμάτωση (self-efficacy) και ο έλεγχος που οδηγεί στην αλλαγή του κοινωνικού πλαισίου και στη μείωση της παραβατικής συμπεριφοράς (Taylor et al., 1999).

2.16.7 Αθλητική δραστηριότητα και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑμΕΑ)

Στην ελληνική επικράτεια τα ΑμΕΑ δυσκολεύονται, σε αντιστοιχία φυσικά με την εκάστοτε κατηγορία ειδικών αναγκών, να έχουν πρόσβαση σε χώρους άθλησης. Ιδιαίτερο πρόβλημα παρουσιάζουν άτομα με σοβαρά κινητικά προβλήματα, όπως αυτοί που έχουν εγκεφαλική παράλυση (και ειδικότερα τα άτομα με σπαστική τετραπληγία).

Στη σχετική με το ζήτημα αυτό βιβλιογραφία αναφέρεται πως στην τετραπληγία υπάρχει περιορισμένη φυσική ικανότητα (Dallmeijer, et al., 1996; Eriksson, et al., 1988; Janssen, et al., 1993; Loan MD van, et al., 1987). Η εκτενής παράλυση μυών, η οποία συνδυάζεται με την μειωμένη λειτουργικότητα των ώμων, άκρων (trunk) και ποδιών, η ελάχιστη καρδιακή λειτουργία (sympathetic cardiac regulation) και η μειωμένη φλεβική επιστροφή αποτελούν τους κύριους παράγοντες που οριοθετούν την ικανότητα άσκησης στην τετραπληγία (Figoni, et al., 1993; Horman, et al., 1992; McLean, et al., 1995). Στο άρθρο των Dallmeijer et al. (1996) γίνεται γνωστό πως ο ενεργητικός τρόπος ζωής και οι αθλητικές δραστηριότητες αποτελούν τους σχετικούς παράγοντες της ανάπτυξης της φυσικής υγείας (physical fitness) και της ανεξαρτησίας της λειτουργικότητας (Hart, et al., 1995; Noreau, et al., 1992;). Μάλιστα, γίνεται λόγος για παλαιότερες μελέτες που έχουν δείξει πως η φυσική δραστηριότητα μπορεί να βελτιώσει την ικανότητα αντοχής και την μυϊκή δύναμη των ατόμων με παραπληγία και τετραπληγία (Cooney, et al., 1986; DiCarlo, 1988; Gass, et al., 1980; McLean, et al., 1995).

Σε πολλές περιπτώσεις γίνεται λόγος για τον προσαρμοσμένο αθλητισμό (adapted sports). Καταρχήν, οι επιστήμονες του χώρου της αποκατάστασης τονίζουν τη σημασία και την αναγκαιότητα του αθλητισμού στην επιτυχή αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρίες. Όταν το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με την αντίληψη της αναπηρίας, τότε αντιμετωπίζει έλλειψη υπερηφάνειας, κατάθλιψη και πιστεύει ότι η ζωή του τελειώνει. Ο προσαρμοσμένος αθλητισμός και η αναψυχή (recreation) του δίνει τη δυνατότητα να χτίσει την αυτοπεποίθησή του, καθώς και η συμμετοχή σε συγκεκριμένα αθλήματα, όπως η ποδηλασία (cycling), το σκι (skiing), η ιστιοπλοΐα (sailing) και άλλα δίνει τη δυνατότητα να σμίξει με την οικογένειά του και τους φίλους του μέσα από το μοίρασμα της ίδιας δραστηριότητας. Η συμμετοχή (competition) βελτιώνει τις αθλητικές ικανότητες, καθώς τα άτομα ζουν με τον ενθουσιασμό της συμμετοχής και την αγωνία της νίκης και της ήττας. Επιπροσθέτως, το άτομο μετά την αποκατάσταση μπορεί να αντιμετωπίσει τη δυστυχία της αναπηρίας στη ζωή του και μαθαίνει να επιστρέφει στην αρχή όπως ήταν (bounce back) στη θέαση της πρόκλησης και της αλλαγής. Ο αθλητισμός ενσταλάζει την αυτοπειθαρχία, το ομαδικό πνεύμα και την συντροφικότητα (comradeship). Ταυτοχρόνως, προωθεί την υγεία, την φυσική δύναμη, την αντοχή, την κοινωνική ενσωμάτωση και την ψυχολογική ευεξία¹⁶.

¹⁶ (<http://www.family-friendly-fun.com/family-fun/adapted-sports.htm>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:53).

Οι θετικές πλευρές του αθλητισμού είναι: πρώτον, η θεραπεία (επιτυγχάνεται μέσω της φυσικοθεραπείας και βοηθά στην ανάπτυξη δύναμης, στη συνεργασία και την αντοχή. Π.χ. αθλήματα που γίνονται στο καρότσι όπως η καλαθοσφαίριση βοηθά στην ανάπτυξη της συνεργασίας μιας και το άτομο με αναπηρία σπρώχνει το καρότσι, μαθαίνει να περνά, να πιάνει και να εμποδίζει τη μπάλα). Δεύτερον, τα κοινωνικά οφέλη (εγκαθιδρύονται κοινωνικές επαφές, ανακτά την αυτοεκτίμησή του, βοηθά στην ανάπτυξη θετικών πνευματικών απόψεων, βοηθά στη συνειδητοποίηση της αναπηρίας και πετυχαίνει την κοινωνική επανενσωμάτωση, απομονώνοντας την αυτολύπηση, την διάρρηξη της αυτοεκτίμησης και την κοινωνική απομόνωση). Τρίτον, η πνευματική χειραφέτηση (κερδίζουν ψυχικά, κοινωνικά, πνευματικά και σωματικά οφέλη που τα άτομα πλέον αρχίζουν και συνηθίζουν, αλλά παρόλα αυτά εμπόδια συνεχίζουν και υπάρχουν). Τέταρτον, η διασκέδαση (τα άτομα νιώθουν ιδιαίτερη ευτυχία για αυτό, μέσα από δραστηριότητες που έχουν υποστεί μια τροποποίηση, όπως η τοξοβολία, το πινγκ-πονγκ, το κολύμπι και η ιπασία, με αθλήματα που έχουν τροποποιηθεί όπως η καλαθοσφαίριση με καρότσι, η ρίψη ακοντίου και η άρση βαρών και με αθλήματα που έχουν πλήρως αναπτυχθεί για άτομα με αναπηρία όπως το Boccia). Αυτό που πρέπει να πούμε είναι πως χρειάζεται να λαμβάνονται κάποιες προφυλάξεις σε κάποια αθλήματα. Για παράδειγμα, τα άτομα με παραπληγία που είναι επιρρεπή σε σπασμούς, πρέπει να παρθούν περαιτέρω μέτρα προφύλαξης όπως ειδικούς μάντες σώματος που θα τους συγκρατεί και δεν θα πέφτουν κάτω από το καρότσι¹⁷.

Σαν έναν επίλογο θα λέγαμε πως ο αθλητισμός οδηγεί σε ανάπτυξη σωματικών, κοινωνικών και οικονομικών ωφελειών και αποτελεί το ουσιαστικό εργαλείο για την υιοθέτηση της ενσωμάτωσης και της ευεξίας στα άτομα με αναπηρίες. Ο αθλητισμός οδηγεί στη μείωση και στην καταπολέμηση του στίγματος (ιδιαίτερος του κοινωνικού στίγματος) και των διακρίσεων που σχετίζονται με την αναπηρία, καθώς οδηγεί στον μετασχηματισμό των απόψεων της κοινότητας για τα άτομα με αναπηρίες. Μέσω του αθλητισμού, τα αρτιμελή άτομα αλληλεπιδρούν με τα άτομα με αναπηρίες μέσα σε ένα θετικό πλαίσιο που βοηθά το άτομο να σχηματοποιήσει και να αντιληφθεί το τι μπορεί και τι δεν μπορεί να κάνει ένα άτομο με αναπηρίες¹⁸. Παρατηρώντας και μελετώντας το γεγονός πως τα ΑμΕΑ αποκλείονται από την εκπαίδευση, την αγορά εργασίας και την ζωή της κοινότητας, στερώντας τους τη δυνατότητα στην κοινωνική ανάπτυξη, την υγεία και την ευεξία, όπως επίσης και σε συνδυασμό με το γεγονός πως οι γυναίκες ΑμΕΑ δέχονται μεγαλύτερο αποκλεισμό λόγω αναπηρίας και φύλου (93% των γυναικών ΑμΕΑ δεν συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες και το 1/3 των γυναικών αθλητριών με αναπηρίες συμμετέχει σε παγκόσμια αθλητικά γεγονότα), βλέπουμε πως ο αθλητισμός μπορεί να αποτελέσει το εργαλείο για την κοινωνική ενσωμάτωση και την εξάλειψη των διακρίσεων¹⁹. Άλλωστε, η Συνέλευση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (UN Convention on the Rights of Persons

¹⁷ <http://www.family-friendly-fun.com/family-fun/adapted-sports.htm>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:53

¹⁸ <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=1563>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:55

¹⁹ <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=1563>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:55

with Disabilities) έχει οριοθετήσει τις αρχές των ΑμΕΑ και του αθλητισμού. Στο άρθρο 30 γίνεται γνωστό πως «Τα κράτη μέλη πρέπει να πάρουν τα απαραίτητα μέτρα για να ενθαρρύνουν και να προωθήσουν τη συμμετοχή, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, των ατόμων με αναπηρίες σε βασικές αθλητικές δραστηριότητες σε όλα τα επίπεδα»²⁰. Στο άρθρο 30 παράγραφος 5 αναφέρεται στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες σε ίση βάση με άλλους σε σχέση με την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τις αθλητικές δραστηριότητες και που τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν τα εξής μέτρα: πρώτον, να ενθαρρύνουν και να προωθήσουν τη συμμετοχή. Δεύτερον, να εξασφαλίσουν πως τα ΑμΕΑ έχουν την ευκαιρία να οργανώσουν, να αναπτύξουν και να συμμετάσχουν σε αθλήματα και δραστηριότητες που σχετίζονται και αναφέρονται στην αναπηρία. Τρίτον, να εξασφαλίσουν πως τα ΑμΕΑ θα έχουν πρόσβαση σε αθλητικά, ψυχαγωγικά και τουριστικά δρώμενα/γεγονότα. Τέταρτον, να εξασφαλίσουν ίση συμμετοχή ΑμΕΑ και αρτιμελών στη συμμετοχή στο παιχνίδι, την ψυχαγωγία και τον ελεύθερο χρόνο και τις αθλητικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβάνοντας δραστηριότητες του σχολικού συστήματος. Πέμπτον, να εξασφαλίσουν ότι τα ΑμΕΑ θα έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες που περιλαμβάνουν την οργάνωση ψυχαγωγικών, τουριστικών, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων²¹.

2.16.8 Μελλοντικά σχέδια και προοπτικές

Σύμφωνα με τους Τσομπάνογλου, Κορρέ και Γιαννοπούλου (2005: 218-230) λαμβάνονται κάποια ζητήματα υπόψιν που αφορούν:

Επανεξέταση-Αποκατάσταση: Η αποκατάσταση αποτελεί θεμελιώδη έννοια στην πολιτική κατά της «ανικανότητας» και τα κράτη πρέπει να εξασφαλίσουν την παροχή υπηρεσιών αποκατάστασης στα άτομα με ειδικές ανάγκες και να στηρίζουν στο καλύτερο επίπεδο την ανεξαρτησία και τη λειτουργία τους (Helander, 1992; Michailakis, 1997; United Nations Decade of Disabled Persons 1983-1992, 1986). Τα κράτη πρέπει να αναπτύξουν τα εθνικά προγράμματα αποκατάστασης και που θα περιλαμβάνουν δραστηριότητες που θα γίνεται εκπαίδευση δεξιοτήτων, την παροχή συμβουλών στα πρόσωπα και στις οικογένειές τους, όπου και θα συμμετέχουν στο σχέδιο αποκατάστασης και την οργάνωση των υπηρεσιών αποκατάστασης και οι οποίες θα είναι διαθέσιμες στην τοπική κοινότητα όπου τα πρόσωπα ζουν και τα πρόσωπα και οι οικογένειές τους πρέπει να ενθαρρυνθούν για να συμπεριληφθούν στην αποκατάσταση και τα κράτη να βασισθούν στην πείρα των οργανώσεων και των προσώπων στην κατάρτιση και την αξιολόγηση των προγραμμάτων αποκατάστασης.

Εκπαίδευση-κατάρτιση: Αναγνώριση ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση για τα παιδιά και τους ενήλικους με ειδικές ανάγκες και να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του εκπαιδευτικού συστήματος (Jonsson, 1993; Nirie, 1993; Karantinos 1995, 2001, 2001a; Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας 2000). Οι γενικές εκπαιδευτικές αρχές είναι αρμόδιες για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η εκπαίδευση προϋποθέτει παροχή ειδικών επιστημόνων και άλλων αρμόδιων

²⁰ "States Parties shall take appropriate measures to encourage and promote the participation, to the fullest extent possible, of persons with disabilities in mainstream sporting activities at all levels")

(<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=1563>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:55;
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=290>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:57

²¹ <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=290>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:57

υπηρεσιών υποστήριξης. Οι γονείς και οι οργανώσεις να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και να δοθεί έμφαση στα μικρά παιδιά με ειδικές ανάγκες, στα προσχολικά παιδιά με ειδικές ανάγκες και στους ενήλικους με ειδικές ανάγκες και ιδιαίτερα στις γυναίκες. Να υπάρχει κατανοητή και αποδεκτή πολιτική σε σχολικό επίπεδο, να επιτρέπεται η ευελιξία του προγράμματος σπουδών καθώς και η πρόβλεψη ποιοτικών υλικών, με τους κατάλληλους δασκάλους, την κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Η ειδική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι ισότιμη και ισάξια με τη γενική εκπαίδευση.

Απασχόληση: Τα κράτη πρέπει να αναγνωρίσουν την αρχή ότι τα πρόσωπα πρέπει να εξουσιοδοτηθούν για να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και δη στον τομέα της απασχόλησης. Και στις αγροτικές και στις αστικές περιοχές να παρέχονται ίσες ευκαιρίες στην παραγωγική και επικερδή απασχόληση (Karantinos 2001, 2001a; Michailakis 1997, 1997a; United Nations Decade of Disabled Persons with Disabilities 1986). Τα κράτη δεν πρέπει να κάνουν διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και πρέπει να υποστηρίζουν την ολοκλήρωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον χώρο της απασχόλησης και αυτό μπορεί να γίνει μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης, κίνητρο-προσαρμοσμένο στα σχέδια ποσόστωσης, διατηρημένη ή οριζόμενη απασχόληση, δάνεια ή επιχορηγήσεις για τις μικρές επιχειρήσεις, φορολογικές παραχωρήσεις, χρηματοδοτική συνδρομή σε επιχειρήσεις που απασχολούν άτομα με ειδικές ανάγκες. Το κράτος πρέπει να φτιάξει χώρους και εγκαταστάσεις που θα είναι προσιτά στα άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά και για την κάθε διαφορετική περίπτωση, καθώς και χρήση νέων τεχνολογιών και ανάπτυξης και παραγωγής υποβοηθητικών (assistive) συσκευών, εργαλεία και εξοπλισμός για τη διατήρηση της απασχόλησης. Επίσης, τα κράτη πρέπει να υποστηρίζουν δημόσιες εκστρατείες ευαισθητοποίησης για την κατακρήμνιση των προκαταλήψεων σχετικά με τους εργαζομένους με ειδικές ανάγκες. Επίσης, να δημιουργηθούν ευνοϊκοί όροι απασχόλησης στο δημόσιο τομέα. Μια εναλλακτική θα μπορούσαν να είναι οι μικρές μονάδες προστατευμένης απασχόλησης (sheltered), αφού οι ανάγκες της ανοικτής αγοράς δεν μπορούν να ικανοποιηθούν. Τέλος, οι οργανώσεις και οι εργοδότες θα συνεργαστούν με τα άτομα με ειδικές ανάγκες για δημιουργία ίσων ευκαιριών κατάρτισης και απασχόλησης, και θα συμπεριλαμβάνονται οι εύκαμπτες ώρες, μερικής απασχόλησης εργασία, job-sharing, άτομα συνοδευτικής προσοχής για άτομα με ειδικές ανάγκες (OECD Studies: Nos 18, 19, 20, 21).

Προγραμματισμός και Χάραξη Πολιτικής: Τα κράτη θα εξασφαλίσουν πως οι πτυχές της ανικανότητας συμπεριλαμβάνονται στη χάραξη της πολιτικής και τον εθνικό προγραμματισμό (Karantinos, 2001,2001a; Lakey, & Simpkins, 1994; Soder, 1988; United Nations Decade for Disabled Persons 1996; Ziomas, & Bouzas, 2000). Τα κράτη πρέπει να αρχίζουν να προγραμματίζουν επαρκείς πολιτικές σε εθνικό επίπεδο και να υποστηρίζουν τη δράση σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Επίσης, τα κράτη να λαμβάνουν υπόψη τις οργανώσεις των ατόμων με ειδικές ανάγκες για ζητήματα που αφορούν την οικονομική και κοινωνική τους θέση. Οι ανάγκες και οι προβληματισμοί τους να ενσωματωθούν στη γενικότερη χάραξη της πολιτικής. Τα κράτη να ενθαρρύνουν τις τοπικές κοινότητες στην ανάπτυξη προγραμμάτων και μέτρων για τα άτομα με ειδικές

ανάγκες και αυτό μπορεί να γίνει μέσω της συγγραφής εγχειριδίων και να παρασχεθούν τα επιμορφωτικά προγράμματα για το τοπικό προσωπικό.

Οικονομικές πολιτικές: Τα κράτη έχουν την οικονομική ευθύνη για τα εθνικά προγράμματα και για τα μέτρα που θα οδηγήσουν στη δημιουργία ίσων ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (OECD, 1996 R. Fay) (OECD No 7 1995; United Nations Decade of Disabled Persons, 1986). Τα κράτη να περιλάβουν τα θέματα της ανικανότητας στους κανονικούς προϋπολογισμούς και στους οργανισμούς περιφερειακής και τοπικής κυβέρνησης. Τα κράτη, οι οργανώσεις, οι ΜΚΟ να καθορίσουν τους αποτελεσματικούς τρόπους στα έργα και στα μέτρα σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα κράτη να χρησιμοποιήσουν τα οικονομικά μέτρα και να υποστηρίξουν την ίση συμμετοχή από τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Τέλος, η δημιουργία ενός Αναπτυξιακού Ταμείου Ανικανότητας, που θα υποστηρίζουν τα διάφορα πιλοτικά έργα και προγράμματα αυτοβοήθειας.

Οργανώσεις Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες: Τα κράτη να αναγνωρίσουν το δικαίωμα των οργανώσεων ατόμων με ειδικές ανάγκες να αντιπροσωπευθούν σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Επίσης, να αναγνωρίσουν τα κράτη τον συμβουλευτικό ρόλο των οργανώσεων για τα θέματα της ανικανότητας (United Nations Decade of Disabled Persons, 1986). Τα κράτη πρέπει να υποστηρίξουν οικονομικά και με άλλους τρόπους τον σχηματισμό και την ενίσχυση των οργανώσεων και οικογενειακών μελών/ ή συνήγοροι. Να αναγνωρίσουν ότι οι οργανώσεις έχουν ένα ρόλο που διαδραματίζει την ανάπτυξη της πολιτικής ανικανότητας. Ο ρόλος των οργανώσεων πρέπει να είναι ουσιαστικός, μέσα από τη συμμετοχή στον προγραμματισμό, την εφαρμογή και αξιολόγηση των υπηρεσιών και των μέτρων σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς και στην προσπάθεια δημόσιας ευαισθητοποίησης και αλλαγής της αντίληψης. Θα μπορούσαν να έχουν έναν καθαρά συμβουλευτικό ρόλο με πολλούς τρόπους όπως, η κατοχή μόνιμης αντιπροσωπείας στους πίνακες των κυβερνητικά χρηματοδοτημένων αντιπροσωπειών, την εξυπηρέτηση στις δημόσιες επιτροπές και στην παροχή ειδικής γνώσης σχετικά με τα διαφορετικά προγράμματα. Επίσης, μέσα από τον συμβουλευτικό ρόλο των οργανώσεων να αναπτυχθούν και να εμβαθύνουν η ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών ανάμεσα σε κράτη και οργανώσεις. Ακόμα, να αντιπροσωπευθούν μόνιμα στην εθνική συντονιστική επιτροπή ή τους παρόμοιους οργανισμούς. Τέλος, η ενίσχυση του ρόλου των τοπικών οργανώσεων θα εξασφαλίσει τον επηρεασμό των θεμάτων σε κοινοτικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο του προγράμματος «ειδικής εκπαίδευσης» στην Ελλάδα, τα προγράμματα που εφαρμόστηκαν το 2001 στην Ελλάδα για την κατάρτιση προσωπικού αφορούσαν τα ακόλουθα θέματα: «προσχολική κατάρτιση εκπαιδευτικών», «κατάρτιση δασκάλων στην ειδική εκπαίδευση» και το «εκπαιδευτικό ειδικό σχολικό προσωπικό» (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005: 226).

2.17 Το κοινωνικό στίγμα

Πρέπει να κάνουμε και αξίζει να κάνουμε μια ειδική μνεία στο κοινωνικό στίγμα. Το κοινωνικό στίγμα, σύμφωνα με την Τσιμπιδάκη (2007) είναι

αποτέλεσμα του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα άτομα που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό συνήθως συναντούν το χλευασμό, την απόρριψη και την απαξίωση του κοινωνικού συνόλου. Κοινωνικό αποκλεισμό συναντούν στην Ελλάδα κυρίως τα άτομα τρίτης ηλικίας και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Μάλιστα, η Τσιμπιδάκη (2007) αναφέρεται στον Goffman ο οποίος εξετάζει της άμεσα αναγνωρίσιμες ανάγκες (πχ. οζώδης σκλήρυνση, σπαστική τετραπληγία), όπου ο γονιός κάνει αγώνα το παιδί του να φαίνεται φυσιολογικό, μέσα από τον «χειρισμό των εντυπώσεων». Σε άτομα με αναγνωρίσιμες μειονεξίες, αυτή η διαχείριση είναι εξαιρετικά δύσκολη. Αυτό έχει ως συνέπεια οι γονείς και τα παιδιά τους, δηλαδή ολόκληρη η οικογένεια, να συναναστρέφονται άτομα με παρόμοια προβλήματα, για να μοιράζονται το ίδιο στίγμα (Τσιμπιδάκη 2007). Παρατηρείται επίσης, πως η έλλειψη σε κοινωνικές δραστηριότητες—όσον αφορά τους γονείς/παιδιά—οφείλεται στη φτωχή ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και στην κοινωνική απομόνωση (Stevenson, et al., 1997). Σε αυτό το σημείο παραθέτουμε ρητό του Mark Twain το οποίο χρησιμοποιούν ο Clemens (1963), οι Seligman & Darling (1997: 97) και η Τσιμπιδάκη (2007): «υπάρχει κάτι που ο άνθρωπος αγαπάει περισσότερο από την αγάπη- την αποδοχή των των γειτόνων και της κοινωνίας. Και ίσως υπάρχει κάτι το οποίο φοβάται περισσότερο και από τον πόνο- την απόρριψη των γειτόνων».

2.18 Προτάσεις για κοινωνική ενσωμάτωση / ένταξη

Προτάσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

- ✓ Η υγεία και η ασφάλιση υγείας
  - ✓ Η επαγγελματική κατάσταση και η κατάρτιση
  - ✓ Οι συντάξεις και η πρόνοια για τους ηλικιωμένους
  - ✓ Η ασφάλιση και η πρόνοια για τους ανέργους
  - ✓ Τα δίκτυα ασφαλείας
  - ✓ Τα δημόσια έργα
  - ✓ Τα κοινωνικά ταμεία
  - ✓ Τα μικρο-χρηματοοικονομικά προγράμματα (παροχή κεφαλαίου για δημιουργία επιχειρήσεων ή για υπηρεσίες ασφάλισης)
- (Γεώργιας, 2004).

Προτάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

- Η υγεία και η ασφάλιση υγείας
  - Η απασχόληση και τα δημόσια έργα
  - Η επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση
  - Η ασφάλιση κατά της ανεργίας
  - Τα δίκτυα ασφαλείας και τα κοινωνικά ταμεία
  - Τα μικρο-χρηματοοικονομικά προγράμματα
  - Οι συνεταιρισμοί
- (Γεώργιας, 2004).

Και οι δύο οργανισμοί πάντως κινούνται στο ίδιο πνεύμα, γι' αυτό και οι προτάσεις τους έχουν κοινά χαρακτηριστικά.

Επίσης, γίνεται λόγος και για την κινητική παρέμβαση και πως μπορεί να γίνει πράξη η ενσωμάτωση, μέσω της κινητικής παρέμβασης. Σύμφωνα με τον Νικηταρά (2003) κατά τον Friedman (1975) η ενσωμάτωση μπορεί να γίνει πραγματικότητα μέσα από συλλογικά μέτρα τα οποία δεν είναι υποχρεωτικό να προέρχονται μόνο από το κράτος, αλλά να αντιμετωπίζονται από συγκεκριμένες ομάδες όλο και πιο πολύ, μέσα σε πλαίσια όπου η ευθύνη και το κοινό αίσθημα θα παίζουν όλο και πιο πολύ ρόλο. Οι συγκεκριμένες ομάδες μπορεί να είναι ο καθηγητής φυσικής αγωγής, ο εμπνευστής του «Άσκηση για Όλους», ο ειδικευμένος της ειδικής αγωγής και οι οποίοι είναι σε αгаσθή συνεργασία, συνύπαρξη και συλλειτουργία με την ομαδική επιστημονική εργασία των επιστημών της ψυχολογίας, της παιδαγωγικής, της λογοθεραπείας, της ψυχοκινητικότητας, της φυσικοθεραπείας και της κοινωνικής εργασίας (οι κοινωνικοί λειτουργοί). Η κινητική παρέμβαση παίζει πολύ βασικό ρόλο όσον αφορά την κατηγορία των ΑμεΑ, αλλά παρέχει και εξειδικευμένες γνώσεις στους καθηγητές της φυσικής αγωγής και στους φοιτητές, διότι καλύπτει ένα τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα, καλύπτει ένα μεγάλο μέρος γυμναστικού δυναμικού που το διοχετεύει στην αγορά εργασίας, οδηγεί σε ποιοτική βελτίωση τις κρατικές, δημοτικές, ή ιδιωτικές πρωτοβουλίες σε αυτό το χώρο και διαμορφώνει την ουσιαστική προώθηση του Αθλητισμού για Όλους.

Η κινητική παρέμβαση στις κατηγορίες των ΑμεΑ έχει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως: πρώτον, το ότι πρέπει να είναι σε μικρές ομάδες, προκειμένου να είναι ελεγχόμενες. Δεύτερον, δεν πρέπει να έχει φιλανθρωπικό χαρακτήρα. Τρίτον, πρέπει να ανταποκρίνεται σε χαρακτηριστικά ατομικά και συλλογικά. Τέταρτον, πρέπει να προάγει την πληροφόρηση του ιδίου καθώς και των γονέων και των συγγενών αυτού σχετικά με την αναγκαιότητα της κινητικής παρέμβασης. Πέμπτον, πρέπει να οδηγεί στην ενθάρρυνση της έκφρασης των ατόμων μέσα από την κίνηση. Έκτον, πρέπει να είναι πραγματοποιήσιμη σε επίπεδο χρόνου και ειδικά όταν έχει διασφαλιστεί ένα επίπεδο θετικής παρέμβασης και ειδικά όσον αφορά την επιστημονική κάλυψη, τις εγκαταστάσεις και το υλικό, διότι ουσιαστικά ελλείψεις πάντα θα υπάρχουν. Έβδομον, επιβολή και εξασφάλιση της ακεραιότητας των αθλουμένων. Τέλος, όγδοον, να συνδυάζεται με άλλα προγράμματα που ασχολούνται και σχετίζονται με άτομα που χρήζουν κοινωνικής ένταξης και επανένταξης.

2.19 Συμπερασματικές παρατηρήσεις–επίλογος ανασκόπησης βιβλιογραφίας

Από την μελέτη αυτή συμπεραίνουμε πως ο κοινωνικός αποκλεισμός και γενικότερα ο κοινωνικός πόνος αποτελούν ζητήματα που άπτονται των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών και που προκαλούν πολύ μεγάλο ερευνητικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια πολυδιάστατη έννοια και λόγω της πολυφωνίας και της πλουραλιστικής προσέγγισης στο θέμα καθώς επίσης κατανοούμε πως ούτε μπορεί να υπάρξει μια σαφής εννοιολόγηση του φαινομένου και ούτε μπορεί να γίνει γενίκευση του φαινομένου.

Οι νέες μέθοδοι που αναπτύξαμε στη μελέτη της υγείας και της αρρώστιας θα δώσουν νέα πνοή στην ερευνητική προσπάθεια για κατανόηση των δύο αυτών

εννοιών, αλλά δείχνει και την πρόοδο που συντελείται στο χώρο των επιστημών και που δεν δείχνει μια επιστήμη σε στασιμότητα. Ακόμα, οι νέες μέθοδοι θα προσδώσουν μεγαλύτερη εγκυρότητα και αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

Ταυτόχρονα, βλέπουμε πως υπάρχει σύνδεση ανάμεσα σε κοινωνικό και φυσικό πόνο. Μάλιστα, η θεωρία του κοινωνικού πόνου δίνει περισσότερη προσοχή στη σύνδεση με τους άλλους στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Από απλές κινήσεις στο χώρο της υγείας, φτάσαμε στην υιοθέτηση πολιτικών υγείας και απο εκεί στην ηθικοποίηση και μετά στην υγειονομικοποίηση της υγείας. Αυτό αποτελεί ένα βασικό πλαίσιο για την κατανόηση της υγείας και η ταύτισή της με την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Επίσης, παρατηρούμε πως υπάρχουν διαφορετικές απόψεις περί της υγείας, όπως και διαφορετικές μέθοδοι για την μελέτη των λαϊκών δοξασιών για την υγεία. Χρειάζεται συγκεκριμένος πληθυσμός και συγκεκριμένη μεθοδολογία για την μελέτη και την εξαγωγή συμπερασμάτων για το πως προσεγγίζουν οι λαϊκοί άνθρωποι την υγεία. Άλλωστε, η κατανόηση της κοινωνίας μπορεί να γίνει μέσα από την κατανόηση της έννοιας του υγιούς και του αρρώστου.

Επίσης, τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες προστατεύονται από έναν συνδυασμό ειδικής και γενικής νομοθεσίας. Η γενική νομοθεσία αναφέρεται σε θέματα που αφορούν την εκπαίδευση, την απασχόληση, το δικαίωμα στον γάμο, στην πατρότητα/οικογένεια, τα πολιτικά δικαιώματα, την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, στα δικαιώματα των προσωπικών δεδομένων και στα δικαιώματα των ιδιοκτησιών (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Η γενική νομοθεσία ισχύει εκτός αν η ειδική νομοθεσία ρυθμίζει κάπως διαφορετικά, όπως στην ειδική εκπαίδευση και στην πολιτική απασχόλησης, όπου τα νόμιμα δικαιώματα καθορίζονται από απόφαση των δικαστηρίων. Ακόμα, το νομοθετικό πλαίσιο παρέχει οφέλη που αφορούν: παροχές θεμάτων υγείας και ιατρική φροντίδα, βοήθεια στην κατάρτιση, βοήθεια για την αποκατάσταση της υγείας, παροχή συμβουλών, οικονομική ασφάλεια, βοήθεια για επανένταξη στην απασχόληση, συνδρομή για ανεξάρτητη διαβίωση και συμμετοχή στις αποφάσεις που αφορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005).

Συμπερασματικά, θα λέγαμε πως στόχος του προγράμματος είναι η διαμόρφωση των κατάλληλων εκείνων πολιτικών και μέτρων που θα μπορούν να ενσωματώνουν και να δίνουν λύσεις σε προβλήματα που αφορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν κάποιες αρχές, όπως: πρώτον, η μη-διάκριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς τα άτομα με ειδικές ανάγκες και άλλες χρόνιες παθήσεις πρέπει να συμμετέχουν πλήρως στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης αλλά και στην αγορά εργασίας. Δεύτερον, η προσβασιμότητα και η συνεκτικότητα, όπου τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα συμμετέχουν στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και θα τους εξασφαλίζει μια σειρά από ποιοτικές συνθήκες υγείας, υπηρεσίες αποκατάστασης, προσωπική βοήθεια και υπηρεσίες υποστήριξης σε όλες τις κατηγορίες υπηρεσιών. Τρίτον, η καταλληλότητα, όπου τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι οικογένειές τους πρέπει να βοηθούν στα βασικά θέματα περιεκτικής υγείας, αποκατάστασης, όπου οι προσωπικές υπηρεσίες βοήθειας και υποστήριξης παρέχονται βάσει της ιδιαίτερης ανάγκης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Θα πρέπει να πούμε πως στην Ελλάδα η

ενσωμάτωση ενός συστήματος φυσικής αποκατάστασης στο ΕΣΥ δεν υπάρχει. Επομένως, πρέπει να γίνει δομική επέκταση ως προς αυτή την έννοια. Τέταρτον, η δικαιοσύνη, όπου τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι οικογένειές τους θα έχουν ίση και δίκαιη συμμετοχή στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και με τη σωστή κατανομή των πόρων. Πέμπτον, αποδοτικότητα, όπου τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι οικογένειές τους θα έχουν πρόσβαση σε ένα σύστημα υγειονομικής περίθαλψης που παρέχει ικανοποιητική απόδοση και ποιοτικές υπηρεσίες αποτελεσματικά. Έκτον, καταναλωτικός έλεγχος, τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να συμμετέχουν στην κατεύθυνση της υγειονομικής τους περίθαλψης, όπως η επιλογή του ιατρού, το βοηθητικό προσωπικό.

III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα διεξήχθη σε άτομα με αναπηρίες και ειδικότερα με κινητικές αναπηρίες, συνολικά 20 αθλητές/τριες (14 άνδρες/ 6 γυναίκες). Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας, πραγματοποιήθηκε μια πιλοτική έρευνα (pilot study), η οποία αποτέλεσε και το προπαρασκευαστικό στάδιο, μέσα από το οποίο αξιολογήθηκαν οι απαντήσεις που προσαρμόστηκαν στη βασική έρευνα.

3.1 Ποιοτική έρευνα

Στην έρευνά μας θα χρησιμοποιηθεί η ποιοτική έρευνα, καθώς θεωρείται κατάλληλη επειδή στοχεύει σε ένα πλαίσιο ερμηνευτικού περιεχομένου (Thomas, & Nelson, 2003). Η ποιοτική προσέγγιση έχει ως στόχο να διεισδύσει στην κοινωνική πραγματικότητα ή σε ένα φαινόμενο και να κάνει ερμηνεία, διότι προσπαθεί να κατανοήσει τη φύση, τη λειτουργία και τη σημασία του φαινομένου ή της κοινωνικής καταστάσεως (Μακράκης, 1998). Γίνεται προσπάθεια να εξηγηθεί η μοναδικότητα των σχέσεων σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και των αλληλεπιδράσεών του μέσα σε αυτό (Merriam, 1998).

3.2 Επιλογή της μεθόδου

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι η μελέτη περίπτωσης (case study), η οποία χρησιμοποιείται σε μια προσπάθεια κατανόησης του προβλήματος σε βάθος (Thomas, & Nelson, 2003). Ο ερευνητής σε αυτήν την περίπτωση παρατηρεί τα χαρακτηριστικά του αντικείμενου μελέτης (παιδί, παρέα, σχολική τάξη, μια κοινότητα) και μέσω της παρατήρησης στοχεύει στην εξερεύνηση και ανάλυση με συστηματικό τρόπο των πολυσχιδών φαινομένων που απαρτίζουν το αντικείμενο μελέτης, προκειμένου να κάνει γενικεύσεις όσον αφορά τον ευρύτερο πληθυσμό στον οποίο ανήκει (Cohen, & Manion, 1997). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η μελέτη έγινε σε άτομα με κινητικές αναπηρίες.

3.3 Το δείγμα

Το δείγμα της πιλοτικής έρευνας αποτελείται από 7 άτομα ηλικίας 18-55 ετών και που είναι όλοι αθλητές και αθλήτριες. Κατά τη διάρκεια της βασικής έρευνας, το δείγμα αποτελείται από 13 άτομα με κινητική αναπηρία. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν αθλητές με διακρίσεις και καταξιωμένοι στον αθλητικό χώρο, καθώς ήταν Παραολυμπιονίκες και Παγκόσμιοι Πρωταθλητές.

3.4 Ερευνητικά εργαλεία- Συνέντευξη

Η συνέντευξη που πραγματοποιήθηκε είναι συνέντευξη πρόσωπο με πρόσωπο και είναι διαδεδομένη στην ποιοτική έρευνα (Thomas, & Nelson, 2003). Άλλωστε όπως έχει πει και ο Tuckman (1972) «Παρέχοντας μια πρόσβαση σε αυτό που βρίσκεται μέσα στο κεφάλι ενός ανθρώπου δίνει τη δυνατότητα να μετρηθεί τι γνωρίζει ένα άτομο (γνώση ή πληροφόρηση), τι αρέσει ή τι δεν αρέσει σε ένα άτομο (αξίες και προτιμήσεις) και τι σκέφτεται ένα άτομο (στάσεις και

πεποιθήσεις)» (Cohen, & Manion, 1997: 374). Η συνέντευξη αποτελεί ευέλικτη, πλούσια και διεισδυτική μέθοδο, που επιτρέπει στον ερευνητή την συγκέντρωση λεπτομερειακών και προσωπικών πληροφοριών. Επιτρέπει την πρόσβαση στη μη λεκτική διάσταση της ανθρώπινης επικοινωνίας, που βοηθά στην κατανόηση και ερμηνεία των απαντήσεων του υποκειμένου που συμμετέχει στην έρευνα. Έτσι χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή κατά την απομαγνητοφώνηση στο γραπτό λόγο, για να μη χαθούν τα στοιχεία που είναι καθοριστικά για τη σύλληψη του νοήματος, όπως τόνος, ύφος, παύσεις, δισταγμός, επαναλήψεις, παραβιάσεις γλωσσικών τόνων, επιφωνήματα, λεκτικές και μη λεκτικές εκφράσεις, κ.ά. (Cohen, & Manion, 1997). Στοχεύει στη μελέτη του τρόπου όπου τα άτομα αντιλαμβάνονται, οργανώνουν και νοηματοδοτούν τον κόσμο και εκφράζουν σκέψεις για τον εαυτό τους, τις εμπειρίες, το περιβάλλον τους. Η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιεί ελαστικές και ευαίσθητες μεθόδους παραγωγής δεδομένων απέναντι στο κοινωνικό πλαίσιο όπου παράγονται τα δεδομένα αυτά (Γκότοβος, 1983; Mishler, 1996).

Για την γενίκευση των αποτελεσμάτων, έχει διερευνηθεί το ζήτημα στην ποιοτική έρευνα των μελετών περιπτώσεων. Ο ερευνητής, αφού προσδιορίσει και προσκομίσει τις μαρτυρίες και αφού εκθέσει τα επιχειρήματά του με ξεκάθαρο τρόπο, επιτρέπει στους αναγνώστες να κρίνουν οι ίδιοι τη βασιμότητα της προτεινόμενης γενίκευσης (συγκρισιμότητα καταστάσεων) (Kvale, 1996).

Υπάρχουν τρία είδη συνεντεύξεων:

1. Δομημένες: Η αλληλουχία και η διατύπωση των ερωτήσεων είναι προκαθορισμένες και δίνουν ελάχιστη ελευθερία για τροποποιήσεις εντός της διαδικασίας.
2. Ημι-δομημένες: Επιτρέπουν μεγαλύτερη ευελιξία και εγκυρότερη ανταπόκριση του ερωτώμενου, όσον αφορά την προσωπική του αντίληψη για την πραγματικότητα και μπορούν να τροποποιηθούν από τον ερευνητή, αν κριθεί αναγκαίο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.
3. Μη δομημένες ή συνεντεύξεις με ανοιχτό τέλος (open-ended): Αποτελούν ένα είδος συζήτησης Γίνονται με έναν χωρίς δομή (αδόμητο) τρόπο, για τις εμπειρίες, τον εαυτό και το περιβάλλον του ερωτώμενου. Η ροή των ερωτήσεων εξαρτάται από τις αντιδράσεις του ερωτώμενου (Fontana, & Frey, 1998).

Στην Κοινωνιολογία, όπως και στις άλλες κοινωνικές επιστήμες, παρατηρείται μια ποικιλία θεωρητικών προσεγγίσεων εξαιτίας των περίπλοκων προβλημάτων που συνδέονται με την μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Η κοινωνιολογική έρευνα θέτει συχνά τον ερευνητή/τρια μπροστά σε ηθικά διλήμματα (όπως πχ. ο κοινωνικός αποκλεισμός) και προϋποθέτει την χρήση αξιόπιστων προσεγγίσεων ανάλυσης ενός συγκριμένου κοινωνικού φαινομένου (Giddens, 2002). Εν ολίγοις, ένα από τα κύρια θεωρητικά προβλήματα στην κοινωνιολογία αφορά τον τρόπο με τον οποίο συσχετίζουμε την κοινωνική δομή με την ανθρώπινη δράση: «Εμείς δημιουργούμε την κοινωνία ή εκείνη εμάς;» (Giddens, 2002: 845)

Αυτή η έρευνα συμπεριλαμβάνει επισκόπηση βιβλιογραφίας για τον κοινωνικό αποκλεισμό, επιτόπια έρευνα (συνέντευξη- συζήτηση με ΑμΕΑ, συγκεκριμένα άτομα με τετραπληγία) και έρευνα επισκόπησης (δομημένη συνέντευξη πρόσωπο με πρόσωπο, αυτοσυμπληρούμενο ερωτηματολόγιο και σε περίπτωση που το

ΑμΕΑ δεν μπορεί να συμπληρώσει ο ίδιος/η ίδια το ερωτηματολόγιο θα συμπληρωθεί από τον ερευνητή). Ο παρατηρητής-ερευνητής θα αφιερώσει πολύ χρόνο με την ομάδα που μελετά και αναλυτικότερα, όσον αφορά στη δεύτερη μέθοδο (έρευνα επισκόπησης), η πιλοτική έρευνα συνεπάγεται την χρήση ανοικτού ερωτηματολογίου σε ομάδες που αποτελούν δείγμα ενός ευρύτερου πληθυσμού και συγκεκριμένα άτομα με τετραπληγία ηλικίας, μέχρι στιγμής, 18-55 ετών. Η κοινωνιολογική έρευνα χρησιμοποιεί επίσης στατιστικές τεχνικές για την ανάλυση των δεδομένων. Στην ανάλυση της έρευνας που παράγει ποσοτικά στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν μετρήσεις κεντρικών τάσεων και συντελεστές συσχέτισεων. Οι μετρήσεις των κεντρικών τάσεων είναι τρόποι υπολογισμού των μέσων τιμών ενός δεδομένου συνόλου αριθμών (Giddens, 2002).

Κάθε μια από τις ερευνητικές μεθόδους έχει και τους περιορισμούς της. Για τον λόγο αυτόν, ο ερευνητής συνδυάζει συχνά δύο ή περισσότερες μεθόδους—τόσο την ιστορική όσο και την συγκριτική προοπτική—έτσι ώστε να ελέγξει ή να συμπληρώσει το υλικό.

Αναλυτικότερα, αυτή η έρευνα βασίστηκε σε πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία. Όσον αφορά στα δευτερογενή στοιχεία—θεωρητική έρευνα που ασχολείται με την ανάπτυξη, εξερεύνηση και έλεγχο θεωριών για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού.—, καθώς με βάση την βιβλιογραφία, δεν υπήρχαν μελέτες και έρευνες για τον κοινωνικό αποκλεισμό στα ΑμΕΑ (με κινητικές αναπηρίες ειδικότερα), ούτε και στη συσχέτιση της κοινωνικής ενσωμάτωσης με τον αθλητισμό.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στο ερωτηματολόγιο, ακολουθήσαμε τους κανόνες για την κατασκευή ερωτήσεων (Βρυωνίδης, 2008), καθώς και παραδείγματα από άλλα ερωτηματολόγια που απευθύνονταν σε ΑμΕΑ. Αυτός ο δανεισμός ερωτήσεων άλλων ερευνών θεωρείται αποδεκτή και κοινή πρακτική. Δεδομένου ότι οι ερωτήσεις αυτές έχουν ήδη δοκιμαστεί, γνωρίζουμε την εγκυρότητα και την αξιοπιστία τους (Βρυωνίδης, 2008) και μας βοηθούν να κάνουμε συγκρίσεις με άλλες έρευνες ή «Τράπεζες ερωτήσεων» όπως *the Question Bank*²².

Ενδεικτικά, όσον αφορά στους γενικούς κανόνες (Βρυωνίδης, 2008):

- φανταστείτε το εαυτό σας ως ερωτώμενο/η, πώς θα απαντούσατε;
- Εντοπίστε πιθανά προβλήματα
- Να υπάρχει η επιλογή δεν γνωρίζω
- Σκεφτείτε το μέγεθος, το χρόνο που απαιτείται
- Αποφεύγετε ασαφής όρους (π.χ. συχνά), μεγάλες ερωτήσεις, διπλές ερωτήσεις, γενικές ερωτήσεις, καθοδηγημένες ερωτήσεις και τεχνικούς όρους.

Αυτή η πιλοτική εφαρμογή είναι απαραίτητη για να εντοπισθούν πιθανά προβλήματα ή να παρουσιαστούν θέματα ή ερωτήματα που δεν υπολογίσαμε. Επίσης, οι ανοιχτές ερωτήσεις θα οδηγήσουν στη δημιουργία του κλειστού ερωτηματολογίου.

---

²² <http://qb.soc.surrey.ac.uk/docs/home.html>

3.5 Αφήγηση, ανάλυση και ερμηνεία της συνέντευξης και αναστοχασμός

Σύμφωνα με την Λυδάκη (2016) η συνέντευξη βοηθά, μέσα από την αλληλεπίδραση των υποκειμένων και εν προκειμένω του ερευνητή και των ερευνωμένων, να αναδειχθεί μια δυναμική, όπου θα εξαχθούν πολύ σημαντικά συμπεράσματα, που διέπουν τη ζωή των συμμετεχόντων και στοχεύει στο να ακούσουμε τις θέσεις και τις απόψεις των συμμετεχόντων γύρω από ένα θέμα. Συνεχίζοντας η Λυδάκη (2016) αναφέρει πως ο ερευνητής διευκολύνει τη συζήτηση, καθοδηγεί, ακούει και ενδιαφέρεται για τους συμμετέχοντες (Kueger, 2000), αντιμετωπίζει τους συμμετέχοντες και τα υπό μελέτη θέματα με ευαισθησία, έχει θετική διάθεση απέναντί τους, διαθέτει επικοινωνιακές δεξιότητες, έχει αίσθηση του χιούμορ, ανοιχτή σκέψη και κατέχει χαρακτηριστικά που τον καθιστούν ικανό διαμεσολαβητή, για να οδηγήσει τους συμμετέχοντες στην παροχή περισσότερων πληροφοριών. Ο ερευνητής έχει ετοιμάσει ένα πλάνο, όπου αυτό περιέχει ερωτήσεις, που οδηγούν στην εξαγωγή συμπερασμάτων και που στόχος είναι η αποστήθιση των ερωτήσεων αυτών. Βέβαια, δεν σημαίνει πως ο ερευνητής παραμένει άκαμπτος, αλλά θα πρέπει να δείξει μια προσαρμοστικότητα, ανάλογα με το πώς εξελίσσεται η συνέντευξη και σε πολλές περιπτώσεις κάποιες ερωτήσεις μπορεί να αναθεωρηθούν και να ανασχεδιαστούν, με βάση τα δεδομένα που αναδύονται από τις απόψεις που εκφέρουν οι ερευνώμενοι. Ένα επίσης πολύ βασικό που τονίζει η Λυδάκη (2016) είναι το μη λεκτικό επίπεδο και συγκεκριμένα οι πληροφορίες που λαμβάνουμε από το μη λεκτικό επίπεδο. Σε αυτό αναφέρονται η γλώσσα του σώματος, τα γέλια, τα μικρά επιφωνήματα, οι μορφασμοί, οι συναισθηματικές εκδηλώσεις, οι σιωπές. Αυτά αποτελούν πολύ σημαντικά στοιχεία, τα οποία πρέπει να σημειώνονται από τον ερευνητή. Ακόμα, μεγάλη σημασία έχει ο τόνος της φωνής και η ένταση της φωνής των συμμετεχόντων και η επιμονή σε όσα αναφέρουν. Τα λεχθέντα καταγράφονται με δικές τους λέξεις, καθώς στις ποιοτικές συνεντεύξεις μας ενδιαφέρει το πώς και το τι λέγεται.

Σημαντικό σημείο μελέτης αποτελεί και το πλαίσιο της αφήγησης, που αποτελεί την βιογραφική μέθοδο έρευνας, η οποία συνδυάζει την προφορική ιστορία και την συλλογική μνήμη, τόσο από την ιστορία όσο και από την κοινωνιολογία και πλέον γίνεται ιστορική κοινωνιολογία (Λυδάκη, 2016; Mills, 1985). Το ενδιαφέρον στρέφεται στη ζωή των καθημερινών ανθρώπων και των αγνώστων και όχι μόνο των προσωπικοτήτων. Έτσι, οι κοινωνιολόγοι «αντιλαμβάνονται ότι στις μελέτες τους θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται η υποκειμενική απάντηση στους κανόνες και στους θεσμούς, ο τρόπος πρόσληψης της κοινωνικής πραγματικότητας από τα ίδια τα άτομα, η ατομική δράση και η πορεία μέσα σε συγκεκριμένες δομές» (Λυδάκη, 2016: 163). Ο αυτοβιογραφικός λόγος συνδέεται με την ερμηνεία και την κατανόηση (Strauss, 1994). Η στόχευση έγκειται όχι τόσο στην αντικειμενική πιστοποίηση αλλά στην φανέρωση λανθανόντων νοημάτων, τα οποία είναι ανεξερεύνητα και αφανή. Θυμός, υπονοούμενα, σαρκασμός, αυτοσαρκασμός, σάτιρα, ειρωνεία, αστεία, φανταστικές αφηγήσεις, μνησικακία, λογοπαίγνια, λεονταρισμοί, επιφωνήματα, ολισθήματα της γλώσσας, φωνήματα άναρθρα που αρθρώνουν λόγο, στοιχεία πολύπλοκα, συνειδησιακά, που δεν εντοπίζονται με την πρώτη ματιά, χρήζουν διερεύνησης και ερμηνείας (Λυδάκη, 2016). Ο συμμετέχων στην έρευνα

μιλώντας για τη ζωή του, εξομολογείται. Συγκεκριμένα, αναγνωρίζει όχι μόνο πράξεις και αμαρτίες του, αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό μέσα από τον λόγο του. Αποκαλύπτει και ανακαλύπτει τον ίδιο του τον εαυτό μέσα από την αφήγηση και οδηγείται στον επαναπροσδιορισμό των γεγονότων μέσα από τις λέξεις, που άλλοτε βρίσκει και άλλοτε όχι. Έτσι, μέσα από την αφήγηση της ζωής του άλλου, εισέρχεται και εισβάλλει στη ζωή του ερευνητή και τον καλεί σε αναδιαπραγμάτευση με τον εαυτό του και με τους άλλους. Η σιωπή και εδώ είναι ιδιαίτερος «εύγλωττη» φτάνει να μπορεί να την «ακούσει». Αυτό που επίσης είναι σημαντικό είναι πως ο ερευνητής αποφεύγει να διακόψει τον ερευνώμενο και περιμένει να ολοκληρώσει την αφήγηση της ιστορίας του, προκειμένου να του θέσει διευκρινιστικές ερωτήσεις, και αυτό δείχνει την προσοχή και το ενδιαφέρον του για την αφήγηση (Λυδάκη, 2016). Θα πρέπει να τονίσουμε πως πέρα από τις προγραμματισμένες συνεντεύξεις, τα πιο σημαντικά πράγματα αναδύονται μέσα από τη συζήτηση και τις κουβέντες. Και εκεί ο ερευνητής συνειδητοποιεί πως έρχονται στο φως ζητήματα που δεν τα είχε αρχικώς σχεδιάσει ο ερευνητής. Μπορεί μάλιστα ο ερευνητής να οδηγηθεί σε αμφιβολία για αυτά που πίστευε, καθώς μέσα από τη συζήτηση με τους συμμετέχοντες ανατρέπονται πολλές από τις προκατασκευασμένες εικόνες, στερεότυπα που ενδεχομένως έχουν στο νου τους οι ερευνητές. Αυτά δημιουργούν τις προκαταλήψεις, που μέσα από τη συζήτηση ανατρέπονται και οδηγούν στην αμφιβολία για το πώς εκτιμά τις καταστάσεις μέχρι τη δεδομένη χρονική στιγμή ο ίδιος ο ερευνητής. Με αυτό τον τρόπο εμφανίζεται η εξάρτηση του ερευνητή από το κοινωνικό σύνολο και έτσι τα περιθώρια για αντιστάσεις είναι μηδαμινά και οδηγούν τον ερευνητή να μπει «στο πετσί του ρόλου» και έτσι να ξεχάσει ποιος ήταν. Αυτό σημαίνει πως δεν ξεχνά την «ανάμνηση» της πραγματικότητας, αλλά αντιλαμβάνεται πως υπάρχουν πιο περίπλοκα ζητήματα που χρήζουν εξέτασης, όπως επίσης και η αγωνία του ανθρώπου να βρει τα δικά του νοήματα και να ακολουθήσει τους δικούς του δρόμους (Λυδάκη, 2016).

Είτε αναφερόμαστε σε συνέντευξη βάθους, είτε σε συνέντευξη σε ομάδα εστίασης, είτε σε βιογραφική μέθοδο, παρατηρούμε πως ανήκουν στις ποιοτικές μεθόδους κοινωνικής έρευνας και πως ο ερευνητής δεν ζητά από τον ερευνώμενο μια «αντικειμενική» περιγραφή των γεγονότων, αλλά ζητά την εμπειρία του και τη σκέψη του πάνω στα γεγονότα και που αυτά δεν αποτελούν αντικείμενο συζήτησης στην καθημερινή ζωή. Ο ερευνώμενος ανταποκρίνεται στο αίτημα του ερευνητή, με την προϋπόθεση πως ο ερευνητής τον αφογκράζεται πραγματικά, τον ακούει με ευαισθησία, τον παρατηρεί και τον ενθαρρύνει. Ο ερευνητής επικεντρώνεται στις προθέσεις του ομιλητή. Οι απαντήσεις από μια ατομική συνέντευξη καταγράφονται ακριβώς όπως ελέχθησαν, δηλαδή σε πρώτο πρόσωπο. Μετά επικεντρωνόμαστε σε όσα μας ενδιαφέρουν και αποτελούν το αντικείμενο μελέτης και τα εντάσσουμε σε μια μικρή αφήγηση, σχηματίζοντας το προφίλ του αφηγητή και λαμβάνοντας υπόψιν τα μη λεκτικά σημάδια συμπαράδηλωσης. Εκεί μιλάμε σε τρίτο πρόσωπο, όπου και απομακρυνόμαστε από τον πληροφορητή, δείχνοντας το δικό μας πρόσωπο ως ερευνητές και τον δικό μας σχολιασμό πάνω στα λεχθέντα (Λυδάκη, 2016). Βέβαια, αυτό που μας ενδιαφέρει είναι ότι η ανάλυση πρέπει να βασίζεται στα ίδια τα υποκείμενα της έρευνας και όχι στον λόγο του ερευνητή. Επίσης πρέπει να εστιάσουμε και στα μη

ανθρώπινα όντα, το περιβάλλον και την τεχνολογία (Clarke, 2005; Λυδάκη, 2016). Αυτό που πρέπει να τονίσουμε και πως αποτελεί κριτική στις ποιοτικές έρευνες είναι το θέμα της γενίκευσης. Η γενίκευση δεν είναι στόχος όμως για τέτοιου είδους έρευνες, όπως είναι οι ποιοτικές έρευνες. Ο στόχος είναι η φανέρωση των προβλημάτων μιας συγκεκριμένης ομάδας και να γίνει η αφορμή να ξεκινήσουν παρόμοιες έρευνες. Ένας άλλος στόχος είναι η ανάδυση νέων ιδεών μέσα από τα δεδομένα που συλλέγονται, οι οποίες θα συνδράμουν στις συγκρίσεις με τα συμπεράσματα άλλων ερευνών και στον να εμπλουτίσει την κοινωνιολογική γνώση (Λυδάκη, 2016). Η ιδανική μέθοδος είναι αυτή που αρμόζει σε κάθε ειδική περίπτωση, και όχι μια ολική και γενικευτική (Charaudeau, 1983; Λυδάκη, 2016).

Όσον αφορά τον ερευνητή-συγγραφέα, πρέπει να γράφει απλά και κατανοητά, να παρουσιάσει τις κατηγορίες που αναδύθηκαν, να παραθέσει συγκεκριμένα παραδείγματα και να αναλύσει, να περιγράψει, να ερμηνεύσει να σχολιάσει και να παρουσιάσει τα συμπεράσματά του για το κάθε θέμα. Ο ερευνητής προσπαθεί να μείνει μακριά από την υποκειμενικότητα, αλλά η υποκειμενικότητα είναι παρούσα σε κάθε στιγμή της ερευνητικής διαδικασίας αλλά και στη συγγραφή των κειμένων. Άλλωστε, το δικαίωμα της προσωπικής ματιάς της υποκειμενικής διάστασης και ευαισθησίας ασκείται σε κάθε έρευνα, είτε ποσοτική είτε ποιοτική, παρόλο που δεν ομολογείται στις περισσότερες των περιπτώσεων, όπως συμβαίνει στον «αυθεντικό» επιστημονικό λόγο, ο οποίος αντλεί την εγκυρότητά του από τη γενίκευση, τις οριστικές βεβαιότητες και τις μεγάλες θεωρίες (Λυδάκη, 2016).

Σε αρκετές περιπτώσεις γίνεται λόγος για τον αναστοχασμό. Η συμπάθεια, η ενσυναίσθηση (empathy) και η ένταση των σχέσεων αποτελούν βασικά σημεία της κατανόησης του άλλου και για αυτό πρέπει να επιδιώκεται η συναισθηματική εμπλοκή με τον άλλο. Πρέπει να μπούμε στη θέση του άλλου και αυτό δεν είναι ιδιαίτερος εύκολο και απαιτείται μεγάλη προσπάθεια, μέσα από τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών, όπου η ευγένεια και η ευαισθησία του ερευνητή, ο αναστοχασμός, η διορατικότητα, η δημιουργική φαντασία και η συμπαθητική ενδοσκόπηση είναι προαπαιτούμενα για την επιτυχή έκβαση μιας συνομιλίας με ερευνητικούς σκοπούς (Λυδάκη, 2016). Η συναισθηματική εμπλοκή είναι απαραίτητη στην κατανόηση του άλλου όσον αφορά την ποιοτική μελέτη και θα πρέπει να ελέγχεται μέσα από τον στοχασμό και τη σκέψη πάνω στη σκέψη του και στα συναισθήματά του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπίδραση, όπου αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική καθημερινή εμπειρία της κοινωνικής πραγματικότητας, που αφορά είτε την ατομική είτε την κοινωνική κατάσταση της ύπαρξης και αυτό καθιστά την ποιοτική έρευνα ως έναν ενδιαφέροντα τρόπο συλλογής δεδομένων. Στην ποιοτική μελέτη η διαδικασία εξαρτάται από την ευαισθησία και την ικανότητα του ερευνητή. Ο αυτοέλεγχος, η αυτοπαρατήρηση και ο αναστοχασμός θα τον φέρουν σε καλύτερη επαφή με τους άλλους και θα τον βοηθήσουν να ελέγξει τα συναισθήματά του που πιθανόν να αναπτυχθούν και τα συναισθηματικά αυτά είναι συναισθήματα μεταβίβασης και αντιμεταβίβασης (Λυδάκη, 2016).

Τέλος, η ανάλυση λόγου αναφέρεται στην κατάσταση εκφοράς του προφορικού λόγου, όπως και τη διερεύνηση της κατάστασης αυτής, στην εξέταση

των κανόνων και των περιορισμών της γλώσσας και πώς αυτοί αποσαφηνίζονται και γίνονται κατανοητοί. Η εστίαση βρίσκεται στην αναζήτηση των περιθωρίων της γλώσσας και των ορίων της φράσης, όλα διευθετημένα μέσα στην εγκυρότητα της σημασίας. Οι ερευνητές εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στην κατανόηση της ανθρώπινης δραστηριότητας και τον πολιτισμό μιας ομάδας παρά να θεμελιώσουν μια θεωρία. Οι θεωρητικές προεκτάσεις περιορίζονται στο ποια στοιχεία είναι αυτά που αξίζει να μελετηθούν, γιατί αξίζει να μελετηθούν και πώς μπορούν να διερευνηθούν (Λυδάκη, 2016).

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1 Στοιχεία διεξαγωγής ερευνητικής διαδικασίας

Η ερευνητική διαδικασία διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα από Οκτώβριο 2017 μέχρι Μάρτιο 2018 (δηλαδή συνολικό χρονικό διάστημα 5 μηνών). Οι συνεντεύξεις, οι οποίες στο σύνολό τους είναι 20, διήρκεσαν αυτό το διάστημα λόγω του γεγονότος πως οι αθλητές δεν βρίσκονταν πάντα στον χώρο που διεξάγονταν οι συνεντεύξεις και έπρεπε να κλειστούν ραντεβού- συναντήσεις, προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις. Επίσης, οι χώροι όπου έγιναν οι συνεντεύξεις ήταν δύο (2): οι αθλητικές εγκαταστάσεις στις οποίες προπονούνται, καθώς και στους προσωπικούς τους χώρους (κυρίως στα σπίτια τους). Μία συνέντευξη πραγματοποιήθηκε σε καφετέρια πολυκαταστήματος, διότι ο συνεντευξιαζόμενος ήθελε να πραγματοποιηθεί εκεί.

Όπως είχαμε αναφέρει και στο κεφάλαιο της Μεθοδολογίας πριν τη διεξαγωγή της βασικής έρευνας διεξήχθη μια πιλοτική μελέτη. Η πιλοτική μελέτη απαρτίζεται από δείγμα 7 ατόμων και η βασική έρευνα απαρτίζεται από δείγμα 13 ατόμων, όποτε το σύνολο της έρευνας αποτελείται από 20 άτομα. Η αξία της πιλοτικής έρευνας βρίσκεται όχι μόνο στο ότι προσετέθησαν ερωτήματα στη βασική έρευνα, τα οποία βοήθησαν στην περαιτέρω εμβάθυνση και μελέτη της βασικής έρευνας, αλλά έχει και τεράστιο ενδιαφέρον όσον αφορά τα αποτελέσματα που διεξήχθησαν και που θα παρουσιάσουμε παρακάτω. Τα αποτελέσματα θα τα παρουσιάσουμε στο σύνολό τους διότι και στην πιλοτική και στην βασική έρευνα τα αποτελέσματα υπήρξαν τα ίδια, δεν υπήρξε κάποια διαφοροποίηση. Εν ολίγοις, τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας δεν έδειξαν καθόλου διαφοροποίηση με τα αποτελέσματα της βασικής έρευνας.

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, ο ερευνητής διατηρούσε ημερολόγιο, στο οποίο κρατούσε σημειώσεις και που βοήθησε στην κωδικοποίηση των αποτελεσμάτων και των λεχθέντων από τους συμμετέχοντες. Αυτό βοήθησε πολύ τον ερευνητή και θα πρέπει να τονίσουμε πως δεν ενόχλησε καθόλου τους συμμετέχοντες, διότι στην αρχή των συνεντεύξεων ο ερευνητής έπαιρνε άδεια από τους συμμετέχοντες, για να κρατά σημειώσεις.

Το κλίμα ήταν ιδιαίτερα φιλικό κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων και οι συμμετέχοντες έδειξαν μεγάλη προθυμία για τη διεξαγωγή της έρευνας. Μάλιστα, ήταν τόσο το ενδιαφέρον τους, που το περιεχόμενο της έρευνας τους έδινε κάτι σαν «κίνητρο», προκειμένου να συμβάλλουν και αυτοί με τη σειρά τους στις απαντήσεις που ψάχνει αυτή η εργασία. Θα λέγαμε πως αποτέλεσε για αυτούς ένα είδος «ιερού αγώνα». Επίσης, στα πλαίσια της διεξαγωγής των συνεντεύξεων, οι συμμετέχοντες δεν ήρθαν καθόλου σε δύσκολη θέση και «ανοίχτηκαν», δηλαδή έλεγαν ελεύθερα τη γνώμη τους και ιδιαίτερα στα πλαίσια της συζήτησης για την αναπηρία τους ή για το πώς προκλήθηκε το ατύχημα που οδήγησε στην αναπηρία, ήταν ιδιαίτερα ομιλητικοί και περιγραφικοί.

Βέβαια, όπως όλες οι έρευνες, έτσι και αυτή αντιμετώπισε εμπόδια. Δεν θα ξέφευγε και αυτή από το γενικό κανόνα που λέγεται «εμπόδια της έρευνας». Αυτό που ήταν το βασικό εμπόδιο ήταν πως υπήρξαν αθλητές που δεν ήθελαν να συμμετάσχουν στην έρευνα. Πράγμα το οποίο οδήγησε σε αυτό το διάστημα των 5 μηνών που έγινε η έρευνα, τη στιγμή που θα μπορούσε να διαρκέσει λιγότερο.

Αυτό οφείλεται ενδεχομένως είτε σε «βεντετισμούς» από μέρους αυτών των αθλητών, καθώς πολλοί αθλητές υποστήριζαν πως δεν έχουν δώσει συνεντεύξεις, όπως επίσης και στο γεγονός πως από τη στιγμή που δεν έχουν δώσει συνεντεύξεις σε μεγάλα ειδησεογραφικά πρακτορεία ή τηλεοπτικούς σταθμούς, δεν θα ήθελαν να «σπάσουν» αυτή τη νοοτροπία και να δώσουν συνέντευξη για μια μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, είτε στο γεγονός πως θεωρούν κοινωνικό στίγμα την αναπηρία τους και γι' αυτό το λόγο αρνήθηκαν τη συμμετοχή τους στη πραγματοποίηση των συνεντεύξεων.

4.2 Λίγα λόγια για τα αποτελέσματα

Τα ευρήματα της διεξαχθείσης έρευνας είναι αρκετά ενδιαφέροντα. Καταρχήν, η ισχυρή πλειοψηφία των συμμετεχόντων αποκάλυψε πως έχει δεχθεί κοινωνικό αποκλεισμό και μάλιστα λόγω της αναπηρίας των. Μάλιστα, ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανιζόταν με πολλές παραλλαγές (όπως δυσκολία πρόσβασης στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, σε δημόσιους χώρους, μέχρι και αποκλεισμός από την εκπαιδευτική κοινότητα, με καταγγελία για συγκεκριμένα δύο πανεπιστημιακά ιδρύματα). Αυτό που αξίζει να πούμε είναι πως κάποιοι από τους συμμετέχοντες αναφέρονταν στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού, με τη μορφή του bullying (με την ευρύτερη έννοια του όρου ως εκφοβισμός) πράγμα το οποίο τους σημάδεψε στην μετέπειτα ζωή τους. Έντονο κοινωνικό αποκλεισμό αντιμετώπισαν οι «εκ γενετής ανάπηροι», ενώ ελάχιστο ή σχεδόν καθόλου κοινωνικό αποκλεισμό αντιμετώπισαν οι συμμετέχοντες που η αναπηρία προκλήθηκε από κάποιο ατύχημα. Και αυτό εξηγείται διότι αυτοί είχαν ζήσει την κατάσταση της αρτιμέλειας και μέχρι και το ατύχημα είχαν ζήσει πράγματα στη ζωή τους (όπως είχαν πάει σχολείο και είχαν σπουδάσει, είχαν δημιουργήσει σχέση με το άλλο φύλο, είχαν δουλέψει και γενικώς είχαν βιώσει αρκετά πράγματα της καθημερινότητας και της απλής ζωής), σε σχέση με τους εκ γενετής ανάπηρους, οι οποίοι δεν είχαν βιώσει τίποτα και έτσι ο κοινωνικός αποκλεισμός ήταν για αυτούς μια δεδομένη κατάσταση.

Δευτερευόντως, τα ευρήματα συνεχίζουν να έχουν ενδιαφέρον όσον αφορά και το κομμάτι του κοινωνικού πόνου (απόρροια της ύπαρξης κοινωνικού αποκλεισμού, αφορά κυρίως τον συναισθηματικό και ψυχολογικό πλαίσιο που δημιουργεί ο κοινωνικός αποκλεισμός). Οι εκ γενετής ανάπηροι δεν αισθάνονταν κοινωνικό πόνο, διότι είχαν από την αρχή το πλαίσιο της συνειδητοποίησης της πραγματικότητας της αναπηρίας και έμαθαν να ζουν με αυτή. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες που η αναπηρία ήταν αποτέλεσμα ατυχήματος αισθάνονταν έντονα τον κοινωνικό πόνο, διότι όταν είναι στην κατάσταση της αρτιμέλειας και συμβαίνει ένα γεγονός που ανατρέπει τη ζωή τους και καλούνται να ζήσουν με νέα δεδομένα, στο μεταβατικό στάδιο της συνειδητοποίησης και της αποδοχής της νέας πραγματικότητας ο κοινωνικός πόνος είναι ιδιαίτερα έντονος και δυσβάσταχτος. Μάλιστα, σε κάποιες περιπτώσεις υπήρξε έντονη έκφραση του κοινωνικού πόνου (σκέψη για αυτοκτονία) και σε κάποιες περιπτώσεις για την ελάφρυνση του υπήρξε και η παρέμβαση ειδικού, κυρίως ψυχολόγου.

Τρίτον, το εύρημα το οποίο είναι από τα βασικά της έρευνας και που ήταν πανθομολογούμενο από όλους τους συμμετέχοντες σε όλες τις συνεντεύξεις ήταν

το κομμάτι της συνεισφοράς του αθλητισμού στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και στη συμβολή του στην κοινωνική ενσωμάτωση του συμμετέχοντος όχι μόνο στα πλαίσια της αθλητικής δραστηριότητας αλλά και στο γενικότερο και ευρύτερο πλαίσιο της ζωής του. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε φράσεις με τις οποίες οι ίδιοι δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο αισθάνονται τη συμβολή του αθλητισμού στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Συνοψίζοντας, ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο κοινωνικός πόνος υπάρχουν στα άτομα με αναπηρίες και εμφανίζονται με διαφορετική θέαση, ανάλογα με την περίπτωση. Αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι πως υπάρχουν και είναι ιδιαίτερα έντονοι στη ζωή τους. Όμως, αυτό που είναι επίσης ιδιαίτερα έντονο είναι και η παρουσία του αθλητισμού στη ζωή τους, που τους δίνει νόημα και συμβάλλει στην κοινωνική ενσωμάτωση, όπως και το οικογενειακό περιβάλλον και οι φίλοι.

4.3 Εξειδικευμένα αποτελέσματα

4.3.1 Ο κοινωνικός αποκλεισμός

Όσον αφορά το κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού βλέπουμε πως είναι μια αδιάψευστη πραγματικότητα, που υπάρχει. Μάλιστα, εμφανίζεται με τη μορφή του εκφοβισμού (bullying). Σύμφωνα με την Κ.Χ, η οποία είναι αθλήτρια με κινητική αναπηρία, μας αναφέρει ένα περιστατικό που έχει συμβεί σε γνωστή της και που όπως η ίδια μας είπε είναι φαινόμενο καθημερινό, και αναφέρεται στο bullying, δηλαδή στον εκφοβισμό και δη στον σχολικό εκφοβισμό.:

«Μεγάλο θέμα αποτελεί το bullying. Όταν πας σε ένα κανονικό σχολείο και ξαφνικά σε βλέπουν και κουτσαίνεις, το παιδάκι που είναι στο σχολείο και είναι αρτιμελές, δεν θα κάτσει να σκεφτεί ότι θα σε πληγώσει ή ότι θα σε στενοχωρήσει. Θα προσπαθήσει να λύσει την περιέργειά του. Να το πω ακόμα καλύτερα; Θα προσπαθήσει να κάνει αυτό που θέλει. Θα σε σπρώξει από τη σκάλα, για να γελάσει. Και μετά σκέφτεσαι και αναρωτιέσαι γιατί να είμαι εγώ ένα άτομο με αναπηρία. Αυτό που σου λέω είναι το πιο απλό, το πιο καθημερινό. Και όταν πας να διαμαρτυρηθείς, αντιμετωπίζεις την αδιαφορία των καθηγητών. Μη νομίζεις ότι οι καθηγητές ένα παιδί με διαφορετικότητα, και ειδικότερα την κατάσταση αυτή μπορούν να τη διαχειριστούν, δηλαδή δεν είναι εύκολο για αυτούς να έχουν την ευθύνη. Κακά τα ψέματα.»

Επίσης, κατά τον Α.Τ., ο οποίος είναι Παραολυμπιονίκης στα δρομικά αθλήματα και με μεγάλη εμπειρία σε κοινωνικό πλαίσιο, με ομιλίες σε οργανισμούς και σχολεία στην Περιφέρεια Αττικής, καθώς και σε ολόκληρη την Ελλάδα, όταν ο κοινωνικός αποκλεισμός στοχεύει στη δυσκολία των ΑμΕΑ, τότε νομοτελειακά θα δυσκολέψει και τη ζωή των ατόμων άνευ αναπηρίας:

«Βεβαιότατα ναι γιατί μην ξεχνάμε ότι ζούμε στην Ελλάδα και δυστυχώς η κοινωνική ένταξη των ατόμων με κινητική αναπηρία είναι δύσκολη γιατί δεν είναι η χώρα μας προσβάσιμη. Εγώ τολμώ να χαρακτηρίσω τη χώρα μας με αναπηρία, γιατί όταν η χώρα δεν έχει διαδικασία να κάνει προσβάσιμη και εύκολη τη ζωή των ανθρώπων με αναπηρία, εκτιμώ ότι δεν γίνεται εύκολη και η ζωή των ανθρώπων άνευ αναπηρίας. Για παράδειγμα, ένα πεζοδρόμιο που είναι σπασμένο ή ένας δρόμος που έχει λακκούβες, που έχει σίδερα, που έχει δέντρα φυτεμένα εκεί, δεν είναι δύσκολο μόνο για έναν που κινείται σε ένα αναπηρικό

αμαξίδιο. Αλλά είναι και για έναν παππού, για έναν ηλικιωμένο που είναι με το παστούνι του, είναι για μία εγκυμονούσα γυναίκα, είναι για μία μητέρα με το καρότσι που έχει το μωρό της. Οπότε, θεωρώ ότι το να κάνω δηλαδή προσβάσιμη και εύκολη τη μετακίνηση ατόμων με αναπηρία, οδηγεί σε καλύτερευση της ζωής και των ανθρώπων άνευ αναπηρίας. Οπότε είναι κοινωνικά αποκλεισμός αυτός. Ή όταν ας πούμε δεν έχω τη δυνατότητα και από αυτό που δικαιούμαι να πάω σε μία πλατεία, να πάω σε ένα πάρκο. Διότι έχει χώμα, γιατί έχει χαλίκι, γιατί έχει χορτάρι, γιατί δεν έχει πρόσβαση, γιατί έχει κάγκελα όλα αυτά. Να πάω σε μία πλαζ, είμαστε η χώρα που έχει τη μεγαλύτερη παραλία στην Ευρώπη σε έκταση και προσβάσιμη είναι ούτε 100 μέτρα. Και καθόμαστε και αναρωτιόμαστε αν αυτό γίνεται επίτηδες ή όχι. Και καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα, πως ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ο κανόνας.»

Μάλιστα, συνεχίζοντας ο Α.Τ. εξειδικεύει το πλαίσιο έκφρασης του κοινωνικού αποκλεισμού, μέσα από την εμπειρία του κατά το διάστημα που πήγαινε στον χώρο εργασίας του και μας παρουσιάζει μια βιωματική εμπειρία:

«Όταν εργαζόμουν και κυκλοφορούσα καθημερινά δηλαδή που πήγαινα στη δουλειά με το αυτοκίνητό μου ή πριν πάρω το αυτοκίνητο που πήγαινα με ταξί. Εγώ τολμώ να πω επίσης ότι η νοοτροπία στην Ελλάδα είναι ρατσιστικά αισθητή σε μεγάλο βαθμό και δυστυχώς ακόμα και τώρα. Γιατί δύσκολα για παράδειγμα σταματάει ο ταξιτζής να πάρει από το δρόμο ένα άτομο με αναπηρία. Τα λεωφορεία, μα κανένα δεν λειτουργεί, που να μπορεί να πάει στο πεζοδρόμιο, να βγάλει τη ράμπα του και να διευκολύνει ένα άτομο που κυκλοφορεί με αμαξίδιο να πάει στη δουλειά του, να υλοποιήσει τις βασικές και καθημερινές του ανάγκες, ανάγκες που είναι απαραίτητες για την καθημερινότητά του. Και μιλάμε για τις βιοποριστικές ανάγκες, να πάει να ψωνίσει, να πάει να συναντήσει έναν φίλο που είναι αναγκαίες και βιοποριστικές. Να βάλουμε και ανάγκες που οδηγούν και στην καλύτερευση της ψυχολογίας του, όπως το να πάει σε ένα θέατρο, να πάει σε μία πλατεία, να πάει σε έναν συναυλιακό χώρο ή όπως είπα πριν να πάει στη θάλασσα. Δεν είναι αποκλεισμός αυτός; Αν δεν είναι αυτός κοινωνικός αποκλεισμός τι είναι; Και για αυτό να τονίσω ότι δεν βλέπουμε πολλά αναπηρικά αμαξίδια να κυκλοφορούν στην Αθήνα. Δεν μιλάμε για την επαρχία που είναι καταχωνιασμένα στα σπίτια τους, αλλά ούτε καν στην Αθήνα, που υποτίθεται ότι στην Αθήνα στην πρωτεύουσα της χώρας υπάρχουν πολλές ευκαιρίες και πολλές δυνατότητες να πάει κάποιος κάπου, αλλά πώς; Πώς θα πάει;»

Και συνεχίζει απαντώντας στο ερώτημα περί της υπάρξεως του κοινωνικού αποκλεισμού:

«Προφανώς και υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός. Γιατί παραμένουν οι δρόμοι μη προσβάσιμοι, τα πεζοδρόμια επίσης δεν είναι προσβάσιμα. Υπάρχουν δημόσια κτίρια που δυσκολεύουν την προσβασιμότητα. Έχουν γίνει βέβαια κάποια βήματα και έχουν γίνει κάποια έργα που φαίνεται να εξυπηρετούν και αυτό βέβαια περισσότερο συντελέστηκε με την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004. Αλλά κατά κανόνα το μεγαλύτερο ποσοστό παραμένει δύσκολο. Όπως για παράδειγμα τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Αν εξαιρέσουμε το μετρό το οποίο πράγματι είναι προσβάσιμο, άλλα μέσα δεν είναι προσβάσιμα για να κυκλοφορήσει άτομο με αναπηρικό αμαξίδιο.»

Στη συνέχεια και ο Θ.Β. αναφέρεται στον κοινωνικό αποκλεισμό, τονίζοντας τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις της Πολιτείας, που αντί να τον καταπολεμήσει, πολλές φορές τον συντηρεί:

«Έχουμε να αντιμετωπίσουμε έναν πολύ μεγάλο κοινωνικό αποκλεισμό και οφείλεται κυρίως στην Πολιτεία, στις εκάστοτε κυβερνήσεις που δεν παρέχουν ίσες ευκαιρίες στο πιο ευπαθές κομμάτι του πληθυσμού, όπως είναι τα άτομα με αναπηρία για να μπορέσει να μορφωθεί, να εργαστεί και να κοινωνικοποιηθεί γενικότερα [...] Θα έλεγα ότι έχουν βελτιωθεί κάπως τα πράγματα, αλλά απέχουν πολύ σημαντικά από την κοινωνικοποίηση που έχουν συνάδελφοί μας στο εξωτερικό. Γιατί η προσβασιμότητα για εμάς είναι το κλειδί της κοινωνικής ένταξης και την άρση του αποκλεισμού.»

Επισημαίνοντας τις εκφάνσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, ο Θ.Β. παρατηρεί ότι συμπεριλαμβάνουν τα μέσα μεταφοράς, τα κτήρια, τα καταστήματα, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι υπηρεσίες, κ.ά.:

«Είναι τα μέσα μεταφοράς [...] Επίσης τα κτίρια, τα μαγαζιά. Η προσβασιμότητα είναι ελλιπέστατη. Θέλουμε να πάμε σε ένα μαγαζί να ψωνίσουμε και μας φέρνουν τα ρούχα στο δρόμο να μας τα δειγματίσουν και να τα προβάλουμε. Επίσης, η μόρφωσή μας, τα πανεπιστήμια. Θυμάμαι έτσι παράδειγμα τον πατέρα μου να με παίρνει στους ώμους του να με ανεβάζει στα σκαλιά της Παντείου τότε που πήγαινα γιατί δεν υπήρχε η ανάλογη πρόσβαση [...] Καθώς και η εργασία μετέπειτα. Δεν υπήρχε πρόσβαση να εργαστώ. Κουβαλούσα συνοδούς μαζί μου, τους πλήρωνα για να με ανεβάσουν στα σκαλιά της εφορίας με ό,τι αυτό συνεπάγεται στο οικονομικό σκέλος. Γιατί εδώ να σας πω ότι το κόστος ενός βαριά κινητικά ανάπηρου είναι τριπλάσιο από έναν μη αρτιμελή και αυτό είναι βεβαιωμένο από επιστημονικές μελέτες που έχουν γίνει διεθνώς.»

Επίσης η Α.Ν., η οποία είναι Παραολυμπιονίκης και Παγκόσμια Πρωταθλήτρια στο άθλημα Boccia και η αναπηρία της είναι η σπαστική τετραπληγία, αναφέρεται στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού και στην έκφραση της στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Ακόμη, μας παρουσιάζει περιστατικό από τη βιωματική της εμπειρία, με οδηγό λεωφορείου:

«Υπάρχει μεγάλο θέμα εκεί στην προσβασιμότητα ειδικά στα λεωφορεία. Τα λεωφορεία δεν είναι προσβάσιμα καθόλου. Μερικά έχουν ράμπα, αλλά δεν τις βγάζουν πολλές φορές. Έχει γίνει μεγάλο επεισόδιο πολλές φορές μ' εμένα, επειδή βγαίνω έξω και λόγω της αναπηρίας μου χρησιμοποιώ το ηλεκτροκίνητο που έχω. Και δεν μου βγάζουν τη ράμπα, προκειμένου να μπω μέσα στο λεωφορείο. Και ο οδηγός είχε ράμπα και μου λέει ότι είναι χαλασμένη, ενώ όταν πάτησα εγώ το κουμπί, βγήκε ράμπα. Δηλαδή, μου είπε ξεκάθαρα ψέματα. Κατάλαβα ότι μου είπε ψέματα και όπως καταλαβαίνεις ζήτησα το λόγο, γι' αυτό του το ψέμα. Αλλά να σου πω και κάτι. Ειλικρινά, εγώ τους καταλαβαίνω. Προσπαθούν να κάνουν την δουλειά τους πιο εύκολη. Πιστεύω πως αυτό είναι θέμα που θα έπρεπε να το διευθετήσει η Πολιτεία.»

Η Σ.Η., η οποία είναι και αυτή αθλήτρια του Boccia, και η οποία βρίσκεται επίσης στο αναπηρικό αμαξίδιο, τονίζει πως πολλές φορές οι άνθρωποι, δηλαδή ο απλός κόσμος, δεν βοηθά στην διευκόλυνση των Ατόμων με Αναπηρίες, το οποίο κατά τη δική της άποψη δημιουργεί και συντηρεί το κοινωνικό αποκλεισμό:

«Ήθελα μία βοήθεια και ένας ταξιτζής με είχε δει και πήγε και έβαλε το αυτοκίνητο εκεί και έκανε ότι δεν ήξερε τίποτα. Και γυρνάει και λέει ο πατέρας μου, παίρνετε λίγο το αμάξι; Και λέει δεν είναι δικό μου. Και μετά βλέπει ότι έχω πρόβλημα και πάει και παίρνει το αμάξι.»

Βέβαια, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε εδώ ότι υπάρχουν και ελάχιστες περιπτώσεις ατόμων με αναπηρίες (ΑμεΑ) που δεν έχουν αισθανθεί ή βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό, όπως ήδη αναφέρθηκε.

Η Κ.Λ., η οποία είναι Παγκόσμια Πρωταθλήτρια στο άθλημα της ξιφασκίας με αμαξίδιο, στο ερώτημα που της ετέθη για το αν έχει βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό, αναφέρει πως δεν έχει βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό και ο λόγος είναι η προσωπικότητά της:

«Όχι καθόλου. Αλλά να σου πω κάτι; Είναι τέτοιος ο χαρακτήρας μου που δεν θα το επέτρεπα εγώ η ίδια να βιώσω κοινωνικό αποκλεισμό, ρατσισμό, bullying, πές το όπως θες. Δεν έχω σε τίποτα να αισθάνομαι δηλαδή μειονεκτικά με άλλες κοπέλες που μπορεί να περπατάνε και να μην είναι σε αμαξίδιο. Αυτός που θα με κοιτάξει για πρώτη φορά ακόμα και έξω δεν θα δει το αμαξίδιο πρώτα. Θα δει εμένα την Κ.Λ. στο πρόσωπο και μετά θα δει το αμαξίδιο. Ίσως επειδή δεν αφήνω την αναπηρία προς τα έξω να με αντιπροσωπεύει.»

Επίσης, ούτε ο Γ.Σ. δεν έχει δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό διότι αντιμετώπισε την όλη κατάσταση με χαμόγελο και θετικά, σε αντίθεση με άλλους που έχουν αναπηρία:

«Εγώ συγκεκριμένα δεν έχω δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό. Πιστεύω όμως ότι πολλοί στο κομμάτι της αναπηρίας έχουν δεχτεί και πιστεύω ότι πολλοί σαν και εμένα έχουν δεχτεί λόγω της ζωής τους ίσως ή λόγω του τι άνθρωποι είναι. Γιατί η αλήθεια είναι πως με δύο πόδια εγώ μπορώ να περπατήσω όμως ένας άνθρωπος που έχει τύφλωση, ένας άνθρωπος που έχει αμαξίδιο από την ίδια του τη χώρα έχει δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό γιατί δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις σωστές έτσι ώστε να κάνει ακόμα και μία βόλτα αυτός ο άνθρωπος. Η αλήθεια είναι όμως ότι εγώ δεν έχω νιώσει κάτι τέτοιο. Δεν το άφησα κιόλας. Και να υπήρχε αυτό το πράγμα στον περίγυρο, σου είπα είμαι άνθρωπος θετικός, χαμογελαστός, ό,τι δυσκολία και να υπάρχει θα το αντιμετωπίσω με χαμόγελο γιατί πρώτα από όλα θέλω να είμαι εγώ καλά για να έχω και τους άλλους γύρω μου. Οπότε όχι, η αλήθεια είναι δεν το έχω δεχτεί.»

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να επισημάνουμε ότι σε όλες τις περιπτώσεις, αυτό που συνέβαλε στην μείωση των συνεπειών του κοινωνικού αποκλεισμού ή ακόμα και της μη βίωσης του κοινωνικού αποκλεισμού είναι το κοινωνικό περιβάλλον, το οικογενειακό κεφάλαιο. Ειδικότερα, η οικογένεια και οι φίλοι.

Για τον Ο.Μ., αθλητή στα δρομικά αθλήματα, και ειδικότερα στο τρέξιμο, σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι φίλοι του:

«Εντάξει, ευτύχησα να έχω καλούς φίλους που ήμασταν κομπλέ, δεν είχαν πρόβλημα με την αναπηρία μου, δε μου λέγανε κάτι. Με βοήθησαν σε πολλά.»

Για τον Γ.Τ. οι γονείς και η γυναίκα του ήταν τα στηρίγματά του, καθώς και το χωριό:

«Οι γονείς μου ήταν υπερήφανοι για όλο αυτό που είχα κάνει. Εδώ ολόκληρο χωριό κατέβηκε στους Παραολυμπιακούς για να με βοηθήσει [...] Δεν υπήρχε

πρόβλημα. Εντάξει ήταν, και μάλιστα δεν είδα από την γυναίκα μου να με βλέπει διαφορετικά. Σαν ανάπηρο. Εντάξει υπήρχε η αναπηρία αλλά [...]».

Για τον Γ.Φ. η οικογένεια και οι φίλοι του συμπαραστάθηκαν και υπήρξαν πολύ βοηθητικοί - υποστηρικτικοί με την αναπηρία του:

«Αρχικά το περιβάλλον το οικογενειακό με αγκάλιασε και με έκανε να νιώθω ότι δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα με όλη την κατάσταση αυτή. Από την άλλη, η μητέρα μου ήταν πάρα πολύ σκληρή απέναντι μου. Το έκανε όλο αυτό το πράγμα σκόπιμα μπορώ να πω, ώστε εγώ να δυναμώσω και να μη νιώθω ότι οι άλλοι μπορεί να με μειώσουν ή να με προσβάλουν. Πιστεύω πως ο στόχος της ήταν να νιώθω πολύ δυνατός, να πατάω γερά στα πόδια μου. Νομίζω ότι γενικά πατάω γερά στα πόδια μου και σαν άνθρωπος και σαν άνθρωπος με αναπηρία κατ' επέκταση.»

Ο Θ.Β., αθλητής στο μπάσκετ με αμαξίδιο, αναφερόμενος στη συνεισφορά της οικογένειας και των φίλων υπογραμμίζει:

«Ήμουν σε ένα περιβάλλον με φίλους που με αγκάλιασαν από την πρώτη στιγμή και με έβαλαν στο παιχνίδι τους, με έβαλαν στη διασκέδασή τους. Και αυτό με βοήθησε πάρα πολύ. Σε αυτό βοήθησε και η οικογένειά μου που κατά κάποιο τρόπο με έσπρωχνε σε αυτήν την κατεύθυνση να μην κλείνομαι στο σπίτι και να έχω παρέες όπου θα μπορούσα και εγώ να λειτουργήσω φυσιολογικά όπως το κάθε παιδί. Έτσι αυτό με βοήθησε στη μετέπειτα εξέλιξη μου και ενσωμάτωσή μου στο κοινωνικό γίγνεσθαι.»

Συμπερασματικά λοιπόν, βλέπουμε πως οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους αναφέρονται στον κοινωνικό αποκλεισμό, ιδιαίτως στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, στην εκπαίδευση και στη μορφή που για αυτούς προσλαμβάνει, όπως είναι το bullying (ο εκφοβισμός). Επίσης, σημαντικός παράγοντας για τον περιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού είναι το κοινωνικό περιβάλλον και ειδικά η οικογένεια και οι φίλοι, οι οποίοι βοήθησαν και βοηθούν στο να μη γίνεται η αναπηρία το πρόβλημα στην κοινωνική τους ζωή.

4.3.2. Ο Κοινωνικός πόνος

Ο κοινωνικός πόνος αναφέρεται στην συναισθηματική κατάσταση που αισθάνεται ο άνθρωπος που βιώνει την αναπηρία, όπως κατάθλιψη, απογοήτευση, ζήλια, σκέψεις αυτοχειρίας-αυτοκτονίας, βίας, και γενικώς ό,τι μας έχουν πει οι ίδιοι μέσα από τη συνέντευξή τους.

Σύμφωνα με τον Ο. Μ., αθλητή στο τρέξιμο, αισθάνεται μια ενδιάμεση κατάσταση, δηλαδή ούτε λυπημένος αλλά ούτε και χαρούμενος, διότι ο ίδιος έχει περάσει στη φάση της συνειδητοποίησης και αποδοχής της αναπηρίας του:

«Δεν είμαι ούτε στεναχωρημένος, λυπημένος, αλλά ούτε και 100% χαρούμενος, ας το πούμε. Ξέρεις ότι είναι ένα πρόβλημα που θα το κουβαλάς σε όλη σου τη ζωή και σίγουρα όταν μεγαλώσεις και άλλο κάποια στιγμή θα επιδεινωθεί.»

Βέβαια, συνεχίζοντας τη διήγησή του, τόνισε πως για τον ίδιο αυτό που μέτρησε στο να μην υποτροπιάσει ψυχολογικά και συναισθηματικά είναι η οικογένεια και οι φίλοι του.:

«Όλοι με αγκάλιασαν σωστά. Η οικογένειά μου και φυσικά οι φίλοι μου. Δε μου έχουν πει κάτι. Δεν με έκαναν να αισθανθώ ούτε για μια στιγμή πως είμαι

διαφορετικός. Όλοι με αντιμετωπίζουν σαν φυσιολογικό παιδί. Δεν έχω δηλαδή κάποιο θέμα.»

Ο Γ.Τ., αθλητής στο άλμα εις μήκος τονίζει τη συναισθηματική κατάσταση που βίωσε από το συμβάν του ατύχηματος αλλά σε 2 φάσεις. Το ατύχημα που του συνέβη, έλαβε χώρα στο χωράφι, στο χωριό του και είχε ως συνέπεια να χάσει το χέρι του και να η αναπηρία του είναι η διπληγία. Όσον αφορά τις φάσεις, η πρώτη φάση είναι η παιδική ηλικία και η δεύτερη φάση είναι σε μεγαλύτερη ηλικία, για την ακρίβεια από την εφηβεία, όπου και ξεκίνησε τον αθλητισμό μέχρι και την πρώιμη ενηλικίωση, που ουσιαστικά ισχύει μέχρι και σήμερα. Όσον αφορά την πρώτη φάση, δηλαδή της παιδικής ηλικίας, όταν και έπαθε το ατύχημα σε ηλικία 8 ετών, λόγω του ότι δεν είχε συνειδητοποιήσει τη σοβαρότητα της κατάστασης, δεν καταλάβαινε και πολλά:

«Τι σου έχει συμβεί σε αυτή την μικρή και τρυφερή ηλικία δεν μπορείς να την αξιολογήσεις. Και εγώ ήμουν μικρός, για την ακρίβεια 8 ετών και δεν καταλάβαινα. Έβλεπα να έρχονται και να κλαίνε. Πιο πολύ αυτό γινόταν στο χωριό. Δεν μπορούσαν να κατανοήσουν γιατί έπαθα το ατύχημα [...] εγώ επειδή ήμουν μικρός και έβλεπα τους άλλους να κλαίνε, προσπαθούσα να τους παρηγορήσω και τους έλεγα να μην κλαίνε. Δεν πειράζει, ό,τι έγινε, έγινε, [...] έγινε κάτι [...] στις μικρές ηλικίες δε μπορείς να αντιληφθείς τη σοβαρότητα της κατάστασης και αυτό που σου λέω είναι άκρως βιωματικό, δική μου προσωπική εμπειρία.»

Όσον αφορά τη δεύτερη φάση, της εφηβικής ηλικίας, όπου και ξεκίνησε την ενασχόληση με τον αθλητισμό, σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι νίκες που έκανε στον αθλητισμό και ουσιαστικά έγινε η μεταστροφή και πως από το σημείο που έκλαιγαν και ένιωθαν λύπη για τον ίδιο, τώρα αισθάνονταν υπερήφανοι για τα επιτεύγματά του στο χώρο του αθλητισμού:

«Στην πορεία 10, 12 χρονών άρχισα να κάνω τις πρώτες μου νίκες. Στον αθλητισμό δηλαδή αμέσως πήγα, ας είναι καλά και ο δάσκαλος που με παρότρυνε τότε στις γυμναστικές επιδείξεις. Κέρδισα όταν ήμουν 12 χρονών όλα τα σχολεία της περιφέρειάς μου στο άλμα εις μήκος και ήταν όλα τα παιδιά ενώ με βλέπανε, έλεγαν τότε: πω, πω, πω κοιτάξτε αυτός δεν έχει χέρι, αλλά τι δυνατός αθλητής και όλοι με αγκαλιάσανε. Δηλαδή από εκεί που ήμουν, κοίτα δεν έχει χέρι, δηλαδή στενοχωριόντουσαν για το πρόβλημά μου, μετά ήρθαν και με αγκαλιάσανε όλοι. Και οι καθηγητές που διοργάνωσαν τον αγώνα περιφέρειας. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι ήρθαν και με συγχάρηκαν, με σήκωσαν στα χέρια, δηλαδή με παρότρυναν κιόλας να ασχοληθώ με τον αθλητισμό [...] Με βλέπανε με θαυμασμό και όχι με το μάτι της λύπης.»

Βέβαια, ο Ο.Τ. αισθάνθηκε απογοητευμένος στην αρχή, αμέσως μετά το ατύχημα, αλλά μπροστά στα αθλητικά επιτεύγματα που έκανε ξεπερνούσε κάθε ψυχολογική απογοήτευση που μπορεί να αισθανόταν:

«Απογοητευμένος αισθάνθηκα πιο πολύ στην αρχή, γιατί μερικές φορές ήθελα να κάνω κάτι και δεν μπορούσα να το κάνω, λόγω της αναπηρίας. Αλλά το προσπερνούσα πολύ γρήγορα. Δεν ήμουν ο άνθρωπος που θα κάτσω να κλάψω τη μοίρα μου, επειδή μου έτυχε το ατύχημα. Δεν ξέρω, έτσι, σου λέω πράγματα που αισθανόμουν εγώ εκείνη την στιγμή. Εντάξει, υπήρχε αυτό μέσα στην ψυχή μου πάντα, αλλά δεν ήμουν ο άνθρωπος που θα κάτσει να κλάψει και να πει: πω, πω τι

μου έτυχε τώρα και τέτοια. Μπροστά. Έβλεπα πάντα μπροστά. Και σε αυτό με βοήθησε πολύ ο αθλητισμός και ιδιαίτερα οι πρώτες νίκες που έκανα.»

Για τον Γ. Σ. η αναπηρία τον προβλημάτισε ιδιαίτερα σε μικρή ηλικία, αλλά όσο μεγάλωνε, όπως διακρίνει ο ίδιος, προσέγγισε την αναπηρία του με θετική σκέψη. Όπως ο ίδιος δήλωσε στη συνέντευξή του, εξαρτάται από τον καθένα ξεχωριστά πως θα το αξιολογήσει και πως θα το διαχειριστεί:

«Κοίταξε, αισθάνθηκα παράξενα, όταν ήμουν μικρός. Δηλαδή, όταν αρχίζεις και βλέπεις τα παιδάκια που τρέχουν, να παίζουν μπάλα ή να έχουν μία δεξιότητα που εσύ δεν έχεις αναρωτιέσαι ότι κάτι δεν πάει καλά [...] Εκεί υπάρχει ένα πρόβλημα και μία εσωστρέφεια και νομίζω ότι είναι κομβικό για ένα παιδί στην ηλικία πώς θα το χειριστεί. Μετά πας στο γυμνάσιο, πάλι έχεις τα ίδια θέματα.»

Δυστυχώς, ο Γ.Σ πίστευε πως η αναπηρία είναι αποτέλεσμα της τιμωρίας του Θεού:

«Θυμάμαι ότι, όταν ήμουν πιο μικρός έτσι γύρω στο νηπιαγωγείο, νόμιζα ότι κάποιος με τιμωρεί για αυτό το πράγμα που έχω [...] δηλαδή ο Θεός με τιμωρεί, [...] Το βασικό είναι να περάσεις από τη φάση της άρνησης στην εξωτερίκευση και μετά να μπορέσεις να το αποδεχθείς και να το κάνεις όπλο, δεν είναι κάτι που το πετυχαίνουν όλοι νομίζω. Σου είπα είναι λίγο τετριμμένο αλλά δε νομίζω ότι το πετυχαίνουν όλοι. [...] Είναι πολύ παράξενη η αναπηρία γενικώς [...] Νομίζω ότι θέλει φιλοσοφία η κατάσταση, ειδικά αν έχεις μία αναπηρία που σου παρουσιάστηκε σε πάρα πολύ μικρή ηλικία, και που φαίνεται με γυμνό μάτι. Θα μπορούσαν να έχουν ένα ψεύτικο πόδι και να μην το καταλαβαίνεις καν, να μην καταλαβαίνεις ότι είναι ανάπηροι. Τι γίνεται; Το σκέφτεσαι. Έχεις περίγυρο, το χτίζεις, το δουλεύεις μέσα σου. Σκέφτεσαι για παράδειγμα ποια είναι τα θετικά, ποια είναι τα αρνητικά. Πώς μπορείς να το χειριστείς. Και νομίζω ότι αν το λειτουργήσεις καλά, γίνεται όπλο.»

Για την Α. Χ. ο κοινωνικός πόνος υπήρξε και υπάρχει έντονος. Μάλιστα, η ίδια παίρνει και αγωγή για την καλύτερη διαχείριση της ψυχολογικής της κατάστασης:

«Εννοείται πως έχω αισθανθεί θυμό, απογοήτευση ή στενοχώρια και τα έχω βάλει και με τον εαυτό μου γιατί να είμαι εγώ έτσι; [...] Έχω περάσει και κατάθλιψη. Παίρνω και αγωγή. Εννοείται. Από τα 18 μου μέχρι και τώρα. Κοίτα να σου πω κάτι. Όταν βλέπεις τον εαυτό σου διαφορετικό στον καθρέφτη δεν είναι εύκολο είτε είσαι εκ γενετής είτε το παθαίνεις από ατύχημα.»

Ο Α.Τ. αντιμετωπίζει την κατάστασή του με κατάθλιψη και σκέψεις αυτοχειρίας. Στη συνέντευξή του επισημαίνει το στάδιο της κατάθλιψης και τη σκέψη της αυτοχειρίας:

«Το στάδιο της κατάθλιψης αλλά και το στάδιο της αυτοκτονίας. Και σε προσωπικό επίπεδο, αλλά κι από ότι έχω συζητήσει με πολλούς γνωστούς που βρέθηκαν στη δική μου κατάσταση, το αντιμετώπιζαν, το σκέφτηκαν, και κάποιοι το έχουν κάνει. Κάποιοι το έχουν κάνει, έχουν αυτοκτονήσει γιατί δεν άντεξαν την κατάσταση. Έχουν διαλυθεί οικογένειες, γιατί επίσης δεν άντεξαν την κατάσταση. Γιατί όταν η περιρρέουσα ατμόσφαιρα είτε σε οικογενειακό περιβάλλον είτε στο ευρύτερα κοινωνικό περιβάλλον δεν σε διευκολύνει, είτε

γιατί δεν ξέρει τον τρόπο είτε γιατί δεν έχει τη δυνατότητα, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα βεβαίως ο πόνος σου να γίνεται αβάσταχτος. Να μην έχεις επιλογές.» Αυτό που βοήθησε τον Α.Τ. να ξεπεράσει τα στάδια της κατάθλιψης και της αυτοκτονίας ήταν η δουλειά, η εργασία που βρήκε και τον οδήγησε σε έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης:

«Είχα πληροφορηθεί, ότι γίνονται διορισμοί στο δημόσιο και μάλιστα θα προσλάμβαναν και ένα ποσοστό ατόμων με αναπηρίες, και λέω θα το κοιτάξω και μπήκα στη διαδικασία αυτή και έτσι ήρθα στην Αθήνα. Οπότε μετά μπαίνοντας σε αυτή τη δράση, άλλαξε η σκέψη μου, άλλαξε το συναίσθημά μου και άλλαξε βέβαια και η συμπεριφορά μου σε όλο αυτό [...] με το που ξεκίνησα και μπήκα στη δράση για να εργαστώ, άλλαξε ο τρόπος της σκέψης μου, ότι θέλω να το κάνω και αυτό. Η εργασία μου έδωσε μεγαλύτερο και πιο όμορφο συναίσθημα - θετικό συναίσθημα για την ακρίβεια - οπότε σαν αποτέλεσμα με είχε οδηγήσει στο να αλλάξει η συμπεριφορά μου. Γιατί στον άνθρωπο έτσι συμβαίνει. Η σκέψη δημιουργεί συναίσθημα και το συναίσθημα δημιουργηθεί τη συμπεριφορά που έχουμε στη ζωή μας.»

Σήμερα ο Α.Τ. με μία λέξη αισθάνεται νικητής στη ζωή:

«Θα το πω με μία λέξη, νικητής. Και υπογράμμιση από κάτω με απεριόριστες στιγμές ευτυχίας [...] Και επίσης, με μία πιο έντονη υπογράμμιση και με απέραντη ευγνωμοσύνη για αυτό που έφερα στη ζωή μου και το τονίζω ότι το έφερα στη ζωή μου, γιατί δικιά μου επιλογή είναι να φέρω το ατύχημα στη ζωή μου και την κατάσταση της αναπηρίας μου [...]

Και με ανάγκασε -και τονίζω τη λέξη με ανάγκασε- η κατάσταση αυτή της ζωής μου να βρω το σκοπό της ζωής μου, ο οποίος σκοπός της ζωής μου είναι αυτό το οποίο συμβαίνει να κάνω τώρα να πηγαίνω στα σχολεία, δημοτικά γυμνάσια και λύκεια και να μεταλαμπαδεύω στους νέους και πολλές φορές και στους εκπαιδευτικούς τη δύναμη της θέλησης, τη δύναμη της απόφασης-δέσμευσης και την τεράστια και απεριόριστη δύναμη που έχει ο άνθρωπος στο να μπορώ, το οποίο τι σημαίνει το να μπορώ; Ότι η ζωή επειδή έχει τα πάντα, οτιδήποτε και να φέρουμε στη ζωή μας, από μία αναπηρία, από ένα θάνατο, από μία καταστροφή και τα λοιπά είμαι σε θέση να το δεχτώ, να το στηρίξω αυτό το γεγονός και να το ξεπεράσω. Γιατί όπως έλεγε ένας σοφός γέρος δεν υπάρχει ωκεανός χωρίς φουρτούνα. Όταν θελήσουμε να κάνουμε τον ωκεανό χωρίς φουρτούνα αυτό είναι μία τεράστια ψευδαίσθηση που εκεί σίγουρα θα πνιγούμε [...]

Σημασία έχει να γίνουμε εμείς καλοί καπετάνιοι για να κυκλοφορούμε και να ταξιδεύουμε στον ωκεανό. Γιατί ο ωκεανός έχει τα πάντα, έχει και φουρτούνα, έχει και μπουνάτσα, έχει τρικυμίες, έχει θεομηνίες, έχει τα πάντα. Τυφώνες, έχει τα πάντα. Σημασία έχει να γίνουμε εμείς καλοί καπετάνιοι για να ταξιδεύουμε το καράβι μας μέχρι εκεί που μας πάει.»

Από την άλλη πλευρά, ο Γ.Σ. υποστηρίζει στην συνέντευξη ότι ποτέ δεν βίωσε ή αντιμετώπισε τον κοινωνικό πόνο, δεδομένου ότι αγνοεί και προσπερνά τα αρνητικά «βλέμματα» των ανθρώπων:

«Πολλοί άνθρωποι μου λένε για τα βλέμματα, άνθρωποι που είναι όπως εγώ. Εμένα δεν με πειράζουν τα βλέμματα. Ίσα-ίσα ξέρω ότι αυτό είναι κάτι περίεργο, είναι κάτι παράξενο, είναι κάτι ενδιαφέρον [...] Κάποια βλέμματα που ίσως είναι

πολύ επίμονα τα αγνοώ. Γενικά αγνοώ οτιδήποτε αρνητικό στη ζωή μου. Γιατί αυτό μου κάνει καλό. Δεν έχει να κάνει με εμένα. Γενικά σαν άνθρωπος, είτε έχεις αναπηρία είτε δεν έχεις, πρέπει να αγνοείς τα αρνητικά και να ευνοείς τα θετικά. Γιατί τα περισσότερα από αυτά τα βλέμματα είναι περιέργειας και είναι φυσιολογικό. Καλό είναι όσο μπορούμε να έχουμε τρόπους, αλλά υπάρχουν άνθρωποι που κοιτάνε κάποιους που δεν έχουν αναπηρία και τους κοιτάνε όντως πάλι έτσι. Δεν έχει να κάνει με την αναπηρία, έχει να κάνει και με τον άνθρωπο. Ο άλλος σε κοιτάει περίεργα. Επιπλέον, αν εσύ είσαι λυπημένος με αυτό που έχεις και φαίνεται, ίσως σε λυπηθεί. Αν όμως εσύ είσαι καλά, θα δεις στα μάτια του τις περισσότερες φορές σε ένα δέος, μία ευχαρίστηση. Μπορεί να σου πει μπράβο.»

Ο Α.Β. δεν αισθάνθηκε ιδιαίτερα τον κοινωνικό πόνο, δεν βίωσε κατάθλιψη ή τάσεις αυτοκτονίας λόγω της ιδιοσυγκρασίας και στάσης ζωής. Στη συνέντευξή του τονίζει πως δεν ήταν ιδιαίτερα ευτυχισμένος, αλλά σκεφτόμενος τα χειρότερα, έβλεπε πως ήταν σε σαφώς καλύτερη θέση:

«Κοίτα δεν θα έλεγα ευτυχισμένος σίγουρα, αλλά δεν θα έλεγα όμως ότι ήμουν και δυστυχισμένος. Είχα όλα εκείνα τα οποία με έκαναν χαρούμενο τις περισσότερες φορές, και με έκαναν να μη δυσανασχετώ με την αναπηρία μου γιατί δεν μπορούσα να τρέξω, να παίξω κάποια παιχνίδια ή να πηγαίνω με φίλους να διασκεδάσω όπου εκεί υπήρχε πρόβλημα προσβασιμότητας. Ναι μεν με πείραζαν κατά κάποιο τρόπο, γιατί κάποια πράγματα μου έλειπαν αλλά δεν οδηγούσαν στην κατάθλιψη. Ναι μεν ήθελα πράγματα, αλλά έλεγα το εξής: κοίταγα πάντα γύρω μου τι υπάρχει και συγκρινόμουν με το χειρότερο τις περισσότερες φορές.»

Αυτός ο τρόπος σκέψης ήταν η άμυνά του για να ανταπεξέλθει στην πραγματικότητα:

«Για να μπορώ και εγώ να ισορροπώ. Ναι μεν ήθελα το καλύτερο αλλά κοίταγα και πίσω τι γίνεται. Και είχα περισσότερα από ότι κάποιοι άλλοι με λιγότερα προβλήματα από εμένα.»

Σήμερα, ο Α.Β. αισθάνεται καλά και αυτό οφείλεται στο ότι κάνει πράγματα που τον γεμίζουν και που στόχο έχουν την προσφορά προς τον συνάνθρωπο, μέσα από τις ομιλίες που κάνει στα σχολεία και την κοινωνική προσφορά του Σωματείου στο οποίο προεδρεύει:

«Αισθάνομαι πολύ καλά. Καταρχάς με γεμίζει αυτό που κάνω. Με γεμίζει γιατί είμαι από μία θέση προσφοράς. Και όταν κάνεις πράγματα τα οποία διευκολύνουν και βοηθούν ανθρώπους να ξεφύγουν από δύσκολες καταστάσεις νιώθεις μέσα σου μία απίστευτη ευχαρίστηση. Και αυτό με γεμίζει απόλυτα στο χώρο που γεμίζω. Επίσης έχω μία οικογένεια φτιάξει που είμαι και από αυτήν πολύ χαρούμενος. Οπότε το μόνο που ζητάω είναι να έχω την υγεία μου όσον αφορά παθολογική και λίγο το άλλο περισσότερο και τίποτα άλλο περισσότερο. Έχω γυρίσει όλο τον κόσμο είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό μέσα από αυτή τη θέση. Έχω δει πράγματα, έχω τεράστιες εμπειρίες από τη ζωή και γύρω από την αναπηρία.. Είμαι γεμάτος θα έλεγα. Και ευχαριστώ το Θεό για αυτό γιατί θα μπορούσαν να είναι χειρότερα τα πράγματα.»

Η Κ.Λ., η οποία είναι αθλήτρια στην ξιφασκία σε αμαξίδιο, στην αρχή αισθάνθηκε πολύ δύσκολα με την αναπηρία της, καθώς η αναπηρία της προέκυψε

από αυτοκινητιστικό δυστύχημα και σε ηλικία 29 ετών και όπως μας λέει η ίδια στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο, οι πρώτοι μήνες ήταν ιδιαίτερα δύσκολοι:

«Κοίτα να δεις οι πρώτοι μήνες ήταν πολύ δύσκολοι. Η αλήθεια είναι ότι δεν το είχα συνειδητοποιήσει ότι θα είναι κάτι τόσο πώς να στο πω [...] τόσο σοβαρό διότι δεν το πίστευα γιατί είχα τόσο πολλή αγάπη γύρω μου και φροντίδα από τον κόσμο και από τους συγγενείς από τους φίλους από όλα αυτά που πέρασε ο καιρός και δεν το κατάλαβα. Όταν άρχισε να περνάει όμως ο καιρός το κομμάτι αυτό [...] μάλλον το κομμάτι της οργής που λένε που αρχικά υπάρχει ένα μέρος θλίψη, οργή και όλα αυτά γιατί σε μένα, γιατί το ένα, γιατί το άλλο, δεν το έζησα ποτέ να σου πω την αλήθεια. Ποτέ.»

Σύμφωνα με τα στοιχεία της συνέντευξης, η Κ.Α. ξεπέρασε το δύσκολο κομμάτι της αρχής της αναπηρίας της με τη βοήθεια της οικογένειας και των φίλων. Βλέπουμε την έντονη παρουσία και στήριξη της οικογένειας στην προσπάθεια της Κ.Α. να ξεπεράσει δυσκολίες συναισθηματικής φύσεως που προκαλεί η κατάσταση της αναπηρίας. Ακόμη, ελπίζει πως κάποια στιγμή θα περπατήσει ξανά και θα γίνει καλά και στηρίζεται στην εξέλιξη της τεχνολογίας, ιδιαίτερα στα άτομα με αναπηρίες, Βέβαια για την Κ.Α. σημαντικό ρόλο έπαιξε και η προσωπικότητά της:

«Με βοήθησε πάρα πολύ βασικά θεωρώ η προσωπικότητά μου. Ότι είμαι δυνατός χαρακτήρας, ότι είμαι δραστήρια. Δεν άφησα δηλαδή την αναπηρία να με επηρεάσει. Αποδέχτηκα πολύ γρήγορα το αμαξίδιο [...] Είμαι παράδειγμα - όλοι μου το λένε- ότι πάρα πολύ γρήγορα εξελίχθηκα με την αναπηρία και ότι δεν την άφησα να επηρεάσει σαν προσωπικότητα, σαν χαρακτήρα. Δεν στο κρύβω ότι δεν το βγάζω μέσα από το μυαλό μου ότι μπορεί κάποια στιγμή να περπατήσω ξανά. Δεν το έχω βγάλει δηλαδή από το μυαλό μου. Δηλαδή Ok το έχω αποδεχτεί, ζω με αυτό, η καθημερινότητά μου, οι συνήθειές μου, ο τρόπος ζωής μου τα πάντα έχουν αλλάξει. Αλλά δεν βγάζω από το μυαλό μου αυτή τη σκέψη ότι μπορεί να περπατήσω ξανά και δεν δέχομαι και κανένας να μου κόβει την ελπίδα. Επειδή πιστεύω πολύ στην τεχνολογία γιατί έχει αποδειχτεί ότι η τεχνολογία προχωράει με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Αλλά δε μπορώ να πω πραγματικά δηλαδή, ότι αυτοί που με ξέρουν κιόλας δηλαδή ότι δεν έχω αλλάξει και ότι OK πέρασα στενοχώρια, πέρασα στιγμές που θα έβαζα τα κλάματα και όλα αυτά αλλά όχι τόσο έντονα όσο το περνάνε άλλα άτομα. Δηλαδή δεν έπαθα αυτήν την κατάθλιψη που λένε να κλειστώ στον εαυτό μου [...] Πέρασα μία μικρή θλίψη, ναι, γιατί είχα μία στρωμένη ζωή, είχα τη δουλειά μου, ήμουν στα 29 μου, ήμουν ξέρεις πολύ δραστήρια και ξαφνικά ξέρεις άλλαξε όλο αυτό μέσα σε δευτερόλεπτα. Είναι λογικό.»

Για την Α.Ν., η οποία γεννήθηκε με σπαστική τετραπληγία, δεν υφίσταται ο κοινωνικός πόνος. Έμαθε να ζει με την αναπηρία της και πλέον δεν την ενοχλεί. Μάλιστα, εστιάζει πολύ στην στήριξη της οικογένειά της:

«Δεν το σκέφτομαι και πάρα πολύ. Όταν είναι εκ γενετής. Όταν είσαι πολλά χρόνια έτσι σε μία κατάσταση δηλαδή μαθαίνεις να ζεις με αυτό. Είναι καθημερινότητα. Επειδή έχω πολύ καλή οικογένεια και η αδερφή μου είναι πάρα πολύ cool με βοηθάει πάντα, είναι πάντα δίπλα μου. Η οικογένειά μου είναι πάντα δίπλα μου. Δεν έχω αισθανθεί και πάρα πολύ ψυχολογική πίεση, αποκλεισμό και τα λοιπά. Δεν το έχω αισθανθεί και πάρα πολύ αυτό. Όμως, όταν το αισθάνομαι,

δεν το σκέφτομαι και πάρα πολύ [...] Περνάει από το μυαλό μου και φεύγει αμέσως. Κατάλαβες.»

Τον κοινωνικό πόνο δεν βιώνει ούτε ο Π.Σ. καθότι η οικογένειά του, εξαρχής του εξήγησε την κατάσταση του, ότι ήταν κάτι που έγινε και πως προκλήθηκε από τα απανωτά χειρουργεία, και αυτό τον βοήθησε πολύ στη μετέπειτα ζωή του, όπως τονίζει ο ίδιος, προσθέτωντας:

«Έχουμε συζητήσει ότι γεννήθηκα έτσι, προκλήθηκε από τα χειρουργεία μου, έγινε τι να κάνουμε; Ήταν κάτι που έτυχε. Και μου εξήγησαν ότι προσπαθούσαν να κάνουν ότι μπορούν για να βελτιώσουν την κατάστασή μου. Από εκεί και πέρα δεν μπορούσαν να κάνουν κάτι άλλο. Έκαναν το ανθρωπίνως δυνατό. Αυτό έτυχε. Ό,τι μπόρεσαν, το έκαναν. Ό,τι χειρουργείο χρειάστηκε, ό,τι υποστήριξη χρειάστηκε.»

Η Σ.Η., που είναι αθλήτρια του Boccia και είναι 23 ετών, έχει αισθανθεί κοινωνικό πόνο με τη μορφή της στενοχώριας και της απογοήτευσης, όπως αναφέρει η ίδια. Συγκεκριμένα, στην συνέντευξή της τονίζει:

«Ένοιωσα στεναχώρια και απογοήτευση γιατί βγαίνω έξω και με δείχνουν στο δρόμο, γελάνε ή υπάρχουν κάποια παιδάκια με τη μαμά τους και λένε οι γονείς τους, δες το κορίτσι που είναι [...] που είμαι ή με το χειρήλατο ή με το καρότσι. Το καρότσι το χρησιμοποιώ στο παιχνίδι. Και με δείχνουν και με βλέπουν σαν να έχω έρθει από άλλο πλανήτη. Αυτό μου δημιουργεί στενοχώρια και απογοήτευση.»

Η Σ.Η. αναφέρει μάλιστα και ένα προσωπικό βιοματικό περιστατικό που την έκανε να αισθανθεί στενοχώρια και απογοήτευση:

«Στο δρόμο στο χωριό το καλοκαίρι είχα πάει βόλτα με τον ξάδελφό μου και είδα ένα παιδί και γυρνάει και λέει: πως ο Θεός κάνει κάτι πράγματα που δεν το πολυκατάλαβα, αλλά ο τόνος της φωνής του ήταν ιδιαίτερα υποτιμητικός [...] κι εγώ τον κοίταξα και του λέω τι εννοείς; Δεν τον ήξερα. Και μου λέει γιατί; Πιστεύω ότι για εμένα πήγε γιατί παραγγείλαμε καφέ και ήμασταν εμείς οι 2. Δηλαδή εγώ και ο ξάδερφός μου. [...] Σε ένα άλλο περιστατικό πρωταγωνιστής ήταν ένας σερβιτόρος. Και γυρνάει και με κοιτάει και μου λέει έχεις εσύ πρόβλημα; Του λέω ναι έχω πρόβλημα. Σε ενοχλεί; Και ανέφερε κάτι για το Θεό που κάνει κάτι πράγματα, που να σου πω την αλήθεια δεν το πολυκατάλαβα [...] Αλλά εγώ στενοχωρήθηκα γιατί [...] Ο Θεός μας δίνει ένα πρόβλημα για να μας κάνει καλύτερους ανθρώπους. Αυτό πιστεύω εγώ.»

Πλέον η ίδια το έχει συνηθίσει όλο αυτό και δεν της κάνει καθόλου εντύπωση αλλά ούτε και την ενοχλεί:

«Έχω συνηθίσει να με κοιτάνε λες και είμαι από άλλο πλανήτη και δε δίνω σημασία. Ναι μεν στεναχωριέμαι αλλά δε δίνω σημασία. Γιατί ο κάθε άνθρωπος πιστεύει κάτι διαφορετικό [...] είναι κάποιες καταστάσεις που με στεναχωρούν.»

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων και συζητήσεων δείχνουν πως ο κοινωνικός πόνος υπάρχει και εμφανίζεται με διαφορετικές μορφές συναισθηματικής και ψυχολογικής έκφρασης, όπως στενοχώρια, θλίψη, φόβος, απογοήτευση, κατάθλιψη, καθώς μέχρι και σκέψη για αυτοκτονία. Αναμφίβολα, αυτό εξαρτάται από τον άνθρωπο. Αυτό που επίσης αξίζει να τονίσουμε είναι πως είτε η αναπηρία αφορά εκ γενετής άτομα είτε την απέκτησαν στην πορεία της ζωής τους, βλέπουμε πως οι απαντήσεις ποικίλλουν, ως προς το

αν έχουν αισθανθεί κοινωνικό πόνο αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τον εκφράζουν. Ωστόσο, όλοι οι συμμετέχοντες στη συνέντευξη συμφώνησαν πως ο κοινωνικός πόνος και η διαχείρισή του εξαρτάται από τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, από την ιδιοσυγκρασία του, από τον τρόπο που θα αντιδράσει στην αναπηρία και γενικώς από την προσωπικότητά του.

4.3.3 Ο Αθλητισμός ως μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης

Σε αυτό το υποκεφάλαιο συνοψίζεται όλη η εργασία, ολόκληρος ο στόχος του παρόντος πονήματος. Απαντά στο ερώτημα κατά πόσον βοηθά ο Αθλητισμός στην κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων με κινητικές αναπηρίες.

Για τον Ο.Μ., ο οποίος είναι αθλητής στα δρομικά αθλήματα, και συγκεκριμένα στο τρέξιμο, με εκ γενετής κινητική αναπηρία, ο αθλητισμός τον έχει μάθει όταν πέφτει, να σηκώνεται. Μάλιστα αναφέρει πως έχει αντιληφθεί ότι ο κόσμος δεν ασχολείται τόσο με τον Αθλητισμό στα Άτομα με Αναπηρίες και αυτό δείχνει τη μη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης στις προσπάθειές τους:

«Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Στον αθλητισμό αισθάνεσαι χαρές και λύπες. Πέφτεις και σηκώνεσαι. [...] Όταν δεν πέρασα στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Ρίο και δεν πήγα στο Ρίο, στεναχωρήθηκα πάρα πολύ. Αλλά δεν το έβαλα κάτω, πείσμουσα, είπα θα συνεχίσω και τη νέα χρονιά και κατάφερα να πάω στο παγκόσμιο του Λονδίνου, όπου είδα για πρώτη φορά πώς είναι μία μεγάλη διοργάνωση διότι εδώ πέρα δυστυχώς ο κόσμος δεν τα παρακολουθεί καθόλου και δεν υποστηρίζει καθόλου. Όχι μόνο το Παγκόσμιο, αλλά και τους Παραολυμπιακούς και γενικά τον Αθλητισμό σε Άτομα με Αναπηρίες.»

Για τον Ο.Μ. όμως η ωφέλεια δεν είναι μόνο πνευματική, καθώς όπως μας εξηγεί το όφελος είναι και σωματικό. Αυτό μας το εξηγεί σε συνέχεια του ερωτήματος περί της ωφέλειας του αθλητισμού και το κατά πόσο ο αθλητισμός βοηθάει γενικότερα στη ζωή του Ατόμου με Αναπηρίες :

«Και σωματικά σίγουρα. Και σωματικά εντάξει εγώ άρχισα από μικρή ηλικία, ήξερα ότι ήθελα να ασχοληθώ με τον αθλητισμό, έκανα από μικρός από όταν το έπαθα, διότι το έπαθα στη θερμοκοιτίδα, και έκανα φυσικοθεραπείες και εργοθεραπείες δύο φορές τη βδομάδα τουλάχιστον. Αλλά από εκεί και πέρα μόλις πήγα 18 χρονών είδα ότι ο αθλητισμός μπορεί να σε βοηθήσει περισσότερο. Γιατί ζορίζεσαι πιο πολύ, αλλά γυμνάζεσαι καλύτερα και λειτουργούν καλύτερα τα άκρα σου πάνω στο κομμάτι αυτό. Δηλαδή θέλεις να τα κάνεις καλύτερα για να καταφέρεις να περπατήσεις και πιο μακριά και να τρέξεις και πιο γρήγορα και έτσι τα δουλεύεις, τα προπονείς, τα γυμνάζεις για να φέρεις το σώμα σου σε μία καλύτερη κατάσταση, ώστε να ανέβεις επίπεδο.»

Βέβαια στον κοινωνικό τομέα ο αθλητισμός τον έχει βοηθήσει πάρα πολύ και ειδικότερα το κομμάτι της παρέας και των φίλων του:

«Είμαι και ένα παιδί που και ένα άτομο που δεν το ξέρω και να μου πει κάτι δε θα με νοιάζει, δεν με ενοχλεί καθόλου. Γιατί όπως σου είπα έχω και καλή παρέα που ξέρω ότι με νοιάζονται και με υποστηρίζουν, οπότε αρχίζω και είμαι πιο χαλαρός.»

Για τον Γ.Τ., αθλητή με διπληγία, στο τρέξιμο, ο Αθλητισμός έχει βοηθήσει πάρα πολύ τον ίδιο κυρίως σε ψυχολογικό επίπεδο:

«Πάρα πολύ. Και τι να σου πω. Ο αθλητισμός μου έχει μηδενίσει την αναπηρία. Είναι σαν να μην υπάρχει. [...] Μερικές φορές δηλαδή περπατούσα στον δρόμο και ερχόντουσαν και με αγκάλιαζαν, και μου έδιναν συγχαρητήρια. Και ένιωθα υπέροχα που κάποιος άνθρωπος που δεν με ξέρει και που δεν τον ξέρω, έρχεται να με δει και να με συγχαρεί για το αθλητικό μου επίτευγμα.»

Βέβαια, ο Γ.Τ. τονίζει πως το κομμάτι της νοοτροπίας της αναπηρίας σε κοινωνικό επίπεδο έχει αλλάξει, αλλά αυτό είναι ανάλογο με πολλές παραμέτρους. Στο εξωτερικό η αναπηρία δεν υπάρχει, ενώ εδώ στην Ελλάδα τα πράγματα είναι ακόμα πολύ πίσω:

«Κοίταξε, στην πράξη υπάρχει μία δυσκολία. Αλλά έχει αλλάξει λίγο το κλίμα με την αναπηρία λίγο στα μυαλά, στη νοοτροπία. Έξω δεν υπάρχει και αναφέρομαι στο εξωτερικό. Στο εξωτερικό, όπου κι αν πας, σε θαυμάζουν όλοι, έρχονται και σε αγκαλιάζουν. Ούτε καν σε βλέπουν, δηλαδή δεν τους φαίνεται παράξενη η αναπηρία σου [...] σου φέρονται όχι σαν άτομο με αναπηρία, συμπεριφέρονται λες και δεν υπάρχει η αναπηρία. Ήμουν στην Γερμανία, παρεπιπτόντως έχω ταξιδέψει σε όλο τον πλανήτη, και δεν είδα έναν άνθρωπο να με δει με αυτά τα μάτια που βλέπουμε εδώ στην Ελλάδα ένα άτομο με Αναπηρία. Και αναφέρομαι να με δει με το μάτι της λύπης. Να με λυπούνται. Και να τονίζουν και να λένε ότι δεν έχω χέρι και να τονίζουν αυτή τη μειονεξία [...].»

Για τον Γ.Σ. ο Αθλητισμός του δίνει μια αφετηρία για να δει τον εαυτό του και ταυτοχρόνως τον βοηθά στην κατασκευή μιας ταυτότητας, μιας κοινωνικής ταυτότητας, που τη θέλει και που τον βοηθά πολύ στη ζωή του:

«Κοίταξε όσον αφορά εμένα, νομίζω ότι η αφετηρία μου είναι πολύ καλή. Οπότε ο αθλητισμός βοηθάει εμένα στην προσωπική μου ανατροφοδότηση, στο να μπορέσω εγώ να σταθώ πιο καλά, να δω πιο καλά εγώ τον κόσμο και μέσα από μία αλληλεπίδραση να ενσωματωθώ καλύτερα. Αλλά εγώ σου λέω, ότι έχω καλή αφετηρία, νομίζω για τον εαυτό μου, αν μου επιτραπεί να το πιστεύω αυτό το πράγμα. Αν όμως φέρω στο μυαλό μου άλλους αθλητές που ίσως να έχουν λίγο χαμηλότερη αφετηρία ή να εκτιμώ εγώ ότι έχουν λίγο χαμηλότερη αφετηρία, νομίζω ότι τους βοηθάει αυτό. Τους βοηθάει, γιατί αρχικά ξέρεις όλοι έχουμε την ανάγκη να θεωρούμε ότι κάπου είμαστε καλοί και κάτι κάνουμε με επιτυχία. Οπότε ένα είναι αυτό ότι αυτοί εδώ νιώθουν ή οι άνθρωποι εδώ νιώθουν ότι κάνουν κάτι, ότι βγαίνουν από το σπίτι, ότι έχουν μία δραστηριότητα, ότι συστήνονται ως αθλητές, ότι είναι αθλητές. Δηλαδή έχουν μία ταυτότητα. Ξέρεις η ταυτότητα στην εποχή μας είναι το Α και το Ω. Είσαι όμορφος, είσαι έξυπνος, μιλάς 5 γλώσσες, οδηγάς ένα γρήγορο αυτοκίνητο ακόμα και αν είναι απόκτημα. Δεν είναι κάτι το οποίο το κέρδισες με κάτι άλλο πέρα από χρήματα. Έχεις ένα πτυχίο, είναι η ταυτότητά σου. Η εργασία σου είναι η ταυτότητά σου. Όταν ένα άτομο δε μπορεί να εργαστεί, επειδή έχει ένα πρόβλημα, μία αναπηρία ή δε μπορεί να τελειώσει ένα πανεπιστήμιο γιατί έχει ένα πνευματικό πρόβλημα, το ότι είναι αθλητής, η ταυτότητά του τον βοηθάει να δει τον κόσμο και να συστηθεί στον κόσμο σαν αυτό που είναι. Αυτό νομίζω.»

Για την Κ.Χ. ο Αθλητισμός τη βοήθησε πάρα πολύ και την έκανε να αισθάνεται άλλος άνθρωπος όταν έμπαινε στο γήπεδο, προκειμένου να αγωνιστεί, δηλαδή της έδινε μια ψυχολογική ευφορία :

«Βασιλιάς, άρχοντας, όταν έμπαινα στο γήπεδο ήταν άλλη αίσθηση. Αισθανόμουν άλλος άνθρωπος, σαν να μην ήμουν εγώ. Και όμως ήμουν εγώ. Έλεγες είμαι εγώ, είμαι δυνατός. Βοηθούσα και τους άλλους μέσα από την εμπειρία που είχα. Μη νομίζεις, ήταν πολύ ωραία εμπειρία.»

Για τον Α.Τ., Παραολυμπιονίκη στο τρέξιμο, ο Αθλητισμός βοηθά μέσα από τη σύνδεση με τον πραγματικό σου εαυτό και τις αξίες που προέρχονται από την προσωπικότητα του καθενός:

«Βεβαιότατα ναι, βοηθάει πάρα πολύ. Γιατί στον αθλητισμό και στο κομμάτι του πρωταθλητισμού εκεί χρησιμοποιείς τις αξίες σου, γιατί χωρίς αξίες δεν προχωράς, με αποτέλεσμα αυτό να έχει εφαρμογή και στην προσωπική σου ζωή. Γιατί είσαι ο ίδιος, βγάζεις τον πραγματικό σου εαυτό στο κομμάτι του πρωταθλητισμού, που αυτό βέβαια σε βοηθάει στον αθλητισμό, για να φτάσεις ψηλά. Και στη ζωή σου, όταν είσαι ο εαυτός σου, βλέπεις ότι δημιουργείς, έχεις επιτυχίες, σκέφτεσαι τελείως διαφορετικά, αισθάνεσαι διαφορετικά με αποτέλεσμα να έχεις και διαφορετική συμπεριφορά, δηλαδή γίνεσαι αυτό που θέλεις να είσαι.»

Και όσον αφορά το κομμάτι των αξιών, ο Α.Τ. συνεχίζει λέγοντας η ύπαρξη εξαρτάται από την εφαρμογή των αξιών και μια αξία είναι η επιτυχία:

«Ναι αυτό που είπαμε με τις αξίες. Δεν υπάρχει άνθρωπος δηλαδή που να κάνει εφαρμογή των αξιών του... η αξία τι είναι; Η αξία είναι αυτό που σηματοδοτεί το είναι μου. Το τι αξίζω δηλαδή. Η επιτυχία είναι αξία. Η ευγνωμοσύνη, η χαρά, το κέφι, ο ενθουσιασμός, η δράση, η αφοσίωση, ο εστιασμός, όλα αυτά είναι που φτιάχνουν το είναι μου. Αυτό, όταν το κάνεις και στην κοινωνική σου ζωή, που ουσιαστικά είναι προέκταση της προσωπικής σου ζωής. Αυτό το κάνεις και στον πρωταθλητισμό και αυτό είναι εξίσου βασικό, διότι στον πρωταθλητισμό είσαι μόνος σου. Γιατί μιλάμε για ατομικό άθλημα. Και αφού το θέλεις και στην κοινωνική σου ζωή, έχεις εξαιρετικά αποτελέσματα. Ακόμα και όταν δεν έρθουν αυτά τα οποία θέλεις, δεν το βάζεις κάτω και συνεχίζεις. Λες πάμε ξανά, μαθαίνω από αυτό που δεν έχω καταφέρει. Οπότε έτσι φτιάχνω τον εαυτό μου και αυτό έχει συνέπεια να φτιάχνονται και όλοι όσοι είναι γύρω μου. Διότι με βλέπουν ως παράδειγμα. Όσοι θέλουν, όσοι δεν θέλουν, απλά αποχωρούν και φεύγουν.»

Ο Ι.Σ., Παγκόσμιος Πρωταθλητής στο τρέξιμο και με κινητική αναπηρία από ατύχημα, τονίζει πως ο Αθλητισμός είναι η ταυτότητά του, είναι αυτό που τον καθορίζει και που του έχει δώσει αυτοπεποίθηση και κοινωνικοποίηση:

«Ο αθλητισμός για εμένα είναι η ζωή μου. Χωρίς αυτόν δεν θα ήμουν ο Ι.Σ. Είναι η ταυτότητά μου. Μαζί με αυτά τα πόδια λοιπόν είναι και ο αθλητισμός. Αυτός είμαι. Αλλά πιστεύω ότι ο αθλητισμός μου προσφέρει υγεία, μου προσφέρει κοινωνικοποίηση, μου προσφέρει αυτοπεποίθηση. Οπότε είναι για όλους υγιές να αθλούνται, ανάπηρους ή μη. Είναι πολύ σημαντικό το ρητό νους υγιής εν σώματι υγεί. Δεν χρειάζεται να πω κάτι άλλο σε αυτό [...] Και ο αθλητισμός με έχει βοηθήσει, γιατί είναι αυτό που εγώ αγαπάω, κυρίως αυτό που με κάνει ευτυχισμένο. Οπότε όταν πετυχαίνεις σε αυτό, αυτό φαίνεται, φαίνεται στο άτομό σου. Στο ποιος είσαι, στο ότι λάμπεις. Οπότε όταν πετυχαίνεις σε αυτό που αγαπάς και σε αυτό που έχεις καταπιαστεί, έχεις ή δεν έχεις πόδια, γίνεσαι αντιληπτός σε όλους και από όλους. Για τον άντρα ξέρεις είναι πιστεύω

σημαντικό να έχει μία ταυτότητα. Όχι ότι δεν είναι για την γυναίκα, αλλά εγώ μιλάω από τη πλευρά μου.»

Βέβαια, για τον Ι.Σ. το πιο βασικό είναι οι άνθρωποι που τον περιστοιχίζουν, είτε είναι ο προσωπικός του περίγυρος είτε είναι οι συναθλητές του και γενικότερα τα άτομα από τον χώρο του Αθλητισμού:

«Θα σου πω το 50% της ζωής μου είναι ο αθλητισμός. Γιατί λέω το 50%; Γιατί για εμένα το 50% της επιτυχίας σου έχει να κάνει με σένα, το άλλο 50% με τους ανθρώπους γύρω σου. Μη σου πω και παραπάνω με τους ανθρώπους, απλά στο βάζω για να είμαστε ρεαλιστές. Αφού έχουμε τον εαυτό μας, προσέχουμε τον εαυτό μας. Αν ήμασταν μόνοι μας σε αυτό τον κόσμο, τι θα κάναμε; Δεν θα υπήρχε νόημα. Άρα το πιο σημαντικό είναι οι άνθρωποι γύρω μας και πώς μετά είμαστε εμείς. Να στο πω πιο απλά: Θέλουμε να έχουμε παρέα. Και φαγητό να μην έχεις, και νερό να μην έχεις, και υγεία να μην έχεις, αν έχεις ανθρώπους δίπλα σου, θα σε βοηθήσουν. Αν δεν έχεις ανθρώπους δίπλα σου, τι να τα κάνεις όλα αυτά; Θα τρελαθείς. Επειδή είσαι μόνος σου. Για μένα πρώτα είναι οι άνθρωποι, οι ανθρώπινες σχέσεις και μετά η υγεία. Πιστεύω ότι για να είσαι υγιής και ευτυχισμένος, πρέπει να έχεις ανθρώπους δίπλα σου. Οπότε πρώτα οι άνθρωποι και μετά ο εαυτός σου. Και δεν σημαίνει ότι κοιτάς πρώτα τους άλλους και μετά εσένα. Εγώ αναφέρομαι στο ψυχικό κομμάτι. Πρώτα κοιτάς να είσαι εσύ καλά, όμως για να έχεις καλά και τους άλλους. Γιατί αν έχεις καλά μόνο τους άλλους, δεν θα είσαι εσύ καλά. Είναι αλληλένδετο βασικά.»

Ο Α.Β., αθλητής στο μπάσκετ με αμαξίδιο, με κινητική αναπηρία που απέκτησε από ατύχημα, ο Αθλητισμός βοηθά όχι μόνο στην κοινωνική ένταξη, αλλά και στη γνώση του τι είναι ο ειδικός αθλητισμός. Όπως ο ίδιος υποστηρίζει, αυτό γίνεται γνωστό και μέσα από τα σχολεία, όπου πλέον γίνονται συζητήσεις για τον ειδικό αθλητισμό:

«Ο αθλητισμός σου γεμίζει τις ώρες ευχάριστα, σου βελτιώνει τη φυσική σου κατάσταση πέρα από το βασικό της κοινωνικής ένταξης. Τα τελευταία χρόνια έχουμε μεγάλες διακρίσεις με παραολυμπιονίκες η Ελλάδα. Αρχίζει και μπαίνει στα σχολεία δειλά-δειλά το θέμα του αθλητισμού των παιδιών με αναπηρία, η διάδοση του αθλήματος του ειδικού αθλητισμού μπαίνει και σε σχολεία. Οι ομάδες μας κάνουν και επιδείξεις σε γυμνάσια-λύκεια και έτσι διαδίδεται ας πούμε και η αναπηρία ως μήνυμα, ότι είμαστε και εμείς εδώ, ο διπλανός σου, ίσος προς ίσο. Δίνουμε το μήνυμα ότι η ζωή, παρότι είναι δύσκολη, να μην τα παρατάτε. Δείτε και μας τι έχουμε πετύχει, πάρτε και από εμάς κάποια πράγματα αισιοδοξίας. Και έτσι αυτό το αλισβερίσι, αυτό το δούναι και λαβείν, πιστεύω μέσω του αθλητισμού έχει βοηθήσει και νέα παιδιά. Έτσι θυμάμαι κλασικά παραδείγματα, μπαίνοντας σε σχολεία, τα παιδιά στην αρχή βλέποντας κάποιον να παίζει, παράδειγμα μπάσκετ με καρότσι, ήταν απομακρυσμένα, το βλέπανε κάπως σοκαρισμένα θα έλεγα. Και στη συνέχεια στο τέλος του αγώνα, μας πλησίαζαν και θέτανε απίστευτες ερωτήσεις. Κάποιες ερωτήσεις ήταν: Πώς το έπαθες; Πώς γυρνάς τη ρόδα, πώς τρέχεις τόσο πολύ, πώς βάζεις το καλάθι; Υπήρχε μία τέτοια σχέση στο τέλος μιας επίδειξης.»

Η Κ.Λ., Παγκόσμια Πρωταθλήτρια στην ξιφασκία με αμαξίδιο, τονίζει πως ο αθλητισμός την έχει βοηθήσει στην κοινωνικοποίησή της, στο να βρει φίλους

αλλά και στην εκπλήρωση των στόχων που θέτει, είτε αυτοί οι στόχοι είναι γενικοί είτε είναι ακόμα και αθλητικοί:

«Καταρχήν ένα από τα βασικά είναι ότι έκανα καινούργιους φίλους, καινούργιες γνωριμίες. Είδα τις δυνατότητές μου, τις αντοχές μου, τα όριά μου. Έβαλα στόχο στη ζωή μου, και ο στόχος ήταν καθαρά αθλητικός, που δεν είχε όσον αφορά τον αθλητισμό στόχους. Και κάθε φορά που εκπληρώνω έναν στόχο, πάω στον επόμενο και είναι πολύ καλό αυτό για τον εαυτό σου, την ικανοποίηση που νιώθεις. Μέσα από εμένα, βοηθάω και άλλους ανθρώπους, είτε έχουν αναπηρία είτε δεν έχουν και αυτό επειδή ουσιαστικά συμβάλλεις στο να παροτρύνεις κόσμο να ασχοληθεί με τον αθλητισμό. Γιατί το βλέπουν μέσα από εμένα, που πηγαίνω και κάνω παρουσιάσεις σε σχολεία, μέσα από κάποιες εκδηλώσεις, μέσα από κάποιες συνεντεύξεις. [...] Συν το ότι μέσα από τον αθλητισμό έχω κάνει πάρα πολλά ταξίδια, έχω γνωρίσει καινούργιους πολιτισμούς, φίλους στο εξωτερικό πάρα πολλούς. Αλλά το βασικό είναι το ότι γυμνάζεσαι και βοηθάει την ψυχολογία γενικότερα, γιατί φτάνεις τα όριά σου, τα ξεπερνάς, έχεις στόχους. Είναι πάρα πολύ βασικό αυτό για έναν άνθρωπο. Να ξέρεις ότι ξυπνάει και έχει πρόγραμμα, αυτό θα πει να έχεις στόχους. Είναι πολλοί που δεν το έχουν αυτό.»

Για την Α.Ν. ο αθλητισμός της δίνει μεγάλη ικανοποίηση γιατί είναι το μόνο που ξέρει να κάνει:

«Μου δίνει πολύ ευχαρίστηση. Πολύ μεγάλη ευχαρίστηση γιατί εγώ ξέρω, έχω τη γνώση ότι δεν μπορώ να κάνω κάτι άλλο. Όταν αυτό είναι... όταν πετυχαίνεις σε κάτι, όταν έχεις επιτυχία αυτό σου δίνει το satisfaction. Αυτό είναι πολύ ωραίο..... με έχει βοηθήσει στο ότι με έχει κάνει λίγο πιο σκληρό καρύδι, γιατί ήμουν λίγο πιο χαϊδεμένη. Όλοι με αγαπούσαν, όλοι με λάτρευαν και λοιπά. Ήμουν και είμαι η ψυχή της παρέας και τώρα που έχω βρει ανταγωνισμό, έχω φάει κάποια χτυπήματα, κάποιες σφαλιάρες, κλπ με έχει κάνει λίγο πιο, να στέκομαι πιο καλά στα πόδια μου [...] και με έχει κάνει να αποδεικνύω κιόλας καλύτερα το τι αξίζω. Γιατί όταν αυτό το έχεις σίγουρο ότι ας πούμε θα πάω να δω την παρέα μου και θα έχω την αναγνώριση, δεδομένη αλλιώς είναι αυτό. Αλλιώς είναι σε ένα γήπεδο αγωνιστικό που πρέπει να αποδείξεις ανά πάσα στιγμή ότι αξίζεις, γιατί φτάνεις να σου παίρνουν τα μετάλλια. Το θέμα είναι να μείνεις εκεί. Είναι πολύ δύσκολο.»

Για τον Π.Σ. ο Αθλητισμός τον βοήθησε να κάνει φιλίες:

«Ουσιαστικές όχι μέσα από τον αθλητισμό. Αλλά εντάξει. Για εμάς το βασικό είναι οι φιλίες και οι παρέες και επομένως μας κάνει χαρούμενους αυτό. Μπορεί να μην μπορούμε να βγούμε συνέχεια, αλλά προσπαθούμε να κάνουμε παρέα όσο μπορούμε.»

Η Σ.Η. την βοήθησε να ξεπεράσει την ντροπή της και γενικά να την οδηγήσει στην αυτοπεποίθηση:

«Ο Αθλητισμός με βοήθησε στο να μη ντρέπομαι. Γιατί ντρέπομαι πολύ. Και σιγά σιγά να μπαίνω κι εγώ σε όλα τα θέματα, όπως είναι η αυτοπεποίθηση και η εμπιστοσύνη στον εαυτό μου και σε προσωπικά θέματα αλλά και στη γενικότερη κοινωνική μου ζωή.»

Συμπερασματικά λοιπόν, ο Αθλητισμός βοηθά πολύ στην κοινωνική ενσωμάτωση και ειδικά ατόμων με κινητική αναπηρία, και ειδικότερα αθλητές με

κινητική αναπηρία. Οι λόγοι όπως είπαμε και ειδικότερα μας είπαν οι ίδιοι οι αθλητές είναι κοινωνικοί και ψυχολογικοί κατά βάση. Και γενικότερα σχετίζονται με τις παρέες, με την αυτοπεποίθησή τους, με το να μάθει ο κόσμος ότι και αυτοί είναι άνθρωποι με τα ίδια δικαιώματα με όλους μας, με τον εαυτό τους και με το χτίσιμο της ταυτότητάς τους, που είναι το πιο βασικό για αυτούς. Ο Αθλητισμός δηλαδή έχει την ικανότητα να τους μεταμορφώνει σε άλλους ανθρώπους, που πετυχαίνουν τον στόχο τους και που έχουν την καθολική αποδοχή των συνανθρώπων τους.

4.3.4 Αποφθέγματα συνεντευξιαζόμενων

Σε αυτή την υποενότητα γίνεται λόγος για κάποιες προτάσεις ή κάποιες τοποθετήσεις που έκαναν οι συνεντευξιαζόμενοι κατά την ολοκλήρωση της συνέντευξής τους. Ο στόχος μας ήταν να τοποθετηθούν επί του περιεχομένου της συνέντευξης και να μας πουν την άποψή τους ή να τοποθετηθούν για το θέμα της έρευνας μας ή ακόμα να μας πουν ό,τι πιστεύουν και θεωρούν ότι θα αποτελέσει μια ουσιαστική ανατροφοδότηση, για την καλύτερη κατανόηση του θέματος το οποίο μελετάμε. Οι τοποθετήσεις τους είναι ελεύθερες και έγιναν στο πλαίσιο έκφρασης γνώμης κατά το τέλος της συνέντευξης.

Ο Ο.Μ., αθλητής στο τρέξιμο με κινητική αναπηρία, όπου έχει διγνωσθεί με σπαστική παραπληγία εκ γενετής, αναφέρεται στο πλαίσιο του ενδιαφέροντος των παραγόντων της δημόσιας ζωής για τον αθλητισμό των Ατόμων με Αναπηρίες και ουσιαστικά στο να ενδιαφερθούν πραγματικά:

«Επίσης, θα ήθελα να τονίσω πως πρέπει να ενδιαφερθούν και παράγοντες του δημοσίου βίου, για να πάει λίγο πιο μπροστά το όλο θέμα του αθλητισμού των ΑΜΕΑ στην Ελλάδα. Είναι κατά τη γνώμη μου το πιο ουσιαστικό που πρέπει να γίνει και για να γίνει σωστά, πρέπει να γίνει συντονισμένα.»

Επίσης, ο Γ.Τ., αθλητής με διπληγία, αναφέρθηκε στη βοήθεια που πρέπει να παρέχει το κράτος και η βοήθεια αυτή να είναι με το να βρει δουλειά σε αθλητές για να μπορούν να σηκώσουν το οικονομικό άγχος της καθημερινότητας αλλά και του αθλητισμού:

«Πρέπει το ίδιο το κράτος να βοηθήσει ενεργά το Άτομο με Αναπηρία. Μια βοήθεια ουσιαστική είναι να τον διοχετεύσει στην αγορά εργασίας, να του βρει δουλειά, για να αντιμετωπίσει τη δύσκολη καθημερινότητα, αλλά και να βοηθήσει την ίδια του την οικογένεια. Όπως γίνεται στο εξωτερικό. Όπως γίνεται στη Γερμανία, όπως γίνεται στην Αμερική, όπως γίνεται στην Αγγλία. Και αυτό θα γίνει με την ψήφιση μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση. Να υπάρξουν, δηλαδή, νόμοι. Στο εξωτερικό υπάρχουν νόμοι. Εδώ δεν υπάρχουν. Δεν υπάρχουν νόμοι. Δεν είναι τυχαίο ότι φτάσαμε στην παρακμή. Να είμαστε χώρα που να λάμπει. Μόνο αν χρησιμοποιούσαμε την αρχαιότητά μας, τη θάλασσά μας, τον ήλιο μας και να δουλεύανε αυτά σου λέω θα ήταν μία χώρα που δεν θα είχε οικονομικά προβλήματα. Δυστυχώς όμως είμαστε άξιοι της μοίρας μας [...] Και τώρα δεν υπάρχει μία βοήθεια, πρέπει να υπάρχει μέριμνα.. Κάποιοι να ασχολούνται με αυτό το θέμα. Μέριμνα.»

Για τον Γ.Σ. η τοποθέτησή του στοχεύει σε ένα διττό πλαίσιο: αφενός να σπρώξει τους νέους και τους γονείς γενικότερα των παιδιών στον αθλητισμό και

αφετέρου να δώσει το στίγμα της ισάξιας μεταχείρισης των αναπήρων από το κράτος. Με άλλα λόγια ισότητα των αναπήρων με τους αρτιμελείς:

«Να σταθούμε μόνο στο κομμάτι του αθλητισμού και της ενσωμάτωσης εγώ πιστεύω ακράδαντα ότι ο αθλητισμός βοηθάει στην ενσωμάτωση. Ο αθλητισμός πέρα από το ότι είναι υγεία, μέσω της νευροφυσιολογίας, αν το έχουμε ψάξει λίγο και αυτό το θέμα, βοηθάει έναν άνθρωπο να συγκροτηθεί καλύτερα, να νιώθει ότι ανήκει κάπου και αν δεν έχει ταυτότητα, να βρει την ταυτότητά του. Οπότε εγώ συστήνω σε όλους τους γονείς που έχουν ένα άτομο με αναπηρία να ασχοληθούν με τον αθλητισμό [...] Το άλλο είναι ότι το να είσαι πολλές φορές άτομο με αναπηρία μοιάζει ελάττωμα στην αρχή της ζωής σου, αλλά με ψάξιμο και με εσωτερική αναζήτηση ή με καθοδήγηση -δεν είναι όλοι ικανοί να κάνουν εσωτερική αναζήτηση- πολλές φορές είναι ένας τρόπος ζωής, είναι ένα εφελτήριο για κάτι καλύτερο αρκεί να το βρεις [...] Νομίζω ότι τα φώτα πρέπει να πέφτουν και στον πρώτο αλλά και στον τελευταίο, ώστε να ακουστούν όλες οι φωνές, να υπάρχει μία πολυφωνία. Στην Ελλάδα δεν το ξέρουμε αυτό. Ο πρώτος είναι πρώτος, ο δεύτερος δεν είναι τίποτα. Ένα δεύτερο λοιπόν είναι αυτό. Δηλαδή θα πρέπει να κοιτάξουν αυτοί που ασχολούνται με αυτά τα κοινωνικά θέματα ή η πολιτεία να βοηθήσει τους υποδεέστερους, γιατί αυτός που είναι πρώτος είναι ο καλύτερος, με βάση κάποια κοινωνικά κριτήρια. Κι αν εγώ αυτή τη στιγμή δεν είμαι πρώτος στον αθλητισμό, μπορεί να είμαι με μία καλή αναπηρία, να έχω βάλει τη ζωή μου σε μία τάξη και να μην έχω την ανάγκη του επιδόματος που μου δίνει το κράτος. Αλλά υπάρχει άλλος που δεν το έχει λύσει αυτό. Εκεί πρέπει να σταθεί η πολιτεία ας πούμε, αυτόν που ζει από το επίδομα και να έρθει να βοηθήσει, αυτόν που είναι στο σπίτι του. Και το τελευταίο που ήθελα να πω είναι ότι η αναπηρία μπορεί να είναι ευλογία πολλές φορές, αλλά δεν είναι μανδύας που καλύπτει τα πάντα. Οι ανάπηροι είναι άνθρωποι οι οποίοι βρίσκονται σε ένα χώρο, πρέπει να αντιμετωπίσουν τον νόμο ισάξια και να καταλάβουν και οι ίδιοι, γιατί πολλές φορές δεν το καταλαβαίνουν και οι ίδιοι, αλλά και η κοινωνία ότι δεν υστερούν σε τίποτα και ότι δε μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν επειδή είναι ανάπηροι. Ο άλλος είναι ανάπηρος και λέει θα κάνω ό,τι θέλω, χωρίς να λογοδοτήσω. Βέβαια, μπορεί να είναι λίγοι αυτοί. Είναι μία αλήθεια και αυτό, ότι πρέπει δηλαδή να συμμορφωθούμε όλοι με βάση τους κανόνες της κοινωνίας και αυτό που λέμε αποδοχή, να υπάρξει ουσιαστική αποδοχή. Δηλαδή δεν έχουμε κατανοήσει τι σημαίνει ουσιαστική αποδοχή. Βλέπεις ανθρώπους που είναι σε καρότσι, βλέπεις ανθρώπους που είναι τυφλοί, βλέπεις τον άνθρωπο που είναι κουφός ή οτιδήποτε άλλο, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεχόμαστε τα πάντα. Υπάρχει και το όχι και σε αυτόν. Όχι δεν γίνεται να γίνει αυτό ή όχι πρέπει να γίνει με τον άλλον τρόπο. Αλλά εγώ είμαι δίπλα σου να σε βοηθήσω να φτάσεις ψηλά. Να σε βοηθήσω, όχι να στα παρέχω όλα στο χέρι. Γιατί έτσι δε βοηθάς τον άλλον να προοδεύσει με το να του τα δώσεις όλα στο χέρι. Ούτε αν δεν του δίνεις τίποτα, τον βοηθάς. Θέλει ένα μέτρο.»

Για τον Α.Τ., Παραολυμπιονίκη στο στίβο και συγκεκριμένα στα αθλήματα σφαίρας και ακοντίου, η σύνοψη στηρίζεται στο ότι δεν υπάρχει ζωή χωρίς φουρτούνες. Και ο καθένας πρέπει να αντιμετωπίζει υπεύθυνα τη ζωή του:

«Όπως έλεγε ένας σοφός γέρος: δεν υπάρχει ωκεανός χωρίς φουρτούνα. Όταν θελήσουμε να κάνουμε τον ωκεανό χωρίς φουρτούνα, αυτό είναι μία τεράστια

ψευδαίσθηση, όπου εκεί σίγουρα θα πνιγούμε [...] Σημασία έχει να γίνουμε εμείς καλοί καπετάνιοι, για να κυκλοφορούμε και να ταξιδεύουμε στον ωκεανό. Γιατί ο ωκεανός έχει τα πάντα, έχει και φουρτούνα, έχει και μουνάτσα, έχει τρικυμίες, έχει θεομηνίες, τυφώνες, έχει τα πάντα. Σημασία έχει να γίνουμε εμείς καλοί καπετάνιοι για να ταξιδεύουμε το καράβι μας μέχρι εκεί που μας πάει [...] Εν κατακλείδι, αυτό που θέλω να πω είναι ότι -και θα το πω γιατί συμβαίνει να το πιστεύω ακράδαντα- είναι πια πεποίθησή μου, είναι ο σκοπός της ζωής μου, ότι αυτό που έχει σημασία στη ζωή είναι το ποιος είμαι, το ποιος είναι ο άνθρωπος και όχι το τι έχει ο άνθρωπος. Και όταν εννοώ το τι έχει, είναι αυτό το οποίο φαίνεται, είτε αυτό είναι ανάστημα, είτε αυτό είναι τραπεζικός λογαριασμός, είτε είναι κατάκτηση κάποιων προνομίων ή και άλλα που δεν μου έρχονται αυτή τη στιγμή. Όχι ότι αυτά δεν είναι καλά, καλά είναι, αλλά δεν είναι όμως η αλήθεια της ζωής αυτό. Αυτό που κάνει τη ζωή ευχάριστη, πετυχημένη, δραστήρια και αυτό το οποίο έχει σημασία για τον λόγο που έχουμε έρθει στη ζωή, είναι όπως έλεγε ο μεγάλος Έλληνας συγγραφέας ο Καζαντζάκης: ότι αυτό που έχει σημασία στον άνθρωπο είναι τι θα γράφει η ταφόπλακά του. Και δεν εννοούσε το ονοματεπώνυμο, εννοούσε το τι ίχνος θα αφήσει στο διάβα της ζωής του. Και αυτό το αφήνεις μόνο με το ποιος είσαι, με το είναι μου. Και εκτιμώ ότι αυτό που έχει σημασία στη ζωή, ότι από την παιδική ηλικία μπαίνουμε στη διαδικασία του ποιοι είμαστε, τι αξίζουμε και πόσο αξίζουμε. Και αυτό έχει να κάνει με τις προσωπικές αξίες του καθενός. Γιατί αυτό βέβαια, αφενός μεν θα έχει τη χαρά και την απόλαυση της ζωής ως αποτέλεσμα, αλλά κυρίως, αν στη ζωή έρθει το "εμπόδιο" –γιατί το εμπόδιο δεν είναι τίποτα- και να μπορώ να ανταπεξέλθω, να το ξεπεράσω και ο στόχος είναι να υπερβώ το εμπόδιο αυτό, και να το χρησιμοποιήσω ως σκαλοπάτι για να ανέβω πιο ψηλά. Όχι να είναι τοίχος, να γίνω χειρότερος από ό,τι είμαι. Απλά να το χρησιμοποιήσω και να ανέβω σκαλοπάτι, να πάω εκεί ψηλά. Γιατί εμπόδια πάντα θα υπάρχουν. Δεν υπάρχει ζωή χωρίς εμπόδια. Γιατί αυτό σε κάνει καλύτερο. Γιατί το σίδερο, η φωτιά το κάνει ατσάλι. Δηλαδή εκεί που ζορίζεται, εκεί που κατακαίγεται το κάνει ατσάλι και δεν σπάει ποτέ. Κάπως έτσι είναι και η ζωή του ανθρώπου.»

Ο Ι.Σ., στην καταληκτική του τοποθέτηση, τονίζει πως πρέπει να σκεφτόμαστε θετικά, διότι αν σκεφτόμαστε θετικά, θα μας συμβούν και θετικά πράγματα και θα έλκουμε και θετικούς ανθρώπους γύρω μας. Το βασικό είναι να ζεις όπως είσαι, να είσαι ο εαυτός σου, γιατί αυτό είναι η πραγματικότητα:

«Πρέπει οι άνθρωποι στη ζωή να είμαστε πάντα θετικοί, πάντα να κοιτάμε τη θετική πλευρά σε οτιδήποτε. Γιατί το λέω αυτό; Γιατί όσο είμαστε καλοπροαίρετοι και το τονίζω αυτό, όταν δεν κάνουμε κάτι κακό για εμάς και για τους γύρω μας, τότε οτιδήποτε έρχεται στη ζωή μας είναι για καλό. Γιατί μας πάει σε αυτό που εμείς νιώθουμε και πιστεύουμε και θέλουμε. Άρα προσέχουμε πάντα τι πιστεύουμε, προσέχουμε πάντα τι σκεφτόμαστε. Δεν σκεφτόμαστε ποτέ αρνητικά, γιατί ό,τι σκεφτόμαστε, έρχεται. Εκπέμπουμε και τραβάμε και έλκουμε. Οπότε σκεφτόμαστε πάντα τους στόχους μας, τα όνειρά μας, τον τρόπο με τον οποίο θα τα επιτύχουμε, τι μπορούμε να κάνουμε με αυτούς τους τρόπους, και έτσι πορευόμαστε. Ό,τι έρχεται στη ζωή μας, έρχεται για καλό. Το δεχόμαστε και το κάνουμε δύναμή μας, ό,τι κι αν είναι αυτό. Και κακό να είναι, εμείς θα το κάνουμε καλό. Γιατί το καλό είναι καλό και το κακό, αν το μετατρέψουμε σε

καλό, πάλι καλό θα είναι. Οπότε μόνο καλό έρχεται. Στη δική μου την περίπτωση, το "κακό" ήταν το ατύχημα. Όμως, εμένα το ατύχημα, με έκανε να εκπληρώσω τα όνειρά μου και να συνεχίσω σε κάποια πράγματα που ούτε καν τα σκεφτόμουν. Εδώ δεν περίμενα ποτέ ότι θα έρθω και αναφέρομαι στο αθλητικό πεδίο. Έγινε το ατύχημα λοιπόν, έγινε κάτι δύσκολο, πέρασα δύσκολα, αλλά δεν το έβαλα κάτω. Πήρα όλο αυτό που ήρθε στη ζωή μου και το έκανα δικό μου. Το έκανα δύναμή μου. Αν με ρωτάς τώρα τι θα ήθελα, αν θα ήθελα να γυρίσω πίσω πριν το ατύχημα ή όπως είμαι τώρα, η απάντηση είναι πως προτιμώ το τώρα. Δεν θα ήθελα να γυρίσω πίσω, όταν είχα τα πόδια μου. Αυτό που ζω τώρα, είναι αυτό που θέλω να ζω. Και έτσι πρέπει να νιώθεις, πρέπει να είσαι ευτυχισμένος πάντα. Δηλαδή να αγαπάς αυτό που κάνεις. Αυτό το λέω πολύ συχνά. Όχι να κάνεις αυτό που αγαπάς. Γιατί το να κάνεις αυτό που αγαπάς, είσαι τυχερός. Το να έχεις στόχους όμως -γιατί δεν είμαστε όλοι στην ίδια θέση- μπορεί ο άλλος να έχει δυσκολίες, για να κάνει αυτό που αγαπάει. Άρα πρέπει πρώτα να αγαπήσεις αυτό που κάνεις, γιατί θα σε πάει σε αυτό που αγαπάς. Δεν ξέρω αν με καταλαβαίνεις. Θέτεις στόχο, θέτεις όνειρα, θέτεις μακροπρόθεσμους στόχους, θέτεις βραχυπρόθεσμους. Θέτεις και έναν δρόμο τον οποίο θα ακολουθήσεις. Αυτός ο δρόμος είναι που μπορείς να κάνεις. Δεν σημαίνει ότι θα είναι εύκολος, αλλά εσύ αυτόν μπορείς να κάνεις. Αυτόν σου έχει δώσει η ζωή να κάνεις. Άρα, αν είναι εύκολος, έχει καλώς. Αν είναι δύσκολος, θα πρέπει να τον αγαπήσεις, γιατί σε πάει εκεί που θέλεις. Οπότε, να είμαστε πάντα θετικοί, πάντα με το χαμόγελο να αντιμετωπίσουμε τα πάντα.»

Για τον Α.Β., αυτό που είναι απαραίτητο, είναι, πως η κοινωνία πρέπει να σεβαστεί τα Άτομα με Αναπηρία και τον αγώνα που δίνουν για την κοινωνική ένταξη. Επίσης, χαιρέται που βλέπει πως η νεολαία βρίσκεται δίπλα στα Άτομα με Αναπηρία και τους συμπαραστέκεται:

«Εμείς το μόνο που θέλουμε είναι η κοινωνία να σεβαστεί τις ανάγκες και τα δικαιώματά μας, των ανθρώπων με αναπηρία. Να βοηθήσουν στον αγώνα της κοινωνικής ένταξης που κάνουμε και να μην προβάλλουν εμπόδια σε αυτές μας τις προσπάθειες. Και να γίνουν αρωγοί, ώστε να επιτευχθούν και άλλες κατακτήσεις που θα βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής μας. [...] Χαίρομαι πολύ να μιλάω με νέους ανθρώπους και οφείλω να πω, ότι η σημερινή νεολαία έχει έρθει πάρα πολύ κοντά στα άτομα με αναπηρία. Το βλέπουμε σε κάθε κίνηση που βγαίνουμε στους δρόμους. Θα έρθει ένα νέο παιδί να σου πει, να σε βοηθήσει κάπου που δεν υπάρχει ράμπα. Να σου τραβήξει το μηχανάκι, γιατί σου έχει κλείσει τη ράμπα. Να σε βοηθήσει να μπει στο αυτοκίνητο, για να σε διευκολύνει. Και να σου βάλει το καρτότσι στο πορτομπαγκάζ. Όλη αυτή η διάθεση των νέων ανθρώπων μας γεμίζει αισιοδοξία ότι θα πετύχουμε τους στόχους τους διαχρονικούς και τους στόχους τους αυτονόητους. Γιατί είναι αυτονόητο να μπορέσω να μπω σε ένα μαγαζί να ψωνίσω, είναι αυτονόητο να είμαι και εγώ καταναλωτής και πρέπει να με δουν και εμένα έτσι. Είναι αυτονόητο να σπουδάσω, να εργαστώ και πολλά άλλα. Για αυτά όλα τα αυτονόητα υπάρχουν βοήθειες από τη νεολαία σε πολύ μεγάλο βαθμό.»

Για την Κ.Λ. αυτό που μετράει είναι να μην βλέπουμε την αναπηρία σαν στίγμα αλλά σαν κάτι το οποίο σε οδηγεί σε κάτι διαφορετικό. Αυτό που

χρειάζεται είναι θέληση και να μην εγκαταλείπεις ποτέ, κάνοντας αυτό που θέλεις πραγματικά:

«Εγώ απλά θέλω να πω, προσωπικά θα πω αυτά που βιώνω, ότι δεν θεωρώ ότι η αναπηρία είναι κάτι το οποίο στιγματίζει έναν άνθρωπο. Στιγματίζει έναν άνθρωπο, στη λογική του όπως θέλουμε εμείς να το δούμε. Υπάρχουν διάφορα είδη αναπηρίας. Για εμένα η χειρότερη αναπηρία είναι ο άσχημος τρόπος σκέψης, που μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος. Μπορεί να μην μπορώ να περπατήσω, το αμαξίδιο μου για εμένα είναι τα πόδια μου. Όμως μπορώ να κάνω τόσα πολλά πράγματα, όπου ένας που περπατάει δεν τα κάνει. Είναι λοιπόν η θέληση που έχει ο καθένας μέσα του. Δεν μου αρέσει να με αποκαλούν ούτε ηρωίδα, ούτε δύναμη ψυχής ούτε τίποτα. Όλα αυτά τα σιχαίνομαι πραγματικά. Κάνω αυτό που πραγματικά μου αρέσει και που με ηρεμεί σαν άνθρωπο. Και αυτό που με γεμίζει, είναι, να είμαι δραστήρια, να έχω όρεξη για ζωή και να ζω τη ζωή μου έτσι όπως πραγματικά τη θέλω. Και το μόνο πράγμα που πραγματικά απλά δεν θέλω είναι να μου βάζουν εμπόδια. Μόνο αυτό, τίποτα άλλο.»

Για την Α.Ν., Παγκόσμια Πρωταθλήτρια του Boccia, με σπαστική τετραπληγία, πολύ σημαντικό είναι τα παιδιά να έρχονται στον αθλητισμό, διότι είναι σαν να κάνεις «παγκόσμιο ρεκόρ με την προσωπικότητά σου»:

«Να έρχονται πολλά παιδιά στον αθλητισμό και ειδικά τα Άτομα με Αναπηρία στον Αθλητισμό με Αναπηρία. Όχι μόνο, στον αθλητισμό γενικά. Ο αθλητισμός είναι πολλά, έχει πολλές σημασίες. Ο Αθλητισμός είναι παιδεία, είναι κοινωνικοποίηση, είναι να μάθεις τα όριά σου και να τα ξεπεράσεις τα όρια αυτά. Και οι σφαλιάρες κάνουν καλό. Όταν λέω σφαλιάρες, μεταφορικά μιλάω, εννοώ τις δυσκολίες. [...] Πολλές φορές το να κάνεις πρωταθλητισμό και γενικά το να ασχοληθείς με άθλημα, όταν έχεις μία σοβαρή αναπηρία, όπως έχω εγώ, είναι σαν να κάνεις παγκόσμιο ρεκόρ στην προσωπικότητά σου. Δηλαδή βρίσκεις το ρεκόρ σου και προσπαθείς κάθε φορά να έχεις και καινούριο ρεκόρ.»

Ο Π.Σ., Παγκόσμιος Πρωταθλητής του Boccia, με εγκεφαλική παράλυση και σπαστική τετραπληγία, τονίζει πως πρέπει να κυνηγάς αυτό που θες, διότι μέσα από τις αποτυχίες, έρχονται οι επιτυχίες, που τις απολαμβάνουμε περισσότερο:

«Ο καθένας να κυνηγεί το όνειρό του, να προσπαθεί. Το βασικότερο είναι να προσπαθεί. Και το μόντο μου είναι, ότι μέσα από τις αποτυχίες, έρχονται οι επιτυχίες που τις απολαμβάνεις πιο καλά. Εστίασε σε αυτό: πως μέσα από τις αποτυχίες, έρχονται επιτυχίες, όπου τις απολαμβάνεις περισσότερο.»

Η Σ.Η. εστιάζει και αυτή με τη σειρά της στο κυνήγι των ονείρων και να μην εγκαταλείπει κανείς, ό,τι πρόβλημα ή αναπηρία και αν έχει :

«Να μην τα βάζει ο άνθρωπος κάτω ποτέ, ό,τι πρόβλημα και να έχει. Και ότι τα όνειρά του πάντα να τα κάνει πραγματικότητα.»

V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Βλέποντας τα αποτελέσματα παρατηρούμε πως δεν μπορούμε να πούμε πως ισχύει κάτι πολύ συγκεκριμένο, όσον αφορά τα ερωτήματά μας, και πιο συγκεκριμένα τα ερευνητικά μας αποτελέσματα. Βέβαια, ο στόχος της ποιοτικής έρευνας δεν είναι η γενίκευση και ειδικότερα η γενίκευση στον γενικό πληθυσμό, αλλά παρατηρώντας τα αποτελέσματα, μέσω των συνεντεύξεων, εξάγουμε το συμπέρασμα πως η γενίκευση είναι δύσκολη. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός της διαφορετικής θέασης είτε της αναπηρίας είτε του κοινωνικού αποκλεισμού και των μορφών που λαμβάνει είτε της ύπαρξης του κοινωνικού πόνου αλλά και του τρόπου με τον οποίο εκδηλώνεται. Στο μόνο για το οποίο πρέπει να είμαστε σίγουροι και άρα θα μπορούσαμε να πούμε πως μπορεί να γενικευθεί στο γενικό πληθυσμό είναι πως ο αθλητισμός αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα της κοινωνικής ενσωμάτωσης στους αθλητές με αναπηρία και δη με κινητική αναπηρία.

Ειδικότερα, βλέπουμε πως ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν μπορεί να οριστεί με σαφήνεια. Και αυτό ισχύει λόγω της πλουραλιστικής και πολυφωνικής προσέγγισης του ζητήματος αυτού όσον αφορά τις κοινωνικές επιστήμες (Δημουλάς, 1998; Δημουλάς, και συν., 2002; Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004; Τσομπάνογλου, Κορρές, & Γιαννοπούλου, 2005).

Οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν και αυτοί όπως είδαμε και πιο πάνω διαφορετικές προσεγγίσεις για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Εστίαζαν κυρίως στην εκπαίδευση, στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς και σε διάφορες εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής. Ακόμα, παρατηρήσαμε μέσα από τις συνεντεύξεις πως μια μορφή έκφρασης του κοινωνικού αποκλεισμού είναι το bullying, δηλαδή ο εκφοβισμός και δη ο σχολικός εκφοβισμός. Η Κ.Χ μας το ανέφερε ιδιαίτερα έντονα, όπου έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στο πως αντιλαμβάνονται οι υπόλοιποι συμμαθητές την αναπηρία, αλλά και πως οι συμμαθητές της συμπεριφέρονται. Η συμπεριφορά αυτή μπορεί να είναι μέχρι και το «σπρώξιμο από τη σκάλα, για να γελάσουν τα παιδιά», χωρίς να σημαίνει πως τα παιδιά καταλαβαίνουν το τι κάνουν. Στην ίδια συνέντευξη αυτό που γίνεται γνωστό είναι πως και οι καθηγητές δεν μπορούν να διαχειριστούν την όλη κατάσταση και αυτό δείχνει πως χρειάζεται εξειδικευμένη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών πάνω σε ζητήματα που αφορούν ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι εν προκειμένω τα Άτομα με Αναπηρίες. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την βιβλιογραφία, όπου στις προτάσεις και της Παγκόσμιας Τράπεζας αλλά και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είναι η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ώστε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού (Γεώργας, 2004).

Επίσης, μέσα στη βιβλιογραφία γίνεται γνωστό πως ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται στην αδυναμία πρόσβασης σε συγκεκριμένες υπηρεσίες, όπως συγκοινωνίες και πιστωτικές υπηρεσίες (Barry, 2002; Γεώργας, 2004). Παρατηρώντας τη βιβλιογραφία βλέπουμε πως στις συνεντεύξεις ετέθησαν ζητήματα όπως ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε μεταβλητές που σχετίζονται με την κοινωνικό-οικονομική τάξη, το φύλο, την υγεία, την σωματική αναπηρία, την ηλικία, το χρώμα του δέρματος, το σεξουαλικό προσανατολισμό, τον πολιτισμό, τη ψυχαγωγία, το δικαίωμα σε κοινωνικά προνόμια όπως στον

αθλητισμό, στη παιδεία κ.ά. (Καμπερίδου, 2012; Kimmel, 2004). Κάποια από αυτά δεν ετέθησαν αλλά η πλειοψηφία των συνεντεύξεων υποστήριξε πως αυτά παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο. Στη συνέντευξη που μας έδωσε ο Α.Τ. έθεσε ένα πολύ συγκεκριμένο θέμα που αφορά τη ψυχαγωγία: «είναι κοινωνικά αποκλεισμός αυτός. Ή όταν ας πούμε δεν έχω τη δυνατότητα και από αυτό που δικαιούμαι να πάω σε μία πλατεία, να πάω σε ένα πάρκο. Διότι έχει χώμα, γιατί έχει χαλίκι, γιατί έχει χορτάρι, γιατί δεν έχει πρόσβαση, γιατί έχει κάγκελα όλα αυτά. Να πάω σε μία πλαζ [...] Άρα ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ο κανόνας.» Επίσης, είδαμε πως ένα πλαίσιο σχετίζεται με τον άξονα της απώλειας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπου σύμφωνα με τον Γεώργιο Τσιάκαλο (1998) η απώλεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στηρίζεται στην αδυναμία απορρόφησης των κοινωνικών και δημοσίων αγαθών (πχ. πρόσβαση σε κοινωνικά και δημόσια αγαθά όπως, μέσα μαζικής μεταφοράς, σε δημόσιες υπηρεσίες, στον αθλητισμό). Βέβαια, είδαμε πως η ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάσχεση του κοινωνικού αποκλεισμού. Στην βιβλιογραφία είδαμε πως το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού έχει συνδεθεί με την κρίση των κοινωνικών δεσμών – και ειδικότερα με την κρίση των οικογενειακών σχέσεων – με τα προβλήματα που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων, με τις διαδικασίες που οδηγούν στην αποκοινωνικοποίηση του ατόμου και των ομάδων μεταξύ άλλων (Δημουλάς και συν., 2002; Παπαδοπούλου, 2002) . Όμως, βλέπουμε πως έχει γίνει και επισταμένως μελέτη για το κοινωνικό κεφάλαιο (Καμπερίδου & Παπαδοπούλου, 2014; Kamberidou & Patsadaras, 2007), όπου η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου αναφέρεται στο ρόλο των κοινωνικών δικτύων και των πολιτισμικών νορμών και έχει σχέση με την σκέψη της εμπιστοσύνης, της κοινότητας και της πολιτισμικής συμπλοκής (Καμπερίδου, 2012). Στην παρούσα έρευνα το κοινωνικό κεφάλαιο αναφέρεται στην οικογένεια και στους φίλους ευρύτερα και πως το οικογενειακό περιβάλλον βοήθησε τους αθλητές στο να μην αποκλειστούν. Ενδεικτικά να αναφέρουμε πως ο Ο.Μ. αναφέρεται στους φίλους του που τον βοήθησαν πολύ: «Εντάξει ευτύχησα να έχω καλούς φίλους που ήμασταν κομπλέ, δε μου λέγανε κάτι. Με βοήθησαν σε πολλά.» Για τον Γ.Τ. η οικογένειά του και η σύζυγός του έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στον αγώνα του για κοινωνική ενσωμάτωση: «Οι γονείς μου ήταν υπερήφανοι για όλο αυτό που είχα κάνει. Εδώ ολόκληρο χωριό κατέβηκε στους Παραολυμπιακούς για να με βοηθήσει [...] Δεν υπήρχε πρόβλημα. Εντάξει ήταν, και μάλιστα δεν είδα από την γυναίκα μου να με βλέπει διαφορετικά. Σαν ανάπηρο. Εντάξει υπήρχε η αναπηρία αλλά...» Το ίδιο ισχύει και για τον Γ.Φ., όπου η οικογένεια έπαιξε καταλυτικό ρόλο: «Αρχικά το περιβάλλον το οικογενειακό με αγκάλιασε και με έκανε να νιώθω ότι δεν τρέχει κάστανο με όλη την κατάσταση αυτή. Από την άλλη, η μητέρα μου ήταν πάρα πολύ σκληρή απέναντι μου. Το έκανε όλο αυτό το πράγμα σκόπιμα, ώστε εγώ να δυναμώνω και να μη νιώθω ότι οι άλλοι μπορεί να με μειώσουν ή να με προσβάλουν. Να νιώθω πολύ δυνατός, να πατάω γερά στα πόδια μου. Νομίζω ότι γενικά πατάω γερά στα πόδια μου και σαν άνθρωπος και, σαν άνθρωπος με αναπηρία κατ' επέκταση.»

Ένα άλλο σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός και η κοινωνική ενσωμάτωση αποτελεί ζήτημα Εθνικής Πολιτικής.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, παρατηρούμε πως ο νόμος παρέχει τα οφέλη στα άτομα με ειδικές ανάγκες που αφορούν την υγεία και την ιατρική φροντίδα, καθώς και οφέλη για την απασχόληση και τη συμμετοχή στις αποφάσεις που τους αφορούν (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Αυτό που θα πρέπει να τονίσουμε είναι πως όλα αυτά τα οφέλη, η αποκατάσταση και παροχή συμβουλών, καθώς και η οικονομική ασφάλεια και η ανεξάρτητη διαβίωση, πρέπει να είναι εγγυημένα προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Όμως, παρόλο που οι «πολιτικές επανένταξης» είναι υπαρκτές με την μορφή νομικών διατάξεων, εντούτοις η εφαρμογή των διατάξεων αυτών καθίσταται δύσκολη, λόγω της ανεπάρκειας των διαθέσιμων πόρων (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Πάντως, σύμφωνα με τον ανασχεδιασμό των βασικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να θεσπισθεί ένας «ειδικός νόμος που να σχεδιάζει την οργάνωση της πρόνοιας για την επανένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας» (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005: 168). Και αυτό δείχνει πως υπάρχει πληθώρα νόμων, που όμως δεν εφαρμόζονται στην πράξη. Από τη συνέντευξη που είχαμε με τον Θ.Β. ο κοινωνικός αποκλεισμός που έχουν να αντιμετωπίσουν τα Άτομα με Αναπηρίες οφείλεται κυρίως στην Πολιτεία και στις εκάστοτε Κυβερνήσεις: «Έχουμε να αντιμετωπίσουμε έναν πολύ μεγάλο κοινωνικό αποκλεισμό και οφείλεται κυρίως στην Πολιτεία, στις εκάστοτε κυβερνήσεις που δεν παρέχουν ίσες ευκαιρίες στο πιο ευπαθές κομμάτι του πληθυσμού, όπως είναι τα άτομα με αναπηρία, για να μπορέσει να μορφωθεί, να εργαστεί και να κοινωνικοποιηθεί γενικότερα [...] Θα έλεγα ότι έχουν βελτιωθεί κάπως τα πράγματα, αλλά απέχουν πολύ σημαντικά από την κοινωνικοποίηση που έχουν συνάδελφοί μας στο εξωτερικό. Γιατί η προσβασιμότητα για εμάς είναι το κλειδί της κοινωνικής ένταξης και την άρση του αποκλεισμού».

Ένα άλλο πλαίσιο που αναδύεται μέσα από τη μελέτη αυτή είναι και η κοινωνική αλληλεγγύη, η οποία συνδέεται με την ανάπτυξη του υποκειμενισμού προκειμένου να μην συνδεθεί με την ανάπτυξη του ατομικού αποκλεισμού (Λύτρας, & Σουλιώτης, 2004; Giddens, 1999). Η κοινωνική αλληλεγγύη στοχεύει στη βοήθεια των αδύναμων κοινωνικών ομάδων. Αυτό το βλέπουμε μέσα από τη συνέντευξη με τον Θ.Β. όπου μας είπε: «Θέλουμε να πάμε σε ένα μαγαζί να ψωνίσουμε και μας φέρνουν τα ρούχα στο δρόμο να μας τα δειγματίσουν και να τα προβάλλουμε. Επίσης, η μόρφωσή μας, τα πανεπιστήμια. Θυμάμαι έτσι παράδειγμα τον πατέρα μου να με παίρνει στους ώμους του να με ανεβάζει στα σκαλιά της Παντείου τότε που πήγαινα γιατί δεν υπήρχε η ανάλογη πρόσβαση [...]»

Όσον αφορά τον κοινωνικό πόνο, αυτός αναφέρεται στην συναισθηματική κατάσταση, όπου κάποιος αποκλείεται από προτιμώμενες σχέσεις ή υποτιμώνται από προτιμώμενες σχέσεις ή ομάδες. Ο κοινωνικός αποκλεισμός λογίζεται ως βαθύς πόνος της νοσταλγίας, δυστυχία, θλίψη, εγκατάλειψη ή μεγάλη λαχτάρα (MacDonald, & Leary, 2005). Γίνεται μια συσχέτιση με το πλαίσιο του φυσικού πόνου, που αναφέρεται σε σοβαρά ατυχήματα, αλλά και σε συγκεκριμένες καταστάσεις που προκαλούν στενοχώρια και που είναι εξίσου ίδια με τον πόνο και που πολλές φορές δεν γίνονται αντιληπτά στην προσωπική υγεία κάποιου (MacDonald, & Leary, 2005). Δηλαδή η συσχέτιση αναφέρεται στον κοινωνικό αποκλεισμό και τον κοινωνικό φυσικό πόνο, όπου ο κοινωνικός αποκλεισμός

αποτελεί ένα γεγονός που προκαλεί ιδιαίτερο πόνο, με βάση τους συγγραφείς. Συγκεκριμένα, η κατάσταση του κοινωνικού πόνου είναι ίδια με αυτή του φυσικού πόνου (Thornhill, & Thornhill, 1989). Αυτός ο πόνος εστιάζει σε συγκεκριμένα γεγονότα και προσπαθεί να παράξει αποφυγή τέτοιων γεγονότων στο μέλλον (MacDonald, & Leary, 2005). Στους MacDonald και Leary (2005) βλέπουμε πως ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο φυσικός πόνος αναφέρονται σε συμπεριφορές, απόψεις και ανθρώπινες διαγνώσεις και παρέχουν στοιχεία που δείχνουν πως αυτοί οι δύο πόνοι σχετίζονται με παράγοντες όπως η εξωστρέφεια, η κοινωνική υποστήριξη, το άγχος, η επιθετικότητα και η κατάθλιψη. Γίνεται αναφορά στο πλαίσιο του κοινωνικού στίγματος, όπου το κοινωνικό στίγμα αποτελεί ένα αποτέλεσμα του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα άτομα που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό συνήθως συναντούν το χλευασμό, την απόρριψη και την απαξίωση του κοινωνικού συνόλου. Κοινωνικό αποκλεισμό συναντούν στην Ελλάδα κυρίως τα άτομα τρίτης ηλικίας και τα άτομα με ειδικές ανάγκες (Τσιμπιδάκη, 2007). Στη συνέντευξη με τον Ο.Μ. βλέπουμε τη συνειδητοποίηση του κοινωνικού στίγματος: «Δεν είμαι ούτε στεναχωρημένος, λυπημένος, αλλά ούτε και 100% χαρούμενος ως το πούμε. Ξέρεις ότι είναι ένα πρόβλημα που θα το κουβαλάς σε όλη σου τη ζωή και σίγουρα όταν μεγαλώσεις και άλλο κάποια στιγμή θα επιδεινωθεί.»

Στο πλαίσιο της παρούσης έρευνας είδαμε όλα αυτά που αναφέρουν οι συγγραφείς. Βέβαια, ο τρόπος αντίδρασης δεν ήταν ο ίδιος για όλους, διότι όπως είδαμε και πιο πάνω στο παρόν κεφάλαιο, αλλά και στο κεφάλαιο της παρουσίας των αποτελεσμάτων καταλήξαμε πως δεν μπορούμε να εξάγουμε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, λόγω της πολυπλοκότητας των εννοιών που μελετάμε αλλά και της διαφορετικής προσωπικότητας του εκάστοτε αθλητή και αθλήτριας, καθώς η κάθε περίπτωση πρέπει να μελετάται ως εξατομικευμένη και δεν πρέπει να οδηγηθούμε σε γενίκευση. Εστιάζοντας λίγο παραπάνω στη βιβλιογραφία βλέπουμε πως η περιγραφή του πόνου σχετίζεται με δύο στοιχεία: την αίσθηση του πόνου και την καλλιέργεια του πόνου (MacDonald, & Leary, 2005; Melzack, & Wall, 1996; Price, 1999; Rainville, 2002). Μάλιστα, ο κοινωνικός αποκλεισμός, όπως τονίζουν οι MacDonald και Leary (2005), προκαλεί επίπονα συναισθήματα που οδηγεί σε συναισθηματική εμπειρία του πόνου χωρίς να αποκλείει την αίσθηση του φυσικού πόνου. Κάποια από τα επίπονα συναισθήματα είναι η κατάθλιψη, καθώς και η αυτοκτονία. Σύμφωνα με τον Α.Τ. έχουν γίνει απόπειρες αυτοκτονίας: «και σε προσωπικό επίπεδο, αλλά κι από ότι έχω συζητήσει με πολλούς γνωστούς που βρέθηκαν στη δική μου κατάσταση το αντιμετώπιζαν, το σκέφτηκαν, και κάποιοι το έχουν κάνει. Κάποιοι το έχουν κάνει, έχουν αυτοκτονήσει γιατί δεν άντεξαν την κατάσταση. Έχουν διαλυθεί οικογένειες γιατί επίσης δεν άντεξαν την κατάσταση. Γιατί όταν η περιρρέουσα ατμόσφαιρα είτε σε οικογενειακό περιβάλλον είτε στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον δεν σε διευκολύνει, είτε γιατί δεν ξέρει τον τρόπο είτε γιατί δεν έχει τη δυνατότητα, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα βεβαίως ο πόνος σου να γίνεται αβάσταχτος. Να μην έχεις επιλογές.» Αυτό θα μπορούσαμε να το συσχετίσουμε και με το κοινωνικό στίγμα, όπου πολλοί δεν το αντέχουν, καθώς και δεν το συνειδητοποιούν, με συνέπεια τα επίπονα συναισθήματα να τα εκφράζουν με τον τρόπο που περιέγραψε ο Α.Τ. παραπάνω.

Επίσης, γίνεται αναφορά στο γεγονός της αποστροφής του πόνου, όπου οι άνθρωποι, όταν αντιλαμβάνονται τον κοινωνικό αποκλεισμό, αναπτύσσουν μηχανισμό αποφυγής του αποκλεισμού και οδηγεί το άτομο στην αποδοχή από τον κοινωνικό περίγυρο (MacDonald, & Leary, 2005). Ακόμα, ο κοινωνικός πόνος κινητοποιεί ανθρώπους στην υποστήριξη και αποδοχή του ενός από τον άλλο και στη δημιουργία νέων σχέσεων μεταξύ τους (Leary, & Springer, 2001; MacDonald, & Leary, 2005). Στην έρευνα μας συναντήσαμε ανθρώπους που δεν αισθάνθηκαν κοινωνικό πόνο, οπότε η κατάσταση της αποστροφής του κοινωνικού πόνου και η επιβολή της αποδοχής από τον κοινωνικό περίγυρο δείχνει ότι δεν βλέπουν όλοι την αναπηρία ως κάτι το απεχθές που να τους δημιουργεί αρνητικά συναισθήματα, αλλά και ως κάτι που μπορεί να τους δημιουργήσει και μια ευκαιρία. Για τον Γ.Σ. αυτό που πρέπει να γίνει είναι να αποβάλλεις όλα τα αρνητικά και «να ευνοείς τα θετικά»: «Πολλοί άνθρωποι μου λένε για τα βλέμματα, άνθρωποι που είναι όπως εγώ. Εμένα δεν με πειράζουν τα βλέμματα. Ίσα-ίσα ξέρω ότι αυτό είναι κάτι περίεργο, είναι κάτι παράξενο, είναι κάτι ενδιαφέρον [...] Κάποια βλέμματα που ίσως είναι πολύ επίμονα τα αγνοώ. Γενικά αγνοώ οτιδήποτε αρνητικό στη ζωή μου. Γιατί αυτό μου κάνει καλό. Δεν έχει να κάνει με εμένα. Γενικά σαν άνθρωπος είτε έχεις αναπηρία είτε δεν έχεις πρέπει να αγνοείς τα αρνητικά και να ευνοείς τα θετικά. Γιατί τα περισσότερα από αυτά τα βλέμματα είναι περιέργειας και είναι φυσιολογικό. Καλό είναι όσο μπορούμε να έχουμε τρόπους, αλλά υπάρχουν άνθρωποι που κοιτάνε κάποιους που δεν έχουν αναπηρία και τους κοιτάνε όντως πάλι έτσι. Δεν έχει να κάνει με την αναπηρία, έχει να κάνει και με τον άνθρωπο. Ο άλλος σε κοιτάει περίεργα. Επιπλέον αν εσύ είσαι λυπημένος με αυτό που έχεις και φαίνεται, ίσως σε λυπηθεί. Αν όμως εσύ είσαι καλά θα δεις στα μάτια του τις περισσότερες φορές σε ένα δέος, μία ευχαρίστηση. Μπορεί να σου πει μπράβο.» Επίσης, για την Κ.Λ. σπουδαίο ρόλο έπαιξε η προσωπικότητά της και η ελπίδα της πως θα ξαναπερπατήσει, με την βοήθεια και την πρόοδο της τεχνολογίας: «Με βοήθησε πάρα πολύ βασικά θεωρώ η προσωπικότητά μου. Ότι είμαι δυνατός χαρακτήρας, ότι είμαι δραστήρια. Δεν άφησα δηλαδή την αναπηρία να με επηρεάσει. Αποδέχτηκα πολύ γρήγορα το αμαξίδιο [...] Είμαι παράδειγμα -όλοι μου το λένε- ότι πάρα πολύ γρήγορα εξελίχθηκα με την αναπηρία και ότι δεν την άφησα να επηρεάσει σαν προσωπικότητα, σαν χαρακτήρα. Δε στο κρύβω ότι δεν το βγάζω μέσα από το μυαλό μου ότι μπορεί κάποια στιγμή να περπατήσω ξανά. Δεν το έχω βγάλει δηλαδή από το μυαλό μου. Δηλαδή Ok το έχω αποδεχτεί, ζω με αυτό, η καθημερινότητά μου, οι συνήθειές μου, ο τρόπος ζωής μου, τα πάντα έχουν αλλάξει. Αλλά δεν βγάζω από το μυαλό μου αυτή τη σκέψη ότι μπορεί να περπατήσω ξανά και δεν δέχομαι και κανέναν να μου κόβει την ελπίδα. Επειδή πιστεύω πολύ στην τεχνολογία γιατί έχει αποδειχτεί ότι η τεχνολογία προχωράει με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Αλλά δε μπορώ να πω πραγματικά δηλαδή, ότι αυτοί που με ξέρουν κιόλας δηλαδή ότι δεν έχω αλλάξει και ότι OK πέρασα στενοχώρια, πέρασα στιγμές που θα έβαζα τα κλάματα και όλα αυτά, αλλά όχι τόσο έντονα όσο το περνάνε άλλα άτομα. Δηλαδή δεν έπαθα αυτήν την κατάθλιψη που λένε να κλειστώ στον εαυτό μου [...] Πέρασα μία μικρή θλίψη, ναι, γιατί είχα μία στρωμένη ζωή, είχα τη δουλειά μου, ήμουν στα 29 μου, ήμουν

ξέρεις πολύ δραστήρια και ξαφνικά ξέρεις άλλαξε όλο αυτό μέσα σε δευτερόλεπτα. Είναι λογικό.»

Επιπροσθέτως, ένα άλλο σημείο δείχνει πως ο κοινωνικός πόνος καταπολεμείται μέσα από την εργασία. Ο στόχος της κρατικής πολιτικής είναι η αφομοίωση του μηνύματος της πλήρους συμμετοχής στον εργασιακό χώρο και της πλήρους επανένταξης (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005), ενώ το Νοέμβριο του 2000 τα κράτη-μέλη της ΕΕ έλαβαν απόφαση απαγόρευσης της διάκρισης των Ατόμων με Αναπηρίες στην αγορά εργασίας, στον εργασιακό χώρο και στην επαγγελματική κατάρτιση (Τσομπάνογλου, Κορρέ, & Γιαννοπούλου, 2005). Αυτό έγινε γνωστό και μέσα από τη συνέντευξη με τον Α.Τ. όπου αμέσως μόλις βρήκε εργασία, άλλαξε όλη του η ψυχολογία: «Είχα πληροφορηθεί ότι γίνονται διορισμοί στο δημόσιο ένα ποσοστό άτομα με αναπηρία και λέω θα το κοιτάζω και αυτό και μπήκα στη διαδικασία αυτή και έτσι ήρθα στην Αθήνα. Οπότε μετά μπαίνοντας σε αυτή τη δράση άλλαξε η σκέψη μου, άλλαξε το συναίσθημά μου και άλλαξε βέβαια και η συμπεριφορά μου σε όλο αυτό [...] με το που ξεκίνησα και μπήκα στη δράση για να εργαστώ, άλλαξε ο τρόπος της σκέψης μου ότι θέλω να το κάνω και αυτό. Η εργασία μου έδωσε μεγαλύτερο και πιο όμορφο συναίσθημα-θετικό συναίσθημα, οπότε σαν αποτέλεσμα είχε να αλλάξει η συμπεριφορά μου. Γιατί στον άνθρωπο έτσι συμβαίνει. Η σκέψη δημιουργεί συναίσθημα και το συναίσθημα δημιουργηθεί τη συμπεριφορά που έχουμε στη ζωή μας.»

Ένα άλλο σημαντικό εύρημα είναι πως κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους έθεσαν το πλαίσιο της τιμωρίας του Θεού για το γεγονός της αναπηρίας τους. Ο Γ.Σ. όταν ήταν μικρός πίστευε πως η αναπηρία ήταν τιμωρία του Θεού: ««Θυμάμαι ότι όταν ήμουν πιο μικρός έτσι γύρω στο νηπιαγωγείο νόμιζα ότι κάποιος με τιμωρεί για αυτό το πράγμα που έχω [...] δηλαδή ο Θεός με τιμωρεί, [...] Το βασικό είναι να περάσεις από τη φάση της άρνησης στην εξωτερίκευση και μετά να μπορέσεις να το αποδεχθείς και να το κάνεις όπλο, δεν είναι κάτι που το πετυχαίνουν όλοι νομίζω. Σου είπα είναι λίγο τετριμμένο αλλά δε νομίζω ότι το πετυχαίνουν όλοι. [...]Είναι πολύ παράξενη η αναπηρία γενικώς [...] Νομίζω ότι θέλει φιλοσοφία η κατάσταση, ειδικά αν έχεις μία αναπηρία που σου παρουσιάστηκε σε πάρα πολύ μικρή ηλικία, και που φαίνεται με γυμνό μάτι.» Επίσης, η Σ.Η. αναφέρεται σε ένα περιστατικό βιωματικό που έζησε η ίδια: «Στο δρόμο στο χωριό το καλοκαίρι είχα πάει βόλτα με τον ξάδελφό μου και είδα ένα παιδί και γυρνάει και λέει: πως ο Θεός κάνει κάτι πράγματα που δεν το πολυκατάλαβα, αλλά ο τόνος της φωνής του ήταν ιδιαίτερα υποτιμητικός [...] κι εγώ τον κοίταξα και του λέω τι εννοείς; Δεν τον ήξερα. Και μου λέει γιατί; Πιστεύω ότι για εμένα πήγε γιατί παραγγείλαμε καφέ και ήμασταν εμείς οι 2. Δηλαδή εγώ και ο ξάδερφός μου. [...] Σε ένα άλλο περιστατικό πρωταγωνιστής ήταν ένας σερβιτόρος. Και γυρνάει και με κοιτάει και μου λέει έχεις εσύ πρόβλημα; Του λέω ναι έχω πρόβλημα. Σε ενοχλεί; Και ανέφερε κάτι για το Θεό που κάνει κάτι πράγματα, που να σου πω την αλήθεια δεν το πολυκατάλαβα [...] Αλλά εγώ στενοχωρήθηκα γιατί [...] Ο Θεός μας δίνει ένα πρόβλημα για να μας κάνει καλύτερους ανθρώπους. Αυτό πιστεύω εγώ.» Αυτό επιβεβαιώνεται από τη βιβλιογραφία, όπου στη μελέτη για τις λαϊκές πεποιθήσεις για την υγεία και την αρρώστια παρατηρούμε πως τα θρησκευτικά πιστεύω και οι θεϊστικές συλλήψεις

παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στις λαϊκές αντιλήψεις για την υγεία και την αρρώστια. (Helton, 1996; McGuire, 1988; Mullen, 1994; Murdock, 1980; O'Connor, 1995; Snow, 1983; Stainton Rogers, 1991; Torsch, & Ma, 2000). Σε αυτούς που πιστεύουν αυτό, βλέπουν την υγεία σαν μια παραγωγή «καλής ζωής», πνευματικής ευεξίας (spiritual well-being) και φροντίδας του Θεού (Stainton Rogers, 1991: 222).

Εστιάζοντας στον κοινωνικό πόνο βλέπουμε κάποιες μεταβλητές που σχετίζονται με τον κοινωνικό και τον φυσικό πόνο, όπως: η εξωστρέφεια-εσωστρέφεια (Pervin, 1996), η κοινωνική υποστήριξη (Leary, 1990; Leary, Koch, & Hechenbleikner, 2001), το άγχος και ο φόβος (Robinson, & Riley, 1999; Turk, & Flor, 1999; Weisberg, & Keefe, 1999), η αμυντική επιθετικότητα (C.A. Anderson, & Bushman, 2002; Berkowitz, 1993; Vernon, 1965) και η κατάθλιψη (Fine, & Olson, 1997; Leary et al., 2001). Αυτές όλες τις μεταβλητές με τα υπάρχοντα συναισθήματα και τις ψυχολογικές παραμέτρους τις συναντήσαμε στην έρευνά μας, όπου και επαληθεύουν την παραπάνω βιβλιογραφική αναφορά. Αυτό που πρέπει να τονίσουμε είναι πως και εδώ λόγω των εξατομικευμένων περιπτώσεων δεν μπορούμε να προβούμε σε ακριβείς και ουσιαστικές γενικεύσεις, λόγω των σύνθετων φαινομένων που μελετάμε και της διαφορετικής αντιμετώπισης του φαινομένου του κοινωνικού πόνου από τον κάθε έναν αθλητή και αθλήτρια ξεχωριστά.

Επίσης, ο αθλητισμός παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια για κοινωνική ενσωμάτωση. Αν μπορούμε σε κάτι να συμφωνήσουμε, αυτό είναι πως όλοι όσοι συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν πως ο αθλητισμός τους έχει βοηθήσει πολύ. Ακόμα και αυτοί που έλεγαν πως δεν αισθάνθηκαν κοινωνικό αποκλεισμό ή κοινωνικό πόνο και άρα δεν είχαν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα ενσωμάτωσης, ακόμα και αυτοί δήλωσαν πως ο αθλητισμός γενικά τους έχει βοηθήσει. Όλο το δείγμα δήλωσε πως ο αθλητισμός συμβάλλει πάρα πολύ στην προσπάθεια για κοινωνική ενσωμάτωση και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Ξεκινώντας με τη βιβλιογραφία βλέπουμε πως οι οι Sugden and Yiannakis's (1982) τονίζουν πως ο αθλητισμός οδηγεί στην κατάκτηση της ευημερίας και της αυτοεκτίμησης και στο ότι είναι καλοί σε κάτι και ότι δεν αποτυγχάνουν. Επίσης, ξεφεύγουν από την πραγματικότητα και για λίγο γίνονται κάποιοι άλλοι, αυτοί που γίνονται κοινώς αποδεκτοί από τον κόσμο, που τους έχει αποκλείσει. Άρα, βλέπουμε πως το ποδόσφαιρο και γενικότερα ο αθλητισμός μπορεί να οδηγήσει στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Στα πλαίσια της έρευνάς μας παρατηρούμε πως αυτό που μόλις αναφέραμε, είχε εκφραστεί με την έννοια της κατασκευής της ταυτότητας, ότι δηλαδή ο αθλητισμός βοηθά στο να συνειδητοποιήσει ο άνθρωπος ή εν προκειμένω ο αθλητής με αναπηρία ποιος είναι και τι θέλει να κάνει. Αυτό που μας έλεγαν, αφορά «το ποιος είμαι». Η έννοια της ταυτότητας για αυτούς είναι πολύ σημαντική για να οριοθετήσουν το πεδίο δράσης τους στη κοινωνική ζωή τους γενικότερα και στα προσωπικά τους ειδικότερα. Αισθάνονταν άλλοι άνθρωποι, αποδεκτοί από το κοινωνικό σύνολο, που τους αποθέωνε και δεν έβλεπαν το πρόβλημα, αλλά τον αθλητή που αγωνίζεται και κερδίζει ή χάνει, κάνοντας την προσπάθειά του. Για τον Α.Τ. αφορούσε το πλαίσιο της προσωπικότητάς του: «Βεβαιότατα ναι πάρα πολύ. Γιατί όπως είπα πριν ότι στον αθλητισμό και στο κομμάτι του πρωταθλητισμού

εκεί χρησιμοποιείς τις αξίες σου γιατί χωρίς αξίες δεν προχωράς, με αποτέλεσμα αυτό να έχει εφαρμογή και στην προσωπική σου ζωή. Γιατί είσαι ο ίδιος, βγάζεις τον πραγματικό σου εαυτό στο κομμάτι του πρωταθλητισμού που αυτό βέβαια σε βοηθάει ο αθλητισμός για να φτάσεις εκεί, έτσι; Και στη ζωή σου όταν είσαι ο εαυτός σου βλέπεις ότι δημιουργείς, έχεις επιτυχίες, σκέφτεσαι τελειώς διαφορετικά, αισθάνεσαι διαφορετικά με αποτέλεσμα να έχεις και διαφορετική συμπεριφορά δηλαδή αυτό που θέλεις να είσαι. [...] Η αξία είναι αυτό που σηματοδοτεί το είναι μου. Το τι αξίζω δηλαδή. Η επιτυχία είναι αξία. Η ευγνωμοσύνη, η χαρά, το κέφι, ο ενθουσιασμός, η δράση, η αφοσίωση, ο εστιασμός, όλα αυτά είναι που φτιάχνουν το είναι μου. Αυτό όταν το κάνεις και στην κοινωνική σου ζωή το κάνεις δηλαδή στην προσωπική σου ζωή που είναι ο πρωταθλητισμός γιατί στον πρωταθλητισμό είσαι μόνος σου. Γιατί μιλάμε για ατομικό άθλημα. Και αφού το θέλεις και στην κοινωνική σου ζωή έχεις εξαιρετικά αποτελέσματα. Ακόμα και όταν δεν έρθουν αυτά τα οποία θέλεις εκεί δεν σε γονατίζουν. Λες πάμε ξανά, μαθαίνω από αυτό που δεν έχω καταφέρει. Οπότε έτσι και φτιάχνω τον εαυτό μου και αυτό έχει συνέπεια να φτιάχνονται και όλοι όσοι είναι γύρω μου. Όσοι θέλουν, όσοι δεν θέλουν απλά φεύγουν.»

Επίσης, γίνεται λόγος πως ο Αθλητισμός οδηγεί στην εξάλειψη του κοινωνικού στίγματος. Ενώ πιο πάνω αναφέραμε για το κοινωνικό στίγμα (Τσιμπιδάκη, 2007), εδώ βλέπουμε πως ο αθλητισμός τον εξαλείφει. Για τον Γ.Τ. ο αθλητισμός έχει οδηγήσει στο «μηδενισμό της αναπηρίας του»: «Πάρα πολύ. Και τι να σου πω. Ο αθλητισμός μου έχει μηδενίσει την αναπηρία. Είναι σαν να μην υπάρχει. [...] Μερικές φορές δηλαδή περπατούσα στον δρόμο και ερχόντουσαν και με αγκάλιαζαν, και μου έδιναν συγχαρητήρια. Και ένιωθα υπέροχα που κάποιος άνθρωπος που δεν με ξέρει και που δεν τον ξέρω, έρχεται να με δει και να με συγχαρεί για το αθλητικό μου επίτευγμα.» Ταυτόχρονα, και η Κ.Χ. αισθανόταν άλλος άνθρωπος, όταν έμπαινε στο γήπεδο και έτσι βοηθούσε αι τους υπόλοιπους, δηλαδή την οδηγούσε στη δημιουργία ενός πλαισίου κοινωνικής αλληλεγγύης: «Βασιλιάς, άρχοντας, όταν έμπαινα στο γήπεδο ήταν άλλη αίσθηση. Αισθανόμουν άλλος άνθρωπος, σαν να μην ήμουν εγώ. Και όμως ήμουν εγώ. Έλεγε είμαι εγώ, είμαι δυνατός. Βοηθούσα και τους άλλους μέσα από την εμπειρία που είχα. Μη νομίζεις, ήταν πολύ ωραία εμπειρία.»

Ταυτόχρονα έγινε λόγος στις συνεντεύξεις για την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση που νιώθουν ύστερα από έναν αθλητικό αγώνα και τα οφέλη που καρπώνονται και αυτό επιβεβαιώνεται από τη βιβλιογραφία, όπου ο Talbot (2001) αναφέρει πως η σωματική εξάσκηση βοηθά στην αύξηση του σεβασμού προς το σώμα, σχετίζεται με την ανάπτυξη σώματος και πνεύματος, κατανοεί το ρόλο της αερόβιας και αναερόβιας σωματικής δραστηριότητας στην υγεία, αναπτύσσει την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση και διευρύνει την κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη και την ακαδημαϊκή επιτυχία. Η σωματική υγεία αναφέρεται στην καλύτερη ποιότητα ζωής, σε μειωμένους κινδύνους ανάπτυξης διαταραχών και σε ψυχολογικά και συναισθηματικά οφέλη (Sallis, & Owen, 1999), ενώ όσον αφορά την πνευματική υγεία, αναφέρεται στην μείωση του άγχους και της κατάθλιψης και αναφέρεται στη μείωση διατροφικών διαταραχών, της πραγματικής βίας (substance abuse) και αυτοκτονίας (Sallis, & Owen, 1999) και επίσης, με τα προγράμματα φυσικής δραστηριότητας

αναπτύσσονται προσωπικές και κοινωνικές ικανότητες και βελτίωση της αυτοπεποίθησης, της μετριοφροσύνης (self-efficacy) και τον έλεγχο που οδηγεί στην αλλαγή του κοινωνικού πλαισίου και στη μείωση της παραβατικής συμπεριφοράς (Taylor et al., 1999). Για τον Ι.Σ. ο Αθλητισμός είναι η ταυτότητά του και αυτό που τον καθορίζει και του έχει δώσει αυτοπεποίθηση και κοινωνικοποίηση: «Ο αθλητισμός για εμένα είναι η ζωή μου. Χωρίς αυτόν δεν θα ήμουν ο Ι.Σ. Είναι η ταυτότητά μου. Μαζί με αυτά τα πόδια λοιπόν είναι και ο αθλητισμός. Αυτός είμαι. Αλλά πιστεύω ότι ο αθλητισμός μου προσφέρει υγεία, μου προσφέρει κοινωνικοποίηση, μου προσφέρει αυτοπεποίθηση. Οπότε είναι για όλους υγιές να αθλούνται, ανάπηρους ή μη. Είναι πολύ σημαντικό το ρητό νους υγιής εν σώματι υγεί. Δεν χρειάζεται να πω κάτι άλλο σε αυτό [...] Και ο αθλητισμός με έχει βοηθήσει, γιατί είναι αυτό που εγώ αγαπάω, κυρίως αυτό που με κάνει ευτυχισμένο. Οπότε όταν πετυχαίνεις σε αυτό, αυτό φαίνεται, φαίνεται στο άτομό σου. Στο ποιος είσαι, στο ότι λάμπεις. Οπότε όταν πετυχαίνεις σε αυτό που αγαπάς και σε αυτό που έχεις καταπιαστεί, έχεις ή δεν έχεις πόδια, γίνεσαι αντιληπτός σε όλους και από όλους. Για τον άντρα ξέρεις είναι πιστεύω σημαντικό να έχει μία ταυτότητα. Όχι ότι δεν είναι για την γυναίκα, αλλά εγώ μιλάω από τη πλευρά μου.» Για την Κ.Λ. ο Αθλητισμός την έχει βοηθήσει στην κοινωνικοποίησή της και στο να θέτει στόχους είτε προσωπικούς είτε κοινωνικούς: «Καταρχήν ένα από τα βασικά είναι ότι έκανα καινούργιους φίλους, καινούργιες γνωριμίες. Είδα τις δυνατότητές μου, τις αντοχές μου, τα όριά μου. Έβαλα στόχο στη ζωή μου, και ο στόχος ήταν καθαρά αθλητικός, που δεν είχα όσον αφορά τον αθλητισμό στόχους. Και κάθε φορά που εκπληρώνω έναν στόχο, πάω στον επόμενο και είναι πολύ καλό αυτό για τον εαυτό σου, την ικανοποίηση που νιώθεις. Μέσα από εμένα, βοηθάω και άλλους ανθρώπους, είτε έχουν αναπηρία είτε δεν έχουν και αυτό επειδή ουσιαστικά συμβάλλεις στο να παροτρύνεις κόσμο να ασχοληθεί με τον αθλητισμό. Γιατί το βλέπουν μέσα από εμένα, που πηγαίνω και κάνω παρουσιάσεις σε σχολεία, μέσα από κάποιες εκδηλώσεις, μέσα από κάποιες συνεντεύξεις. [...] Συν το ότι μέσα από τον αθλητισμό έχω κάνει πάρα πολλά ταξίδια, έχω γνωρίσει καινούργιους πολιτισμούς, φίλους στο εξωτερικό πάρα πολλούς. Αλλά το βασικό είναι το ότι γυμνάζεσαι και βοηθάει την ψυχολογία γενικότερα, γιατί φτάνεις τα όριά σου, τα ξεπερνάς, έχεις στόχους. Είναι πάρα πολύ βασικό αυτό για έναν άνθρωπο. Να ξέρεις ότι ξυπνάει και έχει πρόγραμμα, αυτό θα πει να έχεις στόχους. Είναι πολλοί που δεν το έχουν αυτό.» Για τον Γ.Τ. ο Αθλητισμός παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάσχεση της αρνητικής ψυχολογίας: «Στην πορεία 10, 12 χρονών άρχισα να κάνω τις πρώτες μου νίκες. Στον αθλητισμό δηλαδή αμέσως πήγα, ας είναι καλά και ο δάσκαλος που με παρότρυνε τότε στις γυμναστικές επιδείξεις. Κέρδισα όταν ήμουν 12 χρονών όλα τα σχολεία της περιφέρειάς μου στο άλμα εις μήκος και ήταν όλα τα παιδιά ενώ με βλέπανε, έλεγαν τότε: πω, πω, πω κοιτάξτε αυτός δεν έχει χέρι, αλλά τι δυνατός αθλητής και όλοι με αγκαλιάσανε. Δηλαδή από εκεί που ήμουν, κοίτα δεν έχει χέρι, δηλαδή στενοχωριόντουσαν για το πρόβλημά μου, μετά ήρθαν και με αγκαλιάσανε όλοι. Και οι καθηγητές που διοργάνωσαν τον αγώνα περιφέρειας. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι ήρθαν και με συγχάρηκαν, με σήκωσαν στα χέρια, δηλαδή με

παρότρυναν κιόλας να ασχοληθώ με τον αθλητισμό [...] Με βλέπανε με θαυμασμό και όχι με το μάτι της λύπης.»

Το πλαίσιο που αφορά τον αθλητισμό στους Αθλητές με Αναπηρία το βλέπουμε μέσα από τη βιβλιογραφία από το άρθρο των Dallmeijer et al. (1996), όπου γίνεται γνωστό πως ο ενεργητικός τρόπος ζωής και οι αθλητικές δραστηριότητες αποτελούν τους σχετικούς παράγοντες της ανάπτυξης της φυσικής υγείας (physical fitness) και της ανεξαρτησίας της λειτουργικότητας (Hart, et al., 1995; Noreau, et al., 1992). Μάλιστα, γίνεται λόγος για παλαιότερες μελέτες που έχουν δείξει πως η φυσική δραστηριότητα μπορεί να βελτιώσει την ικανότητα αντοχής και την μυϊκή δύναμη των ατόμων με παραπληγία και τετραπληγία (Cooney, et al., 1986; DiCarlo, 1988; Gass, et al., 1980; McLean, et al., 1995). Μελετώντας τη βιβλιογραφία, βλέπουμε τις θετικές πλευρές του αθλητισμού: Οι θετικές πλευρές του αθλητισμού είναι: πρώτον, η θεραπεία (επιτυγχάνεται μέσω της φυσικοθεραπείας και βοηθά στην ανάπτυξη δύναμης, στη συνεργασία και την αντοχή. Π.χ. αθλήματα που γίνονται στο καρότσι όπως η καλαθοσφαίριση βοηθά στην ανάπτυξη της συνεργασίας μιας και το άτομο με αναπηρία σπρώχνει το καρότσι, μαθαίνει να περνά, να πιάνει και να εμποδίζει τη μπάλα). Δεύτερον, τα κοινωνικά οφέλη (εγκαθιδρύονται κοινωνικές επαφές, ανακτά την αυτοεκτίμησή του, βοηθά στην ανάπτυξη θετικών πνευματικών απόψεων, βοηθά στη συνειδητοποίηση της αναπηρίας και πετυχαίνει την κοινωνική επανενσωμάτωση, απομονώνοντας την αυτολύπηση, την διάρρηξη της αυτοεκτίμησης και την κοινωνική απομόνωση). Τρίτον, η πνευματική χειραφέτηση (κερδίζουν ψυχικά, κοινωνικά, πνευματικά και σωματικά οφέλη που τα άτομα πλέον αρχίζουν και συνηθίζουν, αλλά παρόλα αυτά εμπόδια συνεχίζουν και υπάρχουν). Τέταρτον, η διασκέδαση (τα άτομα νιώθουν ιδιαίτερη ευτυχία για αυτό, μέσα από δραστηριότητες που έχουν υποστεί μια τροποποίηση, όπως η τοξοβολία, το πινγκ-πονγκ, το κολύμπι και η ιππασία, με αθλήματα που έχουν τροποποιηθεί όπως η καλαθοσφαίριση με καρότσι, η ρίψη ακοντίου και η άρση βαρών και με αθλήματα που έχουν πλήρως αναπτυχθεί για άτομα με αναπηρία όπως το Boccia). Αυτό που πρέπει να πούμε είναι πως χρειάζεται να λαμβάνονται κάποιες προφυλάξεις σε κάποια αθλήματα. Για παράδειγμα, τα άτομα με παραπληγία που είναι επιρρεπή σε σπασμούς, πρέπει να παρθούν περαιτέρω μέτρα προφύλαξης όπως ειδικούς ιμάντες σώματος που θα τους συγκρατεί και δεν θα πέφτουν κάτω από το καρότσι (<http://www.family-friendly-fun.com/family-fun/adapted-sports.htm>, τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:53). Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα έντονα μέσα από τις συνεντεύξεις, αναφερόμενοι οι συνεντευξιαζόμενοι στο πλαίσιο της υποδομής που χρειάζεται να παρέχει το κράτος στους αθλητές και ιδιαίτερα σε αυτούς που είναι Αθλητές με Αναπηρία. Σε κάθε περίπτωση όλα αυτά τα αντιμετωπίσαμε στο πλαίσιο των συνεντεύξεων για την έρευνά μας και για το λόγο αυτό όλοι οι αθλητές ανέφεραν πως ο αθλητισμός βοηθά στην κοινωνική ενσωμάτωση και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Για την Α.Ν. ο Αθλητισμός της δίνει μεγάλη ικανοποίηση γιατί είναι το μόνο που ξέρει να κάνει, καθώς και το ότι την έχει σκληραγωγήσει στη ζωή της: «Μου δίνει πολύ ευχαρίστηση. Πολύ μεγάλη ευχαρίστηση γιατί εγώ ξέρω, έχω τη γνώση ότι δεν μπορώ να κάνω κάτι άλλο. Όταν αυτό είναι... όταν πετυχαίνεις σε κάτι, όταν έχεις επιτυχία αυτό σου δίνει το

satisfaction. Αυτό είναι πολύ ωραίο..... με έχει βοηθήσει στο ότι με έχει κάνει λίγο πιο σκληρό καρύδι, γιατί ήμουν λίγο πιο χαϊδεμένη. Όλοι με αγαπούσαν, όλοι με λάτρευαν και λοιπά. Ήμουν και είμαι η ψυχή της παρέας και τώρα που έχω βρει ανταγωνισμό, έχω φάει κάποια χτυπήματα, κάποιες σφαλιάρες, κλπ με έχει κάνει λίγο πιο, να στέκομαι πιο καλά στα πόδια μου [...] και με έχει κάνει να αποδεικνύω κιόλας καλύτερα το τι αξίζω. Γιατί όταν αυτό το έχεις σίγουρο ότι ας πούμε θα πάω να δω την παρέα μου και θα έχω την αναγνώριση, δεδομένη αλλιώς είναι αυτό. Αλλιώς είναι σε ένα γήπεδο αγωνιστικό που πρέπει να αποδείξεις ανά πάσα στιγμή ότι αξίζεις, γιατί φτάνεις να σου παίρνουν τα μετάλλια. Το θέμα είναι να μείνεις εκεί. Είναι πολύ δύσκολο.» Η Σ.Η. τονίζει πως ο Αθλητισμός της δίνει αυτοπεποίθηση: «Ο Αθλητισμός με βοήθησε στο να μη ντρέπομαι. Γιατί ντρέπομαι πολύ. Και σιγά σιγά να μπαίνω κι εγώ σε όλα τα θέματα, όπως είναι η αυτοπεποίθηση και η εμπιστοσύνη στον εαυτό μου και σε προσωπικά θέματα αλλά και στη γενικότερη κοινωνική μου ζωή.» Ο Α.Β. υποστηρίζει πως είναι ψυχαγωγία, βελτίωση της φυσικής κατάστασης, κοινωνική ένταξη, αλλά και γνώση του τι είναι ειδικός Αθλητισμός: «Ο αθλητισμός σου γεμίζει τις ώρες ευχάριστα, σου βελτιώνει τη φυσική σου κατάσταση πέρα από το βασικό της κοινωνικής ένταξης. Τα τελευταία χρόνια έχουμε μεγάλες διακρίσεις με παραολυμπιονίκες η Ελλάδα. Αρχίζει και μπαίνει στα σχολεία δειλά-δειλά το θέμα του αθλητισμού των παιδιών με αναπηρία, η διάδοση του αθλήματος του ειδικού αθλητισμού μπαίνει και σε σχολεία. Οι ομάδες μας κάνουν και επιδείξεις σε γυμνάσια-λύκεια και έτσι διαδίδεται ας πούμε και η αναπηρία ως μήνυμα, ότι είμαστε και εμείς εδώ, ο διπλανός σου, ίσος προς ίσο. Δίνουμε το μήνυμα ότι η ζωή, παρότι είναι δύσκολη, να μην τα παρατάτε. Δείτε και μας τι έχουμε πετύχει, πάρτε και από εμάς κάποια πράγματα αισιοδοξίας. Και έτσι αυτό το αλισβερίσι, αυτό το δούναι και λαβείν, πιστεύω μέσω του αθλητισμού έχει βοηθήσει και νέα παιδιά. Έτσι θυμάμαι κλασικά παραδείγματα, μπαίνοντας σε σχολεία, τα παιδιά στην αρχή βλέποντας κάποιον να παίζει, παράδειγμα μπάσκει με καρότσι, ήταν απομακρυσμένα, το βλέπανε κάπως σοκαρισμένα θα έλεγα. Και στη συνέχεια στο τέλος του αγώνα, μας πλησίαζαν και θέτανε απίστευτες ερωτήσεις. Κάποιες ερωτήσεις ήταν: Πώς το έπαθες; Πώς γυρνάς τη ρόδα, πώς τρέχεις τόσο πολύ, πώς βάζεις το καλάθι; Υπήρχε μία τέτοια σχέση στο τέλος μιας επίδειξης.»

Συνοψίζοντας, βλέπουμε πως ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο κοινωνικός πόνος, καθώς και ο αθλητισμός ως μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης υφίσταται και είναι πραγματικότητα. Δεν σημαίνει πως αυτό ισχύει για όλους αλλά για την ισχυρή πλειοψηφία ισχύει και αυτό φάνηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας. Άλλωστε, όλα αυτά τα οποία είχαμε αναφέρει στο πλαίσιο της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας επιβεβαιώθηκαν στο έπακρο και βλέπουμε πως η έρευνά μας αποτελεί μια επιβεβαίωση της βιβλιογραφίας και των υπόλοιπων ερευνών που έχουν διεξαχθεί από άλλους ερευνητές και συνέβαλλαν στην προσπάθεια μελέτης και κατανόησης των φαινομένων αυτών που άπτονται της μελέτης από τις Κοινωνικές Επιστήμες και που μέχρι και σήμερα αποτελεί αντικείμενο που μελετάται και που χρήζει συνεχώς απαντήσεων.

Αυτό που αξίζει να μελετηθεί στο μέλλον είναι η έρευνα αυτή σε πιο εξειδικευμένα πλαίσια κινητικών αναπηριών, καθώς και σε άλλες περιπτώσεις Ατόμων με Αναπηρίες. Επίσης, ένα άλλο εξαιρετικά ενδιαφέρον πεδίο θα είναι η

ενδεδειγμένη μελέτη της άποψης που δεν αναμένουμε και που ανατρέπει τη βιβλιογραφία, όπου ο στόχος είναι να βρούμε ποιοι παράγοντες είναι αυτοί που ανατρέπουν (π.χ. πως δεν αισθάνθηκαν κοινωνικό αποκλεισμό, κοινωνικό πόνο και γιατί δεν τους βοήθησε ο αθλητισμός). Αυτό βέβαια μόνο αν υπάρχει τέτοιο δείγμα και φυσικά γνωρίζοντας πως δεν θα γενικευθούν τα αποτελέσματα στον γενικό πληθυσμό λόγω της εξατομικευμένης περίπτωσης του εκάστοτε αθλητή και αθλήτριας και λόγω της φύσης των υπό μελέτη αντικειμένων, όπου μελετώνται από τις Κοινωνικές Επιστήμες και η δυσκολία στην μελέτη και στην οριοθέτηση των καταστάσεων οφείλεται στην πολυφωνική και πλουραλιστική προσέγγιση των Κοινωνικών Επιστημών.

VI. ΣΥΖΗΤΗΣΗ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Συμπερασματικές προτάσεις

Συμπερασματικά, η ερευνητική διαδικασία κατέδειξε πως υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικός πόνος. Αυτό στο οποίο πρέπει να εστιάσουμε είναι πως η κάθε περίπτωση είναι ξεχωριστή και χρειάζεται να αντιμετωπίσουμε όχι μόνο τον κάθε αθλητή/τρια αλλά και το κάθε άτομο με αναπηρία εξατομικευμένα. Αυτός ο πλουραλισμός στις απαντήσεις που δόθηκαν, δείχνει τη δυσκολία στην οριοθέτηση μιας κατάστασης ως δεδομένης, δηλαδή είδαμε πως δεν βίωσαν όλοι οι αθλητές κοινωνικό αποκλεισμό, ούτε και αισθάνθηκαν όλοι κοινωνικό πόνο. Η πλειοψηφία βίωσε κοινωνικό αποκλεισμό, αλλά αισθάνθηκε και κοινωνικό πόνο και αυτές οι λίγες εξαιρέσεις που υπήρχαν (στη μη βίωση του κοινωνικού αποκλεισμού και μη αίσθηση του κοινωνικού πόνου), δείχνουν πως επιβεβαιώνουν τον κανόνα.

Όσον αφορά τον αθλητισμό και τη συμβολή του στην κοινωνική ενσωμάτωση, όλοι οι αθλητές/τριες απάντησαν πως ο αθλητισμός παίζει και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κοινωνική τους ενσωμάτωση, αλλά και στη ζωή τους γενικότερα. Κατέδειξαν με τον πλέον εμφατικό τρόπο πως ο αθλητισμός δίνει κοινωνικά και ψυχολογικά οφέλη σε καθένα ξεχωριστά. Η ζωή τους άλλαξε με την ενασχόληση με τον αθλητισμό και αυτό είναι πολύ βασικό για την εν γένει ζωή τους. Γι' αυτό και πρέπει η Πολιτεία να εστιάσει στον αθλητικό προσανατολισμό, με συντονισμένη και συγκροτημένη πολιτική που θα ξεκινά από το σχολείο, καθώς και την ενημέρωση γονέων και παιδιών για τα οφέλη του αθλητισμού και επίσης, μια στόχευση για ενεργή συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες που θα ξεκινούν από το σχολείο, με σχολικά πρωταθλήματα σε αθλήματα είτε ατομικά είτε ομαδικά. Επίσης, η εστίαση στον αθλητικό τουρισμό, με τη διεξαγωγή αθλητικών δρωμένων που θα λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα και θα αποτελούν θεσμό, όπως επίσης και αθλητικό τουρισμό, με αθλητικές δραστηριότητες για αθλητές/τριες με αναπηρίες, δηλαδή αθλητικές δραστηριότητες που υπάγονται στον προσαρμοσμένο αθλητισμό, θα βοηθήσει έτι περαιτέρω την προσπάθεια για κοινωνική ενσωμάτωση όλων ανεξαιρέτως.

6.2 Επίλογος

Συνοψίζοντας, είδαμε πως είναι δύσκολη η οριοθέτηση της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού και αυτό οφείλεται στην πολυπλοκότητα του φαινομένου αλλά και της πλουραλιστικής και πολυφωνικής προσέγγισης του φαινομένου από τις Κοινωνικές Επιστήμες. Παρατηρήσαμε πως η Παγκοσμιοποίηση έχει φέρει την φτώχεια, η οποία μαζί με την ανεργία, αποτελούν τους κύριους εκφραστές ή θα λέγαμε καλύτερα τις κύριες μορφές με τις οποίες εμφανίζεται ο κοινωνικός αποκλεισμός. Με λίγα όμως λόγια η βιβλιογραφία συμφωνεί πως ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι η αδυναμία απορρόφησης των δημοσίων και κοινωνικών αγαθών. Ακόμα, μελετήσαμε τον κοινωνικό πόνο και η μελέτη μας έδειξε πως είναι η συναισθηματική κατάσταση βίωσης της αναπηρίας και πως αποτελεί αντικείμενο μελέτης του επιστημονικού

πεδίου τα Κοινωνιολογίας της Υγείας και της Ασθένειας, με ένα αρκετά μεγάλο κομμάτι έρευνας τις λαϊκές πεποιθήσεις για την υγεία και την ασθένεια. Ταυτόχρονα, μελετήσαμε πως ο Αθλητισμός αποτελεί σημαντικό φορέα κοινωνικής ενσωμάτωσης, μέσα από μελέτες που εστίασαν σε διάφορες καταστάσεις της ζωής. Οπότε, ο Αθλητισμός, ειδικότερα για τα Άτομα με Αναπηρίες αποτελεί βασικό βραχίονα στην προσπάθεια για κοινωνική ένταξη και αντιμετώπισης με κριτήρια ισότητας των Ατόμων με Αναπηρίες. Επιπροσθέτως, μελετήσαμε το νομικό και πολιτικό πλαίσιο της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης, μέσα από προγράμματα που έχουν εκπονηθεί σε Ευρωπαϊκό, σε Εθνικό και Αυτοδιοικητικό (ή Τοπικό) επίπεδο. Βέβαια, τα πράγματα δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά, διότι τις περισσότερες φορές αυτά έχουν παραμείνει ανενεργά και απλά έχουμε νόμους που δεν εφαρμόζονται. Όμως, χρειάζεται αρκετή δουλειά ακόμα για να έχουμε μια ουσιαστική και πλήρη ενταξιακή πολιτική για τα Άτομα με Αναπηρίες.

Συμπερασματικά για την έρευνα, είδαμε την επιβεβαίωση της βιβλιογραφίας για την αδυναμία οριοθέτησης των εννοιών που μελετήσαμε, διότι η φύση τους καθώς και η πλουραλιστική προσέγγιση των Κοινωνικών Επιστημών, καθιστά αδύνατη την οποιαδήποτε προσπάθεια εννοιολόγησης. Βέβαια ακριβώς λόγω της εξατομικευμένης περίπτωσης του καθενός συνεντευξιαζόμενου, καθώς και τις διαφορετικής προσέγγισης και αντιμετώπισης της αναπηρίας, ο καθένας έβλεπε και με άλλη ματιά το πλαίσιο του κοινωνικού αποκλεισμού και του κοινωνικού πόνου. Το μόνο στο οποίο υπήρχε καθολική συμφωνία είναι πως ο Αθλητισμός βοηθά στην κοινωνική ενσωμάτωση και πως καλό είναι οι άνθρωποι είτε είναι αρτιμελείς είτε με Αναπηρία να ασχολούνται με τον Αθλητισμό ενεργά, διότι ο Αθλητισμός προάγει διάφορα οφέλη κυρίως ψυχολογικά και κοινωνικά, που είναι απαραίτητα για την καθημερινότητα των ανθρώπων. Τέλος, αυτό που γίνεται κατανοητό είναι πως η κοινωνία πρέπει να στραφεί με μεγαλύτερη προσοχή στα ζητήματα κοινωνικής ένταξης Ατόμων με Αναπηρία, όπως επίσης και η Πολιτεία να ασχοληθεί ενεργά και να μπορέσει να βοηθήσει τα Άτομα με Αναπηρίες όχι μόνο στο κομμάτι του Αθλητισμού, αλλά και στο πλαίσιο της ευρύτερης καθημερινότητας, μέσω εύρεσης εργασίας και μείωσης της ανεργίας στα Άτομα με Αναπηρίες, προκειμένου ο βιοπορισμός τους να γίνει κάπως πιο εύκολος και να τους βοηθήσει ακόμα περισσότερο στην προσπάθεια για κοινωνική ένταξη αλλά και σε διάφορες εκφάνσεις της κοινωνικής τους ζωής.

Η έρευνα αυτή κατέδειξε με μεγάλο ενδιαφέρον το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού και του κοινωνικού πόνου. Τα δύο αυτά κοινωνικά φαινόμενα είναι υπαρκτά και πραγματικά. Χρειάζεται ακόμα μεγάλη προσπάθεια για την εξάλειψη του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού και φυσικά θα πρέπει να γίνουν στοχευμένες κινήσεις από την Πολιτεία αλλά και από το ευρύτερο κοινωνικό σύστημα. Ο κοινωνικός πόνος εκφράζεται μέσα από τον συναισθηματικό κόσμο βίωσης της αναπηρίας του το κάθε άτομο και αυτό οφείλεται στην προσωπικότητα του καθενός ξεχωριστά. Με βάση αυτό καθορίζεται από το πλαίσιο βοήθειας που δίνει η οικογένεια στο Άτομο με Αναπηρίες, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό και φιλικό περιβάλλον τους, αλλά και από τον χαρακτήρα που έχει καλλιεργήσει ο καθένας. Ταυτόχρονα, ο Αθλητισμός αποτελεί βασικό κομμάτι στην προσπάθεια κοινωνικής ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες και

βοηθά πραγματικά στην αντιμετώπιση της καθημερινότητάς τους. Η έρευνα αυτή αποτελεί την αρχή. Σίγουρα θα πρέπει να γίνουν και άλλες έρευνες και μάλιστα να εξειδικευθούν περαιτέρω οι κινητικές αναπηρίες και η εγκεφαλική παράλυση που προκαλεί κινητικές αναπηρίες (σπαστική τετραπληγία, σπαστική διπληγία, παραπληγία, ημιπληγία) και να γίνουν και σε αυτά τα αντικείμενα αλλά και σε αλλά των Κοινωνικών Επιστημών. Επίσης, θα ήταν καλό και έρευνα με περισσότερη εστίαση σε ψυχολογικούς παράγοντες και φυσικά μια έρευνα που θα εστιάζει σε ολοκληρωμένο πρόγραμμα ψυχοκοινωνικής παρέμβασης. Όπως αντιλαμβανόμαστε, αυτή η έρευνα αποτελεί την αρχή σε αυτό το επιστημονικό πεδίο και με αυτές τις παραμέτρους μελέτης. Το βασικό βέβαια ήταν να γίνει η αρχή. Και η αρχή πλέον έγινε.

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

7.1 Ξενόγλωσση

- Anderson, C., A., & Bushman, B., J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- Albrow, M., & King, E. (Eds.). (1990). *Globalization, knowledge and society: readings from international sociology*. New York, NY: Sage.
- Appadurai, A. (1990). Disjuncture and difference in the global cultural economy. *Public Culture*, 2 (3), 1-23.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization* (Vol. 1). Minnesota: University of Minnesota Press.
- Atkinson, Tony, Cantillon B, Marlier E, and Nolan B. (2002). *Social indicators: The EU and social inclusion*. London, UK: Oxford University Press.
- Backett, K. (1992). Taboos and excesses: Lay health moralities in middle class families. *Sociology of Health and Illness*, 14, 255-274.
- Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, 57 (1), 71-90
- Ball, M. (2000). *The visual availability and local organization of public surveillance systems: The promotion of social order in public spaces*, Accessed 8th January, 2001 from <http://www.socresonline.org.uk/5/1/ball/html>.
- Balog, J. E. (1978). *An historical review and philosophical analysis of alternative concepts of health and their relationship to health education (Unpublished dissertation)*. Maryland: University of Maryland.
- Balog, J. E. (1981). The concept of health and the role of health education. *The Journal of School Health*, 9, 462-464.
- Baron, S., Field, J., & Schuller, T. (Eds) (2001). *Social capital: critical perspectives*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Barry, B. (2002). *Social exclusion, social isolation and the distribution of income*, on J.Hills , J. Le Grand & D. Piachaud (Eds.), *Understanding social exclusion*, Oxford, UK: Oxford University Press.
- Bauer, W. W., & Schaller, W. E. (1955). *Your health today*. New York: Harper and Row. 2nd Edition.
- Baumann, B. (1961). Diversities in conceptions of health and fitness. *Journal of Health and Human Behavior*, 2, 39-46.
- Baumann, B. (1961). Diversities in conceptions of health and physical fitness. *Journal of Health and Human Behavior*, 2(1), 39-46.
- Beck, U. (2000). *What is Globalization?*, London, UK: Polity.
- Beck, U. (2002). The cosmopolitan society and its enemies. *Theory, Culture & Society*, 19(1-2), 17-44.
- Berger, P., & Luckman, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Garden City, NY: Doubleday.
- Berkowitz, L. (1993). Pain and aggression: Some findings and implications. *Motivation and Emotion*, 17, 277-293.
- Besnard, P. (1987). *L' Anomie. Ses usages et ses fonctions dans la discipline sociologique depuis Durkheim*, Paris, PUF, "Sociologies".

- Blackshaw, T., & Crabbe, T. (2004). *New Perspectives on Sport and "Deviance": Consumption, Performativity and Social Control*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Blackshaw, T., & Long, J. (2005). What's the big idea? A critical exploration of the concept of social capital and its incorporation into leisure policy discourse. *Leisure Studies* 24: 239-258.
- Blair, A. (1993). Social class and the contextualization of illness experience. In Radley, A. (ed) *Worlds of Illness: Biographical and Cultural Perspectives on Health and Disease*. London, UK: Routledge.
- Blaxter, M. (1983). The causes of disease: women talking. *Social Science and Medicine*, 17, 59-69.
- Blaxter, M. (1983). The causes of disease: Women talking. *Social Science and Medicine*, 17, 59-69.
- Blaxter, M. (1990). *Health and Lifestyles*. London, UK: Tavistock/Routledge.
- Blaxter, M., & Paterson, E. (1982). *Mothers and daughters: A three-generational study of health attributes and behavior*. London, UK: Heinemann Educational Books.
- Blumhagen, D. (1980). Hypertension: a folk illness with a medical name. *Culture, Medicine and Psychiatry*, 4, 197-227.
- Blumhagen, D. (1980). The meaning of hypertension. In N.J. Chrisman and N.J. Maretzi (Eds.), *Clinically applied anthropology*, 297-323. London, UK: D. Reidal Publications.
- Boruchovitch E. & Mednick B. R. (2002). The meaning of health and illness: some considerations for health psychology. *Psico-USF*, v.7, n.2, pp.175-183.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. London, UK: Routledge and Kegan Paul.
- Bourdieu, P. (1997). The forms of capital in Halsey AH Lauder H Brown P Stuart Wells A (Eds) *Education: Culture, Economy, Society*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- British Heart Foundation (BHF) (2000). *Couch kids: The growing epidemic* (London, UK: BHF)
- Brookes, R. (2002). *Representing sport*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Buchanan, J., Burton, J., Wagner, R. E. (1978), *The Consequences of Mr. Keynes*. Institute of Economic Affairs.
- Burchardt, T., Le Grand, J., & Piachaud D. (2002). Social exclusion in Britain 1991-1995. *Social Policy and Administration*, 33, 227-244.
- Carless, D., & Douglas, K. (2008). Narrative, identity, and mental health: How men with serious mental illness re-story their lives through sport and exercise. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 576-594.
- Central Council Of Physical Recreation (CCPR). (2001). *Charter for physical education and school sport*. London, UK: CCPR.
- Chaplin, E. (1994). *Sociology and Visual Representation*. London, UK: Routledge.
- Charaudeau, P. (1983). *Langage et discours. éléments de sémiolinguistique (théorie et pratique)*. Paris, FR: Hachette.

- Chia-Ling Chen, Kai-Hua Chen, Keh-Chung Lin, Ching-Yi Wu, Chung-Yao Chen, Alice -May-Kuen Wong, Chia-Ying Chung, & Wen-Yu Liu. (2010). Comparison of developmental pattern change in preschool children with spastic diplegic and quadriplegic cerebral palsy. *Chang Gung Med J*, 33, (4): 407-414.
- Chossudovsky, M., (1997), *The Globalization of Poverty*. London, UK: Zed Books.
- Clarke, A. E. (2005). *Situational Analysis. Grounded Theory After the Postmodernity Turn*. University of California Press. San Francisco.
- Clouser, K. D., & Hufford, D. J. (1993). Nonorthodox medical systems: Their epistemological claims. *Journal of Medicine and Philosophy*, 18, 101-106.
- Coakley, J. (2004). *Sports in Society: Issues and Controversies (8th Edition)*. Boston, New Delhi, Toronto: Mc Graw Hill, Higher Education.
- Coalter, F. (2007). *A Wider Social Role for Sport. Who's Keeping the Score*. London, UK: Routledge.
- Cohen, L., & Manion, L. (1997). *Research Methods of Education*. Μετ. Χρυσούλα Μητσοπούλου & Μάνια Φιλοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο-Έκφραση.
- Cohen, P. (1989). *Really Useful Knowledge: Photography and Cultural Studies in the Transition from School*. London, UK: Trentham Books.
- Coleman, J., (1994). *Foundations of social theory* (Cambridge, MA, UK: Belknap Press).
- Collins, M. with Kay, T. (2003). *Sport and Social Exclusion*. London, UK: Routledge.
- Collins, M., Henry, I., & Houlihan, B. (1999). Sport and social inclusion: a report to the Department of Culture, Media and Sport (Loughborough, *Institute of Sport and Leisure Policy, Loughborough University*).
- Collins, Mike (2004). Sport, physical activity and social exclusion. *Journal of Sports Sciences Volume 22, Issue 8*, pp. 727-740.
- Cooney, MM., & Walker, JB. (1986). Hydraulic resistance exercise benefits cardiovascular fitness of spinal-cord injured. *Med Sci Sports Exerc*, 18: 522-525.
- Cornwell, J. (1984). *Hard-Earned Lives: Accounts of Health and Illness from East London*. London, UK: Tavistock.
- Council of Europe. European Charter for Sport for All, disabled persons. Strasbourg 1987, pp. 5-8, 77-81.
- Council of Ministers, Resolution of the Council and of the Ministers for social affairs meeting within the Council of 29 September 1989 on combating social exclusion, Document no 489Y031(01), *Official Journal*, C277, 31-10-1989, σ.1
- Crabbe, T. (2008). Avoiding the numbers game: Social theory, policy, and sport's role in the art of relationship building. In: Nicholson M and Hoye R (eds). *Sport and Social Capital*. Oxford, UK: Oxford University Press: Elsevier Butterworth-Heinemann, 21-37.

- Crawford, R. (1980). Healthism and the medicalization of everyday life. *International Journal of Health Services*, 10 (3), 365-388.
- d’Houtaud, A., & Field, M.G. (1984). The image of health: Variations in perception by social class in a French population. *Sociology of Health and Illness*, 6, 30-60.
- d’Houtaud, A., & Field, M.G. (1986). New research on the image of health. In C. Curie and M. Stacey (Eds.), *Concepts of health, illness and disease*. Leamington Spa: Berg.
- Davies, S. (1997). *Britain’s Web of Surveillance and the New Technological Order*, London, UK: Pan Books.
- Davis, D., Henderson, M. C., Boothe, A., Douglass, M., Faria, S., Kennedy, D., Kitchens, E., & Weaver, M. (1992). Health beliefs and practices of rural elders. *Caring*, 22-28.
- DCMS (Department for Culture, Media and Sport) (1999). *Policy Action Team 10: Report to the Social Exclusion Unit—arts and sport* (London, UK: Her Majesty's Stationery Office).
- DCMS (2000). *A sporting future for all* (London UK, DCMS).
- DES (1991). *Physical education for ages 5–16: Proposals of the Secretary of State for Education and the Secretary of State for Wales*. Department of Education and Science (DES)/Welsh Office, London, UK.
- DiCarlo, SE. (1988). Effect of arm ergometry training on wheelchair propulsion endurance of individuals with quadriplegia. *Phys Ther*, 68: 40-44.
- Dingwall, R. (1976). *Aspects of Illness*. London, UK: Martin Robertson.
- Disabilities (χ.χ.). Adapted sports for people with disabilities: <http://www.family-friendly-fun.com/family-fun/adapted-sports.htm> (τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:53)
- Dolfman, M. L (1974). Toward operational definitions of health. *The Journal of School Health*, 44(4), 206-209.
- Dolfman, M. L. (1973). The concept of health: An historic and analytic reexamination. *The Journal of School Health*, 43(8), 491-497.
- Donnelly, P. (1996). Approaches to social inequality in the sociology of sport. *Quest*, 48: 221–242. [Taylor & Francis Online],[Web of Science ®], [CSA]
- Donnelly, P. (1996). The local and the global: Globalization in the sociology of sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 20(3), 239-257.
- Dubos, R. (1965). *Man Adapting*. New Haven: Yale University Press.
- Durkheim, E. (1922) (1893) (1990). *De la division du travail social*, Paris, ed. PUF.
- Durkheim, E. (1966). *Education et sociologie*, Paris, PUF, “Le sociologue” (1922).
- Durkheim, E. (1968). *Les regles de la method sociologique*, Paris, PUF (1894).
- Easterley, W. (2002). *The effect of IMF and World Bank Programs on Poverty*. Washington, DC: World Bank (mimeo).
- Eberst, R. M. (1984). Defining health: A multidimensional model. *Journal of School Health*, 54(3), 99-104.

- Ensign, J. & Panke, A. (2000). Bridges and barriers to care: Voices of homeless female adolescences in Seattle, Washington, USA. *Journal of Advanced Nursing*, 37, 166-172.
- Eriksson, P., Lofstrom, L., & Ekblom, B. (1988). Aerobic power during maximal exercise in untrained and well-trained persons with quadriplegia and paraplegia. *Scand J RehabMed*, 20: 141-147.
- Espring-Andersen, G. (1994). *Welfare States and the Economy in Smelser and Swelberg*. Princeton University Press.
- European Communities (1993). *Background report: Social exclusion—poverty and other social problems in the European Community*. Commission of the European Communities (Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities).
- Fabrega, H. (1974). *Disease and social behavior: An interdisciplinary approach*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Figoni, SF. (1993). Exercise responses and quadriplegia. *Med Sci Sports Exerc*, 25: 433-441.
- Fine, M. A., & Olson, K. A. (1997). Anger and hurt in response to provocation: Relationship to psychological adjustment. *Journal of Social Behavior and Personality*, 12, 325-344.
- Fisbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley
- Fishbain, D. A., Cutler, R., Rosomoff, H. L., & Rosomoff, R.S. (1997). Chronic pain- associated depression: Antecedent or consequence of chronic pain? A review. *Clinical Journal of Pain*, 13, 116-137.
- Fontana, A. & Frey, H.J. (1998). “Interviewing, the Art of science”, in N.K., Denzin, Y.S., Lincoln, *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*, U.S.A: Sage Publication.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish*. London, UK: Allen Lane.
- Freiler, C. (2001). From experiences of exclusion to a vision of inclusion: What needs to change? Available online at: www.ccsd.ca/subsites/inclusion/bp/cf2.htm (accessed 29 July 2002)
- Friedman, M. (1962). *Capitalism and freedom*. University of Chicago Press.
- Friedman, LY. (1975). *Utopies Realisables*. Paris. UGE 10/18.
- Furnham, A. (1994). Explaining health and illness: Lay perceptions on current and future health, the causes of illness, and the nature of recovery. *Social Science and Medicine*, 39, 715-725.
- Furnham, A., & Kirkcaldy, B. (1996). The health beliefs and behaviors of orthodox and complementary medicine clients. *British Journal of Clinical Psychology*, 35, 49-61.
- Galbraith J. K. (1971). *Economics, Peace and Laughter*. Penguin.
- Garcia 2010 García Ferrando, M. (2010). The glocalizing duality of contemporary sport. *European Journal for Sport and Society*, 7(3,4), 2009-2019.
- Gass, GC, et al. (1980). The effects of physical training on high-level spinal lesion patients. *Scand J Rehab Med*, 12: 61-65.
- Giddens, A. (1981). Time and space in social theory: Critical remarks on functionalism. *Current Perspectives in Social Theory*, 2, 3-13.

- Georgiou, Y. S., Patsantaras, N., & Kamberidou, I. (2018). Homophobia predictors—A case study in Greece: heterosexual physical education student attitudes towards male and female homosexuality. *Journal of Physical Education and Sport*, 18, 1209-1216. doi: 10.7752/jpes.2018.s2180
- Giddens, A. (1984). *The Constuction of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Giddens, A. (1990). The consequences of modernity Stanford: Stanford University Press. Giroux HA, 1991. Border Pedagogy and the Politics of Postmodernism, *Social Text*28, (A), 51.
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (Eds.). (2007a,b). Globalization and sport. Wiley-Blackwell.
- Goffman, E. (1976). *Gender Advertisements*. London, UK: Penguin.
- Gordon D. (2002). The international measurement of poverty and anti-poverty policies, The Policy Press, (53-80) (Eds.) *World Poverty: New Policies to Defeat an Old Enemy*.
- Grupe, O., & Krueger, M. (1998). Sport. In Lexikon der Ethik im Sport/ hrsg. *Im Auftr. Des Bundesinstituts fur Sportwissenschaft von Ommo Grupe und Dietmar Mieth.1.Aufl.-Schorndorf*. 478-484.
- Guttman, A. (1994). *Games and empires: modern sports and cultural imperialism*. Columbia University Press.
- Hagberg B, Hagberg G, & Olow I. (1975). The changing panorama of cerebral palsy in Sweden. I. Analysis of general changes. *Acta Paediatr Scand*, 64: 187-192.
- Hall, S. (1991). ‘The local and the global: Globalization and ethnicities’. In: A.D. Kind (Ed.) *Culture, Globalization and the World System* (pp. 19-40). London: Macmillan.
- Hall, S. (1996). Who Needs ‘Identity’?. Hall, Stuart and Paul du Gay (eds).
- Harper, D. (1996). Seeing sociology, *American Sociologist*, 57, 3, 69-78.
- Harrison Barbara, (2002). Seeing health and illness-using visual methodologies in a sociology of health and illness: A methodological review. *Sociology of Health & Illness*, Vol. 24, No.6, pp.856-872.
- Harrison, B. (1996). “Every picture tells a story”: Uses of the visual in sociological research. In Lyon, E.S. and Busfield, J. (eds) *Methodological Imaginations*. London, UK: Macmillan.
- Hart, C. (1998). *Doing a literature review: Releasing the social science research imagination*. London, UK: Sage Publications.
- Hart, KA., & Rintala, HR. (1995). Long-term outcomes following spinal cord injury. *Neuro Rehabil*, 5: 57-73.
- Harvey, J., & Houle, F. (1994). Sport, world economy, global culture, and new social movements. *Sociology of Sport Journal*, 11(4), 337-355.
- Hayek F.A. (1972). *The Tiger by the tail*. IEA (Institute of Economic Affairs) (http://mises.org/sites/default/files/Tiger%20by%20the%20Tail_5.pdf, τελευταία ενημέρωση: 11-02-2015, 12:07).
- Heady, Christopher, & Graham, Room. (2002). Patterns of Social Exclusion: Implications for Policy and Research. *In Poverty and Social Exclusion in*

- Europe*, ed. Matt Barnes et al., 146-154. Northampton, MA: Edward Elgar.
- Heinemann, K. (1990). *Einfuerung in die Soziologie des Sports*. Schorndorf.
- Helander, E. (1992). *Prejudice and Dignity. An Introduction to Community-Based Rehabilitation*. United Nations Development Programme.
- Helton, L. (1996). Folk medicine and health beliefs: An Appalachian perspective. *Journal of Cultural Diversity*, 3, 123-128.
- Herzlich, C. (1973). *Health and illness*. New York, USA: Academic Press.
- Herzlich, C. (1973). *Health and Illness: A Social Psychological Analysis*. (Trans. Douglas Graham), London, UK: Academic Press.
- Herzlich, C., & Pierret, J. (1987). *Illness and self in society*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Hills, AP. (1998). Scholastic and intellectual development and sport in Chan K-M Mitchell LJ (Eds) *Sports and children* (Champaign, IL, Human Kinetics).
- Hills, J., Le Grand, J., & Piachaud, D. (eds) (2002). *Understanding Social Exclusion*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Hoberman, J. (1986). *The Olympic crisis: Sport, politics and the moral order*. Caratzas Publishing Co.
- Hoberman, J. (1993). Sport and ideology in the post-communist age. In L. Allison (Ed.), *The Politics of Sport* (pp. 15-36). Manchester, UK: Manchester University Press.
- Hopman, MTE., Oeseburg, B., & Binkhorst, RA. (1992). Cardiovascular responses in paraplegic subjects during arm exercise. *Eur J Appl Physiol*, 65: 73-78.
- Horne, J., Tomlinson, A. & Whannel, G. (2012). *Understanding sport*. London: E & FN Spon.
- Houlihan, B. (1994). *Sport and international politics*. Hemel Hempsted, United Kingdom: Harvester Wheatsheaf.
- Hoyman, H. (1962). Our modern concept of health. *Journal of School Health*, 32, 253.
- Hughner Renee Shaw & Kleine Susan Schultz, 2004. Views of Health in the Lay Sector: A Complilation and Review of How Individuals Think about Health. *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine*. 8 (4) : 395-422.
- Hughner, R. S. (2000). *A cultural analysis of health belief systems: Identifying and understanding consumers' health care paradigms*. Unpublished Doctoral Dissertation, Arizona State University.
- Hulka, B., Zyzanski, S., Cassel, J., & Thompson, S. (1970). Scale for the measurement of attitudes toward physicians and medical care. *Medical Care*, 8, 429-435.
- Janssen TWJ et al. (1993). Isometric strength, sprint power, and aerobic power in individuals with a spinal cord injury. *Med Sci Sports Exerc*, 25: 863-870.
- Jensen, L. A., & Allen, M. N. (1994). A synthesis of qualitative research on wellness-illness. *Qualitative Health Research*, 4, 349-369.

- Jonsson, T. (1996). *Inclusive Education, Interregional Programme for Disabled People*. UNDP, Geneva.
- Jordanova, L. (1987). *Sexual Visions: Images of Gender in Science and Medicine between the Eighteenth and Nineteenth Centuries*. Brighton, UK: Harvester-Wheatsheaf.
- Kalnis, I., & Love, R. (1982). Children's concepts of health and illness – and implications for health education: An overview. *Health Education Quarterly*, 9(23), Summer/Fall.
- Kamberidou, I., Bonias, A., & Patsantaras, N. (2019). [SPORT AS A MEANS OF INCLUSION AND INTEGRATION FOR "THOSE OF US WITH DISABILITIES"](#). *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 5(12), 99-128. Open Access Publishing Group, doi: 10.5281/zenodo.3464696. [Publisher's Version](#) [Abstract](#)
[inclusionintegrationdisability.sport .oct .32019 .pdf](#)
- Kamberidou, I. (2019). Gender integration in the military: Gender-neutral standards and coed sports. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 5(11), 23-45. Open Access Publishing Group, doi: 10.5281/zenodo.3364728. Publisher's version: <https://oapub.org/edu/index.php/ejep/article/view/2566/5204> Copy at <http://www.tinyurl.com/y4k6cbgk>
- Kamberidou, I. & Chroni, S. (2016). [The Greek Experience: Outstanding Women in the Social Space of Sport](#). In *Inspirational Women in Europe: making a difference in Physical Education, Sport and Dance* (pp. 224–242). Juiz de Fora, Brazil: Rosa Diketmüller, Editor. Continent Series, Publication of the International Association of Physical Education and Sport for Girls and Women (IAPESGW), ISBN 978-85-67380-55-1 Copy at: <http://www.tinyurl.com/zcxmakh>
- Kamberidou, I. (2013). Women Entrepreneurs: We cannot have Change Unless We Have Men in the Room. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, A Springer Open Journal. 2(6). 6 doi:10.1186/2192-5372-2-6 <https://link.springer.com/content/pdf/10.1186%2F2192-5372-2-6.pdf> ,
- Kamberidou, I. (2012). Athletes United for Peace: Reconciliation through Sport. Proceedings of the international conference *Sport as a Mediator between Cultures*. Wingate Institute for Physical Education and Sport, Israel: International Council of Sport Science and Physical Education (ICSSPE/CIEPSS), Hanns-Braun-Strasse Friesenhaus II D-14053 Berlin. Editors Lidor, R., Schneider, K.H. & Koenen, K. ISBN 978-3-9811179-4-3 Copy at <http://www.tinyurl.com/hq8jocp>
- Kamberidou, I. & Fabry, E. (2012). Redefining Professional Success and Concepts of Excellence: Integrating a Gender Perspective. In: *Reflections on Women in Entrepreneurship and ICT/ A reader*, pp. 10-27. Copyright 2012 Miilitos Emerging Technologies & Services. (www.gender-it.eu)

- Kamberidou, I. & Labovas, M. (2012). Social Women Share: Technology as an Enabler. In: *Reflections on Women in Entrepreneurship and ICT/ A reader*, pp. 62-78. Copyright 2012 Miilitos Emerging Technologies & Services. (www.gender-it.eu)
- Kamberidou, I. (2011). Athlete Activism and Peace Education: Bridging the Social Inequality Gap through Sports. *NEBULA 8.1, a Journal of Multidisciplinary Scholarship*, 168–180, Australia. Copy at <http://www.tinyurl.com/yysv296s> <http://www.nobleworld.biz/images/Kamberidou2.pdf>
- Kamberidou, I. & Patsadaras, N. (2007). A new concept in European sport governance: Sport as social capital. *Biology of Exercise*, 3, 21-34. http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/ikamper/files/sport_and_social_capital_in_biology_of_exercise.pdf
- Kamberidou, I., & Patsantaras, N. (2005). Virtual Globalization. In Paper and proposals as members of GEAG and Research Group for the next Consultation Workshop on Gender and Technology, European Commission, Information Society Directorate-General Miniaturisation, Embedded Systems, Societal Applications, April 2005. Presented at the 22 April, Brussels, Belgium: European Commission, Information Society. Copy at <http://www.tinyurl.com/jv5x5ng>
- Kanbur R. & Squire L. (1999). *The Evolution of Thinking about Poverty: Exploring the Interactions*. Ithaca, N.Y.: Cornell University (Program “Poverty and Inequality Development”),
- Karantinos, D. (1995). Evaluation of Horizon: National Report for Greece.
- Karantinos, D. (2001). “*A comparative analysis of ALMPs for people with disabilities, country profile: Greece*”. Report prepared for DG employment and Social Affairs.
- Karantinos, D. (2001). The employment status of the disabled in the EU: Country profile for Greece.
- Kimmel, Michael S. (2004) *The Gendered Society*. Oxford University Press, New York
- Kinsley, D. R. (1996). *Health, healing, and religion*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kleine, S. S., & Hughner, R. S. (1999). Paradigm shifts in health care: Consumers’ personal theories of health. *Alternative Health Practitioner*, 5, 187-202.
- Kleinman, A. (1978). Concepts and a model for the comparison of medical systems as cultural systems. *Social Science and Medicine*, 12, 85- 93.
- Kleinman, A. (1980). *Patients and healers in the context of culture*. London, UK: University of California Press.
- Kuhn, T. S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Kulak W, Sobaniec W, Smigielska-Kuzia J, Kubas B, & Walecki J. (2005). A comparison of spastic diplegic and tetraplegic cerebral palsy. *Pediatr Neurol*, 32: 311-317.
- Kvale, S. (1996). *InterViews. An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Laffrey, C. S. (1986). Development of a health conception scale. *Research in Nursing & Health*, 9, 107-113.
- Lakey, J., & Simpkins, R. (1994). *Employment Rehabilitation for Disabled People*. London, UK: Policy Studies Institute.
- Lawton, J. (2003). Lay experiences of health and illness: Past research and future agendas. *Sociology of Health and Illness*, 25, 23-40.
- Leary, M. R. (1990). Responses to social exclusion: Social anxiety, jealousy, loneliness, depression, and low self-esteem. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9, 221-229.
- Leary, M. R., & Springer, C. A. (2001). Hurt feelings: The neglected emotion. In R. Kowalski (Ed.), *Aversive behaviors and interpersonal transgression* (pp. 151-175). Washington, DC: American Psychological Association.
- Leary, M. R., Koch, E. J. & Hechenbleikner, N. R. (2001). Emotional responses to interpersonal rejection. In M. Leary (Ed.), *Interpersonal rejection* (pp. 145-166). New York, USA: Oxford Press.
- Levinson, D. (2004). *Encyclopaedia of Homelessness*, Vol.1, Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Lister, M. (ed.) (1995). *The Photographic Image in Digital Culture*. London, UK: Routledge.
- Loan MD van, McCluer, S., Loftin, JM., & Boileau, Ra. (1987). Comparison of physiological responses to maximal arm exercise among able-bodied, paraplegics and quadriplegics. *Paraplegia*, 25: 397-405.
- Long, J., & Sanderson, I. (2001). The social benefits of sport: Where's the proof? In: Gratton C and Henry I (eds) *Sport in the City: The role of Sport in Economic and Social Regeneration*. London, UK: Routledge, 187-203.
- Lull, J. (2000). *Media, communication, culture: A global approach*. (2nd Ed). Cambridge, UK: Polity.
- MacDonald Geoff & Leary Mark R., (2005). Why Does Social Exclusion Hurt? The Relationship Between Social and Physical Pain. *Psychological Bulletin*, Vol.131, No.2, pp.202-223.
- Magee Jonathan & Jeanes Ruth, (2011). Football's coming home: A critical evaluation of the Homeless World Cup as an intervention to combat social exclusion. *International Review for the Sociology of Sport*, 48, 1, pp.3-19.
- Magee, J. (2011). Disengagement, de-motivation, vulnerable groups and sporting inclusion: A case study of the Homeless World Cup. *Soccer & Society*, 12, 159-173.
- Marsland, D., (1995), *Self-Reliance: Reforming Welfare in Advanced Societies*. Transaction Publishers.
- Matthews DJ, & Wilson P. (1999). Cerebral palsy. In: Molnar GE, Alexander MA, eds. *Pediatric rehabilitation*. 3rd ed. Philadelphia: Hanley & Belfus,: 193-218.
- McGuire, M. B. (1988). *Ritual healing in suburban America*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

- McKague, M., & Verhoef, M. (2003). Understandings of health and its determinants among clients and providers at an urban community health center. *Qualitative Health Research, 13*(5), 703-717.
- McLean, KP., Jones, PP., & Skinner, JS. (1995). Exercise prescription for sitting and supine exercise in subjects with quadriplegia. *Med Sci Sports Exerc, 27*: 15-21.
- McLean, KP., & Skinner, JS. (1995). Effect of body training position on outcomes of an aerobic training study on individuals with quadriplegia. *Arch Phys Med Rehabil, 76*: 139-150.
- Melzack, R., & Wall, P. D. (1996). *The challenge of pain* (3rd ed.). London, UK: Penguin.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. CA: JOSSEY- BASS publishing.
- Michailakis D. (1997). "Government Implementation of the Standard rules as seen by member organizations of Disabled people's International". (http://www.independentliving.org/standardrules/DPI_Answers/DPI.pdf, τελευταία ενημέρωση: 11-02-2015, 11:30).
- Michailakis, D. (1997). *"Government Implementation of the Standard rules as seen by member organizations of World Federation of the Deaf"*. Helsinki: World Federation of the Deaf.
- Milanovic, B. (2002) True World Income Distribution, 1988 and 1993: First Calculation Based on Household Surveys Alone. *Economic Journal, 112* (476): 51-92.
- Miller, S.M., & Ilse, Oyen. (1996). Remeasuring Poverty. *Poverty and Race* (September/ October).
- Miller, T., Lawrence, G. A., McKay, J., & Rowe, D. (2001). *Globalization and sport: Playing the world*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Mills, Wright C. (1985). Η κοινωνιολογική φαντασία. (μετ. Ν. Μακρυνικόλα και Σ. Τσακνιάς, επιμ. Γ.Η. Χάρης). Αθήνα. Παπαζήση.
- Mishler, E. (1996). *Συνέντευξη έρευνας*. (Ν. Ρώντα, Μεταφ.). Αθήνα. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.\
- Moore, L., & Miller, M. (1999). Initiating research with doubly vulnerable populations. *Journal of Advanced Nursing, 30*, 1034-1040.
- Mullen, L. (1994). Control and responsibility: Moral and religious issues in lay health accounts. *Sociological Review, 42*, 414-437.
- Murdock, G. P. (1980). *Theories of illness: A world survey*. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press.
- Natapoff, J. N. (1978). Children's views of health: A developmental study. *American Journal of Public Health, 68*, 995-1000.
- National Labour Institute (EIE), (2000). Final Report on the Community Initiative "Employment".
- Nelson, KB, Swaiman, KF, & Russman, BS. Cerebral palsy. (1994). In: Swaiman KF, ed. *Pediatric neurology: Principles and practice*, 2nd ed. St. Louis: Mosby,: 471-482.
- New Opportunities Fund (NOF). (2002). *Policy directions* (London, NOF).

- Nirje, B. (1993). "The Normalization Principle- 25 Years Later" in *Comments on mental retardation and adult education*. The Institute for Educational Research, Finland.
- Nordmark, E, Hagglund, G, & Lagergren, J. (2001). Cerebral palsy in southern Sweden. II. Gross motor function and disabilities. *Acta Paediatr*, 90: 1277-1282.
- Noreau, L., & Shephard, R.J. (1992). Physical fitness and productive activity of paraplegics. *Sports Med Training and Rehab*, 3: 165-181.
- O'Connor, B.B. (1995). *Healing traditions: Alternative medicine and the health professions*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Oberteuffer, D. (1960). *School Health Education*. 3rd Edition. New York, USA: Harper and Brothers.
- OECD Studies, (1997). *The OECD jobs strategy: Making Work Pay: Taxation, Benefits, Employment and Unemployment*.
- OECD Studies, (1998). *Benefit systems and work incentives*.
- OECD Studies, (1998). *Health Data*.
- OECD Studies, (1998). *Maintaining prosperity in an ageing society*.
- OECD Studies, (1998). *The battle against exclusion: Social Assistance in Australia, Finland, Sweden, and the United Kingdom*.
- OECD Studies: No.18, (1995). *Income distribution in OECD countries*.
- OECD Studies: No.18, (1996). *Enhancing the effectiveness of active labour market policies: Evidence from programme evaluations in OECD countries*. (Robert G. Fay)
- OECD Studies: No.19, (1996). *Caring for frail elderly people: Policies in evolution*.
- OECD Studies: No.20, (1996). *Ageing in OECD countries: A critical policy challenge*.
- OECD Studies: No.21, (1997). *Family, market and community: Equity and efficiency in social policy*.
- OECD Studies: No.6, (1995). *Internal markets in the making: Health systems in Canada, Island and United Kingdom*.
- OECD Studies: No.7, (1995). *New directions in health care policy*.
- OECD Studies: No.8, (1996). *Health care reform: The will to change*.
- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience: The foundations of human and animal emotions*. London, UK: Oxford University Press.
- Papadopoulos, I. (2000). An exploration of health beliefs, lifestyle behaviours, and health needs of the London-based Greek Cypriot community. *Journal of Transcultural Nursing*, 11, 182-190.
- Parsons, T. (1958). Definitions of health and illness in the light of American values. In Jaco E. F. (Ed.). *Patients, Physicians, and Illness*. Glencoe: The Free Press.
- Patsantaras, N. (2019). Presence and body-ownership: The case of the exercising avatar. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, Volume 5, Issue 11: 63-82. Available at: <https://oapub.org/edu/index.php/ejep/article/view/2579/5217>

- Patsantaras, N. & Kamberidou, I. (2017). [Virtual Bodies and Sport Activities: The case of the Avatars in Second Life Fitness Club](#). 13th Conference of the European Sociological Association “Un)Making Europe: Capitalism, Solidarities, Subjectivities”. Session: Science, Technology, Innovation & Society II, PANTEION University of Social & Political Sciences, 01 Sept. 2017, Athens Greece. [Publisher's Version Abstract virtual bodies-avatars and sport activities.pdf](#)
[proceedings of the 13th conference of the european sociological association 2017.pdf](#)
- Patsantaras, N. & Kamberidou, I. (2011). Is Olympic Communication-Activity a means for the Construction of Cosmopolitan Identities? *Sports, Bodies, Identities and Organizations: Conceptions and Problems, a Monograph* (pp. 132–141). Wojciech J. Cunarski, Kazimierz Obodynski, Nicola Porro (Eds.). Publisher: Faculty of Physical Education, University of Rzeszow, under auspices of the European Association for Sociology of Sport (EASS). ISBN 978-83-7338-657-0. Copy at <http://www.tinyurl.com/k7wuhpj>
- Patsantaras, N. (2007). Olympic Sports Identity as a means of globalization? In B. Kratzmuller, M. Marschik, R. Mullner, H. Szemethy, E. Trinkl (Eds.), *Sport and the Construction of Identities* (pp. 723-729). Vienna: Verlag Turia & Kant, Wien, Austria.
- Patsantaras, N. & Kamberidou, I. (2006). Gender Equity in Olympic Sports: Absenteeism and Invisibility. *Pandektis International Sports Law Review*, 6(3-4), 361-375. Copy at <http://www.tinyurl.com/jtykrt6>
- Penney, D. (2000). Physical education, sporting excellence and educational excellence. *European Physical Education Review*, 6(2): 135–150. [CrossRef]
- Pervin, L. A. (1996). *The science of personality*. New York, USA: Wiley
- Pierret, J. (1993). Constructing discourses about health and their social determinants. In Radley, A. (ed) *Worlds of Illness: Biographical and Cultural Perspectives on Health and Disease*. London, UK: Routledge.
- Pierret, J. (1993). Constructing discourses about health and their social determinants. In A. Radley (Ed.), *Worlds of illness: Biographical and cultural perspectives on health and disease*, pp.9-26. London, UK: Routledge.
- Pill, R., & Stott, N.C.H. (1982). Concepts of Illness causation and responsibility: Some preliminary data from a sample of working class mothers. *Social Science and Medicine*, 16, 43-52.
- Price, D. D. (1999). *Psychological mechanisms of pain and analgesia*. Seattle, WA: IASP Press.
- Pryce, A. (1989). “An anxious hour”: *Visual imagery, death loss and domestic ideology in the nineteenth century*. Unpublished M.Sc. Dissertation, London, UK: South Bank University.
- Pryce, A. (1996). Visual imagery and the iconography of the social world: Some considerations of history, art, and problems for sociological research. In

- Lyon, E.S. and Busfield, J. (eds) *Methodological Imaginations*. London, UK: Macmillan.
- Putnam, RD. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy* (Princeton, Princeton University Press).
- Putnam, RD. (2000). *Bowling alone* (New York, Touchstone) [CrossRef].
- Rainville, P. (2002). Brain mechanisms of pain affect and pain modulation. *Current Opinion in Neurobiology*, 12, 195-204.
- Robert Crawford, 2006. Health as a meaningful social practice. *An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine*. Vol. 10 (4), pp.401-420.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture* (Vol. 16). Sage.
- Robertson, R. (1994). *Globalization: Social theory and global culture* (Vol. 16). Sage.
- Robertson, R. (1995). Globalization. Time-Space and Homogeneity [in:] Featherstone M. and others (eds.), *Global Modernities* (pp. 25-44). London,UK: Sage.
- Robinson, M. E., & Riley, J. L. III (1999). The role of emotion in pain. In R. Gatchel & D. Turk (Eds.), *Psychological factors in pain: Critical perspectives* (pp. 74-88). New York, USA: Guilford Press.
- Rowe, D. (2003). Sport and the repudiation of the global. *International review for the sociology of sport*, 38(3), 281-294.
- Salha , O. (2013). Islamic Diplomacy and Sport: Peace-building, identity and integration. *Muslims and Sports*. SOAS University. London. 6 June 2013. Lecture.
- Sallis, J., & Owen, N. (1999). *Physical activity and behavioral medicine* (Thousand Oaks, CA, Sage).
- Schuller, T., Baron, S, & Field, J. (2000). Social capital: a review and critique in Baron S Field J Schuller T (Eds) *Social capital: critical perspectives* (Oxford,UK: Oxford University Press).
- Shephard, RJ. (1997). Curricular physical activity and academic performance. *Pediatric Exercise Science*, 9: 113–126. [Web of Science ®], [CSA].
- Sherry, E. (2010). (Re)engaging marginalized groups through sport: The Homeless World Cup. *International Review for the Sociology of Sport*, 45, 59-71.
- Sherry, E., Karg, A., & O'May, F. (2011). Social capital and sports events: Spectator attitudinal change and the Homeless World Cup. *Sport in Society*, 14, 111-125.
- Showalter, E. (1987). *The Female Malady: Women, Madness and English Culture, 1830-1980*. London, UK: Virago.
- Silver Hilary & Miller S. M., 2003. Social Exclusion: The European Approach to Social Disadvantage. *Indicators*, Vol.2, no.2, pp.1-17.
- Simon G. E. (1998). Management of somatoform and factitious disorders. In P. Nathan & J. Gorman (Eds.), *A guide to treatments that work* (pp. 408-422). New York, USA: Oxford University Press.

- Sindzingre A. (2003). The Evolution of the Concept of Poverty in Multilateral Financial Institutions: The Case of the World Bank, στο Boas & D. McNeill (Eds.) *Global Institutions and Development. Framing the World?*. London, UK: Routledge. 166-167
- Snow, L.F. (1983). Traditional health beliefs and practices among lower class Black Americans. *Western Journal of Medicine*, 139, 820-828.
- Social Exclusion Unit (2001). *National Strategy for Neighbourhood Renewal: Policy Action Team audit*. Social Exclusion Unit (London, Cabinet Office).
- Soder, M. (1988). Impairment, Disability and Handicap (FRN).
- Sport England (SE) (1999). *Best value through sport: the value of sport to local authorities* (London, SE).
- Sport England (2000). *The value of sport* (London, SE).
- Stainton Rogers, W. (1991). *Explaining health and illness: An exploration of diversity*. London, UK: Wheatsheaf.
- Stevenson, C.J., Pharoah, P.O., Stevenson, R. (1997). Cerebral palsy: The transition from youth to adulthood. *Dev Med Child Neurol* 1997; 39: 336-342.
- Stiglitz, J. (2003). Poverty, Globalization and Growth: Perspectives on Some of the Statistical Links (special contribution), on UNDP, *Human Development Report: Millennium Development Goals. A compact among Nations to End Poverty*. New York, USA: Oxford University Press : 80.
- Stoeckle, J. D., & White, G. A. (1985). *Plain Pictures of Plain Doctoring: Vernacular Expression and New Deal Medicine*. Cambridge Mass, USA: MIT Press.
- Strauss, A. L. (1994). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge University Press.
- Sugden, J., & Yiannakis, A. (1982). Sport and juvenile delinquency: A theoretical base. *Journal of Sport and Social Issues*, 6, 22-30.
- Sullivan, M. D. (2000). DSM-IV pain disorder: A case against the diagnosis. *International Review of Psychiatry*, 12, 91-98.
- Taket, A., Crisp, B.R., Nevill, A., Lamaro, G., Graham, M., & Barter-Godfrey, S. (eds) (2009). *Theorising Social Exclusion*. Abingdon: Routledge.
- Talbot, M. (2001). The case for physical education in Doll-Tepper G Scoretz D (Eds) *World Summit on Physical Education* (Berlin, ICSSPE).
- Taylor, P., Crow, I., Irvine, D., & Nichols, G. (1999). Demanding physical activity programmes for young offenders under probation supervision (*London, Home Office*) [CrossRef].
- Thornhill, R., & Thornhill, N. W. (1989). The evolution of psychological pain. In R. Bell (Ed.), *Sociobiology and the social sciences* (pp. 73-103). Lubbock: Texas Tech University Press.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and culture*. University of Chicago Press.
- Tomlinson, A. (2006a). Olympic survivals: The Olympic Games as a global phenomenon. University of Brighton, UK. Retrieved on 12-4-2013 from http://alantomlinson.typepad.com/alan_tomlinson/

- Tomlinson, A. (2006b). The commercialization of the Olympics: Cities, corporations and the Olympic commodity. Retrieved on 10-4-2013 from: http://alantomlinson.typepad.com/alan_tomlinson/
- Torsch, V.L., & Ma, G.X. (2000). Cross-cultural comparison of health perceptions, concerns, and coping strategies among Asian and Pacific Islander American elders. *Qualitative Health Research*, 10(4), 471-489.
- Townsend, P., & Gordon, D. (2004). *World Poverty. New Policies to defeat an old enemy*, Bristol, The Policy Press.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom*. Harmondsworth: Penguin.
- Turk, D. C., & Flor, H. (1999). Chronic pain: A biobehavioral perspective. In R. Gatchel & D. Turk (Eds.), *Psychosocial factors in pain: Critical perspectives* (pp. 18-34). New York, USA: Guilford Press.
- U.N. (χ.χ.έ). Disability and Sports. *United Nations Enable: Development and human rights for all*: <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=1563> (τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:55).
- U.N. (2013). United Nations Sport of Development and Peace- Sport and Peace (2013). UN News Center. UN, n.d. Web. 25 July 2013.
- United Nations (1995). *The Copenhagen Declaration and Programme of Action: World Summit for Social Development 6-12 March 1995*. New York, USA: United Nations Department of Publications.
- United Nations Decade for Disabled Persons, 1983-1992. *Disability: Situation, Strategies and Policies*. (1986) United Nations, New York.
- Vernon, W. M. (1965). Animal aggression: Review of research. *Genetic Psychology Monographs*, 80, 2-28.
- Wang, C., Burris, M., & Xiang, Y.P. (1996b). Chinese village women as visual anthropologists: A participatory approach to reaching policy makers, *Social Science and Medicine*, 42, 1391-1400.
- Wang, C., Ling, Y.Y., & Ling, F.M. (1996a). Photovoice as a tool for participatory evaluation: the community's view of process and impact. *The Journal of Contemporary Health*, 4, 47-49.
- Waters, M. (1995). *Globalization*. London, USA: Routledge.
- Weisberg, J. N., & Keefe, F. J. (1999). Personality, individual differences, and psychopathology in chronic pain. In R. Gatchel & D. Turk (Eds.), *Psychosocial factors in pain: Critical perspectives* (pp. 56-73). New York, USA: Guilford Press.
- Whitson, DJ, and Macintosh, D. (1990). The scientization of physical education: Discourses of performance. *Quest*, 42(1): 40-51. [Web of Science ®]
- Williams, J. F. (1946). *Personal hygiene applied*. Philadelphia: W B Saunders.
- Williams, R. (1983). Concepts of health: An analysis of lay logic. *Sociology*, 17, 185-204.
- Williams, R. (1990). *A Protestant Legacy: Attitudes to Death and Illness among Older Aberdonians*. Oxford, UK: Clarendon Press.
- Williamson, J. (1980). *Decoding Advertisements*. London, UK: Marion Boyars.
- World Bank (2002). *Globalization, Growth, and Poverty*. World Bank- Oxford University Press.
- World Health Organization. (1947). Chronical of WHO, 1, 1-2.

- Xiberras, M. (2000). *Les Theories de l' exclusion, Pour une construction de l' imaginaire de la deviance*, Paris (2 edit), ed. La decouverte.
- Ziomas, D., & Bouzas, N. (2000). Study on the documentation and identification of the needs in personnel of social- supportive services.

7.2 Ελληνική- Ελληνόγλωσση

- Αντωνοπούλου, Σ. (2008). *Σύγχρονος καπιταλισμός και παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας.
- Βεργόπουλος, Κ. (1999) *Παγκοσμιοποίηση η μεγάλη χίμαιρα*, Αθήνα, Νέα Σύνορα, 347-348.
- Βρυωνίδης, Μάριος (2008). Έρευνα επισκόπησης (Survey research) «Η διάσταση του φύλου στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα (European Social Survey)» Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου ΜΠΣ «Κοινωνιολογία», Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πέμπτη, 24 Ιανουαρίου 2008 www.soc.uoc.gr/gender/documents/Vryonides_parousiasi.pdf (τελευταία πρόσβαση 5/2/2015)
- Γεώργιας, Κ. (2006). *Παγκοσμιοποίηση και φτώχεια: Τα ιδεολογικά πλαίσια και οι πολιτικές των διεθνών οργανισμών για την καταπολέμηση της φτώχειας*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Γκίντενς, Α. (1999). *Πέραν της Αριστεράς και της Δεξιάς: Το μέλλον της ριζοσπαστικής πολιτικής*, Αθήνα, Πόλις.
- Γκότοβος, Θ. (1983). *Η ποιοτική έρευνα στις επιστήμες της αγωγής*. Εκπαιδευτική επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ΙΒ, 200-234.
- Δημουλάς, Κ. (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία*, Αθήνα, Gutenberg.
- Δημουλάς, Κ., Μπαμπανέλου, Δ., Τσιώλης, Γ. (2002). *Από την κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό*, - ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.
- Δρούγια, Αικ., Γιάμπρος, Β., Κράλλη, Ν., Νικάκη, Α., Τζούφη, Μ., & Ανδρονίκου, Σ. (2006). Η εγκεφαλική παράλυση σε νεογνά με περιγεννητικά προβλήματα: Αναδρομική μελέτη δεκαπενταετίας. *Παιδιατρική Βορείου Ελλάδος*, 18: 248-255.
- Ζαφειρίου, Δ.Ι., Ψυχογιού, Κ., Βαριάμη, Ε., Σαμακοβίτης, Δ., Δερβέρη, Α., Κονταξή, Ε., Κοντόπουλος, Ε., & Τσίκουλας, Ι. (2008). Συνοδές διαταραχές και αναπηρίες σε παιδιά με αμφοτερόπλευρη σπαστική εγκεφαλική παράλυση και ευρήματα περικοιλιακής λευκομαλακίας στη μαγνητική τομογραφία εγκεφάλου. *Παιδιατρική Βορείου Ελλάδος*, 20: 37-43.
- Καμπερίδου, Ειρήνη (2018). Ψηφιακές δεξιότητες και ψηφιακός αποκλεισμός: Γεφυρώνοντας το έμφυλο ψηφιακό χάσμα (Digital skills and digital exclusion: Bridging the gender digital divide), σελ. 202-210 Βιβλίο Πρακτικών του 6ου Συνεδρίου της ΕΚΕ | ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, Επιμέλεια: Απόστολος Γ. Παπαδόπουλος, Αθήνα (Συνέδριο “Η Κοινωνιολογία και ο Δημόσιος Ρόλος της στην Εποχή της Μεταμόρφωσης του Κόσμου”, 29-

- 31.3.2018), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας & Εφαρμοσμένων Οικονομικών. © Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία, 2018 ISBN: 9789609596046: Βιβλίο Πρακτικών https://www.researchgate.net/publication/330359878_Psephiakes_dexiotetes_kai_psephiakos_apokleismos_Gephyronontas_to_emphylo_psephia_ko_chasma_Digital_skills_and_digital_exclusion_Bridging_the_gender_digital_divide_pp_202-210
- Καμπερίδου, Ε. (2016). [ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ](#). Ανακοίνωση στο 2ο Διεθνές Συνέδριο Αθλητικών Επιστημών, Θεσσαλονίκη 25-27 Νοεμβρίου 2016, Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Copy at <http://www.tinyurl.com/hlp83xh>
- Καμπερίδου, Ε. & Παπαδοπούλου, Σ. (2015). Κοινωνικό Κεφάλαιο, Φύλο και Αθλητισμός. *Γυναίκα & Άθληση*, 9 (2013/2014), 7-14. Έκδοση της Πανελληνίας Ένωσης για τον Αθλητισμό και τα Σπορ (ΠΕΠΓΑΣ). Copy at <http://www.tinyurl.com/jtygu3y>
- Καμπερίδου, Ε. (2012). *Κοινωνικό Φύλο, Κοινωνικό Κεφάλαιο, Πολυπολιτισμικότητα και Αθλητισμός*. Εκδόσεις ΤΕΛΕΘΡΙΟ (Κωδικός Βιβλίου στον Εύδοξο: 42625).
- Κασιμάτη, Κ. (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός. Η ελληνική εμπειρία*. Αθήνα. Gutenberg.
- Καυταντζόγλου, Ι. (2006). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Εκτός, Εντός Και Υπό: Θεωρητικές, ιστορικές και πολιτικές καταβολές μιας διαφορούμενης έννοια*. Αθήνα, Σαββάλας.
- Κέφη Χατζηχαμπέρη, Ε. (2019). Η Αθλητική Δραστηριότητα ως Μέσο/Εργαλείο για την Ενσωμάτωση της Γυναίκας στα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Σ.Ε.Ι.). Διδακτορική Διατριβή. Πεδίο Σπουδών: Κοινωνικές & Ανθρωπιστικές Σπουδές, Κοινωνιολογία του Αθλητισμού. Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (υπό κρίση/εξέλιξη).
- Κέφη Χατζηχαμπέρη, Ε. (2018). Η συμβολή της στρατιωτικής αθλητικής δραστηριότητας στη δημιουργία του κοινωνικού στρατιωτικού κεφαλαίου στα Α.Σ.Ε.Ι. *Φιλοσοφία και Παιδεία*, έτος 24^ο, τεύχος 77-78, Ιούλιος-Νοέμβριος 2018: 48-50.
- Λαζάρου, Σ., & Πατσανάρας, Ν. (2013). Η καταλυτική Σημασία Της Αθλητικής Δραστηριότητας για την Προσέγγιση της Κοινωνικής Ευεξίας. 2ο Συνέδριο Αθλητικής Επιστήμης «Άσκηση και Υγεία», Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Αθήνα.
- Λυδάκη, Α. (2016). *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα*. Αθήνα. Παπαζήση.
- Λύτρας, Α., & Σουλιώτης, Κ. (2004). *Αποκλεισμοί στην παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.
- Μακράκης, Β. (1998). Απομυθοποιώντας το μεθοδολογικό μονισμό. Στο Γ. Παπαγεωργίου (Επιμ.). *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα* (σς 19-38). Αθήνα: Τυπωθήτω- Γιώργος Δάρδανος.
- Μακφέρσον, Μ. (1994). *Η ιστορική πορεία της φιλελεύθερης δημοκρατίας*, Αθήνα, Γνώση.

- Μπεκ, Ο. (1998). *Τι είναι παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Νικηταράς, Ν. (2003). *Η Πόλη & η Άσκηση του Πολίτη: Διαχρονική Εξέλιξη*. Τελέθριον.
- Πάντειο, (1999). Εισηγήσεις τριήμερου συνεδρίου- Πάντειο Πανεπιστήμιο 16,17,18 Μαΐου 1999, *Κοινωνικός αποκλεισμός «Για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε»*, Αθήνα Αρμός.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2012). *Κοινωνιολογία του αποκλεισμού στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Εκδόσεις Τόπος.
- Πατσαντάρας, Ν. (2007). Το Ολυμπιακό Φαινόμενο. Ολυμπισμός-Κοινωνικά Νοήματα-Ηθικά Νοήματα-Μεταβολή των Ολυμπιακών Αξιών-Διαφοροποίηση-Εμπορευματοποίηση-Πολιτική Εργαλειοποίηση-ΜΜΕ-Γυναικείο Ζήτημα-Ντόπινγκ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Πατσαντάρας, Ν. (2014). *Αθλητισμός και Κοινωνιολογική Σκέψη*. Αθήνα, Τελέθριον Α. Πιπέρης & ΣΙΑ ΕΕ.
- Πετμεζίδου, Μ., & Παπαθεοδώρου, Χ. (2004). *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*. Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα, Εξάντας.
- Ροζανβαλόν, Π. (2003). *Το νέο κοινωνικό ζήτημα. Επανεξετάζοντας το κράτος πρόνοιας*. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Τσιάκαλος, Γ. (1999). *Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην Ευρώπη*, στο Γιώργος Τσιάκαλος και Ελένη Σπανού (επιμ.) *Ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κοινωνικός αποκλεισμός. Εκπαιδευτική πολιτική στην Ευρώπη*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Τσιμπιδάκη, Α. (2007). *Συναισθηματικές αντιδράσεις στη συνθήκη της αναπηρίας στο πέρασμα του χρόνου*, Θέματα Ειδικής Αγωγής. (http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A8%CF%85%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82: τελευταία δημοσίευση 04-11-2014, 13:53).
- Τσομπάνογλου, Γ.Ο., Κορρές, Γ., & Γιαννοπούλου, Ι. (2005). *Κοινωνικός αποκλεισμός και πολιτικές ενσωμάτωσης*, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.
- Giddens, A. (2002). *Κοινωνιολογία*. Β' Νέα έκδοση. Μετάφραση επιμέλεια: Δημήτρης Γ Τσαούσης, Gutenberg- Αθήνα.
- Glottz, P. (1986) *Μανιφέστο για μια νέα Ευρωπαϊκή Αριστερά*, Αθήνα, Οδυσσεάς.
- Gorz, A. (1986). *Αντίο προλεταριάτο*, Αθήνα, Νέα Σκέψη.
- Gorz, A. (1999) *Η αθλιότητα του σήμερα και η προοπτική για το αύριο*, Αθήνα, Νέα Σύννορα.
- Nettleton, S. (2002), *Κοινωνιολογία της υγείας και της ασθένειας*, (επιμ.-πρόλογος Δ.Αγραφιώτης, μτφρ.Α.Βακάκη), Αθήνα, Τυπωθήτω-Δαρδανός.
- Riffkin, J. (1996). *Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της*, Αθήνα, Νέα Σύννορα.
- Schnapper, D. (2008). *Η κοινωνική ενσωμάτωση . Μία σύγχρονη προσέγγιση*, πρόλογος για την ελληνική έκδοση Δέσποινα Παπαδοπούλου, Αθήνα, εκδ. Κριτική.
- Thomas, R. J., & Nelson, K.J. (2003). *Research Methods in Physical Activity*. Third Edition. Qualitative Research. Στο Κ. Καρτερολιώτης (Επιμ),

Μέθοδοι Έρευνας στη Φυσική Δραστηριότητα (475-502). Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Πασχαλίδη.

7.3 Ιστοσελίδες σχετικού ενδιαφέροντος:

Official website of the European Year of People with Disabilities:
<http://www.eypd2003.org>

International Labour Organization, promoting jobs protecting people:
<http://www.ilo.org>

The Organisation for Economic Co-operation and Development OECD, better policies for better life: <http://www.oecd.org>

<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=290> (τελευταία δημοσίευση: 14-1-2016, ώρα: 16:57)

<http://www.sportanddev.org/en/newsviews/news/?4257/1/Exploring-the-role-of-sport-in-conflict-resolution-and-peacebuilding-> (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:22, του Thomas Howie)

http://sportanddev.org/en/learnmore/sport_and_peace_building/reintegration_of_c_hild_soldiers_through_sport/ (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:20)

<http://www.transconflict.com/2013/08/sport-in-conflict-transformation-why-sport-has-power-to-change-the-world-108/> (τελευταία δημοσίευση: 31-1-2016, ώρα: 18:28, του Heidi Green)

VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

8.1 Ερωτηματολόγιο

1. Φύλο:
  - Θηλυκό
  - Αρσενικό
2. Ηλικία:
  - 10-15
  - 15-20
  - 20-30
  - 30-40
  - 40 και άνω
3. Εθνικότητα
4. Επάγγελμα
5. Οικογενειακή κατάσταση (έγγαμος/η, άγαμος/η, με ή χωρίς παιδιά).
6. Μορφωτικό σας επίπεδο (σπουδές, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια).
7. Σε ποια ηλικία αντιληφθήκατε τη σωματική σας κατάσταση/πρόβλημα και αρχίσατε να προβληματίζεστε για το πως θα το αντιμετωπίσετε;
8. Ποια ήταν τα συναισθήματα νιώσατε όταν αντιληφθήκατε τη σωματική σας ανικανότητα;
9. Πως αντιμετώπισε η οικογένεια σας τη σοβαρότητα της καταστάσεως που παρουσιάστηκε;
10. Ποια προσωπική υποστήριξη ήταν περισσότερο αποτελεσματική για το πρόβλημά σας;
11. Τι θα σκεφτόσασταν στην αρχή, αν γνωρίζατε την εξέλιξη του προβλήματός σας;
12. Κάνετε ή κάνατε φυσικοθεραπεία;
13. Πότε ξεκινήσατε την φυσικοθεραπεία;

14. Τι σας δυσκόλεψε πιο πολύ στην φυσικοθεραπεία;
15. Η οικονομική ενίσχυση για την αντιμετώπιση του προβλήματός σας είναι ικανοποιητική;
16. Επιβαρύνεται οικονομικά η οικογένειά σας για την αντιμετώπιση της κατάστασης;
17. Πως αντιμετωπίζετε η κατάστασή σας στο σπίτι;
18. Λαμβάνετε βοήθεια από την οικογένειά σας (ηθική, ψυχολογική, οικονομική);
19. Μπορείτε να ζήσετε ανεξάρτητα;
20. Εκτός από την οικογένεια, έχετε κάποιο άλλο άτομο που να σας βοηθά στις εξωτερικές σας μετακινήσεις;
21. Πόσο σοβαρό είναι το πρόβλημά σας που χρειάζεστε βοήθεια;
22. Η συνεργασία με αυτούς που σας βοηθούν σας ικανοποιεί ή θα θέλατε κάτι περισσότερο;
23. Πως σας αντιμετώπισαν οι συμμαθητές σας στο σχολείο;
24. Πήγατε σε ειδικό σχολείο ή σε σχολείο αρτιμελών;
25. Ασχολείστε με τον αθλητισμό;
26. Με ποιο άθλημα ή αθλητική δραστηριότητα ασχολείστε;
27. Εάν δεν ασχολείστε με κάποιο άθλημα, θα θέλατε να ασχοληθείτε με κάποιο άθλημα που να προσαρμόζεται στις ανάγκες σας (και με ποιο);
28. Ασχολείστε με κάποια εργασία;
29. Εργάζεστε;
30. Η αμοιβή σας είναι ικανοποιητική;
31. Έχετε φίλους ή άτομα που να συναναστρέφεστε;
32. Ποιο είναι το πιο δύσκολο κομμάτι της συμβίωσης και αντιμετώπισης του προβλήματος με ένα άτομο με σπαστική τετραπληγία;
33. Ποιες είναι οι κοινωνικές σας δραστηριότητες;
34. Πως θα χαρακτήριζατε τη σχέση σας με το άλλο φύλο;
35. Έχετε σχέση με άτομο του άλλου φύλου;
36. Νιώσατε ποτέ θυμό, απογοήτευση, στεναχώρια για το πρόβλημά σας;
37. Είχατε ποτέ κατάθλιψη λόγω του προβλήματός σας;
38. Είστε ευτυχισμένος, δυστυχισμένος, απογοητευμένος;

39. Αναφέρετε τα συναισθήματά σας!!
40. Πως βλέπετε το μέλλον σας;
41. Ποια είναι η πιο σημαντική, για σας, συμβουλή που σας έχουν δώσει;
42. Έχετε αντιμετωπίσει ή έχετε νιώσει να δέχεστε κοινωνικό αποκλεισμό;
43. Σε ποιο πλαίσιο/περίπτωση έχετε αισθανθεί περισσότερο τον κοινωνικό αποκλεισμό;
44. Αθλείστε;
45. Σας έχει βοηθήσει η άθληση στην ψυχολογία σας, πχ. να αισθανθείτε καλύτερα και πιο αισιόδοξα;
46. Ο αθλητισμός σας βοήθησε να ξεπεράσετε τον κοινωνικό αποκλεισμό;

8.2 Συνεντεύξεις

Στο τμήμα αυτό του Παραρτήματος παραθέτουμε τις συνεντεύξεις, όπως αυτές διενεργήθηκαν το χρονικό διάστημα κατά το οποίο αναφέρουμε και στο Κεφάλαιο 3 της παρούσης εργασίας. Παραθέτουμε τους διαλόγους των συνεντεύξεων, αυτούσιους, όπως ακριβώς ειπώθηκαν οι ερωτήσεις από τον συνεντευκτή και οι απαντήσεις από τους συνεντευξιζομένους και κυρίως τα χωρία εκείνα που αφορούν τα ερευνητικά ερωτήματα και μας αφορούν στο πλαίσιο της εξαγωγής των συμπερασμάτων, για την κατανόηση του περιεχομένου της εργασίας και του περιεχομένου της έρευνας. Η κωδικοποίηση των ονομάτων γίνεται για την προστασία των συνεντευξιζομένων, για την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων και η κωδικοποίηση αυτή είναι εντελώς διαφορετική από την κωδικοποίηση που χρησιμοποιούμε στα κεφάλαια 4 και 5 του παρόντος πονήματος. Και αυτό το κάνουμε για την περαιτέρω διασφάλιση του πλαισίου της προστασίας των προσωπικών τους δεδομένων.

Συνέντευξη ΣΚ1

Συνεντευκτής: ΣΚ1 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που θα μου δώσεις. Θέλω να μου πεις λίγο πόσο χρονών είσαι;

ΣΚ1: Είμαι 24.

[...]

Συνεντευκτής: Στο στίβο με ποιο αγώνισμα ασχολείσαι;

ΣΚ1: Βάσει των προπονητών μου το μήκος κατηγορία T37, δεν ξέρω αν σε ενδιαφέρουν αυτά.

Συνεντευκτής: Το μήκος τι κατηγορία;

ΣΚ1: T37. Είναι εγκεφαλική παράλυση δύο άκρων, αν θες να το γράψεις έτσι. Και με τα 100.

Συνεντευκτής: Δύο άκρων μου είπες;

ΣΚ1: Ναι. Εγώ συγκεκριμένα έχω δεξί χέρι δεξί πόδι. Αυτά όλα αλλάζουν αναλόγως, είναι διαφορετικές παθήσεις.

Συνεντευκτής: Και δε μου λες να σου κάνω μία ερώτηση; Εσύ ας πούμε έχεις εγκεφαλική παράλυση που ουσιαστικά αυτό είναι διπληγία;

ΣΚ1: Ημιπληγία.

Συνεντευκτής: Ημιπληγία λέγεται αυτό.

ΣΚ1: Και νευρομυϊκό είναι πιο πολύ φαντάσου. Δηλαδή εμένα είναι στο χέρι μου ο μυς και τα νεύρα και στο πόδι μου από το γόνατο και κάτω δε λειτουργεί.

Συνεντευκτής: Το πόδι;

ΣΚ1: Ναι από το γόνατο και κάτω είναι “νεκρό”. Δεν κουνάω δάχτυλα.

Συνεντευκτής: Και για το χέρι τι μου είπες;

ΣΚ1: Είναι ο μυς, δεν ξέρω αν θέλεις να το γράψεις, ο δικέφαλος ο οποίος είναι πιο μικρός στην ουσία. Έχει κάποια μορφή αγκύλωσης και δεν αφήνει όλο το χέρι να τεντώσει.

Συνεντευκτής: Και έτσι ουσιαστικά ξεκινάει η πορεία σου στον χώρο του αθλητισμού έτσι δεν είναι; Άρα σου αρέσει ο αθλητισμός.

ΣΚ1: Ναι πάρα πολύ.

[...]

Συνεντευκτής: Θα μου τα πεις όλα, θα τα πάμε τμηματικά. Ωραία, όπως σου είπα και πριν εγώ κάνω τη διπλωματική μου και μελετάμε τον κοινωνικό αποκλεισμό και τον κοινωνικό πόνο στους αθλητές, παραολυμπιονίκες, αθλητές που είναι άτομα με ειδικές ανάγκες. Εγώ ασχολούμαι με τα άτομα με τις κινητικές αναπηρίες. Θέλω λοιπόν να μου πεις εσύ, να πιάσουμε λίγο την περίπτωση και πώς ο αθλητισμός τους βοηθάει να ενσωματωθούν; Εγώ θέλω να μου πεις εσύ στη ζωή σου έχεις βιώσει τον κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ1: Όχι ιδιαίτερα. Όχι ιδιαίτερα. Εντάξει σίγουρα μου έχουν κάνει κάποιας μορφής bullying.

Συνεντευκτής: Έχεις υποστεί δηλαδή.

ΣΚ1: Ναι όταν ήμουν πολύ μικρός.

Συνεντευκτής: Θα ήθελες να μου πεις για αυτό δηλαδή...

ΣΚ1: Πιο πολύ φαίνεται πάνω όταν τρέχω, όταν έπαιζα σαν μικρό παιδί ξέρω γω. Όλα τα άλλα τα παιδάκια και πιο μεγάλοι με ρωτάγανε τι έχεις, τι δεν έχεις, εσύ πού πας έτσι, τέτοια πράγματα.

Συνητευκτής: Κοροϊδίες δηλαδή ας πούμε.

ΣΚ1: Κοροϊδία και αυτά. Αλλά πολύ μικρός δηλαδή τώρα σου μιλάω για 10-11 χρονών. Εντάξει μπορεί και πιο μικρός. Μετά όχι ιδιαίτερα. Εντάξει ευτύχησα να έχω καλούς φίλους που ήμασταν κομπλέ, δε μου λέγανε κάτι. Με βοήθησαν σε πολλά.

Συνητευκτής: Και δε μου λες, όμως μου απάντησες όχι ιδιαίτερα. Δηλαδή το γεγονός ότι ας πούμε βρίσκεσαι... Ξέρεις όταν αναφερόμαστε στον κοινωνικό αποκλεισμό είναι... Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι η μη δυνατότητα απορρόφησης δημόσιων και κοινωνικών αγαθών όπως είναι η εκπαίδευση, όπως είναι η υγεία, όπως είναι διάφορα πράγματα. Εσύ είσαι ενσωματωμένος μέσα σε αυτό όλο δηλαδή το σύστημα; Δηλαδή έχεις ασφάλιση;

ΣΚ1: Δεν έχω ασφάλιση. Επίσης μου έκοψαν τη σύνταξη. Έπαιρνα κάποια αναπηρική σύνταξη, μου μείωσαν το ποσοστό αναπηρίας μου και δεν την παίρνω πλέον εδώ και δύο χρόνια.

Συνητευκτής: Δεν παίρνεις καθόλου σύνταξη;

ΣΚ1: Όχι. Εντάξει έπαιρνα κάποια χρήματα μέχρι το 2015. Μετά θεώρησαν ότι, θες να στο πω και λίγο ειρωνικά, ότι έγινα καλά. Ότι έγινα καλά και θεώρησαν ότι δεν πρέπει να παίρνω σύνταξη και ότι είμαι απόλυτα ικανός να βρω οποιαδήποτε δουλειά.

Συνητευκτής: Το ποσοστό δηλαδή πόσο είναι τώρα της αναπηρίας σου;

ΣΚ1: Αυτή τη στιγμή μου το έχουν στο 50%.

Συνητευκτής: Στο 50%. Και θεωρούν δηλαδή ότι εσύ μπορείς να βρεις...

ΣΚ1: Ότι εγώ μπορώ να δουλέψω οπουδήποτε που είναι λίγο δύσκολο δηλαδή από το πιο απλό δηλαδή σερβιτόρος π.χ. δεν μπορώ να κάνω που είναι το πιο απλό που ένας νέος, οι περισσότεροι τώρα στην ηλικία μου. Δηλαδή οι δύο φίλοι από την παρέα μου είναι σερβιτόροι.

Συνητευκτής: Είναι και αυτοί ας πούμε άτομα με...;

ΣΚ1: Όχι αυτοί είναι κομπλέ όλοι. Δεν έχουν τίποτα.

Συνητευκτής: Ασφάλεια δεν έχεις όμως; Ούτε ασφάλεια έχεις.

ΣΚ1: Με κάλυπτε όσο ήμουν στο πανεπιστήμιο, με κάλυπτε ο πατέρας μου σαν προστατευόμενο μέλος;.

[...]

Συνητευκτής: Η οικογένειά σας στηρίζει;

ΣΚ1: Η δικιά μου η οικογένεια η μητέρα μου και ο πατέρας μου με στηρίζουν γενικά σε όλα τα θέματα και αυτά αλλά επειδή πλέον έχουν δυσκολέψει οι καιροί ο πατέρας μου μου ζητάει να έχω και μία δουλειά γιατί εντάξει και εδώ πέρα δεν... ξοδεύεις αρκετά χρήματα πέρα από τις ώρες που είναι για να...

Συνητευκτής: Έχεις προσπαθήσει να βρεις δουλειά;

ΣΚ1: Να σου πω την αλήθεια όχι δεν έχω προσπαθήσει να βρω. Αλλά τώρα δεν ξέρω δεν το έχω δοκιμάσει.

Συνητευκτής: Δεν το έχεις δοκιμάσει να δεις τι παίζει και στην αγορά και όλα αυτά.

ΣΚ1: Όχι, όχι καθόλου.

Συνητευκτής: Ωραία. Άρα πήγαίνες και στο σχολείο. Ήσουν σε σχολείο αρτιμελών ή σε ειδικό σχολείο;

ΣΚ1: Όχι αρτιμελών.

Συνεντευκτής: Αρτιμελών ε; Και δε μου λες οι φίλοι σου και τα άτομα γενικώς που συναναστρέφεσαι στην πλειοψηφία τους είναι άτομα αρτιμελή ή είναι άτομα που είναι άτομα με ειδικές ανάγκες;

ΣΚ1: Αρτιμελή δηλαδή γνωρίζω πολλά παιδιά ΑΜΕΑ αλλά οι βασικές μου παρέες είναι όλοι αρτιμελείς, όλοι.

Συνεντευκτής: Τώρα θέλω να πάμε λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού πόνου. Μου απάντησες για το κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. [...] Κάτι άλλο που θέλεις να μου πεις πριν πάμε στο επόμενο κομμάτι, για το θέμα των υποδομών έχεις κάτι που θα ήθελες να πεις;

[...]

Συνεντευκτής: Για υποδομές γενικότερα, γήπεδα, χώρους και τέτοια.

ΣΚ1: Οι υποδομές σίγουρα χρειάζονται κάποια βελτίωση, ειδικά για τους αρτιμελείς, περισσότερο για τους ΑΜΕΑ βέβαια. Αλλά και για τους αρτιμελείς διότι...[...].

[...]

Συνεντευκτής: Εσύ γεννήθηκες έτσι;

ΣΚ1: Όχι. Εγώ το έπαθα αυτό σε ηλικία 9 μηνών. Είχαν πει οι γιατροί ότι μάλλον, δεν ήταν και σίγουρο, ότι είχα γεννηθεί με κάποια, αφού το έπαθα, ότι είχα γεννηθεί μάλλον με κάποια μικρότερα αγγεία και είχα ένα χτύπημα στο κεφάλι, έπεσα από τη στράτα στις σκάλες και κοιμήθηκα αμέσως γιατί τα βαριά χτυπήματα στο κεφάλι σου φέρνουν υπνηλία. Και όταν ξύπνησα το είχα πάθει. Και το πόρισμα των γιατρών ήταν ότι αυτά τα μικρότερα αγγεία βούλωσαν, έφραξε από το αίμα, πάγωσαν και έγινε αυτό που έγινε.

Συνεντευκτής: Το έχεις από μικρό όμως παιδί έτσι;

ΣΚ1: Ναι.

Συνεντευκτής: Το έχεις από μικρό παιδί. Η ερώτηση η δική μου τώρα έγκειται στο εξής: Έχεις νιώσει ποτέ θυμό, απογοήτευση, στενοχώρια για αυτό το πρόβλημα;

ΣΚ1: Πολλές φορές, δηλαδή είναι πάρα πολλές οι στιγμές που σκέφτομαι πώς θα ήταν να είχα δύο χέρια κανονικά, δύο πόδια κανονικά, αν είχα διαφορετική πάθηση. Βέβαια σκέφτομαι και το αντίθετο. Αν είχα κάποια πιο βαριά πάθηση ότι... σε πολλά πράγματα δηλαδή από το πιο μικρό αντικείμενο όπως είναι ξέρω εγώ να αλλάξεις το κανάλι στην τηλεόραση ή να φας ένα πατατάκι π.χ. μέχρι το να οδηγήσεις μία μηχανή π.χ. Τι άλλο να σου πω; Ή να παίξω ποδόσφαιρο με το άλλο μου πόδι.

Συνεντευκτής: Είχες ποτέ... Δηλαδή είχες περάσει από κάποιο στάδιο κατάθλιψης;

ΣΚ1: Αυτό που στεναχωριόμουν πολύ ήταν το ότι στο σχολείο περισσότερο ότι όλα τα παιδάκια έφευγαν για να πάνε στα αγγλικά, φροντιστήρια και αυτά, εγώ έφευγα από το μάθημα λίγο νωρίτερα για να πάω να κάνω φυσικοθεραπείες, εργοθεραπείες. Και πάντα αναρωτιόμουν και εγώ όταν ήμουν στο δημοτικό: Τώρα γιατί πάω εγώ και τα κάνω αυτά ενώ τα άλλα παιδιά δεν τα κάνουν; Και γιατί πρέπει να τα κάνω αφού... όταν είσαι και μικρός δεν καταλαβαίνεις λίγο πολύ. Εντάξει λες υστερεί λίγο το χέρι μου θα το κάνω. Δε σκέφτεσαι. Οπότε λες και εγώ μία χαρά είμαι. Γιατί να πάω να κάνω εργοθεραπείες, φυσικοθεραπείες, ενώ όλα τα άλλα τα παιδιά παίζουν, βγαίνουν; Μέχρι που άρχισα να το κάνω.

Συνεντευκτής: Έχεις πάει ποτέ σε ψυχολόγο ή κάποιον ψυχίατρο;

ΣΚ1: Όχι.

Συνεντευκτής: Ποτέ σε αυτά. Αν μπορούσαμε να περιγράψουμε ένα κομμάτι ας πούμε από τη ζωή σου θα έλεγες ότι είσαι ευτυχισμένος, ότι είσαι δυστυχισμένος, ότι είσαι απογοητευμένος ή όποιο εσύ συναίσθημα θέλεις ας πούμε. Τι πιστεύεις; Δηλαδή από τη ζωή σου τι είσαι; Τι πιστεύεις ότι είσαι; Αυτά τώρα που σου λέω εγώ είναι κάποια συναισθήματα για να εξαγάγουμε το κομμάτι του κοινωνικού πόνου. Εμένα με ενδιαφέρει να μου πεις εσύ τι αισθάνεσαι. Εγώ σου λέω αυτά τα τρία καθαρά και μόνο για να σε ξεκλειδώσω. Εσύ θέλω να μου πεις τι αισθάνεσαι για σένα και για τη ζωή σου.

ΣΚ1: Εντάξει είμαι καλά, βασικό. Δεν είμαι ούτε στεναχωρημένος, λυπημένος, αλλά ούτε και 100% χαρούμενος ας το πούμε. Ξέρεις ότι είναι ένα πρόβλημα που θα το κουβαλάς σε όλη σου τη ζωή και σίγουρα όταν μεγαλώσεις και άλλο κάποια στιγμή θα επιδεινωθεί. Εντάξει τώρα από εκεί και πέρα όπως είπα έχω καλούς φίλους που με βοηθάνε σε αυτό το κομμάτι που είναι βασικό πιστεύω.

Συνεντευκτής: Η οικογένεια γενικότερα πέρα από τους γονείς, ξαδέρφια, θείοι, θείες;

ΣΚ1: Καλά, όλοι με αγκάλιασαν σωστά. Δε μου έχουν πει κάτι. Όλοι με αντιμετωπίζουν σαν φυσιολογικό παιδί. Δεν έχω δηλαδή κάποιο θέμα.

Συνεντευκτής: Θέλω να πάμε λίγο στον αθλητισμό. Στο κομμάτι του αθλητισμού.

ΣΚ1: Σόρρυ που σε διακόπτω. Σίγουρα το ότι υπάρχει αυτό και το κάνουμε σαν... Με χαροποιεί κιάλας που υπάρχει ένα κομμάτι, ο αθλητισμός και μπορώ και κάνω πάνω σε αυτό.

Συνεντευκτής: Εκεί θέλω να πάμε τώρα, στο κομμάτι του αθλητισμού. Σε έχει βοηθήσει δηλαδή ο αθλητισμός στην ψυχολογία σου; Δηλαδή να αισθάνεσαι καλύτερα, να αισθάνεσαι πιο αισιόδοξος;

ΣΚ1: Πάρα πολύ πάρα πολύ. Πάρα πολύ δηλαδή σίγουρα αισθάνθηκα... Στον αθλητισμό αισθάνεσαι και χαρές και λύπες. Και πέφτεις και σηκώνεσαι, όλα αυτά. Δηλαδή ας πούμε πέρυσι που έχασα για λίγο, που δεν πήγα στο Ρίο, στεναχωρήθηκα πάρα πολύ. Αλλά δεν το έβαλα κάτω, πείσμωσα, είπα θα συνεχίσω και τη νέα χρονιά και κατάφερα να πάω στο παγκόσμιο του Λονδίνου που είδα για πρώτη φορά πώς είναι μία μεγάλη διοργάνωση διότι εδώ πέρα δυστυχώς ο κόσμος δεν τα παρακολουθεί καθόλου και δεν υποστηρίζει καθόλου. Δηλαδή στο Πανελλήνιο πρωτάθλημα το δικό μας μαζεύει maximum 200 άτομα, οι 150 είναι γονείς. Αντίθετα οι Άγγλοι που επίσης διεκδικούν και το παγκόσμιο του 2019 επειδή έχουν πολλά έσοδα το υποστηρίζουν πάρα πολύ, δηλαδή το στάδιο μπορεί να είχε καθημερινά οκτώ με δέκα χιλιάδες κόσμο και την πρώτη, την τελετή έναρξης και τελετή λήξης είχε πάρα πολύ κόσμο.

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός σε έχει βοηθήσει να... Όπως μου είπες εντάξει σε έχει βοηθήσει πάρα πολύ στην ψυχολογία. Και σωματικά.

ΣΚ1: Και σωματικά σίγουρα. Και σωματικά εντάξει εγώ άρχισα, έκανα από μικρός από όταν το έπαθα φυσικοθεραπείες και εργοθεραπείες δύο φορές τη βδομάδα τουλάχιστον. Αλλά από εκεί και πέρα μόλις πήγα 18 χρονών είδα ότι αυτό το κομμάτι εδώ του αθλητισμού μπορεί να σε βοηθήσει περισσότερο. Γιατί ζορίζεσαι πιο πολύ, αλλά γυμνάζεσαι καλύτερα και λειτουργούν και καλύτερα τα

άκρα σου πάνω στο κομμάτι αυτό. Δηλαδή θέλεις να τα κάνεις καλύτερα για να καταφέρεις να πηδήξεις και πιο μακριά και να τρέξεις και πιο γρήγορα και έτσι τα δουλεύεις, τα προπονείς, τα γυμνάζεις για να φέρεις το σώμα σου σε μία καλύτερη κατάσταση ώστε να ανέβεις επίπεδο.

Συνεντευκτής: Στο κομμάτι το κοινωνικό σε έχει βοηθήσει; Δηλαδή για το πώς θα επικοινωνήσεις. Δηλαδή σου έχει δώσει κάποια ώθηση να επικοινωνήσεις με κάποιο άτομο; Ας πούμε να είσαι μαζί με κάποιους φίλους που θα φέρουν κάποιους άλλους φίλους. Σου έχει δώσει το κομμάτι αυτό την ώθηση; Επειδή πετυχαίνω κάποιους στόχους. Μου μίλησες για τρίτη θέση. Σου έχει δώσει κάποια...; Κι αν θα ήθελες να μου πεις ένα παράδειγμα ας πούμε.

ΣΚ1: Στην αρχή όταν ήμουν πιο μικρός που δεν είχα αρχίσει ακόμα να κάνω στίβο δεν το πολυέλεγα. Δηλαδή έβγαينا επειδή μου λέγανε όλοι...[...] εντάξει μωρέ δεν πολυφαίνεται και αυτά, έβαζα το χέρι μου στην τσέπη περπάταγα λίγο πιο αργά, πιο διακριτικά για να μην πολυφαίνεται. Αλλά τώρα ειδικά τα τελευταία χρόνια έτσι που μεγάλωσα κιόλας κατάλαβα και πιο πολύ, έπηξε το μυαλό όπως λένε, το λέω πιο ελεύθερα. Δηλαδή οκ έχω αυτό οπότε... Τι να κάνουμε το έχω. Αυτό. Δεν με απασχολεί τόσο δηλαδή και...[...] Είμαι και ένα παιδί που και ένα άτομο που δεν το ξέρω και να μου πει κάτι δε θα με νοιάξει. Γιατί όπως σου είπα έχω και καλή παρέα που ξέρω ότι με νοιάζονται και με υποστηρίζουν, οπότε αρχίζω και είμαι πιο χαλαρός. Δηλαδή πήρα και το δίπλωμα για ΑΜΕΑ. Οδηγώ αυτοκίνητο και γουρούνα.

Συνεντευκτής: Πολύ καλό.

ΣΚ1: Και εντάξει σιγά-σιγά χαλαρώνω.

Συνεντευκτής: Συγχαρητήρια.

ΣΚ1: Ευχαριστώ πολύ. Αυτό που βλέπω ότι μέρα με τη μέρα και χρόνο με το χρόνο πρέπει να μάθεις να ζεις με αυτό, οποιαδήποτε αναπηρία είναι αυτή, είτε είναι πιο βαριά είτε πιο μικρή. Δηλαδή έχουμε εδώ πέρα παιδιά που με πολύ πιο δύσκολα... δηλαδή έτυχε τα βλέπεις εδώ πέρα και τους λες μπράβο για αυτό που κάνει και επειδή έχει τύχει και μέναμε στο ίδιο δωμάτιο το συγκεκριμένο παιδί δεν έχει πόδια. Αν δεις τον τρόπο που κάνει τα πάντα, να ξαπλώσει στο κρεβάτι, να κάνει ντουζ, οτιδήποτε μπορώ να σου πω είναι σίγουρα πιο δύσκολο για αυτούς. Αντίθετα με μένα που έχω μία, πιο πώς να στο πω, μία αναπηρία ελαφρότερης μορφής είναι πιο εύκολο.

[...]

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ ΣΚ1.

ΣΚ1: Και εγώ ευχαριστώ. Ελπίζω να σε κάλυψα.

[...]

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ. Και εύχομαι και σε σένα τα καλύτερα.

ΣΚ1: Ευχαριστώ. Και επίσης να ενδιαφερθούν και μεγαλύτεροι πώς να το πω, μεγαλύτερα όργανα για να πάει λίγο πιο μπροστά το όλο θέμα του αθλητισμού των ΑΜΕΑ στην Ελλάδα.

Συνεντευκτής: Πίστεψέ με αυτός είναι ο στόχος μας, για αυτό γίνεται και αυτή η εργασία.

ΣΚ1: Το εύχομαι πραγματικά.

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Πώς ονομάζεστε;

ΣΚ2: ΣΚ2

Συνεντευκτής: Ηλικία;

ΣΚ2: 55

Συνεντευκτής: Είστε οικογενειάρχης; Είστε ελεύθερος;

Είμαι παντρεμένος με δύο παιδάκια.

Συνεντευκτής: Να σας ζήσουνε.

ΣΚ2: Ευχαριστώ.

[...]

Συνεντευκτής: Εσείς τι αναπηρία έχετε;

ΣΚ2: Η δική μου αναπηρία είναι ακρωτηριασμός από τον βραχίονα. Ο βραχίονας είναι αυτός εδώ. Είναι από ψηλά. Η κατηγορία μου λέγεται T46 και ασχολήθηκα με το άλμα εις μήκος. Με τον αθλητισμό, με πρωταθλητισμό.

Συνεντευκτής: Από ποια ηλικία έχετε ασχοληθεί με πρωταθλητισμό;

ΣΚ2: Από 11 χρονών.

Συνεντευκτής: Και αυτό το πάθατε εκ γενετής;

ΣΚ2: Ατύχημα. Έγινε ατύχημα στα 8 μου χρόνια.

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν έχετε βιώσει το κομμάτι της αναπηρίας...

ΣΚ2: Στο έπακρον.

Συνεντευκτής: Και ενώ είχατε βιώσει και την αρτιμέλεια.

ΣΚ2: Βέβαια.

Συνεντευκτής: Με τη σύζυγό σας όταν γνωριστήκατε ήσασταν...

ΣΚ2: Δεν υπήρχε πρόβλημα. Εντάξει ήταν, και μάλιστα δεν είδα από την γυναίκα μου να με βλέπει διαφορετικά. Σαν ανάπηρο. Εντάξει υπήρχε η αναπηρία αλλά...

[...]

Συνεντευκτής: Γενικώς; Δηλαδή να πάρουμε την κατηγορία για άτομα με ειδικές ανάγκες συνολικά ή απλά για την κατηγορία που λέτε για το χέρι.

ΣΚ2: Ακρωτηριασμός. Δεν υπάρχει. Δεν ξέρω σε ποιες "αναπηρίες" παίρνουν κάποια παιδιά.

Συνεντευκτής: Αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον. Αυτό είναι ένα κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΣΚ2: Δηλαδή αυτό ήταν και το... πώς να πούμε, η τρέλα μου, η αγάπη μου ήταν να σπουδάσω, να μορφωθώ πάνω στο αντικείμενο αυτό. Το αγάπησα πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Τον αθλητισμό.

ΣΚ2: Τον αθλητισμό. Να μορφωθώ έτσι; Κι εκεί βλέπεις η χώρα που γέννησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες, αυτό το δώρο που δώσαμε στην ανθρωπότητα, δεν ξέρω αν στην Αρχαιότητα αν ζούσα τότε θα μπορούσα να το σπουδάσω. Αλλά εδώ στη νεότερη Ελλάδα δε μπόρεσα ποτέ να σπουδάσω. Αν ήμουν στο εξωτερικό όμως θα σπούδαζα. Γιατί; Ερώτηση. Γιατί στο εξωτερικό να έχω τη δυνατότητα να σπουδάσω και η Ελλάδα δε μου δίνει την δυνατότητα να σπουδάσω.

Συνεντευκτής: Δηλαδή ουσιαστικά εσείς έχετε τελειώσει το Λύκειο;

ΣΚ2: Τελείωσα το Λύκειο. Και μετά ασχολήθηκα... Μπήκα [...]. Κάποιοι άνθρωποι το θεώρησαν άδικο. Και διορίστηκα [...] και εντάξει...

Συνεντευκτής: Γιατί θεωρήθηκε άδικο όμως αυτό; Αφού ήσασταν πρωταθλητής.

ΣΚ2: Θεωρήθηκε άδικο ότι ήμουν απέξω από τις σπουδές και όλα αυτά. Και τρέξανε για αυτό το θέμα, αυτοί οι άνθρωποι, τρέξανε για αυτό το θέμα και διορίστηκα [...]. Κάποιοι άνθρωποι μερίμνησαν να φτάσω. Εγώ μόνος μου δεν πήγα πουθενά. [...] κάποιοι άνθρωποι τέλος πάντων μερίμνησαν για αυτό γιατί θεώρησαν άδικο το ότι εγώ δεν σπουδάζω [...] ενώ ήμουν δεύτερος σε όλη την Ελλάδα [...] σε ηλικία 14 χρονών έκανα 6,35 μήκος με ένα χέρι και στην πορεία έκανα 7.02. Ήμουν από τους πολύ καλούς αθλητές. Τρία Ολυμπιακά μετάλλια ...

Συνεντευκτής: Στο μήκος δηλαδή.

ΣΚ2: Στο μήκος. Όλα στο μήκος.

Συνεντευκτής: Και πάλι όμως εν τούτοις υπήρχαν άνθρωποι οι οποίοι προσπάθησαν να πολεμήσουν αυτήν την κατάσταση.

ΣΚ2: Ναι. Υπάρχει αυτό στην Ελλάδα. Όσο κι αν θέλουμε να λεγόμαστε [...] υπάρχει στην Ελλάδα ότι το άτομο με αναπηρία δεν έχει [...]

Συνεντευκτής: Αφού ξεκινήσαμε τη συζήτηση με τον κοινωνικό αποκλεισμό να το πάμε ακόμα πιο εξειδικευμένα. Εσείς έχετε δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό; Το κομμάτι ας πούμε στην εκπαίδευση.

ΣΚ2: Θα μπορούσα να κάνω εκπαίδευση. Είναι πάρα πολύ σημαντικό.

Συνεντευκτής: Βέβαια ας πούμε η βιβλιογραφία που έχουμε ψάξει μέσα από τη βιβλιογραφική έρευνα λέει ότι είναι η αδυναμία απορρόφησης Δημοσίων και Κοινωνικών αγαθών. Όπως είναι η εκπαίδευση, η υγεία, ο αθλητισμός.

ΣΚ2: Θα σου δώσω ένα παράδειγμα τώρα. Αυτός που με κέρδιζε ήταν ένα παιδί ο οποίος είχε ατροφικό χέρι. [Αναφορά ονόματος του αθλητή] Στην Ισπανία. Αυτός ξέρεις τι είναι αυτή την στιγμή; Είναι καθηγητής σωματικής αγωγής και διδάσκει στο πανεπιστήμιο στα παιδάκια, στους αθλητές. Στα παιδιά που είναι στη Γυμναστική Ακαδημία. Και είχε τη δυνατότητα, γιατί τον προώθησαν το ίδιο το κράτος, του δώσανε τη δυνατότητα, να κάνει πράγματα βάσει των σπουδών του και της αγάπης που είχε για το αντικείμενο.

Συνεντευκτής: Τώρα πάλι στο ερώτημα. Εσείς προσωπικά έχετε δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ2: Κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα αυτό που είπαμε αλλά θεωρώ ότι είναι πολύ βασικό να μην κάνεις αυτό βάσει των δυνατοτήτων και βάσει αυτών των πραγμάτων που έχεις καταφέρει. Θα πρέπει να βρίσκεσαι εκεί που έχεις καταφέρει ορισμένα πράγματα και το θεωρώ αυτό που είπες κοινωνικός αποκλεισμός το να μην μπορείς να κάνεις αυτό που αγαπάς. Οι σπουδές σου, η μόρφωσή σου πάνω σ' αυτό. Τώρα το ότι τόσα χρόνια είχα τόσο πολύ καλούς προπονητές είναι σαν να έχω τελειώσει δέκα [αναφορά συγκεκριμένης Σχολής]. Γιατί είχα εξαιρετικούς προπονητές.

Συνεντευκτής: Η οικογένεια σας έχει βοηθήσει στο θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού;

ΣΚ2: Η μητέρα μου και ο πατέρας μου;

Συνεντευκτής: Ναι. Και γενικά.

ΣΚ2: Το περιβάλλον μου.

Συνεντευκτής: Ναι. Η οικογένεια, οι φίλοι, αυτό που λέμε εμείς κοινωνικό κεφάλαιο.

ΣΚ2: Όχι. Θεωρώ ότι όλα κύλησαν για εμένα καλά. Έχω παλέψει βέβαια πάρα πολύ. Δεν ήμασταν ισότιμοι. Έτσι; Η ισοτιμία ήρθε το '96. Αγωνίστηκα το '88,

'90, '92 χωρίς να πάρουμε, να έχουμε ένα πριμ. Δεν ήμασταν πουθενά. Το '96 κάναμε πάρα πολύ μεγάλο αγώνα για να είμαστε ισότιμοι και να πάρουμε τα ίδια λεφτά με τα άλλα παιδιά. Με τους Ολυμπιονίκες έτσι; Κάναμε αγώνα. Κατεβήκαμε κάτω στο πεζοδρόμιο, στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, έχουμε κάνει αγώνες, μείναμε εκεί. Και στο τέλος [όνομα Υπουργού] μας έκανε ισότιμους. Πήραμε τις ίδιες απολαβές. Τα ίδια θεσμοθετημένα χρήματα. Αλλά για να γίνει αυτό, για να το κατακτήσουμε αυτό έγινε πολύ μεγάλος αγώνας.

Συνεντευκτής: **Ναι. Με το αναπηρικό κίνημα που λένε. Όσον αφορά τώρα το κομμάτι του... Είπαμε η οικογένεια σας στήριξε γενικότερα; Οι γονείς σας, τα αδέρφια σας, αν έχετε αδέρφια;**

ΣΚ2: Οι γονείς μου ήταν υπερήφανοι για όλο αυτό που είχα κάνει. Εδώ ολόκληρο χωριό κατέβηκε στους Παραολυμπιακούς για να με βοηθήσει.

[...]

Συνεντευκτής: **Εσείς τώρα για να περάσουμε στην κατηγορία που λέγεται κοινωνικός πόνος, με βάση το ατύχημα αυτό αισθανθήκατε απογοήτευση; Αισθανθήκατε στενοχώρια. Ποια ήταν τα συναισθήματα που σας γεννήθηκαν;**

ΣΚ2: Τα συναισθήματα. Είναι πολύ ωραία ερώτηση αυτή. Για να δεις τώρα πώς παίζεται. Όταν χάνεις το χέρι σου στην παιδική ηλικία 8 χρονών δε μπορείς να αντιληφθείς τη σοβαρότητα της κατάστασης. Αν χάσεις όλο σου το χέρι σε μεγαλύτερη ηλικία, αντιλαμβάνεσαι, επειδή είσαι μεγάλος, αντιλαμβάνεσαι περισσότερα πράγματα. Τι σου έχει συμβεί και... εγώ ήμουν μικρός δεν καταλάβαινα, 8 χρονών, όλοι ερχόντουσαν και κλαίγανε ειδικά πίσω στο χωριό, γιατί έπαθα το ατύχημα εδώ και γύρισα μετά πίσω [αναφορά τόπου καταγωγής]. Όπου εκεί ξεκίνησα πάλι το σχολείο. Βέβαια ένα χρόνο ήμουν απέξω λόγω του τραυματισμού. Και το πόδι μου έσπασε, χειρουργήθηκε, το χέρι μου κόπηκε. Ήταν τρομερό ατύχημα. Θέλω να σου πω ότι εγώ επειδή ήμουν μικρός και έβλεπα τους άλλους να κλαίνε τους έλεγα μην κλαίτε. Δεν πειράζει έγινε κάτι. Αλλά αν τώρα σε αυτή την ηλικία το πάθαινα, ο εγκέφαλος θα το σκεφτόμουν πολύ διαφορετικά. Δηλαδή στις μικρές ηλικίες, δε μπορείς να αντιληφθείς τη σοβαρότητα της κατάστασης.

Συνεντευκτής: **Στην πορεία. Όταν φτάσατε 15, έφηβος.**

ΣΚ2: Στην πορεία 10, 12 χρονών άρχισα να κάνω τις πρώτες μου νίκες. Στον αθλητισμό δηλαδή αμέσως πήγα, ας είναι καλά και ο δάσκαλος που με παρότρυνε τότε στις γυμναστικές επιδείξεις. Κέρδισα στα 12 μου όλα τα σχολεία της περιφέρειάς μου στο άλμα εις μήκος και ήταν όλα τα παιδιά ενώ με βλέπανε, πω, πω, πω κοιτάζτε αυτός δεν έχει χέρι, αλλά τι δυνατός αθλητής και όλοι με αγκαλιάσανε. Δηλαδή από εκεί που ήμουν, κοίτα κοίτα δεν έχει χέρι, μετά ήρθαν και με αγκαλιάσανε όλοι. Και οι καθηγητές που κάνανε τον αγώνα περιφέρειας. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι ήρθαν και με συγχάρηκαν, με σήκωσαν στα χέρια, δηλαδή με παρότρυναν κιόλας να ασχοληθώ με τον αθλητισμό. Στην πορεία στο Γυμνάσιο εκεί έκανα τις σπουδαίες νίκες μου, γιατί ήμουν δεύτερος σε όλα τα Γυμνάσια, 1^η, 2^α, 3^η και με βλέπανε με άλλο μάτι. Με βλέπανε με θαυμασμό και όχι με το μάτι της λύπης έτσι;

Συνεντευκτής: Εσείς όμως πώς βλέπατε τον εαυτό σας; Αισθανθήκατε απογοητευμένος, στενοχωρημένος; Σας λέω κάποιες λέξεις για να σας ξεκλειδώσω πιο πολύ, για να μου πείτε εσείς.

ΣΚ2: Απογοητευμένος πιο πολύ γιατί μερικές φορές ήθελα να κάνω κάτι και δεν μπορούσα να το κάνω λόγω της αναπηρίας. Αλλά το προσπερνούσα πολύ γρήγορα. Δεν ήμουν ο άνθρωπος που θα κάτσω να κλάψω τη μοίρα μου επειδή μου έτυχε το ατύχημα. Δεν ξέρω, έτσι, σου λέω πράγματα που αισθανόμουν εγώ εκείνη την στιγμή. Εντάξει υπήρχε αυτό μέσα στην ψυχή μου πάντα, αλλά δεν ήμουν ο άνθρωπος που θα κάτσει να κλάψει πω, πω τι μου έτυχε τώρα και τέτοια. Μπροστά. Έβλεπα πάντα μπροστά. Εδώ ήμουν ο ήρωας της [αναφορά σε γεωγραφική περιοχή] που πήγαινα στα πανηγύρια, ξέρεις τι σημαίνει πανηγύρι στη [αναφορά σε γεωγραφική περιοχή]; Σημαίνει αγώνες, τριπλούν, μήκος, τρέξιμο, ιπποδρομία, ποδηλατοδρομία, δρόμοι μεγάλων αποστάσεων κι εγώ ήμουν αυτός που κέρδιζε πάντα το τριπλούν σε πανηγύρι. Πήγαινα και κέρδιζα και μου δίνανε αρνιά, κατσίκια, λεφτά. Με σηκώνανε στα χέρια. Ήταν εξαιρετικό. Εσύ από πού είσαι;

[...]

Συνεντευκτής: Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί ουσιαστικά ο κοινωνικός πόνος σ' εσάς δεν επήλθε, δεν ήταν με την ένταση που έχει...

ΣΚ2: Όχι δεν είχα καθόλου. Ήρθε ένας γέροντας 90 χρονών και με αγκάλιασε και με συγκίνησε αυτός ο άνθρωπος και το θυμάμαι ακόμα. Γεροντάκι ήρθε, με αγκάλιασε και έβγαλε χρήματα που είχε, άνοιξε το χέρι μου και τα έχωσε στο χέρι μου. Και μου είπε πάρα αυτά από τον παππού, από εμένα να με θυμάσαι. Αγόρι μου. Εκεί συγκινήθηκα πάρα πολύ και κάθε φορά που τον φέρνω στην μνήμη μου γιατί ήταν ένας γέροντας με άσπρα μαλλιά, ένας άνθρωπος του μόχθου. Και ήρθε μου έδωσε αυτά τα 150 δραχμές στο χεράκι. Ήρθε και μου τα 'δωσε. Και μου λέει πάρα γιατί σήμερα αισθάνομαι λέει χαρά που σε γνώρισα αγόρι μου. Γιατί πήγαινα εκεί και υπήρχαν αθλητές όχι με αναπηρία, αρτιμελείς. Και τα έβαζα μαζί τους. Έκανα τριπλούν γύρω στα 14,15 μέτρα. Που δε μπορούσαν να κάνουν αυτοί με αυτό τον τρόπο που έκανα εγώ. Ήμουν πολύ δυνατός. Δηλαδή από τα 18 και μετά, ξέρεις πώς με φωνάζανε;

Συνεντευκτής: Πώς.

ΣΚ2: Το ελάφι. Γιατί ο τρόπος που έκανα άλματα, ήταν εκείνο το παιδί που έκανε σαν ελάφι. Και έλεγα πω ρε φίλε και ονομασία έχω; Ως ήρθε το ζαρκάδι, το ελάφι. Με έχουν βαφτίσει έτσι. [αναφέρει πως το όνομά του έχει δοθεί σε Δημοτικό Γυμναστήριο του νομού του]

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν μπαίνοντας στο τρίτο κομμάτι ουσιαστικά ο αθλητισμός σας έχει βοηθήσει πάρα πολύ στην κοινωνική ενσωμάτωση.

ΣΚ2: Πάρα πολύ. Και τι να σου πω. Σαν αυτό, την αναπηρία την έχει μηδενίσει σχεδόν. Δεν υπήρχε.

Συνεντευκτής: Υπήρχαν στιγμές που αισθανθήκατε ότι ήσασταν έξω κάποιος άνθρωπος όπως μου είπατε στην αρχή που σας πετάγανε τα κέρματα και όταν μπαίνατε μέσα στο γήπεδο, αποθέωση. Υπήρχε αυτό το αντίθετο.

ΣΚ2: Ναι όσο οι άνθρωποι δεν ξέρανε τι σημαίνει... Δηλαδή με τους Παραολυμπιακούς που πήρε λίγο, άρχισε να μαθαίνει ο κόσμος, υπήρχαν πω, πω πόσα πράγματα θέλω να σου πω.

Συνητευκτής: Όλα ό,τι μπορείτε. Και να ξεφύγουμε από το χρόνο δεν μας προβληματίζει.

ΣΚ2: Μερικές φορές δηλαδή περπατούσα στον δρόμο και όσοι... και με γνωρίζανε κάποιιοι. Και ήρθαν και με αγκαλιάζανε και μου λέγανε πω πω μπράβο σου συγχαρητήρια. Και ένιωθα υπέροχα που κάποιος άνθρωπος κάπου που να μην είναι στο πουθενά και να έρχεται να με δει να με συγχαίρει και να μου λέει μπράβο σου που τα κατάφερες κλπ. Οι παλιοί όμως σε βλέπουν διαφορετικά. Κάθισα μία φορά να δέσω το κορδόνι μου γιατί μου λύθηκε, κι άλλος ήρθε μου έδωσε ένα τάλιρο δραχμές... επειδή ήμουν ακρωτηριασμένος. Λίγο έχουν αλλάξει τα πράγματα με τους Παραολυμπιακούς, έχει άλλη γνώμη ο κόσμος...

Συνητευκτής: Εσείς από την πείρα σας τι έχετε αντιληφθεί;

ΣΚ2: Κοίταξε στην πράξη υπάρχει μία δυσκολία. Αλλά έχει αλλάξει λίγο το κλίμα με την αναπηρία, λίγο στα μυαλά. Έξω δεν υπάρχει. Έξω, όπου κι αν πας, σε θαυμάζουν όλοι, έρχονται σε αγκαλιάζουν. Ούτε καν σε βλέπουν, δηλαδή δεν σου φέρονται σαν άτομο με αναπηρία, αλλά λες και δεν υπάρχει αναπηρία. Ήμουν ας πούμε στην Γερμανία, έχω ταξιδέψει όλο τον πλανήτη και δεν είδα έναν άνθρωπο να σε δει με αυτά τα μάτια που βλέπουμε εδώ στην Ελλάδα. Με το μάτι της λύπης. Να σε λυπούνται. Α το κακόμοιρο το παιδί που δεν έχει χέρι και

...

[...]

Συνητευκτής: Ο φιλικός σας περίγυρος είναι άτομα που έχουν κάποια αναπηρία ή είναι συνήθως ...

ΣΚ2: Όχι, έχω αποκτήσει, έχω φίλους.

[...]

Συνητευκτής: Θέλετε να προσθέσετε κάτι εσείς άλλο όσον αφορά το κομμάτι αυτό της εργασίας για τον κοινωνικό...; Θέλετε να πείτε κάτι εσείς από μόνος σας;

ΣΚ2: Πρέπει το ίδιο το κράτος, το ίδιο το κράτος στις αναπηρίες, πρέπει να βοηθήσουν σε ένα... σε μία οικογένεια οπωσδήποτε μέσα στην οικογένεια πρέπει να βοηθήσουν έναν άνθρωπο, να τον βγάλουν σε δουλειά. Όπως γίνεται στο εξωτερικό. Όπως γίνεται στη Γερμανία, όπως γίνεται στην Αμερική, όπως γίνεται στην Αγγλία. Υπάρχουν έξω μέτρα έτσι; Και μιλάμε για μέτρα, για νόμους. Όχι εδώ. Εδώ να μην πω τι είναι εδώ. Δεν είναι τυχαίο ότι φτάσαμε στην παρακμή. Αντί να είμαστε χώρα σαν το Μονακό. Να είμαστε χώρα που να λάμπει. Μόνο αν χρησιμοποιούσαμε την αρχαιότητά μας, τη θάλασσά μας, τον ήλιο μας και να δουλεύανε αυτά σου λέω θα ήταν μία χώρα που...δεν θα είχε οικονομικά προβλήματα. Δυστυχώς όμως είμαστε άξιοι της μοίρας μας. Δες τι έγινε στην Ελλάδα, τι πλιάτσικο έγινε. Και τώρα δεν υπάρχει μία βοήθεια, πρέπει να υπάρχει μέριμνα. Μέριμνα. Κάποιοι να ασχολούνται με αυτό το θέμα. Μέριμνα.

Συνητευκτής: Δεν υπάρχουν δομές; Εσείς έχετε αντιληφθεί αν υπάρχουν δομές;

ΣΚ2: Όχι δεν υπάρχει. Γιατί τόσες φορές που πήγαμε και ζητήσαμε... γιατί δεν μου δώσανε; Και χρησιμοποίησα ότι είμαι και ανάπηρος. Ότι υπάρχει αναπηρία, ναι μεν δουλεύει ο άντρας μου αλλά δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα. Με ένα άτομο. Δεν μπορεί μία οικογένεια, πιστεψέ με, όταν υπάρχει αναπηρία να γίνει κάτι. Και όχι μόνο... Κι άλλοι άνθρωποι. Τώρα που φτάσαμε σε αυτές τις

καταστάσεις. Δύσκολο δεν ξέρω. Δύσκολο. Αν ήμουν καλά, θα πήγαινα να δουλέψω κι άλλη δουλειά. Οπωσδήποτε. Για να συντηρήσω την οικογένειά μου. Ποιος θα με πάρει εμένα να πάω να δουλέψω; Δεύτερη δουλειά. Θα πήγαινα να γίνω παραδείγματος χάρη σεκιούριτι. Μία δεύτερη δουλειά, να πάω να δουλέψω. [...] Είναι δύσκολο ένας άνθρωπος, που έχει ένα μισθό και είναι άτομο με αναπηρία να μπορέσει να ζήσει την οικογένειά του.

Συνεντευκτής: ΣΚ2 σας ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη.

[...]

Συνεντευκτής: Για πες μου λίγο πάλι το κομμάτι του αθλητισμού; Ήσουν στη κολύμβηση;

ΣΚ3: Ήμουν στην κολύμβηση ερασιτεχνικά 3-4 χρόνια, πήγαινα σε μία πισίνα και πλατσούριζα. Τα τελευταία 3 χρόνια όμως κάνω στίβο εδώ στο ΟΑΚΑ ας πούμε, προπονούμαι καθημερινά. Άλμα εις μήκος και 100 μέτρα.

Συνεντευκτής: Και;

ΣΚ3: 100 μέτρα.

Συνεντευκτής: Έχεις πάει σε σχολείο αρτιμελών ή σε ειδικό σχολείο;

ΣΚ3: Σε σχολείο αρτιμελών. Εδώ έχω βγάλει πανεπιστήμιο και δεν θα πήγαινα σχολείο; Θα με χαντακώνανε. Με συγχωρείς, πάνω σε αυτό να πω ότι μίλαγα με ένα παιδί που έχει πάει σε ειδικό σχολείο και μου έλεγε ότι είναι μία μπουρδα ξέρω γω ευγενικά να το πω και ότι δε βοηθάει. Νομίζω ότι δεν βοηθάνε τα ειδικά σχολεία παιδιά που είναι με ελαφριές παθήσεις εγκεφαλικές -γιατί εγώ δεν έχω εγκεφαλικό πρόβλημα αν καταλαβαίνω καλά τον εαυτό μου- να προοδεύσουν.

Συνεντευκτής: Εσύ ας πούμε ποια είναι η μορφή της αναπηρίας σου;

ΣΚ3: Εγώ ουσιαστικά έχω εγκεφαλική παράλυση ΕΠ η οποία προήλθε από περιγεννητικό έμφρακτο κατά τη διάρκεια της κύησης.

Συνεντευκτής: Γεννήθηκες έτσι.

ΣΚ3: Γεννήθηκα έτσι.

Συνεντευκτής: Ας πούμε αυτό πώς λέγεται; Είναι διπληγία;

ΣΚ3: Είναι αριστερή ημιπληγία. Ουσιαστικά αυτό το καταλάβαμε γύρω στα [αναφέρει ηλικία] αν θυμάμαι καλά, 5ο μήνα που η θεία μου παρατήρησε ότι δε μπορούσα να πιάσω την κουδουνίστρα με το αριστερό χέρι. Έλεγε ότι πάει συνεχώς με το δεξί το παιδί να πιάσει την κουδουνίστρα. Δεν είναι πολύ φυσιολογικό λέει αυτό. Εντάξει τώρα αυτά δεν τα δέχεσαι και στην αρχή πάρα πολύ. Να σου πει ο άλλος το παιδί σου κάτι κάνει λάθος. Σιγά-σιγά το ψάξανε οι γονείς με γιατρούς και κάπως έτσι βρήκανε ότι είμαι το «ανάπηρο» της οικογενείας. Καλό αυτό. Γενικά πάνω σε αυτό μπορώ να πω ότι το να είσαι και ανάπηρος, να έχεις ένα πρόβλημα πολλές φορές είναι και κάτι καλό, μία ευλογία, ένα δώρο. Δεν έχει πάντοτε μία αρνητική χροιά. Σίγουρα αυτό αν το ακούσει άνθρωπος που είναι στο καρότσι ή που δυσκολεύεται να ζήσει γιατί εγώ είμαι όρθιος, έχω κοπέλα, έχω βγάλει μία σχολή, βγάζω τα χρήματά μου, οδηγώ το αυτοκίνητο μου και μπορεί να μοιάζω ο “άνετος” της υπόθεσης. Αλλά παρόλα αυτά εγώ νομίζω ότι ό,τι και να σου έχει τύχει βρίσκεις ένα τρόπο να ζήσεις διαφορετικά, να το φιλοσοφήσεις κάπως και να εκτιμήσεις λίγο και αυτά τα πράγματα που σου δίνονται. Είναι λίγο τετριμμένο. Όλοι οι ανάπηροι αυτό το πράγμα θα σου πουν, ευλογία κλπ, αλλά είναι φιλοσοφία ζωής πιστεύω. Και στάση ζωής το να έχεις ένα πρόβλημα και να το παλεύεις. Και να εκτιμάς ξέρω εγώ ότι το πρωί ξυπνάς, ότι σηκώνεσαι, ότι θέτεις στόχους και τους υλοποιείς.

[...]

Συνεντευκτής: Τώρα το ερώτημα που θέλω να σου κάνω είναι εσύ στη ζωή σου, πάμε λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού, έχεις βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ3: Κοίτα άμα σου πω ότι δεν έχω βιώσει θα είναι λίγο ψέμα. Θα σου πω όμως τι γίνεται. Αρχικά το περιβάλλον το οικογενειακό με αγκάλιασε και με έκανε να

νιώθω ότι δεν τρέχει κάστανο με όλη την κατάσταση αυτή. Από την άλλη, η μητέρα μου ήταν πάρα πολύ σκληρή απέναντι μου. Το έκανε όλο αυτό το πράγμα σαν επίτηδες, μπορώ να πω, ώστε εγώ να δυναμώνω και να μη νιώθω ας πούμε ότι οι άλλοι μπορεί να με μειώσουν ή να με προσβάλουν. Να νιώθω πολύ δυνατός, να πατάω γερά στα πόδια μου. Νομίζω ότι γενικά πατάω γερά στα πόδια μου και σαν άνθρωπος και σαν άνθρωπος με αναπηρία κατ' επέκταση.

Συνεντευκτής: Θα ήθελες να μου πεις ένα κομμάτι που σου έλεγε... Όπως είπες τώρα ας πούμε για το ότι η μάνα σου ήταν σκληρή. Τι δηλαδή ας πούμε, σε ποιο κομμάτι; Σου έλεγε ας πούμε, σου πήγαινε σε κάποια κόντρα σε αυτά που έλεγες;

ΣΚ3: Αρχικά δεν με άφηνε νομίζω, ότι δε μπορώ να κάνω κάτι. Ότι και να έπρεπε να κάνω. Ότι έπρεπε να κάνει κάποιος εγώ το έκανα. Δεν υπήρχε «α ΣΚ3 μην κάνεις αυτό γιατί εσύ δεν μπορείς να το κάνεις αυτό». «Α ΣΚ3 μη βγεις να παίζεις». Ή «α, ΣΚ3 κουράστηκες; Ξέρω γω κάτσε». Δεν υπήρχε αυτό. Ο ΣΚ3 πάντα δούλευε όπως όλα τα υπόλοιπα παιδιά, δεν ανεχόταν ξέρω γω να της πω μαμά κουράστηκα, μαμά δεν μπορώ. Δεν υπήρχε το δε μπορώ δηλαδή. Και αυτό το πράγμα εγώ τότε μπορεί να τσίναγα και να έλεγα ότι «τι λέει;» Αφού δεν αντέχω, δεν τα καταφέρνω ας πούμε. Εκείνη με έσπρωχνε, με έσπρωχνε συνέχεια. Ή μπορεί να μου έλεγε ότι άμα σου πει ένα παιδάκι αυτό και να μου το έφερνε μπροστά την εικόνα ενός παιδιού που είναι πολύ μικρό, ότι ξέρεις να σε προσβάλει για το χέρι σου για το πόδι σου, μου έλεγε «εσύ μη σε νοιάζει». «Εσύ έχεις το μυαλό σου, εσύ είσαι μία χαρά. Απάντησέ του και εσύ με κάποιον τρόπο». Ή ας πούμε καταλαβαίνεις όταν είσαι στο δημοτικό, θα έρθει ο άλλος θα σου κολλήσει λίγο, θα σε δει λίγο έτσι, θα σου πει γιατί το χέρι το μαζεύεις. Εγώ έλεγα «μαμά στο σχολείο μου κολλάνε». «Βγάλτα πέρα μόνος σου». Τι να κάνω; Και ο πατέρας μου το ίδιο δηλαδή δεν δεχόταν να πει ξέρετε το παιδί μου δεν μπορεί να κάνει αυτό οπότε μην του κολλάνε οι άλλοι, μην το πιέσετε. Ούτε ξέρω γω να έρθει να πει ότι καλλιτεχνικά ή γυμναστική δε μπορεί να τρέξει, βάλτε του ένα βαθμό ή αφήστε το να κάνει ό,τι μπορεί. Ακολουθούσα όλο το πρόγραμμα και έλυνα τις διαφορές μου μόνος μου.

Συνεντευκτής: Και αυτό σε ενδυνάμωσε.

ΣΚ3: Τώρα εντάξει ίσως και να έχει περάσει ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και να μην μπορώ να θυμηθώ ακριβώς τις τεχνικές, αλλά νομίζω ότι η αίσθηση που μου άφησε είναι αυτή, ιδιαίτερα από τη μητέρα μου ότι προσπάθησε να με δυναμώσει. Ότι οφείλω τη δύναμη που έχω ή το σθένος να αντιμετωπίζω καταστάσεις σε εκείνη. Τώρα η αρχική σου ερώτηση είναι αν έχω βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό; Οπότε σου είπα για το οικογενειακό περιβάλλον και ας πούμε το σχολείο. Εντάξει είχα φίλους πάντα. Ευτυχώς εκεί ήμουν τυχερός. Νομίζω ότι είμαι αρκετά τυχερός και στη ζωή μου παρόλα αυτά που συζητάμε. Εντάξει πάντα με ρώταγαν τι παίχτηκε, γιατί το πόδι σου είναι έτσι, γιατί τρέχεις έτσι, γιατί περπατάς έτσι, γιατί δεν μπορείς να πιάσεις αυτό. Εντάξει πιο πολύ δεν νομίζω ότι είναι κοινωνικός αποκλεισμός αυτό βέβαια. Είναι έτσι μία περιέργεια του άλλου. Εγώ νομίζω ότι τον “κοινωνικό αποκλεισμό” τον βλέπω στα πρόσωπα των ανθρώπων, δηλαδή θα περπατήσω στο Mall και ο άλλος θα με δει πολύ παράξενα ξέρω γω. Νιώθω το βλέμμα ότι κοιτάει κάπου. Σου λέει τι παίζει αυτός; Ή ας πούμε σκέψου πόσες φορές σου έχει συμβεί εσένα αυτό το πράγμα; Μπορεί να έχεις περπατήσει, να έρθεις από... πού να σου πω τώρα; Από την Κηφισίας

μέχρι εδώ με τα πόδια μία πάρα πολύ ζεστή μέρα, να μην αντέχεις άλλο, να έχεις εξουθενωθεί. Το ίδιο συμβαίνει και σε μένα έτσι; Και να μπεις σε ένα περίπτερο να ζητήσεις ένα ποτήρι ή ένα μπουκάλι νερό ξέρω εγώ ή κάτι άλλο. Ο άλλος θα σε κόψει από πάνω μέχρι κάτω να δεις ας πούμε τι φάση είσαι. Παρακμή είσαι εσύ και μπαίνεις μέσα ας πούμε έτσι κουτσαίνοντας και τέτοια; Αυτό μόνο. Δηλαδή δε νομίζω ότι μου έχει πει κάποιος δε θα κάνεις κάτι, λόγω του προβλήματός σου. Αρχικά δεν το επιτρέπω και εγώ αυτό. Δε γουστάρω να μου πει ο άλλος δε μπορώ να κάνω κάτι επειδή έχω κάποιο πρόβλημα.

[...]

Συνεντευκτής: [...] Είναι στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Ασφάλεια έχεις;

ΣΚ3: Όχι. Αυτό είναι ένα θέμα. Είμαι λίγο επί ξύλου κρεμάμενος. [...] Τα κριτήρια είναι πάρα πολύ αυστηρά. Γενικότερα νομίζω ότι πλασάρεται και πρέπει να είναι αξιοκρατικός. Υπάρχουν πολλά προβλήματα και δεν απορροφώνται τα άτομα με αναπηρία, όπως θα έπρεπε να απορροφώνται. Και άλλοι... Νομίζω ότι τώρα ο ΑΣΕΠ παίρνει κατ' εξαίρεση ένα 3% άτομα με αναπηρία στο δημόσιο αλλά και αυτό πάει πάρα πολύ αργά. Νομίζω ότι στο κομμάτι αυτό, στο κομμάτι της εργασίας υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός.

Συνεντευκτής: Στο κομμάτι της εργασίας.

ΣΚ3: Της εργασίας. Και παρόλο που μπορεί κάπως να είναι θεσμοθετημένο δηλαδή ξέρω ότι και άλλες εταιρείες υποχρεούνται να παίρνουν, να απασχολούν πάνω από ένα ποσοστό ας πούμε εργαζομένων, κάποια άτομα με αναπηρία, δεν τα παίρνουν. Είναι δύσκολο, είναι δύσκολο. Τώρα εντάξει είναι και από τι σκοπιά το βλέπει ο καθένας έτσι; [...] Εντάξει θα μου πεις στην Ελλάδα της κρίσης και να σφουγγαρίσεις μπορείς, να κάνεις κάποια πράγματα, αλλά εγώ δε μπορώ να το κάνω. Δε μπορώ να πάω να δουλέψω σε μία καφετέρια. Αυτό μου δημιουργεί λίγο άγχος, γιατί εγώ θέλω να κάνω οικογένεια, θέλω να ζήσω και πρέπει να εξασφαλίσω ένα μισθό. Εσύ, ας πούμε, αν όλα πάνε στράφι θα πάρεις ένα δίσκο να κάνεις το σερβιτόρο, θα κάνεις τον οικοδόμο μία χαρά. Εγώ θα τον έκανα τον οικοδόμο. Ο μπαμπάς μου είναι οικοδόμος. Θα τον έκανα τον οικοδόμο. Ήταν μάλλον οικοδόμος. Δε μπορώ να τον κάνω όμως, οπότε πρέπει να βρω κάτι να απασχολούμαι. Εκεί είναι που μειονεκτώ. Επίσης το ότι δεν έχω ασφάλεια, έχω θέματα υγείας, κάνω φυσικοθεραπείες. Αυτά πρέπει ο άλλος να τα καλύπτει. Δεν είναι ότι είμαι ένας αρτιμελής που θα πάθω ένα κρυολόγημα ή χτύπα ξύλο ξέρω εγώ θα πάθω κάτι και τότε θα τρέξω. Εγώ κάθε μήνα τρέχω, κάθε μήνα βγαίνει κάτι.

[...]

ΣΚ3: Πρόσεξε εγώ θα πω και το άλλο αφού τα λέμε. Εγώ δεν θεωρώ ότι είναι λύση να έρθει αύριο το κράτος και να μου πει, «έλα δω ρε ΣΚ3, τίμιο παιδί, πάρε ένα χιλιάρικο και κάτσε όλη την μέρα και την ώρα». Εγώ θέλω να δουλέψω, θέλω να προσφέρω. Δηλαδή λύση δεν είναι μόνο τα χρήματα, είναι και η προσφορά στην κοινωνία, γιατί ας πούμε υπάρχουν άνθρωποι που έχουν εξασφαλίσει μία σύνταξη να παίρνουν από το κράτος για να μπορούν να ζήσουν, αλλά θέλουν να εργαστούν. Είναι όλη την ημέρα σπίτι. Δεν είναι έτσι η ζωή, δηλαδή μπορεί να μιλήσεις με έναν άνθρωπο στο καροτσάκι ο οποίος είναι πάρα πολύ έξυπνος και πάρα πολύ ευδιάθετος, αλλά κοινωνικά είναι πίσω γιατί η κοινωνία δεν τον έχει

αφήσει να βγει έξω. Δε φταίει ο ίδιος μόνο. Κοινωνικά αναπτυσσόμαστε με την αλληλεπίδραση με τους άλλους. Αν δεν έχω/ουμε αλληλεπίδραση, δεν μπορώ/ούμε να αναπτυχθώ/ούμε όσο και να προσπαθώ/ούμε.

Συνεντευκτής: Εσύ την είχες αυτή την αλληλεπίδραση.

ΣΚ3: Εγώ την είχα. Είμαι κομπλέ σε αυτό το κομμάτι. Φαντάζομαι.

Συνεντευκτής: Δεν σε αντιμετώπισε κανένας κάπως παράξενα ας πούμε γιατί έβλεπε το διαφορετικό σε σχέση με τον εαυτό του ή κάτι άλλο;

ΣΚ3: Κοίταξε, νομίζω πως όχι. Δε νιώθω ότι κάποιος βλέπει κάτι διαφορετικό. Εντάξει υπάρχει μία παγωμάρα στην αρχή όταν σε γνωρίζει. Θέλει να μάθει το πώς προέκυψε. Μπορεί να του δημιουργηθούν άλλες απορίες ξέρω, εγώ πώς κάνεις αυτό ή πώς κάνεις αυτό. Δηλαδή ας πούμε όταν π.χ. παίζω FIFA με τους φίλους μου εγώ παίζω με ένα χέρι, αυτοί παίζουν με δύο και εγώ παίζω με ένα. Δηλαδή αυτό όταν ο άλλος έρχεται εκεί και βλέπει εμένα να παίζω με ένα χέρι και να κερδίζω κιάλας -γιατί πολλές φορές κερδίζω και χάνω ανθρώπινα όπως όλοι- σου λέει «τι κάνει ο τύπος;» Με ένα χέρι πώς το κουμαντάρει; Κάτι τέτοια, αλλά όχι να μην παίζω ένα παιχνίδι ή να μην παίζω ποδόσφαιρο ή να μην παίζω ας πούμε μπάσκετ επειδή υπάρχει αυτό το θέμα. Όλα τα κάνω και θα κολυμπήσω και θα πάω για καφέ και θα οδηγήσω. Αλλά αυτό ξέρεις... Ξέρεις εμένα τι με ενοχλεί; Ότι όλα αυτά τα πράγματα κατά βάση μου τα έμαθαν οι γονείς μου. Δεν υπήρχε κάποιος να πει του πατέρα μου «έλα εδώ. Έχεις ένα παιδί που μπορεί να μάθει να οδηγάει. Πρέπει να του μάθεις έτσι να οδηγάει». Έπρεπε ο μπαμπάς μου να σκεφτεί ότι έχω ένα παιδί που πρέπει να του μάθω να οδηγάει, πρέπει να του μάθω να δουλεύει, πρέπει να του μάθω να σκέφτεται και δεν ξέρω τον τρόπο. Πρέπει να τον βρω μόνος μου τον τρόπο. Εντάξει θα μου πεις και σε ένα παιδί που είναι αρτιμελές, οκ ο γονιός το σκέφτεται για το μέλλον του. Μα εδώ όμως υπάρχουν δυσκολίες, έπρεπε κάποιος να μεριμνήσει για το πώς θα γίνει όλο αυτό. Και όχι να ψάχνει ο κάθε ιδιώτης με βάση το δικό του νοητικό επίπεδο, τη δική του οικονομική κατάσταση, ξέρω εγώ και τη δική του νοοτροπία να φέρει ένα παιδί στην κοινωνία και να τον κάνει άνθρωπο. Αυτό. Δηλαδή όλα είναι ιδιωτική πρωτοβουλία. Θα μπορούσε π.χ. να έχει γεννηθεί σε μία άλλη οικογένεια σε ένα χωριό και αυτή τη στιγμή να μην μιλούσαμε καν, να μην μπορούσα να μιλήσω. Να είχα πεταχτεί σε ένα ειδικό σχολείο. Όταν είχα πρωτοπάει εκεί, στον ένα χρόνο σε έναν γιατρό, ο γιατρός του είπε του πατέρα μου να πάει σε ίδρυμα, ότι το παιδί αυτό είναι για ίδρυμα. Ο πατέρας μου θύμωσε πάρα πολύ, τον έβρισε και έφυγε και τότε έτσι αποφάσισε ότι θα ασχοληθεί μόνος του με το παιδί του να τον κάνει άνθρωπο. Αυτό.

Συνεντευκτής: Σκέψου που το είπε και ο γιατρός δηλαδή έτσι; Σκέψου.

ΣΚ3: Τώρα το 1990 που γεννήθηκα εγώ ήταν όλα τα πράγματα πολύ πίσω. Τι να λέμε. Όλα γίνονται για ένα σκοπό.

Συνεντευκτής: Πάμε τώρα λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού πόνου. Εσύ αισθάνθηκες ποτέ απογοήτευση; Αισθάνθηκες στενοχώρια για το πρόβλημα, για την αναπηρία σου; Αισθάνθηκες κάπως παράξενα; Σου λέω τώρα κάποιες λέξεις για να σε ξεκλειδώσω τώρα έτσι;

ΣΚ3: Όχι εγώ ξέρω τι αισθάνθηκα. Κοίταξε αισθάνθηκα παράξενα όταν ήμουν μικρός. Δηλαδή όταν ας πούμε αρχίζεις και βλέπεις τα παιδάκια τρέχουν, δεν πιάνονται στη μπάλα ή έχουν μία δεξιότητα που εσύ δεν έχεις, λες «ρε παιδί μου

τι γίνεται να πούμε εδώ πέρα;» Ή ας πούμε όταν θες στο δημοτικό, θέλεις να φτιάξεις το σώμα σου. Εγώ έτρωγα και πολύ... και δεν μπορείς, θες να βρεις μία κοπέλα και λες τώρα εγώ είμαι σαν «κουλός», σαν ανάπηρος, κουτσαίνω. Πού θα πάω να φλερτάρω την οποιαδήποτε κοπέλα; Θα με απορρίψει. Εκεί λίγο λες ότι κάτι δεν πάει καλά και λίγο «τα χρειάζεσαι». Στη φάση του Δημοτικού θεωρώ. Εκεί υπάρχει ένα πρόβλημα και μία εσωστρέφεια και νομίζω ότι είναι κομβικό για ένα παιδί στην ηλικία πώς θα το χειριστεί. Μετά πας στο γυμνάσιο, πάλι έχεις τα ίδια θέματα. Εκεί αρχίζουν πιο πολύ και τα ζητήματα του φλερτ να έχουν μία άλλη υπόσταση ας πούμε. Αρχίζεις να αναρωτιέσαι ίσως, ανάλογα τι χαρακτήρας είσαι, τι φταίει για αυτό το πράγμα. Θυμάμαι ότι όταν ήμουν πιο μικρός έτσι γύρω στο νηπιαγωγείο νόμιζα ότι κάποιος με τιμωρεί για αυτό το πράγμα που έχω.

Συνεντευκτής: Αυτό που κάποιος με τιμωρεί ας πούμε πού το πήγαινες; Το προσωποποιούσες ή όχι;

ΣΚ3: Το πήγαινα κατά βάση το Θεό, ότι δηλαδή ο Θεός με τιμωρεί, ότι κάτι τέτοιο έγινε.

Συνεντευκτής: Αλλά μετά το θεώρησες ότι ήταν και ευλογία.

ΣΚ3: Αλλά αυτό, να περάσεις από τη φάση της άρνησης στην εξωτερίκευση και μετά να μπορέσεις να το αποδεχθείς και να το κάνεις όπλο δεν είναι κάτι που το πετυχαίνουν όλοι νομίζω. Σου είπα είναι λίγο τετριμμένο αλλά δε νομίζω ότι το πετυχαίνουν όλοι. Εδώ ας πούμε αυτό ήθελα να σου πω και σκεφτόμουν να το πω πριν να έρθω υπάρχει... Είναι πολύ παράξενη η αναπηρία γενικώς. Βλέπεις ας πούμε ότι αυτός εδώ ο Πιστόριους που ήταν στο απόγειο της καριέρας του, είχε κάνει πολύ μεγάλα πράγματα, έφτασε σε σημείο να θεωρεί ότι η αναπηρία είναι ας πούμε το δαχτυλίδι του, που το φοράς και γίνεσαι αόρατος, και κάνεις ό,τι θέλεις και δεν σε πιάνει κανένας. Πολλοί το πιστεύουν αυτό, ότι επειδή είναι ανάπηροι ο κόσμος τους ανήκει. Ή πώς μπορεί να συμπεριφερθούν. Υπάρχει και το άλλο άκρο. Οπότε να έρθουμε σε αυτό που με ρώτησες. Εκεί μέχρι γυμνάσιο, από δημοτικό μέχρι γυμνάσιο είναι μία δύσκολη φάση θεωρώ. Εντάξει είσαι και στην εφηβεία που και αρτιμελής να είσαι, πάλι κάτι θα έχεις. Νομίζω ότι θέλει φιλοσοφία η κατάσταση, ειδικά αν έχεις μία αναπηρία που σου παρουσιάστηκε σε πάρα πολύ μικρή ηλικία, που φαίνεται με γυμνό μάτι. Θα μπορούσαν να έχουν ένα ψεύτικο πόδι και να μην το καταλαβαίνεις καν ας πούμε ότι είναι ανάπηροι. Τι γίνεται; Το σκέφτεσαι. Έχεις περίγυρο, το χτίζεις, το δουλεύεις μέσα σου. Σκέφτεσαι ας πούμε ποια είναι τα θετικά, ποια είναι τα αρνητικά. Πώς μπορείς να το χειριστείς. Και νομίζω ότι αν το λειτουργήσεις καλά, γίνεται όπλο.

Συνεντευκτής: Ωραία άρα στην αρχή αισθάνθηκες και τον προβληματισμό και τη στενοχώρια και όλα αυτά. Σήμερα πώς αισθάνεται ο Γιώργος;

ΣΚ3: Τέλεια, όμορφα. Σου λέω χαίρομαι πάρα πολύ που είμαι έτσι. Αν εξαιρέσεις ότι δε μπορώ να γίνω ποδοσφαιριστής που είναι το βασικό μου πρόβλημα και ήταν πάντα αυτό το πράγμα, ότι ήθελα να γίνω ποδοσφαιριστής και τελικά δε θα γίνω, νομίζω ότι δεν υπάρχει άλλο πράγμα που δε μπορώ να κάνω. Ίσως και αυτό να μπορώ να το κάνω, αλλά όχι στο βαθμό που θέλω εγώ να το κάνω. Δηλαδή να παίζω με την ΑΕΚ και να βάζω γκολ και να φωνάζουν όλοι. Δεν υπάρχει κάτι που δε μπορώ να κάνω. Αισθάνομαι πάρα πολύ καλά. Το μόνο που μπορώ να σου πω γιατί είμαι ειλικρινής, δεν θα σου παρουσιάσω κάποιο

ψέμα είναι ότι ανησυχώ τι θα γίνει λίγα χρόνια μετά. Πώς θα είμαι μετά. Τώρα είμαι σε μία φάση που είμαι στο peak μου, είμαι 27. Είμαι τούμπανο, έχω τη δουλειά μου, έχω τη ζωή μου. Τα έχω βάλει σε μία τάξη. Δεν ξέρω αν αρχίσει και μου τα σκάει η αναπηρία, στα 50 στα 45, στα 60 τι θα παιχτεί, αυτό.

Συνεντευκτής: Πάμε τώρα στο κομμάτι του αθλητισμού. Εσύ πώς κόλλησες ας το πούμε έτσι το μικρόβιο του αθλητισμού;

ΣΚ3: Κοίτα να δεις εγώ ήμουν ένας παχύσαρκος, που του άρεσαν πάρα πολύ οι πίτσες και τα σουβλάκια. Δηλαδή μπορεί να έτρωγα δύο πίτσες μόνος μου.

Συνεντευκτής: Τώρα σου αρέσουν τουλάχιστον;

ΣΚ3: Εννοείται το φαγητό ας πούμε είναι σχεδόν εφάμιλλο με το σεξ. Κοίτα οπότε είμαι πολύ του φαγητού και ακόμα δηλαδή. Ωστόσο πριν από καμιά επταετία πέθανε ο πατέρας μου, τον χάσαμε από καρδιά γιατί είχε μία πάθηση ξέρω εγώ που λεγόταν θρομβοφιλία. Πρέπει να την έχω τσιμπήσει και εγώ αυτήν κάπως. Είπα θα πεθάνω και εγώ στην καρέκλα κάποια στιγμή σαν τον πατέρα μου. Οπότε πρέπει να αρχίσω να κινούμαι και σκέφτηκα να ξεκινήσω κολυμβητήριο [...]

[...]

ΣΚ3: Τέλος πάντων και ξεκίνησα εκεί πέρα λίγο να κάνω. Σιγά-σιγά νομίζω ότι αν αρχίσεις και αθλείσαι όποιος και να είσαι, είναι σαν να ντοπάρεσαι. Αυτό το συναίσθημα ένιωθα. Ένιωθα δηλαδή έναν εθισμό να πηγαίνω συνέχεια. Και επειδή εκεί το κολυμβητήριο είναι και πολύ καλό, έχει δέντρα, έχει φύση. Δεν είναι πεταμένο και γύρω πολυκατοικίες [...] Είμαι σε μία πισίνα και γύρω-γύρω έχει τσιμέντο. Εκεί είναι πολύ πιο ωραία. Έχει ξύλινα σπιτάκια. Είναι ωραία, σαν να είσαι στην Ελβετία. Και πήγαινα συνέχεια. Ωστόσο επειδή έκανα τα ιδιαίτερα, έπρεπε να έρχομαι εδώ [αναφέρει περιοχή της Αττικής] και να κάνω κάποιες δουλειές εδώ και πολλές φορές με φιλοξενούσε και η θεία μου. Κάποια στιγμή είπα ότι αν δεν περπατάω λίγο θα υπάρξει πρόβλημα. Εγώ είχα ψάξει κιόλας από μόνος μου να ξεκινήσω να αθλούμαι να μπω σε μία Ομοσπονδία, σε ένα σύλλογο ατόμων με αναπηρία και να αθλούμαι σε τέτοιο επίπεδο, αλλά επειδή το είχα ψάξει μόνος μου δεν μου έδινε κανέναν σημασία. Δηλαδή κάποια κυρία με είδε, μου είπε ξαναέλα, δεν ασχολήθηκε πολύ. Εγώ είμαι και τύπος που αν δεν ασχοληθείς και μαζί μου, μετά δεν δίνω και εγώ σημασία. Δε θέλω να έχω το επίκεντρο, αλλά όταν έρχομαι και σου ζητάω κάτι θέλω να προσπαθήσεις να με βοηθήσεις ή να είσαι ξεκάθαρος. Δε μπορώ να βοηθήσω. Ok μη βοηθήσεις, πρόβλημά σου. Οπότε άρχισα να περπατάω στο ΟΑΚΑ μόνος μου. Και τότε με πέτυχε ο προπονητής μου, αυτός εδώ που είδες και μου λέει έλα να σε προπονώ. Σκέφτηκα και εγώ τι να το κάνω μόνος μου, τι να έχω τον προπονητή. Και έτσι μπήκα στην κατάσταση αυτή. Έχω τώρα μία τριετία. Μου αρέσει πάρα πολύ. Εγώ δεν έβλεπα στίβο, γενικότερα δεν μου άρεσε ο στίβος, να κάτσω να δω τώρα Ολυμπιακούς αγώνες. Το θεωρούσα λίγο ψευτιά. Είμαι σου λέω πολύ του ποδοσφαίρου. Μία μπάλα και να παίζουμε. Αλλά έχει τη φάση του και το ατομικό άθλημα γενικά. Και έχει τη φάση του και η προπόνηση όλη αυτή.

Συνεντευκτής: Σε έχει βοηθήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση ο αθλητισμός; Τι εννοώ δηλαδή; Μου είπες κάποια στιγμή πιο πίσω ότι τον κοινωνικό αποκλεισμό τον βιώνεις πιο πολύ στα μάτια των ανθρώπων που σε κοιτάνε. Αυτά τα μάτια όμως παρακολουθούν και τον αθλητισμό.

ΣΚ3: Δεν τον παρακολουθούν λέω εγώ. Ο αθλητισμός κοίτα να δεις...

Συνεντευκτής: Κατάλαβες πώς το λέω.

ΣΚ3: Ναι καταλαβαίνω τι θέλεις να κάνουμε. Θα σου πω όμως αυτό που πιστεύω και ας είναι και... Αρχικά οι άνθρωποι τραβιόμαστε, ελκυόμαστε πώς να το πω, δεν λέω και το ρήμα σωστά, από τα φώτα. Όταν ο άλλος είναι πρώτος, είναι τρομερός, είναι έτσι. Εκεί θα πάμε να δούμε. Την παρακμή δεν την κοιτάμε ή την προσπάθεια δεν την κοιτάμε. Κοιτάμε αυτόν που λάμπει. Και εμείς ας πούμε όταν βλέπουμε μπαλίτσα δε θα πάμε να δούμε το [αναφέρεται σε αγώνα ποδοσφαίρου ερασιτεχνικού επιπέδου] Θα πάμε να δούμε τον Ρονάλντο και τον Μέσι να παίζουν. Οπότε το άλλο κομμάτι το αγνοούμε λίγο. Προφανώς και είναι και εύλογο αυτό, όταν είσαι σε έναν χώρο, μπαίνεις σε έναν χώρο, αν δεν είσαι όπως έλεγε ο Αριστοτέλης ή ζώο ή Θεός, θα κοινωνικοποιηθείς. Υπάρχει μία κοινωνικοποίηση, βλέπω ανθρώπους εδώ που θέλουν να μου μιλήσουν, που λέμε μία καλημέρα αλλά μέχρι εκεί. Δε νομίζω δηλαδή ότι προχωράει κάποιος στο δρόμο από εμάς και λέει να τος ο αθλητάρας. Κανείς δεν νομίζω ότι το λέει αυτό. Κι αν το λέει είναι για δυο-τρεις περιπτώσεις στη χώρα μας, εγώ νομίζω οι οποίοι είναι τοπ αθλητές και έχουν αναγνωριστικότητα. Οπότε για τους υπόλοιπους είσαι απλά ένας τύπος που κάνει την προπόνησή του, πάει στο γυμναστήριο του όπως θα έκανε και κάθε άλλη φορά.

Συνεντευκτής: Άρα θα επιμείνω όμως εγώ λίγο σε αυτό. Ο αθλητισμός σε έχει βοηθήσει στο κομμάτι της κοινωνικής ενσωμάτωσης; Δηλαδή το να καταπολεμήσουμε τον κοινωνικό αποκλεισμό; Δηλαδή αυτό που βιώνεις ας πούμε έξω από το γήπεδο μέσα στο γήπεδο να είναι κάτι άλλο ή μετά το παιχνίδι να είναι κάτι άλλο;

ΣΚ3: Κοίταξε όσον αφορά εμένα σου είπα, νομίζω ότι η αφετηρία μου είναι πολύ καλή. Οπότε ο αθλητισμός βοηθάει εμένα στην προσωπική μου ανατροφοδότηση, στο να μπορέσω εγώ να σταθώ πιο καλά, να δω πιο καλά εγώ τον κόσμο και μέσα από μία αλληλεπίδραση να ενσωματωθώ καλύτερα. Αλλά εγώ σου λέω ότι έχω καλή αφετηρία νομίζω για τον εαυτό μου ας πούμε, αν μου επιτραπεί να το πιστεύω αυτό το πράγμα, αν μου επιτρέπεται μάλλον. Οπότε είναι αυτό αρκετό. Αν όμως φέρω στο μυαλό μου άλλους αθλητές που ίσως να έχουν λίγο χαμηλότερη αφετηρία ή να εκτιμώ εγώ ότι έχουν λίγο χαμηλότερη αφετηρία νομίζω ότι τους βοηθάει αυτό. Τους βοηθάει γιατί αρχικά ξέρεις όλοι έχουμε την ανάγκη να θεωρούμε ότι κάπου είμαστε καλοί και κάτι κάνουμε με επιτυχία. Οπότε ένα είναι αυτό ότι αυτοί εδώ νιώθουν ή οι άνθρωποι εδώ νιώθουν ότι κάνουν κάτι, ότι βγαίνουν από το σπίτι, ότι έχουν μία δραστηριότητα, ότι συστήνονται ως αθλητές, ότι είναι αθλητές. Δηλαδή έχουν μία ταυτότητα. Ξέρεις η ταυτότητα στην εποχή μας είναι το Α και το Ω. Είσαι όμορφος, είσαι έξυπνος, μιλάς 5 γλώσσες, οδηγάς ένα γρήγορο αυτοκίνητο ακόμα και αν είναι απόκτημα. Δεν είναι κάτι το οποίο το κέρδισες με κάτι άλλο πέρα από χρήματα. Έχεις ένα πτυχίο, είναι η ταυτότητά σου. Η εργασία σου είναι η ταυτότητά σου. Όταν ένα άτομο δε μπορεί να εργαστεί επειδή έχει ένα πρόβλημα, μία αναπηρία ή δε μπορεί να τελειώσει ένα πανεπιστήμιο γιατί έχει ένα πνευματικό πρόβλημα το ότι είναι αθλητής η ταυτότητά του αυτό τον βοηθάει να δει τον κόσμο και να συστηθεί στον κόσμο σαν αυτό που είναι. Αυτό νομίζω.

Συνεντευκτής: Άρα ουσιαστικά ο αθλητισμός βοηθάει και στην κατασκευή μιας ταυτότητας.

ΣΚ3: Ναι.

Συνεντευκτής: Εσένα σε έχει βοηθήσει σε αυτό; Εγώ θέλω τώρα να μου πεις τη δική σου την άποψη. Όχι για τους άλλους. Εγώ θέλω τη δική σου την άποψη. Με βάση τον Γιώργο που έχω απέναντί μου. Για αυτό και σε ρώτησα και είδες ότι επιμένω λίγο σε αυτό το κομμάτι αν ο αθλητισμός έχει βοηθήσει την κοινωνική ενσωμάτωση. Γιατί είναι πολύ βασικό αυτό. Δηλαδή ο αθλητισμός είναι όπλο;

ΣΚ3: Είναι όπλο. Εννοείται ότι είναι όπλο. Είναι όπλο.

Συνεντευκτής: Εσύ αυτό το όπλο το έχεις χρησιμοποιήσει;

ΣΚ3: Δεν το έχω χρησιμοποιήσει ακόμα καλά. Μπορεί να μην έχω βρει ακόμα τα πατήματά μου.

[...]

Συνεντευκτής: Στα δεδομένα αυτά του πανελληνίου ας πούμε, του εθνικού επιπέδου ένιωσες ότι ο αθλητισμός σε βοηθάει; Δηλαδή μου λες κοινωνικά έχω οικογένεια, φίλους πολύ καλούς. Με βοήθησαν, δεν τους φάνηκε τίποτα παράξενο. Αυτό με τον αθλητισμό σε βοήθησε ακόμα παραπάνω ή απλά σε διατήρησε σε αυτά τα επίπεδα που ήσουν πριν; Δηλαδή και να μην ασχολιόσουν με τον αθλητισμό πάλι καλά θα ήσουν.

ΣΚ3: Ναι θα ήμουν πάλι καλά, εγώ έτσι πιστεύω. Απλά νομίζω ότι αυτό το όπλο αυτή τη στιγμή που μιλάμε με βοηθάει να πατάω ακόμα καλύτερα στα πόδια μου να νιώθω ότι μπορώ να κάνω και αυτό. Δηλαδή κάποιος που αμφισβήτησε ότι ο «Τουλούμπας» που έχει απέναντί του θα μπορέσει να πηδήξει 4 μέτρα 4.20 ή να τρέξει γρήγορα ή να τρέξει πιο γρήγορα από εκείνον τελικά μπορεί να το καταφέρει αυτό. Αυτό είναι μία προσωπική επιτυχία δική μου και του προπονητή μου ας πούμε και της προσπάθειας όλης αυτής.

[...]

ΣΚ3: [...] Υπάρχει και η άλλη εικόνα που έχουν σχηματίσει για την αναπηρία, ότι πρέπει να παίρνει το χιλιάρικο. Πρέπει να έχει τα εφόδια να μπορεί να ζήσει φυσιολογικά, να κοινωνικοποιηθεί, να μπει σε μία δουλειά. Στη δουλειά, πρόσεξε, όχι να κάθεται και να ζύνεται. Να νιώθει ότι προσφέρει. Δε θέλουμε λεφτά ρε παιδί μου. Εντάξει τα λεφτά είναι σημαντικά, αλλά θέλουμε ευκαιρία να μπορούμε στην κοινωνία. Δηλαδή να σου πω κάτι; Εγώ και με βλέπεις σαν αθλητής πες πάω και Περού ας πούμε. Νομίζω ότι μπορώ να προσφέρω μέσα στον τομέα της αναπηρίας. Δεν υπάρχει ένας άνθρωπος να του μπορείς ρε φίλε θέλω να προσφέρω εδώ στον αθλητισμό και την αναπηρία. Αυτό το πράγμα. Τι μου προτείνεις να κάνω; Δεν υπάρχει να σε καθοδηγήσει, να σου πει εσένα σε τσιμπάω γιατί βλέπω ότι το μυαλό σου είναι καλά ή βλέπω ότι έχεις μία ενσυναίσθηση σαν άνθρωπος και μία φιλοσοφία που μου ταιριάζει. Έλα εδώ στην ομοσπονδία ή έλα εδώ σε έναν σύλλογο να μιλάς, να λες αυτά στους γονείς. Να τους πεις άμα γεννηθεί ένα παιδί με εγκεφαλική παράλυση τι πρέπει να κάνουν. Πώς να το κατευθύνουν. Αφού σε βλέπουν, αν με βλέπουν ή αν με γνωρίζουν ότι είμαι καλά. Μπορεί να με θεωρούν τρελό. Λίγο αυτό νομίζω ότι λείπει. Η καθοδήγηση, η οργάνωση, δεν είμαστε οργανωμένοι σαν λαός. Δεν είμαστε. Ξέρεις τι; Έχουμε την αναπηρία στο μυαλό μας, εγώ μιλάω όχι μόνο για τη δική μου, λέω και για άλλες που γνωρίζω. Υπάρχουν και άλλες που δεν γνωρίζω και

δεν μπορώ να εκφέρω άποψη. Έχουμε την αναπηρία ξέρεις ως: <’Αχ μωρέ τον κακόμοιρο». Η βοήθεια είναι να το παρατήσουμε σε μία γωνιά να μην κάνει τίποτα, να του δώσουμε και ένα μισθό και να περιμένουμε να ψοφήσει. Αυτό δεν είναι κοινωνική αποδοχή. Αυτό δεν είναι ενσωμάτωση. Είναι έτσι όπως το έχουμε στο μυαλό μας. Πού είναι οι ανάπηροι στο δρόμο; Βλέπεις κανέναν ανάπηρο; Όλοι άμα δεις συνεντεύξεις με δημοσιογράφους, με άτομα με τυφλούς, με άτομα με καρότσι δεν υπάρχουν ανάπηροι στην Ελλάδα. Όλοι είναι στα σπίτια τους, δεν κάνουν τίποτα. Δεν υπάρχει κουλτούρα. Εδώ ας πούμε εγώ θυμάμαι ότι [αναφέρεται σε περιοχή της Αττικής] είχαμε δύο άτομα με καροτσάκι και ο μπαμπάς μου έφτιαχνε που είναι οικοδόμος, έφτιαχνε οικειοθελώς τις ράμπες με δικά του έξοδα για να μπορούν να πηγαίνουν οι ανάπηροι σχολείο. Ούτε ο δήμαρχος μεριμνούσε, ούτε η πολιτεία μεριμνούσε. Ποιος μεριμνά για αυτά; Ο ιδιώτης. Εντάξει αυτό δεν είναι κοινωνία. Αυτό είναι μπάχαλο. Και σου λέω και το άλλο. Και πάμε εκεί που είναι τα φώτα. Για κάθε έναν τύπο που βλέπεις σαν και εμένα εγώ νομίζω που μπορεί και σου μιλάει τώρα και αρθρώνει λόγο ή έχει σκέψη ή έχει κοπέλα ή σου λέει ότι είναι καλά υπάρχουν τουλάχιστον 2-3 που είναι κλεισμένοι και δε μπορούν να κάνουν τίποτα. Εγώ μπορεί να αισθάνομαι τύχη ή να είμαι ευγνώμων απέναντι στους γονείς μου που με έφτασαν εδώ ή ας πούμε στους φίλους μου ή στην κοπέλα μου, αλλά δεν είμαι άνθρωπος που νοιάζεται μόνο για τον εαυτό του. Ξέρω ότι οι άλλοι δε μπορούν. Δε μπορεί να μου λέει το άλλο το παιδί ότι το ειδικό σχολείο είναι μία χαζομάρα και κακώς πήγα εκεί πέρα. Άμα το καταλαβαίνει ο ίδιος δηλαδή ότι είναι μία μπουρδα το καταλαβαίνουν αυτοί που είναι έξω από κει; Είναι δυνατόν; Θα μου πεις αυτό είναι και στο Γενικό σχολείο. Αλλά εκεί τουλάχιστον βάζουμε ένα μανδύα ευαισθησίας, ένα μανδύα ότι όλα είναι αλλιώς. Πετάμε και έναν Χατζιδάκη σε μία Ημερίδα, σε μία ενημέρωση και η αναπηρία είναι μια χαρά.

Συνεντευκτής: Εγώ ολοκλήρωσα από τις ερωτήσεις που ήθελα να κάνω. Τώρα θέλεις εσύ να πεις κάτι έτσι σαν κατακλείδα, έτσι σαν έναν επίλογο; Σαν πρόταση, σαν οτιδήποτε; Γενικότερα σαν μία τοποθέτηση πάνω σε αυτό το θέμα που ασχολούμαστε και που μου έδωσες συνέντευξη; Ό,τι θέλεις σε αφήνω ελεύθερο.

ΣΚ3: Δύο πράγματα. Αυτό που θα σου πω είναι να το μαζέψουμε και λίγο, αν θέλαμε να σταθούμε μόνο στο κομμάτι του αθλητισμού και της ενσωμάτωσης εγώ πιστεύω ακράδαντα ότι ο αθλητισμός βοηθάει στην ενσωμάτωση. Ο αθλητισμός πέρα από το ότι είναι υγεία, μέσω της νευροφυσιολογίας αν το έχουμε ψάξει λίγο και αυτό το θέμα, βοηθάει έναν άνθρωπο να συγκροτηθεί καλύτερα, να νιώθει ότι ανήκει κάπου και αν δεν έχει ταυτότητα να βρει την ταυτότητά του. Οπότε εγώ συστήνω σε όλους τους γονείς που έχουν ένα άτομο με αναπηρία να ασχοληθούν με τον αθλητισμό. Ένα είναι αυτό. Το άλλο είναι ότι το να είσαι πολλές φορές άτομο με αναπηρία μοιάζει ελάττωμα στην αρχή της ζωής σου, αλλά με ψάξιμο και με εσωτερική αναζήτηση ή με καθοδήγηση -δεν είναι όλοι ικανοί να κάνουν εσωτερική αναζήτηση- πολλές φορές είναι ένας τρόπος ζωής, είναι ένα εφελτήριο για κάτι καλύτερο αρκεί να το βρεις.

Συνεντευκτής: Την εσωτερική αναζήτηση, συγνώμη που σε διακόπτω, την έκανες μόνος σου ή με βοήθεια ειδικού ψυχολόγου/ψυχιάτρου;

ΣΚ3: Κυρίως μόνος μου. Είχα πάει πολύ μικρός γύρω στην Δ’, Ε’ Δημοτικού.

Συνεντευκτής: Σε ψυχολόγο;

ΣΚ3: Ναι. Θεωρώ ότι με βοήθησε για εκείνη τη φάση, αλλά δε μπορώ να το αποδώσω σε αυτόν. Θα μου πεις οκ ο καθένας αποδίδει κάτι όπου θέλει. Αλλά εγώ σου λέω τη δική μου αλήθεια όπως την εκλαμβάνω. Όπως το αντιλαμβάνομαι.

Συνεντευκτής: Τώρα συνέχισε την τοποθέτησή σου που σε διέκοψα.....

ΣΚ3: Δεν υπάρχει θέμα εντάξει. Ωστόσο όσον αφορά τον αθλητισμό και τα άτομα με αναπηρία εκεί που στεκόμαστε, εκεί που στέκεται ο κόσμος είναι στα φώτα, σε αυτούς που είναι πολύ καλοί, σε αυτούς που είναι πολύ λαμπεροί. Και δε μιλάω ας πούμε μόνο για την Ελλάδα, μιλάω γενικώς. Γενικότερα το πού στέκεται η κοινωνία η ελληνική. Στο ότι δε θα σταθεί ας πούμε σε μένα, δε θα έρθει ποτέ να μου πάρει από τη [αναφέρεται σε πολύ γνωστό αθλητικό κανάλι της τηλεόρασης] συνέντευξη γιατί δεν είμαι κάποιος αθλητής. Εννοώ μπορεί να με βλέπει εδώ. Δε θα έρθει να μου πει <’εσύ ψηλέ τι λέει; Για πες μας τη δική σου αλήθεια;». Θα πάει σε αυτόν που είναι πολύ καλός, που τον ξέρει ο κόσμος. Το οποίο δεν είναι κακό, εγώ δεν το λέω αυτό βγάζοντας μία ζήλια. [...] Απλά νομίζω ότι υπάρχουν άτομα που έχουν την ανάγκη αυτή, έχουν την ανάγκη να μιλήσουν για αυτό. Ή μπορούν από τη δική τους την πλευρά να δώσουν μία άλλη αλήθεια. Νομίζω ότι τα φώτα πρέπει να πέφτουν και στον πρώτο αλλά και στον τελευταίο ώστε να ακουστούν όλες οι φωνές, να υπάρχει μία πολυφωνία. Στην Ελλάδα δεν το ξέρουμε αυτό. Ο πρώτος είναι πρώτος, ο δεύτερος δεν είναι τίποτα. Ένα δεύτερο λοιπόν είναι αυτό. Δηλαδή θα πρέπει να κοιτάζουν αυτοί που ασχολούνται με αυτά τα θέματα κοινωνικά ή η πολιτεία να βοηθήσει τους υποδεέστερους γιατί αυτός που είναι πρώτος είναι μάγκας, έχει βρει τον τρόπο του. Κι αν εγώ αυτή τη στιγμή δεν είμαι πρώτος στον αθλητισμό, μπορεί να είμαι με μία καλή αναπηρία, να έχω βάλει τη ζωή μου σε μία τάξη και να μην έχω την ανάγκη του 313 του κράτους έτσι; Αλλά υπάρχει άλλος που δεν το έχει λύσει αυτό. Εκεί πρέπει να σταθεί η πολιτεία ας πούμε, αυτόν που ζει από το 313 και να έρθει να βοηθήσει, αυτόν που είναι στο σπίτι του, κατάλαβες; Και το τελευταίο που ήθελα να πω είναι ότι η αναπηρία μπορεί να είναι ευλογία πολλές φορές, αλλά δεν είναι μανδύας που καλύπτει τα πάντα. Οι ανάπηροι είναι άνθρωποι οι οποίοι βρίσκονται σε ένα χώρο, πρέπει να αντιμετωπίσουν τον νόμο ισάξια και να καταλάβουν και οι ίδιοι, γιατί πολλές φορές δεν το καταλαβαίνουν και οι ίδιοι, αλλά και η κοινωνία ότι δεν υστερούν σε τίποτα και ότι δε μπορούν να κάνουν και ότι θέλουν επειδή είναι ανάπηροι. Δηλαδή υπάρχει και αυτό. Ο άλλος είναι ανάπηρος και λέει θα κάνω ότι θέλω. Εντάξει μπορεί να είναι λίγοι αυτοί. Να λέω μία αλήθεια που άμα την ακούσουν ο σύλλογος των αναπήρων να με αφορίσει. Θα με βγάλει αρτιμελή μετά εμένα. Αλλά είναι μία αλήθεια και αυτό ότι πρέπει δηλαδή να συμμορφωθούμε όλοι με βάση τους κανόνες της κοινωνίας και αυτό που λέμε αποδοχή, να υπάρξει ουσιαστική αποδοχή. Δηλαδή δεν έχουμε κατανοήσει τι σημαίνει ουσιαστική αποδοχή. Βλέπεις ανθρώπους που είναι σε καρότσι, βλέπεις ανθρώπους που είναι τυφλοί, βλέπεις τον άνθρωπο που είναι κουφός ή οτιδήποτε άλλο δεν σημαίνει ότι δεχόμαστε τα πάντα. Υπάρχει και το όχι και σε αυτόν. Όχι δεν γίνεται να γίνει αυτό ή όχι πρέπει να γίνει με τον άλλον τρόπο. Αλλά εγώ είμαι δίπλα να σε βοηθήσω να φτάσεις ψηλά. Να σε βοηθήσω, όχι να στα παρέχω όλα στο χέρι. Γιατί έτσι δε βοηθάς τον άλλον να προοδεύσει

με το να του τα δώσεις όλα στο χέρι. Ούτε άμα δεν του δίνεις τίποτα τον βοηθάς. Θέλει ένα μέτρο. Αυτά.

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πολύ Γιώργο για τη συνέντευξη που μου έδωσες. Ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ. Δεν ξέρεις πόσο με έχεις βοηθήσει αυτή τη στιγμή.

ΣΚ3: Ελπίζω να βοήθησα.

Συνεντευκτής: Έχεις βοηθήσει πάρα πολύ πιστεψέ με.

ΣΚ3: Αυτά λες σε όλους ότι βοηθάνε.

Συνεντευκτής: Ξεκινάμε. Λοιπόν πείτε μου το όνομά σας, πώς σας λένε.

ΣΚ4: ΣΚ4.

[...]

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε αν επιτρέπεται;

ΣΚ4: 40.

Συνεντευκτής: Με τον αθλητισμό από πότε ασχολείστε;

ΣΚ4: Από το 2003.

Συνεντευκτής: Σε ποιο άθλημα;

ΣΚ4: Ξεκίνησα 100, 200. Και μετά έκανα σφαίρα δίσκο.

[...]

Συνεντευκτής: Σε ποιο έχετε διακριθεί;

ΣΚ4: Και στα δύο και στα 100 και στα 200 και στη σφαίρα και στο δίσκο.

Συνεντευκτής: Έχετε διακριθεί είστε πανελλήνια πρωταθλήτης;

ΣΚ4: Ναι ναι στο πανελλήνιο πρωτάθλημα. Δεν πρόλαβα να φτάσω για έξω.

Συνεντευκτής: Ποιο είναι το πλαίσιο της αναπηρίας που έχετε;

ΣΚ4: Έχω ανισοσκελία, είναι ανισοσκελία η οποία είναι εκ γενετής.

Συνεντευκτής: Έχετε κάποιο ποσοστό δηλαδή αναπηρίας;

ΣΚ4: 67%. Τα περισσότερα ποσοστά που δίνουν στα παιδιά με προβλήματα είναι 67%. Δηλαδή για να είσαι 80% ή 90% ας πούμε πρέπει να είσαι κλινικά νεκρός για να σου δώσουν. Εδώ κόβουν τα επιδόματα, όχι να μας δώσουν κιόλας. Και φανταστείτε ότι είμαι παιδί μονογονεϊκής οικογένειας και ζω μόνο με αυτό.

Συνεντευκτής: Τώρα παίρνετε κάποια σύνταξη;

ΣΚ4: Είναι αναπηρικό επίδομα το οποίο το παίρνω κάθε δύο μήνες.

[...]

ΣΚ4: Το δίμηνο. Άντε ζήσε.

Συνεντευκτής: Προνοιακό είναι;

ΣΚ4: Προνοιακό καθαρά. Δεν είναι σύνταξη, δεν έχω δουλέψει. Δεν βρήκα μία δουλειά έτσι; Άλλο το δουλεύω και παίρνω και το μισό επίδομα, και άλλο παίρνω μόνο προνοιακό. Εγώ παίρνω καθαρά προνοιακό. Τέλος, δεν υπάρχει κάτι άλλο. Και πορευόμαστε με αυτό εγώ και η μητέρα μου. Και η γυναίκα (η μητέρα μου) είναι και καρδιακή κιόλας.

Συνεντευκτής: Είπατε ότι αυτό είναι εκ γενετής έτσι;

ΣΚ4: Ναι.

Συνεντευκτής: Έχετε γεννηθεί πρόωρα;

ΣΚ4: Γεννήθηκα δίδυμη, πρόωρη 7μηνίτικη με ένα αγόρι. Είχε και το αγόρι πρόβλημα αλλά ευτυχώς το προλάβαμε. Είχε ραιβογονία μάλλον, του κάναμε χειρουργείο. Ιστορίες.

Συνεντευκτής: Ο αδερφός σας έχει πρόβλημα;

ΣΚ4: Όχι ο αδερφός μου ευτυχώς τον χειρουργήσαμε, του βάλουμε μηχανήμα ευτυχώς εντάξει. Μια χαρά.

Συνεντευκτής: Εσείς έχετε σπουδάσει κάτι;

ΣΚ4: Έχω τελειώσει το λύκειο το Πολυκλαδικό της εποχής [...].

[...]

ΣΚ4: [...] Και έχω τελειώσει και Επιμελήτρια Πρόνοιας σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Συνεντευκτής: Τι είναι αυτό;

ΣΚ4: Επιμελήτρια πρόνοιας... Όταν τελειώνω το σχολείο είχα το δικαίωμα να κάτσω ένα χρόνο ακόμα και να πάρω ειδικότητα και εγώ πήρα ειδικότητα σαν επιμελήτρια Πρόνοιας σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Συνεντευκτής: Το έχετε ασκήσει αυτό;

ΣΚ4: Όχι. Πρακτική και μετά τέλος. Πάλεψα να μπω στο δήμο 10 χρόνια αλλά δυστυχώς ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι τεράστιος.

Συνεντευκτής: Για αυτό θα συζητήσουμε.

ΣΚ4: Δηλαδή φρίκη τρελή.

Συνεντευκτής: Θέλω λίγο να μπούμε στο κομμάτι... [...] Θέλω λίγο να μου πείτε εσείς έχετε βιώσει τον κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ4: Εννοείται, ποιος δεν τον έχει βιώσει; Όταν έχεις πρόβλημα πάντα το βιώνεις. Δεν είναι θέμα αυτό. Είναι πως λέμε παίρνω ναρκωτικά και με έχουν στο περιθώριο;

Συνεντευκτής: Μπορείτε να μου πείτε έτσι κάποιες εκφάνσεις του κοινωνικού αποκλεισμού που έχετε βιώσει;

ΣΚ4: Έχω κάνει χαρτιά και με το που με είδαν ας πούμε να «πού θα μας χρησιμεύσεις;» Λέω ναι δεν είπα να πάω να γίνω χορεύτρια στα Μπολσσί ας πούμε, αλλά μία θέση σε μία τράπεζα θα με εξυπηρετούσε ή σε ένα ταχυδρομείο. Και μετά μου βγάζανε όλο ο τάδε νόμος δεν ευνοεί τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ο τάδε νόμος αποκλείει τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Δεν σου λέω ότι όταν τους λέω ότι έχω και ψυχολογικά γιατί αυτό εντάζει δεν κρύβεται.

Συνεντευκτής: Θα τα πιάσουμε όλα αυτά.

ΣΚ4: Αυτό είναι ακόμα χειρότερο.

Συνεντευκτής: Βέβαια προφανέστατα, αυτό δεν το συζητάμε. Είναι και ένα κομμάτι ο κοινωνικός πόνος σχετίζεται με το κομμάτι της ψυχολογίας και το πώς αισθάνεται ο άνθρωπος ο οποίος βιώνει τον κοινωνικό αποκλεισμό [...].

ΣΚ4: Φαντάσου όμως να σε βλέπει ο άλλος και να στο πετάει και κατάμουτρα. Είναι πολύ δύσκολο. Πάρα πολύ δύσκολο είναι. Εντάζει δεν υπάρχει.

Συνεντευκτής: Σε ποιο άλλο κομμάτι πέρα από την εργασία έχετε βιώσει; Στην εκπαίδευση βιώσατε κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ4: Σόπα καλέ, ψέματα λες, bullying. Όταν πας σε κανονικό σχολείο και ξαφνικά σε βλέπουν και κουτσαίνεις, το παιδάκι δεν θα κάτσει να σκεφτεί ξέρεις «α θα σε πονέσει». Θα προσπαθήσει να λύσει την περιέργειά του. Ξέρεις γιατί πας έτσι; Ή γιατί να μην είμαι και εγώ έτσι;

Συνεντευκτής: Bullying τι; Δηλαδή σας χτυπήσανε; Σας σπρώξανε; Πώς το βιώσατε εσείς το bullying;

ΣΚ4: Κοίτα ας πούμε κατέβαινα τη σκάλα και επειδή ο άλλος ήθελε να γελάσει με έσπρωχνε και έπεφτα από τη σκάλα. Το πιο απλό σου λέω έτσι. Και από τους καθηγητές τους ίδιους. Μη νομίζεις οι καθηγητές ένα παιδί με διαφορετικότητα, δεν είναι εύκολο για αυτούς να έχουν την ευθύνη. Κακά τα ψέματα. Δηλαδή μου είπαν «πήγαινε στο Ίδρυμα αναπήρων». Τους λέω «να κάνω τι στο ίδρυμα αναπήρων;» Δεν έχω κάτι νοητικό για να πάω εκεί. Εντάζει έχω κάτι κινητικό ωραία. Και τι έγινε δηλαδή; Ένας άνθρωπος με ένα κινητικό πρόβλημα δεν μπορεί να ενσωματωθεί σε μία κοινωνία γιατί το θέλετε εσείς; Όχι μία χαρά ενσωματώθηκε ο άνθρωπος εδώ. Με ένα χέρι και δουλεύει. Και μπράβο του και έχει και οικογένεια.

Συνεντευκτής: Ασφαλιστική κάλυψη έχετε;

ΣΚ4: Από τον πατέρα μου.

[...]

Συνεντευκτής: Από τον πατέρα σας. Ζει ο πατέρας σας έτσι;

ΣΚ4: Ζει αλλά εντάξει δεν έχουμε και τις καλύτερες σχέσεις.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

ΣΚ4: Δηλαδή τώρα τι να σου πω; Ότι δεν έχει αποδεχτεί το πρόβλημά μου [...].

[...]

Συνεντευκτής: Και δεν μπόρεσε να αποδεχτεί ποτέ το πρόβλημα δηλαδή...

ΣΚ4: Όχι. Εντάξει δεν τον παρεξηγώ. Θα μου πεις γιατί δεν τον παρεξηγείς; Επειδή και η γιαγιά μου είχε πρόβλημα ίσως σου λέει είχα τη μάνα μου, τώρα έχω και σένα; Δεν γύρισα όμως εγώ ποτέ να πω ότι το γονίδιο ας πούμε ήταν κληρονομικό. Δεν το σκέφτηκα ποτέ αυτό, λέω ήταν να γίνει και έγινε. Τι να κάνουμε να πεθάνουμε;

Συνεντευκτής: Η ανισοσκελία είναι στα πόδια; Στα πόδια ε;

ΣΚ4: Στα πόδια βασικά, έχω και μία σπαστικότητα μικρή στο χέρι. Κοίτα άμα ξεκινήσει ένα πρόβλημα είναι ποικιλία. Ξεκινάνε όλα τα υπόλοιπα μετά. Το θέμα είναι να μπορείς να το παλεύεις. Θα μου πεις και πόσο να μπορείς; Όσο.

Συνεντευκτής: Με τη μητέρα σας οι σχέσεις;

ΣΚ4: Όχι, είναι καλές, δόξα το Θεό, ευτυχώς η γυναίκα είναι μία χαρά.

Συνεντευκτής: Η μητέρα σας αποδέχτηκε το πρόβλημα που έχετε;

ΣΚ4: Η μητέρα μου ήταν αυτή που με έβγαλε προς τα έξω. Αυτή που έτρεξε να μου βγάλει το επίδομα. Από το '81 πάλευε φαντάσου.

[...]

ΣΚ4: [...] Αλλά για να σου δώσω να καταλάβεις ξεκίνησε από το '81, δεν μου το δίνανε όμως, από το '81 μου το δώσανε από το... πότε ήταν... από το '90 αν θυμάμαι και καλά; Εκεί '89-'90.

Συνεντευκτής: Και τι άλλο; Η μάνα σας είπατε ότι σας βοήθησε με το επίδομα. Τι άλλο;

ΣΚ4: Και να βγω προς τα έξω και να πάω σε κανονικό σχολείο.

Συνεντευκτής: Πήγατε σε κανονικό- αρτιμελών;

ΣΚ4: Ναι ναι. Δεν το δέχτηκε να πάω σε ειδικό σχολείο με τίποτα.

Συνεντευκτής: Η μητέρα σας τι δουλειά κάνει;

ΣΚ4: Τίποτα νοικοκυρά. Με μένα δεν προλάβαινε να δουλέψει η γυναίκα. Όταν έχεις ένα παιδί με πρόβλημα εστιάζεσαι εκεί. Όταν είσαι σωστός γονέας δε φεύγεις για μένα.

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν έχετε υποστεί τον κοινωνικό αποκλεισμό πολύ έντονα εργασία, εκπαίδευση μέσω του bullying. Οι καθηγητές σας πώς σας αντιμετώπιζαν;

ΣΚ4: Ε το παιδί με το πρόβλημα. Επειδή έχω και πώς το λένε... Κάτσε να δεις... Όχι... αχ σταμάτησε τώρα. Με την ομιλία.

Συνεντευκτής: Τι έχετε κάποιο θέμα με την ομιλία;

ΣΚ4: Είχα κάνει μαθήματα ορθοφωνίας γιατί είχα θέμα έτσι με την ομιλία και εντάξει αυτό δεν ήταν και το καλύτερο για αυτούς. Έκανα και μαθήματα για το γράψιμο.

Συνεντευκτής: Γενικά εργοθεραπεία και όλα αυτά.

ΣΚ4: Μπράβο όλα αυτά τα έχω περάσει. Είχα πάει και ειδικό χαρτί τότε από ειδικό κέντρο.

Συνεντευκτής: Σε αυτά σας βοηθούσε και το κράτος ή όχι;

ΣΚ4: Ποιο κράτος; Δεν υπάρχει κράτος αγάπη μου. Μην το ξαναπείς αυτό, αυτό είναι ανέκδοτο. Κράτος. Φυσικοθεραπείας εμείς. Πήγαινα τότε σε ειδικό κέντρο και έκανα φυσικοθεραπείες και τις πλήρωνα από την τσέπη μου. Αυτές τις λογοθεραπείες που έκανα, τίποτα.

Συεντευκτής: Όλα από την τσέπη δηλαδή.

ΣΚ4: Ναι. Ειδικά παπούτσια που χρειάζομαι για την ανισοσκελία ξέχασε το, είναι πανάκριβα. Γιατί μας δίνουν τα επιδόματα; Από ευχαρίστηση;

Συεντευκτής: Και δεν μου λέτε λαμβάνετε βοήθεια, δηλαδή ηθική ψυχολογική από την οικογένειά σας έτσι; Έχετε λάβει. Από τη μεριά της μητέρας σας τουλάχιστον.

ΣΚ4: Μόνη της είναι, δεν έχει κανέναν. Είχε μία αδερφή, πάει κι αυτή.

Συεντευκτής: Με τον αδερφό σας οι σχέσεις πώς είναι;

ΣΚ4: Εντάξει μία χαρά, δεν έχω πρόβλημα δόξα τω Θεώ.

[...]

ΣΚ4: Να το, το θυμήθηκα δυσλεξία. Είχα δυσλεξία και αυτό ήταν πολύ δύσκολο για... Δηλαδή δεν προλάβαινα να γράψω ή κάποια γράμματα τα έτρωγα και αυτό ήταν ξέρεις τώρα για τους καθηγητές. Άσε, όταν πήγα ειδικό χαρτί για να δίνω προφορικά εξετάσεις, ήμουν το μαύρο πρόβατο, κάπως έτσι.

Συεντευκτής: Ακόμα και σήμερα με χαρτιά πηγαίνουν. Έτσι γίνεται.

ΣΚ4: Θα μπορούσα να φτάσω μέχρι το πανεπιστήμιο.

Συεντευκτής: Θα θέλατε να πάτε πανεπιστήμιο;

ΣΚ4: Γιατί όχι ποιος δεν θέλει;

Συεντευκτής: Πού θα θέλατε να πάτε;

ΣΚ4: Αν πήγαινα σίγουρα θα ήθελα κάτι ή με το κομμάτι του αθλητισμού ή με το κομμάτι των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Συεντευκτής: Η ΤΕΦΑΑ (ας πούμε η γυμναστική ακαδημία) ή Ειδική Αγωγή;

ΣΚ4: Ναι αν μου το επέτρεπε η υγεία μου εννοείται.

Συεντευκτής: Αυτό είναι η υγεία σας.

ΣΚ4: Πάνω απ' όλα.

Συεντευκτής: Δεν πήγατε λόγω υγείας δηλαδή. Όχι ότι σας απέκλεισε...

ΣΚ4: Όχι, λόγω υγείας.

Συεντευκτής: Πάμε λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού... Οι φίλοι. Έχετε φίλους; Κοινωνικό περίγυρο;

ΣΚ4: Να και τα... Ελάχιστους. Ξέρεις κάτι; Ξέρεις πότε κατάλαβα ποιοι είναι οι φίλοι μου; Όταν χώρισαν οι γονείς μου, τότε το κατάλαβα.

Συεντευκτής: Πώς δηλαδή;

ΣΚ4: Όταν δεν έχεις, όλοι αρχίζουν και αραιώνουν. Αν όχι όλοι οι περισσότεροι. Και ξέρεις κάτι;

Συεντευκτής: Δηλαδή πιστεύετε ότι έπαιξε ρόλο το γεγονός ότι ήσασταν παιδί χωρισμένης οικογένειας επομένως οι φίλοι σας.....

ΣΚ4: Δεν είναι και το καλύτερο. Όταν δεν έχεις, απομακρύνονται. Όχι μόνο οι φίλοι έτσι; Και το σόι γενικά. Εκεί παλεύεις μόνος σου εσύ και η θάλασσα κι αν μπορείς να κολυπήσεις, κολύμπα. Αν δεν μπορείς, καλό πνίξιμο.

Συεντευκτής: Ναι. Ας πάρουμε το κομμάτι της οικογένειας. Πριν είπαμε για τους φίλους, ελάχιστους φίλους. Δηλαδή πόσους έχετε; Μετρημένοι στα δάχτυλα.

Συεντευκτής: Μετρημένοι στα δάχτυλα.

ΣΚ4: Εννοείται.

Συνεντευκτής: Πάντως οι καλοί φίλοι είναι και λίγοι έτσι; Δηλαδή οι καλοί φίλοι...

ΣΚ4: Και να σου πω και κάτι μην ξεχνάς ότι είμαι και γυναίκα. Πάρτο και από το άλλο το κομμάτι.

Συνεντευκτής: Όπως;

ΣΚ4: Έλα δε σε βλέπω για χαζό. Άντρας είσαι.

Συνεντευκτής: Ναι θα φτάσω και σε αυτό το κομμάτι. Θέλω λίγο να τα πάμε σταδιακά. Αλλά θέλω τώρα το κομμάτι της φιλίας όσον αφορά ο φίλος, ο φίλος. Δηλαδή ο φίλος που θα τον πάρω τηλέφωνο και θα του πω κάτι για τα δύσκολα.

ΣΚ4: Α, εννοείς που θα μοιραστώ το πρόβλημα μου;

Συνεντευκτής: Αυτό και γενικότερα την καθημερινότητα. Πώς λέει ο ένας φίλος πάμε για καφέ; Πάμε για καφέ. Πάμε σε ένα θέατρο; Πάμε σε ένα θέατρο.

ΣΚ4: Αυτό υπάρχει. Υπάρχει, όχι βέβαια τόσο πολύ έντονα όσο υπήρχε γιατί εντάξει τα οικονομικά είναι δύσκολα τώρα πλέον οπότε όλοι έχουμε μαζευτεί.

Συνεντευκτής: Ούτε για έναν καφέ;

ΣΚ4: Όχι υπάρχει. Δεν μπορώ να πω ούτε για ένα καφέ.

[...]

Συνεντευκτής: Εγώ αναφέρομαι στο κομμάτι μιας επικοινωνίας. Δηλαδή ας πούμε και στο σπίτι μπορώ να πάω. Και στο σπίτι μου μπορεί να έρθει ένας φίλος. Αυτό εννοώ δηλαδή.

ΣΚ4: Αυτό ναι εντάξει υπάρχει. Όχι αυτό υπάρχει, εντάξει έρχονται. Ή θα τηλεφωνηθούμε θα μάθω τα νέα τους.

Συνεντευκτής: Είναι αρτιμελή άτομα ή είναι και αυτά άτομα που έχουν κάποιο πρόβλημα;

ΣΚ4: Συνήθως συναναστρέφομαι με άτομα που υπάρχει κάτι. Όχι ότι και με τα αρτιμελή ότι έχω πρόβλημα. Εντάξει.

Συνεντευκτής: Ας πούμε οι περισσότεροι φίλοι σας είναι άτομα αρτιμελή ή είναι άτομα που έχουν πρόβλημα;

ΣΚ4: Μισοί μισοί.

Συνεντευκτής: Η οικογένειά σας σας αποδέχτηκε; Δηλαδή τώρα δεν αναφέρομαι στην οικογένεια με την έννοια του γονιού, του πατέρα, της μητέρας. Αναφέρομαι ξαδέρφια, θείους, θείες.

ΣΚ4: Εντάξει το σόι δεν το διαλέγεις. Το επωμίζεσαι οπότε όσοι θέλουν ας με αποδεχτούν, όσοι δεν θέλουν...

Συνεντευκτής: Εσείς τι καταλάβατε; Εσείς τι έχετε καταλάβει; Σας έχουν αποδεχτεί;

ΣΚ4: Εντάξει κάποιοι ναι, κάποιοι όχι. Κοίτα αυτομάτως όταν χώρισαν οι γονείς μου γίναμε δύο στρατόπεδα. Θέλεις, δεν θέλεις, γίνεσαι. Επειδή εγώ πήρα λοιπόν το μέρος της μητέρας μου το σόι του πατέρα μου λύσσαξε και αυτομάτως μου κλείσανε και την πόρτα. Δεν πειράζει και εγώ εντάξει... Δεν θέλετε μία εσείς δεν θέλω δέκα εγώ. Τι να κάνουμε; Έτσι είναι ο κόσμος δυστυχώς.

Συνεντευκτής: Για τους φίλους τι έχεις να πεις;

ΣΚ4: Για τους φίλους... Φίλοι. Μεγάλο κομμάτι.

Συνεντευκτής: [...]. Πάμε λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού πόνου που θέλω. Μιλήσαμε για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μου είπατε τα πλαίσια του κοινωνικού αποκλεισμού εργασία, εκπαίδευση με το bullying. Προφανώς ασφάλεια έχετε από τον πατέρα σας ακόμα.

ΣΚ4: Αναγκαστικά. Αν μπορούσε να την πάρει... Λόγω προβλήματος. Γιατί αν μπορούσε να μου πάρει το... θα το έκανε.

Συνητευκτής: Αν μπορούσε να σας πάρει;

ΣΚ4: Αν μπορούσε να μου πάρει το βιβλιário... Το έχω λόγω αναπηρίας. Διαφορετικά αν μπορούσε να μου το πάρει θα μου το έπαιρνε.

Συνητευκτής: Το έχετε εφ' όρου ζωής ή πρέπει να το ανανεώνετε κάθε 2 χρόνια;

ΣΚ4: Όχι εφ' όρου ζωής.

Συνητευκτής: Έχετε αισθανθεί ποτέ θυμό, απογοήτευση ή στενοχώρια για το πρόβλημά σας;

ΣΚ4: Εννοείται και τα έχω βάλει και με τον εαυτό μου γιατί να είμαι εγώ έτσι; Εννοείται. Όταν έχεις ένα πρόβλημα, δεν τα βάζεις με τον εαυτό σου; Όταν τυραννάς τους άλλους δεν τα βάζεις με τον εαυτό σου; Λες γιατί; Εντάξει εγώ το περνάω ok. Ο απέναντί μου γιατί να το περνάει; Και να το περνάει και μόνος του.

Συνητευκτής: Κατάθλιψη περάσατε ποτέ;

ΣΚ4: Παίρνω και αγωγή. Κατάθλιψη; Εννοείται.

Συνητευκτής: Ακόμα παίρνετε αγωγή για κατάθλιψη;

ΣΚ4: Από τα 18 μου μέχρι και τώρα. Κοίτα να σου πω κάτι. Όταν βλέπεις τον εαυτό σου διαφορετικό στον καθρέφτη δεν είναι εύκολο είτε είσαι εκ γενετής είτε το παθαίνεις από ατύχημα. Τέρμα, δεν υπάρχει.

Συνητευκτής: Όταν έκανες προπόνηση -μία ερώτηση τώρα διαφορετική- όταν κάνατε προπόνηση εκείνα τα χρόνια παίρνατε φάρμακα;

ΣΚ4: Ναι αμέ.

[...]

Συνητευκτής: [...]. Είπαμε ότι αισθανθήκατε και κατάθλιψη και όλα αυτά. Παρακολουθήστε από κάποιον ψυχολόγο, ψυχίατρο;

ΣΚ4: Ναι. Από χρόνια.

Συνητευκτής: Από χρόνια. Έχετε δει βελτίωση;

ΣΚ4: Εντάξει βελτίωση... Αν δεν το προσπαθήσεις και μόνος σου, δεν την παλεύεις.

Συνητευκτής: Εσείς με βάση αυτό που έχετε και με βάση αυτό που ξέρετε πώς το βλέπετε; Δηλαδή όπως πριν ξεκινήσετε ας πούμε. Πριν ξεκινήσετε με τον ψυχίατρο, αισθανόσασταν κάτι.

ΣΚ4: Κοίτα συνήθως αυτός που το νιώθει δεν το καταλαβαίνει. Το καταλαβαίνουν οι απέναντι, δηλαδή ο περίγυρος. Εγώ όταν το έπαθα, δεν κατάλαβα τίποτα, με πήγαν σούμπιτη. Δεν θυμάμαι τίποτα. Εκείνη την εποχή δηλαδή έχεις ένα κενό μνήμης, χωρίς να το θες. Αν με ρωτήσεις από τι το έπαθες... Κοίτα το 90% συνήθως το παθαίνουν από ερωτική απογοήτευση ή έχουν πάθει κάτι στην πορεία της ζωής τους. Και μετά τους το γυρίζει σε κατάθλιψη. Δεν μπορούν να αποδεχτούν αυτό που είναι. Εγώ ας πούμε θυμάμαι όταν το έπαθα, είχα ξεκινήσει να πηγαίνω σε μία σχολή κομπιούτερ τότε και όταν πήγα εκεί λέει τι είναι όλοι αυτοί; Άτομα με ειδικές ανάγκες τώρα πρώτη φορά σε όλο αυτόν τον κύκλο εγώ. Σχεδόν. Εντάξει είχα πάει στο Ίδρυμα αναπήρων. Είχα κάνει την πρακτική μου εκεί. Για 20 μέρες δεν ήταν να πεις... Στη σχολή αυτή εκατοσα περίπου έναν χρόνο. Λέω τι είναι όλοι αυτοί εδώ πέρα; Τι ρόλο έχω εγώ με όλους αυτούς; Πού κολλάω; Δεν είχα αποδεχτεί και εγώ τον εαυτό μου μη νομίζεις. Δεν είναι εύκολο.

Συνητευκτής: Σε ποια ηλικία είχατε πάει εκεί;

ΣΚ4: Στα 20.

- Συνεντευκτής:** Σας έκανε καλό η συναναστροφή αυτή τελικά ή όχι;
- ΣΚ4:** Και ναι και όχι, εντάξει δεν ήταν άσχημα. Έμαθα κάποια πράγματα, δεν μπορώ να πω ότι δεν ήταν καλά.
- Συνεντευκτής:** Εκεί κάνατε φιλίες;
- ΣΚ4:** Φιλίες μετά που χαθήκανε. Κρατήσανε κάποιες, αλλά κάποιες χάθηκαν κιόλας.
- Συνεντευκτής:** Στο κομμάτι αυτό σήμερα στο τώρα το 2017 πώς αισθάνεται η ΣΚ4; Αισθάνεται δυστυχισμένη; Αισθάνεται στεναχωρημένη; Αισθάνεται ενσωματωμένη; Αισθάνεται χαρούμενη; Πώς αισθάνεται σήμερα; Τότε αισθανόταν και στενοχώρια και απογοήτευση και θυμό και κατάθλιψη και τα λοιπά. Σήμερα η ΣΚ4 πώς είναι;
- ΣΚ4:** Κοίταξε αισθάνομαι την απομόνωση. Εντάξει όταν είσαι 15 χρόνια με τη μητέρα σου και ζεις ένα διαζύγιο... 15 χρόνια δεν είναι εύκολο έτσι;
- Συνεντευκτής:** Τι άλλο αισθάνεσαι από άποψη συναισθημάτων;
- ΣΚ4:** Από συναισθήματα και θυμό αισθάνομαι γιατί να το περνάω μόνο εγώ. Εγώ και η μητέρα μου δηλαδή. Γιατί να το περνάμε οι δυο μας.
- Συνεντευκτής:** Ο θυμός παραμένει δηλαδή.
- ΣΚ4:** Ο θυμός δεν φεύγει ποτέ, μέσα σε ένα διαζύγιο πάντα υπάρχει θυμός.
- Συνεντευκτής:** Δεν αναφέρομαι για το διαζύγιο, αναφέρομαι για την αναπηρία.
- ΣΚ4:** Ναι πάντα υπάρχει. Λες γιατί; Πάντα σε τρώει το γιατί μέσα σου. Είναι σαν το σκουλήκι, δεν πεθαίνει ποτέ.
- Συνεντευκτής:** Αυτό δεν μπόρεσε ούτε και ο ψυχολόγος να βρει την απάντηση ας πούμε στο... όχι την απάντηση. Στο να μπορέσει να πει ότι για το θυμό να κάνουμε κάτι για να το ξεπεράσουμε;
- ΣΚ4:** Εντάξει τι να σου κάνει ο ψυχολόγος για να το ξεπεράσεις. Δεν ξεπερνιέται. Είναι δύσκολο τι να λέμε.
- Συνεντευκτής:** Πάμε στο κομμάτι του αθλητισμού. Από ποια ηλικία ξεκινήσατε;
- ΣΚ4:** Από τα 23-24 σχεδόν.
- Συνεντευκτής:** Πώς αισθανόσασταν; Σας βοήθησε ο... Σας βοήθησε ο αθλητισμός στο να ενσωματωθείτε;
- ΣΚ4:** Ναι βέβαια γιατί εντάξει όταν βλέπεις κάτι πιο... Εντάξει δεν θέλω να πω χειρότερο. Δεν θέλω να μπω στο μέτρο σύγκρισης. Πιο σκληρό να πω από εσένα σίγουρα λες εγώ είμαι καλύτερα, είμαι όρθιος, είμαι αυτοεξυπηρετούμενος. Όλα αυτά είναι εντάξει σάνταρ, σαφώς είσαι σε καλύτερη κατάσταση. Μέχρι και μέσα σου εντάξει.
- Συνεντευκτής:** Πώς αισθανόσασταν δηλαδή όταν μπαίνατε στο γήπεδο και πώς όταν βγαίνατε;
- ΣΚ4:** Βασιλιάς, άρχοντας, όταν έμπαινα στο γήπεδο ήταν άλλη αίσθηση. Έλεγες είμαι εγώ είμαι δυνατός. Βοήθαγα και τους άλλους μέσα από την εμπειρία που είχα. Μη νομίζεις ήταν πολύ ωραία εμπειρία.
- Συνεντευκτής:** Σήμερα συνεχίζετε με τον αθλητισμό;
- ΣΚ4:** Όχι. Για οικονομικούς λόγους καθαρά.
- Συνεντευκτής:** Οικονομικούς;
- ΣΚ4:** Ναι βέβαια. Αν δεν μπορείς να καλύψεις τα έξοδα τα δικά σου θα κάνεις και αθλητισμό; Πλέον ο αθλητισμός θεωρείται πολυτέλεια, θες δεν θες. Όταν δεν μπορείς να καλύψεις τα παπούτσια σου, τις βιταμίνες σου, τις φόρμες σου, όλα αυτά τι θα κάνεις; Θα αναγκαστείς να αποχωρήσεις.
- Συνεντευκτής:** Δηλαδή ουσιαστικά οικονομικοί είναι οι λόγοι;

ΣΚ4: Το βασικότερο ναι.

Συνεντευκτής: Το βασικότερο. Υπάρχει κάτι άλλο που δεν είναι τόσο βασικό αλλά παίζει ρόλο;

ΣΚ4: Εντάξει και κάπου λίγο κουράστηκα. Μη νομίζεις. Δηλαδή το σώμα μου πλέον δε μπορεί να ανταπεξέλθει όπως ήταν παλιά.

Συνεντευκτής: Λόγω ηλικίας.

ΣΚ4: Ε ναι. Το πρόβλημα μη νομίζεις όσο μεγαλώνεις...

Συνεντευκτής: Από πότε έχετε σταματήσει;

ΣΚ4: Έχω τώρα δύο χρόνια σχεδόν.

Συνεντευκτής: Αυτά τα δύο χρόνια ήταν ας πούμε το κομμάτι που βγήκε το οικονομικό στην επιφάνεια και είδατε ότι δεν μπορείτε;

ΣΚ4: Εντάξει σίγουρα σίγουρα. Όταν πας σε ένα σωματείο και λες θέλω αυτό, θέλω τα παπούτσια μου, θέλω μία επιγονατίδα, θέλω μία φόρμα θέλω θέλω και σε κοιτάνε και λένε ναι εντάξει αλλά δεν υπάρχουν ή υπάρχουν για λίγους... Ε κάτσε εγώ σου έχω προσφέρει και τη ζωή μου έτσι; Έχω πάρει τόσες διακρίσεις για σένα. Εσύ βγάζεις λεφτά μέσα από εμένα. Δωσ' μου και μένα κάτι.

Συνεντευκτής: Είναι αυτό που λέγατε που θέλατε να μου πείτε πριν; Για το κομμάτι των υποδομών που μου είπατε για τους συλλόγους;

ΣΚ4: Δεν υπάρχει τίποτα πλέον τώρα.

Συνεντευκτής: Νιώθετε ότι οι σύλλογοι σας έχουν εγκαταλείψει;

ΣΚ4: Ναι από χρόνια, όχι τώρα.

[...]

[αναφέρεται στο Σύλλογο στον οποίο ανήκει]

Συνεντευκτής: Με αυτούς τώρα έχετε επαφή καθόλου ή όχι;

ΣΚ4: Όχι. Κοίτα και στο σύλλογο που ήμουν και με τον αθλητισμό που έκανα πήγαινα πάνω έπαιρνα κάποια παπούτσια. Έπρεπε να περάσει δημοτικό συμβούλιο να μου δώσουν κάποια λεφτά που κι αυτά μου τα δίνανε μισά. Δηλαδή σου έσπαγε το στομάχι για να πάρεις κάποια πράγματα. Αναγκάζομαι πολλά και τα έβαζα από την τσέπη μου. Σκέψου ότι είχα κάρτα απεριόριστων διαδρομών την οποία την έχασα και δε μου έδωσαν κάρτα για να έρχομαι... Δηλαδή ούτε τα έξοδά μου.

Συνεντευκτής: Κάποιο άλλο γεγονός έπαιξε ρόλο για να σταματήσετε τον αθλητισμό εκτός από το οικονομικό; Κάποια στενοχώρια που δεν πετύχατε κάποιο...;

ΣΚ4: Εγώ ήθελα να φτάσω κάπου. Δεν μπορούσα να σκεφτώ ότι θα πήγαινα μόνο στο πανελλήνιο έτσι; Ο σκοπός μου δεν ήταν μόνο αυτός. Είχα σκοπό να φτάσω και πιο πάνω. Αλλά όταν δεν έχεις δεν μπορείς να πας κακά τα ψέματα. Να πιάσεις κάποιο όριο. Να σου πω εγώ σου λέω πας σε ένα κράτος. Σου λέω το πιο απλό άντε σε μία Ιταλία. Δεν σου λέω να πας Ταϋλάνδες και τέτοια έτσι; Θα φύγεις, δε θες 200 ευρώ στην τσέπη σου; Πώς με τι; Τι θα πω στη μάνα μου; Μάνα δωσ' μου;

Συνεντευκτής: Δεν παίρνει σύνταξη η μητέρα;

ΣΚ4: Όχι.

Συνεντευκτής: Δηλαδή ζείτε από το προνοιακό;

ΣΚ4: Ναι από το προνοιακό σου είπα καθαρά από την αρχή.

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν ουσιαστικά είναι οικονομικοί οι λόγοι. Εάν σήμερα συνέβαινε κάτι και λέγαμε ότι...

ΣΚ4: Αν δίνανε ένα κομμάτι χρημάτων για να μπορέσω να ξεκινήσω ίσως το ξαναέκανα, δύσκολα βέβαια. Σου είπα το σώμα δεν πάει μη νομίζεις πια στα [αναφέρεται στην ηλικία της]. Θα μου πεις δεν έχεις τα ίδια κουράγια.

Συνεντευκτής: Η μητέρα σας πώς αντιμετώπισε το γεγονός ότι σταματήσατε;

ΣΚ4: Δεν της ήταν και το καλύτερο αλλά δεν μπορούσε να κάνει και κάτι.

Συνεντευκτής: Σας προέτρεψε να συνεχίσετε, τι σας είπε δηλαδή;

ΣΚ4: Και τώρα μου λέει γιατί δεν πας κάνα δυο φορές την εβδομάδα; Ρε μάνα της λέω να πάω εντάξει. Ποιος θα καλύψει τα έξοδα;

Συνεντευκτής: Δουλεύετε δηλαδή τώρα;

ΣΚ4: Όχι. Σου λέω ζω καθαρά με το προνοιακό.

Συνεντευκτής: Άρα ουσιαστικά θα μπορούσατε να συνεχίσετε. Δεν σας στερεί το δικαίωμα του αθλητισμού το κομμάτι ας πούμε...

ΣΚ4: Η δουλειά; Όχι θα μπορούσα να είμαι εδώ όλη μέρα και όλη νύχτα. Να έχω στήσει και ένα αντίσκηνο να ζω εδώ μέσα και να κοιμάμαι. Αφού τους έλεγα, όταν έκανα αθλητισμό, ότι «ο τελευταίος που θα φύγει, θα είμαι εγώ». Θα έρχομαι εδώ θα σας μαγειρεύω. Το ζούσα σε πολύ ωραίο ρυθμό.

[...]

Συνεντευκτής: Άρα εάν ουσιαστικά σήμερα έβγαινε κάποιος και έλεγε ότι χρηματοδοτούμε πρόγραμμα ας πούμε εσείς θα επιστρέφατε;

ΣΚ4: Γιατί να μην επιστρέψω;

[...]

ΣΚ4: Έχεις καλώς. Δεν έχεις; Στον Καιάδα. Δυστυχώς ο Καιάδας δεν πέθανε ποτέ, πάντα υπάρχει. Σε όλα τα επίπεδα μη νομίζεις.

[...]

Συνεντευκτής: Εγώ τελείωσα τις ερωτήσεις που ήθελα να σου κάνω. Τώρα θέλω να μου πεις εσύ ό,τι θέλεις να μου πεις σαν έναν επίλογο. Ό,τι θες δηλαδή το οποίο θα καταγραφεί και με βάση αυτά όλα, δηλαδή με βάση τον κοινωνικό αποκλεισμό, τον κοινωνικό πόνο, τον αθλητισμό, με την κοινωνική ενσωμάτωση, με όλα. Ό,τι θέλεις. Σε αφήνω ελεύθερη να μου πεις ό,τι θέλεις.

ΣΚ4: Πώς νιώθω τώρα έτσι όπως κάθομαι; Ωραίες αναμνήσεις δεν το συζητώ. Παλιά φιλαράκια που υπήρχαν, που δεν υπάρχουν τώρα.

Συνεντευκτής: Θες να περάσεις κάποιο μήνυμα ας πούμε στους συλλόγους και στο κράτος;

ΣΚ4: Στο κράτος. Κράτος, δύσκολη κατάσταση πολύ. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες να μην τα αποκλείουν από τον κόσμο, δεν είμαστε μολυσμένοι ούτε έχουμε χολέρα. Ούτε τους ανθρώπους που έχουν ψυχολογικά προβλήματα γιατί και αυτοί είναι άνθρωποι. Γιατί κάποια στιγμή ίσως και αυτοί γίνουν σαν και μας. Δεν ξέρεις πότε μπορείς να το πάθεις. Και στο τέλος-τέλος την αναπηρία δεν τη διαλέγουμε. Δεν είναι προϊόν του σούπερ μάρκετ. Γιατί κανένας δεν θέλει να είναι ανάπηρος. Και στο κάτω κάτω αν πας σε χώρες του εξωτερικού, τους βλέπουν, τους θαυμάζουν. Δεν τους φοβούνται. Έχουν κτίρια που μπορούν να μπουν άτομα με ειδικές ανάγκες και να αθληθούν όπως πρέπει να αθληθούν. Όχι να είναι ζητιάνοι μέσα στα γήπεδα, όπως ήμασταν εμείς τόσα χρόνια. Και παραμένουμε ζητιάνοι. Ζητιάνοι παραμένουμε. Να μην μπορείς να μπει μέσα στο γήπεδό σου. Στο χώρο που μεγαλώνεις. Γιατί μεγαλώνεις. Όταν έρχομαι εγώ από τα 23 μου μέχρι τα 38 μου σχεδόν εδώ μεγαλώνω. Και εσύ τι μου λες; Έρχεσαι και βλέπεις ένα βλασταράκι να μεγαλώνει

και αντί να το βοηθήσεις, να το ποτίσεις το λουλουδάκι να μεγαλώσει, πας και το ξεριζώνεις; Γιατί ρε φίλε με ποιο δικαίωμα; Ποιος είσαι εσύ που θα το κάνεις;

Συνεντευκτής: Δεν υπάρχει δηλαδή μέριμνα, δεν υπάρχει βοήθεια.

ΣΚ4: Τίποτα. Στο εξωτερικό και λεφτά θα τους δώσουν και τα πάντα. Να σου πω κάτι; Καλά έκανε η Στεφανίδου και έφυγε για εμένα. Μακάρι να φύγουν και άλλα παιδιά. Και στα πανεπιστήμια πάνε. Ποια πανεπιστήμια; Δεν υπάρχουν ούτε καν πανεπιστήμια. Αν κάνεις μία διάκριση και είσαι από τους τυχερούς κάποτε, τώρα μιλάμε για την εποχή των δασκάλων. Δηλαδή τώρα αν είχα κάνει εγώ ένα καλό... Συγνώμη... αν είχα κάνει μία καλή διάκριση και κοίταγα να μπω στο Δημόσιο, αν θα με βάζανε, που δεν θα με έβαζαν πολύ δύσκολο.

[...]

ΣΚ4: Πάρα πολύ δύσκολο.

Συνεντευκτής: Έχει κλείσει αυτό οι απολαβές και οι...

ΣΚ4: Απολαβές; Ανέκδοτο, δεν υπάρχουν απολαβές. Η Ελλάδα έχει γίνει ένα... Δεν υπάρχει κράτος. Έχουμε γίνει χειρότεροι και από την Αλβανία. Εγώ αυτό πιστεύω. Αν μου έλεγες θα ήθελες να φύγεις να πας να βρεις αλλού την τύχη σου; Καναδά που έχω και συγγενείς εκεί ή Αυστραλία; Θα σου έλεγα ναι γιατί εκεί δεν θα με έβλεπαν διαφορετικά. Εκεί θα ήμουν ένας κανονικός άνθρωπος. Εδώ περπατάς και σε κοιτάνε...

[...]

ΣΚ4: Ναι κάπως έτσι. Όχι “κάπως” έτσι ακριβώς. Το κακόμοιρο το παιδί. Όταν πας και λες ναι έχω και ψυχολογικά γιατί εντάξει δεν ντρέπομαι να το πω ρε παιδιά, τα έχω. Τι να κάνουμε τώρα; Τα απέκτησα στην πορεία του χρόνου. Δεν το διάλεξα, έγινε μόνο του. Δεν υπάρχει, κάτσε σπίτι σου και εντάξει. Σε βάζει η ίδια η κοινωνία στο περιθώριο. Μη νομίζεις. Γιατί σου πετάνε το προνοιακό; Για να πεις ότι θα μπω σε ένα Ίδρυμα, θες 10.000 ευρώ, δώστα μου. Δώστα μου και εγώ πάω στο Ίδρυμα και να με ταΐζουν και να με ποτίζουν και να μου τα κάνουν όλα. Ξέρεις τι άγχος έχουν οι περισσότερες μητέρες που έχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες; Πού θα τα αφήσουν; Όπως και η μάνα μου και το ξέρω. Το πρώτο που σκέφτεται και το τελευταίο είναι «παιδί μου πού θα σε αφήσω;» Και είναι 63 χρονών γυναίκα έτσι; Δεν είναι να πεις ότι είναι 80. Τι θα κάνει; Θα φορτωθώ στην πλάτη του αδερφού μου; Όχι δεν το δέχομαι. Δεν υπάρχει περίπτωση τέτοια. Θα μου πεις και τι θα κάνεις; Θα ζεις με το προνοιακό; Όσο αντέξω. Τουλάχιστον ένα σπίτι το έχω. Δεν θα είναι το πιο εύκολο αλλά δεν υπάρχει. Τίποτα, τίποτα, τίποτα.

Συνεντευκτής: ΣΚ4 σε ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη, έτσι; Σε ευχαριστώ πάρα πολύ, να είσαι καλά. Εύχομαι ό,τι ονειρεύεσαι να πραγματοποιηθεί.

ΣΚ4: Όνειρα δεν υπάρχουν όνειρα, τα έχουν βάλει στο ψυγείο πια. Όνειρα όνειρα. Εδώ και 7 χρόνια δεν υπάρχουν. [...] Όταν δεν μπορείς να ζήσεις...

Συνεντευκτής: Και σε ευχαριστώ πολύ και για τη βοήθεια γιατί με βοηθάς για το Μεταπτυχιακό μου.

ΣΚ4: Όχι αλίμονο. Θα το έκανα έτσι κι αλλιώς δεν έχω θέμα.

Συνεντευκτής: Είναι πολύ βασικό για μένα αυτό.

ΣΚ4: Να σου πω κάτι; Όταν περιμένεις να σου φέρουν κάποια πράγματα ο δήμος για να τα βγάλεις πέρα γιατί με το προνοιακό δεν τα βγάζεις. Κακά τα ψέματα. Τι να πληρώσεις; Φως, νερό, τηλέφωνο; Τι να πω από κει και πέρα; Κάποτε δεν το είχα

ανάγκη. Τώρα το λέω το έχω. Και το έλεγα στον προπονητή μου αν θα αναγκαστώ να φύγω θα φύγω γιατί οικονομικά δεν βγαίνω. Μόνο για αυτό.
Συνεπτευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 5. ΣΚ5 σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που θα μου δώσετε και θέλω να ξεκινήσω λίγο με σας όσον αφορά να μου πείτε δύο λόγια με εσάς. Δηλαδή το όνομά σας ποιος είστε, να σας μάθουμε κάπως καλύτερα. Πείτε μου 2 λόγια για εσάς.

ΣΚ5: Ευχαριστώ πολύ για την τιμή που μου κάνατε να σας δώσω συνέντευξη. Είναι χαρά μου. Αποτελεί ιδιαίτερη συγκίνηση για μένα γιατί αισθάνομαι ότι οι άνθρωποι που έχουν ευαισθησία ζωής θα έλεγα, ενδιαφέρονται για ανθρώπους που έχουν κάποιες αναπηρίες το τι συμβαίνει στη ζωή τους. Είμαι ο ΣΚ5. Παραολυμπιονίκης στα αγωνίσματα του στίβου ρίψεων και ασχολούμαι με τον αθλητισμό από το 1993. Συμβαίνει να είμαι μέλος στην παραολυμπιακή επιτροπή στο διοικητικό συμβούλιο, υπεύθυνος στίβου στο σύλλογό μου, προπονητής. Έχω πάρει δίπλωμα προπονητή ρίψεων για αθλητές με αναπηρία. Και από καθαρά δική μου πρωτοβουλία, δικό μου μεράκι και αγάπη συμβαίνει να είμαι και επισκέπτης-ομιλητής στα σχολεία, στην προώθηση της δύναμης της θέλησης, της δύναμης του ναι μπορώ και της δύναμης κατάκτησης των ονείρων ειδικά των νέων ανθρώπων με αποτέλεσμα να βιώνουν οτιδήποτε συμβαίνει στη ζωή τους, μπορεί να το ξεπεράσουν και να έχουν μία απόλυτα φυσιολογική και πετυχημένη ζωή.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά το κομμάτι της αναπηρίας ποια είναι η ονομασία αυτής της αναπηρίας που έχετε; Δηλαδή ποια είναι η διάγνωση που σας έχουν κάνει για το κομμάτι της αναπηρίας;

ΣΚ5: Ναι κατόπιν τροχαίου ατυχήματος στην ηλικία των 19 χρόνων συνέβη γιατί οδηγούσα μηχανή, συνέβη να έχω το ατύχημα με αποτέλεσμα να έχω κάταγμα-εξάρθρωμα στη θωρακική μοίρα στη σπονδυλική στήλη. Συνεπεία η διάγνωση είναι ολική σπαστική παραπληγία.

Συνεντευκτής: Ξαναπείτε το μου λίγο πάλι.

ΣΚ5: Ολική σπαστική παραπληγία. Μετά ορθοκυστικών διαταραχών. Αυτή είναι ακριβώς η ιατρική γνωμάτευση. Και βεβαίως εφ' όρου ζωής έτσι;

Συνεντευκτής: Αυτό σας επηρέασε την ψυχολογία όταν έγινε το ατύχημα στην ηλικία των 19 ετών; Επήλθε δηλαδή μια αλλαγή; Εσείς πώς είδατε τον εαυτό σας μετά το ατύχημα;

ΣΚ5: Βεβαίωτα να επηρέασε την ψυχολογία μου. Γιατί να φανταστείτε ότι ήταν πρωτόγνωρο στο οικογενειακό μου περιβάλλον να βλέπουν ένα νέο ας πούμε από τη μία στιγμή στην άλλη να μην περπατάει και να είναι σε ένα αναπηρικό αμαξίδιο. Και βέβαια δεν είχα την ψυχολογική υποστήριξη που προφανώς σήμερα μπορεί να συμβαίνει από το οικογενειακό περιβάλλον ή από το ιατρικό περιβάλλον σε κάποιον που θα συμβεί η κατάσταση αυτή. Και αυτό είχε συνέπεια βεβαίως ψυχολογικά να κλειστώ στον εαυτό μου, να δυστροπώ με τον εαυτό μου, να σιχτιρίζω την κατάσταση για αυτό που μου συνέβη. Και είχε πολλές φορές ας πούμε δεν το κρύβω ότι εγώ προσωπικά είχα φτάσει σε τόσο βαθιά μελαγχολία που σκεφτόμουν έως και την αυτοκτονία.

Συνεντευκτής: Είπατε προηγουμένως για το κομμάτι της οικογένειας. Δηλαδή η οικογένειά σας δεν σας στήριξε στην αρχή ψυχολογικά;

ΣΚ5: Δεν το έκανε... Με στήριξε ψυχολογικά αλλά όχι στο βαθμό που θα με έκανε εμένα να ξεπεράσω αυτή τη δυσκολία. Γιατί το σοκ το είχαν και οι ίδιοι και δεν ήταν και εκείνοι έτοιμοι και δεν μπορούσαν να ξεπεράσουν και να βοηθήσουν τον εαυτό τους, πόσο μάλλον εμένα. Υπήρχε αυτό το, ας πούμε η συμπαράσταση και η

υποστήριξη η τετριμμένη. Εντάξει δεν πειράζει και τι να κάνουμε. Ας πούμε, η συμπαράσταση του οίκτου θα το έλεγα καλύτερα, παρά η υποστήριξη και η στήριξη και η συμπαράσταση του, το ξεπερνάμε και η ζωή προχωράει.

Συνεντευκτής: Θα ήθελα να ρωτήσω κάνατε φυσικοθεραπείες όταν ξεκινήσατε; Έχετε κάνει φυσικοθεραπείες από όταν έγινε το ατύχημα και μετά με τη διάγνωση, με όλα αυτά; Όσον αφορά το κομμάτι της αποκατάστασης.

ΣΚ5: Προσωπικά εγώ με το ατύχημα δεν χειρουργήθηκα αυτό που συμβαίνει τώρα γιατί επειδή υπήρχε μεγάλη δυσκολία την εποχή εκείνη -γιατί εγώ έπαθα το ατύχημα το 1981- υπήρχε μεγάλη δυσκολία στα νοσοκομεία. Δεν ήταν εξειδικευμένες οι κλινικές όπως ήταν τώρα για να υπάρχει γρήγορη αποκατάσταση καθαρά στο ιατρικό κομμάτι. Με αποτέλεσμα να είμαι πολλούς μήνες κλινήρης. Με φυσικοθεραπεία μόνο κάποιες παθητικές κινήσεις στα κάτω άκρα όπου τυχόν αγκύλωση και τα λοιπά. Όχι ούτε καν για να σηκωθώ. Στο καρότσι έκατσα μετά από σχεδόν ενάμιση χρόνο γιατί είχα κατακλίσεις. Αυτά που είναι επακόλουθα αυτής της αναπηρίας εκείνον τον καιρό. Δεν ήταν δηλαδή αποκατάσταση όπως είναι σήμερα. Δεν υπήρχαν κέντρα, δεν υπήρχαν οι κλινικές οι απαιτούμενες. Ήταν απλά χειρουργικές κλινικές που να σε αντιμετωπίσουν χειρουργικά δηλαδή να βάλουμε λάμες και να μπορείς να καθίσεις. Αν δεν έχεις δηλαδή, ας πούμε παράπλευρες απώλειες και παράπλευρα θέματα όπως είναι οι κατακλίσεις, όπως είναι ουρολοιμώξεις όλα αυτά.

Συνεντευκτής: Από άποψη περιβάλλοντος της εκπαίδευσης, εσείς έχετε τελειώσει κάποια σχολή; Έχετε πάει σε κάποιο πανεπιστήμιο; Πώς ήταν η ζωή σας δηλαδή ας πούμε στο κομμάτι το εκπαιδευτικό;

ΣΚ5: Την χρονική περίοδο που συνέβη σε μένα το ατύχημα εγώ ήμουν φοιτητής ιατρικής στο πρώτο έτος και μετά βέβαια επειδή είχα την [...] παρέμεινα μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα στα νοσοκομεία, αυτό το εγκατέλειψα. Αλλά στην πορεία μετά δηλαδή από χρόνια όταν επανήλθα στην κοινωνική ζωή και τα λοιπά είχα διοριστεί [αναφέρει το μέρος που διορίστηκε]. Δούλεψα 20 χρόνια και παράλληλα τότε είχα δει ότι υπάρχει ένα αθλητικό κίνημα στη χώρα μας και ασχολήθηκα με τον αθλητισμό για άτομα με αναπηρία εκείνο το διάστημα.

Συνεντευκτής: Παίρνετε κάποιο βοήθημα από το κράτος ας πούμε λόγω της αναπηρίας, κάποια σύνταξη; Ή τον μισθό σας που έχετε από [αναφέρω το φορέα που δούλευε] και τα λοιπά;

ΣΚ5: Ναι παίρνουμε βοήθημα, υπάρχει ένα βοήθημα που δίνει η πρόνοια.

Συνεντευκτής: Τα προνοιακά επιδόματα;

ΣΚ5: Τα προνοιακά επιδόματα ναι και τα λοιπά που αυτό η αλήθεια είναι ότι διευκολύνει την κατάσταση σε ικανοποιητικό βαθμό.

Συνεντευκτής: Είναι το 313 τον μήνα; Ανά δίμηνο που είναι 600 ευρώ το δίμηνο;

ΣΚ5: Όχι να σου πω ακριβώς δεν θυμάμαι πόσο είναι το ποσό. Όχι είναι χαρακτηριστικό από την πρόνοια. Δεν ξέρω πώς είναι όλα τα επιδόματα που είναι το παραπληγικό τετραπληγικό το οποίο έχει να κάνει ας πούμε αυτό δίνεται σε αναπηρίες άνω 85% και εφόρου ζωής. Δηλαδή ας πούμε σε βαριές κινητικές αναπηρίες δηλαδή πλήρη παράλυση κάτω άκρων ή πλήρη παράλυση χεριών και κάτω άκρων και τα λοιπά.

Συνεντευκτής: Σύνταξη από [αναφέρω τον φορέα που δούλευε] παίρνετε ή όχι;

ΣΚ5: Ναι ναι.

Συνεντευκτής: Τώρα θέλω λίγο να μπούμε στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Εσείς σε προσωπικό επίπεδο έχετε βιώσει τον κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ5: Βεβαίωτα να, γιατί μην ξεχνάμε ότι ζούμε στην Ελλάδα και δυστυχώς η κοινωνική ένταξη των ατόμων με κινητική αναπηρία είναι δύσκολη γιατί δεν είναι η χώρα μας προσβάσιμη. Εγώ τολμώ να χαρακτηρίσω τη χώρα μας «με αναπηρία», γιατί, όταν η χώρα δεν έχει διαδικασία να κάνει προσβάσιμη και εύκολη τη ζωή των ανθρώπων με αναπηρία, εκτιμώ ότι δεν γίνεται εύκολη και η ζωή των ανθρώπων άνευ αναπηρίας. Γιατί, ας πούμε για παράδειγμα, ένα πεζοδρόμιο που είναι σπασμένο ή ένας δρόμος που έχει λακκούβες, που έχει σίδερα, που έχει δέντρα φυτεμένα εκεί δεν είναι δύσκολο μόνο για έναν που κινείται σε ένα αναπηρικό αμαξίδιο. Αλλά είναι και για έναν παππού, για έναν ηλικιωμένο που είναι με το μπαστούνι του, είναι για μία εγκυμονούσα γυναίκα, είναι για μία μητέρα με το καρότσι που έχει το μωρό της. Οπότε θεωρώ ότι το να κάνω δηλαδή προσβάσιμη και εύκολη τη μετακίνηση ατόμων με αναπηρία, θεωρώ ότι, με αυτό, γίνεται πολύ πιο εύκολη και η ζωή των ανθρώπων άνευ αναπηρίας. Οπότε είναι κοινωνικά αποκλεισμός αυτός. Ή όταν ας πούμε, δεν έχω τη δυνατότητα και από αυτό που δικαιούμαι να πάω σε μία πλατεία, να πάω σε ένα πάρκο. Διότι έχει χώμα, γιατί έχει χαλίκι, γιατί έχει χορτάρι, γιατί δεν έχει πρόσβαση, γιατί έχει κάγκελα όλα αυτά. Να πάω σε μία πλαζ, είμαστε η χώρα που έχει τη μεγαλύτερη παραλία στην Ευρώπη σε έκταση και προσβάσιμη είναι ούτε 100 μέτρα. Κι αν θα είναι όχι επίτηδες, δηλαδή συνειδητά να την έχουν κάνει προσβάσιμη γιατί έτυχε να είναι προσβάσιμη. Άρα ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ο κανόνας.

Συνεντευκτής: Σε ποια έκφραση της ζωής σας έχετε δει ότι είναι έντονος ο κοινωνικός αποκλεισμός;

ΣΚ5: Όταν εργαζόμουν και κυκλοφορούσα καθημερινά δηλαδή που πήγαινα στη δουλειά με το αυτοκίνητό μου ή πριν πάω το αυτοκίνητο που πήγαινα με ταξί. Εγώ τολμώ να πω επίσης ότι η νοοτροπία στην Ελλάδα είναι ρατσιστικά αισθητική σε μεγάλο βαθμό και δυστυχώς ακόμα και τώρα. Γιατί δύσκολα, για παράδειγμα σταματάει ο ταξιτζής να πάρει από το δρόμο ένα άτομο με αναπηρία. Τα λεωφορεία κανένα δεν λειτουργεί που να μπορεί να πάει στο πεζοδρόμιο να βγάλει τη ράμπα του να διευκολύνει ένα άτομο που κυκλοφορεί με αμαξίδιο να πάει στη δουλειά του, να κάνει τις ανάγκες του. Και μιλάμε για τις βιοποριστικές ανάγκες, να πάει να ψωνίσει, να πάει να συναντήσει έναν φίλο που είναι αναγκαίες βιοποριστικές. Δεν λέω δηλαδή μόνο ψυχολογικές ανάγκες, να πάει σε ένα θέατρο, να πάει σε μία πλατεία, να πάει σε έναν συναυλιακό χώρο ή όπως είπα πριν να πάει στη θάλασσα. Δεν είναι αποκλεισμός αυτός; Αν δεν είναι αυτός κοινωνικός αποκλεισμός τι είναι; Και για αυτό να τονίσω ότι δεν βλέπουμε πολλά αναπηρικά αμαξίδια να κυκλοφορούν στην Αθήνα. Δεν μιλάμε για την επαρχία που είναι καταχωνιασμένα στα σπίτια τους, αλλά ούτε καν στην Αθήνα που υποτίθεται ότι στην Αθήνα στην πρωτεύουσα της χώρας υπάρχουν πολλές ευκαιρίες και πολλές δυνατότητες να πάει κάποιος κάπου, αλλά πώς; Πώς θα πάει;

Συνεντευκτής: Εσείς σήμερα, έχετε συναντήσει τώρα μετά από όλα αυτά τα χρόνια... Είστε τώρα πόσα χρόνια;

ΣΚ5: Από το '81.

Συνεντευκτής: Κοντά μια τεσσαρακονταετία. Σήμερα έχετε συναντήσει κοινωνικό αποκλεισμό; Στο σήμερα.

ΣΚ5: Δυστυχώς βεβαίωτα να. Γιατί παραμένουν οι δρόμοι μη προσβάσιμοι, τα πεζοδρόμια επίσης δεν είναι προσβάσιμα. Υπάρχουν δημόσια κτίρια που δυσκολεύουν

την προσβασιμότητα. Έχουν γίνει βέβαια κάποια βήματα και έχουν γίνει κάποια έργα που φαίνεται να εξυπηρετούν και αυτό βέβαια περισσότερο συντελέστηκε με την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004. Αλλά κατά κανόνα το μεγαλύτερο ποσοστό παραμένει δύσκολο. Όπως για παράδειγμα τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Αν εξαιρέσουμε το μετρό το οποίο πράγματι είναι προσβάσιμο, άλλα μέσα δεν είναι προσβάσιμα για να κυκλοφορήσει άτομο με αναπηρικό αμαξίδιο.

Συνεντευκτής: Με βάση τώρα τον κοινωνικό αποκλεισμό και με βάση όλα αυτά που μου είπατε τα οποία είναι πολύ ενδιαφέροντα βιώσατε έντονα τον κοινωνικό πόνο; Και θα σας πω τώρα δύο τρία συγκεκριμένα δηλαδή αισθανθήκατε ποτέ θυμό, απογοήτευση ή στεναχώρια για το πρόβλημά σας; Ή για την κοινωνία γενικότερα;

ΣΚ5: Αυτό είναι φυσικό και επόμενο γιατί όταν βλέπεις ότι δεν συμμετέχεις στην προσωπική σου απόλαυση, να πω όχι μόνο στην προσωπική σου διαβίωση που είναι να πηγαίνεις στη δουλειά σου. Πάρα πολλοί ενώ θέλουν και ναί όπως και εγώ θέλουμε να πάμε να εργαστούμε γιατί η δουλειά προσφέρει, παραμένουν στο όποιο αναπηρικό επίδομα της πρόνοιας ή στην όποια βοήθεια από τους γονείς τους γιατί σου λέει τώρα «πώς θα πάω να δουλέψω στο κέντρο ή σε κάποιο άλλο προάστιο;» Ή «πώς θα βγω από το σπίτι μου» ή «πώς θα μπω στο σπίτι μου» ή «πώς θα μπω στη δουλειά μου; Τι είναι εκεί πού θα πάω; Θα με διευκολύνει, θα με δυσκολεύει;» Και κάνοντας αυτές τις σκέψεις κλείνεις στον εαυτό σου. Βεβαίως, βιώνεις τη μελαγχολία, βεβαίως βιώνεις και τον πόνο γιατί δεν συμμετέχεις στη ζωή. Γιατί η εργασία είναι ζωή. Δε συμμετέχεις ας πούμε αυτό που έλεγα πριν να πας σε μία συναυλία, να πας σε ένα πάρτυ που θα σε καλέσει ένας φίλος, να βγεις με την παρέα σου, τουλάχιστον να πας μία βόλτα κάπου μόνος σου. Και αυτό βεβαίως έχει συνέπεια και να πονάς ψυχικά και να θυμώνεις και όχι μόνο να θυμώνεις για την κατάσταση που υπάρχει γύρω σου που είναι έτσι, αλλά να θυμώνεις και συνειδητά πολλές φορές για το γεγονός και να λες «γιατί σε εμένα;» Που όσα χρόνια και να περάσουν επειδή σε δυσκολεύει η κατάσταση και επειδή είμαστε άνθρωποι -δεν είμαστε μηχανήματα- δεν το ξεπερνάς. Και για αυτό δεν κυκλοφορούν πάρα πολλά άτομα με αναπηρία στους δρόμους. Δεν βλέπουμε, όχι δεν υπάρχουν. Είναι τρομακτικά τα νούμερα από ότι λένε οι στατιστικές που υπάρχουν να μιλήσω για το αμαξίδιο στη χώρα μας.

Συνεντευκτής: Θέλετε να μας τα πείτε αυτά τα νούμερα;

ΣΚ5: Από ότι έχω ακούσει ότι στο νομό Αττικής είναι γύρω στις 700.000 άτομα που είναι σε αναπηρικό αμαξίδιο και κάπου στο ενάμισι εκατομμύριο σε όλη την Ελλάδα.

Συνεντευκτής: Πράγματι είναι πολύ υψηλά τα...

ΣΚ5: Βέβαια βέβαια.

Συνεντευκτής: Δείχνει ουσιαστικά ότι είναι μία ολόκληρη κοινωνία.

ΣΚ5: Ακριβώς. Γιατί αν σκεφτόμαστε ότι πριν την κατασκευή των δρόμων στη δεκαετία του '70-'80, '90 που λέγανε ότι κάθε σαββατοκύριακο στην έξοδο είχαμε θανατηφόρα ατυχήματα και ξεκληρίστηκε ένα χωριό μία κοινότητα κτλ όλοι μετράγανε τους θανάτους από τα τροχαία ατυχήματα. Κανένας ποτέ δεν μετρούσε τις αναπηρίες που μένανε πίσω είτε αυτές ήταν τετραπληγίας, είτε παραπληγίας το οποίο είναι τεράστιο το νούμερο.

Συνεντευκτής: Είχατε περάσει από το στάδιο της κατάθλιψης;

ΣΚ5: Βεβαιότατα ναί. Και όχι μόνο από το στάδιο της κατάθλιψης αλλά και από το στάδιο της αυτοκτονίας. Και σε προσωπικό επίπεδο, αλλά κι από ότι έχω συζητήσει με πολλούς γνωστούς που βρέθηκαν στη δική μου κατάσταση το αντιμετώπιζαν, το

σκέφτηκαν, κάποιοι το έχουν κάνει. Κάποιοι το έχουν κάνει, έχουν αυτοκτονήσει, γιατί δεν άντεξαν την κατάσταση. Έχουν διαλυθεί οικογένειες γιατί επίσης δεν άντεξαν την κατάσταση. Γιατί όταν η περιρρέουσα ατμόσφαιρα είτε σε οικογενειακό περιβάλλον είτε ευρύτερα σε κοινωνικό περιβάλλον δεν σε διευκολύνει, είτε γιατί δεν ξέρει τον τρόπο, είτε γιατί δεν έχει τη δυνατότητα, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα βεβαίως ο πόνος σου να γίνεται αβάσταχτος. Να μην έχεις επιλογές.

Συνεντευκτής: Εσάς ποιος σας βοηθήσει ας πούμε;

ΣΚ5: Εγώ για παράδειγμα ας πούμε επειδή είμαι από την επαρχία πριν έρθω στην Αθήνα...

[...]

ΣΚ5: Λοιπόν ζούσα 5 χρόνια στο πατρικό μου. Στα πέντε χρόνια βγήκα έξω από το σπίτι δύο φορές, γιατί είναι δίπατο, δεν είχε ασανσέρ. Δεν είχαμε τη δυνατότητα και τον τρόπο και οι φίλοι να [...] να βγω έξω από το σπίτι που εκεί όντως είχα περάσει στο στάδιο και να αυτοκτονήσω.

Συνεντευκτής: Και πώς αποσοβήθηκε αυτός ο κίνδυνος;

ΣΚ5: Είχα πληροφορηθεί ότι γίνονται διορισμοί στο δημόσιο ένα ποσοστό άτομα με αναπηρία και λέω θα το κοιτάξω και αυτό και μπήκα στη διαδικασία αυτή και έτσι ήρθα στην Αθήνα. Οπότε μετά μπαίνοντας σε αυτή τη δράση, άλλαξε η σκέψη μου, άλλαξε το συναίσθημά μου και άλλαξε βέβαια και η συμπεριφορά μου σε όλο αυτό.

Συνεντευκτής: Πήγατε ποτέ σε ψυχολόγο, σε κάποιον ψυχίατρο να σας παρακολουθήσει για να σας βοηθήσει ας πούμε στο κομμάτι της κατάθλιψης όταν ξεκίναγε για να έχετε μία βοήθεια ας πούμε έτσι ψυχολογικής υποστήριξης που είναι απαραίτητη ή ας πούμε καταπιαστήκατε με τον κοινωνικό περίγυρο ή από τη δουλειά;

ΣΚ5: Όπως είπα πριν ότι με το που ξεκίνησα που μπήκα στη δράση για να εργαστώ άλλαξε ο τρόπος της σκέψης μου ότι θέλω να το κάνω και αυτό. Το οποίο αυτό μου έδωσε μεγαλύτερο συναίσθημα και πιο όμορφο συναίσθημα -θετικό συναίσθημα που λέμε- οπότε σαν αποτέλεσμα είχε να αλλάξει η συμπεριφορά μου. Γιατί στον άνθρωπο έτσι συμβαίνει. Η σκέψη δημιουργεί συναίσθημα και το συναίσθημα δημιουργείται τη συμπεριφορά που έχουμε στη ζωή μας. Βέβαια μετά από κάποια χρόνια, επειδή παραμένουν όπως έλεγα πριν οι κοινωνικές δυσκολίες στον τόπο μας, αισθάνθηκα την ανάγκη όχι να πάω σε ψυχολόγο, ψυχίατρο απλά να δω κάποιους ανθρώπους, να με βοηθήσουν στην προσωπική μου εξέλιξη, στην αυτογνωσία και να μου δώσουν να νιώσω και να καταλάβω ότι μέσα μου έχω απεριόριστη δύναμη να ανταπεξέλθω στα κοινωνικά δρώμενα. Και αυτό είχε ως αποτέλεσμα έτσι με ένα μαγικό τρόπο να ξεπεράσω την όποια αναπηρία μου με το οποίο αυτό άρχισα να ασχολούμαι από το 2000 και συνεχίζω να ασχολούμαι ακόμα τώρα.

Συνεντευκτής: Σήμερα πώς θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας από άποψης να χρησιμοποιήσουμε λίγο το ψυχολογικό κομμάτι. Αισθάνεστε ευτυχισμένος, αισθάνεστε δυστυχισμένος, αισθάνεστε απογοητευμένος, αισθάνεστε μία κατάσταση 50-50 ας πούμε; Πώς δηλαδή αισθάνεται ο ΣΚ5 τον εαυτό του στο σήμερα;

ΣΚ5: Θα το πω με μία λέξη, νικητής. Και υπογράμμιση από κάτω με απεριόριστες στιγμές ευτυχίας.

Συνεντευκτής: Θα θέλατε να μοιραστείτε κάποιες από αυτές;

ΣΚ5: Και επίσης με μία πιο έντονη υπογράμμιση και με απέραντη ευγνωμοσύνη για αυτό που έφερα στη ζωή μου και το τονίζω ότι το έφερα στη ζωή μου γιατί δικιά μου επιλογή είναι να φέρω το ατύχημα στη ζωή μου και την κατάσταση της αναπηρίας

μου. Όσον αφορά τώρα για τις ευτυχισμένες στιγμές, καταρχήν ότι η αναπηρία μου με έκανε να ασχοληθώ με τον πρωταθλητισμό, να γίνω παραολυμπιονίκης, να γίνω παγκόσμιος πρωταθλητής, να βρεθώ σε πάρα πολλές χώρες του κόσμου με τις αποστολές της χώρας μας. Τα προνόμια που έχουμε όλοι με τις διακρίσεις μας και τελικά τις επιβραβεύσεις από Προέδρους Δημοκρατίας και το Κοινοβούλιο και όλα αυτά που όλοι ξέρουμε. Και με ανάγκασε -και τονίζω τη λέξη με ανάγκασε- η κατάσταση αυτή της ζωής μου να βρω το σκοπό της ζωής μου, ο οποίος σκοπός της ζωής μου είναι αυτό το οποίο συμβαίνει να κάνω τώρα να πηγαίνω στα σχολεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια και να μεταλαμπαδεύω στους νέους και πολλές φορές και στους εκπαιδευτικούς τη δύναμη της θέλησης, τη δύναμη της απόφασης-δέσμευσης και την τεράστια και απεριόριστη δύναμη που έχει ο άνθρωπος στο να μπορώ το οποίο, τι σημαίνει το να μπορώ; Ότι η ζωή επειδή έχει τα πάντα, οτιδήποτε και να φέρουμε στη ζωή μας, από μία αναπηρία, από ένα θάνατο, από μία καταστροφή και τα λοιπά είμαι σε θέση να το δεχτώ, να το στηρίξω αυτό το γεγονός και να το ξεπεράσω. Γιατί όπως έλεγε ένας σοφός γέρος δεν υπάρχει ωκεανός χωρίς φουρτούνα. Όταν θελήσουμε να κάνουμε τον ωκεανό χωρίς φουρτούνα αυτό είναι μία τεράστια ψευδαίσθηση που εκεί σίγουρα θα πνιγούμε.

[...]

ΣΚ5: Σημασία έχει να γίνουμε εμείς καλοί καπετάνιοι για να κυκλοφορούμε και να ταξιδεύουμε στον ωκεανό. Γιατί ο ωκεανός έχει τα πάντα, έχει και φουρτούνα, έχει και μπουνάτσα, έχει τρικυμίες, έχει θεομηνίες, έχει τα πάντα. Τυφώνες, έχει τα πάντα. Σημασία έχει να γίνουμε εμείς καλοί καπετάνιοι για να ταξιδεύουμε το καράβι μας μέχρι εκεί που μας πάει.

[...]

Συνεντευκτής: [...] Και μπαίνουμε τώρα λίγο στο κομμάτι του αθλητισμού. Ο αθλητισμός πόσο σας έχει βοηθήσει στο να ξεπεράσετε το κομμάτι της αναπηρίας;

ΣΚ5: Ο αθλητισμός όπως οφείλουμε όλοι να γνωρίζουμε δεν είναι μία κατάσταση. Είναι νοοτροπία, είναι στάση ζωής. Εγώ θεωρώ πως...

[...]

ΣΚ5: Λοιπόν ο αθλητισμός όπως έλεγα πριν δεν είναι κατάσταση. Είναι στάση ζωής, είναι νοοτροπία. Εγώ θεωρώ πως αθλητές είναι όλοι οι άνθρωποι, όχι μόνο αυτοί που κάνουν πρωταθλητισμό. Έτσι ξεκίνησα τον αθλητισμό γιατί μου άρεσε πάρα πολύ η γυμναστική από την παιδική μου ηλικία. Με τον πρωταθλητισμό ασχολήθηκα το 1993 από το σύλλογό μου που είναι αν όχι ο πρώτος από τους ιδρυτικούς συλλόγους στο χώρο του ειδικού αθλητισμού στη χώρα μας. Βεβαίως και με βοήθησε γιατί ο πρωταθλητισμός στηρίζεται πάρα πολύ στις ανθρώπινες τάξεις όπως για παράδειγμα είναι η πειθαρχία, είναι η δέσμευση, είναι η συνέπεια, είναι η αφοσίωση, είναι ο εστιασμός, είναι η επιτυχία. Κι αυτό όσο περισσότερο το καλλιεργείς, γιατί ο πρωταθλητισμός στον αθλητισμό συμβαίνει μόνο αυτό. Να καλλιεργούμε αξίες. Είναι εξειδικευμένη κατάσταση ο πρωταθλητισμός για τις ανθρώπινες αξίες. Αυτό εκτενέστερα βοηθάει και την προσωπική ζωή του ανθρώπου μέσα στη ζωή του. Γιατί για μένα οι ανθρώπινες αξίες είναι ο πολιτικός αστέρας της ζωής. Και εκεί βλέπεις ότι μπορείς να καταφέρεις ακόμα και το ακατόρθωτο. Ούτε καν μπορείς να φανταστείς. Όπως είναι τα αποτελέσματα στα αγωνίσματα τα οποία κάνεις ας πούμε.

Συνεντευκτής: Εσείς είστε παραολυμπιονίκης;

ΣΚ5: Ναι.

[...]

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός λοιπόν σας έχει βοηθήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση;
ΣΚ5: Βεβαίωτα να πάρα πολύ. Γιατί όπως είπα πριν ότι στον αθλητισμό και στο κομμάτι του πρωταθλητισμού, εκεί χρησιμοποιείς τις αξίες σου, γιατί χωρίς αξίες δεν προχωράς, με αποτέλεσμα αυτό να έχει εφαρμογή και στην προσωπική σου ζωή. Γιατί είσαι ο ίδιος, βγάζεις τον πραγματικό σου εαυτό στο κομμάτι του πρωταθλητισμού που αυτό βέβαια σε βοηθάει ο αθλητισμός για να φτάσεις εκεί, έτσι; Και στη ζωή σου όταν είσαι ο εαυτός σου βλέπεις ότι δημιουργείς, έχεις επιτυχίες, σκέφτεσαι τελείως διαφορετικά, αισθάνεσαι διαφορετικά με αποτέλεσμα να έχεις και διαφορετική συμπεριφορά δηλαδή αυτό που θέλεις να είσαι.

Συνεντευκτής: Θέλω τώρα... Δηλαδή ο αθλητισμός σας έχει βοηθήσει και στο να αισθανθείτε καλύτερα και πιο αισιόδοξος;

ΣΚ5: Ναι αυτό που είπαμε με τις αξίες. Δεν υπάρχει άνθρωπος δηλαδή που να κάνει εφαρμογή των αξιών του... η αξία τι είναι; Η αξία είναι αυτό που σηματοδοτεί το είναι μου. Το τι αξίζω δηλαδή. Η επιτυχία είναι αξία. Η ευγνωμοσύνη, η χαρά, το κέφι, ο ενθουσιασμός, η δράση, η αφοσίωση, ο εστιασμός, όλα αυτά είναι που φτιάχνουν το είναι μου. Αυτό όταν το κάνεις και στην κοινωνική σου ζωή, το κάνεις δηλαδή στην προσωπική σου ζωή που είναι ο πρωταθλητισμός γιατί στον πρωταθλητισμό είσαι μόνος σου. Γιατί μιλάμε για ατομικό άθλημα. Και αφού το θέλεις και στην κοινωνική σου ζωή, έχεις εξαιρετικά αποτελέσματα. Ακόμα και όταν δεν έρθουν αυτά τα οποία θέλεις εκεί, δεν σε γονατίζουν. Λες πάμε ξανά, μαθαίνω από αυτό που δεν έχω καταφέρει. Οπότε έτσι και φτιάχνω τον εαυτό μου και αυτό έχει συνέπεια να φτιάχνονται και όλοι όσοι είναι γύρω μου. Όσοι θέλουν, όσοι δεν θέλουν απλά φεύγουν.

Συνεντευκτής: Θέλω λίγο να πάμε στο κομμάτι του κοινωνικού περίγυρου τώρα. Τελειώσαμε ουσιαστικά με το κομμάτι αυτό και ήθελα τώρα να μπούμε λίγο στο κομμάτι των σχέσεων και γενικότερα πώς αντιμετωπίσατε... Εσείς ας πούμε, οι φίλοι σας είναι κυρίως άτομα με αναπηρίες, είναι άτομα αρτιμελή ή είναι μία κατάσταση και άτομα με αναπηρίες και άτομα που είναι αρτιμελή;

ΣΚ5: Έχω φίλους που είναι με αναπηρία έχω και φίλους που τους είχα από την παιδική μου ηλικία που δεν έχουν αναπηρία. Το να σε αποδεχτεί κάποιος δικός σου άνθρωπος όταν είναι αυτό που λέμε πραγματικός φίλος δεν τον ενδιαφέρει, η αναπηρία σε αποδέχεται. Όταν απλά νιώθει πολύ καλά μαζί σου και είναι γνωστός σου και [...] με αυτό τον φίλο και δεν είναι αυτό που λέμε η ταύτιση με τον χαρακτήρα σου και με τη συμπεριφορά σου, να εκεί δυσκολεύεται να σε αποδεχτεί. Δεν φεύγει αλλά δεν είναι η συμπεριφορά του όπως ήταν πριν. Είναι μαζί σου γιατί απλά νιώθει πάρα πολύ καλά. Δεν είναι μαζί σου γιατί ταυτίζεται με σένα, είναι ο φίλος. Γιατί ο φίλος αυτό είναι, δύο σώματα μία ψυχή. Αυτό είναι φιλία. Δεν με ενδιαφέρει πώς είσαι, αυτό το οποίο με ενδιαφέρει είναι ο τρόπος που σκέφτεσαι και ο τρόπος της συμπεριφοράς σου. Όταν με αυτό ταυτίζομαι ούτε καν τη βλέπω την αναπηρία. Έχω τέτοιους φίλους. Λίγους, αλλά έχω.

Συνεντευκτής: Σας βοήθησαν;

ΣΚ5: Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Μα όταν βλέπεις ας πούμε έναν άνθρωπο δικό σου ο οποίος σου λέει φίλε ξέρεις κάτι για μένα είσαι τέλειος ο ΣΚ6. Θα κάνουμε ό,τι κάναμε πριν, θα βρίσκουμε τρόπο. Αυτό σου δίνει αέρα, αυτό σου δίνει ανάσα, σου

δίνει ανάσα ζωής αυτό. Γιατί αισθάνεσαι ότι έχεις έναν άνθρωπο μαζί σου οποίος είσαι εσύ και περπατάει. Για αυτό σου δίνει ανάσα ζωής.

Συνεντευκτής: Το κομμάτι οικογένεια; Έχετε αδέρφια;

ΣΚ5: Έχω. Η οικογένειά μου μετά, όταν άλλαξα εγώ, άλλαξε και εκείνη.

Συνεντευκτής: Και έτσι ουσιαστικά σας βοήθησε και αυτή;

ΣΚ5: Ακριβώς ακριβώς. Εγώ εκείνους και εκείνοι εμένα.

[...]

Συνεντευκτής: Η δική σας η κατηγορία ποια ήταν;

ΣΚ5: F54. Οι κατηγορίες στα δικά μας αγωνίσματα βγαίνουν βάσει του βαθμού της αναπηρίας. Εγώ για παράδειγμα όταν ξεκίνησα τον πρωταθλητισμό η κατηγορία μου και στα παγκόσμια πρωταθλήματα και στους Παραολυμπιακούς Αγώνες από το 1993 που ξεκίνησε ο αριθμός των αθλητών ήταν 19 αθλητές από όλες τις χώρες. Τώρα που μιλάμε είναι πέντε και αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν μειωθεί τα ατυχήματα. Ακριβώς δυστυχώς το αντίθετο. Και τα ατυχήματα έχουν αυξηθεί και οι πόλεμοι που βγάζουν αναπηρίες επίσης έχουν αυξηθεί. Αλλά όμως επειδή είπαμε οι διεθνείς αρχές για οικονομικούς λόγους θέλουν να σταματήσουν τους αγώνες για αυτό και δεν υπάρχει αριθμός αθλητών.

Συνεντευκτής: Τώρα ολοκληρώσαμε το κομμάτι της συνέντευξης και θέλω τώρα να μου κάνετε μία γενική τοποθέτηση, με βάση όλων αυτών που είπαμε την άποψή σας. Είστε ελεύθερος να πείτε ότι θέλετε. Μία κατακλείδα, ότι θέλετε εσείς. Είστε ελεύθερος να μου πείτε ό,τι θέλετε χωρίς παρέμβαση δική μου. Χωρίς τίποτα. Θέλετε να κάνετε ένα σχολιασμό όλων αυτών που είπαμε; Θέλετε να στείλετε ένα συγκεκριμένο μήνυμα κτλ; Είστε ελεύθερος να το κάνετε.

ΣΚ5: Καταρχήν να ευχαριστήσω για τη συνέντευξη. Εκτιμώ πως είπαμε ωραία πράγματα. Εν κατακλείδι αυτό που θέλω να πω είναι ότι -και θα το πω γιατί συμβαίνει να το πιστεύω ακράδαντα- είναι πια πεποίθησή μου, είναι ο σκοπός της ζωής μου ότι αυτό που έχει σημασία στη ζωή είναι το ποιος είμαι, το ποιος είναι ο άνθρωπος και όχι το τι έχει ο άνθρωπος. Και όταν εννοώ το τι έχει είναι αυτό το οποίο φαίνεται είτε αυτό είναι ανάστημα, είτε αυτό είναι τραπεζικός λογαριασμός, είτε είναι κατάκτηση κάποιων προνομίων και λοιπά. Όχι ότι αυτά δεν είναι καλά, καλά είναι, αλλά δεν είναι όμως η αλήθεια της ζωής αυτό. Αυτό που κάνει τη ζωή ευχάριστη, πετυχημένη, δραστήρια και αυτό το οποίο έχει σημασία για τον λόγο που έχουμε έρθει στη ζωή είναι όπως έλεγε ο μεγάλος Έλληνας συγγραφέας ο Καζαντζάκης, ότι αυτό που έχει σημασία στον άνθρωπο είναι τι θα γράφει η ταφόπλακά του. Και δεν εννοούσε το ονοματεπώνυμο, εννοούσε το τι ίχνος θα αφήσει στο διάβα της ζωής του. Και αυτό το αφήνεις μόνο με το ποιος είσαι, με το είναι μου. Και εκτιμώ ότι αυτό που έχει σημασία στη ζωή ότι από την παιδική ηλικία να μπούμε στη διαδικασία να φτιάχνουμε το τι είμαι, το τι αξίζω και το πόσο αξίζω. Και αυτό έχει να κάνει με τις προσωπικές αξίες του καθενός. Γιατί αυτό βέβαια αφενός μεν θα έχει τη χαρά και την απόλαυση της ζωής ως αποτέλεσμα, αλλά κυρίως αν στη ζωή έρθει το "εμπόδιο" -γιατί εμπόδιο δεν είναι τίποτα- να μπορώ να ανταπεξέλθω, να το ξεπεράσω και το εμπόδιο αυτό να το χρησιμοποιήσω ως σκαλοπάτι για να ανέβω πιο ψηλά. Όχι να είναι τοίχος [...] να γίνω χειρότερος από ό,τι είμαι. Απλά να το χρησιμοποιήσω και να ανέβω σκαλοπάτι να πάω εκεί ψηλά. Γιατί εμπόδια πάντα θα υπάρχουν. Δεν υπάρχει ζωή χωρίς εμπόδιο. Γιατί αυτό σε κάνει καλύτερο. Γιατί το σίδηρο η φωτιά το κάνει ατσάλι. Δηλαδή εκεί

που ζορίζεται, εκεί που κατακαίγεται το κάνει ατσάλι και δεν σπάει ποτέ. Κάπως έτσι είναι και η ζωή του ανθρώπου.

Συνεντευκτής: ΣΚ5 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη. Για μένα είναι μία τεράστια κληρονομιά αυτή η συνέντευξη και σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη βοήθεια που μου δίνεις αυτή τη στιγμή. Αιώνίως ευγνώμων, αυτό θα πω.

ΣΚ5: Σε ευχαριστώ πολύ, χαρά και τιμή για εμένα που τα είπαμε.

Συνεντευκτής: Η τιμή όλη δική μου.

ΣΚ5: Είσαι εξαιρετικός, να είσαι πάντα καλά.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ, να είστε καλά.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 6. ΣΚ6 σε ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ για τη συνέντευξη που θα μου δώσεις και που θα γίνεις κοινωνός αυτής της προσπάθειας της διπλωματικής μου εργασίας. Θέλω λίγο να γνωρίσω τον ΣΚ6. Θέλω να μου πεις δύο λόγια για σένα. Την πορεία σου όλη μέχρι σήμερα.

ΣΚ6: Λοιπόν εγώ ήμουν ένας άνθρωπος απλός γενικά, ολιγαρκής. Δεν ήμουν πολύ κακομαθημένος αλλά είχα και πολλά πράγματα στη ζωή μου. Δηλαδή δεν μου έλειψαν τα αγαθά, αλλά μετρημένα. Οπότε ξέρω τι μου γίνεται γενικότερα. Ξέρω ότι και πρέπει να δουλέψω, ξέρω ότι πρέπει να δουλέψω για να πάρω το ψωμί μου. Δεν πρέπει να κάθομαι. Τεμπελιάζω όταν βρω χρόνο, αλλά δεν τεμπελιάζω εις βάρος των άλλων. Ας πούμε, έχω μάθει σωστά και πιστεύω ότι οι γονείς μου ευθύνονται για αυτό. Τώρα όταν έγινε το ατύχημα εγώ δούλευα. Δεν είχα περάσει σε κάποια σχολή, δεν ήμουν καλός μαθητής, αλλά είχα καταλάβει μετά ότι πρέπει να δουλέψω λοιπόν, ότι πρέπει να κάνω κάτι. Ασχολιόμουν με τον αθλητισμό, όχι τον πρωταθλητισμό. Έκανα, όχι στίβο, έκανα τα βάρη μου, το κολύμπι μου όλα αυτά και μου άρεσε. Κατάλαβα λοιπόν ότι στη ζωή μου ήθελα να κάνω κάτι σε σχέση με αυτό. Προπονητής, αθλητής, διατροφολόγος, φυσικοθεραπευτής, κάτι με τον άνθρωπο. Μου άρεσε και η βιολογία. Θέλω να σου πω μου άρεσαν αυτά τα πράγματα ότι έχουν να κάνουν με τον άνθρωπο. Σκράπας όμως, οπότε λέω «πώς θα το κάνω αυτό; Θα μαζέψω χρήματα, θα γνωρίσω κόσμο από δω από κει, θα τη βρω την άκρη μου». Πάντα είχα στόχους, αλλά και πήγαινα τα έβαζα κάτω και έλεγα «τι μπορώ να κάνω;» Αυτό. Δηλαδή το έχω αυτό έμφυτο, η αλήθεια είναι, που είναι κάτι πολύ σημαντικό να το έχεις αυτό. Λοιπόν γίνεται το ατύχημα...

Συνεντευκτής: Τι ατύχημα;

ΣΚ6: Ατύχημα με τρένο. Χτύπησα με τρένο και υπέστη διπλό ακρωτηριασμό κάτω από το γόνατο. Στην ουσία δηλαδή είναι επίκτητος ο ακρωτηριασμός μου και η αναπηρία μου, δεν γεννήθηκα έτσι.

[...]

Συνεντευκτής: [...] Μία ερώτηση τώρα στο κομμάτι ξυπνάς και είσαι ακρωτηριασμένος. Πώς αισθάνεται εκεί ο ΣΚ6;

ΣΚ6: Εκείνη τη στιγμή δεν σκέφτηκα καν ότι είμαι ακρωτηριασμένος. Πραγματικά είναι αυτά που σου λέω. Σκέφτηκα ότι είμαι τυχερός που έχω τους γονείς μου δίπλα, τους φίλους μου, που είχα μία θανατηφόρα εμπειρία αλλά βγήκα ζωντανός από αυτή. Οπότε το εκτίμησα και δεν σκέφτηκα τίποτα άλλο εκείνη τη στιγμή. Δεν έχω πει ποτέ καν πώς είναι έτσι, ας πούμε. Σκέφτομαι κοίτα κολόβωμα που έχω ωραίο. Γιατί έχω δει κολοβώματα που δεν είναι ωραία, που έχουνε μολύνσεις ή που φαίνεται το κόκκαλο ή που δεν είναι δηλαδή λειτουργικά. Κατάλαβες; Ή πονάνε. Οπότε νιώθω τυχερός ότι έγινε καλή εγχείρηση, έγιναν όλα σωστά. Είμαι υγιέστατος από όλους τους τομείς.

Συνεντευκτής: Αυτό το είπες και όταν αντίκρισες ας πούμε τον ακρωτηριασμό; Ακόμα και εκεί;

ΣΚ6: Ακόμα και όταν το αντίκρισα, το αντίκρισα με ενδιαφέρον προς κάτι άγνωστο, προς κάτι καινούργιο. Δηλαδή αυτό είναι να το έχεις και σαν άνθρωπος, πιστεύω. Αν είσαι λίγο λιπόψυχος ή αν είσαι λίγο [...] με αυτά έχεις λίγο θέμα, μπορεί να το δεις διαφορετικά. Από την αρχή ήμουν εγώ έτσι οπότε πιστεύω ήταν και λίγο μέσα μου. Σίγουρα θα υπάρχει και μία βάση δυνατού ανθρώπου, σταθερού.

Συνεντευκτής: Σε ποια ηλικία το έπαθες;

ΣΚ6: Το έπαθα 21. Τώρα είμαι 26. Πέντε χρόνια πριν.

Συνεντευκτής: Τελείωσες σχολείο Λύκειο κανονικά;

ΣΚ6: Λύκειο κανονικά και μετά κατευθείαν δουλειά σερβιτόρος. Μία δουλειά που με βοήθησε κιόλας να εξελίξω τα καλά που έχω. Να είμαι ακόμα πιο ευγενικός, ακόμα πιο υπομονετικός, ακόμα πιο χαμογελαστός. Ότι και να γίνει δύσκολο μέσα σε αυτή τη δουλειά, ξέρεις επειδή υπάρχουν ευτράπελα πολλά, οπότε πρέπει εσύ να κρατήσεις την ψυχραιμία σου, το χαμόγελό σου, να είσαι ευγενικός. Άρα μου έμαθε να συμπεριφέρομαι και να έχω τρόπους ακόμα περισσότερο στη ζωή μου.

Συνεντευκτής: Τελείωσες το λύκειο. Δεν πήγες είπες σε πανεπιστήμιο, σε ΙΕΚ και τέτοια;

ΣΚ6: Όχι όχι. Ήθελα ΤΕΦΑΑ. Ήθελα να πάω στα ΤΕΦΑΑ ή να κάνω διατροφολογία και τα λοιπά αλλά δεν ήμουν διαβαστερός. Βασικά όχι, δεν ήμουν διαβαστερός. Τα έπαιρνε το μυαλό μου. Ήθελα κάτι που να μου αρέσει υπερβολικά. Το να με πιέσεις να κάνω κάτι για να πετύχω κάτι άλλο δεν μου άρεσε. Κάνω, ό,τι λέει η καρδιά μου. Δηλαδή, αν για κάποιο λόγο η καρδιά μου μου έλεγε να μην το κάνω αυτό μαζί σου σήμερα, δεν θα το έκανα. Ένιωσα, μου το είπε ο [αναφέρει το όνομα του προπονητή του], μίλησα στο τηλέφωνο, είναι κάτι πάνω σε αυτό. Δηλαδή όλα εμένα μου λέγανε να το κάνω. Και δεν είναι και κάτι δύσκολο για μένα. Αν νιώσω όμως η καρδούλα μου ή το ένστικτό μου, μου πει «ΣΚ6 μην το κάνεις» ή «θα είναι κουραστικό για εμένα πολύ», δεν θα κάνω κάτι. Θα προσπαθήσω όμως όσο μπορώ να βοηθήσω και τον άλλον και να προσπαθώ να το κάνω και για μένα. Να μην θυσιαστώ δηλαδή ταυτόχρονα.

Συνεντευκτής: Στα ΤΕΦΑΑ είπες ότι θα το σκεφτόσουν να πήγαινες.

ΣΚ6: Θα ήθελα να πάω.

Συνεντευκτής: Τώρα θα ήθελες να πας;

ΣΚ6: Θα ήθελα. Νομίζω, δεν ξέρω [...] Θέλω να το ψάξω κιόλας αυτό, νομίζω ότι δεν γίνεται λόγω της αναπηρίας. Αν ήμουν ήδη μέσα, θα μπορούσα να συνεχίσω. Τώρα όμως δεν μπορώ να μπω λίγο του ακρωτηριασμού, επειδή υπάρχει ακρωτηριασμός. Νομίζω δε γίνεται. Δεν ξέρω αν έχει αλλάξει ο νόμος.

[...]

ΣΚ6: Αν θα μπορούσα όμως να το κάνω τώρα.... Αν θα μπορούσα όμως να το κάνω τώρα θα το έκανα. Όχι τώρα όμως άμεσα γιατί πάω πολύ καλά με τον πρωταθλητισμό και είμαι σε υψηλό επίπεδο. Οπότε δεν υπάρχει χρόνος, πραγματικά τα δίνω όλα εδώ.

Συνεντευκτής: Στον πρωταθλητισμό λοιπόν με τι αθλήματα ασχολείσαι;

ΣΚ6: Ασχολούμαι με το στίβο κυρίως και περισσότερο αυτή την περίοδο με μήκος, 100. Μήκος, 100 βασικά γιατί και 200 και 400 που θέλω να κάνω, θέλει να πάρεις πολύ βάση στα 100 μέτρα. Οπότε πάμε με τα 100, τεχνική, πάμε με δύναμη τα βάρη μας, τεχνική κυρίως και μήκος, γιατί είναι ένα άθλημα το οποίο ψυχοσωματικά και σωματικά το έχω καταλάβει πολύ και το έχω δηλαδή. Έκανα παγκόσμιο ρεκόρ τον Ιούλιο στο Λονδίνο έκανα 6,21. Είναι παγκόσμιο ρεκόρ για τους ειδικούς ακρωτηριασμούς. Οπότε πάω καλά σε αυτό, οπότε το δουλεύω.

[...]

ΣΚ6: Στο στίβο είναι όλα οπότε έκανα στο ακόντιο στην αρχή και τώρα στο μήκος.

Συνεντευκτής: Άρα είσαι παγκόσμιος πρωταθλητής έτσι;

ΣΚ6: Είμαι. Αυτή τη στιγμή είμαι παγκόσμιος πρωταθλητής.

Συνεντευκτής: Ο επόμενος στόχος είναι η Παραολυμπιάδα;

ΣΚ6: Είναι μέταλλο και στο παγκόσμιο, μέταλλο και στο Πανευρωπαϊκό, μέταλλο και στην Παραολυμπιάδα και όσοι πιο ψηλά. Μη σου πω να γράψω και ιστορία. Δηλαδή να κάνουμε πράγματα που δεν έχουν ξαναγίνει ή να βάλουμε αθλήματα που δεν έχουν ξαναμπει. Δηλαδή θέλω να βάλουν το δέκαθλο στην Παραολυμπιάδα. Αυτό εντάξει θα γίνει στην πορεία, βλέποντας και κάνοντας. Ξεκινάμε από τα πιο μικρά. Θέτεις το μακροπρόθεσμο, αλλά βάζεις και το βραχυπρόθεσμο. Θέλει στόχο- στόχο τα μικρά πράγματα για να πετύχεις τα μεγάλα. Δεν πας κατευθείαν στα μεγάλα γιατί σκουντουφλάς και όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

Συνεντευκτής: Έχεις αδέρφια;

ΣΚ6: Όχι μοναχογιός.

Συνεντευκτής: Θεωρείς ότι έπαιξε ρόλο το γεγονός ότι επειδή είσαι μοναχογιός η οικογένειά σου σε στήριξε;

ΣΚ6: Πιστεύω πως όχι. Αλλά εδώ που τα λέμε είναι σίγουρα οι καταστάσεις, όταν έχεις αδέρφια... Είναι άσχημο να πεις ότι μοιράζεται η αγάπη. Η αγάπη είναι η ίδια και μεγαλύτερη μη σου πω. Ίσα-ίσα όταν έχεις αδέρφια, έχεις έναν επιπλέον άνθρωπο εσύ σαν άνθρωπος, έναν επιπλέον άνθρωπο να εμπιστευτείς. Όμως, ως προς τους άλλους δεν μπορώ να ξέρω κατά πόσο άλλαξε αυτό. Έχει να κάνει με τον άνθρωπο. Πιστεύω με τους γονείς που έχω το ίδιο θα ήταν, είτε είχα αδέρφια είτε όχι. Αλλά εντάξει ως μοναχογιός είναι μία έτσι πιο [...] Καταλαβαίνεις. Φαντάσου τώρα η μητέρα και ο πατέρας να χάνανε το μοναχοπαιδί τους. Δεν θα είχανε στήριγμα για ζωή, μπορεί να μη θέλανε καν τη ζωή. Όταν έπαθα αυτό το ατύχημα, η μάνα μου και ο πατέρας μου στην αρχή δεν ήταν καλά, δηλαδή ήταν ψυχολογικά άσχημα. Εγώ ήμουν καλύτερα από αυτούς. Δηλαδή εγώ τους βοήθησα και μετά, αφού κατάλαβαν ότι είμαι καλά, μετά από λίγο καιρό που άρχισα να κάνω και πράγματα και να πετυχαίνω, τότε συνήλθαν και είναι και καλύτερα τώρα και αυτοί από πριν. Άρα ίσως έπαιξε λίγο ρόλο.

Συνεντευκτής: Το κομμάτι με τον ευρύτερο οικογενειακό περίγυρο θείοι, θείες, ξαδέρφια και τα λοιπά.

ΣΚ6: Πολύ στήριξη, πολύ στήριξη. Ίσα-ίσα ο θείος μου ήταν αυτός που έκανε πολλές κινήσεις. Αυτός βοήθησε και για τη συναυλία που είχε γίνει για να μαζευτούν τα χρήματα για τα πόδια μου, που δεν είχα. Εντάξει, άφραγκοι ήμασταν μη νομίζεις. Η θεία μου με φιλοξενούσε, γιατί το σπίτι ήταν πιο μεγάλο και ήταν πιο άνετο. Ψυχολογικά δηλαδή ένιωθα καλύτερα εκεί, με παρέα και βοήθεια. Δηλαδή, οι γονείς μου είχαν πολύ στήριξη από τα αδέρφια τους, η μάνα μου δηλαδή. Τα δύο αδέρφια τους. Είχα τα ξαδέρφια μου, είχα τους φίλους μου. Και οικογένεια και φίλοι ήταν όλοι δίπλα μου. Ακόμα και άγνωστοι άνθρωποι δηλαδή. Δέχτηκα πολύ βοήθεια. Αλλά πιστεύω να ξέρεις ότι βοήθησε πολύ και το τι άνθρωπος ήμουν. Και γιατί θέλω να στο πω αυτό; Ήμουν σερβιτόρος. Έκανα μία δουλειά που με βοηθούσε να κοινωνικοποιηθώ. Ήμουν και εγώ κοινωνικός και τα θετικά μου ας πούμε, και το θείο μου που με έβαλε σε αυτή τη δουλειά, τους έβγαλα ασπροπρόσωπους. Ήμουν πάντα ευγενικός, πάντα καλός, πάντα να βοηθήσω στη δουλειά μου, ήμουν εργατικός, ήμουν καλό παιδί ρε παιδί μου. Πώς να στο εξηγήσω; Δηλαδή με συμπαθούσαν όλοι, οπότε όταν έπαθα αυτό το ατύχημα λες [...] Όταν παθαίνει κάποιος κάτι, δεν λες «α ο καλός το έπαθε, ο κακός δεν θα τον βοηθήσουμε». Αλλά όταν ένα παιδί που έχει συμπαθήσει, σου έχει προσφέρει πράγματα, σου έχει δώσει χωρίς να έχει πάρει, χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα, είναι αλλιώς. Θέλεις να το κάνεις, είναι σαν να σε αναγκάζει ο εαυτός σου να το κάνεις. Θέλεις να βοηθήσεις. Οπότε, πιστεύω και το τι άνθρωπος

είσαι μετράει στο πώς θα σου φερθούν μετά. Το να δίνεις, χωρίς να περιμένεις κάτι, είναι πολύ σημαντικό. Σε αυτή τη ζωή έτσι είναι, ό,τι δίνεις, θα σου έρθει. Δεν ξέρεις πώς. Δεν σημαίνει ότι θα δώσεις 10, θα πάρεις 10 ή θα δώσεις λεφτά, θα πάρεις λεφτά. Μπορεί να δώσεις αγάπη και να πάρεις αγαθά. Μπορεί να δώσεις αγαθά και να πάρεις αγάπη. Όπως και να έχει δίνεις παίρνεις, έτσι πάει.

Συνεντευκτής: Ένωσες ποτέ από τους φίλους σου να σε κοιτάνε κάπως παράξενα μετά το ατύχημα που δεν είχες πόδια;

ΣΚ6: Δεν ένιωσα κάποιο παράξενο [...] Σίγουρα υπήρχαν ερωτήσεις, όπως υπήρχε και για εμένα βασικά. Όπως ήταν και για εμένα κάτι καινούργιο, έτσι ήταν και για τους φίλους μου. Άρα, ό,τι μάθαινα εγώ, μου το ρωτούσαν, τους το έλεγα. Ψαχνόντουσαν, βλέπανε, ρώταγαν και αυτοί περισσότερο, ήταν κάτι καινούριο για όλους μας. Εγώ πιστεύω στο θέμα παραξενιά ας πούμε ή τη λύπηση βγαίνει και από μέσα μας. Άμα λυπόμαστε τον εαυτό μας, πιστεύω ότι ο ρατσισμός έρχεται πρώτα από εμένα και μετά από τον πομπό. Πρώτα από τον δέκτη έρχεται ο ρατσισμός και μετά από τον πομπό. Όταν εσύ νιώθεις παχύς ή νιώθεις ότι είσαι από άλλη χώρα και δεν νιώθεις ότι είσαι εδώ, ότι δεν ανήκεις σε αυτό τον τόπο, όταν το νιώθεις αυτό το περνάς στους άλλους. Και έτσι όταν το περνάς αυτό στους άλλους, κάποιος από αυτούς τους άλλους είναι αυτός που θα προκαλέσει το ρατσισμό λοιπόν. Πιστεύω ότι ξεκινάει πρώτα από μέσα μας. Πρέπει πρώτα να αποδεχτούμε εμείς αυτό που είμαστε, να αποδεχτούμε τι πρέπει να κάνουμε, τι θέλουμε να κάνουμε στη ζωή μας, τι θέλουμε να διορθώσουμε, να τα έχουμε καλά με τον εαυτό μας, όπως και να είναι, γιατί μόνο έτσι θα εξελιχθούμε. Οπότε ναι, πιστεύω έχει να κάνει με εμάς αυτό κυρίως.

Συνεντευκτής: Και πάμε τώρα στα προσθετικά μέλη. Ήταν μία απόφαση δική σου; Ήταν μία απόφαση οικογενειακή; Πώς μπήκε στη ζωή σου το κομμάτι των προσθετικών μελών;

ΣΚ6: Όπως σου είπα στην αρχή ήρθανε στο νοσοκομείο κάποιοι άνθρωποι που μου είπανε για αυτό, από διάφορες εταιρείες. Τελospάντων, από καρδιάς εγώ διάλεξα τους ανθρώπους που είμαι τώρα. Σαν ανθρώπους πρώτα μάλλον παρά σαν τεχνικούς. Δεν ήξερα τη δουλειά τους. Αλλά ήρθαν μαζί με παιδιά τα οποία είναι πελάτες εκεί στην ουσία. Φοράνε τα προσθετικά τους από αυτούς τους ανθρώπους. Και παρατήρησε ότι ήρθε άνθρωπος, όπως εγώ τότε και δεν κατάλαβα ότι φοράει προσθετικά μέλη. Και καλή ώρα και εγώ αυτή τη στιγμή πηγαίνω σε ανθρώπους, που έχουν χτυπήσει, που έχουν υποστεί ακρωτηριασμό, για να τους δείξω ότι μπορούν να περπατήσουν, μπορούν να είναι όπως πριν και ακόμα καλύτερα. Αρκεί να το θέλουν και να έχουν στόχους και να μην το βάλουν κάτω. Οπότε πηγαίνω και εγώ κυρίως για να βοηθήσω αυτούς τους ανθρώπους, αλλά και για να παράξω έργο με αυτούς που με βοηθάνε να περπατήσω, τους τεχνικούς.

Συνεντευκτής: Σήμερα δουλεύεις;

ΣΚ6: Αυτή τη στιγμή δεν δουλεύω. Κάνω επαγγελματικά τον αθλητισμό διότι αποτελεί σημαντικό κομμάτι μέσα στη μέρα μου. Όταν λέμε σημαντικό, μιλάμε για τρεις-τέσσερις ώρες μέσα στην ημέρα και βάλε και τα πήγαινε-έλα, βάλε και τη διατροφή, βάλε τη ξεκούραση. Γιατί ο αθλητής θέλει ξεκούραση, θέλει προπόνηση, θέλει διατροφή, θέλει πολλά. Θέλει ψυχική γαλήνη, να είναι ψυχικά καλά. Είναι το πιο σημαντικό. Οπότε το να επιβαρύνεσαι με άλλα πράγματα είναι δύσκολο. Δηλαδή, θα ήταν δύσκολο εγώ να κάνω μία δουλειά αυτή τη στιγμή και πρακτικά και ψυχικά ταυτόχρονα.

Συνεντευκτής: Εισόδημα από πού έχεις;

ΣΚ6: Έχω εισόδημα από [...] Έχει βγει ένα επίδομα αναπηρίας που είναι [...]. Δεν είναι το προνοιακό. Το προνοιακό μου το κόψανε βασικά. Ήτανε άσχημο αυτό πιστεύω γιατί είναι [...]. Εμένα να μου πάρουν τα δύο πόδια, δεν μπορώ να κινηθώ. Είναι θέμα κίνησης που έχω μία αναπηρία, οπότε το χρειάζομαι. Μου το κόψανε λοιπόν. Τέλος πάντων, εγώ είμαι ολιγαρκής σου λέω άνθρωπος, όπως σου είπα και πριν. Ζούσα με πολύ λιγότερα πριν. Άρα αφού έχω καταφέρει [...] Δηλαδή, έχω χορηγία τώρα για τα πόδια λόγω του αθλητισμού. Έχουν έρθει οι άνθρωποι, με έχουν πλησιάσει, η εταιρεία που τα βγάζει με έχει πλησιάσει. Οπότε κουτσά-στραβά τα έχω καταφέρει. Οπότε αυτός ο μισθός εμένα με βοηθάει να ζήσω. Δε δουλεύουν οι γονείς μου βέβαια, είμαστε δύσκολα στο σπίτι. Δηλαδή συνεισφέρω και εγώ στο σπίτι, με βοηθάει και η μητέρα μου δηλαδή να είμαι μέσα στο σπίτι, ξέρεις τα φαγητά μου, τα ρούχα κτλ, σιδέρωμα και τέτοια βοηθάει πάρα πολύ. Όμως οικονομικά είμαστε ολιγαρκείς και τα βγάζουμε κουτσά-στραβά. Δύσκολα, αλλά τα βγάζουμε.

Συνεντευκτής: Δηλαδή εισόδημα έχετε μόνο από το επίδομα αυτό που μου είπες, έτσι;

ΣΚ6: Ναι ναι. [...]

Συνεντευκτής: Πάμε τώρα στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ6: Εγώ συγκεκριμένα δεν έχω δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό. Πιστεύω όμως ότι πολλοί στο κομμάτι της αναπηρίας έχουν δεχτεί και πιστεύω ότι πολλοί σαν και εμένα έχουν δεχτεί λόγω της ζωής τους ίσως ή λόγω του τι άνθρωποι είναι. Γιατί η αλήθεια είναι πως με δύο πόδια εγώ μπορώ να περπατήσω όμως ένας άνθρωπος που έχει τύφλωση, ένας άνθρωπος που έχει αμαξίδιο, από την ίδια του τη χώρα έχει δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό, γιατί δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις σωστές, έτσι ώστε να κάνει ακόμα και μία βόλτα αυτός ο άνθρωπος. Η αλήθεια είναι όμως ότι εγώ δεν έχω νιώσει κάτι τέτοιο. Δεν το άφησα κιόλας. Και να υπήρχε αυτό το πράγμα στον περίγυρο, σου είπα είμαι άνθρωπος θετικός χαμογελαστός, ό,τι δυσκολία και να υπάρχει θα το αντιμετωπίσω με χαμόγελο, γιατί πρώτα από όλα θέλω να είμαι εγώ καλά, για να έχω και τους άλλους γύρω μου. Οπότε όχι, η αλήθεια είναι δεν το έχω δεχτεί.

Συνεντευκτής: Ούτε ακόμα και όταν ένιωσες όπως μου είπες πριν για το επίδομα που σου κόψανε το επίδομα;

ΣΚ6: Ένιωσα ότι ήταν άδικο, αλλά από την άλλη σκέφτομαι πάντα ότι υπάρχουν και χειρότερα, σκέφτομαι ότι έχω ζήσει και χειρότερα. Ότι εκτιμώ και αυτό ακόμα και θα το παλέψω και όντως το παλεύω και πάνε όλα καλά μετά. Αλλά αν είμαι αντικειμενικός, ναι εντάξει έχουν υπάρξει κάποια πράγματα που τα έχω νιώσει, αλλά δεν με έχουν επηρεάσει. Κάποιους ανθρώπους λοιπόν, που δεν έχουν αυτό τον χαρακτήρα, θα είχαν όντως δεχθεί αυτόν τον αποκλεισμό. Αλλά κυρίως πιστεύω τον δέχονται πιο βαριές ίσως αναπηρίες. Πιο βαριές τι εννοώ; Ότι έχουν πιο πολύ ανάγκη κάποια πράγματα, δηλαδή αυτός που είναι στο αμαξίδιο έχει ανάγκη από μεγάλα πεζοδρόμια. Ο τυφλός το ίδιο. Γιατί χρειάζεται εγκαταστάσεις σε όλη τη χώρα, σε όλη την πόλη για να μπορέσει να κινηθεί.

Συνεντευκτής: Ίσως δηλαδή πιστεύεις ότι το γεγονός [...] ότι τα προσθετικά μέλη σε έχουν βοηθήσει στο κομμάτι του να μην δεχτείς τον κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ6: Πιστεύω ότι, αν ήμουν στο καροτσάκι, θα δεχόμουν πιο πολύ κοινωνικό αποκλεισμό.

[...]

ΣΚ6: Που λες λοιπόν είναι πολύ σημαντική ανακάλυψη. Είναι η δεύτερή μου οικογένεια αυτοί οι άνθρωποι που φτιάχνουν αυτά τα πόδια δηλαδή. Κυρίως τη θήκη. Το πόδι είναι τεχνολογία εντάξει, έχει φτάσει στο τοπ. Θα συνεχίσει να φτάνει. Αλλά ο άνθρωπος που φτιάχνει αυτές τις προθέσεις και τις θήκες, πρέπει πρώτα να είναι άνθρωπος, να μην σε αφήνει να φύγεις, αν δεν είσαι ικανοποιημένος. Και να σε βοηθήσει να περπατήσεις. Οπότε, όποτε έχω κάποιο πρόβλημα, πάω εκεί και μου το λύνουν. Πολύ σημαντικό, πολύ σημαντικό γιατί περπατάω χωρίς πόνο, κάνω τον αθλητισμό μου. Όλα πάνε καλά και περπατάω όπως πριν.

Συνεντευκτής: Δέχτηκες ψυχολογική υποστήριξη από κάποιον ψυχολόγο; Από κάποιον ψυχίατρο;

ΣΚ6: Ήρθαν άνθρωποι να με βοηθήσουν και στο νοσοκομείο αλλά δεν χρειάστηκε. Δηλαδή ήμουν πλήρως συνειδητοποιημένος, οπότε όχι. Ήμουν ψυχολόγος μου εγώ ο ίδιος.

Συνεντευκτής: Άρα δηλαδή για να καταλάβω ουσιαστικά για να πάμε και στο επόμενο κομμάτι του κοινωνικού πόνου, άρα δηλαδή δεν αισθάνθηκες κοινωνικό πόνο;

ΣΚ6: Δεν αισθάνθηκα όχι.

Συνεντευκτής: Δεν έχεις αισθανθεί.

ΣΚ6: Αλλά πρόσεξε πολλοί άνθρωποι μου λένε για τα βλέμματα, άνθρωποι που είναι όπως εγώ. Εμένα δεν με πειράζουν τα βλέμματα. Ίσα-ίσα ξέρω ότι αυτό είναι κάτι περίεργο, είναι κάτι παράξενο, είναι κάτι ενδιαφέρον. Εγώ είμαι αυτός πλέον, είμαι ο ΣΚ6 που φοράει προσθετικά μέλη. Δεν το κάνω για να το δείξω. Νιώθω άνετα που φοράω το σορτσάκι. Δεν το κάνω για να δείξω ότι φοράω μηχανισμό. Μου αρέσει ο μηχανισμός. Το να βάλω δέρμα και να φαίνεται σαν κανονικό πόδι εμένα μου κάνει ότι δεν είναι. Προσπαθώ να το κάνω ένα πόδι, που δεν είναι. Μου φαίνεται πιο ψεύτικο από το να έχει ένα κάλυμμα και να φαίνεται μεζ χρώμα, παρά να φαίνεται αυτό. Γιατί αυτό είναι, αυτός είμαι τώρα. Οπότε, εμένα αυτό μου αρέσει περισσότερο. Είναι, ρε παιδί μου, όμορφο, εμένα μου αρέσει σαν μηχανισμός. Είναι σαν να είμαι ρομπότ ας πούμε, σαν να είμαι cyborg. Είναι Cool ρε παιδί μου. Είναι κάτι άλλο, είναι κάτι όμορφο με το δικό του τρόπο,, κάτι διαφορετικό. Και εμένα τα βλέμματα δεν με επηρεάζουν. Κάποια βλέμματα, που ίσως είναι πολύ επίμονα, τα αγνοώ. Γενικά αγνοώ οτιδήποτε αρνητικό στη ζωή μου. Γιατί αυτό μου κάνει καλό. Δεν έχει να κάνει με εμένα. Γενικά σαν άνθρωπος, είτε έχεις αναπηρία είτε δεν έχεις, πρέπει να αγνοείς τα αρνητικά και να ευνοείς τα θετικά. Γιατί τα περισσότερα από αυτά τα βλέμματα είναι περιέργειας και είναι φυσιολογικό. Καλό είναι, όσο μπορούμε να έχουμε τρόπους, αλλά υπάρχουν άνθρωποι που κοιτάνε κάποιους που δεν έχουν αναπηρία και τους κοιτάνε όντως πάλι έτσι. Δεν έχει να κάνει με την αναπηρία, έχει να κάνει και με τον άνθρωπο. Ο άλλος σε κοιτάει περίεργα. Επιπλέον, αν εσύ είσαι λυπημένος με αυτό που έχεις και φαίνεται, ίσως σε λυπηθεί. Αν όμως εσύ είσαι καλά, θα δεις στα μάτια του τις περισσότερες φορές σε ένα δέος, μία ευχαρίστηση. Μπορεί να σου πει μπράβο. Και για να πάμε και στο επόμενο κομμάτι εμένα με έχει βοηθήσει πολύ και στις γυναίκες. Άμα θες με ρωτάς και στο λέω.

Συνεντευκτής: Βέβαια θα σε ρωτήσω. Το κομμάτι ποιο όμως του αθλητισμού; Πάμε λοιπόν για να κλείσω το κομμάτι του κοινωνικού πόνου, σήμερα ο Γιάννης πώς αισθάνεται;

ΣΚ6: Τέλεια, ευτυχισμένος.

Συνεντευκτής: Και πάμε τώρα στον αθλητισμό. Ο αθλητισμός πόσο σε βοήθησε; Εντάξει αφού λες ότι δεν έχεις υποστεί κοινωνικό αποκλεισμό, άρα ουσιαστικά δεν μπορούμε να μιλήσουμε για την κοινωνική ενσωμάτωση. Αλλά αν μπορούσαμε να πιάσουμε λίγο το κομμάτι μιας κοινωνικής ενσωμάτωσης κατά τα δικά σου τα δεδομένα πόσο σε έχει βοηθήσει ο αθλητισμός;

ΣΚ6: Θα σου πω το 50% της ζωής μου είναι ο αθλητισμός. Γιατί λέω το 50%; Γιατί για εμένα το 50% της επιτυχίας σου έχει να κάνει με σένα, το άλλο 50% με τους ανθρώπους γύρω σου. Μη σου πω και παραπάνω με τους ανθρώπους, απλά στο βάζω για να είμαστε ρεαλιστές. Αφού έχουμε τον εαυτό, μας προσέχουμε τον εαυτό μας. Αν ήμασταν μόνοι μας σε αυτό τον κόσμο, τι θα κάναμε; Δεν θα υπήρχε νόημα. Άρα το πιο σημαντικό είναι οι άνθρωποι γύρω μας και πώς μετά είμαστε εμείς. Πώς να στο εξηγήσω; Θέλουμε να έχουμε παρέα. Και φαγητό να μην έχεις, και νερό να μην έχεις, και υγεία να μην έχεις, αν έχεις ανθρώπους δίπλα σου, θα σε βοηθήσουν. Αν δεν έχεις ανθρώπους δίπλα σου, τι να τα κάνεις όλα αυτά; Θα τρελαθείς. Επειδή είσαι μόνος σου. Για μένα πρώτα είναι οι άνθρωποι, οι ανθρώπινες σχέσεις και μετά η υγεία. Πιστεύω ότι, για να είσαι υγιής και ευτυχισμένος, πρέπει να έχεις ανθρώπους δίπλα σου. Οπότε άνθρωποι, και μετά είναι ο εαυτός σου. Και δεν σημαίνει ότι κοιτάς πρώτα τους άλλους και μετά εσένα. Εγώ το εννοώ για το ψυχικό κομμάτι. Πρώτα κοιτάς να είσαι εσύ καλά, όμως για να έχεις καλά και τους άλλους. Γιατί αν έχεις καλά μόνο τους άλλους, δεν θα είσαι εσύ καλά. Είναι αλληλένδετο βασικά. Επειδή μακρηγόρησα τώρα ξέχασα την ερώτηση.

Συνεντευκτής: Με βάση το δικό σου πλαίσιο μίας κοινωνικής ενσωμάτωσης, πόσο σε έχει βοηθήσει ο αθλητισμός;

ΣΚ6: Όπως είπα και πριν ο αθλητισμός για εμένα είναι η ζωή μου. Χωρίς αυτόν δεν θα ήμουν ο ΣΚ6. Είναι η ταυτότητά μου. Μαζί με αυτά τα πόδια λοιπόν είναι και ο αθλητισμός. Αυτός είμαι. Εμένα κυρίως. [...] Αλλά πιστεύω ότι ο αθλητισμός μου προσφέρει υγεία, μου προσφέρει κοινωνικοποίηση, μου προσφέρει αυτοπεποίθηση. Οπότε είναι για όλους υγιές να αθλούνται, ανάπηρους ή μη. Είναι πολύ πολύ σημαντικό, νους υγιής εν σώματι υγιεί. Δεν χρειάζεται να πω κάτι άλλο σε αυτό. Τώρα πάνω στο κομμάτι της αναπηρίας και των ποδιών, εμένα τα πόδια με έχουν βοηθήσει πραγματικά στον κοινωνικό περίγυρο διότι π.χ. να το πιάσουμε με τις γυναίκες. Πες ότι αρέσω εγώ σε μία κοπέλα στον ηλεκτρικό ας πούμε. Με κοιτάει, την κοιτάω, φλερτάρουμε αλλά μέχρι εκεί. Γιατί εντάξει για να μιλήσεις κακά τα ψέματα πρέπει να υπάρχει μία αφορμή. Πολλές φορές λοιπόν, το 70% μη σου πω το 80% το 90% δεν υπάρχει αυτή η αφορμή. Αυτό λοιπόν το κενό, αυτό το 90%, 80% το καλύπτουν τα πόδια, γιατί έρχονται αυτά τα πόδια και γίνονται η αφορμή. Έρχεται αυτή η βαλίτσα που γράφει «Ελλάς» πίσω και γίνεται η αφορμή. Σου λέει αυτός, τι είναι αυτό; Ξαφνικά, ενώ της αρέσεις, αποκτά και ένα επιπλέον ενδιαφέρον το άτομό σου προς τα μάτια της. Μετά βλέπει και τη βαλίτσα, βλέπει ότι είσαι αθλητής, μπορεί και να σε ψάξει, να πει αθλητής χωρίς πόδια. Έχει γίνει αυτό, για αυτό στο λέω. Η αθλητισμός και πρόσθετα μέλη, ΣΚ6 ή μπορεί να γνωριστήκαμε και να με ψάξει με αυτόν τον τρόπο. Οπότε πιστεύω ότι εμένα με έχει βοηθήσει στο κομμάτι των σχέσεων και των κοινωνικών και των συναισθηματικών. Έχω συνάψει πολλές φορές σχέση με γυναίκες, δηλαδή και έχω έρθει σε επαφή με γυναίκες, λόγω αυτού. Γιατί μπαίνει στο υποσυνείδητο και σκέφτεσαι αυτά τα πράγματα.

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός λοιπόν σε έχει βοηθήσει πάρα πολύ στην κοινωνική ενσωμάτωση και ουσιαστικά σε έχει βοηθήσει γενικότερα εσένα για την υγεία σου τη σωματική.

ΣΚ6: Και ο αθλητισμός λοιπόν πέρα από αυτό που είναι με έχει βοηθήσει κυρίως γιατί είναι αυτό που εγώ αγαπάω, κυρίως αυτό που με κάνει ευτυχισμένο. Οπότε όταν πετυχαίνεις σε αυτό αυτό φαίνεται, φαίνεται στο άτομό σου. Στο ποιος είσαι φαίνεται, λάμπεις. Οπότε, όταν πετυχαίνεις σε αυτό που αγαπάς και σε αυτό που έχεις καταπιαστεί, έχεις- δεν έχεις πόδια γίνεσαι αντιληπτός, είτε από ανθρώπους είτε από γυναίκες. Για τον άντρα ξέρεις, είναι πιστεύω σημαντικό να έχεις μία ταυτότητα.

[...]

ΣΚ6: [...] Όντως η μαμά μου μπράβο που μου μαγειρεύει, με ξεσκονίζει, μου πλένει. Η βοήθεια που δέχομαι είναι όντως από τη μητέρα μου μεγάλη, αλλά γενικά είμαι πολύ αυτόνομος. Θα μπορούσα δηλαδή να κάνω πολλά πράγματα μόνος μου, απλά η μάνα μου με βοηθάει ας πούμε όπως όλοι ξέρουμε ότι οι μανάδες βοηθάνε τα παιδιά τους, τα στηρίζουν για να πάνε μπροστά στη ζωή τους. Και εγώ θέλω έναν άνθρωπο να με βοηθήσει γιατί κάνω πρωταθλητισμό δύσκολο και θέλω στήριξη [...].

Συνεντευκτής: Πιο πολλές σχέσεις πότε είχες πριν το ατύχημα ή μετά το ατύχημα;

ΣΚ6: Μετά, μετά σίγουρα.

Συνεντευκτής: Πώς το έχεις ερμηνεύσει αυτό εσύ σαν Γιάννης;

ΣΚ6: Το ερμηνεύω κυρίως λόγω ηλικίας και εμπειρίας γιατί άλλο 21, άλλο 25. Όσο μεγαλώνουν τα χρόνια δεν σημαίνει ότι, επειδή έχω έναν ακρωτηριασμό, δεν αναπτύσσομαι και δεν αποκτάω εμπειρίες. Είναι ένας εξελιγμένος ΣΚ6 αυτή τη στιγμή. Οπότε όλοι οι άντρες πιστεύω μπορούν να το υπογράψουν αυτό, ότι μεγαλώνοντας έχεις περισσότερες εμπειρίες και περισσότερους τρόπους να προσελκύσεις μία γυναίκα. Και οι γυναίκες βέβαια, τους αρέσουν περισσότερο ένας άντρας, όσο μεγαλώνει ο άντρας δηλαδή ηλικιακά σε αυτά τα πλαίσια, έτσι αν πάμε 20, 30 και 30 από 40, δηλαδή πιστεύω ότι η γυναίκα θέλει πιο πολύ δηλαδή έναν άντρα έμπειρο. Όσο πιο μικρός, για να τα λέμε δηλαδή μαζεμένα, όσο πιο μικρός πιστεύω, τόσο πιο δύσκολο. Διότι δεν έχεις εμπειρίες, δεν έχεις αποκτήσει τους τρόπους να ελίσσεσαι πιο εύκολα. Οπότε ναι πρακτικά κιόλας είναι πιο πολλές οι σχέσεις μου. Μικρές ή μεγάλες.

[...]

Συνεντευκτής: Τώρα ολοκληρώσαμε τη συνέντευξη και θέλω να μου πεις εσύ, σε αφήνω ελεύθερο. Έχεις όσο χρόνο θέλεις, εσύ να μου πεις ότι θέλεις σαν μία κατακλείδα, έναν επίλογο της συνέντευξης. Ό,τι μήνυμα θες να περάσεις και με βάση τη συνέντευξη και ό,τι άλλο θέλεις εσύ, σε αφήνω ελεύθερο.

ΣΚ6: Είπαμε πάρα πολλά. Θα σου πω μόνο ότι το πιο σημαντικό από όλα είναι να μην κοιτάμε [...] Βασικά να το πω αλλιώς. Πρέπει οι άνθρωποι στη ζωή να είμαστε πάντα θετικοί, πάντα δηλαδή να κοιτάμε τη θετική πλευρά σε οτιδήποτε. Γιατί το λέω αυτό; Γιατί όσο είμαστε καλοπροαίρετοι και το τονίζω αυτό, όταν δεν κάνουμε κάτι κακό για εμάς και για τους γύρω μας, τότε οτιδήποτε έρχεται στη ζωή μας είναι για καλό. Γιατί μας πάει σε αυτό που εμείς νιώθουμε και πιστεύουμε και θέλουμε. Άρα προσέχουμε πάντα τι πιστεύουμε, προσέχουμε πάντα τι σκεφτόμαστε. Δεν σκεφτόμαστε ποτέ αρνητικά, γιατί, ό,τι σκεφτόμαστε, έρχεται. Εκπέμπουμε και τραβάμε και έλκουμε. Οπότε σκεφτόμαστε πάντα τους στόχους μας, τα όνειρά μας, τον τρόπο με τον οποίο θα τα επιτύχουμε, τι μπορούμε να κάνουμε από αυτούς τους τρόπους, το κάνουμε,

πορευόμαστε. Ότι έρχεται στη ζωή μας, έρχεται για καλό. Το δεχόμαστε και το κάνουμε δύναμή μας, ό,τι κι αν είναι αυτό. Και κακό να είναι, εμείς θα το κάνουμε καλό. Γιατί το καλό είναι καλό, και το κακό, άμα το κάνουμε καλό, πάλι καλό θα είναι. Οπότε μόνο καλό έρχεται. Στη δική μου την περίπτωση ας πούμε το "κακό" μπορείς να πεις ότι ήταν το ατύχημα. Όμως, εμένα το ατύχημα αυτό με έκανε να εκπληρώσω τα όνειρά μου και να συνεχίσω σε κάποια πράγματα που ούτε καν τα σκεφτόμουν. Εδώ δεν περίμενα ποτέ ότι θα έρθω. Έγινε το ατύχημα λοιπόν, έγινε κάτι δύσκολο, πέρασα δύσκολα μεν, αλλά δεν το έβαλα κάτω. Πήρα όλο αυτό που ήρθε στη ζωή μου και το έκανα δικό μου. Το έκανα δύναμή μου. Δηλαδή αν με ρώταγες τώρα «Γιάννη τι θα ήθελες; Θα ήθελες να γυρίσεις πίσω από το ατύχημα ή όπως πας τώρα;» Όχι τώρα. Δεν θα ήθελα να γυρίσω πίσω που είχα τα πόδια μου. Αυτό που ζω τώρα είναι αυτό που θέλω να ζω. Και έτσι πρέπει να νιώθεις, πρέπει να είσαι ευτυχιμένος πάντα. Δηλαδή να αγαπάς αυτό που κάνεις. Αυτό το λέω πολύ συχνά. Όχι να κάνεις αυτό που αγαπάς. Γιατί το να κάνεις αυτό που αγαπάς, είσαι τυχερός. Το να έχεις στόχους όμως -γιατί δεν είμαστε όλοι στην ίδια θέση- μπορεί ο άλλος να έχει δυσκολίες, για να κάνει αυτό που αγαπάει. Άρα πρέπει πρώτα να αγαπήσεις αυτό που κάνεις, γιατί θα σε πάει σε αυτό που αγαπάς. Δεν ξέρω αν με καταλαβαίνεις. Γιατί τι κάνεις; Θέτεις στόχο, θέτεις όνειρα, θέτεις μακροπρόθεσμους στόχους, θέτεις βραχυπρόθεσμους. Οπότε θέτεις και έναν δρόμο τον οποίο θα ακολουθήσεις. Αυτός ο δρόμος όμως που θέτεις, είναι αυτός που μπορείς να κάνεις. Δεν σημαίνει ότι θα είναι εύκολος, αλλά εσύ αυτόν μπορείς να κάνεις. Αυτόν σου έχει δώσει η ζωή να κάνεις. Άρα, άμα είναι εύκολος έχει καλώς και σου αρέσει. Άμα είναι δύσκολος όμως, θα πρέπει να τον αγαπήσεις, γιατί σε πάει εκεί που θέλεις. Οπότε αυτό, να είμαστε πάντα θετικοί, πάντα με το χαμόγελο να αντιμετωπίσουμε τα πάντα.

Συνεντευκτής: ΣΚ6 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη. Χάρηκα πάρα πολύ που σε γνώρισα και είμαι αιωνίως υπόχρεος.

ΣΚ6: Όχι μην το συζητάς. Γιατί αυτό που κάνεις τώρα είναι προς όφελος και δικό μου και των αθλητών και των ατόμων με αναπηρία γενικότερα.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 7. ΣΚ7 θέλω να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συνέντευξη που θα μου δώσετε στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας. Και θα ήθελα να ξεκινήσω λίγο με εσάς, να γνωρίσουμε τον ΣΚ7. Ποιος είστε, να μας πείτε λίγα λόγια για εσάς για να σας μάθουμε.

ΣΚ7: Εγώ έχω γεννηθεί στην Αθήνα και σε ηλικία τεσσάρων χρόνων αρρώστησα από πολιομυελίτιδα. Έκτοτε αρχίζει ένας αγώνας πολύ σκληρός και της οικογένειάς μου και εγώ προσωπικά για να μπορέσουμε σε πρώτη φάση να βελτιωθώ στην υγεία μου, στη φυσική μου κατάσταση και στη συνέχεια να μπορέσω να ενταχθώ. [...] Εν τούτοις αρχίζει ένας Γολγοθάς πραγματικός. Τελειώνω το δημοτικό, το γυμνάσιο και στη συνέχεια σπουδάζω και μπαίνω στην Πάντειο και στη Νομική. Η συνέχεια είναι, ότι πάνω δουλεύω στην εφορία και για 25 χρόνια δουλεύω και στη συνέχεια βγαίνω σε σύνταξη γιατί υπάρχει ένας νόμος που μας καλύπτει για 15 χρόνια να μπορούμε να δουλέψουμε και στη συνέχεια να πάρουμε σύνταξη. [...]

Συνεντευκτής: Θέλω να σας ρωτήσω ποια είναι η πάθηση την οποία έχετε;

ΣΚ7: Η πάθηση είναι πολιομυελίτιδα και παραλύει τους μύες και η συνέχεια είναι ένας άνθρωπος ή να περπατάει υποστηριζόμενος από κάποια πατερίτσα, μπαστουνάκι ή να είναι βαρύτερα η περίπτωση του και να κάθεται σε ένα αναπηρικό καρότσι όπως έχω κάτσει εγώ τα τελευταία χρόνια.

Συνεντευκτής: Η πάθησή σας είναι αυτό, τα χαρτιά δηλαδή γράφουν πάθηση πολιομυελίτιδα.

ΣΚ7: Πολιομυελίτιδα και πιο συγκεκριμένα παραπληγικός.

Συνεντευκτής: Θέλω να ρωτήσω εσείς τώρα πόσο χρόνων είστε;

ΣΚ7: Είμαι 55 χρόνων.

Συνεντευκτής: Δουλεύατε είπατε;

ΣΚ7: Για 20 χρόνια στην εφορία στο Υπουργείο Οικονομικών.

Συνεντευκτής: Και ήσασταν με το καροτσάκι.

ΣΚ7: Τότε περπατούσα. Η συνέχεια, επιδεινώθηκε κάπως η κατάστασή μου και για περισσότερη ασφάλεια έκατσα σε καροτσάκι.

Συνεντευκτής: Η σχέση σας με τον αθλητισμό ποια είναι;

ΣΚ7: Η σχέση μου με τον αθλητισμό, καταρχάς ο αθλητισμός είναι ένα μέσο κοινωνικής ένταξης. Είμαι και εγώ πρόεδρος ενός αθλητικού σωματίου μπάσκετ με αμαξίδιο. Στόχος είναι να βγάλουμε τα παιδιά από τα σπίτια να αθληθούν, να ψυχαγωγηθούν και να κάνουν την κοινωνική ένταξη που προσφέρεται ο αθλητισμός για κάτι τέτοιο. Ήδη έχουμε μία ομάδα. [...] στο μπάσκετ με καρότσι σε ένα πρωτάθλημα πανελλήνιο που γίνεται με 12 ομάδες.

Συνεντευκτής: Είναι πρωτάθλημα αυτό έτσι;

ΣΚ7: Είναι πρωτάθλημα πανελλήνιο και αναγνωρισμένο από την εθνική ομοσπονδία και διεθνή.

Συνεντευκτής: Θέλω τώρα να μπούμε στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Εσείς έχετε βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ7: Πολύ μεγάλο κοινωνικό αποκλεισμό όπου κυρίως οφείλεται στην Πολιτεία, στις εκάστοτε κυβερνήσεις που το πιο ευπαθές κομμάτι του πληθυσμού όπως είναι τα άτομα με αναπηρία δεν του παρέχουν ίσες ευκαιρίες, για να μπορέσει να μορφωθεί, να εργαστεί και να κοινωνικοποιηθεί γενικότερα. Οι προσπάθειές μας του συλλόγου παραπληγικών αυτό το στόχο έχουν, να εξαλείψουν τα εμπόδια που υπάρχουν, τόσο στο φυσικό όσο και στο δομημένο περιβάλλον. Θα έλεγα ότι έχουν βελτιωθεί κάπως

τα πράγματα, αλλά απέχουν πολύ σημαντικά από την κοινωνικοποίηση που έχουν συνάδελφοί μας στο εξωτερικό. Γιατί η προσβασιμότητα για εμάς είναι το κλειδί της κοινωνικής ένταξης και την άρση του αποκλεισμού.

Συνεντευκτής: Θέλω να μου φέρετε ένα δύο παραδείγματα από τα προσωπικά σας βιώματα που έχετε δει τον κοινωνικό αποκλεισμό, που τον έχετε βιώσει, τον έχετε αισθανθεί.

ΣΚ7: Είναι τα μέσα μεταφοράς. Όπου σας λέω είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα, βρέθηκα πριν 5 χρόνια στην Αμερική και ανέβηκα για πρώτη φορά σε λεωφορείο όπου εδώ είναι αδύνατο αυτό. Ένα παράδειγμα τα μέσα μεταφοράς. Επίσης τα κτίρια, τα μαγαζιά. Η προσβασιμότητα είναι ελλιπέστατη. Θέλουμε να πάμε σε ένα μαγαζί να ψωνίσουμε και μας φέρνουν τα ρούχα στο δρόμο να μας τα δειγματίσουν και να τα προβάλλουμε. Επίσης η μόρφωσή μας, τα πανεπιστήμια. Θυμάμαι έτσι παράδειγμα τον πατέρα μου να με παίρνει στους ώμους του να με ανεβάζει στα σκαλιά της Παντείου τότε που πήγαινα γιατί δεν υπήρχε η ανάλογη πρόσβαση. Η προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου έτσι προσβάλλεται με τέτοιου είδους παραλείψεις; Καθώς και η εργασία μετέπειτα. Δεν υπήρχε πρόσβαση να εργαστώ. Κουβαλούσα συνοδούς μαζί μου, τους πλήρωνα για να με ανεβάσουμε στα σκαλιά της εφορίας με ό,τι αυτό συνεπάγεται στο οικονομικό σκέλος. Γιατί εδώ να σας πω ότι το κόστος ενός βαριά κινητικά ανάπηρου είναι τριπλάσιο από έναν μη αρτιμελή και αυτό είναι βεβαιωμένο από επιστημονικές μελέτες που έχουν γίνει διεθνώς.

Συνεντευκτής: Το κομμάτι των γνωστών, των φίλων, να μιλήσουμε έτσι με όρους κοινωνιολογικούς το λεγόμενο κοινωνικό κεφάλαιο εσείς πώς το [...] Και εσείς πώς το βίωσαν οι φίλοι σας ας πούμε το κομμάτι αυτό της αναπηρίας σας; Εσείς πώς το έχετε βιώσει; Και πώς βλέπατε το κομμάτι αυτό με βάση τα πλαίσια του κοινωνικού αποκλεισμού;

ΣΚ7: Κοιτάχτε, από μικρή ηλικία κατάφερα με πολύ σκληρές προσπάθειες να βρίσκομαι σε ένα περιβάλλον, όπως μικρότερος που ήταν και πιο δύσκολα τα πράγματα για εμένα, ήμουν σε ένα περιβάλλον με φίλους που με αγκάλιασαν από την πρώτη στιγμή και με έβαλαν στο παιχνίδι τους, με έβαλαν στη διασκέδασή τους. Και αυτό με βοήθησε πάρα πολύ. Σε αυτό βοήθησε και η οικογένειά μου που κατά κάποιο τρόπο με έσπρωχνε σε αυτήν την κατεύθυνση, να μην κλείνομαι στο σπίτι και να έχω παρέες όπου θα μπορούσα και εγώ να λειτουργήσω φυσιολογικά, όπως το κάθε παιδί. Έτσι αυτό με βοήθησε στη μετέπειτα ας πούμε εξέλιξη μου και ενσωμάτωσή μου στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Συνεντευκτής: Δεν σας αντιμετώπισαν ας πούμε ως κάτι το διαφορετικό; Δεν βλέπατε εσείς στα μάτια τους [...]

ΣΚ7: Είναι άμα το αφήσεις. Άμα το αφήσεις αυτό να φανεί, εάν εσύ δεν έχεις αποδεχτεί την αναπηρία σου το μεταφέρεις και στους άλλους και αρχίζουν και οι άλλοι να σε βλέπουν διαφορετικά. Όταν εσύ επιβάλλεις ότι είμαι ίσος προς ίσο, ότι και εγώ κάνω πράγματα τα οποία κάνει ο οποιοσδήποτε, τότε αυτές οι διαφορές θα αμβλυνθούν. Και δεν θα αρχίζει ο άλλος να βλέπει το καρότσι ή να απομακρύνεται από αυτό, και θα βλέπει εσένα και την προσωπικότητα που κουβαλάς.

Συνεντευκτής: Όταν έγινε η διάγνωση της πολιομυελίτιδας εσείς πώς αισθανθήκατε;

ΣΚ7: Καλά ήμουν μικρό παιδί τότε τεσσάρων χρόνων. Που σημαίνει όταν είσαι μικρός και παθαίνεις έτσι, προσβάλλεσαι από μία αρρώστια, μία αναπηρία θα έλεγα στη δική μου περίπτωση το συνηθίζεις. Άλλο να το πάθεις στα 18, στα 20 που εκεί

έχεις αρχίσει και κάνεις συγκεκριμένα πράγματα, και άλλο ένα παιδάκι τεσσάρων χρόνων που είναι σαν να γεννιέται. Και έτσι δεν του φαίνεται στον βαθμό που μπορεί να φανεί σε έναν άλλον μεγαλύτερης ηλικίας. Εγώ πάλεψα με την αναπηρία μου σαν κάτι το φυσιολογικό τότε για εμένα. Δεν έβλεπα πολύ τις διαφορές που θα μπορούσα να τις έβλεπα σε μία μεγαλύτερη ηλικία, άμα μου τύχαινε να προσβληθώ από κάποια πάθηση ή αναπηρία.

Συνεντευκτής: Το κομμάτι αυτό τώρα της αναπηρίας, όταν το συνειδητοποιήσατε μεγάλος το αντιμετωπίσατε πάλι ως φυσιολογικό ή είχατε κάποια [...];

ΣΚ7: Εγώ ναι, αλλά οφείλω να πω ότι υπάρχουν προβλήματα σοβαρά όσον αφορά εδώ το περιορίζω περισσότερο στη σχέση με το άλλο φύλο. Εδώ υπάρχουν πράγματι ρατσιστικές διαθέσεις κυρίως από το οικογενειακό περιβάλλον, είτε της κοπέλας είτε του άντρα. Όπου αυτό μπορεί να έχει βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια και να έχουμε και σχέσεις αναπήρων με μη ή και ακόμα και να παντρεύονται, αλλά παραμένει ακόμα πολύ σοβαρό εμπόδιο.

Συνεντευκτής: Θέλω να περάσουμε τώρα στο κομμάτι του κοινωνικού πόνου. Μου είπατε ότι όταν ήσασταν μικρός [...]

ΣΚ7: Παρεμπιπτόντως εδώ να πω ότι έστω και σε μεγαλύτερη ηλικία, ξαναγυρίζω λίγο στο προηγούμενο ερώτημα, έχω παντρευτεί. Πιστεύω ότι έχω μία αξιόλογη γυναίκα που πάνω από όλα δεν με είδε ως ανάπηρο και δέχτηκε την αναπηρία μου και, ό,τι αυτό ακολουθεί την αναπηρία, μεγάλες δυσκολίες. Όσον αφορά τη μετακίνησή μου κυρίως. Εντούτοις πιστεύω ότι είμαι ευτυχισμένος με τη συγκεκριμένη γυναίκα που έχω επιλέξει. Πάμε τώρα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά το κοινωνικό πόνο, όταν ήσασταν μικρός είπατε ότι δεν το καταλάβατε τόσο έντονα όσο πιο μεγάλος. Όταν λοιπόν το κατανοήσατε μεγάλος, ας πούμε 18 χρόνων που είστε πλέον ενήλικος έχει ωριμάσει το μυαλό κτλ, πώς αισθανθήκατε; Αισθανθήκατε ευτυχισμένος, αισθανθήκατε δυστυχισμένος. Βάλτε εσείς όποιο συναίσθημα θέλετε. Σας φέρνω εγώ 2-3 για να καταλάβετε τι θέλω να μου πείτε.

ΣΚ7: Κοίτα δεν θα έλεγα ευτυχισμένος σίγουρα, αλλά δεν θα έλεγα όμως ότι ήμουν και δυστυχισμένος. Είχα όλα εκείνα τα οποία με έκαναν χαρούμενο τις περισσότερες φορές, με έκαναν να μη δυσανασχετώ με την αναπηρία μου, γιατί δεν μπορούσα να τρέξω, να παίξω και εγώ κάποια παιχνίδια ή να πηγαίνουν φίλοι μου σε μία διασκέδαση όπου εκεί υπήρχε πρόβλημα προσβασιμότητας. Ναι μεν με πείραζαν κατά κάποιο τρόπο, γιατί κάποια πράγματα μου έλειπαν, αλλά δεν γινόντουσαν μέσα μου έτσι μία κατάσταση που να παθαίνω όπως πάρα πολλοί κατάθλιψη και άλλες στενάχωρες καταστάσεις. Ναι μεν ήθελα πράγματα, αλλά έλεγα το εξής: κοίταγα πάντα γύρω μου τι υπάρχει και συγκρινόμουν με το χειρότερο τις περισσότερες φορές.

Συνεντευκτής: Ότι υπάρχουν και χειρότερα δηλαδή.

ΣΚ7: Για να μπορώ και εγώ να ισορροπώ. Ναι μεν ήθελα το καλύτερο αλλά κοίταγα και πίσω τι γίνεται. Και είχα περισσότερα από ότι κάποιοι άλλοι με λιγότερα προβλήματα από εμένα.

Συνεντευκτής: Το ουσιαστικό τώρα μιας και μου δώσατε την ευκαιρία λέγοντας τη λέξη κατάθλιψη. Θα πήγαινα στο επόμενο. Αν περάσατε κατάθλιψη. Άρα μου δώσατε την απάντηση.

ΣΚ7: Όχι είμαι πολύ σκληρός, είμαι πάρα πολύ σκληρός. Καταρχάς είμαι ένας ευαίσθητος άνθρωπος με τους άλλους, με τον εαυτό μου είμαι σκληρός. Δεν επιτρέπω

να περάσουν από το μυαλό μου τέτοιου είδους καταστάσεις. Δεν το επιτρέπω. Αν πιάσω τον εαυτό μου κάποια στιγμή και αρχίζει να γίνεται κάπως, φεύγω αμέσως.

Συνεντευκτής: Άρα με βάση αυτό να φανταστώ ότι ούτε καταφύγατε σε ψυχολόγους, σε ψυχιάτρους για να βοηθηθείτε;

ΣΚ7: Όχι και μερικές φορές εδώ συνάδελφοι που καταφεύγουν αρχίζουν [...] Ναι μεν μπορεί κάποιος να θέλουν μία υποστήριξη, αλλά εγώ πάντα τους μιλάω όταν είστε μόνοι σας δείτε τα πράγματα με θετική ενέργεια. Μη σκέφτεστε πώς θα ήμουν, αν ήμουν αλλιώς και όλα αυτά που μπορεί να σε πάρουν από κάτω. Μπείτε στην κοινωνία, παρόλες τις δυσκολίες όσο μπορείτε καλύτερα, βρείτε φίλους, βρείτε κοπέλες. Συζητήστε, ανοιχτείτε στην κοινωνία έστω και αν υπάρχουν προβλήματα απέναντί μας. Αυτή τη συμβουλή σου δίνω στους νεότερους.

Συνεντευκτής: Σήμερα ο ΣΚ7 πώς αισθάνεται;

ΣΚ7: Αισθάνομαι πολύ καλά. Καταρχάς με γεμίζει αυτό που κάνω. Με γεμίζει γιατί είμαι από μία θέση προσφοράς. Και όταν κάνεις πράγματα, τα οποία διευκολύνουν και βοηθούν ανθρώπους να ξεφύγουν από δύσκολες καταστάσεις, νιώθεις μέσα σου μία απίστευτη έτσι ευχαρίστηση. Και αυτό με γεμίζει απόλυτα στο χώρο που γεμίζω. Επίσης έχω μία οικογένεια φτιάξει που είμαι και από αυτήν πολύ χαρούμενος. Οπότε το μόνο που ζητώ είναι να έχω την υγεία μου όσον αφορά παθολογική και λίγο το άλλο περισσότερο και τίποτα άλλο περισσότερο. Έχω γυρίσει όλο τον κόσμο είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό μέσα από αυτή τη θέση. Έχω δει πράγματα, έχω τεράστιες εμπειρίες από τη ζωή και γύρω από την αναπηρία.. Είμαι γεμάτος θα έλεγα. Και ευχαριστώ το Θεό για αυτό γιατί θα μπορούσαν να είναι χειρότερα τα πράγματα.

Συνεντευκτής: Και πάμε στο κεφάλαιο αθλητισμός. Μου είπατε στην αρχή ότι ο αθλητισμός είναι ένα από τα βασικά μέσα κοινωνικής ενσωμάτωσης. Πώς έχει παίξει ρόλο στη ζωή σας αυτό;

ΣΚ7: [...] αλλά έχω ασχοληθεί ας το πω ως παράγοντας δηλαδή μέσα από διοικητικά συμβούλια, να φτιάχνουμε ομάδες αθλητικές όπου μέσα από αυτές όπως είπα και προηγουμένως τα άτομα με αναπηρία βρίσκουν μία διέξοδο για την ενσωμάτωσή τους. Ο αθλητισμός σου γεμίζει τις ώρες ευχάριστα, σου βελτιώνει τη φυσική σου κατάσταση πέρα από το βασικό της κοινωνικής ένταξης. Τα τελευταία χρόνια έχουμε μεγάλες διακρίσεις με παραολυμπιονίκες η Ελλάδα. Αρχίζει και μπαίνει στα σχολεία δειλά-δειλά το θέμα του αθλητισμού των παιδιών με αναπηρία, η διάδοση του αθλήματος του ειδικού αθλητισμού μπαίνει και σε σχολεία. Οι ομάδες μας κάνουν και επιδείξεις σε γυμνάσια-λύκεια και έτσι διαδίδεται ας πούμε και η αναπηρία ως μήνυμα, ότι είμαστε και εμείς εδώ ο διπλανός σου ίσος προς ίσο. Δίνουμε το μήνυμα ότι η ζωή, παρότι είναι δύσκολη, μην τα παρατάτε. Κοιτάχτε και μας τι έχουμε πετύχει, πάρτε και από εμάς κάποια πράγματα αισιοδοξίας. Και έτσι αυτό το αλισβερίσι πιστεύω μέσω του αθλητισμού έχει βοηθήσει και νέα παιδιά. Έτσι θυμάμαι κλασικά παραδείγματα μπαίνοντας σε σχολεία τα παιδιά στην αρχή βλέποντας κάποιον να παίζει παράδειγμα μπάσκετ με καρότσι, ήταν απομακρυσμένα το βλέπανε κάπως σοκαρισμένα θα έλεγα. Και στη συνέχεια στο τέλος του αγώνα μας πλησίαζαν και θέτανε απίστευτες ερωτήσεις στα παιδιά. Πώς το έπαθες; Πώς γυρνάς τη ρόδα, πώς τρέχεις τόσο πολύ, πώς βάζεις το καλάθι; Υπήρχε μία τέτοια σχέση στο τέλος μιας επιδείξης.

[...]

Συνεντευκτής: Τώρα μπορούμε κλείνοντας τη συνέντευξη να μου πείτε εσείς ό,τι θέλετε σαν καταγραφή με βάση αυτά που είπατε. Αν θέλετε να περάσετε κάποιο μήνυμα εσείς. Είστε ελεύθερος να μου πείτε ό,τι θέλετε.

ΣΚ7: Εμείς το μόνο που θέλουμε είναι η κοινωνία να σεβαστεί τις ανάγκες και τα δικαιώματά μας, των ανθρώπων με αναπηρία. Να βοηθήσουν στον αγώνα της κοινωνικής ένταξης που κάνουμε, να μην προβάλλουν εμπόδια σε αυτές μας τις προσπάθειες. Και να γίνουν αρωγοί να επιτευχθούν και άλλες κατακτήσεις που θα βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής μας.

Συνεντευκτής: ΣΚ7 σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη. Πιστέψτε με έχετε βοηθήσει πάρα πολύ με όλα αυτά και ο στόχος αυτός έχει επιτευχθεί.

ΣΚ7: Χαίρομαι πολύ να μιλάω με νέους ανθρώπους και οφείλω να πω ότι η νεολαία η σημερινή έχει έρθει πάρα πολύ κοντά στα άτομα με αναπηρία. Το βλέπουμε σε κάθε κίνηση που βγαίνουμε στους δρόμους. Θα έρθει ένα νέο παιδί να σου πει να σε βοηθήσω εδώ που δεν υπάρχει ράμπα; Να σου τραβήξω το μηχανάκι γιατί σου έχει κλείσει τη ράμπα; Θέλεις κάποια βοήθεια να μπει στο αυτοκίνητό σου; Να βάλω το καρότσι στο πορτμπαγκάζ; Όλη αυτή η διάθεση νέων ανθρώπων μας γεμίζει αισιοδοξία, ότι πιστεύω θα πετύχουμε τους στόχους τους διαχρονικούς και τους στόχους τους αυτονόητους. Γιατί είναι αυτονόητο να μπορέσω να μπω σε ένα μαγαζί να φωνίσω, είναι αυτονόητο να είμαι και εγώ καταναλωτής και πρέπει να με δουν και εμένα έτσι. Είναι αυτονόητο να σπουδάσω, να εργαστώ και λοιπά. Για αυτά όλα τα αυτονόητα υπάρχουν βοήθειες από τη νεολαία σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη, να είστε καλά.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 8. ΣΚ8 καλημέρα. Θέλω να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνετε και για το γεγονός ότι με βοηθάτε αυτή τη στιγμή στην διπλωματική μου εργασία. Γίνεστε κοινωνός αυτής της προσπάθειας. Και θέλω λίγο να ξεκινήσω με εσάς να μου πείτε δύο λόγια για εσάς. Ποιος είναι ο ΣΚ8, να γνωρίσουμε δηλαδή τον ΣΚ8.

ΣΚ8: Εμείς ευχαριστούμε για τη δυνατότητα που μας δίνετε μέσα από αυτήν τη συνέντευξη να προβάλλουμε τις προσπάθειές μας, τις ζωές μας και τις προσωπικότητές μας. Γιατί σε αυτά τα τρία πεδία θα ήθελα εγώ να το βάλω, να το τοποθετήσω. Ο ΣΚ8 λοιπόν είναι ένας άνθρωπος 41 Φεβρουαρίων, ασυμβίβαστος, λίγο τρελός στον χαρακτήρα του, αλλά με την καλή έννοια του τρελός. Θα στο αναλύσω λίγο παρακάτω τι ακριβώς εννοώ γιατί έχει σημασία μεγάλη. Το πρόβλημα που έχω -όχι πρόβλημα, μη γραφτεί ως πρόβλημα- η ιδιαιτερότητα που έχω είναι [...] Έχει γνωματευθεί ως σπαστική τετραπληγία εγκεφαλικής παράλυσης, η οποία είναι αποτέλεσμα προωρότητας. Δηλαδή αν θέλουμε αυτό να το βάλουμε με απλά ελληνικά, την ώρα που άρχισα να «βαριέμαι» την κοιλιά της μαμάς και είχα αποφασίσει οριστικά ότι πρέπει να βγω στον κόσμο, ο γιατρός βαριόταν να κάνει σωστά τη δουλειά του. Γιατί πραγματικά βαριόταν. Γιατί, για να με φέρει εμένα αυτή τη στιγμή σε αυτή την κατάσταση και να πρέπει να παλέψω, για να κερδίσω τη ζωή μου από μία ειδική θέση, μάλλον βαριόταν να δουλέψει σωστά. Εγώ δεν μπορώ να σκεφτώ τίποτα άλλο. Με τράβηξε λοιπόν απότομα, γιατί ένα πολύ μωρό την ώρα που γεννιέται δεν το τραβάς απότομα, έτσι δεν είναι; Το παίρνεις λίγο σαν να είναι ένα σφουγγάρι. Προσέχεις λίγο έτσι δεν είναι;

Συνεντευκτής: Όλα θέλουν προσοχή.

ΣΚ8: Με τράβηξε λοιπόν απότομα. Έπαιξε το ρόλο της και η προωρότητα. Έμεινα αρκετό καιρό στη θερμοκοιτίδα λόγω προωρότητας.

Συνεντευκτής: Πόσο μηνών;

ΣΚ8: 7μηνίτης. Λοιπόν και εξαιτίας όλου αυτού του πράγματος προέκυψε η εγκεφαλική παράλυση η οποία έφερε ως αποτέλεσμα την τετραπληγία. Βέβαια τα χέρια μου κινούνται, γιατί όταν ορίζουμε κάποιον τετρα εννοούμε ιατρικά. Γιατί έχω πολύ ασχοληθεί και με την ιατρική σε αυτά τα θέματα και με τα χειρουργεία. Δηλαδή δεν ήμουν απλά ένας ασθενής που ξάπλωνα το χειρουργικό τραπέζι, έλεγα ναρκώστε με, για να μην καταλάβω τίποτα και κάντε ό,τι θέλετε. Ήθελα να ξέρω ακριβώς τι γίνεται και για ποιο λόγο γίνεται. Και με τους γιατρούς μου από όταν κατάλαβα τον εαυτό μου, δεν είχα ποτέ μόνο σχέση ασθενούς, ασθενούς και γιατρού. Ήμασταν και φίλοι. Από τα 16-17 μου και μετά με τον ορθοπεδικό που με παρακολουθούσε, γιατί στην Ελλάδα δεν έχω αλλάζει γιατρό. Μέχρι που πέθανε ήμουν σε αυτόν. [αναφέρει το όνομα του γιατρού και μου λέει λίγα λόγια γι' αυτόν]. Με τον άνθρωπο λοιπόν αυτό δεν είχα ποτέ μόνο αυστηρά σχέση ασθενούς-γιατρού. Ήμασταν από τα 15-16 μου που κατάλαβα περισσότερο τον εαυτό μου - γιατί με έπιασε από μηνών βέβαια- είχαμε και εξαιρετικά φιλική σχέση. Ήθελα χωρίς να το παρακάνουμε βέβαια να είναι και λίγο φίλος της οικογένειας. Να καλείται στο σπίτι για φαγητό, να πηγαίνουμε εμείς στο δικό του. Να έχουμε και μία κοινωνική [...] Δεν ήθελα να τον βλέπω έτσι και δημιουργήθηκε λοιπόν όλο αυτό το πράγμα και ήθελα στον εαυτό μου να ξέρω ανά πάσα στιγμή τι γίνεται και τι ακριβώς γίνεται. Ήρθε λοιπόν η τετραπληγία. Κάναμε τα χειρουργεία μας, κάναμε τα χειρουργεία μας. Έχουμε 19 στην καριέρα μας μέχρι τώρα χειρουργεία.

Αν μπορεί να θεωρηθεί καριέρα όλο αυτό, αλλά εμείς το λέμε χάριν ευφωνίας. Θέλω να σου πω από εμπειρία, ότι έχω περάσει τόσα πολλά και δύσκολα που μπορεί να ακούω πλέον τη λέξη χειρουργείο και να μην με αγγίζει καν. Να μην μου δημιουργεί κανένα φόβο, να μην μου δημιουργεί καμία ανασφάλεια. Να νομίζω ότι πάμε για καφέ δηλαδή. Αλλά έχω περάσει τόσα πολλά και αντιμετωπίσει τόσα πολλά που απλά όχι πως φοβάμαι -δεν υπάρχει κανένας φόβος πλέον, στο λέω εντελώς αντρίκια- αλλά είμαι σε μία φάση που δεν αντέχω πλέον άλλο. Είμαι απλά κουρασμένος. Τίποτα άλλο.

Συνεντευκτής: Εργάζεστε τώρα;

ΣΚ8: Μετά το σχολείο τελείωσα όλη τη βαθμίδα της βασικής εκπαίδευσης Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο, όλο τον βασικό κύκλο εκπαίδευσης. Σπούδασα υπάλληλος γραφείου σε μία σχολή ατόμων με αναπηρία, η οποία υπήρχε τότε. Βέβαια τέτοιες δομές δεν υπάρχουν τώρα στην Ελλάδα. Εδώ ψάχνουμε το ψωμί με αυτούς εδώ πέρα τους ανθρώπους οι οποίοι λένε ότι κυβερνάνε. Λένε, μη νομίζεις ότι κυβερνάνε,. Το λένε απλά. Σπούδασα λοιπόν στη σχολή αυτή, τελείωσα. Στην πορεία πήγα για δουλειά. Ήμουν τυχερός στο κομμάτι αυτό, εκτός εισαγωγικών, διότι με στείλανε για πρακτική στο χώρο στον οποίο εργάστηκα μετά. Και τι συνέβαινε; [αναφέρει το μέρος που έκανε πρακτική και τι έγινε πριν μπει σε μόνιμη εργασία] Μου κάνανε συνέντευξη. Έβγαλα και εγώ μία κάρτα ανεργίας ώστε να μπορώ το πρώτο εξάμηνο το μισθό μου να μου το πληρώνει το μισό ο ΟΑΕΔ και το μισό ο εργοδότης. Είδαν ότι όλο αυτό το πράγμα τους συνέφερε. Γιατί η εργοδοσία πρέπει να βλέπει και οικονομικά κάποια πράγματα. Έτσι δεν είναι; Είδαν ότι αυτό το πράγμα οικονομικά τους συνέφερε, ήμουν και λίγο αιτός στο συγκεκριμένο πόστο. Και σου λέει γιατί να μην τον πάρουμε; Και έτσι έγινε η πρόσληψη μου κανονικά. Βέβαια πέρασα πάρα πολύ ωραία χρόνια. Σου λέω λίγο λίγο αρκετά πράγματα, αλλά στην αρχή μου ζήτησες να γνωρίσεις εμένα. Έτσι θυμάμαι ότι είπαμε στην αρχή. Πέρασα αρκετά χρόνια, ωραία χρόνια, στην περίοδο του εργασιακού μου βίου. Είναι περισσότερα τα θετικά που μου προσέφερε ο εργασιακός βίος. Αλλά είχε και μερικά αρνητικά. Δεν θέλω να σταθώ στα αρνητικά τα οποία ευτυχώς ήταν λιγότερα. Αλλά αισθάνομαι πως δεν είμαι και ο μοναδικός. Όλοι έχουμε και αρνητικά στον εργασιακό μας βίο. Έτσι δεν είναι; Αυτοί οι άνθρωποι μου δώσανε τη δυνατότητα της εργασίας. Το σημαντικό είναι ότι δεν μου χάρισαν τίποτα, γιατί είδαν ότι αυτό για το οποίο θα μου δίνανε έναν μισθό όντως μπορούσα να το κάνω. Όντως μπορούσα να το κάνω. Μου δώσανε τη δυνατότητα της εργασίας, της κοινωνικοποίησης, της εργασιακής βιοπάλης. Γιατί θα μου πεις βιοπάλη το να κάθεσαι πίσω από ένα γραφείο και να σηκώνεις τηλέφωνα; Εγώ έτσι το έβλεπα τότε. Και νομίζω ότι η οποιαδήποτε δουλειά είναι πάντα δουλειά. Από τη στιγμή που παίρνεις κάποια χρήματα για να κάνεις αυτό είναι εργασία.

Συνεντευκτής: Πάμε στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό; Και αν έχεις δεχτεί μπορείς να μου φέρεις 2-3 παραδείγματα στο κομμάτι... Σε ποιες περιπτώσεις ας πούμε βίωσες κοινωνικό αποκλεισμό; Ας ξεκινήσουμε από αυτό.

ΣΚ8: Κοινωνικός αποκλεισμός είναι [...] Στο χώρο των ατόμων με αναπηρία δεν είναι απλά ένας κοινωνικός-εγκυκλοπαιδικός όρος. Είναι μία σύγχρονη [...] ένα βαθύ και μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα το οποίο είναι υπαρκτό αφενός και το οποίο, αν δεν το δούμε, και δεν δούμε βεβαίως επίσης τι πρέπει να αλλάξουμε για να

μειωθεί ή ακόμη και να εκμηδενιστεί ο κοινωνικός αποκλεισμός, θα υπάρχει πάντα και εσείς όλοι -χωρίς να θέλω να βάλω αιτία τη σημερινή μας κουβέντα- και εσείς όλοι θα το χρησιμοποιείτε απλά ως θέμα για τις συνεντεύξεις, για τις πτυχιακές, για τις διπλωματικές, για οποιοδήποτε άλλο πράγμα. Πρέπει λοιπόν κατά την άποψή μου να δούμε τι το προκαλεί αυτό το πράγμα. Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχω την εντύπωση ότι το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει, γιατί τον έχω δεχτεί και τον έχω βιώσει, το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει είναι να μιλάμε στα παιδιά με έναν τρόπο κατανοητό βέβαια. Γιατί αν πεις, παραδείγματος χάρη, στην ανιψιά μου που αυτή τη στιγμή είναι 5 ετών και πάει στα νήπια ας πούμε, αν της πεις «κοινωνικός αποκλεισμός» δεν καταλαβαίνει τι εννοείς με αυτό που λες και θα αρχίσει να σου μιλάει για την «Ντόρα την εξερευνήτρια» (γνωστό καρτούν). Άρα λοιπόν πρέπει από το νηπιαγωγείο, οι δάσκαλοι, οι εκπαιδευτικοί και όσοι ασχολούνται με παιδιά, όσοι διαμορφώνουν ψυχές και ψυχοσυνθέσεις να αρχίσουν με έναν τρόπο κατανοητό να μιλάνε στα παιδιά για το τι συμβαίνει [...] για το τι σημαίνει άνθρωπος με κάποια κινητική ή άλλη ιδιαιτερότητα. Πρώτον, αυτόν τον άνθρωπο δεν πρέπει να τον λυπόμαστε. Σου λέω ότι θεωρώ ότι πρέπει να τους εξηγήσεις τώρα. Αυτό το πράγμα κουβεντιάζουμε. Πρώτον, αυτόν τον άνθρωπο δεν πρέπει να τον λυπόμαστε. Δεύτερον, αν είναι συγγενής μας πρώτου βαθμού παράδειγμα, αν καθίσουμε στα πόδια του την ώρα που αυτός κάθεται στο καροτσάκι, δεν θα κολλήσουμε κάτι. Αν καθίσουμε στα πόδια του [...] Αν καθίσει ένα παιδάκι στα πόδια μου για να πάμε μία βόλτα με το αμαξίδιο μου, η ανιψιά μου για παράδειγμα δεν θα πάθει κάτι. Άρα λοιπόν πρέπει να μιλάμε στα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία για τον κοινωνικό αποκλεισμό και να βάλουμε την αναπηρία στην καθημερινότητά τους. Γιατί αν σκεφτούμε ότι ένα πρόβλημα, αν βάλουμε στο μυαλό ειδικά ενός μικρού παιδιού ότι ένα πρόβλημα που έχει ο απέναντι και δεν το έχω εγώ αποκλείεται να χτυπήσει ποτέ και τη δική μου πόρτα, εκεί δεν θα κερδίσουμε. Θα έχουμε χάσει το παιχνίδι τελείως. Σε κατάσταση αναπηρίας ή κινητικής ιδιαιτερότητας μπορεί να είσαι και εσύ αύριο το πρωί. Κανένας δεν μπορεί να στο προεξοφλήσει αυτό. Αυτό δεν σημαίνει ότι στο εύχομαι αυτό έτσι; Ξεκάθαρα. Αλλά δεν είναι μία αλήθεια αυτό που λέω; Θα σου βάλω και εγώ ένα ερώτημα. Είναι ή δεν είναι μία αλήθεια;

Συνεντευκτής: Όχι προφανέστατα είναι αλήθεια.

ΣΚ8: Λοιπόν το διαφημιστικό που προβάλλεται αυτές τις μέρες στην τηλεόραση το οποίο είναι πολύ ωραίο και περνάει και κάποια μηνύματα. Αν θυμάσαι το παλικάρι με τα κομμένα πόδια με το τζιν, που έλεγε μέχρι χτες μπορούσα να πιάνω το χέρι της κοπέλας μου και να είμαι όρθιος. Μέχρι χτες καβάλαγα μηχανή, μέχρι χτες το ένα, μέχρι χτες στο άλλο. Είδε τη διαφήμιση αυτή η ανιψιά μου που σου λέω στην τηλεόραση, και από τότε λέει συνεχώς στον αδερφό μου κάθε φορά στο αυτοκίνητο, μόλις τον βλέπει να πατάει λίγο παραπάνω το γκάτζι, πηγαίνει από πίσω στο κάθισμα στο προσκέφαλο στην πλευρά του και του τραβάει τα μαλλιά. Και εκείνος καταλαβαίνει ότι πρέπει αμέσως να αρχίσει να κόβει ταχύτητα γιατί [...] Και μόλις της είπε πρώτη φορά γιατί το κάνεις αυτό; Λέει γιατί θυμάμαι τη διαφήμιση με τα κομμένα πόδια και φοβάμαι να μην πάθεις και εσύ το ίδιο. Ο κοινωνικός αποκλεισμός λοιπόν καταλήγουμε ότι είναι ένα πρόβλημα για το οποίο πρέπει να ενημερώνουμε τον άνθρωπο από πολύ μικρή ηλικία. Και ένα τελευταίο στάδιο, ένα τελευταίο κομμάτι στο οποίο τον βίωσα εγώ τον κοινωνικό αποκλεισμό

εκτός από αυτά που ήδη σου περιέγραφα, ήταν και από την ενασχόλησή μου ως επαγγελματίας στο χώρο της τέχνης. Γιατί δεν θυμάμαι αν σου ξαναείπα την προηγούμενη φορά ότι ασχολούμαι και με τη μουσική επαγγελματικά. Βέβαια τώρα δεν έχω τις δουλειές που είχα παλαιότερα, μην κοροϊδευόμαστε. Γιατί αυτό είναι ένα κομμάτι πολύ εμπορικό, πολύ ανταγωνιστικό και η κρίση το χτύπησε στο κεφάλι και όχι απλά το τραυμάτισε, σχεδόν το διέλυσε. Δε σταματάμε βέβαια να ελπίζουμε ποτέ ότι η κατάσταση θα γυρίσει. Ούτε σταματάμε να μελετάμε, ούτε σταματάμε να εξελισσόμαστε. Το βίωσα λοιπόν το κομμάτι αυτό και όταν είδα τον αποκλεισμό στο κομμάτι αυτό και όταν με είδαν να ανεβαίνω πάνω στην ορχήστρα να παίζω και καθόμουν σε ένα αμαξίδιο αναπηρικό πολύ μικρό, το οποίο το έχω ειδικά για την πίστα και για το πάλκο, γιατί για αυτό το λόγο το αγόρασα, σου λέει «ωπ τι είναι αυτός εδώ;» Έπεσα σαν κομήτης πάνω στο πάλκο, αλλά μόλις είδαν την απόδοση και το έτσι και το αλλιώς [...] πήρα στο τέλος το πιο μεγάλο χειροκρότημα. Και δεν το πήρα κοινωνικά ως άτομο με αναπηρία. Το πήρα ως μουσικός και ως καλλιτέχνης. Γιατί αυτή είναι η διαφορά. Αν το έπαιρνα ως άνθρωπος με αναπηρία, που απλά κάνει μία προσπάθεια εγώ το συγκεκριμένο χειροκρότημα δεν θα το γουστάριζα. Δε με ενδιαφέρει αυτό το χειροκρότημα εμένα. Το βαρέθηκα, έχω πάρει τόσο πολύ τέτοιο χειροκρότημα που δεν το γουστάρω. Με βλέπεις τώρα και φουντώνω λίγο αλλά [...]

Συνεντευκτής: Θέλω όμως να μου πεις πώς βίωσες τον κοινωνικό αποκλεισμό.

ΣΚ8: Κοινωνικός αποκλεισμός σε όλα αυτά τα κομμάτια που σου περιέγραφα ήταν μέσα στην καθημερινότητά μου.

Συνεντευκτής: Θέλω τότε να μου μιλήσεις λίγο για τα συναισθήματα. Όταν συνειδητοποίησες το θέμα της αναπηρίας, σε ποια ηλικία το συνειδητοποίησες;

ΣΚ8: Καλά καλά καλά στο νηπιαγωγείο.

Συνεντευκτής: Πώς αισθάνθηκες; Πες μου το συναίσθημα που αισθάνθηκες. Ήσουν απογοητευμένος, στεναχωρημένος; Πέρασες κάποια κατάθλιψη; Βοηθήθηκες από κάποιον ψυχολόγο/ψυχίατρο;

ΣΚ8: Όχι όχι όχι. Μπορούμε να αστευτούμε λίγο; Μπορώ να σου πω ότι το εκμεταλλεύτηκα και λίγο. Όχι απλά με στεναχώρησε. Όχι μόνο δεν με στενοχώρησε απλά μπορώ να σου πω ότι σε ένα βαθμό το εκμεταλλεύτηκα και λίγο γιατί τα είχα όλα στο χέρι. Δεν με στεναχώρησε, όχι καθόλου.

Συνεντευκτής: Δεν αισθάνθηκες δηλαδή κάποια απογοήτευση από τη ζωή;

ΣΚ8: Καθόλου καθόλου. Βέβαια σημαντικό ρόλο στο να μην απογοητευτώ, στο να μην απογοητευτώ παίζανε και οι γονείς μου, τους οποίους πολύ ευχαριστώ για αυτό. Βέβαια για κάποια άλλα δεν τους ευχαριστώ γιατί σε κάποια ζητήματα το μυαλό τους δε γυρίζει με τίποτα, ακόμα και τώρα που είμαι 40.

Συνεντευκτής: Ζουν και οι δύο;

ΣΚ8: Ναι. Αλλά για κάποια κομμάτια τους ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Θα ήθελες να μου πεις κάποια κομμάτια για αυτά που τους ευχαριστείς και σε κάποια άλλα που τους...;

ΣΚ8: Ναι με χαρά. Με χαρά και με πολύ μεγάλη υποχρέωση για να αποτρέψω και κάποιους άλλους γονείς να κάνουν το ίδιο στα αρνητικά. Το βασικότερο κομμάτι για το οποίο τους ευχαριστώ... Το βασικότερο κομμάτι για το οποίο τους ευχαριστώ είναι ότι από την πρώτη ώρα, από την πρώτη ώρα, φρόντισαν να μου βάλουν μέσα στο κεφάλι ότι δεν έχει σημασία ούτε το αν, ούτε το πόσο, ούτε το

πώς κινείσαι. Θα βρούμε έναν τρόπο να κινείσαι. Σε αυτά τα τρία σου λέω. Ούτε το αν, ούτε το πόσο, ούτε το πώς. Θα βρούμε έναν τρόπο να κινείσαι. Εκείνο λοιπόν που μου βάλανε στο κεφάλι από την ώρα που βρέθηκε ο τρόπος να κινούμαι είναι ότι από την ώρα που δουλεύει το μυαλό σου και δεν υπάρχει ευτυχώς μέσα από την εγκεφαλική παράλυση και κάποιος διανοητικός επηρεασμός -ας τον ονομάσουμε έτσι- από την ώρα που το μυαλό σου είναι στο 101%, δεν υπάρχει κανένα θέμα. Θα τα καταφέρεις. Μπορείς και σκέφτεσαι, μπορείς και αποφασίζεις, μπορείς και έχεις κρίση και άποψη. Θα πας στο σχολείο σου, θα τα καταφέρεις θα φτάσεις μέχρι ένα πώς το λένε συγκεκριμένο επίπεδο. Δεν έχουμε απαιτήσεις να γίνεις επιστήμονας, αν πραγματικά δεν το θέλεις. Αν το θέλεις γίνε γιατρός. Σπούδαζα, για να γίνω δικηγόρος, αλλά τα παράτησα. [...] Και τα παράτησα. Και καλά έκανα και τα παράτησα γιατί με κέρδισε ο χώρος της μουσικής. Μέσα από τη μουσική... Μέσα από τη μουσική Συνεντευκτά έχω «αχρηστεύσει» την αναπηρία μου. Και γράψτο αυτό το πράγμα και τόνισε το με όποιους τρόπους θέλεις. Είναι μεγάλη ψυχοθεραπεία. Έστω και αν κάθεται στο καροτσάκι σου να κάνεις μία κοπελιά να χαμογελάσει με μία μουσική σου δημιουργία και, όταν της πεις αυτό το πράγμα το έγγραφα για εσένα και της κάνεις και ένα ωραίο βιντεάκι.

Συνεντευκτής: Ανταποκρίθηκε αυτή;

ΣΚ8: Ε ναι.

Συνεντευκτής: Θα πάμε μετά σε αυτά. Θα πάμε μετά στο κομμάτι με τη σχέση με το άλλο φύλο.

[...]

Συνεντευκτής: [...] Είπαμε για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Πάμε τώρα στον κοινωνικό πόνο. Άρα δεν αισθάνθηκες κοινωνικό πόνο, ούτε κατάθλιψη ούτε τίποτα. Πάμε λίγο στο κομμάτι του αθλητισμού για να πάμε μετά στη σχέση με το άλλο φύλο που με ενδιαφέρει επίσης.

ΣΚ8: Βέβαια για να μην πάθεις κοινωνικό πόνο και κλείνω με αυτό, το συγκεκριμένο κεφάλαιο κλείνω εδώ, για να μην πάθεις κοινωνικό πόνο πρέπει να έχεις και λίγο τρέλα. Καταλαβαίνεις πώς το λέω. Και εγώ είμαι λίγο. Δηλαδή όλοι δεν είμαστε; Εσύ δεν είσαι;

Συνεντευκτής: Είμαι είμαι. Η ζωή μας κάνει. Λίγο, όχι πολύ. Όλα θέλουν μέτρο. Ο αθλητισμός πώς σας έχει βοηθήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση;

ΣΚ8: Ο αθλητισμός για την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία και την απορρόφησή τους από τον κοινωνικό ιστό [...] στον κοινωνικό ιστό δεν είναι απλά βοήθεια, είναι μοχλός. Έτσι πρεσβεύουμε, έτσι πιστεύουμε, έτσι γράφουμε και έτσι λέμε εδώ μέσα. Βέβαια δεν είχα ποτέ τη δυνατότητα, λόγω της φύσης της αναπηρίας να -όχι μην το γράψεις έτσι- δεν μου αρέσει. Δεν είχα ποτέ τη δυνατότητα λόγω της φύσης της ιδιαιτερότητας, γιατί δεν μου αρέσει ποτέ η λέξη πρόβλημα και μην το γράψεις πουθενά αυτό. Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα. Υπάρχει απλά μία ιδιαίτερα. Αν το βλέπουμε ως πρόβλημα θα μας πάρει από κάτω. [...] Μπόρεσα όμως να ασχοληθώ και ως παράγοντας. Μπόρεσα να ασχοληθώ και ως διοικητικός. Μπόρεσα να ασχοληθώ ώστε να είμαι στην ομάδα του κέντρου των αποφάσεων για τους αθλητές με αναπηρία, να μπορώ να στηρίζω τα θέλω τους και τις αποφάσεις τους και τους λόγους για τους οποίους έχουν αποφασίσει να αθλούνται. Να καταλαβαίνω την προσπάθειά τους, έστω και έξω από το γήπεδο. Και να προσπαθώ να συμβάλω ώστε να διακρίνονται και να περνάνε τα μηνύματα

που πρέπει. Γιατί καλώς ή κακώς, όταν είσαι παράγοντας σε ένα αθλητικό σωματείο όπως είναι το δικό μας [...], όταν είσαι παράγοντας σε ένα αθλητικό σωματείο ειδικά ατόμων με αναπηρία καταλαβαίνεις λίγο αλλιώς [...] Την καταλαβαίνεις από το ευ αγωνίζεσθαι, την καταλαβαίνεις από την ευγενή άμιλλα που μόνο ο αθλητισμός προσφέρει. Την καταλαβαίνεις μέσα από το ότι ο αθλητισμός φτιάχνει χαρακτήρες. Την καταλαβαίνεις μέσα από τον αθλητισμό, ότι μαθαίνεις να σέβεσαι τον εαυτό σου και καταλαβαίνεις και την προσπάθεια του άλλου. Και οι διακρίσεις που έρχονται κάνουν αυτά τα παιδιά να προσπαθούν κάθε μέρα και περισσότερο. Και το έχουμε λίγο διαχωρίσει εδώ, γιατί πιστεύουμε ότι, όπως υπάρχουν άνθρωποι που κάνουν τη δουλειά μέσα στο γήπεδο, για να επιτευχθεί ο στόχος, έτσι υπάρχουν άνθρωποι που πρέπει να κάνουν τη δουλειά και έξω από τις τέσσερις γραμμές του γηπέδου πάλι για να επιτευχθεί ο στόχος.

[...]

Συνεντευκτής: Παίρνεις σύνταξη;

ΣΚ8: Παίρνω τη σύνταξη από τη δουλειά μου και επίδομα. Από τη δουλειά που έκανα που σου έλεγα [αναφέρεται στον χώρο εργασίας του]. Σύνταξη ως εργαζόμενος. Θέλω να μιλήσω με κάποιον, χαίρομαι που τα λέω σε κάποιον. Το γουστάρω αυτό που γίνεται, πώς να στο πω να το καταλάβεις. Και μακάρι να μιλάγαμε και χωρίς...

Συνεντευκτής: Θα γίνει και αυτό. Χωρίς μηχανήμα.

ΣΚ8: Χωρίς μηχανήμα. Διότι αυτό το πράγμα αρχίζει πλέον και με βαραίνει ψυχολογικά [...].

[...]

Συνεντευκτής: ΣΚ8 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου έδωσες, σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΣΚ8: Και ήθελα επειδή δεν το είπαμε πριν σε ευχαριστήσω [...]

Συνεντευκτής: ΣΚ8 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη. Να είσαι καλά.

Συνεντευκτής: ΣΚ9 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνεις. Θα ήθελα να μου πεις δύο λόγια για εσένα για να σε γνωρίσουμε. Δηλαδή πώς σε λένε, τι δουλειά κάνεις, εάν κάνεις, για τον αθλητισμό με τι έχεις καταπιαστεί, όσον αφορά το κομμάτι του αθλητισμού. Και φυσικά να μου πεις και για το θέμα της αναπηρίας σου, πώς έγινε, ποια είναι η αναπηρία σου. Δυο λόγια για εσένα.

ΣΚ9: ΣΚ9 ονομάζομαι. Πριν γεννηθώ οι εξετάσεις είχαν δείξει ότι θα γεννηθώ αρτιμελής, κανονικός άνθρωπος. Αλλά ο πατέρας μου είχε δώσει μπουνιά στη μάνα μου στην κοιλιά, χτύπημα και έπαθα εγκεφαλική παράλυση από το χτύπημα της μπουνιάς. Και με τράβηξαν και δεν είχα οξυγόνο καλό. Σταμάτησε η οξυγόνωση και έπαθα εγκεφαλική παράλυση. Γεννήθηκα [αναφέρεται σε μέρος στην Ελλάδα]. Εκεί πέρα γεννήθηκα και από εκεί πέρα με πήγαν κατευθείαν με ελικόπτερο στην Αθήνα. Μεγάλωσα στο ΠΚΚΠΑ Πεντέλης. Εκεί πέρα μέσα. Τους γονείς μου τους γνώρισα μετά από πολλά χρόνια, όταν μεγάλωσα, γιατί αναζήτησα και εγώ τους γονείς σαν παιδάκι και εγώ λογικά. Πού είναι οι γονείς σου; Στα παιδικά μου χρόνια [...]

Συνεντευκτής: Σε εγκατέλειψαν οι γονείς σου;

ΣΚ9: Με εγκατέλειψαν οι γονείς μου, με άφησαν στο Ίδρυμα. Δεν μεγάλωσα ποτέ με τους γονείς μου. Στα παιδικά μου χρόνια δεν πέρασα καθόλου παιδικά χρόνια. Ξύλο από εδώ, από εκεί στα ιδρύματα, διάφορα πράγματα. Έχω κάνει 18 επεμβάσεις, έχω κάνει 18 χειρουργεία από τη μέση και κάτω γιατί δεν περπάταγα καθόλου μωρό. Αλλά μετά τις 18 επεμβάσεις είδα πολύ βελτίωση και σηκώνομαι πια από το καροτσάκι. Μπορώ και χωρίς βοήθεια. Και μεγάλωσα εκεί πέρα [...]

Συνεντευκτής: Η διάγνωση σου είναι εγκεφαλική παράλυση. Συγκεκριμένα τι έχεις; Είσαι τετραπληγικός;

ΣΚ9: Από τη μέση και κάτω τα πόδια μου παραλύσανε.

Συνεντευκτής: Από τη μέση και κάτω; Είναι διπληγία αυτό; Πώς το έχουν πει οι γιατροί;

ΣΚ9: Παραπληγία. Σαν παραπληγία.

Συνεντευκτής: Έχεις σπουδάσει κάτι;

ΣΚ9: Έχω σπουδάσει [...] Έχω πάει σε διάφορες σχολές. Έχω πάει στον ΟΑΕΔ στο Γαλάτσι, δερματοτεχνία, ξυλογλυπτική, πηλό, έχω πάει ηλεκτρονικός έχω σπουδάσει. Είχα πάει κάποτε σε μία δουλειά με μηχανάκια, ασχολιόμουν με μηχανάκια. Ρεκτιφέ το ένα, το άλλο, αλλά επειδή είχα τόσες πολλές λάμες στα πόδια μου και κουραζόμουν πάρα πολύ σε αυτή τη δουλειά. Και κάποια στιγμή που ήμουν στο μαγαζί και ανεβοκατέβαινα τις σκάλες όλο πάνω κάτω, πάνω-κάτω πετάχτηκε μια λάμα από το πόδι μου κάτω στο [...] Πετάχτηκε έξω και το είδε ο εργοδότης και δε με πήρε στη δουλειά καθόλου.

Συνεντευκτής: Τώρα εργάζεσαι;

ΣΚ9: Όχι δεν εργάζομαι.

Συνεντευκτής: Εισόδημα από πού έχεις;

ΣΚ9: Εισόδημα από την Πρόνοια παίρνω.

Συνεντευκτής: Το προνοιακό; 313 που είναι;

ΣΚ9: Επειδή είμαι άνω του 80% εγώ και παίρνω 900 ευρώ το μήνα. Ανά δίμηνο.

Συνεντευκτής: Άρα το προνοιακό. Πάμε τώρα στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Έχεις βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ9: Ναι, έχω βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό.

Συνεντευκτής: Σε ποια πλαίσια; Θέλεις να μου πεις κάποια παραδείγματα;

ΣΚ9: Σε ποια πλαίσια. Κοινωνικό αποκλεισμό ότι εγώ με το καροτσάκι που είμαι, παράδειγμα ότι τα περισσότερα λεωφορεία δεν μπορούν να κατεβάσουν τη ράμπα, να το πλαγιάσουν. Και θέλω κάποια βοήθεια εγώ συγκεκριμένα και δεν μπορώ να ανέβω. Και πιο πολύ χρησιμοποιώ το τρένο ή το μετρό ή το τραμ. Αλλά το πιο βολικό, προσβάσιμο για εμένα είναι το μετρό. Μόνο το μετρό. Γιατί πηγαίνω και [αναφέρεται σε περιοχή της Αττικής] εγώ μερικές φορές και στην [αναφέρεται στην ίδια περιοχή της Αττικής] που έχει και ένα κενό πάρα πολύ μεγάλο και αναγκαστικά -γιατί πηγαίνω [αναφέρεται στην ίδια περιοχή της Αττικής] γιατί κάνω και πυγμαχία- ασχολούμαι με πυγμάχους. Και αναγκαστικά παίρνω τηλέφωνο εκεί πέρα και τους λέω να φέρετε την αναπηρική ράμπα για να την κατεβάσουν. Και κάποιοι άνθρωποι δεν γνωρίζουν να βάλουν και τη ράμπα, πώς θα τη βάλουν στην [αναφέρεται στην ίδια περιοχή της Αττικής]. Και τους εξηγώ εγώ ρε παιδιά, όχι έτσι. Έτσι πρέπει να μπει η ράμπα. Προς Θεού δεν γνωρίζετε και τέτοια. Και στις ράμπες ειδικά ότι παρκάρουν πάρα πολλά αυτοκίνητα εκεί πέρα τέτοια και τρελαίνομαι μόλις το βλέπω αυτό το πράγμα.

Συνεντευκτής: Στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Σε άλλη φάση της ζωής σου έχεις υποστεί κοινωνικό αποκλεισμό; Στο σχολείο ας πούμε εκεί που ήσουν; Ήσουν σε σχολείο αρτιμελών ή σε σχολείο ειδικό [...]

ΣΚ9: Σχολείο με ειδικές ανάγκες. Πήγα εκεί στο δημοτικό της [αναφέρεται σε περιοχή της Αττικής], αλλά δεν ήταν τόσο καλά. Πώς να στο πω τώρα, ότι δεν τους πολυενδιέφερε τους δασκάλους για μας, για τα παιδιά από εδώ και από εκεί. Και εγώ κάποια στιγμή όσο μεγάλωνα, πήγα σε ένα ειδικό Γυμνάσιο στο Ίδρυμα Αναπήρων εκεί πέρα και έβγαλα [...], είμαι απόφοιτος Γυμνασίου με λίγα λόγια. Και ήταν και ένας προπονητής εκεί πέρα με λίγα λόγια και σιγά-σιγά με έβαλε σε ένα αγωνιστικό καροτσάκι και μου μάθαινε μπάσκετ.

Συνεντευκτής: Τώρα όσον αφορά το κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού στο σχολείο, όταν πήγες μετά στο πανεπιστήμιο, εκεί στις σχολές που πήγες που ήσουν και με αρτιμελή άτομα έτσι δεν είναι;

ΣΚ9: Όχι, όλα με αναπηρία.

Συνεντευκτής: Άρα δεν βίωσες δηλαδή κοινωνικό αποκλεισμό σε βάση τέτοια.

ΣΚ9: Όχι.

Συνεντευκτής: Το πρόβλημα είπες ότι το είχες εκ γενετής. Πότε συνειδητοποίησες το πρόβλημα, ότι «έχω μία αναπηρία;» Ας το πούμε έτσι. Πότε το συνειδητοποίησες; Σε ποια ηλικία δηλαδή κατάλαβες ότι έχεις την αναπηρία;

ΣΚ9: Γύρω στα 4 με 5 χρονών.

Συνεντευκτής: 4 με 5 χρονών. Πώς αισθάνθηκες όταν...;

ΣΚ9: Να σου πω την αλήθεια δεν αισθάνθηκα κάτι, γιατί σιγά σιγά όσο μεγάλωνα πώς να σου πω τώρα [...] Αισθανόμουν λίγο άσχημα [...] Όχι άσχημα [...]

Συνεντευκτής: Παράξενα;

ΣΚ9: Παράξενα, με τόσα παιδιά από δω από κει, που μεγάλωνα και τα κοιτούσα λίγο περίεργα. Γιατί έβλεπα τόσα πολλά πράγματα. Έβλεπα παιδιά με αλυσίδες, να τα δέρνουν, παιδιά με χάπια από εδώ κι από εκεί πέρα. Και όσο μεγάλωνα εγώ, αυτό δεν μου άρεσε και σε κάποια στιγμή φύγαμε από εκεί πέρα, όσο μεγαλώναμε και άνοιξαν κάποιοι ξενώνες. Και πήραν τα πιο ικανά παιδιά από

εκεί μέσα, που μπορούν να συντηρηθούν μόνα τους και πηγαίναμε σε διάφορα μέρη. Άνοιξαν έναν στα [αναφέρεται σε περιοχή του Δήμου Αθηναίων] Πήγαμε στο [αναφέρεται σε περιοχή της Αττικής]. Και επίσης κάποια στιγμή πήγαμε στη [αναφέρεται σε περιοχή του Πειραιά] που εκεί πέρα τα είδα όλα για όλα. Γιατί πήγαμε γύρω στα 8 με 9 παιδιά και μπήκαμε σε ένα κλουβί, για εμένα ήταν αυτό. Γιατί έβλεπα σίδερα παντού, τα παράθυρα παντού σίδερα, οι πόρτες σίδερα και σε κάποια στιγμή ήταν, σαν ένα κλουβί και δεν μου άρεσε αυτό το πράγμα εμένα. Ένιωσα πολύ άσχημα. Και το προσωπικό δεν είχε καλή συμπεριφορά με τα παιδιά καθόλου. Και δεν μου άρεσε αυτό καθόλου. Είχα μιλήσει με την ομάδα μου του μπάσκετ και τους είπα ότι κακοπερνάω, δεν μου άρεσε και θέλω να φύγω. Και σε κάποια στιγμή αναγκάστηκα και έφυγα και πήρα εξιτήριο από εκεί πέρα. Πήρα εξιτήριο στα 38 μου χρόνια, 37 με 38 χρόνια πήρα εξιτήριο από εκεί πέρα.

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είσαι τώρα;

ΣΚ9: Τώρα είμαι 40 χρονών. 40 και εδώ και τρία-τέσσερα χρόνια έχω φύγει πια από το ίδρυμα εντελώς από εκεί μέσα.

Συνεντευκτής: Και δεν μου λες σήμερα πώς αισθάνεσαι;

ΣΚ9: Να σου πω την αλήθεια αισθάνομαι πολύ μοναξιά. Δεν έχω κάποιους ανθρώπους δικούς μου να με στηρίζουν. Εντάξει προσπαθεί και ο [αναφέρεται στο όνομα ενός ανθρώπου που τον βοηθά] να με υποστηρίξει όσο μπορεί, σαν πατέρας μου. Να με βοηθήσει από εδώ από εκεί πέρα. Αλλά μου λείπει πολύ ένας σύντροφος με λίγα λόγια, μία κοπέλα, μου λείπει πάρα πολύ. Θέλω να κάνω οικογένεια, να κάνω παιδιά. Και αυτό έχω να το ζήσω πολλά χρόνια να κάνω σχέση, να κάνω σχέση σοβαρή, να κάνω οικογένεια. Αλλά εντάξει υπάρχει το μπάσκετ που πηγαίνω και ξεσπάω λιγάκι αλλά πάλι μετά το μπάσκετ ξαναγυρνάω πάλι πίσω, πάω στο σπίτι μου και [...] Δεν έχω φίλους, δεν έχω κύκλωμα να πηγαίνω για καφέ.

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός δηλαδή σε βοηθάει στην κοινωνική σου ενσωμάτωση; Εσύ πώς το βλέπεις;

ΣΚ9: Εντάξει με βοηθάει γιατί, αν δεν υπήρχε ο αθλητισμός τώρα αυτή τη στιγμή, δεν ξέρω κι αν θα ζούσα. Ευλικρινά δεν ξέρω, αν άντεχα. Μπορεί να είχα φύγει και από τη ζωή.

Συνεντευκτής: Σκεφτόσασταν την αυτοκτονία δηλαδή;

ΣΚ9: Ναι γιατί κάποτε το είχα κάνει και αυτό την απόπειρα αυτοκτονίας. Όταν ήμουν πιο μικρός, το είχα κάνει. [αναφέρεται σε τρόπο που αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει και πως γλίτωσε από την αυτοκτονία] Ήθελα να σκοτωθώ εγώ τότε, ήθελα να πεθάνω με λίγα λόγια. Αλλά και μερικές φορές το σκέφτομαι και αυτό να σου πω την αλήθεια και, ακόμα και τώρα που είμαι 40 χρονών, δεν μου αρέσει καθόλου η ζωή έτσι, όπως είναι.

Συνεντευκτής: Έχεις πάει ποτέ σε κάποιον ψυχολόγο, σε κάποιον ψυχίατρο για να σε υποστηρίξει;

ΣΚ9: Έχω πάει... Κάποτε είχα μάθει, επειδή οι γονείς μου χώρισαν, είχα μάθει ότι ο πατέρας μου ξαναπαντρεύτηκε, η μάνα μου ξαναπαντρεύτηκε. Γνώρισα τους γονείς μου. Τους γνώρισα, όταν μεγάλωσα. Όσο μεγάλωσαν, τους γνώρισα τους γονείς μου. Και κάποτε είχα πάει με τον πατέρα μου. Ήρθε από το ίδρυμα με πήγε στην [αναφέρεται σε περιοχή της Αττικής]. Γνώρισα τη γυναίκα του, γνώρισα και

το δεύτερο παιδί του. Ήταν πολύ μικρό το μωράκι. Από κει να σου πω την αλήθεια δεν πέρασα καθόλου ωραία πράγματα, γιατί ο πατέρας μου δούλευε οικοδομή πάρα πολλές ώρες. Γνώρισα τη γυναίκα του, γνώρισα και το παιδί του. Το σπίτι ήταν πάρα πολύ μικρό, με κάγκελα και η πόρτα κάγκελα. Να φανταστείς ήταν στα 100 μέτρα έξω από το σπίτι, σαν τα παλιά σπίτια με λίγα λόγια. Και εκεί πέρα δεν πέρασα καθόλου καλά, γιατί ήμουν 10 χρονών, 11 χρόνων να ήμουν στα παιδικά μου χρόνια, η μητριά η γυναίκα του πατέρα μου έπαιρνε το παιδί της έξω και εμένα με κλείδωνε μέσα στο σπίτι. Και εγώ αναγκαστικά ήθελα να ενεργηθώ ή να ουρήσω. Αναγκαστικά θα τα έκανα σε μία γωνιά. Σε κάποια στιγμή με χτύπαγε στο ξύλο η γυναίκα αυτή, η γυναίκα του. Σε κάποια στιγμή μου τράβαγε τα μαλλιά, μου έδινε τσιγάρο τότε που ήμουν 10 χρονών- 11 χρονών. Έβηχα εγώ σαν [...] Μου λέει πάρτο από εδώ και σε κάποια στιγμή μου τράβηξε τα γεννητικά μου όργανα. Είχα πρόβλημα σοβαρό τότε 10 χρόνων 11 χρόνων. Τέλος πάντων και πήγα στο νοσοκομείο από εκεί και μετά. Ήρθε ο πατέρας μου και με πήγε στο νοσοκομείο της Ελευσίνας και είχα πολλά ψυχολογικά προβλήματα. Γιατί με είδαν οι γιατροί ότι τα είχα παίξει από εδώ και από εκεί. Και αυτό μου έχει μείνει ακόμα εμένα, με λίγα λόγια. Το έχω στο μυαλό μου πάντα. Έχω δώσει και συνέντευξη στο Έψιλον (κανάλι της Ελληνικής τηλεόρασης) για αυτό το πράγμα.

[...]

Συνεντευκτής: Άρα πήγες. Δηλαδή σε παρακολουθούσε κάποιος ψυχολόγος κάποιος ψυχίατρος;

ΣΚ9: Μόλις βγήκα από το νοσοκομείο, εγώ έμαθα για την αδερφή μου πολλά πράγματα τέλος πάντων. Και σε κάποια στιγμή σταμάτησα να τρώω φαγητό, ούτε νερό δεν έπινα, ούτε τίποτα.

Συνεντευκτής: Έμαθες καλά ή κακά πράγματα;

[αναφέρει τι έμαθε για την αδερφή του και πως του συνέστησαν να πάει σε ψυχίατρο]

ΣΚ9: [...] Ήμουν πολύ δυνατός οργανισμός. Και από τότε μου συνέστησαν έναν ψυχίατρο.

Συνεντευκτής: Πήγες;

ΣΚ9: Στο νοσοκομείο μέσα εκεί πέρα επιτόπου. Τους είπα τη ζωή μου και μου είπαν θα σου δώσω κάποια φάρμακα ηρεμιστικά για να ηρεμήσεις. Εγώ το αρνήθηκα.

[εξηγεί το λόγο για τον οποίο δεν ήθελε να πάρει τη φαρμακευτική αγωγή]

Συνεντευκτής: Πήγες;

ΣΚ9: Δεν πήγα ούτε εκεί όχι. Ούτε εκεί δεν ήθελα. Γενικά δεν ξέρω αν σου κάνει καλό ο ψυχολόγος και να τα λες γιατί έχω πάει μία φορά σε ψυχολόγο και δεν μου βγήκε σε κάτι, σε τίποτα. Δε μου βγήκε. Αυτά είναι παιδικά μου τραύματα.

Συνεντευκτής: Και δεν μου λες όσον αφορά τον αθλητισμό τώρα ο αθλητισμός είπες ότι σε βοηθάει αλλά μετά μου είπες ότι ξαναγυρίζεις πάλι [...]

ΣΚ9: Αρχίζω και σκέφτομαι πράγματα πάρα πολλά. Μου φέρνει στα παιδικά μου χρόνια.

Συνεντευκτής: Άρα δηλαδή ο αθλητισμός σε βοηθάει κατά τη διάρκεια του αγώνα, όταν δίνεις τον αγώνα.

ΣΚ9: Όταν δίνω τον αγώνα, όταν κάνω την προπόνηση και ξεσπάω.

Συνεντευκτής: Και όταν γυρίζεις δηλαδή μετά [...]

ΣΚ9: Όταν γυρίζω πάλι πίσω, νιώθω πάλι μοναξιά και αρχίζω και τρελαίνομαι.

[...]

Συνεντευκτής: Τώρα τι σκέφτεσαι ας πούμε; Είπες ότι θέλεις να δημιουργήσεις οικογένεια και τα λοιπά μου είπες πριν.

ΣΚ9: Τώρα τι να σκεφτώ τώρα, άμα βρω κάποια κοπέλα. Δεν ξέρω τώρα. Αλλά γενικά είμαι πολύ αποκλεισμένος. Κλεισμένος μέσα μου πάρα πολύ, δεν βγαίνω καθόλου έξω, να σου πω την αλήθεια. Δηλαδή μετά την προπόνηση πάω σπίτι μου. Έχω σπίτι δικό μου, αγόρασα σπίτι και κάθομαι πολλές ώρες μέσα στο σπίτι.

Συνεντευκτής: Και τι κάνεις; Internet;

ΣΚ9: Internet. Κάθομαι στο Facebook ή παίζω κανένα πόκερ. Ή σε κανένα Chat να μιλήσω με κάμερα. Αυτό, τίποτα άλλο. Καμία τηλεόραση, καπνίζω πάρα πολύ. Πίνω καφέδες πάρα πολλούς. Λογικό είναι πιστεύω αυτό. Γιατί αν εργαζόμουν και είχα κάποια εργασία, δεν νομίζω να έκανα αυτά τα πράγματα. Γιατί στα μηχανάκια που δούλευα πιο παλιά δεν έκανα ούτε τσιγάρα τόσα πολλά ούτε καφέ γιατί εργαζόμουν και είχα κάτι που πέρναγε η ώρα μου ευχάριστα. Αν είσαι κλεισμένος σε ένα σπίτι όλη μέρα [...]

[...]

Συνεντευκτής: Ολοκληρώσαμε τη συνέντευξη. Θέλεις να πεις κάτι εσύ, έτσι να στείλεις ένα μήνυμα;

ΣΚ9: Εντάξει εγώ μόνο έχω να πω ότι παίζω 20 χρόνια μπάσκετ. Έχω παρατηρήσει ανθρώπους να είναι κλεισμένοι στα σπίτια μέσα, πάρα πολλοί άνθρωποι που δεν θέλουν να βγουν έξω στη ζωή. Για μένα φταίνε οι γονείς. Πρέπει να τους βγάζουν τους ανθρώπους έξω από τα σπίτια, να δείξουν ότι υπάρχει μπάσκετ, στίβος, κολύμβηση.

Συνεντευκτής: Να τους σπρώξουν στον αθλητισμό δηλαδή.

ΣΚ9: Να τους σπρώξουν στον αθλητισμό να μην είναι κλεισμένοι άνθρωποι. [...] Γιατί σε λίγα χρόνια εγώ πιστεύω, όσο μεγαλώνουν οι άνθρωποι, δεν θα υπάρχει αθλητισμός. Δηλαδή, εμείς που παίζουμε 20 χρόνια μπάσκετ, έχουμε και μεγάλους ανθρώπους. Έχουμε και 56 χρόνων παίκτες. Αυτό με λίγα λόγια.

Συνεντευκτής: ΣΚ9 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη, να είσαι καλά.

ΣΚ9: Εγώ ευχαριστώ.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 10. ΣΚ10 σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνετε και που με βοηθάτε στην προσπάθειά μου για τη διπλωματική μου εργασία. Θέλω να ξεκινήσουμε για να σας γνωρίσουμε λίγο. Να μου πείτε δύο λόγια για εσάς, ποιος είστε, αν εργάζεστε ή αν εργαζόσασταν τι κάνατε, ποια είναι η αναπηρία σας. Να δούμε λίγο εσάς, ποιος είναι ο ΣΚ10.

ΣΚ10: Λοιπόν για να ξεκινήσουμε πρώτα με την πάθηση. Οι πάθηση είναι η νόσος του [...] , σπαστική παραπληγία. Είναι σαν την πολιομυελίτιδα. Εγκεφαλοπάθεια είναι βασικά αυτό. Τα κάτω άκρα έχουν πρόβλημα, έχουν γίνει κάποιες εγχειρήσεις στον αχίλλειο τένοντα και από εκεί και πέρα υπήρχε μεγάλος αγώνας, για να είμαι μέσα στην κοινωνία. Ευτυχώς για εμένα, δύο πολύ καλούς γονείς που έχω και τα αδέρφια μου δεν με αφήσανε κάπου. Μεγάλωσα μέσα στο σπίτι. Σχολείο πήγα κανονικά, στα σχολεία έξω, με αρτιμελή παιδιά. Δεν πήγα σε κάποιο ειδικό σχολείο. Αλλά υπήρχε το θέμα του κόσμου, ο οποίος δεν δεχόταν τότε την αναπηρία και ήταν λίγο δύσκολα. Έπιασα δουλειά κάποια στιγμή και έφτιαχνα στο πικπα της Βούλας αμαξίδια, αναπηρικά μηχανήματα, επισκευές. Αυτή τη στιγμή είμαι συνταξιούχος από την εργασία μου. Ασχολήθηκα με τον αθλητισμό. Χρονολογίες τώρα δεν μπορώ να θυμηθώ. Όταν πρωτοξεκίνησα τότε υπήρχε ο σύλλογος των Αετών όπως λεγόταν. Ξεκινήσαμε λοιπόν και κάναμε τον αθλητισμό, γιατί έγινε, για να μπορέσουμε να βγάλουμε πολλά άλλα παιδιά. Δεν είχαν τη δυνατότητα να βγουν από το σπίτι και ήταν εγκλωβισμένα μέσα. Ήταν λίγο δύσκολη η κοινωνία, δεν δεχόταν την αναπηρία. Και έτσι με τον αθλητισμό κατάφεραν πολλά παιδιά να βγουν έξω, να συναντηθούμε μεταξύ μας και να μπορέσουμε να δείξουμε και τις δυνατότητές μας. Κατάφερα, έφτιαξα μία καλή οικογένεια, έχω δύο παιδιά.

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε τώρα;

ΣΚ10: [...] Είμαι 55. Καλά είμαι. Έχω δύο παιδιά είκοσι ενός ετών.

Συνεντευκτής: Και τα δύο;

ΣΚ10: Ναι γιατί είναι δίδυμα.

[...]

Συνεντευκτής: Πάμε λίγο στον κοινωνικό αποκλεισμό. Έχετε δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό εσείς;

ΣΚ10: Στο είπα και προηγουμένως ότι ήταν πολύ δύσκολη εποχή. Δηλαδή, τώρα από ότι βλέπω έχουν ανοίξει λίγο τα πράγματα. Τα παιδιά είναι λίγο πιο [...] Τα δέχονται περισσότερο στην κοινωνία. Έχουν μάθει και οι υπόλοιποι, ότι υπάρχουν οι αναπηρίες εν γένει και ότι όλοι είναι στο παρά πέντε να γίνουν παραπληγικοί, έστω και από ένα ατύχημα, ένα τροχαίο, ένα στιδίο. Ένα γλίστρημα στη σκάλα μπορεί να μας φέρει σε αυτή την κατάσταση. Και έτσι έχουν αποδεχθεί και τους ανθρώπους, που έχουν άλλα προβλήματα. Στην εποχή τη δικιά μου ήταν πιο σκληρό. Τώρα έχει ομαλοποιηθεί κάπως το θέμα. Αυτό μπορώ να σου πω σαν άνθρωπος, σαν μονάδα να σου πω.

Συνεντευκτής: Μπορείτε να μου φέρετε ένα παράδειγμα όπως βιώσατε τον κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ10: Ήταν δύσκολο να βρούμε δουλειά. Ήταν δύσκολο να μας δεχτούν στα σχολεία. Τα παιδιά δεν παίζανε μαζί μας. Τώρα αυτό το πράγμα νομίζω ότι έχει ψιλοφύγει. Άλλο η εποχή του '60-'70 και άλλο τώρα, υπάρχει μεγάλη διαφορά.

Συνεντευκτής: Εσείς το πάθατε είπαμε τη σπαστική παραπληγία σε ποια ηλικία;

ΣΚ10: [...]. Γεννήθηκα και υπήρχε πρόβλημα και τα κάτω άκρα ήταν πολύ αδύνατα. Είχα αυτό το πράγμα. Μετά από εγχειρήσεις και πολύ ταλαιπωρία, πολλή γυμναστική, για να μπορέσω να κινηθώ.

Συνεντευκτής: Πότε συνειδητοποιήσατε την αναπηρία;

ΣΚ10: Η αναπηρία υπήρχε.

Συνεντευκτής: Εσείς πότε το συνειδητοποιήσατε; Το συνειδητοποιήσατε δηλαδή απευθείας ή σε πιο μεγάλη ηλικία;

ΣΚ10: Το συνειδητοποιείς όταν βλέπεις ότι έχεις δύο αδέρφια και δεν μπορείς να κάνεις, ότι κάνουν τα υπόλοιπα παιδιά. Δεν μπορείς να πας όπου θέλεις. Από αυτό το πράγμα καταλαβαίνεις.

Συνεντευκτής: Εκεί εσείς πώς αισθανθήκατε για να μπούμε λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού πόνου.

ΣΚ10: Υπάρχει μία διαφορά...

Συνεντευκτής: Αυτό το συσχετίζω και με το πώς αισθανθήκατε όταν συνειδητοποιήσατε την αναπηρία και πώς αισθανθήκατε όταν βιώσατε τον κοινωνικό αποκλεισμό.

ΣΚ10: Κοίταξε, τα άτομα που γεννιούνται με πρόβλημα είναι πιο συνειδητοποιημένα κάπως, γιατί το παλεύουν, το πολεμάνε και επιβιώνουν με αυτό. Τα άτομα που είναι από ατύχημα, που είναι πιο δύσκολο, διότι είχαν μία άλλη ζωή, τους έρχεται ένα δύσκολο πράγμα, που δεν ξέρουν να το αντιμετωπίσουν και δυσκολεύονται. Βέβαια, εγώ προσπαθούσα να κάνω ότι μπορώ και έβλεπα και πού δεν μπορώ. Ή το συνειδητοποιείς νωρίς και το παλεύεις και γίνεσαι κάτι ή αλλιώς είναι οδυνηρό το πράγμα.

Συνεντευκτής: Εσάς τι ήταν;

ΣΚ10: Για μένα δεν ήταν οδυνηρό γιατί και με τους γονείς μου που μου μιλήσαμε, μου εξήγησαν τι μπορώ, τι δεν μπορώ, τι έχω, τι δεν έχω και από εκεί και πέρα, όταν άρχισα και εγώ να σκέφτομαι, άρχισα να ξέρω τι μπορώ να κάνω. Και τι στόχους μπορώ να βάλω. Και έτσι δεν νομίζω ότι είχα πρόβλημα. Αισθανόμουν και πολλές φορές, ότι είμαι ισότιμος με τους άλλους. Τώρα βέβαια για τα παιδιά τα τωρινά είναι λίγο πιο εύκολο πράγμα, γιατί έχει ανοίξει η κοινωνία. Μπορούν να ασχοληθούν με πολλά πράγματα, οπότε δεν φαίνεται αυτή η διαφορά.

Συνεντευκτής: Σήμερα πώς αισθάνεστε;

ΣΚ10: Σήμερα είμαι ευτυχισμένος. Έχω καταφέρει να φτιάξω την οικογένειά μου, να έχω τα παιδιά μου. Έχω συνειδητοποιήσει πολλά πράγματα. Είμαι ένα μέλος της κοινωνίας. Έχω αποδώσει στην κοινωνία, εφόσον δούλευα. Και από εκεί και πέρα δεν αισθάνομαι μειονεκτικός απέναντι σε κάποιους άλλους.

Συνεντευκτής: Είχατε δεχτεί κάποια ψυχολογική βοήθεια από ψυχολόγους, ψυχιάτρους κτλ ή αν είχατε βιώσει κάποια στιγμή κατάθλιψη στη ζωή σας, προσφύγατε σε αυτές τις ειδικότητες, για να σας βοηθήσουν;

ΣΚ10: Όχι, δόξα το Θεό και δεν το λέω γιατί οι άνθρωποι δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους. Δεν ξέρω, γιατί εγώ πιστεύω, ότι ο Θεός δίνει δύναμη σε κάποιους ανθρώπους. Δεν χρειάστηκα κανέναν. Είχα συνειδητοποιήσει και ήξερα, ότι πρέπει να παλέψω από εδώ και πέρα. Γιατί, όταν ήμουν μικρός, είχα τους ανθρώπους που με κοιτάγανε, τους γονείς μου και τα αδέρφια μου. Από εκεί και πέρα έπρεπε να ανοίξω τα φτερά μου εγώ. Δεν χρειάστηκα κάποιον τέτοιο. Δεν

ξέρω για ποιο λόγο. Ίσως το περιβάλλον που μεγάλωσα, ο τρόπος που με αντιμετώπισαν. Γιατί δεν είχα μία αντιμετώπιση, «α το παιδί δεν μπορεί να κάνει, προσέξτε το». Και μετά, μόλις φτάσω σε μία ηλικία, όταν θα πρέπει εγώ να κάνω κάτι, να τα βρω όλα μπαστούνια. Αντιμετωπίζομαι σαν ένα άτομο, σαν ένα μέλος της οικογένειας. Όταν έκανα κάτι κακό, υπήρχε η τιμωρία, όπως ήταν και στα άλλα μου δύο αδέρφια. Όταν έκανα κάτι καλό, έπαιρνα την επιβράβευση. Οπότε δεν είχα κάτι να αντιμετωπίσω και να βρεθώ εκτός νερών.

Συνεντευκτής: Θέλω να πάμε λίγο στο κομμάτι του αθλητισμού. Πώς ο αθλητισμός σας βοήθησε στην κοινωνική ενσωμάτωση γενικότερα;

ΣΚ10: Γενικώς μου άρεσε ο αθλητισμός και είχα πάει με τις ρίψεις, γιατί μου αρέσει αυτό το κομμάτι του αθλητισμού. Έτσι κι αλλιώς, για να δυναμώσω εγώ και να μπορώ να κάνω περισσότερες καλές κινήσεις. Και πιστεύω ότι είναι κάτι που μπορεί να γίνεται.

Συνεντευκτής: Πώς αισθανόσασταν όταν μπαίνατε στο τερέν ας πούμε;

ΣΚ10: Φυσιολογικά, ήμουν στο χώρο μου. Δεν αισθανόμουν κάτι μειονεκτικά. Εντάξει όλα τα παιδιά ήμασταν της ίδιας κατηγορίας, αλλά δεν έβλεπα κάποια διαφορά. Προπόνηση έπρεπε να κάνω, όπως κάνει ένας φυσιολογικός, ένας αρτιμελής να το πούμε έτσι. Έκανα και εγώ τις προπονήσεις μου και έκανα τον αγώνα μου, είτε καλό είτε κακό, όπως γίνεται και με τον κάθε άνθρωπο. Δεν είχαμε κάποια διαφορά.

Συνεντευκτής: Ξεκινήσατε με ρίψεις. Μετά συνεχίσατε με ρίψεις;

ΣΚ10: Είχα δίσκο, σφαίρα και ακόντιο. Τότε εκείνη τη χρονιά [...] Κάποια χρονιά βάλανε και την άρση βαρών από πάγκο και μετά σταμάτησα, γιατί ήθελα να ασχοληθώ περισσότερο με τα παιδιά. Μεγαλώνοντας και η ηλικία, δεν μπορείς να κάνεις τη δουλειά σου, να κάνεις τις ρίψεις και να ασχολείσαι και με τα παιδιά, οπότε αποσύρθηκα. Και είναι και ένα ωραίο πράγμα να αποσύρεσαι κάποια στιγμή, γιατί θα έρθουν κάποιοι νεότεροι να συνεχίσουν κάτι που έχεις ξεκινήσει.

Συνεντευκτής: Και σας βοήθησε ο αθλητισμός στην κοινωνική ενσωμάτωση.

ΣΚ10: Βεβαίως. Αυτό το πράγμα έτσι κι αλλιώς, όταν το ξεκινήσαμε τα άλλα παιδιά που ήταν στην ηλικία μου, το κάναμε, για να ξεκλειδώσουμε κάποια παιδιά από το σπίτι, να τους δείξουμε, ότι μπορούν να βγουν έξω, να κάνουν και να τους δώσουμε και ενδιαφέροντα. Γιατί πολλές οικογένειες, όχι ντρεπόντουσαν, ίσως δεν είχαν τον τρόπο να δουν, τι μπορεί να κάνει το παιδί τους. Όταν ακούστηκε, ότι υπάρχει αυτό, υπάρχει εκείνο, δειλά-δειλά αφήσανε και αυτοί τα παιδιά τους να βγούνε και έτσι φανερώθηκε αυτή η Παραολυμπιάδα.

[...]

Συνεντευκτής: Επειδή τελειώσαμε τη συνέντευξη θέλω να μου πείτε τώρα εσείς 2 λόγια ό,τι θέλετε, με βάση τη συνέντευξη που κάναμε με βάση αυτά που μου είπατε. Αν θέλετε να περάσετε κάποιο μήνυμα. Ότι θέλετε, σας αφήνω ελεύθερο.

ΣΚ10: Εγώ θέλω τα παιδιά που παθαίνουν κάποια αναπηρία, γιατί ένα τροχαίο μπορεί να τους φέρει σε δυσμενή κατάσταση, να το πολεμάνε, να μην είναι τόσο [...] Εντάξει είναι δύσκολο. Δεν θέλουν να το δεχτούν, αλλά όταν έρθει το συγκεκριμένο, θα πρέπει να αποφασίσεις να ζήσεις. Και θα πρέπει και η πολιτεία να μην το έχει [...], να τους βλέπει ισότιμους. Να μπορούν να δουλεύουν, να διασκεδάζουν, να μπορούν να κυκλοφορούν. Γιατί, αν παρατηρήσεις τώρα, κάτι φτιάχνουν, μία ράμπα ας πούμε, για να περάσει το καρότσι, ένα τεράστιο

πεζοδρόμιο, ένα ψηλό πεζοδρόμιο που, αν περάσεις από τη ράμπα και φτάσεις στην άκρη και πέσεις με το καρότσι, έχεις σκοτωθεί. Έχουν γεμίσει τον κόσμο σίδερα, για να μην παρκάρουν και καλά τα αυτοκίνητα, αλλά δυσκολεύουν όλο τον κόσμο. Πάρκινγκ για αυτοκίνητα αναπηρικά δεν υπάρχουν. Θεξ να εξυπηρετηθείς και πρέπει να αφήσεις το αυτοκίνητο σε μεγάλες αποστάσεις. Έξω από τράπεζες δεν υπάρχει πάρκινγκ αναπηρικό. Αν υπάρχει πάρκινγκ αναπηρικό, το έχει πιάσει κάποιος, είτε από την τράπεζα είτε της περιοχής. Μου έχει συμβεί πολλές φορές να πιάνουν και να μου γράφουν το αυτοκίνητο, ενώ έχει το σήμα το αναπηρικό επάνω. Η δημοτική αστυνομία. Και τρέχεις μέχρι εκεί, στη σβήνουν την κλήση. Σου έχουν φάει την ημέρα για ένα πράγμα που δεν χρειάζεται, εφόσον βλέπουν το σήμα. Και δεν καταλαβαίνω για ποιο λόγο γίνεται. Ούτε εμείς να είμαστε προκλητικοί, αλλά να έχουμε και τους χώρους μας. Τους χώρους μας [...] Γιατί μπορεί να αφήσεις το αμάξι να εξυπηρετηθείς, να φύγεις πιο εύκολα. Ο αρτιμελής μπορεί να το αφήσει λίγο πιο μακριά και να περπατήσει. Ο άλλος θα ταλαιπωρηθεί. Αυτά τα πράγματα που θέλω να πω.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη, να είστε καλά.

ΣΚ10: Να είσαι καλά παλικάρι μου.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 11. ΣΚ11 σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνετε και που με βοηθάτε στο κομμάτι της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Για εμένα είναι πολύ σημαντικό αυτό. Σας ευχαριστώ και θα είμαι αιώνια ευγνώμων. Θέλω να ξεκινήσω λίγο να μάθω για εσάς δύο πράγματα. Θέλω να μου πείτε δύο λόγια για τον ΣΚ11. Ποιος είναι ο ΣΚ11. Πείτε μου δύο λόγια για εσάς. Έχετε σπουδάσει κάτι;

ΣΚ11: Έχω τελειώσει την γυμναστική ακαδημία.

Συνεντευκτής: Στην Αθήνα;

ΣΚ11: Στη Θεσσαλονίκη.

Συνεντευκτής: Έχετε κάνει μετά... Συνεχίσατε τις σπουδές μεταπτυχιακά;

ΣΚ11: Όχι όχι. Τελείωσα ήρθα στην Κύπρο. Δεν υπήρχαν θέσεις για εργασία. Ασχολήθηκα με άλλο αντικείμενο. Μηχανήματα.

Συνεντευκτής: Δουλέψατε πάνω στο κομμάτι της φυσικής αγωγής στα σχολεία;

ΣΚ11: Όχι. Όχι.

Συνεντευκτής: Στα μηχανήματα.

ΣΚ11: Μόνο μηχανήματα.

Συνεντευκτής: Εκεί δουλέψατε.

ΣΚ11: Ναι. Και από εκεί έγινε το ατύχημα.

Συνεντευκτής: Πώς έγινε; Αν θέλετε να...

ΣΚ11: Είχα ένα ατύχημα με [...] Είναι ένα μεγάλο μηχανήμα. [...] Πετάχτηκα εγώ έξω, χτύπησα και έπαθα αυτή τη ζημιά.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η διάγνωση, ας πούμε της αναπηρίας;

ΣΚ11: Είχα χτυπήσει στη σπονδυλική στήλη στον 8ο θωρακικό.

Συνεντευκτής: Και αυτό πώς λέγεται, ας πούμε η επίσημη πώς λέγεται; Εσείς σε ποια κατηγορία δηλαδή ανήκετε;

ΣΚ11: Παραπληγικός.

Συνεντευκτής: Είστε παραπληγικός. Ο αθλητισμός πώς προέκυψε στη ζωή σας;

ΣΚ11: Μετά, επειδή είχα τελειώσει τη γυμναστική ακαδημία, το είχα μέσα μου, αλλά περισσότερο είχα ένα άλλο [...] παραπληγικό που ασχολούνταν πιο μπροστά αυτός, που μου έλεγε «άντε να ασχοληθείς». Να ασχοληθείς και εσύ, θα σου κάνει καλό.

Συνεντευκτής: Σε ποιο άθλημα; Πήγατε σε ομαδικά ή σε ατομικά αθλήματα;

ΣΚ11: Πήγα, ξεκίνησα με την κολύμβηση. Μετά την κολύμβηση, έκανα τοξοβολία. Μετά την τοξοβολία, ασχολήθηκα με ρίψεις. Σφαίρα, ακόντιο, αυτά.

Συνεντευκτής: Οι διακρίσεις σας ποιες ήταν;

ΣΚ11: Σε παγκόσμια, σε ευρωπαϊκά είχα πρωτιές καλές. Έλαβα μέρος και σε 2 Παραολυμπιακούς Αγώνες στη Βαρκελώνη και στην Ατλάντα.

[...]

Συνεντευκτής: Ανήκετε όμως στους παραολυμπιονίκες.

ΣΚ11: Έλαβα μέρος σε Παραολυμπιακούς Αγώνες.

Συνεντευκτής: Εκεί ποιο άθλημα κάνατε; Ρίψεις;

ΣΚ11: Στη Βαρκελώνη κολύμβηση και στην Ατλάντα ρίψεις.

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

ΣΚ11: Τώρα; 55.

Συνεντευκτής: Θέλω να μου πείτε εσείς τώρα παίρνετε κάποια σύνταξη από τη δουλειά που κάνατε;

ΣΚ11: Παίρνω σύνταξη τώρα, έβγαλα μία σύνταξη αναπηρίας. Τώρα παίρνω σύνταξη γήρατος.

Συνεντευκτής: Σύνταξη αναπηρίας δεν παίρνετε τώρα;

ΣΚ11: Όχι. Ενώ η σύνταξη που έπαιρνα ήταν σύνταξη ανικανότητας [...] όπως μου είπαν σύνταξη ευγηρίας. Δηλαδή έπαιρνα 900 ευρώ σύνταξη ανικανότητας [...], λόγω της παραπληγίας μας, παίρνουμε επίδομα βαριάς αναπηρίας και ένα επίδομα φροντίδας.

Συνεντευκτής: Ένας άνθρωπος δηλαδή πόσο [...] Μπορεί να φτάσει και τα 1.200; Ζει εύκολα αυτός ο άνθρωπος;

ΣΚ11: Εντάξει ίσα-ίσα που ζει. Δεν μπορείς να κάνεις την καλή ζωή που λέμε.

[...]

Συνεντευκτής: [...] Λοιπόν πάμε στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Εσείς έχετε δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ11: Δεν τον ένιωσα.

Συνεντευκτής: Δεν τον νιώσατε. Δεν το νιώσατε εδώ στην Κύπρο ή δεν τον νιώσατε και στην Ελλάδα; Εσείς καταρχήν το ατύχημα το πάθατε σε ποια ηλικία;

ΣΚ11: 32.

Συνεντευκτής: Και δεν νιώσατε κοινωνικό αποκλεισμό.

ΣΚ11: Δηλαδή να πας κάπου και να σε δαχτυλοδείχουν; Να σου λένε τι γυρεύεις εδώ;

Συνεντευκτής: Ναι, ας πούμε κάποια συμπεριφορά, κάτι παράξενο ας πούμε ή [...]

ΣΚ11: [...] ξεχωρίζαμε από τους υπόλοιπους.

Συνεντευκτής: Δε δώσατε αυτό το δικαίωμα.

ΣΚ11: Και έξω να βγω με τους φίλους μου σε εστιατόρια, ξενοδοχεία τα πάντα.

Συνεντευκτής: Οι φίλοι σας είναι όλοι αρτιμελείς ή είναι και άτομα [...];

ΣΚ11: Έχω και φίλους αρτιμελείς, αλλά και παραπληγικούς.

Συνεντευκτής: Έχετε δηλαδή από παντού. Τώρα όσον αφορά το κομμάτι των συναισθημάτων όταν λέμε συναίσθημα εννοούμε [...] Μπαίνω στον κοινωνικό πόνο ουσιαστικά. Άρα, από τη στιγμή που δεν αισθανθήκατε κοινωνικό αποκλεισμό, δεν αισθανθήκατε και κοινωνικό πόνο, έτσι δεν είναι; Όταν πάθατε το ατύχημα πώς αισθανθήκατε;

ΣΚ11: [...] Όσο πιο γρήγορα συνέλθεις, τόσο το καλύτερο για το άτομο που έχει το πρόβλημα. 1-2 χρόνια στην αρχή ήταν δύσκολα. Διότι, μέχρι να συνέλθεις από το χτύπημα, από τα τραύματα που έπαθες, από τα χτυπήματα αυτά. Μετά, είχα αποκατάσταση σε κέντρο αποκατάστασης παραπληγικών, θέλεις ένα χρόνο. Μετά θες εγχείρηση, όλα διαφορετικά. Να ψάξεις, να φτιάξεις και τον χώρο που θα ζεις πλέον, γιατί δεν θα είναι ο ίδιος με αυτόν που ζούσες, όταν ήσουν παλιά. Θέλεις 1-2 χρόνια και εμένα μου έκανε περισσότερο καλό [...]. Ορισμένα πράγματα που σκεφτόμουν να κάνω ή φοβόμουν να κάνω, όταν πήγα και ασχολήθηκα με τον αθλητισμό, είδα πάρα πολύ κόσμο με τέτοια προβλήματα. Είδα άτομα που ήταν σε πολύ χειρότερη κατάσταση από μένα. [...] Και λέω αυτός μπορεί.

Συνεντευκτής: Άρα ήταν θέμα νοοτροπίας δηλαδή;

ΣΚ11: Ε βέβαια.

Συνεντευκτής: Είναι θέμα νοοτροπίας.

ΣΚ11: Βλέπεις ανθρώπους παραπληγικούς, που μένουν στο σπίτι, γιατί ντρέπονται να βγουν έξω, μήπως τους δει κανένας πάνω στο καρότσι. Για αυτό σου λέω ότι εξαρτάται από το άτομο.

Συνεντευκτής: Όταν έχεις πάθει το ατύχημα και ήρθαν αυτά τα δύο χρόνια που είπατε μέχρι να συνέλθετε ουσιαστικά, για να αποδεχτείτε ουσιαστικά τη νέα κατάσταση. Εσείς, πώς σας φάνηκαν [...] Αυτά τα δύο χρόνια καταρχήν σας βοήθησε κάποιος ειδικός, πήγατε σε ψυχολόγο;

ΣΚ11: Όχι.

Συνεντευκτής: Μόνος σας;

ΣΚ11: Μόνος. Η οικογένειά μου.

Συνεντευκτής: Άρα η οικογένεια βοήθησε πάρα πολύ σε αυτό το κομμάτι. Το επόμενο που θέλω να ρωτήσω είναι οι φίλοι που σας αντιμετώπισαν; Είχατε κάποια διαφορετική αντιμετώπιση, δηλαδή στον ΣΚ11 πριν το ατύχημα και στον ΣΚ11 μετά το ατύχημα;

ΣΚ11: Για αυτό σου είπα ότι δεν έχω καταλάβει κοινωνικό αποκλεισμό.

Συνεντευκτής: Όλα δηλαδή ήταν τα ίδια. Όλα ήταν τα ίδια. Σήμερα πώς αισθάνεται ο ΣΚ11 μετά από όλα αυτά; Πώς αισθάνεται;

ΣΚ11: Μία χαρά. Το μόνο που σκέφτομαι είναι να μην αρρωστήσεις, να μην έχεις άλλα προβλήματα. Μόνος μου βοηθούμαι.

Συνεντευκτής: Είναι εύκολο όμως;

ΣΚ11: Είναι εύκολο όταν έχεις στα χέρια σου γερά και μπορείς να κάνεις αυτά που είναι να κάνεις με τα χέρια και δεν χρειάζεσαι κάποια [...] Αυτό που σκέφτομαι, το ύστερα. Επειδή έμαθα και μόνος μου, κάποια στιγμή θα θέλεις κάποιον άλλον άνθρωπο να σε βοηθάει.

Συνεντευκτής: Στο κομμάτι του αθλητισμού, ο αθλητισμός πώς βοήθησε τον ΣΚ11 στην κοινωνική του ζωή; Τον βοήθησε;

ΣΚ11: Ε βέβαια. Αυτό που σου είπα προηγουμένως. Που είδα τόσα [...] πράγματα. Ανθρώπους σε χειρότερη κατάσταση από εμένα και λειτουργούσαν μία χαρά και κάνανε πράγματα, που εγώ που ήμουν σε πιο καλή κατάσταση φοβόμουν ή σκεφτόμουν να τα κάνω. Και λέω να αυτός τα κάνει. Ή τους έβλεπες να ντρέπονται να βγουν έξω να χορέψουν με τον τρόπο το δικό τους. Αν είχα και κάποια ντροπή μέσα μου, καμιά φορά να πάω σε έναν κέντρο ας πούμε και βλέπεις. Τώρα πολλές φορές και σε κέντρα που [...] όταν πεις και το ποτό σου και δεις και κάποια, θα χορέψεις. Αντί να χορέψω με τα πόδια, μπορώ να χορέψω με την καρέκλα.

Συνεντευκτής: Το έχετε κάνει;

ΣΚ11: Πολλές φορές.

Συνεντευκτής: Ο κόσμος που σας έβλεπε πώς σας αντιμετώπιζε [...];

ΣΚ11: Τότε, στις αρχές, όταν το έκανα, ήμουν σε ένα κέντρο και γέμιζε η πίστα λουλούδια.

Συνεντευκτής: Τρομερό. Κάποιο περιστατικό έτσι από τον αθλητισμό που σας έχει σημαδέψει θέλετε να μου πείτε; Το οποίο βοήθησε εσάς ή κάποιον άλλο συναθλητή σας στο κομμάτι της κοινωνικής ενσωμάτωσης ή που να είχε έτσι κάποια πολύ πιο σοβαρά προβλήματα και να [...];

ΣΚ11: Κάτι συγκεκριμένο τώρα... Οι περισσότεροι αυτοί οι αθλητές, οι περισσότεροι που ασχοληθήκαμε με τον αθλητισμό είναι κάτι το οποίο σε βάζει

σε ένα άλλο πλαίσιο, σε ξεαγχώνει από το πρόβλημά σου. Βγαίνεις έξω, δεν σκέφτεσαι. Είσαι ελεύθερος πλέον. Κάνεις ότι έκανες με τα πόδια, το κάνεις πάνω στην καρέκλα.

Συνεντευκτής: Είναι για αυτό το διάστημα που γίνεται το αθλητικό δρώμενο ή σε συνοδεύει και μετά;

ΣΚ11: Σε συνοδεύει.

[...]

Συνεντευκτής: Ωραία εγώ ολοκλήρωσα το κομμάτι της συνέντευξης. Τώρα αν θέλετε να μου πείτε εσείς, έχετε το ελεύθερο να μου πείτε δύο λόγια έτσι για το κομμάτι αυτό. Τίποτα; Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΣΚ11: Να είσαι καλά Συνεντευκτά.

Συνεντευκτής: Να είστε καλά.

Συνεντευκτής: Συνέντευξη νούμερο 12. ΣΚ12 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που θα μου δώσεις. Αιωνίως ευγνώμων προφανώς.

ΣΚ12: Να είσαι καλά, να μην το σκέφτεσαι. Όλοι πρέπει να βοηθάμε σε τέτοιες προσπάθειες, γιατί είναι για το γενικό καλό.

Συνεντευκτής: Και αυτό είναι πιστεψέ με. Στοχεύουμε στο να βοηθήσουμε και να αναδείξουμε ένα πρόβλημα που υπάρχει στην ελληνική κοινωνία. Λοιπόν θέλω να ξεκινήσω, να μάθουμε λίγα λόγια για εσένα, ποια είσαι, ποια είναι η ΣΚ12. Να μας συστήσεις τον εαυτό σου. Να μας πεις ποια είσαι, πώς ασχολήθηκες με τον αθλητισμό, να μας μιλήσεις για το κομμάτι της αναπηρίας. Τα πάντα. Σε αφήνω να μου πεις.

ΣΚ12: Είμαι η ΣΚ12. Ασχολούμαι με τον αθλητισμό πάρα πολλά χρόνια, 33 χρόνια για την ακρίβεια. Ξεκίνησα σαν αθλήτρια στο Taekwondo, είναι η μεγάλη μου αγάπη. Έχω κάνει παράλληλα άλλες τρεις πολεμικές τέχνες Κορεάτικες. Το 2005 προέκυψε το ατύχημα, συνέβη. Κάποιος παραβίασε στοπ, με εγκατέλειψε. Από τότε είμαι παραπληγική από ψηλό σημείο και σιγά-σιγά, ενώ αρχικά είχα άρνηση για να ασχοληθώ πάλι με τον αθλητισμό, ενώ είχα αρχίσει τη Σχολή μου. Δηλαδή, δίδασκα τα παιδιά, τα προπονούσα. Βέβαια, πάντα με τη βοήθεια των παιδιών, γιατί αυτά με παρότρυναν να ξανανοίξω τη σχολή. Όχι να την ξανανοίξω, δηλαδή να ανοίξω μία δική μου σχολή. Γιατί έκανα μέχρι τότε μαθήματα. Και με βοήθησαν στο να κάνω αυτό που κάνω αυτή τη στιγμή. Και αυτό ξέρεις, σου δίνει πολύ δύναμη, γιατί είσαι και μέσα στον αθλητισμό, είσαι και μέσα στα νέα παιδιά. Μαθαίνεις πράγματα από τα παιδιά, γιατί οι μεγάλοι έχουν λίγο ξεφύγει. Αλλά από τους νέους μαθαίνεις πολλά πράγματα. Και σιγά-σιγά μετά από πέντε χρόνια από το ατύχημα -το ατύχημα έγινε το 2005- αποφάσισα να ασχοληθώ και με τον παραολυμπιακό αθλητισμό. Εγώ να σου πω, στην αρχή ήθελα να ασχοληθώ με τα δρομικά αθλήματα. Όταν λοιπόν αποφάσισα να το κάνω η πρώτη αντίδραση όλων εδώ στην Ελλάδα είναι ότι δεν υπάρχουν οι προπονητές και σχεδιασμός τόσο για δρομικά αθλήματα και όλοι λοιπόν ξεκινάνε από τις ρίψεις ή κάνουν κολύμβηση ή ξέρεις κάποια από τα γνωστά αθλήματα. Εγώ εντάξει κολύμβηση δεν ήθελα να πάω και έτσι ξεκίνησα με τις ρίψεις. Έχω κάνει και τα τρία ριπτικά όργανα και ακόντιο, σφαίρα, δίσκο. Στο ακόντιο έχω δεύτερη παγκόσμια θέση. Έχω κάνει και δύο ευρωπαϊκά ρεκόρ στην κατηγορία μου. Κάποια στιγμή, ενώ πήγαινε πάρα πολύ καλά το ακόντιο, η διεθνής παραολυμπιακή επιτροπή μου άλλαξε το όργανο για τη Βραζιλία, για τους Παραολυμπιακούς Αγώνες. Μου έβαλε τη σφαίρα. Η σφαίρα, να σου πω την αλήθεια, δεν ήταν από τα όργανα που συμπαθούσα ούτε που μου ταίριαζαν ακριβώς. Και έτσι ξεκίνησα τότε και ιχνηλασία δρόμου, το οποίο μου άρεσε πάρα πολύ. Μου αρέσει ακόμα. Κάνω όποτε μπορώ και σαν φυσική κατάσταση. Αλλά δεν μπορούσα να το ακολουθήσω τόσο πολύ ξέρεις [...] Το όνειρο κάθε αθλήτη είναι να φτάσει σε μία Παραολυμπιάδα. Δεν μπορούσα λοιπόν να φτάσω τόσο υψηλό αγωνιστικό επίπεδο, για να πάω σε μία Παραολυμπιάδα. Γιατί η κατηγορία είναι λίγο μεγάλη σε εμάς εκεί. Δηλαδή είχε μέσα αθλήτριες που έχουν κοιλιακούς και αυτές που δεν έχουν κοιλιακούς. Εγώ δεν έχω. Άρα, σίγουρα η δυναμική μου είναι σαφώς μικρότερη από μία αθλήτρια που έχει κοιλιακούς. Ενάμιση χρόνο λοιπόν πριν από το Ρίο αποφάσισα να ασχοληθώ πιο εντατικά με τη σφαίρα μήπως πάρουμε και την πρόκριση και τελικά πήγαν όλα καλά. Έχω

χρυσό μετάλλιο στο παγκόσμιο πρωτάθλημα στη σφαίρα. Έχω και Ευρωπαϊκό, δεύτερη θέση στη σφαίρα πάλι. Τώρα δεν θυμάμαι ακριβώς τις θέσεις να σου πω την αλήθεια, αλλά αυτές είναι οι πιο βασικές. Και στο Ρίο καταφέραμε κάτι πάρα πολύ σημαντικό, να φέρουμε το χάλκινο μετάλλιο στη σφαιροβολία πάλι.

Συνεντευκτής: Εσύ;

ΣΚ12: Εγώ. Τέλος πάντων, μετά το Ρίο κάναμε πολλή προπόνηση, γιατί φέτος το καλοκαίρι ήταν το παγκόσμιο στο Λονδίνο. Πάλι με τη σφαιροβολία βέβαια. Είχα ανέβει πάρα πολύ στην επίδοσή μου και τα λοιπά, αλλά οι συνθήκες εκεί δεν μου έδωσαν το δικαίωμα να κάνω αυτό που πραγματικά έκανα εδώ στην Ελλάδα. Γιατί ξέρεις εδώ είχαμε 35 βαθμούς, έριξα εκεί με 11. Θα μου πεις μπορεί για κάποιους εδώ να είναι δικαιολογία. Για μένα δεν είναι δικαιολογία, γιατί εγώ το ξέρω το σώμα μου πότε μαγκώνει, πότε δε μαγκώνει. Και να σου πω την αλήθεια έχω μπει στη διαδικασία μετά από χρόνια να μην ακούω τι λένε οι άλλοι, γιατί στην αρχή ξέρεις με επηρεάζει. Λέω τώρα τι θα πουν, πώς θα το κάνουν. Μία αθλήτρια έχει φέρει χάλκινο μετάλλιο στην Παραολυμπιάδα. Δεν έφερε μετάλλιο στο παγκόσμιο αλλά εντάξει όλα καλά. Στο παγκόσμιο λοιπόν βγήκα τέταρτη. Για πολύ λίγο έχασα την τρίτη θέση, για κάποια εκατοστά. Νομίζω εγώ έριξα 4.34 και εκείνη 4.39 αν θυμάμαι καλά. Δεν θυμάμαι..

ΣΚ12: Ένα εκατοστό ήταν; Ένα εκατοστό. Ακόμα χειρότερα. Δεν το θυμόμουν είδες. Ένα εκατοστό, ακόμα χειρότερο. Τέλος πάντων, δεν το θυμόμουν. Και ξέρεις είμαι από εκείνους τους ανθρώπους που στεναχωρήθηκα αρχικά, γιατί λέω κοίτα να δεις. Το όνειρό μου ξέρεις μετά το Ρίο, γιατί ήταν μία τρομερή εμπειρία για εμένα, ήταν να βάλω πλώρη για το Τόκιο. Και απογοητεύτηκα γιατί μαθαίνω λοιπόν στο Λονδίνο ότι για το Τόκιο στην κατηγορία μου δεν θα είναι η σφαίρα αλλά θα ενοποιηθούν τρεις κατηγορίες και θα βάλουν το δίσκο. Και εγώ τον δίσκο δεν το [...] Και μετά λοιπόν από αυτούς τους αγώνες πήρα δηλαδή τέταρτη θέση, δεν πήρα το μετάλλιο, μαθαίνω και αυτό. Τι να κάνω, με τι άλλο να ασχοληθώ; Και τελικά ξεκίνησα [...] Τώρα κάνουμε 2,5 μήνες. Μου αρέσει πάρα πολύ. Είναι ένα ιδιαίτερο άθλημα. Είναι πολύ δυναμικό, πολύ εκρηκτικό, όχι τόσο βέβαια σε εμάς τους καροτσάτους, αλλά είναι ένα διαφορετικό άθλημα από αυτό που είχα ζήσει. Αρχικά μου θυμίζει λίγο το ταεκβοντό από τις αντιδράσεις. Ξέρεις γιατί έρχεται το φτερό και πρέπει ξέρεις να απαντήσεις αμέσως. Και αυτό μου ταίριαζε περισσότερο. Και έτσι έχω μπει τώρα σε διαδικασία να χάσω κιλά, γιατί με τη σφαίρα γίνεσαι λίγο πιο τουμπανάκι. Και πάω πραγματικά, με σκοπό να πάρω την πρόκριση για το Τόκιο. Γιατί το θέλω πραγματικά και νιώθω μέσα μου ότι θα τα καταφέρω. Γιατί δεν θέλω να ακουστεί εγωιστικό, αλλά το έχω βάλει σαν στόχο και θέλω να γίνει.

Συνεντευκτής: Με το Badminton; Με το taekwondo πώς και δεν το [...]; Δεν έχετε σε αυτή την κατηγορία ή [...];

ΣΚ12: Θα σου πω, καροτσάτους δεν έχει, με αμαξίδια. Έχει ακρωτηριασμούς. Θα μπει τώρα επίσημα στο Τόκιο στην Παραολυμπιάδα του Taekwondo αλλά θα μπει για παιδιά που έχουν ακρωτηριασμούς στο χέρι τους.

Συνεντευκτής: Ουσιαστικά οι διπληγίες ας πούμε.

ΣΚ12: Να σου πω δεν ξέρω πώς ακριβώς λέγονται. Κάποια παιδιά έχουν κομμένο χέρι, κάποια έχουν γεννηθεί έτσι. Αλλά γενικώς, όπου υπάρχει ακρωτηριασμός στο χέρι ή λείπει το μέλος ή ένα μέρος, γιατί νομίζω δεν θα

βάλουν από πολύ ψηλά την κατηγορία, δηλαδή να λείπει όλο το χέρι. Νομίζω θα βάλουν κάπου από εδώ [δείχνει κάπου στον αγκώνα], αλλά δεν το ξέρω. Βέβαια κάποιος μου είχε πει ότι θα προσθέσουν μέσα και άλλα πράγματα μελλοντικά. Μακάρι να μπουν και τα αμαξίδια, γιατί εγώ στο Taekwondo ήμουν πολύ καλή στο τεχνικό κομμάτι στα [...]. Κι αν έχεις και ένα καλό αμαξίδιο, το οποίο ρολάρει ξέρεις, όπως έχουν στο μπάσκετ, στο τένις, σαν αυτό που έχω παραγγείλει τώρα εγώ για το Badminton οι κινήσεις σου βγαίνουν πιο έτσι καλά από ένα συμβατικό αμαξίδιο.

Συνεντευκτής: Σε τι ηλικία είπες; Το 2005 είπες έγινε το ατύχημα.

ΣΚ12: Το 2005 έγινε το ατύχημα. Ήμουν 31. Τώρα είμαι 43.

Συνεντευκτής: Θα σε ρωτήσω κάτι, περιμένω την απάντηση όμως ούτως ή άλλως. Εσύ έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό από τον ευρύτερο κοινωνικό σου περίγυρο ή γενικότερα από την κοινωνία; Ή όπως εσύ θέλεις να οριοθετήσεις τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μετά θα το εξειδικεύσουμε ενδεχομένως.

ΣΚ12: Εκτός από δύο τρία περιστατικά που θεωρώ ότι ήταν ανόητος ή ανόητοι αυτοί οι οποίοι τα προκάλεσαν, δεν έχω νιώσει κάτι τέτοιο. Αποκλεισμό νιώθει από το περιβάλλον σου δηλαδή από το [...] από τα πεζοδρόμια, από το δρόμο, από το σπίτι σου, που πρέπει να το διαμορφώσεις. Εγώ προσωπικά δεν έχω νιώσει δηλαδή κάποιος να με κάνει να αισθανθώ άσχημα, γιατί είμαι πάνω σε αμαξίδιο. Και σε αυτό έχουν συμβάλει πολύ σημαντικά και τα πιτσιρίκια μου μέσα, γιατί δεν με βλέπουν σε αμαξίδιο. Δηλαδή πολλές φορές με [...] και όρθια. Βασικά με βλέπουν σαν έναν άνθρωπο σαν εκείνους. Δηλαδή ότι ok απλά κάθεσαι η δασκάλα.

Συνεντευκτής: Θες να μου πεις κάποιο περιστατικό από αυτά που έγιναν που είπες πριν ότι μου έχουν μείνει 2-3 περιστατικά που ήταν βλακείες ανθρώπων;

ΣΚ12: Ναι. Επειδή είναι χαζά να σου πω κάτι, Αυτά νομίζω ότι είναι [...] Τώρα κοίτα να σε βρίσει κάποιος στο δρόμο επειδή του είπες μία κουβέντα είναι χαζό για εμένα τώρα εντάξει. Είναι ηλίθιο. Αυτό σου λέω που εμένα με ενοχλεί περισσότερο είναι ότι δεν υπάρχει παιδεία. Δηλαδή δεν υπάρχει παιδεία στο πού θα παρκάρει ο άλλος το αυτοκίνητό του. Στο ότι θα είναι απαγορευτικό για εμένα να πάω μία βόλτα μόνη μου. Εδώ δηλαδή στο [αναφέρεται σε περιοχή της Αττικής] είναι όλα απαγορευτικά. Δεν μπορώ δηλαδή εύκολα να πάω κάπου μόνη μου. Υποτίθεται ότι προσβάσιμο είναι ένα κομμάτι [...] Δεν χρειάζομαι τη βοήθεια τη δική σου να με βοηθήσεις. Εδώ αυτό δεν γίνεται. Στο Λονδίνο τώρα που είχαμε πάει το καλοκαίρι μου έκανε εντύπωση ότι έβγαίνα από το δωμάτιο του ξενοδοχείου και έκοβα βόλτες γύρω γύρω μόνη μου. Ήταν παντού προσβάσιμα. Κάτι που εδώ δεν το έχω ζήσει ποτέ. Αυτόν λοιπόν τον αποκλεισμό εγώ νιώθω εδώ και αυτόν νιώθουν όλα τα παιδιά που είναι ειδικά στα αμαξίδια.

Συνεντευκτής: Θέλω να πάμε στην περίοδο που έχει γίνει το ατύχημα. Όταν ξύπνησες μετά το ατύχημα [...]

ΣΚ12: Ήξερα από την αρχή ότι έμεινα ανάπηρη, από την ώρα του ατυχήματος, από εκείνη την ώρα που χτύπησα γιατί είχα τις αισθήσεις μου.

Συνεντευκτής: Συνειδητοποιώντας λοιπόν το κομμάτι ότι πλέον θα έχεις μία αναπηρία, οποιαδήποτε και αν ήταν αυτή η διάγνωση του γιατρού, πώς αισθάνθηκες εκείνη την ώρα;

ΣΚ12: Πάρα πολύ άσχημα. Κοίτα να δεις όπως σου είπα όταν χτύπησα για λίγο έχασα τις αισθήσεις μου, αλλά νιώθω ότι είμαι πάνω στο πεζοδρόμιο, δεν κουνάω τίποτα. Έχω πει στον τραυματιοφορέα ότι έχω μείνει ανάπηρη και μου λέει «σώπα κοπέλα μου θα το δούμε, θα το δουν οι γιατροί». Ξέρεις όταν είσαι αθλητής και ξέρεις το σώμα σου καλά, ξέρεις ότι κάτι δεν πάει καλά αυτήν την ώρα. Εγώ λοιπόν ένιωθα κάτι εντελώς διαφορετικό από τις άλλες φορές που χτύπαγα, που μπορεί να είχα πέσει κάτω. Καταρχήν δεν πόναγα ιδιαίτερα. Είναι βασικό αυτό. Όταν λοιπόν πήγα στο νοσοκομείο, αφού συνήλθα, μετά την επέμβαση, τότε ξέρεις σε πιάνει το πολύ άγχος και η άρνηση γιατί ξέρεις πραγματικά ότι [...] Και να σου πω κάτι [...] τον εαυτό σου. Εγώ έλεγα εντάξει θα περπατήσω. Θα το κάνω θα θα. Αλλά μέσα μου ήξερα ότι δεν θα περπατήσω ξανά. Αλλά ξέρεις, είναι η αντίδραση του ανθρώπου, ο οποίος έχει μάθει να χρησιμοποιεί τα πόδια του συνέχεια, ο οποίος έχει μάθει να είναι εντελώς ανεξάρτητος. Σκέψου ότι ήμουν από τους ανθρώπους που για να φυσήξω τη μύτη μου ζήτηγα συγνώμη και έβγαινα έξω. Ποτέ δεν φυσάω τη μύτη μου μπροστά στους άλλους. Ήμουν ατσαλάκωτη ρε παιδί μου, πώς να στο πω; Και ξαφνικά λοιπόν αναγκάζεσαι να ζητήσω βοήθεια το ένα, αρχικά βέβαια έτσι, να ζητήσεις βοήθεια για το ντύσιμο, να ζητήσεις βοήθεια για βασικές σου ανάγκες. Το οποίο είναι απόλυτα φυσιολογικό σε εμάς. Εκεί λοιπόν παθαίνεις σοκ. Σιγά-σιγά όμως τελικά μου συνέβη κάτι πάρα πολύ καλό. Όταν συνειδητοποίησα ότι είμαι πραγματικά ανάπηρη, σαν να άλλαξε αυτό, δηλαδή σαν να ξαναγεννήθηκα και να είπα «οκ γεννήθηκα έτσι ρε παιδί μου». Άρα προσαρμόζομαι, άρα μαθαίνω πάλι και την κάλτσα μου να τη βάζω έτσι. Καταλαβαίνεις τι λέω; Όπως ένα μικρό παιδάκι που γεννιέται και μαθαίνει σιγά-σιγά να περπατάει, να κάνει τα πάντα. Αυτό ξεκίνησε και με μένα από τη στιγμή που συνειδητοποίησα ότι είμαι ανάπηρη. Δηλαδή όσο καιρό είχα την άρνηση και έλεγα θα περπατήσω, θα κάνω, θα σηκωθώ, θα το καταφέρω ήμουν ξέρεις χαμένη. Ήμουν σε μία περίεργη φάση άσχημα. Μόλις το είπα αυτό άλλαξαν σιγά-σιγά όλα. [...] Άρχισα πάλι να ζω σωστά.

Συνεντευκτής: Η οικογένειά σου;

ΣΚ12: Η οικογένειά μου ήταν πάντα δίπλα μου. Είχα φύγει λίγο πριν από το σπίτι, από το πατρικό ουσιαστικά και έμεινα μόνη μου. Όταν χτύπησα μου είχε πει, η [αναφέρει το όνομα της μητέρας της] είναι η μαμά μου, εγώ τη λέω [αναφέρει το όνομα της μητέρας της]. Μου είχε πει η [αναφέρει το όνομα της μητέρας της] να πάω στο σπίτι. Της λέω, αν θέλεις να είμαστε αγαπημένες, καλύτερα μακριά. Και ευτυχώς που δεν πήγα, γιατί ξέρεις οι γονείς είναι υπερπροστατευτικοί. Και ίσως να μην έκανα και εγώ αυτά τα πράγματα που κάνω τώρα. Δηλαδή να ήμουν και εγώ λίγο διαφορετική. Ρώτα με ό,τι άλλο θέλεις.

Συνεντευκτής: Ο πατέρας σου;

ΣΚ12: Ο πατέρας μου τώρα δεν ζει, έχει πεθάνει εδώ και 4 χρόνια. Εκείνος το αντιμετώπιζε λίγο διαφορετικά από τη μητέρα μου, δηλαδή ας πούμε ο πατέρας μου ερχόταν πιο συχνά να με δει στο νοσοκομείο από ότι η [αναφέρει το όνομα της μητέρας της]. Η Αρετή λίγο αγχωνόταν, αλλά της έλεγε ο πατέρας μου «μην αγχώνεσαι γιατί είναι δυνατή, θα τα καταφέρει». Δεν υπάρχει κανένα θέμα, προχωράμε. Εννοείται ότι στεναχωριέται, ξέρεις όταν βλέπει ένας γονιός το παιδί του να είναι σε [...] θέση και αυτός όρθιος. Στενοχωριέται αλλά εντάξει.

Συνεντευκτής: Αδέρφια έχεις;

ΣΚ12: Έχω αδέρφια, μία αδερφή μεγαλύτερη και έναν αδερφό οι οποίοι ήταν πάντα κοντά και με βοηθούσαν. Και ειδικά ο αδερφός μου τον πρώτο καιρό, γιατί η αδερφή μου είχε και οικογένεια, συνέχεια εδώ ήταν και βοηθούσε και όλα. Και ήταν μάλιστα και μία παρότρυνση του ίδιου, είχε ξεκινήσει και [...]. Είχε μαύρη ζώνη και δεν είχε ασχοληθεί ποτέ. Ποτέ.

Συνεντευκτής: Οι φίλοι σου, γενικότερα τα φιλικά σου πρόσωπα, ένιωσες να σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

ΣΚ12: Όχι απλά στην αρχή υπήρχε μία στεναχώρια. Ξέρεις δεν ξέρω αν το έχεις νιώσει ποτέ, που κάτι έχει συμβεί, κάπως σε μαυρίζει αλλά τελικά όσο περνάει ο καιρός και καταλαβαίνεις ότι όλα κυλάνε καλά αυτό το ξεπερνάς, δηλαδή είναι σαν να μην υπάρχει. Δεν ξέρω αν με καταλαβαίνεις τι λέω. Σίγουρα αρχικά μπορεί να ένιωθαν κάτι, αλλά μετά το ξεπεράσανε όλοι, γιατί ζούμε ρε παιδί μου. Κάνουμε παρέα, κάνουμε πράγματα.

Συνεντευκτής: Δηλαδή εσύ δεν παρατήρησες κάποια αλλαγή στη συμπεριφορά ως πούμε;

ΣΚ12: Εκεί που παρατήρησα εντάξει ήταν σε κάποιους ηλικιωμένους συγγενείς οι οποίοι δεν περιμένεις κάτι διαφορετικό. Δηλαδή μία θεία μου είχε έρθει μία μέρα στο νοσοκομείο και μου λέει [...] Είχε έρθει με μία φίλη της να μου φέρει φρούτα και κάνει στη φίλη της: «Παγκόσμια πρωταθλήτρια κοίτα πώς έγινε». Την κοιτάω, της λέω σιγά ρε θεία πώς έγινα; Κατάλαβες; Αλλά εκεί [...]

Συνεντευκτής: Ήσουν και παγκόσμια πρωταθλήτρια και πριν;

ΣΚ12: Στο Τανγκ Σου Ντο έχω πάρει θέση. Στο ταεκβοντό είχα κατέβει σε ευρωπαϊκά πρωταθλήματα. Στο [...] όμως στο τεχνικό κομμάτι ήμουν κυρίως. Ήμουν ενεργή αθλήτρια, έκανα πρωταθλητισμό. Στο Τανγκ Σου Ντο όμως είχα βγει αρκετές φορές σε παγκόσμιο πρωτάθλημα και είχα πάρει θέση. Ξέρεις τι; Είναι αυτό που βλέπουν κάποιοι μεγάλοι άνθρωποι, αλλά δεν μπορούν οι ίδιοι να το διαχειριστούν και το βγάζουν με τους δικούς τους τρόπους που συνήθως δεν είναι καλοί τρόποι. Αλλά δεν φταίνε και αυτοί, δεν φταίνε. Αυτό βέβαια το καταλαβαίνεις στην πορεία. Εκείνη την ώρα μπορεί να τσατιστείς, να σου βγει κάπως περίεργα, αλλά μετά συνειδητοποιείς ότι δεν φταίνε.

Συνεντευκτής: Ο βιοπορισμός είναι από δω έτσι; Είναι από τη σχολή.

ΣΚ12: Είναι από τη σχολή αλλά και από τη σύνταξή μου.

Συνεντευκτής: Παίρνεις τα προνοιακά;

ΣΚ12: Κοίτα να δεις έχω ποσοστό αναπηρίας 75%. Έχω περάσει βέβαια αρχικά από την επιτροπή τότε που υπήρχε του ΙΚΑ. Μετά μας ανάγκασε να περάσουμε και από τα ΚΕΠΑ. Παίρνω τη σύνταξή μου, παίρνω δηλαδή αυτό που "δικαιούσαι" με βάση την αναπηρία μου. Και από εκεί και πέρα βγάζω και κάποια χρήματα από τη σχολή.

Συνεντευκτής: Έχεις ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

ΣΚ12: Ναι είμαι καλυμμένη, δεν έχω παράπονο. Βέβαια μας έχουν κόψει και εμάς και αναλώσιμα και πολλά. Αλλά ξέρω άλλες περιπτώσεις που τα παιδιά δεν έχουν σχεδόν τίποτα. Εγώ είμαι καλά, γιατί δουλεύω, έχω τη σύνταξή μου, ζω, ταξιδεύω, βγαίνω αλλά ξέρω περιπτώσεις που είναι πάρα πολύ δύσκολες. Πάρα πολύ δύσκολες.

Συνεντευκτής: Άρα εγώ από αυτό που καταλαβαίνω από αυτά που μου είχες πει είναι ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός ας πούμε στο πλαίσιο που βίωσες [...] Δηλαδή δεν βίωσες έντονα το πλαίσιο του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΣΚ12: Σου είπα δεν θεωρώ κοινωνικό αποκλεισμό να βρεθώ τώρα [...] Ξέρεις και όσο μεγαλώνω βλέπω τα πράγματα εντελώς διαφορετικά. Τώρα δηλαδή αυτό που είχε συμβεί μία φορά και με ενόχλησε στο δρόμο, τώρα θα γελάσω μαζί με τον τύπο. Δηλαδή θα του πω «εντάξει είσαι βλάκας» και θα φύγω. Δεν νιώθω λοιπόν ότι το έχω ζήσει εγώ αυτό το πράγμα. Δηλαδή να νιώσω περίεργα. Αλλά έχω νιώσει ότι με περιορίζει το περιβάλλον. Δηλαδή εμένα αυτό με καταπιέζει. Δηλαδή με καταπιέζει να μην μπορώ να πάω μία βόλτα μόνη μου. Δηλαδή να τσακωθώ και να σηκωθώ να φύγω να πάω μία βόλτα. Αυτό με καταπιέζει, αλλά όχι οι άνθρωποι. Ξέρεις τι; Νομίζω ότι οι νέοι άνθρωποι, η πλειοψηφία βέβαια, γιατί εντάξει εξαρτάται και από την παιδεία που έχουμε πάρει από το σπίτι μας είναι διαφορετική. Οι ηλικιωμένοι έχουν κάποια θέματα, αλλά σου ξαναλέω ότι δεν φταίνε αυτοί. Έχουν μεγαλώσει διαφορετικά. Τώρα ας πούμε από μία γυναίκα 80 χρόνων δεν μπορώ ξέρεις να περιμένω αυτό που θα περίμενα από εσένα που είσαι 30. Δεν ξέρω πόσο είσαι, συγγνώμη κιόλας.

Συνεντευκτής: 27 με 28.

ΣΚ12: Κοντά είσαι. Αυτό. Δεν έχω νιώσει. Όχι δεν έχω νιώσει καταπίεση από τους ανθρώπους. Έχω νιώσει [...]

Συνεντευκτής: Πιστεύεις ότι έπαιξε ρόλο σε αυτό το γεγονός ότι το ατύχημα και γενικότερα αυτή η αναπηρία, η δύσκολη κατάσταση σε βρήκε σε μεγάλη ηλικία ας πούμε; Δηλαδή δεν σε βρήκε στο κομμάτι ότι δεν γεννήθηκες έτσι;

ΣΚ12: Αυτό είναι μεγάλη κουβέντα. Κοίτα να δεις, αν γεννηθείς έτσι, γεννήθηκες έτσι. Δηλαδή ο εγκέφαλός σου, το σώμα σου έχει πάρει αυτό με το οποίο γεννήθηκες. Σε μένα ήταν πιο δύσκολο, γιατί στα 31 έχεις κάνει τα πάντα. Έχεις πάει βόλτες, έχεις κάνει έρωτα, έχεις τσακωθεί, έχεις βριστεί, έχεις οδηγήσει. Έχεις [...] Τι να σου πω, πράγματα πολλά. Ο άλλος που έχει γεννηθεί, αυτά δεν τα έχει περάσει. Άρα, από την αρχή αυτός έχει προσαρμόσει τη ζωή του στην κατάσταση αυτή, την οποία έχει. Άρα, για αυτόν είναι απόλυτα φυσιολογικό. Σε μένα δεν ήταν τόσο φυσιολογικό αυτό, γιατί ξαφνικά δεν μπορείς να τα κάνεις αυτά. Στο μέλλον βέβαια βρίσκεις τρόπους να κάνεις πράγματα από αυτά, αλλά δεν τα κάνεις με τον ίδιο τρόπο. Δηλαδή, δεν έχεις την ίδια αίσθηση που είχες εκείνο τον καιρό, ας πούμε όταν έκανες ένα συγκεκριμένο πράγμα. Για αυτό είναι διαφορετικό. Είναι πιο δύσκολο σε μεγάλη ηλικία να σου συμβεί.

Συνεντευκτής: Πέρασες από το στάδιο της κατάθλιψης;

ΣΚ12: Μπορεί.

Συνεντευκτής: Πήγες ας πούμε σε κάποιον ψυχολόγο;

ΣΚ12: Όχι.

Συνεντευκτής: Πήρες κάποια υποστήριξη φαρμακευτική;

ΣΚ12: Όχι, όχι, τίποτα. Όχι, γιατί μπορεί να πέρασα κατάθλιψη, αλλά επειδή εγώ είχα τη σχολή [...] Γιατί εγώ χτύπησα τον Μάιο και το Δεκέμβριο λειτούργησα τη σχολή. Άρα, είχα επαφή με κόσμο, δηλαδή έβγαينا έξω και όσο στεναχωρημένη και να ήμουνα, αυτό ξέρεις πέρναγε διαφορετικά. Κατέβαινα στους αγώνες με τα

παιδιά, άλλαζα παραστάσεις. Αν δεν το έκανα αυτό, ίσως να πήγαινα και σε ψυχολόγο και να έπαιρνα κάποια ας πούμε θεραπεία. Αλλά δεν έγινε.

Συνεντευκτής: Μου είπες ότι αισθάνθηκες στην αρχή άσχημα.

ΣΚ12: Πολύ άσχημα.

Συνεντευκτής: Σε πόσο διάστημα μπόρεσες να το καλύψεις αυτό το κομμάτι και να φτάσεις αυτό το άσχημα στην συνειδητοποίηση και στην αποδοχή;

ΣΚ12: Κοίτα, θα στο πω απλά αυτό. Δεν μπορώ να σου πω χρονικά τόσο, γιατί νομίζω ήταν κομμάτι του παζλ όλο. Δηλαδή πέρναγες στάδια, πέρναγες καλά, πέρναγες ξανά άσχημα. Κάποιες μέρες ήταν καλές, κάποιες μέρες ήταν άσχημες. Και τώρα μπορεί κάποια μέρα να είναι άσχημη. Θεωρώ ότι αυτό μπορώ να το απαντήσω, πριν φύγω από αυτήν τη ζωή. Ξέρεις γιατί; Γιατί όσο μεγαλώνω, εκεί τώρα μπαίνω σε αυτή τη διαδικασία μερικές φορές και λέω ας πούμε, στα 70 μου αν θα ζω πώς θα είμαι; Σωματικά εννοώ. Θα μπορώ ας πούμε να το κινώ μόνη μου με το αμαξίδιο; Παράδειγμα. Εκεί αγχώνομαι λίγο, κατάλαβες Για αυτό σου λέω σε αυτό μπορώ να σου απαντήσω αργότερα.

Συνεντευκτής: Σήμερα πώς νιώθει ας πούμε η ΣΚ12;

ΣΚ12: Η ΣΚ12 νιώθει μία χαρά σήμερα. Πάρα πολύ κουρασμένη βέβαια, γιατί τρέχει αυτές τις μέρες με τα πιτσιρίκια της όλη μέρα. Αλλά κατά τα άλλα είμαι μία χαρά. [...] γιατί είχαμε αγώνες τρεις μέρες συνεχόμενες. Το απόγευμα έχω τη σχολή, το μεσημέρι πρέπει να πάω και εγώ για προπόνηση. Σήμερα βέβαια δεν πήγα γιατί αργήσαμε.

[...]

Συνεντευκτής: Και θέλω να πάμε στο κομμάτι του αθλητισμού. Μου είπες στην αρχή ότι ξεκίνησες και ήθελες να ασχοληθείς με τον αθλητισμό. Έκανες και από πριν. Με τον παραολυμπιακό αθλητισμό κτλ. Πόσο έχεις δει να σε βοηθάει το κομμάτι αυτό στο πλαίσιο μιας κοινωνικής ενσωμάτωσης; Βέβαια τώρα αυτό είναι σχετικό που λέω, γιατί από τη στιγμή που δεν έχεις υποστεί κοινωνικό αποκλεισμό, άρα ήσουν ήδη κοινωνικώς ενσωματωμένη.

ΣΚ12: Καλά έχει και σχέση, γιατί είναι αυτό που σου λέω, αν δεν είχα τη σχολή, αν δεν ξεκίναγα τον αθλητισμό, μπορεί να ήμουν ένας διαφορετικός άνθρωπος.

Συνεντευκτής: Θα πήγαινα σε δεύτερη φάση σε αυτό. Είναι με βάση την εμπειρία που έχεις από άλλους αθλητές ενδεχομένως οι οποίοι [...] Συναθλητές σου οι οποίοι μπορεί να μην το διαχειρίστηκαν όπως εσύ. Πώς τους βοηθούσε αυτό;

ΣΚ12: Τώρα να σου πω κάτι για να είμαι απόλυτα ειλικρινής. Δεν κάνω παρέα με άτομα με αναπηρία πολλά. Όχι γιατί σνομπάρω, γιατί δεν έχει κάτσει. Ειλικρινά σου λέω.

Συνεντευκτής: Αυτό θα στο ρώταγα μετά που θα πηγαίναμε στα πιο προσωπικά. Για πες μου όμως.

ΣΚ12: Δεν είναι κάτι που το προκαλώ ή ας πούμε λέω δεν θα κάνω παρέα με τον τάδε γιατί είναι ανάπηρος. Προς Θεού έτσι; Δεν έχει καθίσει ποτέ αυτό το πράγμα.

Συνεντευκτής: Ούτε με την αποστολή ας πούμε όταν πηγαίνατε σε ταξίδια που ήσασταν τόσα άτομα;

ΣΚ12: Και όμως δεν. Άντε να μιλάω με κάνα δυο παιδιά για βασικά πράγματα. Έχω βγει με ένα παιδί τον Ν.Δ., ο οποίος βέβαια δεν είναι σε αμαξίδιο, αλλά πώς

να στο πω [...] Κοίτα, δεν έχω κολλητούς κολλητούς φίλους έτσι; Αλλά έχω ένα μεγάλο κοινωνικό [...] πώς να στο πω; Πλαίσιο. [...] Δεν κάθεται.

Συνεντευκτής: Ωραία εσένα σε βοήθησε ας πούμε;

ΣΚ12: Με βοήθησε πάρα πολύ. Ξέρεις γιατί σε βοηθάει; Θα σου πω. Καταρχήν βλέπεις το σώμα σου να αλλάζει. Γιατί όταν [...] στο νοσοκομείο και τον πρώτο καιρό ήμουν μαγκωμένη, σιγά σιγά στον αθλητισμό αυτό αρχίζει και αλλάζει στο σώμα σου. Μετά μπαίνεις στη διαδικασία, επειδή δεν είμαι κινητική σαν εσάς, παχαίνω. Όταν λοιπόν αθλείσαι, χάνεις κιλά. Άρα, πάλι αισθάνεσαι καλύτερα. Θέλω να σου πω ότι βοηθάει πάρα πολύ ο αθλητισμός. Και δεν βοηθάει μόνο τώρα σε αυτά που σου λέω εγώ τα χαζά. Κάνω ωραίο σώμα, άρα είμαι ωραία και τα λοιπά. Σε βοηθάει μέσα σου. Εγώ αυτό που πιστεύω ότι με βοήθησε τελικά από όλα είναι ότι τόσα χρόνια έκανα πολεμικές τέχνες. Η πολεμική τέχνη, επειδή έχεις μάθει να είσαι πειθαρχημένος, να βάζεις ένα πρόγραμμα και ας μην το τηρείς κάποια στιγμή. Γιατί μεγαλώνεις και κάποια πράγματα σε κουράζουν. Αυτό όμως σε βοηθάει να ανταπεξέλθεις στις δυσκολίες, γιατί έχεις μάθει αλλιώς.

Συνεντευκτής: Άρα και στην επικοινωνία φαντάζομαι.

ΣΚ12: Στην επικοινωνία δεν έχω κανένα θέμα.

[...]

ΣΚ12: Κοίτα εμείς σαν Έλληνες έχουμε σοβαρό θέμα παιδείας σε αυτά τα πράγματα. Εμένα με στεναχωρεί γιατί τώρα πέρα από τους πρωτοκλασάτους τους αθλητές, αυτούς που κατεβαίνουν σε επίσημους αγώνες, υπάρχουν παιδιά που είναι ανάπηρα. Δεν βγαίνουν από τα σπίτια τους, δεν ασχολούνται με τίποτα. Και εκεί είναι ο αποκλεισμός για μένα. Σου ξαναλέω δεν είναι ότι θα σε δει ο άλλος στο δρόμο και θα σου πει μία χαζομάρα ή θα σε κοιτάξει με μισό μάτι και θα σου κάνει «άντε μορφή ανάπηρη». Εγώ γελάω μερικές φορές. Βγαίναμε μία μέρα από την προπόνηση στο Badminton. Ήταν 2 χαζά 14χρονα και τους πειράζω. Τους λέω «γεια σας παιδάκια, δεν κρυώνετε λέω που είσατε έξω»; Λέει όχι πάμε βόλτα. Κάτι μου είπε εκεί ο πιτσιρικάς. Ήταν τρία, δύο αγόρια και ένα κορίτσι. Και κάτι είπε το κορίτσι μετά στο αγόρι μεταξύ τους και της κάνει αυτός, επειδή είδε εμένα «άντε μορφή ανάπηρη». Δηλαδή χωρίς να το σκεφτεί. Κατάλαβες; Υποσυνειδητά. Φοβερό έτσι; Εντάξει εμείς γελάγαμε. Κάποιος άλλος μπορεί να τσατιζόταν. Εγώ δεν τσατίζομαι με αυτά. Καταρχήν [...] Κι αν δεν ήμουν κουρασμένη από την προπόνηση, θα έπαιρνα το παιδάκι και θα του έλεγα: «Έλα εδώ ρε φίλε μην το λες αυτό. Ξέρω ότι σου βγήκε αυθόρμητα αλλά για σένα το λέω, για να κρατάς ένα ωραίο image να μην τα λες αυτά». Λοιπόν εκεί έχουμε εμείς το θέμα. Αυτό που πρέπει να αλλάξει εδώ στη χώρα μας είναι η νοοτροπία αλλά και το πλαίσιο της προσβασιμότητας. Να δώσουμε το περιθώριο στα νέα παιδιά να βγουν έξω από τα σπίτια τους. Αν δεν του δώσεις αυτό το δικαίωμα, όχι αθλητισμό, τίποτα δεν θα κάνει. Τι παραπάνω πιστεύεις εσύ ότι έχει ο Πιστόριους ας πούμε από ένα δικό μας αθλητή ο οποίος δυστυχώς δεν του δίνεται η δυνατότητα να βγει έξω από το σπίτι του και πραγματικά να δείξει το ταλέντο του; Είναι αυτό που λέω πάντοτε εδώ στην Ελλάδα υπάρχουν τόσα αθλήματα και όχι μόνο στα παραολυμπιακά έτσι; Και στους αρτιμελείς αθλητές. Πόσοι αθλητές μένουν πίσω γιατί δεν έχουν τη στήριξη να προχωρήσουν μπροστά; Αλλά ξέρεις τι δεν έχω καταλάβει; Ότι ο πρωταθλητισμός είναι ένα άλλο κομμάτι, ο αθλητισμός είναι ένα άλλο κομμάτι. Δώσε στον κόσμο τον αθλητισμό, για να

γίνει υγιής γιατί διαφορετικά δεν [...] Εγώ χαίρομαι τώρα εδώ που έχουν βάλει εδώ στην πλατεία κάτι όργανα. Βλέπω τις γιαγιάδες πάνω, το ένα πόδι έτσι το άλλο πόδι έτσι. Ξέρεις τι καλό είναι αυτό όμως να το βλέπεις; Ξέρεις έβλεπα κάτι ντοκιμαντέρ παλιά στην τηλεόραση στη NET σου λέω τώρα έτσι; Στην Κίνα που οι παππούδες και οι γιαγιάδες κάθονται έτσι όλοι μαζί στο πάρκο. Παίζουν πινακ πινακ. Εδώ εγώ μου φαινόταν σαν κουλά. Δηλαδή μου φαινόταν η Κίνα τι να σου πω δηλαδή [...] Μίλια μακριά από εμάς. Να έβλεπα εγώ τη γιαγιά μου να βγει έξω να κάνει Τάι τσι στο πάρκο; Έχεις δει εσύ καμιά γιαγιά να βγαίνει έξω να γυμνάζεται; Κι όμως είδες ποια είναι η διαφορά; Εμείς αυτά δεν τα έχουμε. Δηλαδή οι άνθρωποι δεν καταλαβαίνουν πόσο καλά πράγματα σου προσφέρει ο αθλητισμός. Και ξαναλέω ο αθλητισμός, όχι ο πρωταθλητισμός. Την υγεία τους, την ψυχική τους ηρεμία. Είναι αγχολυτικό τι να σου πω. Προσέχεις το σώμα σου γιατί δεν τρως χαζομάρες. Και άντε μία φορά να τη φας τη χαζομάρα, μετά το καταλαβαίνεις ότι ξέρεις κάτι τώρα κάτι έφαγα δεν είναι καλό. Άρα, να μην το ξαναφάω. Τόσα καλά και όμως εμείς ακόμα και τώρα στη σημερινή εποχή δεν [...] Που βέβαια η κρίση έχει βοηθήσει σε ένα σημαντικό κομμάτι σε αυτό που περνάει τώρα η χώρα μας. Έχει αυξήσει πολύ το δρομικό κίνημα στην Ελλάδα. Όλοι τρέχουν στους δρόμους. Καλό είναι αυτό, δεν είναι κακό.

Συνεντευκτής: Τώρα θέλω [...] Ολοκληρώσαμε τη συνέντευξη. Θέλω να μου πεις εσύ ό,τι θέλεις. Σε αφήνω ελεύθερη να πεις ό,τι θέλεις με βάση τη συνέντευξη. Ό,τι θέλεις μπορείς να μου πεις τώρα με βάση αυτά που είπαμε, με βάση τη συνέντευξη, τις ερωτήσεις που έκανα. Έχεις να πεις ότι θέλεις ελεύθερα, χωρίς να σε διακόψω, χωρίς τίποτα. Ούτε ερωτήσεις, ούτε τίποτα. Τίποτα απολύτως.

ΣΚ12: Εγώ εύχομαι αυτό που κάνεις πραγματικά να βρει αντίκρισμα και να μη φοβάται ο κόσμος να μιλήσει, γιατί εντάξει δεν μπορώ να καταλάβω γιατί φοβάται να μιλήσει. Εντάξει τέλος πάντων, να βρει πραγματικά αντίκρισμα και να αλλάξει πράγματα, γιατί σου λέω εκεί είναι που χωλαίνουμε εδώ στη χώρα μας. Τα πάντα έχουμε. Έχουμε καλή διάθεση, έχουμε τον ήλιο, μας βοηθάει ξέρεις. Αλλά δεν [...] σε κάποια πράγματα. Και είναι σημαντικό αυτό. Σου ξαναλέω, ξέρεις πόσο πολύ θα άλλαζε η νοοτροπία στους ανθρώπους. Τον αθλητισμό αυτό θα βοηθούσε και σε κάποια άλλα πράγματα, θα σκεφτόσουν διαφορετικά. Θα μου πεις βέβαια εντάξει έχουμε παιδεία στα ζωάκια που τα κακοποιούμε λες και είναι οτιδήποτε. Εκεί έχουμε φτάσει. Ε, αυτά πρέπει να αλλάξουν.

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πολύ ΣΚ12 για τη συνέντευξη για το χρόνο που μου αφιέρωσες που έγινες και εσύ ένας κοινωνός σε αυτήν την προσπάθεια που κάνω.

ΣΚ12: Χαίρομαι που είμαι το νούμερο 12.

Συνεντευκτής: Ναι προφανώς. Σε ευχαριστώ πολύ, να 'σαι καλά. Καλή επιτυχία σε ό,τι κι αν κάνεις. Εύχομαι να πετύχεις τους στόχους σου όλους.

ΣΚ12: Και εγώ σου εύχομαι να κάνεις τόσα και άλλα τόσα, επειδή είσαι νέος άνθρωπος. Και να σου δώσω μια συμβουλή, αν μου επιτρέπεις φιλικά καθαρά.

Συνεντευκτής: Βεβαίως

ΣΚ12: Επειδή είσαι πραγματικά νέος άνθρωπος, αυτό που κάνεις τώρα κινήγησέ το, ανεξάρτητα από το αν θα σου δώσει κάτι άμεσα. Κινήγησε το όμως να το

βγάλεις μπροστά, γιατί μόνο έτσι ίσως αλλάξουμε νοοτροπία στους ανθρώπους. Ξέρεις ένας πυρήνας, άμα φτιαχτεί από ανθρώπους που το θέλουν αυτό, ίσως αλλάξει πραγματικά και η ζωή παιδιών, τα οποία μένουν στο σπίτι τους κλεισμένα.

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ για την ευχή. Να είσαι καλά.

ΣΚ12: Και εσύ.

Συνεντευκτής: ΣΚ13 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνεις, δεν μπορείς να φανταστείς πόσο με βοηθάς. Θέλω βασικά να μάθουμε δύο πράγματα για εσένα. Θέλω να μου πεις ποια είσαι, με τι έχεις ασχοληθεί γενικότερα στη ζωή σου, με τον αθλητισμό και να μου πεις τα πάντα. Ότι δηλαδή αφορά εσένα.

ΣΚ13: Είμαι η ΣΚ13. Είμαι 35 χρονών. Έχω τελειώσει οικονομικά. Γνωρίζω αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά. Είμαι τραπεζική υπάλληλος και πριν 5 χρόνια, 5,5 χρόνια δηλαδή τον Ιούλιο του 2012 είχα ένα τροχαίο στο νησί της Χίου από εκεί που κατάγομαι κιόλας και έκτοτε είμαι σε αμαξίδιο. Μετά από ένα χρονικό διάστημα 9 μηνών νοσηλείας σε κρατικό νοσοκομείο και μετά σε ιδιωτικό κέντρο αποκατάστασης, επέστρεψα σπίτι μου, αφότου πρώτα είχε αλλάξει το σπίτι. Είχαν γίνει κάποιες βασικές αλλαγές. Έμεινα περίπου στο σπίτι ακόμα κανένα τρίμηνο τετράμηνο και μετά επέστρεψα κανονικά και στην εργασία μου, το οποίο με βοήθησε πάρα πολύ. Και ξανά κοινωνική ένταξη και όλα αυτά, κοινωνικοποίηση, το ότι ήμουν και πάλι παραγωγική. Δηλαδή δεν καθόμουν μέσα σε ένα σπίτι κλεισμένη. Το θέμα του αθλητισμού προέκυψε μετά από κάποια χρόνια. Δηλαδή εγώ χτύπησα στα 29 μου και ξεκίνησα να κάνω ξιφασκία με αμαξίδιο στα 31 μου, χωρίς να έχω καμία σχέση με τον αθλητισμό. Δεν έκανα κάποιο άθλημα. Και αυτό ήταν, λόγω παρότρυνσης από τον φυσικοθεραπευτή μου, διότι πίστευε ότι θα με βοηθήσει πάρα πολύ και σωματικά αρχικά, επειδή ήταν φρέσκο το χτύπημα αλλά και ψυχολογικά. Και πράγματι δεν είχε και άδικο. Με βοήθησε πάρα πολύ και στους δύο τομείς και ψυχολογικά και σωματικά. Αρχικά το ξεκίνησα καθαρά για αποκατάσταση. Δηλαδή δεν φανταζόμουν ότι θα φτάσω ξέρεις τόσο ψηλά. Το έκανα μόνο καθαρά για αποκατάσταση. Όμως κατάφερα μέσα στα δύομισι χρόνια που έκανα ξιφασκία να πάω μέχρι και Παραολυμπιακούς. Αυτό είναι το κομμάτι μέσα σε λεπτομέρειες το πώς ήρθε η αναπηρία στη ζωή μου. Δηλαδή μετά από ένα τροχαίο στα 29 μου και στα 31 μου ξεκίνησα, γύρισα κανονικά στη δουλειά μου,. Κοινωνικοποίηση ένταξη και πάλι στην κοινωνία. Και έπειτα ξεκίνησα και τον αθλητισμό και συνεχίζω κανονικά αθλητισμό, πρωταθλητισμό μάλλον και εργασία μαζί και όλες τις υπόλοιπες δραστηριότητες. Γιατί κάνω και άλλα πράγματα εγώ. Αυτό είναι εν ολίγοις τι έχει συμβεί και πώς ήρθε η αναπηρία και ο αθλητισμός τη ζωή μου.

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είσαι δηλαδή;

ΣΚ13: Είμαι τώρα 35. [...]

[...]

Συνεντευκτής: Θέλω να σε ρωτήσω κάτι όταν έπαθες το ατύχημα ποια ήταν τα πρώτα σου συναισθήματα;

ΣΚ13: Κοίτα να δεις, οι πρώτοι μήνες ήταν πολύ δύσκολοι. Η αλήθεια είναι ότι δεν το είχα συνειδητοποιήσει ότι θα είναι κάτι τόσο πώς να στο πω [...] τόσο σοβαρό, διότι δεν το πίστευα, γιατί είχα τόσο πολλή αγάπη γύρω μου και φροντίδα από τον κόσμο και από τους συγγενείς, από τους φίλους, από όλα αυτά που πέρασε ο καιρός και δεν το κατάλαβα. Όταν άρχισε να περνάει όμως ο καιρός το κομμάτι αυτό [...] μάλλον το κομμάτι της οργής που λένε, που αρχικά υπάρχει ένα μέρος θλίψη, οργή, και όλα αυτά, γιατί σε μένα, γιατί το ένα, γιατί το άλλο, δεν το έζησα ποτέ να σου πω την αλήθεια. Ποτέ.

Συνεντευκτής: Σε βοήθησαν πολύ οι φίλοι και [...]

ΣΚ13: Με βοήθησε πάρα πολύ βασικά θεωρώ η προσωπικότητά μου. Ότι είμαι δυνατός χαρακτήρας, ότι είμαι δραστήρια. Δεν άφησα δηλαδή την αναπηρία να με επηρεάσει. Αποδέχτηκα πολύ γρήγορα το αμαξίδιο και αυτό έχει αποδειχθεί, γιατί και πάρα πολύ

γρήγορα έκανα αυτά που έκανα. Είμαι παράδειγμα -όλοι μου το λένε- ότι πάρα πολύ γρήγορα εξελίχθηκα με την αναπηρία και ότι δεν την άφησα να επηρεάσει σαν προσωπικότητα. Σαν χαρακτήρα. Δε στο κρύβω ότι δεν το βγάζω μέσα από το μυαλό μου, ότι μπορεί κάποια στιγμή να περπατήσω ξανά. Δεν το έχω βγάλει δηλαδή από το μυαλό μου. Δηλαδή Ok το έχω αποδεχτεί, ζω με αυτό, η καθημερινότητά μου, οι συνήθειές μου τα πάντα έχουν αλλάξει, ο τρόπος ζωής μου. Αλλά δεν βγάζω από το μυαλό μου αυτή τη σκέψη, ότι μπορεί να περπατήσω ξανά και δεν δέχομαι και κανέναν να μου κόβει την ελπίδα. Επειδή πιστεύω πολύ στην τεχνολογία, γιατί έχει αποδειχτεί ότι η τεχνολογία προχωράει με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Αλλά δε μπορώ να πω πραγματικά δηλαδή, ότι αυτοί που με ξέρουν κιόλας, δηλαδή ότι δεν έχω αλλάξει και ότι ok πέρασα στενοχώρια, πέρασα στιγμές που θα έβαζα τα κλάματα και όλα αυτά αλλά όχι τόσο έντονα όσο το περνάνε άλλα άτομα. Δηλαδή δεν έπαθα αυτήν την κατάθλιψη που λένε να κλειστώ στον εαυτό μου.

Συνεντευκτής: Δηλαδή πέρασες μία ελαφριά κατάθλιψη ή καθόλου.

ΣΚ13: Νομίζω καθόλου δεν πέρασα κατάθλιψη.

Συνεντευκτής: Απλά μία μικρή θλίψη.

ΣΚ13: Δεν θεωρώ ότι είναι κατάθλιψη.

Συνεντευκτής: Απλά μία μικρή θλίψη;

ΣΚ13: Μία μικρή θλίψη ναι, γιατί είχα μία στρωμένη ζωή, είχα τη δουλειά μου, ήμουν στα 29 μου, ήμουν ξέρεις πολύ δραστήρια και ξαφνικά, ξέρεις, άλλαξε όλο αυτό μέσα σε δευτερόλεπτα. Είναι λογικό.

Συνεντευκτής: Θέλω να σε ρωτήσω. Τώρα είπες δουλεύει στην τράπεζα.

ΣΚ13: Ναι τελείωσα οικονομικά και δουλεύω στην τράπεζα εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Γύρισα κανονικά στην εργασία μου μετά από ένα χρόνο περίπου αποχής.

Συνεντευκτής: Μέσα στους φίλους που λες ότι σε στήριξαν μπορεί να ήταν και φίλοι συνάδελφοι;

ΣΚ13: Με στήριξε και η τράπεζα φυσικά. Ήταν δίπλα μου από την αρχή. Οτιδήποτε χρειάστηκε και για το διάστημα που έλειπα, μου είχαν πει, όποτε νιώσω εγώ έτοιμη. Και όταν πήρα την απόφαση να γυρίσω μου είχαν πει, ότι μέχρι και δουλειά από το σπίτι, αν θέλω να κάνω. Εννοείται ότι δεν πήγα στο κατάστημα που ήμουν. Πήγα σε κεντρική υπηρεσία, ήταν δική μου απόφαση. Ήταν όλα προσβάσιμα, με τουαλέτα, με μπάνια προσβάσιμα, όλα αυτά. Να με διευκολύνει η περιοχή να είναι κοντά, να μην είναι μακριά. Δηλαδή δεν έχω κανένα παράπονο δηλαδή από την τράπεζα. Είναι κοντά γενικώς ακόμα. Και τώρα δηλαδή με τον αθλητισμό, πάντα δηλαδή, όταν έχω αγώνες και όλα αυτά ειδικές άδειες, δεν έχω κανένα πρόβλημα. Δεν μου λένε δηλαδή ποτέ όχι σε κάτι.

Συνεντευκτής: Το πρώτο σου άθλημα ήταν η ξιφασκία έτσι; Και δεν έχεις κάνει κανένα άλλο; Ok.

ΣΚ13: Πολύ μικρή έκανα κολύμβηση. Αλλά καμία σχέση. Μπαλέτο και κολύμβηση, αλλά πολύ μικρή.

Συνεντευκτής: Πώς σου ήρθε η ξιφασκία;

ΣΚ13: Τυχαία το επέλεξα. Μετά σου είπα, από παρότρυνση του φυσικοθεραπευτή μου, αφού επέμενε, επέμενε, επέμενε, μετά από κάποιο διάστημα πήγα ένα βράδυ μέσα στο site της [...] Τη ρώτησα [...]

Τέλος πάντων ένα βράδυ μπαίνω μέσα στην [...] έπεσε το μάτι μου ξιφασκία με αμαξίδιο και τένις με αμαξίδιο. Πήρα την επόμενη μέρα το τηλέφωνο. Βρήκα το τηλέφωνο του προπονητή. Τον πήρα τηλέφωνο, μου λέει «έλα από εδώ να δεις μία προπόνηση». Πήγα,

είδα μία προπόνηση και μέσα σε δύο μήνες, σε τρεις μήνες κατέβηκα σε Πανευρωπαϊκό. Εντάχθηκα στην εθνική ομάδα και κατέβηκα Πανευρωπαϊκό.

Συνεντευκτής: Οι διακρίσεις σου ποιες είναι;

ΣΚ13: Εντάξει πρωταθλήτρια Ελλάδα εδω στην Ελλάδα δεν το συζητώ. Αλλά εντάξει αυτό δεν υπάρχει, να σου πω τόσος ανταγωνισμός εδω στην Ελλάδα. Από εκεί και πέρα είναι η δέκατη θέση Παραολυμπιακούς η πρώτη μου συμμετοχή.

Συνεντευκτής: Τώρα στους τελευταίους του Ρίο;

ΣΚ13: Η πρώτη μου ναι δέκατη θέση ήταν. Φαντάσου εγώ ότι πήγα με μία μιάμιση εβδομάδα μόνο προετοιμασία, έγινε δηλαδή τελευταία στιγμή η δικιά μου η πρόκριση. Αυτή τη στιγμή είμαι 8η στον κόσμο σε παγκόσμιο επίπεδο. Παίζω 2 όπλα εγώ. Ξίφος μονομαχίας και σπάθη. Στη σπάθη είμαι 8η στον κόσμο. Είμαι πολύ φρέσκια αθλήτρια, δηλαδή κάνω 3 χρόνια. Είμαι πάρα πολύ φρέσκια αθλήτρια, άμα τα βάλεις κάτω. Νομίζω ότι και αυτά που έχω καταφέρει ότι έχω φτάσει πάρα πολύ κοντά, γύρω στις τέσσερις με πέντε φορές να πάρω μετάλλιο και το έχω χάσει μέσα από τα χέρια μου, γιατί αγχώνομαι πάρα πολύ νομίζω, είναι καλά. Μου αρέσει να κάνω σταθερά βήματα, σιγά σιγά και να παραμείνω. Καταρχήν, το ότι πήγα Ρίο ήταν η πρώτη γυναίκα που πήγε σε ξιφασκία με αμαξίδιο σε Παραολυμπιακούς. Μέχρι τώρα μόνο τα αγόρια πηγαίνανε. Οπότε ακόμα και αυτό είναι πολύ σημαντικό για εμένα. Και εκτός αυτού εμένα μου αρέσει, γιατί αθλούμαι, γιατί βοηθάω πάρα πολύ την καθημερινότητά μου, το σώμα μου. Και αυτό με κάνει και αισθάνομαι όμορφα. Δηλαδή [...] Εντάξει δεν το συζητώ, η ικανοποίηση για όλα αυτά που κάνεις είναι το μετάλλιο. Αλλά πιστεύω ότι θα έρθει και αυτό. Μιλάω τώρα για παγκόσμιο επίπεδο.

[...]

Συνεντευκτής: Θέλω να σε πάω τώρα στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Και θέλω να μου πεις εσύ βιώσες καθόλου κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ13: Όχι καθόλου. Αλλά να σου πω κάτι; Είναι τέτοιος ο χαρακτήρας μου που δεν θα το επέτρεπα εγώ η ίδια να βιώσω κοινωνικό αποκλεισμό, ρατσισμό, bullying, πέστο όπως θες. Δεν έχω σε τίποτα να αισθάνομαι δηλαδή μειονεκτικά με άλλες κοπέλες, που μπορεί να περπατάνε και να μην είναι σε αμαξίδιο. Αυτός που θα με κοιτάξει για πρώτη φορά ακόμα και έξω δεν θα δει το αμαξίδιο πρώτα. Θα δει εμένα την Κέλλυ στο πρόσωπο και μετά θα δει το αμαξίδιο. Ίσως επειδή δεν αφήνω την αναπηρία προς τα έξω να με αντιπροσωπεύει. Ειλικρινά δεν έχω βιώσει ποτέ ποτέ ποτέ. Ίσα ίσα που όλοι με αντιμετωπίζουν, σαν να μην έχω αναπηρία. Τώρα αν εσύ εννοείς κοινωνικό αποκλεισμό το ότι μπορεί το πάρκινγκ εδω πέρα να είναι πιασμένο, να μην το σέβονται αυτό είναι γενικό.

Συνεντευκτής: Ας πούμε εμείς όταν εννοούμε κοινωνικό αποκλεισμό αναφερόμαστε στο κομμάτι της δυνατότητας [...] της αδυναμίας απορρόφησης δημόσιων και κοινωνικών αγαθών. Παραδείγματος χάρη εκπαίδευση, υγεία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

ΣΚ13: Όσον αφορά την εκπαίδευση, ήδη πριν χτυπήσω είχα τις σπουδές μου, ήμουν τελειωμένη. Όσον αφορά την εργασία μου, είχα τη δουλειά μου, γύρισα, δεν μου κόπηκε αυτό το δικαίωμα. Οπότε δεν αντιμετώπισα κοινωνικό αποκλεισμό. Ούτε με πίεσαν, ξέρεις κάτι «σταμάτα τη δουλειά δεν θέλουμε έναν "ανάπηρο"». Ούτε καν. Για αυτούς είμαι παράδειγμα εκεί μέσα για τις ώρες που δουλεύω, για τα πάντα, για το πώς αντιμετωπίζω τη ζωή, για όλα αυτά που έχω καταφέρει. Στο λέω να το ξέρεις. Επειδή έχω την ασφάλεια πάλι δεν έχω θέμα όσον αφορά [...] Είμαι ανεξάρτητη, είμαι αυτόνομη,

εργάζομαι, μένω μόνη μου. Δεν έχω αντιμετωπίσει κάτι πουθενά, πουθενά, πουθενά. Τώρα, αν όμως σου λέω το ότι μπορεί να μου κλείνουν μία ράμπα [...]

Συνεντευκτής: Στο τρένο, στο λεωφορείο.

ΣΚ13: Δεν κυκλοφορώ με Μέσα Μαζικής Μεταφοράς πλέον λόγω [...] Παλιά πριν χτυπήσω ναι. Τώρα πια δεν κυκλοφορώ. Πολύ σπάνια δηλαδή θα πάρω το μετρό και για αυτό επειδή συμμετέχω σε κάποιους μαραθώνιους και τέτοια μόνο καθαρά για αυτό [...]

Συνεντευκτής: Έχεις κάποιο αμάξι ειδικό προσαρμοσμένο;

ΣΚ13: Το μόνο πράγμα που δεν κάνω είναι ότι δεν οδηγώ ακόμα. Το μόνο πράγμα που δεν κάνω. Όλα τα υπόλοιπα τα κάνω.

Συνεντευκτής: Τώρα είπες παράδειγμα ας πούμε θα πας Πειραιά. Πώς θα πας Πειραιά;

ΣΚ13: Θα φύγω με τον αδερφό μου. Δηλαδή για δουλειά και αυτά το έχω κανονίσει έτσι οπότε του πατέρα μου η δουλειά είναι κοντά, πηγαίνουμε μαζί και γυρνάμε. Και σε όλες τις δραστηριότητές μου πηγαίνω πάντα με δικούς μου ανθρώπους.

[...]

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν από τη στιγμή που δεν έχεις βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό δεν έχεις και κάποιο κομμάτι στον κοινωνικό πόνο. Δηλαδή δεν έχεις αισθανθεί άσχημα. Δηλαδή αν ρωτήσω εγώ ας πούμε σήμερα πώς αισθάνεται η ΣΚ13, δεν αισθάνεται άσχημα.

ΣΚ13: Και να ξέρεις και κάτι, ότι διεκδικώ τα δικαιώματά μου. Δηλαδή αν θα βγω έξω και δω μία κλειστή ράμπα, κάτι, είμαι ικανή να πάρω την αστυνομία τηλέφωνο ή για παράδειγμα, όταν ξέρω ότι πάω κάπου και δεν μου δίνουν προτεραιότητα, γιατί έχω δικαίωμα προτεραιότητας. Δηλαδή θα το επιδιώξω, θα το διεκδικήσω. Σου λέω τώρα τα πιο απλά παραδείγματα ok; Δηλαδή αν έχει να κάνει με κάποιο ταξίδι μου με το αεροπλάνο, κάτι τα δικαιώματά μου, όλα τα διεκδικώ. Δεν είμαι κότα δηλαδή, οτιδήποτε είναι το διεκδικώ.

Συνεντευκτής: Καλά κάνεις δεν το συζητάμε. Είναι δεδομένο. Πάμε τώρα στο κομμάτι του αθλητισμού. Έχεις την αναπηρία. Πες μου λίγο το χαρτί της αναπηρίας τι σου λέει ας πούμε; Ποια είναι η πάθηση;

ΣΚ13: Έχω πλήρη [...] βλάβη από τον Θ3 και κάτω, είναι παραπληγία. Παραπληγία. Είμαι παραπληγική.

Συνεντευκτής: Πες μου λίγο δεν έκανες κάποιο άθλημα πριν.

ΣΚ13: Εντάξει το μόνο που έκανα ήταν περπάτημα, γυμναστήριο και τέτοια πράγματα. Όχι άθλημα σε επίπεδο πρωταθλητισμού ούτε καν. [...] Ξεκίνησα όταν σου λέω από το μηδέν, από το μηδέν. Ήμουν τελείως αγύμναστη, τελείως, δεν μπορούσα να κάτσω πάνω στο αμαξίδιο. Και σου είπα το έχτισα όλο σιγά σιγά.

Συνεντευκτής: Αυτό που θα ρωτήσω τώρα από τη στιγμή που δεν έχεις αισθανθεί κοινωνικό αποκλεισμό, δεν περιμένεις ας πούμε ο αθλητισμός να σε βοηθήσει στην κοινωνική ένταξη.

ΣΚ13: Με έχει βοηθήσει όμως.

Συνεντευκτής: Θα την κάνω εγώ την ερώτηση.

ΣΚ13: Μπορεί να μην το είχα ανάγκη, αλλά με έχει βοηθήσει. Γιατί; Γιατί καταρχήν ένα από τα βασικά είναι ότι έκανα καινούργιους φίλους, καινούργιες γνωριμίες. Είδα τις δυνατότητές μου, τις αντοχές μου, τα όριά μου. Έβαλα στόχο στη ζωή μου, που δεν είχα, όσον αφορά τον αθλητισμό, στόχους. Και ξέρεις και κάθε φορά που εκπληρώνω έναν στόχο, πάω στο επόμενο και είναι πολύ καλό αυτό για τον εαυτό σου, την ικανοποίηση

που νιώθεις. Μέσα από εμένα δηλαδή βοηθάω και άλλους ανθρώπους, είτε έχουν αναπηρία είτε δεν έχουν και αυτό γιατί; Γιατί [...] που είναι πολύ βασικό αυτό, το να παροτρύνεις κόσμο. Γιατί βλέπουν μέσα από εμένα που πηγαίνω και κάνω παρουσιάσεις σε σχολεία, μέσα από κάποιες εκδηλώσεις, μέσα από κάποιες συνεντεύξεις. Εγώ είμαι και πρέσβειρα του BE ACTIVE, να το πούμε και αυτό. Είναι πολύ σημαντικό. Είμαι και μια από τις 100 μέντορες, είναι ένα άλλο κομμάτι. Είναι δηλαδή τρόποι παρότρυνσης ατόμων με αναπηρία και όχι μόνο. Το πρέσβειρα του be active έχει να κάνει με την Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, να στο πω τώρα; Είναι το πρόγραμμα του be active από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το οποίο είναι 3η χρονιά που γίνεται στην Ευρώπη και [...] το πρόγραμμα be active που είναι η εβδομάδα αθλητισμού που θέλουν βασικά εν ολίγοις όλοι οι Ευρωπαίοι να είναι ενεργοί στον αθλητισμό και στη φυσική κατάσταση και στην καθημερινή άσκηση. Και εμένα με επέλεξε η γενική γραμματεία αθλητισμού, με έχει επιλέξει για δεύτερη χρονιά και είμαι πρέσβειρα σε αυτό το πρόγραμμα που είναι και αυτό πάρα πολύ σημαντικό. Γιατί φέτος πήγα Εσθονία, Μασσαλία, Βρυξέλλες και στην Εσθονία ήμουν και μία από τις βασικές ομιλήτριες μέσα στους κομισάριους. Δηλαδή σε τρεις κομισάριους, ήμουν μία από τις ομιλήτριες για το πώς βιώνω εγώ το healthy lifestyle στη ζωή μου. Λόγω της αναπηρίας δηλαδή πώς με έχει επηρεάσει και πώς μου έχει αλλάξει τη ζωή. Είμαι και μία από τις 100 μέντορες. Ένα πρόγραμμα που τρέχει το οποίο αυτό προσπαθούμε μέσα από μένα το βιωματικό να παροτρύνουμε να βοηθήσουμε βασικά τα παιδιά στα σχολεία και όλα αυτά αλλά και να παροτρύνουμε ήδη άτομα με αναπηρία να ασχοληθούν με κάτι, όχι υποχρεωτικά με αθλητισμό. Ή με την τέχνη, με το χώρο, οτιδήποτε. Αυτό το κομμάτι με τις δραστηριότητες. Συν το ότι μέσα από τον αθλητισμό αυτό που σου είπα το πολύ βασικό, έχω κάνει πάρα πολλά ταξίδια, έχω γνωρίσει καινούργιους πολιτισμούς, φίλους στο εξωτερικό πάρα πολλούς. Αλλά το βασικό, βασικό, βασικό είναι το ότι γυμνάζεσαι και βοηθάει την ψυχολογία, γιατί φτάνεις τα όριά σου, τα ξεπερνάς, έχεις στόχους. Είναι πάρα πολύ βασικό αυτό για έναν άνθρωπο. Να ξέρεις ότι ξυπνάει και έχει πρόγραμμα, έχει στόχους. Είναι πολλοί που δεν το έχουν αυτό.

Συνεντευκτής: Το βιώνουν, το ξέρουν.

ΣΚ13: Ναι είναι πολύ βασικό.

[...]

Συνεντευκτής: Ολοκληρώσαμε το κομμάτι της συνέντευξης. Έχεις να μου πεις ό,τι θέλεις εσύ. Θα σε αφήσω να μιλήσεις όσο θέλεις να κάνεις εσύ δηλαδή το κλείσιμο. Ότι θες να πεις.

ΣΚ13: Εγώ απλά θέλω να πω ότι, προσωπικά θα το πω, αυτά που βιώνω, ότι δεν θεωρώ ότι η αναπηρία είναι κάτι το οποίο στιγματίζει έναν άνθρωπο. Στιγματίζει έναν άνθρωπο όπως θέλουμε εμείς να το δούμε. Υπάρχουν διάφορα είδη αναπηρίας. Για εμένα η χειρότερη αναπηρία είναι ο άσχημος τρόπος σκέψης, που μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος. Μπορεί να μην μπορώ να περπατήσω, το αμαξίδιο μου για εμένα είναι τα πόδια μου. Όμως μπορώ να κάνω τόσα πολλά πράγματα, που ένας που περπατάει δεν τα κάνει. Είναι λοιπόν η θέληση που έχει ο καθένας μέσα του. Δεν μου αρέσει να με αποκαλούν ούτε ηρωίδα, ούτε δύναμη ψυχής ούτε τίποτα. Όλα αυτά τα σιχαίνομαι πραγματικά. Κάνω αυτό που πραγματικά μου αρέσει και που με ηρεμεί σαν άνθρωπο. Και αυτό που με γεμίζει είναι να είμαι δραστήρια, να έχω όρεξη για ζωή και να ζω τη ζωή μου έτσι όπως πραγματικά τη θέλω. Και το μόνο πράγμα που πραγματικά απλά δεν θέλω, είναι να μου βάζουν εμπόδια. Μόνο αυτό, τίποτα άλλο.

Συνεντευκτής: ΣΚ13 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο που αφιέρωσες για μένα.

ΣΚ13: Να είσαι καλά.

Συνεντευκτής: Να είσαι καλά, σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΣΚ13: Και εγώ σε ευχαριστώ.

Συνεντευκτής: Και καλές γιορτές.

Συνεντευκτής: Θέλω να ξεκινήσουμε την συνέντευξή μας. Θέλω να μου πεις το όνομά σου για αρχή.

ΣΚ14: Το όνομά μου είναι ΣΚ14.

Συνεντευκτής: Θέλω να μου πεις λίγο πόσο χρονών, είσαι, να μου πεις λίγα πράγματα για εσένα. Για να σε μάθουμε.

ΣΚ14: Είμαι 36 χρονών. Είμαι φοιτήτρια, έχω δύο πτυχία βασικά. Το πρώτο μου πτυχίο είναι Διοίκηση επιχειρήσεων Οικονομικά. Το δεύτερό μου πτυχίο, το οποίο δεν το έχω πάρει ακόμα, είμαι στο τρίτο έτος, τελείωσα το τρίτο έτος τώρα στο ΦΠΨ, τμήμα Ψυχολογίας. Με το Μπότσια [...] ασχολούμαι από το 2014. Αλλά στην Εθνική Ομάδα είμαι από το 2015. Οι κατακτήσεις μου είναι χρυσό μετάλλιο στο Continental Cup, αργυρό μετάλλιο [...]

Συνεντευκτής: Το Continental πού είχε γίνει; Σε ποια χώρα;

ΣΚ14: Στη Βαρκελώνη. Στην Πολωνία μετά αργυρό μετάλλιο. Ανοιχτό παγκόσμιο. Χάλκινο μετάλλιο στο Ευρωπαϊκό, Λονδίνο, όλα αυτά ήταν το 2015. Τώρα πάμε στο 2016. Χάλκινο μετάλλιο στο Ρίο, Ολυμπιακούς αγώνες, το 2017 τώρα είναι η τέταρτη θέση στο Πανευρωπαϊκό Πρωτάθλημα στην Πορτογαλία. Αυτά.

Συνεντευκτής: Μια χαρά. Έχεις πολύ πλούσιο παλμαρέ απ' ότι βλέπω εδώ.

ΣΚ14: Δόξα το θεό.

Συνεντευκτής: Μπράβο. Θέλω τώρα να σε ρωτήσω εσένα τώρα η αναπηρία σου ποια είναι;

ΣΚ14: Η αναπηρία μου είναι εγκεφαλική παράλυση.

Συνεντευκτής: Εγκεφαλική παράλυση. Το είχες εκ γενετής;

ΣΚ14: Ναι. Από τότε που γεννήθηκα δηλαδή. 36 χρόνια έτσι σε αυτήν την κατάσταση.

Συνεντευκτής: Έχεις κάτι συγκεκριμένο δηλαδή τετραπληγία, ημιπληγία, διπληγία, πώς το λένε;

ΣΚ14: Τετραπληγία. Γι' αυτό είμαι και σε κατηγορία BC3. Το Μπότσια χωρίζεται σε κατηγορίες, είναι BC1 [...], είναι BC4 το οποίο είναι το χέρι, πολύ δυνατή.

Συνεντευκτής: Οι μυοπάθειες.

ΣΚ14: Είναι BC2 κάτι ενδιάμεσο δηλαδή. Και είναι και BC3 η κατηγορία μου, που είναι πιο βαριές αναπηρίες. Κάνουμε χρήση μίας ράμπας, ρίχνουμε τη μπάλα από εκεί, έχουμε έναν director βοηθό [...]

[...]

Συνεντευκτής: Παίρνεις κάποιο βοήθημα από την πολιτεία; Κάποια σύνταξη ή κάποιο επίδομα για να μπορείς να [...]

ΣΚ14: Το επίδομα. Το κανονικό.

Συνεντευκτής: Το προνοιακό που λένε;

ΣΚ14: Της αναπηρίας. Όχι προνοιακό, εγώ δεν έχω πρόνοια. Έχω [...] Από το ΙΚΑ. Η μητέρα μου έχει ΙΚΑ και [...]

Συνεντευκτής: Αυτό σε φτάνει, για να μπορέσεις να ζήσεις ας πούμε, και να μπορέσεις να ανταπεξέλθεις στις ανάγκες σου, να πάρεις ρούχα, αθλητικά.

ΣΚ14: Όχι είναι δύσκολο.

[...]

Συνεντευκτής: Εσύ πόσες ώρες προπονείσαι;

ΣΚ14: Κάθε μέρα 5, 6 ώρες.

Συνεντευκτής: Και Σαββατοκύριακα;

ΣΚ14: Όχι κανονικά, αλλά όταν έχουμε πρωταθλήματα και Σαββατοκύριακο.

Συνεντευκτής: Τώρα με τη σχολή πώς τα πηγαίνεις;

ΣΚ14: Είναι δύσκολο πολύ δύσκολο, αν και προσπαθώ. Επίσης είχα φύγει επειδή, λόγω του πρωταθλήματος δεν είναι και [...] Λόγω του ότι είμαι παραολυμπιακή αθλήτρια, ολυμπιονίκης και τα λοιπά. Δείχνουν πολύ επιείκεια να σου πω την αλήθεια. Αυτό που έχουμε καταφέρει μέχρι τώρα είναι να μας δώσουν άδεια στις ημερομηνίες. Δηλαδή παραπάνω χρόνο να διαβάσω. Πάντως, το διάβασμα είναι κανονικό. Οι εξετάσεις μου είναι προφορικές πάντα. Δηλαδή δεν μπορώ να γράψω και τα καταφέρνω. Τώρα μόλις τελείωσα το εξάμηνό μου. Έδωσα 8 μαθήματα. Τα πέρασα ευτυχώς.

Συνεντευκτής: Τα πέρασες;

ΣΚ14: Όλα.

Συνεντευκτής: Μπράβο.

ΣΚ14: Το πρωί προπόνηση μέχρι το μεσημέρι. Το απόγευμα μέχρι αργά το βράδυ διάβασμα. Τη νύχτα συνήθως διαβάζω.

[...]

Συνεντευκτής: Ωραία θέλω να μπορούμε λίγο και στο κομμάτι της έρευνάς μου, όπως τα ξέρεις άλλωστε. Εσύ έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό στη ζωή σου;

ΣΚ14: Όχι μέχρι πρόσφατα. Εννοώ μέχρι πρόσφατα γιατί ξέρεις στο χώρο του αθλητισμού υπάρχει ανταγωνισμός πολύ [...]

Συνεντευκτής: Δηλαδή για πες μου ένα παράδειγμα από αυτό που έχεις βιώσει. Ας πούμε, σχολείο πήγες.

ΣΚ14: Ναι βέβαια. Πήγα και σε κανονικό, μετά και σε ειδικό σχολείο.

Συνεντευκτής: Ένα κομμάτι είχες αισθανθεί να αποκλείεσαι από κάποια κομμάτια της καθημερινής ζωής;

ΣΚ14: Στο κανονικό σχολείο;

Συνεντευκτής: Όχι από τη ζωή σου γενικότερα.

ΣΚ14: Όχι. Δεν έχω ζήσει τέτοιο πράγμα.

Συνεντευκτής: Η συμπεριφορά των ανθρώπων πώς σου συμπεριφέρονται; Δηλαδή οι γείτονες,

ΣΚ14: Κανονικά.

Συνεντευκτής: Οι φίλοι σου.

ΣΚ14: Κανονικότητα. Η μόνη δυσκολία που υπάρχει είναι στη μεταφορά.

Συνεντευκτής: Απλά το βάζουμε σε ένα πλαίσιο του ότι αν μπορείτε [...] Μπορείτε ας πούμε να πάτε με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς εύκολα κάπου; Γιατί πολλά άτομα μπορεί να σου πούνε [...]

ΣΚ14: Με το μετρό ναι.

Συνεντευκτής: Αυτό θέλω να πω. Δηλαδή υπάρχουν ζητήματα.

ΣΚ14: Ναι υπάρχουν. Υπάρχει μεγάλο θέμα εκεί στην προσβασιμότητα ειδικά στα λεωφορεία περισσότερο, τα λεωφορεία δεν είναι προσβάσιμα καθόλου. Μερικοί έχουν ράμπα αλλά δεν τη βγάζουν πολλές φορές. Έχει γίνει μεγάλο επεισόδιο πολλές φορές μ' εμένα, επειδή βγαίνω έξω και τα λοιπά με το ηλεκτροκίνητο και δεν μου βγάζουν τη ράμπα να μπω μέσα στο λεωφορείο. Και ο οδηγός είχε ράμπα και μου λέει ότι είναι χαλασμένη, ενώ, όταν πάτησα εγώ το

κουμπί, βγήκε ράμπα. Κατάλαβα ότι μου είπε ψέματα ουσιαστικά και έγινε χαμός. Κι αυτοί να σου πω την αλήθεια, εγώ τους καταλαβαίνω. Προσπαθούν να κάνουν την δουλειά τους πιο εύκολη. Αλλά αυτό είναι θέμα της πολιτείας νομίζω.

[...]

Συνεντευκτής: Όσον αφορά λοιπόν το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού μου είπες ότι υπάρχουν ζητήματα. Ας πούμε μου είπες για τον αθλητισμό ότι σας θεωρούν πιο επιεικείς, στο κομμάτι του πρωταθλητισμού και στο κομμάτι της προσβασιμότητας.

ΣΚ14: Ναι.

Συνεντευκτής: Θέλω να σου κάνω μία ερώτηση όσον αφορά [...] είναι ένα άλλο κομμάτι της έρευνας μου. Ο κοινωνικός πόνος. Το κομμάτι το ψυχολογικό δηλαδή. Τι έχεις αισθανθεί για το κομμάτι της αναπηρίας σου όσον αφορά το ψυχολογικό κομμάτι;

ΣΚ14: Δεν το σκέφτομαι και πάρα πολύ. Όταν είναι εκ γενετής. Όταν είσαι πολλά χρόνια έτσι σε μία κατάσταση, δηλαδή μαθαίνεις να ζεις με αυτό. Είναι καθημερινότητα. Επειδή έχω πολύ καλή οικογένεια και η αδερφή μου είναι πάρα πολύ cool, με βοηθάει πάντα, πάντα δίπλα μου. Η οικογένειά μου είναι πάντα δίπλα μου. Δεν έχω αισθανθεί και πάρα πολύ ψυχολογική πίεση, αποκλεισμό και τα λοιπά. Δεν το έχω αισθανθεί και πάρα πολύ αυτό. Ή όταν το αισθάνομαι δεν το σκέφτομαι και πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Άρα υπάρχουν στιγμές.

ΣΚ14: Περνάει από το μυαλό μου και φεύγει αμέσως. Κατάλαβες.

Συνεντευκτής: Είχες ζητήσει ποτέ βοήθεια από κάποιον ψυχολόγο;

ΣΚ14: Όχι ποτέ.

[...]

Συνεντευκτής: Άρα δηλαδή με βάση τα δεδομένα που μου έχετε πει δεν αισθάνεσαι κάτι αρνητικό. Δεν σου έχει βγει κάτι αρνητικό όσον αφορά το κομμάτι της αναπηρίας.

ΣΚ14: Όχι ποτέ ποτέ.

Συνεντευκτής: Και πάμε τώρα στο ουσιαστικό. Πώς ο αθλητισμός σε έχει βοηθήσει στο κομμάτι της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Αλλά ποια κοινωνική ενσωμάτωση, αφού δεν έχεις αισθανθεί κοινωνικό αποκλεισμό ποια κοινωνική ενσωμάτωση; Άρα εγώ τώρα θέλω να μου πεις πώς σε έχει βοηθήσει γενικότερα ο αθλητισμός.

ΣΚ14: Ο αθλητισμός, ειδικά ο συγκεκριμένος αθλητισμός, η κατηγορία μου δηλαδή, εγώ δε θα μπορούσα να κάνω άλλο άθλημα στην ζωή μου. Οπότε είναι αυτό το πράγμα που μου δίνει πολύ ευχαρίστηση. Πολύ μεγάλη ευχαρίστηση γιατί εγώ ξέρω, έχω τη γνώση ότι δε μπορώ να κάνω κάτι άλλο. Όταν αυτό είναι [...] όταν πετυχαίνεις σε κάτι, όταν έχεις επιτυχία αυτό σου δίνει το satisfaction. Αυτό είναι πολύ ωραίο. Και σε κάτι που με έχει βοηθήσει πιστεύω εγώ είναι ότι με έχει κάνει λίγο πιο σκληρό καρύδι, γιατί ήμουν λίγο πιο χαϊδεμένη. Όλοι με αγαπούσαν, όλοι με λάτρευαν και λοιπά. Είμαι γενικώς η ψυχή της παρέας πάντοτε και είμαι βέβαια, αλλά με τον [...] που έχω βρει ανταγωνισμό, έχω φάει κάποια χτυπήματα, κάποιες σφαλιάρες, κλπ και με έχει κάνει λίγο πιο, να στέκομαι πιο καλά στα πόδια μου. Να μην εμπιστεύομαι πολύ.

Συνεντευκτής: Δεν εμπιστεύεσαι εύκολα.

ΣΚ14: Όχι πλέον. Και με έχει κάνει να αποδεικνύω κιόλας καλύτερα το τι αξίζω. Γιατί όταν αυτό το έχεις σίγουρο ότι ας πούμε θα πάω να δω την παρέα μου και θα έχω την αναγνώριση, δεδομένη αλλιώς είναι αυτό. Αλλιώς είναι σε ένα γήπεδο αγωνιστικό, που πρέπει να αποδείξεις ανά πάσα στιγμή ότι αξίζεις, γιατί φτάνεις, σου παίρνουν τα μετάλλια. Το θέμα είναι να μείνεις εκεί. Είναι πολύ δύσκολο. Είναι πολύ δύσκολο αυτό.

[...]

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν ο αθλητισμός σε έχει βοηθήσει πάρα πολύ στο κομμάτι [...]

ΣΚ14: Πολύ πολύ.

[...]

Συνεντευκτής: Η συνέντευξη μας ολοκληρώθηκε. Αλλά θέλω τώρα, θα σε αφήσω να μου πεις εσύ δύο λόγια, χωρίς να σε διακόψω, χωρίς τίποτα.

ΣΚ14: Να σου πω τι;

Συνεντευκτής: Ό,τι θέλεις εσύ. Με βάση την συνέντευξη με βάση όλα.

ΣΚ14: Σ' ευχαριστώ πολύ για την συνέντευξη καταρχήν. Ήταν πολύ το the point οι ερωτήσεις. Εύχομαι να σε ικανοποίησαν οι απαντήσεις μου. Αυτά. Το μήνυμά μου, να έρχονται πολλά παιδιά να παίζουν μπότσια. Όχι μόνο, στον αθλητισμό γενικά. Ο αθλητισμός είναι πολλά, είναι παιδεία, είναι κοινωνικοποίηση, είναι να μάθεις τα όριά σου, ποια είναι και να τα ξεπεράσεις τα όρια. Και οι σφαλιάρες κάνουν καλό. Και η ενασχόληση με τον Αθλητισμό είναι σαν να κάνεις παγκόσμιο ρεκόρ στην προσωπικότητά σου. Δηλαδή βρίσκεις το ρεκόρ σου και προσπαθείς κάθε φορά να έχεις και καινούριο ρεκόρ.

Συνεντευκτής: Σ' ευχαριστώ πολύ.

ΣΚ14: Κι εγώ σε ευχαριστώ.

Συνεντευκτής: Θέλω να σας ευχαριστήσω πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνετε. Με βοηθάτε πάρα πολύ, γιατί έχω συναντήσει πάρα πολύ κλειστή πόρτα. Δεν το φαντάζεστε.

ΣΚ15: Και εμείς ευχαριστούμε για την τιμή που μου κάνεις.

Συνεντευκτής: Η τιμή είναι δική μου. Λοιπόν θέλω να ξεκινήσουμε λίγο να μου πείτε 2 λόγια για σας. Ποιος είναι ο ΣΚ15, πώς ασχολήθηκε με τον αθλητισμό, ποιο είναι το είδος της αναπηρίας του.

ΣΚ15: Είμαι ο ΣΚ15 ναι. Είναι 26 χρονών, πάσχω από εγκεφαλική παράλυση. Τετραπληγία. Ασχολούμαι με το παραολυμπιακό άθλημα Μπότσια από το 2005. Το γνώρισα στο Ειδικό Γυμνάσιο Λύκειο Ηλιούπολης, με παρότρυνση της γυμνάστριάς μου και από το 2009 είμαι μέλος της Εθνικής Ομάδας Μπότσια.

Συνεντευκτής: Διακρίσεις;

ΣΚ15: Χρυσό στο Ευρωπαϊκό το 2015, δύο φορές αργυρό. Το ένα είναι το 2013 και το άλλο είναι το 2017. Χάλκινο είναι το 2011. Στο Ρίο είμαι 8ος. Και συμμετοχή στο Λονδίνο δεν είχα, ήταν η πρώτη μου συμμετοχή, άπειρος και τα λοιπά. Αυτές είναι οι διακρίσεις μου. Στην Ελλάδα συνήθως παίρνω το χρυσό μετάλλιο, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, μερικές χρονιές έχω πάρει το ασημένιο. [...]

Συνεντευκτής: Έχει τελειώσει το σχολείο;

ΣΚ15: Έχω τελειώσει το σχολείο. Είμαι φοιτητής στο Πανεπιστήμιο Πειραιά στο τμήμα Πληροφορικής.

Συνεντευκτής: Α στο ΠΑ.ΠΕΙ ε;

ΣΚ15: Στο ΠΑ.ΠΕΙ τμήμα πληροφορικής. [...]. Και έχω τελειώσει και γραφιστική σε ιδιωτικό ΙΕΚ.

Συνεντευκτής: Θέλετε να μου πείτε εμένα; [...].

ΣΚ15: Στην ΑΚΜΗ έχω τελειώσει. Τώρα σταμάτησα αυτή την χρονιά, θα πάω σε άλλη σχολή στο ΙΕΚ ΑΚΜΗ. Απλά σταμάτησα αυτή τη χρονιά, γιατί είχα κουραστεί πολύ την περασμένη χρονιά, [...] από τις προπονήσεις και τους αγώνες αλλά πέρασα και δύσκολα με την υγεία μου. Είχα πολλές περιπέτειες με την υγεία μου. Οπότε αναγκαστικά είπα «άντε να ξεκουραστώ μία χρονιά», του λέει και ο διευθυντής εκεί και να πάω μετά. Θα κάνω άλλη σχολή, τη δημοσιογραφία.

Συνεντευκτής: Να σου πω ότι το σκέφτηκα ότι θα πήγαινες για δημοσιογραφία...

ΣΚ15: Παρόλο που δεν μιλάω καλά και όλοι θεωρούν ότι [...] αλλά είναι τέρας και ειδικά στην αθλητική δημοσιογραφία, με πάθος. Ξέρω τα πάντα, δηλαδή μου βγαίνει ο καλύτερος δημοσιογράφος.

Συνεντευκτής: Μπράβο καλή επιτυχία να έχεις.

ΣΚ15: Τώρα όσον αφορά το αντικείμενο που είναι η συνέντευξή σου για τον αποκλεισμό, σίγουρα σε όλα, σε όλη μου την ζωή που είναι 26 χρονών, σε όλη μου τη ζωή υπήρχαν και υπάρχουν, βιώνω τον αποκλεισμό. Σε όλα τα [...] υπάρχει πρόβλημα. Όσο και να θέλουμε σαν κοινωνία να λέμε ότι τα έχουμε ξεπεράσει κάποια πράγματα, δυστυχώς στην πράξη δεν τα έχουμε ξεπεράσει. Υπάρχει ένας [...] και ας μην μας τρομάζουν οι λέξεις, υπάρχει ρατσισμός. Ο κοινωνικός ρατσισμός σε ό,τι αφορά τον χώρο μας, την αναπηρία. Εγώ, ας πούμε είχα προβλήματα στο Πανεπιστήμιο στον Πειραιά που, επειδή δε μιλάω, δεν έχω τον λόγο, όλοι θεωρούν ότι δεν μιλάς, άρα είσαι βλάκας. Είσαι χαζός. Το ότι δε

μιλάς, δεν σημαίνει ότι δεν επικοινωνείς. Άλλο είναι η επικοινωνία και άλλο είναι ο λόγος. Έχω την επικοινωνία, δεν έχω τον λόγο. Αυτό βέβαια δεν το [...], επειδή δεν έχω τον λόγο, δεν μπορώ να διεκδικήσω ούτε την παρέα, ούτε τα δικαιώματά μου, ούτε τίποτα. Και δυστυχώς αναγκαστικά πρέπει να τα διεκδικήσει κάποιος άλλος. Προκειμένου να [...] εγώ σαν μητέρα μου. Όμως κάποια στιγμή αυτό το κομμάτι σε κουράζει. Και λες νισάφι φτάνει, δεν μπορώ άλλο. Δεν μπορώ. Δηλαδή κάτι πρέπει να βρω να κάνω άλλο. Και έχω επικεντρωθεί περισσότερο στον αθλητισμό, γιατί εκεί βρίσκω την ανταπόκριση, την καταξίωση, μέσα από τις αποτυχίες μου, μέσα από τις επιτυχίες. Γιατί ο πρωταθλητισμός δεν είναι μόνο επιτυχίες. Για να 'ρθουν αυτά, έχουν κόπος. Αίμα, δάκρυα και ιδρώτα. Είδες ένα σκηναίο πριν. Συνήθως δεν τα κάνω αυτά, είναι σπάνια αλλά τα κάνω. Παρ' όλα αυτά όμως νιώθω [...] πώς νιώθω;

Συνηνευκτής: Χαρούμενος.

ΣΚ15: Χαρούμενος μέσα στον αθλητισμό. Απεναντίας στο Πανεπιστήμιο είχα τρομερά προβλήματα, και από καθηγητές. Και από συμφοιτητές και ναι, δεν ξέρω. Και πιστεύω ότι ένας λόγος ήταν ότι δεν μπορούσα να τα διεκδικήσω. Και έπρεπε κάποιος άλλος να τα διεκδικεί και αυτό το πράγμα τώρα είναι [...] και πήγε η μητέρα μου, ας πούμε εγώ είχα βρεθεί μπροστά στον Πρύτανη και τι ήθελα να λύσω; Ένα απλό πράγμα. Τι ήθελα να λύσω; Να μπαίνω με το αυτοκίνητο μέσα στο παρκινγκ του Πανεπιστημίου. Και μου λέγανε όχι. Και λέω «μα πώς;» Μου λέει «θα έρχεστε να τον αφήνετε». Και λέω «μα πώς θα τον βάζω στον δρόμο και θα φεύγω να ψάχνω όλο τον Πειραιά να παρκάρω;» Τέλος πάντων, μην στα πολυλογώ, έφτασα στον Πρύτανη. Και μου λέει «τι να σου κάνω κυρία μου; Εγώ δεν μπορώ να σας λύσω το πρόβλημά σας».

Συνηνευκτής: Ο Πρύτανης.

ΣΚ15: Ναι. Και του λέω εντάξει εσείς μπορεί να το θεωρείτε πρόβλημα. Εγώ του λέω δεν το θεωρώ πρόβλημα. Εγώ το θεωρώ ένα θεματάκι που θα το λύσω. Και εκείνη την ώρα σου λέει όπα. Πώς θα το λύσει; Παίρνει ανάποδες -όχι ανάποδες- παίρνει στροφές το μυαλό του, γιατί είναι έξυπνος άνθρωπος, Πρύτανης, μου λέει «εντάξει κυρία μου μπορείτε να το βάξετε μέσα, να αφήνετε τα κλειδιά στο θυρωρείο κάτω, αν χρειαστεί να μετακινήσουμε». Άρα του λέω υπάρχει λύση, αρκεί να θέλουμε να τη βρούμε τη λύση. Και έτσι λύθηκε το θέμα. Το έβαζα μέσα το αυτοκίνητο, άμα χρειαζόταν με φώναζε ο [...] δηλαδή από απλά θεματάκια. Να πηγαίνεις ας πούμε στα εργαστήρια, να μην υπάρχει θέση να κάτσει. Γιατί περπατάω λίγο και δεν πηγαίναμε με το αμαξίδιο στο Πανεπιστήμιο. Δεν σηκωνόταν κανένας. Από το κομμάτι του συμφοιτητή. Πάμε τώρα στο κομμάτι του καθηγητή. Λέει «τι ήρθατε να κάνετε;» Λέω «συγγνώμη έχει εργαστήριο». Λέει «δεν είναι υποχρεωτικό αυτό το εργαστήριο». Λέω «τι θέλετε να μου πείτε; Θέλετε να μου πείτε ότι πρέπει να φύγω;» Ε, λέει «αφού ήρθατε, καθίστε». Ωραία λέω «πού να καθίσει;» «Ε, βρείτε μία καρέκλα, λέει, να καθίσετε». Καταλαβαίνεις αυτά τα κομμάτια πόσο στην ψυχολογία ενός ανθρώπου, πόσο επιδρούν. Δηλαδή, αντί να πει «σήκω Χ.Ι. σε παρακαλώ να καθίσει ο ΣΚ15». Επειδή δε μπορώ να κάτσω όρθιος, γιατί πέφτω. Καρεκλίτσα δεν υπήρχε, κανένας δεν σηκώθηκε και στο τέλος μου λέει «πάρε την δική μου καρέκλα». Για να κάτσει στο εργαστήριο. Το αποτέλεσμα, το θέλεις όταν βγήκαμε έξω; Λέω στη μητέρα μου «Εγώ δεν ξανάρχομαι στο εργαστήριο». Έδινα τα μαθήματά μου,

διάβαζα κλπ. Πώς τα έδινα τα μαθήματα; Τα έδινα με τη μέθοδο των πολλαπλών επιλογών [...]. έκατσε δίπλα του, τον εξέτασε με πολλαπλών επιλογών και του λέει, ήταν με τον βοηθό του και του λέει: «αν πάρουμε τη μέθοδο αυτή των πιθανοτήτων με βάση τις πιθανότητες, αποκλείεται να απαντάει τυχαία. Θα απαντήσει τυχαία σε μία ερώτηση, θα απαντήσει σε δύο, δε μπορεί να απαντάει τυχαία. Δεν γίνεται αυτό». Και όλα τα μαθήματα ο [όνομα καθηγητή] του τα έκανε, του έβαζε ασκήσεις και του έβαζε 2, 3 επιλογές, δεν θυμάμαι, εκεί δίπλα και η μητέρα μου. Η μητέρα μου φυσικά δεν ξέρει μαθηματικά, είναι άσχετη, καθόταν και περίμενε και απλά της έλεγα ποιο να σημειώσει. Διάβαζα, σημείωσε αυτό, σημείωσε αυτό. Και μου έλεγε «μπράβο ΣΚ15». Τα πέρασα όλα τα μαθήματα του [όνομα καθηγητή]. Και βρέθηκε ένας που δεν θυμάμαι ούτε το όνομά του [...]

Συνεντευκτής: Καθηγητής.

ΣΚ15: Ναι. Πήγαινα, παρακολουθούσα, πλήρωνα εγώ συνοδό που πήγαινε στο αμφιθέατρο ο και παρακολουθούσε, παρακολουθούσε το μάθημα. Φυσικά σε καμία των περιπτώσεων δεν μου έδωσε σημασία, διάβασα το μάθημα και έρχεται η εξεταστική του Ιανουαρίου να δώσω το μάθημα. Βγαίνει η ημερομηνία και του στέλνει email και του λέει «είμαι ο ΣΚ15, με εξετάζουν οι καθηγητές έτσι». Και του απαντάει «αυτό το μάθημα δεν εξετάζεται με αυτό το σύστημα». Ο [πρώτος καθηγητής της αφήγησης] μπορούσε, αυτός δεν μπορούσε. Είχα κουραστεί, δεν ήθελα να πάω. [...]

Συνεντευκτής: Είναι τραγικό αυτό. Γι' αυτό κάθομαι και... το επεξεργάζομαι λίγο εγώ έτσι όπως μου το λέτε.

ΣΚ15: Αφού είχα διαβάσει και πληγώθηκα πάρα πολύ και λέω στην μητέρα μου «τέλος δεν ξαναπάω». Ήταν η τελευταία φορά. Δεν ξαναπήγα στο πανεπιστήμιο. [...]

Συνεντευκτής: Τέλος πάντων εσείς έχετε λόγο να το λέτε. Άλλοι το λένε χωρίς να έχουν λόγο. Από πότε έχει να πάει στο πανεπιστήμιο;

ΣΚ15: 2-3 χρόνια.

[...]

Συνεντευκτής: Έχετε ορίσει δηλαδή το πού θέλει; Στο Δήμο;

ΣΚ15: Ναι νομίζω ότι έχουμε πει Τοπική Αυτοδιοίκηση, Υπουργείο Οικονομικών; Όταν διοριστώ, μικρός είμαι ακόμα. [...] γιατί καμιά φορά πρέπει να το διεκδικείς, αλλά όταν πλέον βρίσκεσαι σε έναν τοίχο, πας σε δεύτερο τοίχο, τρίτο τοίχο, λες στον τέταρτο δεν μπορώ να τον κουτουλήσω. Δεν αντέχω άλλο. Και επειδή είχα βρει την διέξοδο και μου έτρωγε πάρα πολύ χρόνο ο αθλητισμός, και μας τρώει πάρα πολύ χρόνο ο αθλητισμός, λες οκ εντάξει. Αυτό. Αλλά σίγουρα έχουμε συναντήσει. Τώρα μετά και στην υπόλοιπη ζωή σαφέστατα. Ο αποκλεισμός είναι και ψυχολογικός και πρακτικός. Πχ. θέλεις να πας ας πούμε θέατρο. Εμείς στα θέατρα δεν επιλέγουμε παραστάσεις. Επιλέγουμε προσβάσιμα θέατρα. Είτε έχει καλή παράσταση είτε όχι. Αυτό ισχύει για όλους τους αναπήρους. Δηλαδή σου λέω μπορεί να παίζεται μία ωραιότατη παράσταση και το θέατρο να μην έχει καθόλου πρόσβαση και να μη μπορείς να πας, να πας στο δίπλα θέατρο που έχει πρόσβαση και η παράσταση είναι χάλια. Δηλαδή αναγκάζεσαι να δεις μία παράσταση που δε θέλεις να δεις μόνο και μόνο επειδή έχει πρόσβαση. Και δε μπορείς να πας στην άλλη που δεν έχει πρόσβαση. Και

αυτό ισχύει και στα κέντρα διασκέδασης. Σε πολλά κέντρα διασκέδασης. Τα περισσότερα μπορώ να πω ότι δεν έχουν πρόσβαση κι αυτά που έχουν πάλι δύσκολη είναι. Πήγαμε στο [μουσική σκηνή πολύ γνωστού τραγουδιστή] και αυτό δεν έχει πρόσβαση. Είναι δύσκολα. Το μόνο που έχει πρόσβαση πια είναι το γήπεδο.

Συνεντευκτής: Τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς;

ΣΚ15: Για αυτά δε μπορούμε να μιλήσουμε γιατί δεν [...] Παρόλα αυτά μία φορά που χρειάστηκα το μετρό, είχα θέμα. Είναι τραγικό.

[...]

Συνεντευκτής: Κοινωνικός πόνος. Είναι το ψυχολογικό κομμάτι που φέρνει ο κοινωνικός αποκλεισμός. Το βασικό μου για μένα είναι για αρχή, έχεις παρακολουθηθεί από ψυχολόγο;

ΣΚ15: Παρακολουθούμαι.

Συνεντευκτής: Παρακολουθείσαι ακόμα;

ΣΚ15: Όταν πήγαινα στο σχολείο, είχα σχέση με τους ψυχολόγους του σχολείου και λοιπά. Μετά δε χρειάστηκε. Τώρα όμως έτσι με μία ψυχολογική πίεση προσωπική μου, κάτι προσωπικά μου. Έτυχαν κάποια γεγονότα, κάποιες ανασφάλειες και τώρα κάνω συνεδρίες με μία ψυχολόγο.

Συνεντευκτής: Σε έχει βοηθήσει;

ΣΚ15: Ναι.

[...]

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός πόσο σε έχει βοηθήσει;

ΣΚ15: Πολύ.

Συνεντευκτής: Έχεις κάνει φιλίες;

ΣΚ15: Ουσιαστικές όχι μέσα από τον αθλητισμό. Αλλά εντάξει.

Συνεντευκτής: Έχεις φίλους γενικότερα έξω από τον αθλητισμό;

ΣΚ15: Ναι.

Συνεντευκτής: Βγαίνεις δηλαδή με αυτούς; Κυκλοφορείς;

ΣΚ15: Ε, όταν προλαβαίνουμε.

[...]

Συνεντευκτής: Η συνέντευξη μας ολοκληρώθηκε, θέλετε να τονίσετε κάτι; Οτιδήποτε;

ΣΚ15: Τι να πούμε, να πούμε αυτό που λέω πάντα. Ο καθένας να κυνηγάει το όνειρό του, να προσπαθεί. Και το μόντο μου είναι, ότι μέσα από τις αποτυχίες έρχονται οι επιτυχίες που τις απολαμβάνεις πιο καλύτερα.

Συνεντευκτής: Μέσα από;

ΣΚ15: Μέσα από τις αποτυχίες έρχονται επιτυχίες που τις απολαμβάνεις περισσότερο.

Συνεντευκτής: Ωραίο μου άρεσε. Σας ευχαριστώ πολύ.

ΣΚ15: Κι εγώ να'σαι καλά.

Συνεντευκτής: ΣΚ16 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνεις και με βοηθάς πάρα πολύ. Θέλω να μου πεις δύο λόγια για σένα, να γνωρίσουμε δηλαδή την ΣΚ16. Πες μας δυο λόγια ποια είσαι, πώς ασχολήθηκες με τον αθλητισμό, αν δουλεύεις ταυτόχρονα, σπουδάζεις κάτι, οτιδήποτε.

ΣΚ16: Έχω τελειώσει τις σπουδές μου και το Μεταπτυχιακό μου κύκλο. Δούλευα σε μία μεγάλη εταιρεία στην επικοινωνία, στο κομμάτι της επικοινωνίας. Είχα καταφέρει να έχω πολύ καλή θέση και όχι απλώς να βιοπορίζομαι από αυτήν την εργασία. Έκλεισα τον κύκλο μου μετά από 15 χρόνια εργασίας. Πάντα είχα την τάση να ασχολούμαι με αθλήματα, είμαι από μία αθλητική οικογένεια άλλωστε. Πρωταθλητική θα έλεγα οικογένεια. Ήταν δύσκολο να συνδυάσω σπουδές και εργασία και πρωταθλητισμό γιατί δεν πιστεύω [...] Αυτό που θα παρατηρήσεις είναι ότι οι περισσότεροι που ασχολούνται με τον πρωταθλητισμό στην Ελλάδα, είτε είναι αρτιμελείς είτε όχι, ασχολούνται μόνο με αυτό. Δεν γίνεται διαφορετικά. Με αποτέλεσμα να χάνουν κάποια άλλα κομμάτια της ζωής τους και ένα σημαντικό κομμάτι είναι το επαγγελματικό. Εγώ δεν μπορούσα να είμαι αργόμισθη. Ούτως ή άλλως δεν δούλευα στο Δημόσιο. Δεν είχα και τη διάθεση να είμαι. Οπότε τα έκανα όλα μαζί και αυτό ήταν πολύ κουραστικό. Οπότε φόρτσαρα ας πούμε στον πρωταθλητισμό όταν συνταξιοδοτήθηκα. Πέρασα από την κολύμβηση, από την ιπασία από διάφορα αθλήματα και σκέφτηκα ότι το μπότσια είναι μια ήπια μορφή εκγύμνασης. Φυσικά όταν ασχολήθηκα, πριν 7-8 χρόνια, δεν είχα σκοπό να γίνω πρωταθλήτρια, αλλά ήξερα ότι είναι ένα άθλημα που μου πάει σαν mentalite. Και όταν είχα ολοκληρώσει σπουδές, εργασία, μεταπτυχιακό κύκλο κτλ σκέφτηκα να αρχίσω και έτσι δειλά δειλά έμπλεξα με το μπότσια και σήμερα είμαι πρωταθλήτρια Ελλάδος. Έχω συμμετοχή σε μία Παραολυμπιάδα και είμαι και η μοναδική μάλιστα που το έχει καταφέρει στην κατηγορία μου. Και νομίζω συνεχίζεται.

Συνεντευκτής: Έχεις πάρει παραολυμπιακό μετάλλιο;

ΣΚ16: Όχι.

Συνεντευκτής: Είσαι πρωταθλήτρια Ελλάδος.

ΣΚ16: Πρωταθλήτρια Ελλάδος και έχω πάει στους Παραολυμπιακούς αλλά η πρόκριση [...] δεν έχει ξαναγίνει πρόκριση στη δική μου κατηγορία. Η δική μου η κατηγορία αφορά τους πιο σωματικά "ικανούς" παίκτες, είναι πιο δυναμική κατηγορία και για αυτό η Ελλάδα δεν είχε ποτέ εκπροσώπηση ούτε γυναικεία ούτε αντρική. Γενικά εκπροσώπηση, γιατί το μπότσια είναι μεικτό άθλημα, παίζουν μαζί άνδρες γυναίκες. Και αυτό ήταν μεγάλη επιτυχία για μένα που κατάφερα να προκριθώ. [...] ότι καταλαβαίνω λίγο τη θέση των πρωταθλητών, γιατί στο σημείο που είμαι τώρα και οι ώρες που καταναλώνω στην προπόνηση είναι πάρα πολλές και δεν μου δίνουν την ευκαιρία να ασχοληθώ εύκολα με άλλα πράγματα. Δηλαδή αυτό που λένε ο πρωταθλητισμός θέλει αποκλειστικότητα τελικά είναι αλήθεια. Αυτά. Έχω περάσει από ένα ευρύ φάσμα σπουδών. Μουσικολογία έχω τελειώσει, αγγλική φιλολογία, διάφορες άλλες σχολές επαγγελματικής κατάρτισης, διάφορα.

Συνεντευκτής: Αυτό είναι πολύ καλό. Τι ηλικία έχεις;

ΣΚ16: Είμαι 48. [...]

Συνεντευκτής: Και τώρα ζεις από τη σύνταξη έτσι;

ΣΚ16: Από τη σύνταξη.

Συνεντευκτής: Σου φτάνει αυτή η σύνταξη για να μπορείς να τα καταφέρεις με τα καθημερινά σου, με τα αθλητικά σου;

ΣΚ16: Αυτό τουλάχιστον επειδή έχει κάνει μια έρευνα η Εθνική Συνομοσπονδία ανθρώπων με αναπηρία και έχει κοστολογήσει την τετραπληγία -γιατί αυτή είναι η κατάσταση η κινητική μου- και την έχει κοστολογήσει ως 3.000 ευρώ το μήνα. Και δεν έχει βάλει μέσα ενοίκιο και κάποια βασικά έξοδα. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι για να ζήσω δεν μου φτάνουν τα χρήματα που κερδίζω και [...] συνταξιούχος γιατί είχα μία πολύ καλή θέση [...] Θέλεις έναν άνθρωπο 24 ώρες το 24ωρο δίπλα σου. Έχω τους γονείς μου, οι οποίοι όμως είναι ηλικιωμένοι. Και χρειάζονται και αυτοί βοήθεια;

Συνεντευκτής: Πόσο;

ΣΚ16: Είναι στα 80 και οι δύο. Και με προβλήματα υγείας σοβαρά. Θέλεις λοιπόν έναν άνθρωπο δίπλα σου το 24ωρο και θέλεις επίσης να έχεις και φυσικοθεραπευτές καθημερινά, οι οποίοι αυτοί στην ουσία επεμβαίνουν στην ποιότητα ζωής σου ουσιαστικά. Δεν θα βάλω για τη διατροφή, δεν θα βάλω για τη μετακίνηση -πολύ σημαντική- δεν θα βάλω ενοίκιο, δεν θα βάλω φόρους. Φορολογούμαστε κανονικότερα, άσχετα αν δεν είμαστε ισότιμοι πολίτες στην κοινωνία, φορολογούμαστε μία χαρά όπως όλοι. Οπότε θα έλεγα ότι οριακά μου φτάνει προς το παρόν, επειδή έχω βοήθεια από τους δικούς μου. Και βέβαια εγώ θεωρώ τον εαυτό μου ότι ανήκει στην "αριστοκρατία" της αναπηρίας, υπό την έννοια ότι είχα την ευκαιρία να δουλέψω, να εργαστώ και να σπουδάσω και έχω και σώας τας φρένας, ώστε να παίρνω αποφάσεις για τη ζωή μου. Δεν έχουν όλοι ας πούμε τη δυνατότητα. Οπότε καταλαβαίνεις, ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι [...] έκανε η ActionAid έρευνα το 80% και άνω των ανθρώπων με αναπηρία είναι αποκλεισμένοι από την εκπαίδευση. Το 80% και άνω των ανθρώπων με αναπηρία είναι αποκλεισμένοι από την εργασία. Θέλω να πω όλα αυτά έχουν συνέπειες. Άρα υπάρχει μία μικρή "αριστοκρατία" -ειρωνικά το λέω- που [...] τα οποία είναι αυτονόητα αλλά δεν είναι τελικά στις μέρες μας, και εγώ ανήκω σε αυτήν την κατηγορία, ας πούμε. Και, για να σου πω την αλήθεια, δεν φταίει η κρίση για αυτό. Η κρίση το ανέδειξε απλά. Δηλαδή υπήρχε το πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Το πρόβλημά σας είναι η εγκεφαλική παράλυση;

ΣΚ16: Όχι. Εμένα είναι η μυοπάθεια, είναι ένα γενετικό νόσημα. Ξεκίνησε στην εφηβεία, σιγά-σιγά και στην ουσία είναι ένα πρόβλημα στους μύες. Δηλαδή δεν έχεις δύναμη [...]

Συνεντευκτής: Ατροφία;

ΣΚ16: Μυϊκή δυστροφία, εκφυλίζονται οι μύες με το χρόνο.

Συνεντευκτής: Άρα δεν έχεις κάποιο πρόβλημα...

ΣΚ16: Όχι δεν έχω πρόβλημα συντονισμού.

Συνεντευκτής: Μου παρουσίασες τον κοινωνικό αποκλεισμό μέσα από την έρευνα της ActionAid. Εσύ έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ16: [...] Εγώ δεν έχω αυτό το πρόβλημα, έχω ευχέρεια λόγου. Παρόλα αυτά επειδή η πάθησή μου επιδειωνόταν σταδιακά, είχα την ευκαιρία να προσαρμοστώ εγώ, να προσαρμοστούν και οι γύρω μου. Όμως, βεβαίως και ήμουν πάντα η διαφορετική, σε συνδυασμό με το ότι δεν είχα και μία εξωστρεφή προσωπικότητα από τη φύση μου, είναι έτσι ο χαρακτήρας μου. Δε βοηθούσε

πάρα πολύ. Όμως δεν μπορώ να πω ότι είχα προβλήματα στο σχολείο. Δηλαδή, ακόμα και τώρα έχω δύο-τρία άτομα φίλους από τα παιδικά μου χρόνια και είμαστε [...] είναι μέρος της ευρύτερης οικογένειάς μου. Οπότε, θέλω να πω ότι είχα τις ευκαιρίες που έχει ο κάθε άνθρωπος να κάνει δεσμούς. Κοινωνικό αποκλεισμό πάλι ένιωσα, όταν πήγαινα σε μία συνέντευξη και καταλάβαινα ότι δεν μπορώ να το κάνω, λόγω της κινητικής μου αναπηρίας, αλλά και αυτό σε ένα βαθμό το [...] Τι εννοώ. Είχα πάει να δώσω μία συνέντευξη και μου κάνανε όλες τις τυπικές ερωτήσεις. Εγώ ένιωθα ότι θέλουν να ρωτήσουν πράγματα, τα οποία ή δεν επιτρεπόταν να ρωτήσουν ή από ευγένεια δεν θέλανε να ρωτήσουν. Και το έπαιξα μόνη μου. Τους είπα, ας πούμε «φαντάζομαι ότι θέλετε να με ρωτήσετε πώς θα πηγαίνω στην εργασία μου ή αν μπορώ να δουλεύω υπερωρίες ή αν μπορώ να δουλεύω κάποιες ώρες κτλ». Οτιδήποτε. Και τους εξήγησα πολύ από μόνη μου και αυτό άλλαξε πάρα πολύ τα πράγματα. Δηλαδή με είδαν με άλλο μάτι. Με πήραν δοκιμαστικά και με μία πολύ κατώτερη θέση, αλλά είχα την ευκαιρία να εξελιχθώ στη δουλειά. Αυτό, δηλαδή, το τίμημα να δεχτείς αυτό το κομμάτι βοήθησε. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι και [...] δεν είναι μόνο ο άμεσος δηλαδή [...] είναι και ο έμμεσος. Εγώ κοινωνικό αποκλεισμό θεωρώ το ότι υπάρχουν 20 σκαλοπάτια, επειδή είναι χαλασμένο το ασανσέρ. [...] Σε μία υπηρεσία σε ένα θέατρο. Ή [...] τα πεζοδρόμια ή να έχει κλείσει αυτή η ράμπα. Και αυτό είναι κοινωνικός αποκλεισμός. [...] και να μην έχει βιώσει κοινωνικό αποκλεισμό.

Συνεντευκτής: Εσύ πού το έχεις αισθανθεί;

ΣΚ16: Θα έλεγα το έχω αισθανθεί σε ανθρώπινο επίπεδο, διότι όλα τα άλλα εμπόδια, καλώς ή κακώς, κατάφερα να τα ξεπεράσω ή τουλάχιστον βάζω νερό στο κρασί μου. Δεν πάω στο σημείο Α, γιατί δεν έχει πρόσβαση, θα πάω στο σημείο Β. Αλλά ο αποκλεισμός ο ανθρώπινος είναι αυτός που σε ενοχλεί περισσότερο.

Συνεντευκτής: Ο άνθρωπος. Πώς το έχεις βιώσει δηλαδή αυτό; Η απόρριψη ας πούμε;

ΣΚ16: Η απόρριψη ναι. Απόρριψη για λόγους που δεν έχουν να κάνουν με την προσωπικότητά μου. Διότι υπάρχει και η απόρριψη, δεν ταιριάζουμε, δεν μιλάμε την ίδια γλώσσα, μεταφορικά δεν συνεννοούνται. Φυσικά και υπάρχει απόρριψη και φυσικά είχα και εγώ απορρίψει ανθρώπους, οι οποίοι δεν ταίριαζαν στο περιβάλλον μου. Αλλά όχι λόγω κάποιου [...] εμφάνισης, αισθητικής, αναπηρίας ή μόρφωσης. Όχι για τέτοιο λόγο δεν έχω απορρίψει.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά το κομμάτι το ψυχολογικό που αφορά τον κοινωνικό πόνο, εσύ έχεις πάει ποτέ σε κάποιον ψυχολόγο να [...]

ΣΚ16: Όχι. Έχω ασχοληθεί όμως, έχω ψάξει τρόπους αυτοβελτίωσης, αλλά θα το έκανα ούτως ή άλλως αυτό.

Συνεντευκτής: Δεν έχεις νιώσει ποτέ θυμό για το κομμάτι της αναπηρίας σου ή οτιδήποτε; Κάποιο αρνητικό συναίσθημα;

ΣΚ16: Κοίταξε [...] Ειδικά το δικό μου στάδιο που ήταν [...] και στην αρχή δεν ξέραμε πού πάει, είχαμε μία ελπίδα και μετά βλέπεις ότι φεύγει η ελπίδα και έρχεται η πραγματικότητα. Και εκεί θυμώνεις και μετά αναρωτιέσαι «γιατί εγώ». Και στο τέλος το δέχεσαι. Πέρασα δηλαδή όλα τα στάδια. Εμένα στην εποχή μου δεν υπήρχε αυτή η ανοιχτή οδός της πληροφορίας [...] Ήμουν το μοναδικό

παιδί με αναπηρία -όχι στη γειτονιά- στην περιοχή. Σε όλο το σχολείο. Ήμουν το μοναδικό παιδί στους φίλους μου, στην οικογένεια. Δεν είχα τρόπους σύγκρισης ή παραποίησης. Όμως οι γονείς μου ποτέ δεν μου φέρθηκαν διαφορετικά σε τίποτα. Δηλαδή μεγάλωνα, όπως και η αδερφή μου, μην πω με περισσότερες προσδοκίες. Και δεν μπορώ να πω ότι αισθάνθηκα αυτό το «γιατί εγώ;» Δηλαδή η απάντηση το «γιατί σε εμένα» ήταν «γιατί όχι σε μένα;» Οπότε ψυχολογικά πάντα ένιωθα δυνατή. Όμως είχα και το υποστηρικτικό περιβάλλον.

Συνεντευκτής: Η οικογένεια σε βοήθησε πολύ δηλαδή;

ΣΚ16: Πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Γονείς και αδέρφια μου είπες τώρα.

ΣΚ16: Ναι έχω μία αδερφή. Πάρα πολύ με βοήθησαν. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είχα προβλήματα αλλά συνήθως τα ξεπερνούσα. Με βοήθησε πολύ και το σχολείο δηλαδή υπήρχαν και χρονιές που αισθανόμουν [...] Ήμουν στο προεδρείο της τάξης, πήγαινα στις εκδρομές, χωρίς να έχω κάποια ειδική αντιμετώπιση.

Συνεντευκτής: Εσένα πότε σε βρήκε το κομμάτι της μυϊκής δυστροφίας;

ΣΚ16: Ξεκίνησε στην πρώτη γυμνασίου, σιγά- σιγά. Αρχισα να έχω [...] να φαίνεται στα 14-15. Εμείς το καταλάβαμε πολύ νωρίτερα γιατί [...] στο χώρο της υγείας. Ο μπαμπάς μου ήταν αθλητής, [...] είχαμε μία τριβή. Οπότε το καταλάβαμε, ίσως δύο χρόνια πριν το καταλάβει ένας άλλος. Αλλά είχα καλή αντιμετώπιση. Ξέρεις μερικοί ή θα θρηνούν για το παιδί τους, ή θα τρέχουν σε όλες τους γιατρούς, για να τους [...] αυτό είναι η πραγματικότητα. Δεν είχαμε τέτοια θέματα εμείς. Εμείς είμαστε της φιλοσοφίας αυτό είναι και τι κάνουμε. Γιατί να σκεφτείς ότι ακόμα και τεστ DNA έκανα πριν 6 χρόνια περίπου.

Συνεντευκτής: Για ποιο λόγο είχες κάνει τεστ DNA;

ΣΚ16: [...] να δούμε κάποια στοιχεία [...] Το ξέραμε ότι ήταν κληρονομικό, χωρίς να έχουμε βέβαια συμπτώματα στην οικογένεια, γιατί η κληρονομικότητα περνάει και γενιές. Επίσης μία άτυχη εγκυμοσύνη δεν ξέρεις, αν θα είχε ολοκληρωθεί, πώς θα ήταν. Οπότε ξέραμε ότι ήταν κληρονομικό, δεν ξέραμε [...] Αλλά δεν έστειλα τους γονείς μου να εξεταστούν, για να δω ποιος έχει το γονίδιο. Τι θα μου πρόσφερε ας πούμε; Επί της ουσίας τίποτα. Θέλω να πω ότι το ψάχνω τόσο όσο μπορεί να με ωφελήσει. Δεν κάθομαι να ψάχνω και να βρίσκω στο σύμπαν, γιατί το σύμπαν συνωμότησε ειδικά σε μένα και μου έστειλε κάτι που δεν είναι ευχάριστο. Γιατί θα πρέπει να αναρωτηθώ για όλα τα άλλα ευχάριστα που μου έχει στείλει, γιατί μου τα έστειλε. Οπότε η φιλοσοφία μου είναι αυτή. Οπότε τόσα όσα μου είναι χρήσιμα και όσα με βοηθάνε. Δεν χρειάζεται να μάθω κάτι που δεν με βοηθάει.

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός πώς σας έχει βοηθήσει για την κοινωνική ενσωμάτωση;

ΣΚ16: Στην κοινωνική ενσωμάτωση δεν θα έλεγα ιδιαίτερα γιατί, [...] αλλά το άθλημα με έχει βοηθήσει πάρα πολύ στην αυτοκυριαρχία, στη συγκέντρωση και στην οργάνωση. Στο να έχω μία ρουτίνα, αλλά να είμαι συγκεντρωμένη εκεί κάποιες ώρες την ημέρα. Αυτό με βοηθάει πολύ και βεβαίως με βοήθησε και σωματικά, με βοηθούσε πολύ στην αντοχή. Θα έλεγα ότι με βοήθησε με τρόπους, που δεν είχα αντιληφθεί. Δεν αντιλήφθηκα από την πρώτη στιγμή, τώρα το αντιλαμβάνομαι. Με έκανε να παραπονιέμαι λιγότερο, να αντέχω περισσότερα

και να μπορώ να [...] -αυτό φαίνεται στις αποστολές- να μπορώ να συμβιώνω με ανθρώπους που είναι από πολύ διαφορετικά περιβάλλοντα από το δικό μου. Να γνωρίσω ανθρώπους που δεν θα γνώριζα ποτέ. Μου έδειξε έναν άλλο κόσμο, που εγώ δεν είχα πρόσβαση μεγάλη στην αναπηρία και ειδικά στη βαριά αναπηρία. Οπότε είδα ανθρώπους με μεγαλύτερα προβλήματα πώς αντιμετωπίζουν με επιτυχία την καθημερινότητά τους και με έκανε να αναρωτηθώ αν και εγώ είμαι ok με αυτό. Δηλαδή να βελτιωθώ λίγο, να είμαι έτσι πιο δυνατή και δυναμική στην καθημερινότητά μου.

Συνεντευκτής: Φιλίες μέσω του αθλητισμού έχεις κάνει;

ΣΚ16: Αυτό το λέω και γελάνε που το λέω. Τους έλεγα ότι ο αθλητισμός είναι πολύ δύσκολος [...] ο πρωταθλητισμός γενικά. Και πάντα έλεγα ότι δεν μπήκα σε αυτό το χώρο, για να κάνω φίλους αλλά ούτε εχθρούς. Τελικά κατάφερα να κάνω σίγουρα το πρώτο, κάποιες φιλίες και σίγουρα δημιούργησα και κάποιες διαφωνίες. Αλλά οπωσδήποτε ναι, έχω πολύ καλές σχέσεις. Όμως δεν μπορώ να πω ότι έκανα βαθιές φιλίες ακόμα, διότι πιστεύω πάντα ότι ο άνθρωπος φαίνεται, όταν ζήσεις μαζί του στην καθημερινότητα, όχι μέσα σε ένα κομμάτι. Και στο επάγγελμά μου έκανα φιλίες αλλά μόνο έναν κράτησα από το κομμάτι του επαγγέλματος. Οι άλλοι είναι γνωστοί, κοινωνικές συναναστροφές. Φιλία, φιλία είναι λίγες και καλές. Οπότε θα έλεγα ότι έχω πολύ καλές κοινωνικές σχέσεις, αλλά φιλία με την έννοια ότι εκτός μπότσια κάνουμε παρέα και [...] όχι. Είναι όμως και δύσκολο. Μιλάμε για βαριές αναπηρίες. Ο ένας μένει Νέα Σμύρνη, ο άλλος μένει Ιταλία, ο τρίτος μένει επαρχία.

[...]

Συνεντευκτής: Ολοκληρώσαμε τη συνέντευξη. Τώρα θα σε αφήσω να μου πεις ό,τι θέλεις με βάση τη συνέντευξη αυτή, ό,τι θέλεις να πεις εσύ, να στείλεις κάποιο μήνυμα, οτιδήποτε.

ΣΚ16: Ok καλή επιτυχία.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΚ16: Εύχομαι τα συμπεράσματά σου να βοηθήσουν. Τι να πω; Να πω ότι στη ζωή τίποτα δεν είναι δεδομένο, τίποτα δεν είναι αυτονόητο. Αυτά τα λίγα χρόνια που [...] Και ότι έχουμε μία ζωή, αλλά, αν τη ζήσουμε καλά, μία είναι αρκετή

Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ ΣΚ16, να είσαι καλά.

Συνεντευκτής: ΣΚ19 ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνεις. Θέλω να ξεκινήσουμε με το να σε γνωρίσουμε λίγο. Θέλω να μου πεις ποιος είσαι, να μου πεις το όνομά σου, την ηλικία σου. Να μου πεις γενικότερα τις σπουδές αν έχεις κάνει, αν έχεις δουλέψει. Τι έχεις κάνει γενικότερα στη ζωή σου. Και θέλω να μου μιλήσεις για το κομμάτι της αναπηρίας σου και πώς ξεκίνησε η ενασχόλησή σου με τον αθλητισμό. Να γνωρίσουμε τον ΣΚ19.

ΣΚ19: Είμαι ο ΣΚ19, είμαι από την [αναφέρει περιοχή της Αττικής]. Ας ξεκινήσουμε με το κομμάτι της αναπηρίας μου. Το κομμάτι της αναπηρίας μου είναι εγκεφαλική παράλυση στα κάτω άκρα, το οποίο δημιουργήθηκε εκ γενετής. Εκ γενετής, δηλαδή μικρός. Ήμουν στη θερμοκοιτίδα για κάμποσο διάστημα. Δημιουργήθηκε με λίγο παραπάνω δόση οξυγόνου. Όχι ας το πούμε αναπηρία [...] Γιατί εγώ δεν το θεωρώ τώρα αναπηρία, γιατί το μυαλό δουλεύει. Όπως μπορείς και εσύ να καταλάβεις, δουλεύει το μυαλό, δουλεύουν τα πάντα. Με το κομμάτι του αθλητισμού, γνωρίζοντας γύρω γύρω τον [μου αναφέρει τον προπονητή του Boccia] Δηλαδή δια μέσου της φυσιοθεραπείας μου της [αναφέρει το όνομα της φυσιοθεραπεύτριας του]. Διαμέσου αυτής, ξεκίνησε η συνεργασία μου με τον [...] ας το πούμε μία συνεργασία με τον [αναφέρει τον προπονητή του Boccia]. Μετά στο σχολείο που ήμουνα τελευταία χρονιά, είχα έναν γυμναστή, ο οποίος και αυτός ξέρει από το άθλημα αυτό που κάνουμε [...]. Έκανα κολύμβηση, τώρα βέβαια έχω σταματήσει γιατί [...]. Γενικά από δραστηριότητες είμαι πολύ ευχαριστημένος με αυτά που κάνω γιατί είμαι και συνεχώς έξω, γνωρίζω κόσμο. Είμαι κοινωνικός άνθρωπος, είμαι με όλους. Με Δημάρχους, με τέτοια, είμαι συνεργάσιμος άνθρωπος. Δεν έχω κανένα πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Στον ελεύθερο χρόνο σου τι κάνεις;

ΣΚ19: Στον ελεύθερό μου χρόνο διαβάζω Βυζαντινή Μουσική, γιατί τώρα είμαι σε περίοδο που κάνουμε μαθήματα κάθε Σάββατο. Μετά κάθε Τετάρτη που είδες που έχουμε την προπόνηση εδώ. Τώρα Παρασκευές και Κυριακές είδες που σου είπα έχουμε την Εκκλησία. Κάποια στιγμή θα ξεκινήσω και κολυμβητήριο. Έχω ξεκινήσει βέβαια, αλλά σταμάτησα, λόγω που γίνονται όλα αυτά τώρα που είναι και οι αγώνες. Περισσότερο έχω τον προσανατολισμό μου εκεί. Έχω το νου μου εκεί. Στις προπονήσεις κι αυτά.

Συνεντευκτής: Μου μίλησες για τη Βυζαντινή μουσική και την Εκκλησία. Σε έχει βοηθήσει η Εκκλησία στο κομμάτι της αντίληψης όσον αφορά την αναπηρία γενικότερα; Μιας και μου μίλησες για την αναπηρία πριν. Στον ενικό θα μου μιλάς.

ΣΚ19: Με την αναπηρία που έχω, η Εκκλησία μου αφαιρεί την αναπηρία, δηλαδή την ξεχνάω. Έρχονται άλλα πράγματα στο μυαλό μου με την Εκκλησία μέσα. Έχω στο μυαλό μου ότι η αφοσίωσή μου είναι στην Εκκλησία. Το μυαλό μου είναι στην Εκκλησία. Δεν σκέφτομαι την αναπηρία, ότι έχω αναπηρία. Σκέφτομαι ότι δεν είμαι ανάπηρος, αλλά εντάξει είναι [...]

Συνεντευκτής: Δηλαδή μετά την Εκκλησία, όταν ας πούμε τελειώνει η ακολουθία, εσύ μετά σκέφτεσαι την αναπηρία;

ΣΚ19: Όχι. Σκέφτομαι τα θετικά πράγματα μέσα μου. Ότι είναι ακόμα μέσα μου η Εκκλησία.

[...]

Συνητευκτής: Όσον αφορά το κομμάτι εγκεφαλική παράλυση κάτω άκρων. Αυτό λέγεται σπαστική διπληγία;

ΣΚ19: Τετραπληγία.

Συνητευκτής: Τετραπληγία. Οικογένεια έχεις;

ΣΚ19: Έχω.

Συνητευκτής: Ο πατέρας σου, η μητέρα σου;

ΣΚ19: Ο πατέρας μου δυστυχώς πέθανε από καρκίνο του πνεύμονα.

Συνητευκτής: Έχει καιρό;

ΣΚ19: Έχει από το 2007.

Συνητευκτής: Η μητέρα σου;

ΣΚ19: Η μητέρα μου δουλεύει. Είναι στην Πρόνοια. Ακόμα εν ενεργεία δηλαδή.

Συνητευκτής: Αδέρφια;

ΣΚ19: Αδέρφια είμαστε 6.

Συνητευκτής: Ζωή να έχετε. Πώς είναι οι σχέσεις σου;

ΣΚ19: Πολύ καλή. Πολύ καλή.

Συνητευκτής: Σε στηρίζουν;

ΣΚ19: Βέβαια. Ιδιαίτερα δηλαδή με τον αθλητισμό που κάνω και με τα μετάλλια που φέρνω είναι το κάτι άλλο. Μέσα στο σπίτι είναι ευχαρίστηση γι' αυτούς.

Συνητευκτής: Σχολείο ήσουν σε ειδικό σχολείο;

ΣΚ19: Από εκεί που αποφοίτησα. Ήμουν σε γυμνάσιο, ειδικό επαγγελματικό Γυμνάσιο.

Συνητευκτής: Πάμε λίγο στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Σπουδάζεις κάτι;

ΣΚ19: Ήμουν στο σχολείο τώρα, αποφοίτησα πήρα το πτυχίο. Τώρα βέβαια μου είχαν πει και για Λύκειο. Αλλά λόγω του αθλητισμού, λόγω της Βυζαντινής, λόγω όλων αυτών δεν μπορώ να έχω και σχολείο. Ή θα κάνω σχολείο ή αυτό. Ένα από τα δύο να επιλέξω δηλαδή. Είναι κατ' επιλογήν δική μου το τι πρέπει να κάνω. Και έτσι αποφάσισα [...] Βέβαια έχω δώσει το χαρτί, είμαι γραμμένος στο Λύκειο. Φαίνομαι ότι παρακολουθώ μαθήματα. Δεν πηγαίνω βέβαια, αλλά φαίνεται ότι παρακολουθώ. Γιατί πήγαινα σε εκδηλώσεις, οι οποίες δημιουργήθηκαν τώρα. Είχα ένα φεστιβάλ εδώ στην [αναφέρεται στο τόπο διαμονής του] 4 μέρες πήγαινα για πρόβες, για τέτοια, πήγαμε πάρα πολύ καλά. Τώρα υπάρχει μία πιθανότητα να γίνει μία εκδήλωση στην Αθήνα σε ένα [...] δεν ξέρω τώρα πού ακριβώς. Δεν έχω μάθει ακόμα λεπτομέρειες και τέτοια.

[...]

Συνητευκτής: Πάμε τώρα στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Εσύ έχεις αισθανθεί κοινωνικό αποκλεισμό;

ΣΚ19: Δηλαδή;

Συνητευκτής: Ας πούμε έχεις πρόσβαση σε διάφορες καταστάσεις της ζωής; Να έχεις μια πρόσβαση στην παιδεία. Ένωσες ποτέ να σε αποβάλουν από το κομμάτι της παιδείας ή να μη μπορείς να συμμετάσχεις ισότιμα με όλους τους άλλους;

ΣΚ19: Όχι.

Συνητευκτής: Στο κομμάτι της υγείας έχεις περίθαλψη; Είσαι μέσα στα ζητήματα του να βρεις δουλειά; Κοινωνικός αποκλεισμός σημαίνει να

στερούμαι βασικά πράγματα της ζωής που είναι αυτονόητα για κάποιους. Η δουλειά, η παιδεία, η υγεία, ο αθλητισμός, τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

ΣΚ19: Λίγο πολύ είμαστε με την υγεία. Και κάτι έχουμε και κάτι θα πούμε. Δηλαδή κάτι θα διαμαρτυρηθούμε. Εντάξει εγώ δεν παίρνω φάρμακα. Γιατί τη νοημοσύνη μου την έχω. Έχω δει αναπήρους, έχω ακούσει με φάρμακα και διάφορα. Να ένας τώρα πρόσφατα μου είχε πει η μάνα μου είχε δει στον δρόμο. Ένας 2 μέτρα παλικάρι, τον βαστούσαν και από τα δύο τα χέρια. Ήταν λέει, δεν ξέρω περαιτέρω την αναπηρία του και τέτοια. Αλλά ήταν σε κατάσταση λέει φρικιαστική απ' ότι είσαι εσύ, απ' ότι είμαι εγώ δηλαδή στη θέση αυτουνού.

Συνεντευκτής: Άρα λοιπόν στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού δεν έχεις αισθανθεί κοινωνικό αποκλεισμό. Παίρνεις κάποιο επίδομα;

ΣΚ19: Παίρνω το προνοιακό. Μετά παίρνω το επίδομα κίνησης. Είναι περίπου σύνταξη συν το επίδομα κίνησης, συν την σύνταξη όλο αυτό στα 900 ευρώ περίπου.

Συνεντευκτής: Παίρνεις και τίποτα άλλο;

ΣΚ19: Όχι.

Συνεντευκτής: Αυτά σε βοηθάνε να ζήσεις με αξιοπρέπεια; Να πάρεις τα ρούχα σου, τις φόρμες σου, τον εξοπλισμό σου για το άθλημα για το μπότσια;

ΣΚ19: Εντάξει αυτή τη στιγμή βοηθάω την οικογένεια. Γιατί πρώτα πρώτα με τις καταστάσεις βλέπετε με τις [...] που είναι βοηθάω πρώτα πρώτα εκεί. Και μετά σιγά σιγά, βλέπουμε τι χρειαζόμαστε μέσα στο σπίτι, ιατρική περίθαλψη, φάρμακα και τέτοια. Και η μάνα μου που έχει ζάχαρο. Έχει κι αυτή προβλήματα υγείας και προσπαθώ να βοηθήσω εκεί. Αλλά τα υπόλοιπα σιγά σιγά βοηθιόμαστε.

Συνεντευκτής: Αυτά σου φτάνουν εσένα;

ΣΚ19: Εντάξει. 900, 900. Ούτε και λίγα, αλλά ούτε και πολλά. Δόξα το Θεό βολευόμαστε. Πιστεύω ότι με φτάνουν.

Συνεντευκτής: Πάμε λίγο στο κομμάτι κοινωνικός πόνος. Έχεις αισθανθεί κάποιο συναίσθημα αρνητικό για το κομμάτι της αναπηρίας σου; Να σου πω εγώ κάποια συναισθήματα και αν δεν σε καλύπτει κάποιο από αυτά μπορείς να μου πεις εσύ. Ή αν δεν τα αισθάνεσαι, μπορείς να μου πεις ότι δεν τα έχεις αισθανθεί ποτέ. Θυμό, λύπη, απογοήτευση, ενδεχομένως κατάθλιψη. Οτιδήποτε τέλος πάντων προκαλεί ένα αρνητικό συναίσθημα για το κομμάτι της αναπηρίας.

ΣΚ19: Εντάξει θυμό όλοι έχουμε. Είχα κι εγώ, γιατί ήμουν με γύψο στο κρεβάτι κάποια στιγμή και λέω πότε θα σηκωθώ, πότε θα συνέλθω, γιατί έχω κάνει 10 εγχειρήσεις στα πόδια. Αλλά εντάξει και λίγο θλίψη, όσο να είναι, γιατί είναι πόνος στο κρεβάτι. Αλλά το καλό είναι ότι, όταν έκανα αυτά τα χειρουργεία και ήμουνα στο κρεβάτι δεν είχα [...] Πόνο είχα βέβαια, αλλά έκανα υπομονή μέχρι να [...] Ήμουν υπομονετικός, δηλαδή και στα χειρουργεία μέσα και στους γύψους και τους γιατρούς βοηθούσα, που δεν πόναγα. Βοηθούσα σε τέτοια πράγματα. Αλλά κάποια στιγμή είχα βίδες στο πόδι, λάμες έχω κάνει και όταν πήγα να βγάλω το [...], γιατί ο γύψος έχει ξύλο μπροστά και δεν με έπιασε καλά ο τραυματιοφορέας και όπως με έπιασε ,με έπιασε στραβά. Και ένιωσα δηλαδή πόνο εκείνη την ώρα. Είχα μπει οι λάμες μέσα οι βίδες. Και την ίδια μέρα πάλι ξαναμπήκα μέσα. Την ίδια μέρα όπως ήμουν πάλι. Θυμάμαι άλλη μία φορά ήμουν

με γύψο και δεν μου τον είχαν κλείσει καλά και πήγαινε να μυρίσει το πόδι. Δεν μου το είχαν κλείσει, δεν μου το είχαν ασφαλίσει καλά. Και λέει η μάνα μου κάτι μυρίζει στο σπίτι. Κάτι μυρίζει στο σπίτι κάτι μυρίζει. Και λέει μυρίζω καλά; Έλα κι εσύ να το δεις; Και παίρνουμε τον γιατρό τηλέφωνο, ελάτε γρήγορα στο νοσοκομείο να βάλουμε καινούριο γύψο. Όπα λέω καλά είμαστε τώρα. Δηλαδή με τα χειρουργεία λίγο έως πολύ έχω ταλαιπωρηθεί.

Συνηνευκτής: Έχεις αισθανθεί δηλαδή για αυτό ένα αρνητικό συναίσθημα. Άρα απ' ό,τι καταλαβαίνω τα αρνητικά συναισθήματα είναι περισσότερο για την αναπηρία και όχι για τον κοινωνικό αποκλεισμό.

ΣΚ19: Εκεί είναι λίγο δύσκολο. Το να μπαίνεις και να ξαναβγαίνεις πάλι για εμένα είναι δύσκολο. Αλλά το καλό σας είπα, είναι, ότι είχα ναι μεν πόνους, αλλά δεν εμφάνιζα πόνο στους γιατρούς, για να μπορέσω να τους βοηθήσω και να βοηθηθούν κι αυτοί. Μαζί μ' εμένα. Να έχουν καλή συνεργασία και με εμένα και με εγώ με αυτούς.

Συνηνευκτής: Έχεις παρακολουθηθεί ποτέ από ψυχολόγο, από κάποιον ψυχίατρο;

ΣΚ19: Εγώ κάποια στιγμή στο σχολείο που είχα πάει, είχα περάσει από το ΚΕΔΥ και περισσότερο το μυαλό στα μαθηματικά ήταν λίγο ως πολύ που όλοι το έχουν. Εκεί δεν μπορούσα να το [...] να βοηθηθώ. Ενώ σε όλα τα υπόλοιπα. Καλά θρησκευτικά ήμουν φοβερός.

[...]

Συνηνευκτής: Δυνατός, δεν το συζητάμε. Έχεις παρακολουθηθεί από κάποιον ψυχολόγο για να σε βοηθήσει στο κομμάτι της αναπηρίας;

ΣΚ19: Ναι.

[...]

Συνηνευκτής: Ένιωσες να βοηθιέσαι;

ΣΚ19: Σιγά σιγά ένιωθα ότι τα προβλήματα της αναπηρίας βγαίνανε προς τα έξω. Φεύγανε από τον δικό μου τον οργανισμό από μέσα, όλα φεύγανε. Και σας είπα ότι περισσότερο και με τον αθλητισμό και με όλα αυτά, φεύγουν τα προβλήματα και δεν σκέφτομαι πια πλέον ότι έχω πρόβλημα. Ότι έχω δηλαδή [...] Και την αναπηρία δεν την σκέφτομαι. Ότι έχω αναπηρία. Για εμένα είναι σαν να μην υπάρχει με αυτές τις δραστηριότητες που κάνω. Δεν ξέρω εσείς πώς με θεωρείτε, αλλά εγώ βλέπω πάντως ότι με αυτά που κάνω και τις δραστηριότητες και την εκκλησία φεύγουν όλα. Και αισθάνομαι ευχάριστος μετά. Και από εδώ που βγαίνω από το γήπεδο, είτε στην εκκλησία είμαι, είτε σε άλλες δραστηριότητες είμαι, όταν βγαίνεις έξω και κοινωνικοποιείσαι, τελειώσε. Για εμένα φεύγει η αναπηρία. Φεύγουν όλα τα βάρη από πάνω.

Συνηνευκτής: Ο αθλητισμός σε έχει βοηθήσει στο κομμάτι της κοινωνικής ενσωμάτωσης;

ΣΚ19: Με έχει βοηθήσει γνωρίζοντας και αθλητές όπως είναι το Μπότσια. Είχα πάρει τώρα στο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα την 3^η θέση. [...]

[...]

Συνηνευκτής: Ο αθλητισμός σε τι σε έχει βοηθήσει;

ΣΚ19: Ο αθλητισμός μου έχει δώσει το κάτι παραπάνω. Μου έχει δώσει ευχαρίστηση, μου δίνει ευχαρίστηση. Μου δείχνει ότι κάτι κάνω. Με κάτι ασχολούμαι, κάτι κάνω. Δηλαδή ασχολούμαι, δεν κάθομαι. Κάνω και μία

δραστηριότητα. Το Μπότσια θέλει συγκέντρωση, θέλει μυαλό. Θέλει να υπολογίζεις τις γραμμές, αν πατάει το καρότσι μέσα στις γραμμές, γιατί είναι παραβάσεις και τέτοια. Δεν ξέρω αν σας το έχει εξηγήσει ο κύριος [...] Είναι δηλαδή, με ευχαριστεί αυτό που κάνω. Όλα αυτά που κάνω. Όλες οι δραστηριότητες, ναι μεν μπορεί να με κουράζουν, μπορεί να είναι λίγο [...] αλλά εντάξει πρέπει να υπομένουμε και να επιμένουμε. Και όπως είπα, ο επιμένων νικά.

[...]

Συνεντευκτής: Η συνέντευξη μας έχει τελειώσει ΣΚ19. Θέλω τώρα, αν θέλεις να πεις κάτι, να στείλεις ένα μήνυμα; Ό,τι τέλος πάντων θέλεις, θα σε αφήσω να το πεις για να κλείσουμε όμορφα τη συνέντευξη.

ΣΚ19: Να έχει ο κόσμος υγεία, να μην έχουμε περισσότερες αναπηρίες. Να είναι ο κόσμος δηλαδή υγιής. Να μην έχει αναπηρίες. Αυτό. Υγεία, χαρά, ευτυχία. Αυτά.

Συνεντευκτής: ΣΚ19 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη, να είσαι καλά.

Συνεντευκτής: ΣΚ20 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη που μου δίνεις. Με βοηθάς πάρα πολύ στην προσπάθειά μου αυτή. Θέλω για αρχή να σε γνωρίσουμε λίγο. Να μάθουμε ποια είναι η ΣΚ20. Να μάθουμε για σένα τα πάντα. Δηλαδή σπουδάζεις, δουλεύεις [...] πώς ασχολήθηκες με τον αθλητισμό. Θα μου πεις για την αναπηρία σου, ποια είναι. Όλα αυτά, να μάθουμε τη ΣΚ20.

ΣΚ20: Πάω σχολείο ακόμα. 3^η Γυμνασίου στο Ίλιον.

Συνεντευκτής: Είναι ειδικό σχολείο αυτό;

ΣΚ20: Ναι. Με το άθλημα ξεκίνησα πριν 2-3 χρόνια. Από 17 χρονών δηλαδή (δηλαδή τώρα είναι 21).

Συνεντευκτής: Πώς ξεκίνησες να ασχολείσαι;

ΣΚ20: Με τον προπονητή μου στο σχολείο, με είδε να παίζω και εκεί ξεκίνησα να το παίρνω λίγο πιο σοβαρά. Στην αρχή δεν το έπαιρνα και τόσο πολύ, γιατί έλεγα θα τα καταφέρω, δεν θα τα καταφέρω. Αλλά τελικά έγινε και το αγάπησα.

Συνεντευκτής: Σου αρέσει δηλαδή το Μπότσια.

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Έχεις συμμετάσχει σε αγώνες;

ΣΚ20: Ναι.

[...]

Συνεντευκτής: Ωραία. Έχεις διακριθεί στην Ελλάδα; Έχεις πάρει Πανελλήνιο;

ΣΚ20: Ναι έχω έρθει δεύτερη.

Συνεντευκτής: Πότε πέρυσι;

ΣΚ20: Ναι [εννοεί το 2017].

Συνεντευκτής: Άρα είσαι αστέρι με 3 χρόνια.

ΣΚ20: Προσπαθώ.

Συνεντευκτής: Δεν έχεις πάει ακόμα Ολυμπιακούς.

ΣΚ20: Όχι τώρα θα πάω.

Συνεντευκτής: Καλά κάνεις η προσπάθεια μετράει πάντα. Η αναπηρία σου ποια είναι;

ΣΚ20: 80%.

[...]

Συνεντευκτής: Εγκεφαλική παράλυση;

ΣΚ20: Ναι. Έγινε στη θερμοκοιτίδα.

Συνεντευκτής: Είσαι ακόμα σχολείο, δεν δουλεύεις. Και δεν μου λες παίρνεις κάποιο επίδομα;

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Το προνοιακό;

ΣΚ20: Ναι

Συνεντευκτής: Σε βοηθάει αυτό για μπορέσεις να έχεις τα αθλητικά σου, τα παπούτσια, τις φόρμες σου, τον εξοπλισμό σου που χρειάζεται για το μπότσια; Σου φτάνουν αυτά έτσι;

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Ωραία. Θα πάμε λίγο τώρα στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού που είναι η έρευνα μου. Θέλω να σε ρωτήσω λοιπόν εσύ αν έχεις

αισθανθεί κοινωνικό αποκλεισμό; Δηλαδή να αποκλειστείς από πράγματα της καθημερινότητας που για όλο τον κόσμο είναι αυτονόητα. Παιδεία, υγεία, Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Από το οτιδήποτε. Από την ψυχαγωγία, από τον αθλητισμό. Να θες να πας σε κάποια μέρη και να μπορείς να πας και να έχεις πρόσβαση. Έχεις νιώσει ποτέ αποκλεισμό;

ΣΚ20: Ναι πολλές φορές.

Συνεντευκτής: Για πες μου, με ενδιαφέρει.

ΣΚ20: Στο δρόμο είναι πολύ δύσκολα. Πχ βάζουν τα αυτοκίνητα εκεί που δεν πρέπει, σε νοσοκομεία πάλι. Σε πολλά.

Συνεντευκτής: Στα νοσοκομεία τι;

ΣΚ20: Πχ ήθελα μία βοήθεια και ένας ταξιτζής με είχε δει και πήγε και έβαλε το αυτοκίνητο εκεί και έκανε ότι δεν ήξερε τίποτα. Και γυρνάει και λέει ο πατέρας μου, «παίρνετε λίγο το αμάξι.» Και λέει «δεν είναι δικό μου.» Και μετά βλέπει ότι είμαι στο καρότσι και με βλέπει με τον πατέρα μου και πάει και παίρνει το αμάξι. Στα νοσοκομεία εντάξει [...]

Συνεντευκτής: Τι δηλαδή; Σε ποιο πλαίσιο ας πούμε εστιάζεις;

ΣΚ20: Βλέπουν ότι έχεις ένα πρόβλημα και περιμένεις 100 ώρες για ένα απλό θεματάκι.

Συνεντευκτής: Για σένα; Το προσωπικό ε; Πιστεύεις ότι [...] Με την τεχνολογία πώς τα πας;

ΣΚ20: Μια χαρά.

Συνεντευκτής: Η τεχνολογία σε βοηθάει δηλαδή στο κομμάτι αυτό. Θέλω λίγο να πούμε στο κομμάτι [...] Στην εκπαίδευση δεν έχεις αισθανθεί ας πούμε. Τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς τα χρησιμοποιείς;

ΣΚ20: Όχι. Άμα θέλω να πάω κάπου, πάω με τον μπαμπά μου. Ό,τι κάνω, είναι με τον μπαμπά μου και με την παρέα μου.

[...]

Συνεντευκτής: Αδέρφια έχεις;

ΣΚ20: Έχω.

Συνεντευκτής: Πόσα έχεις;

ΣΚ20: Είμαστε 4.

[...]

Συνεντευκτής: Η παρέα σου τι είναι; Οι φίλοι σου αποτελούνται από άτομα με αναπηρία; Βγαίνεις με αρτιμελή άτομα;

ΣΚ20: Αρτιμελή.

Συνεντευκτής: Όπως είμαι εγώ ας πούμε. Δεν έχεις άτομα με αναπηρία.

ΣΚ20: Μόνο ένα κοριτσάκι.

Συνεντευκτής: Είναι σε καρότσι κι αυτό;

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Και τα υπόλοιπα άτομα είναι όλα πόσα έχεις ας πούμε;

ΣΚ20: Δύο, τρία άτομα. Και αληθινά.

Συνεντευκτής: Και αληθινά;

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Γιατί μου το λες έτσι;

ΣΚ20: Γιατί από παρέες δεν έχω περάσει λίγα. Και κορόιδευαν και τα πάντα. Και τους έκανα πέρα. Πχ με θεωρούσαν ότι είμαι σαν εξωγήινος. Γιατί καλύτερα λίγους και καλούς παρά πολλούς και [...]

[...]

Συνεντευκτής: Τώρα πάμε στο άλλο κομμάτι της έρευνας που λέγεται κοινωνικός πόνος. [...] Έχεις αισθανθεί κάποια αρνητικά συναισθήματα, είτε για τον κοινωνικό αποκλεισμό που μου είπες ότι έχεις δεχτεί είτε για την αναπηρία σου; Θα σου πω εγώ κάποια συναισθήματα και θα μου πεις εσύ. Μπορεί να μη κρατήσεις τίποτα από όλα αυτά που θα σου πω εγώ. Μπορεί να μου πεις ένα δικό σου συναίσθημα. Ας πούμε λύπη, στενοχώρια κατάθλιψη. Έχεις αισθανθεί ποτέ κάτι από αυτά ή κάτι άλλο που εσένα σε εκφράζει σαν συναίσθημα που [...] Ό,τι θες εσύ.

ΣΚ20: Στεναχώρια και απογοήτευση, γιατί βγαίνω έξω και με δείχνουν στο δρόμο, γελάνε ή είναι κάποια παιδάκια με τη μαμά τους και λένε οι γονείς τους, «δες το κορίτσι που είναι [...] που είμαι ή με το χειρήλατο ή με το καρότσι». Γιατί το καρότσι το χρησιμοποιώ στο παιχνίδι. Και με δείχνουν και λέει [...] σε βλέπουμε σαν από άλλο πλανήτη.

Συνεντευκτής: Και αυτό σε στεναχωρεί και σε απογοητεύει.

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Κατάθλιψη έχεις περάσει;

ΣΚ20: Μπορεί, δεν ξέρω. Νιώθω λίγο κάτι μέσα μου, αλλά δεν το δείχνω.

Συνεντευκτής: Έχεις πάει ποτέ σε κάποιον ψυχολόγο, σε κάποιον ψυχίατρο, για να σε βοηθήσει ψυχολογικά στο κομμάτι της διαχείρισης της αναπηρίας σου;

ΣΚ20: Δε μπορώ να μιλήσω σε άλλους. Δεν έχω πάει ποτέ.

Συνεντευκτής: Δεν έχεις πάει ποτέ;

ΣΚ20: Δε μπορώ να εκφράσω αυτό που νιώθω.

Συνεντευκτής: Γιατί;

ΣΚ20: Δεν ξέρω.

[...]

Συνεντευκτής: Έχεις αισθανθεί στενοχώρια και απογοήτευση όμως. Και αυτό είναι το κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού για την αναπηρία. Είναι συνδυασμός.

ΣΚ20: Αλλά είναι και μία συνήθεια.

Συνεντευκτής: Έχεις συνηθίσει να είσαι στεναχωρημένη;

ΣΚ20: Έχω συνηθίσει να με κοιτάνε, λες και είμαι από άλλο πλανήτη και δε δίνω σημασία. Ναι μεν στεναχωριέμαι, αλλά δε δίνω σημασία. Γιατί ο κάθε άνθρωπος πιστεύει κάτι διαφορετικό.

Συνεντευκτής: Άρα είναι θέμα συνήθειας και το να είσαι στεναχωρημένος και το να είσαι....

ΣΚ20: Προσπαθώ να μην είναι αλλά είναι κάποιες καταστάσεις που με στεναχωρούν.

Συνεντευκτής: Κάποιες καταστάσεις. Θέλεις να μου πεις μία;

ΣΚ20: Πχ στον δρόμο στο χωριό το καλοκαίρι είχα πάει βόλτα με τον ξάδελφό μου και είδα ένα παιδί και γυρνάει και λέει: «ο Θεός -κάπως το είπε- ο Θεός κάνει κάτι πράγματα που [...]», κι εγώ τον κοίταξα και του λέω «τι εννοείς;» Δεν τον

ήξερα. Και μου λέει «γιατί;» Πιστεύω ότι για εμένα πήγε, γιατί παραγγείλαμε καφέ και ήμασταν εμείς οι 2. Ήταν ο σερβιτόρος. Και γυρνάει και με κοιτάει και μου λέει «έχεις εσύ πρόβλημα;» Του λέω «ναι έχω πρόβλημα. Σε ενοχλεί;» «Ο Θεός κάνει [...]». Αλλά εγώ στενοχωρήθηκα γιατί [...]. Ο Θεός μας δίνει ένα πρόβλημα, για να μας κάνει καλύτερους ανθρώπους.

[...]

Συνεντευκτής: Σήμερα πώς αισθάνεσαι;

ΣΚ20: Τέλεια.

Συνεντευκτής: Τώρα πάμε στο κομμάτι του αθλητισμού. Μου μίλησες στην αρχή όταν ξεκίνησες με τον αθλητισμό. Πόσο σε έχει βοηθήσει γενικότερα να ενσωματωθείς; Να επιτύχεις την κοινωνική ενσωμάτωση; Σε έχει βοηθήσει;

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Μπορείς να μου πεις σε κάποια πλαίσια; Δηλαδή ποια είναι αυτά τα κομμάτια του αθλητισμού που σε έχουν βοηθήσει; Σε τι σε έχει βοηθήσει ο αθλητισμός;

ΣΚ20: Να μη ντρέπομαι. Γιατί ντρέπομαι πολύ. Και σιγά σιγά να μπαίνω κι εγώ σε όλα τα θέματα.

Συνεντευκτής: Όπως;

ΣΚ20: Να έχω τη δικιά μου γνώμη.

Συνεντευκτής: Αυτοπεποίθηση δηλαδή.

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Και τι άλλο;

ΣΚ20: Να μην τα βάζω κάτω.

[...]

Συνεντευκτής: Η συνέντευξη μας ολοκληρώθηκε. Θα σε αφήσω να μου πεις ό,τι θέλεις. Με βάση το κομμάτι αυτό της συνέντευξης να μου πεις ό,τι θέλεις. Να περάσεις ένα μήνυμα. [...]

ΣΚ20: Να μην τα βάζει ο άνθρωπος κάτω ποτέ, ό,τι πρόβλημα και να έχει. Και ότι τα όνειρά του πάντα να τα κάνει πραγματικότητα.

Συνεντευκτής: Πιστεύεις στα όνειρα;

ΣΚ20: Ναι.

Συνεντευκτής: Θες να πεις τίποτα άλλο; ΣΚ20 σε ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη. Να είσαι καλά.

Συνεντευκτής: Θέλω να σας ευχαριστήσω για τη συνέντευξη που μου δίνετε. Να ξέρετε ότι με βοηθάτε πάρα πολύ στο κομμάτι αυτό της εργασίας μου. Και θέλω να ξεκινήσω λίγο να γνωρίσουμε τον ΣΚ22. Να μου πείτε γενικά για τον ΣΚ22.

ΣΚ22: Γεννήθηκα τον Απρίλιο του '68.

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε δηλαδή τώρα;

ΣΚ22: Κλείνω τα 49 και πάω στα 50. Πήγα σχολείο. Έχω τελειώσει Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο.

Συνεντευκτής: Ειδικό;

ΣΚ22: Ναι. Ειδικό της Ηλιουπόλεως. Μετά από το σχολείο, παρέμεινα στο σπίτι. Δεν πήγα πουθενά. Αλλά ένα ταξίδι που έκανα στην Αμερική το '89. Εκεί μου βρήκαν την κίνηση στο κεφάλι. Με ένα απλό ζωνάκι στο κεφάλι, με μία κεραία και, όταν θα έρθουμε Ελλάδα, να παίξω σκάκι, γιατί είχα ένα σκάκι ηλεκτρονικό. Το οποίο δεν μπορούσα με τα χέρια, είχα γραφομηχανή. Και μου υπέδειξαν τον τρόπο πώς να παίξω το σκάκι το ηλεκτρονικό. Όταν γυρίσαμε από Αμερική, πράγματι ασχολήθηκα με το σκάκι, για να περνάω τις ελεύθερες ώρες, τις οποίες δε μπορούσα να ασχοληθώ με κάτι. Εν τω μεταξύ, το διάστημα αυτό είχαμε φωνάξει κάποιο παλικάρι εργοθεραπευτή. Να πω και το όνομά του;

Συνεντευκτής: Ό,τι θέλετε.

ΣΚ22: Λεγόταν Σ.Κ., ο οποίος ήταν φοιτητής κι αυτός και ερχόταν λίγες ώρες συντροφιάς και συνεργασίας με μένα. Από το ζωνάκι αυτό, με την κεραία, προέκυψαν η μετέπειτα πορεία μου. Πρώτα απ' όλα, έβγαλα υπογραφή. Μία μεγάλη μεγάλη υπογραφή και άρχισαν οι πρώτες γραμμούλες, όπως κάνει ένα παιδί του νηπίου να πω. Γραμμούλες, γραμματάκια και λοιπά. Μέσα από αυτά τα γραμματάκια όλα, ξεπήδησε το σχέδιο. Εν τω μεταξύ, το '90 επάνω στη Σπαστική εταιρεία γινόταν ένα απογευματινό τμήμα, δηλαδή ψυχαγωγικό. Τα μεν παιδιά πηγαίνανε που είχαν χέρι στο καλλιτεχνικό για ζωγραφική κλπ. Εγώ πήγαινα στο τμήμα ψυχαγωγίας και σκάκι, ως επί το πλείστον. Εν τω μεταξύ, στο σπίτι, με το ζωνάκι αυτό, με τον Σ.Κ., μου λέει μία μέρα, «μήπως μπορούμε να βάλουμε μία μύτη μολυβιού μπροστά στην κεραία;» Λέω «να βάλουμε». [...] την κίνηση αυτή, έκανε την κίνηση και μου λέει «μπορούμε να βάλουμε μία μύτη μολυβιού;» Του λέω «να βάλουμε». Και έκανα την πρώτη μου υπογραφή. Μεγάλη, μέσα σε μία κόλλα, ήρθε για πρώτη φορά στη ζωή μου στα 22, 23 χρόνια η επαφή με το γράψιμο. Παρόλο που είχα τελειώσει Λύκειο. Αρχισα λοιπόν, μόλις έβγαζα κάτι σχεδιάκια και έβλεπα δίπλα τα παιδιά στη ζωγραφική, παίρνω μια μέρα και είχα βγάλει ένα σχέδιο. Ένα σπιτάκι, όπως κάνουν του νηπίου τα παιδιά, που κάνουν σχέδια. Ένα σπιτάκι, ένα πουλάκι κλπ. Το παίρνει η μητέρα μου λοιπόν και το πάει στο ζωγράφο. «Κοιτάξτε του λέει τι έβγαλε ο ΣΚ22». Και «επειδή θέλει να χρησιμοποιήσει χρώμα τι να κάνω;» Λέει ο ζωγράφος, μου υπέδειξε τον τρόπο πώς το κάνω. Και μόλις με είδε και έβγαζα ορισμένα από μέσα μου, λέει στην κοινωνική λειτουργό: «τον Άλκη τον θέλω στο τμήμα ζωγραφικής». Πράγματι, πάω στο τμήμα ζωγραφικής, μου έκανε το τεστ. Λέει στη μητέρα μου «κάτσε απέναντι. Θέλω να ζωγραφίσεις τη μάνα σου» μου λέει. Της βάζω αμέσως το πρόσωπο, με αρμονικά, βάζω τα αυτιά κανονικά, τη φέρνω στο τμήμα ζωγραφικής. Πράγματι ξεκίνησε από εκεί. Και του βάζει μία κόλλα χαρτί κάτω και του λέει «βάλε χρώματα με πινέλα και λοιπά». Όπως μου τα είχε υποδείξει

αυτός. Και κάνω σε μία κόλλα χαρτί, ένα πράγμα με νερό που ήταν αυτό. Και μου λέει ο ζωγράφος «τι είναι αυτό;» Φωτιά του λέω. «Μέσα από τη φωτιά του λέει τι μπορεί να ξεφύγει; Τι μπορεί να είναι;» Λέω «ζώα, ξύλα». Και πιάνει αυτός και του κάνει ένα μάτι. «Συνέχισέ το» του λέει. Και βγάζω το πρώτο μου έργο, το οποίο το έχω ονομάσει κραυγή. Από εκεί. Από εκεί έχω ξεκινήσει μετά όλη μου την πορεία. Σιγά σιγά μόνος μου. [...] Και φωνάζω έναν εικαστικό. Μόλις το είδε αυτό, τρελάθηκε. Μου λέει «αυτά τα έργα είναι έργα ψυχής» μου λέει. Λέει στην κοινωνική λειτουργό, της λέει «Α.Κ. πρέπει να τα βγάλουμε αυτά σε έκθεση». Και πράγματι το '93 κάναμε την πρώτη προσωπική μας έκθεση στον Δήμο Χαϊδαρίου, για να βγω στην κοινωνία. Εν τω μεταξύ, επειδή δεν είχα πολλές δυνατότητες, άρχισα και έγραφα ένα βιβλίο. Έγραψα για το σκάκι. Και τι άλλο; Ένα έργο μας που έχει φιλοτεχνήσει ένα βιβλίο της κυρίας Ν.Σ., η οποία ήταν η πρώτη του φυσιοθεραπεύτρια. Από το '69. Με την οποία διατηρούμε ακόμα φιλικότερες σχέσεις, είναι υπέροχη κυρία. Και μόλις έμαθε για μένα, πήρε ένα έργο μου και έχει φιλοτεχνήσει το βιβλίο της, «Στου πόνου τη γυάλινη πίστα συνάντησα το πρόσωπο» που μιλάει γενικά για την αναπηρία. Συναισθήματα των γονιών κλπ. Γενικά για τις μητέρες που αντιμετωπίζουν το ίδιο πρόβλημα. Το '91 συμμετείχε στο καλλιτεχνικό εργαστήριο με την [...] Δεν ξέρω αν ξέρετε παλιές μεγάλες προσωπικότητες στην αναπηρία, [...] η Α.Α. στη Σπαστική Εταιρεία. Δεν ξέρετε. Την εποχή του '70, '80 ήταν. Συμμετείχε στο καλλιτεχνικό εργαστήριο, έβγαλε μία μικρή καρτούλα από το καλλιτεχνικό εργαστήριο επάνω της Σπαστικής Εταιρείας, το οποίο έργο εκείνη [...] για κάρτα της Σπαστικής Εταιρείας, η οποία έβγαλε κάπου 5.000 κάρτες και κυκλοφόρησε σε όλο τον κόσμο. Μετά το '94 μας ζήτησαν και από την Αμερική, [...] και το είχα στείλει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της κυρίας Α.Α. και [...] πάλι το έργο μου αυτό για κάρτα, το οποίο κυκλοφόρησε Αμερική, Ευρώπη, παντού. Μετά συνέχισα τη ζωγραφική μου από μόνος μου. Και σιγά σιγά, μέσα από τη ζωγραφική μου, βγήκα στην κοινωνία. Γιατί μέχρι το '93 δεν είχα έρθει, το '91 που πήγα σχολείο. Και το '92 που έκανα την έκθεση στο [...] Μετά, από το '90 και μετά, έκανα φίλους. Και από τους φίλους, βγήκαν τα [...] Απόκτησα φίλους, απόκτησα φίλες.

Συνηνευκτής: Είναι εγκεφαλική παράλυση.

ΣΚ22: Εγκεφαλική παράλυση ναι. Τετραπληγία εγκεφαλικής παράλυσης.

Συνηνευκτής: Είναι εκ γενετής.

ΣΚ22: Ναι.

Συνηνευκτής: Στη θερμοκοιτίδα;

ΣΚ22: Από ένεση πιθανόν. Από αντιβίωση δηλαδή. Γιατί 18 ημερών, μου έκαναν αντιβίωση, ενέσεις. Και η τελευταία ένεση, παρουσίασε αυτό τον σπασμό. Και 100% ήταν από αυτό. Τέλος πάντων, αυτό η τύχη μας είναι, η μοίρα μας.

Συνηνευκτής: Έχεις άλλα αδέρφια;

ΣΚ22: Όχι.

Συνηνευκτής: Δεν έχεις άλλα αδέρφια. Δεν ήθελε η μητέρα σου να μπει σε [...]

ΣΚ22: Το ήθελε, αλλά αφού δεν μπόρεσε να το αποκτήσει τι να κάνουμε. Είμαστε μόνοι μας δυστυχώς, οι δυο μας.

Συνηνευκτής: Ο πατέρας σας;

ΣΚ22: Ο πατέρας μου έχει πεθάνει.

Συνητευκτής: Έχει χρόνια;

ΣΚ22: 10 χρόνια.

Συνητευκτής: Στον αθλητισμό πώς ξεκίνησες;

ΣΚ22: Στον αθλητισμό όλως τυχαίως. Όταν είχε γίνει η Ολυμπιάδα στο Πεκίνο - το 2008 δεν είχε γίνει,- και ο Γρηγόρης ο Πολυχρονίδης είχε πάρει το αργυρό τότε. Και είχε παρουσιαστεί στην τηλεόραση. Από την τηλεόραση που [...]λέω στη μητέρα μου «αυτό το πράγμα μπορώ να το κάνω κι εγώ με το κεφάλι». Γιατί η ζωγραφική μου, πάλι είναι με το κεφάλι. Με το ειδικό καπέλο, με κεραία κλπ. Λέω στη μητέρα μου «μπορώ να παίξω κι εγώ». Μου λέει η μητέρα μου «πώς θα [...]»;» Εν τω μεταξύ, το παλικάρι που έρχεται, ο γυμναστής που σας λέω, ο αδερφός του ήταν φίλος με τον [Ομοσπονδιακό Τεχνικό του Boccia]. Και μου λέει «θα ρωτήσω τον αδερφό μου, γιατί ξέρω μου λέει ότι παίζουν Μπότσια». Και τον ρώτησε και μας σύστησε τον [Ομοσπονδιακό Τεχνικό του Boccia]. Και βρεθήκαμε στην Παιανία. Μόλις με είδε ο [Ομοσπονδιακός Τεχνικός του Boccia], ότι έχω καλό στόχο και τα λοιπά [...] και χάρηκα πολύ. Αλλά επειδή για εμένα ήταν πάρα πολύ μακριά να φεύγω Χαϊδάρι και να πηγαίνω Παιανία το σταμάτησα, δεν προχώρησα. Αλλά ο [Ομοσπονδιακός Τεχνικός του Boccia] το άλλο καλοκαίρι με φώναξε και μου λέει «δεν ξέρω τι θα κάνεις, θα έρχεσαι με αυτοκίνητο να σε παίρνει κι ο θα μπεις στο Μπότσια». Και από εκεί ήταν το ξεκίνημά μου μέχρι σήμερα.

Συνητευκτής: Όσον αφορά τον κοινωνικό αποκλεισμό, έχετε αισθανθεί να υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός; Και αν ναι σε ποιες εκφάνσεις της ζωής.

ΣΚ22: Όχι. Δεν αισθάνομαι. Πιο πολλοί οι γονείς αισθάνονται τον κοινωνικό αποκλεισμό παρά τα παιδιά.

[...]

Συνητευκτής: Δηλαδή σας έχουν αντιμετωπίσει και ιδιαίτερα το έχει αντιμετωπίσει η μητέρα σας, σαν να βλέπουν κάτι διαφορετικό;

ΣΚ22: Ε βέβαια. Από μωρό. Γιατί εγώ ξεκίνησα από 13 μηνών και πήγαινα επάνω Κατεχάκη. Και μέσα στο αυτοκίνητο όλοι γυρίζανε, κάνανε τον σταυρό τους μακριά από αυτούς. Και όλα αυτά καταλαβαίνετε τώρα οι γονείς, πάντοτε οποιοσδήποτε να είναι, αισθάνεται μειονεκτικά. Στην πορεία όμως εντάξει. Δε μπορείς να πεις όμως ότι έχεις ξεπεράσει και τελείως το πρόβλημα σαν γονιός. Αποκλείεται. Όποιος και να το πει θα πει ψέματα. [...] Άλλος ο προβληματισμός και άλλα τα προβλήματα. Τι θα γίνει το μέλλον του, εκεί είναι ο προβληματισμός.

Συνητευκτής: Όσον αφορά τα συναισθήματα που έχεις αισθανθεί. [...] Έχεις αισθανθεί λύπη; Έχεις αισθανθεί στενοχώρια;

ΣΚ22: Απ' όλα. Όπως ένας κανονικός άνθρωπος.

Συνητευκτής: Για τα θέματα της αναπηρίας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΣΚ22: Όχι δεν νομίζω, μεγαλώνω έτσι. Δεν νιώθω ποτέ μου κάτι. Δεν το νομίζω.

Συνητευκτής: Έμαθες και ζεις δηλαδή με αυτό.

ΣΚ22: Τα βιώματά μου δεν είναι καθόλου να περπατήσω, όπως είναι παιδιά με μυοπάθεια και έχουν πάθει στην πορεία και έχουν την πρότερη ζωή τους. Έχω μεγαλώσει σε ένα φυσιολογικό περιβάλλον με την αναπηρία μου. Με τις εντάσεις στην οικογένεια, με τα προβλήματα, με τα πάντα.

Συνεντευκτής: Ο αθλητισμός σε έχει βοηθήσει στο κομμάτι της κοινωνικής ενσωμάτωσης;

ΣΚ22: Ναι φυσικά.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

ΣΚ22: Πρώτα από όλα η ομαδικότητα, η παρέα, η επαφή με τον κόσμο.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά το κομμάτι των ευρύτερων προσωπικών και διαπροσωπικών σου σχέσεων. Ας πούμε με τους φίλους σου και τα λοιπά.

Έχεις φιλίες;

ΣΚ22: Έχω.

Συνεντευκτής: Πάρα πολλούς. Έχεις φίλους.

ΣΚ22: Και φίλους επιπέδου. Μορφωμένα άτομα, έχω ένα φίλο, προσωπικό φίλο μέσω του σκάκι, ο οποίος σήμερα είναι γιατρός και γιατρός μου. Είναι φίλος, αδελφός, πατέρας, τα πάντα. Και κοπέλες έχω.

Συνεντευκτής: Βγαίνεις με αυτούς;

ΣΚ22: Παλιά έβγαινα. Αλλά τώρα αυτός, ο Δ.Δ. ο πρώτος πρώτος φίλος που έχω, κι αυτός με αναπηρία, τώρα έχει καταπέσει και εκείνος και δεν βγαίνει πολύ. Ο δε γιατρός, για βόλτες κλπ όχι. Αλλά ερχόταν στο χωριό τα καλοκαίρια στη θάλασσα και κάναμε παρέα. Πηγαίναμε βόλτες.

[...]

Συνεντευκτής: Ολοκληρώσαμε τη συνέντευξη, σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΣΚ22: Να είστε καλά.

Συνεντευκτής: ΣΚ25 σας ευχαριστώ πολύ για την συνέντευξη που μου δίνετε. Με βοηθάτε πάρα πολύ στην προσπάθειά μου αυτή. Θα μου πείτε εσείς λίγα πράγματα για τον εαυτό σας. Θέλουμε να γνωρίζουμε την ΣΚ25. Θέλω να μου πείτε λοιπόν 2 λόγια για εσάς να σας γνωρίσουμε. Να μάθουμε για εσάς, ποια είναι η ΣΚ25.

ΣΚ25: Η ΣΚ25 είναι μία αθλήτρια, άτομο με αναπηρία. Έχει κάνει πολλές διακρίσεις σε 10 χρόνια που ασχολούμαι με τον αθλητισμό. Στον στίβο, στην σφαιροβολία. Τα αθλήματα είναι σφαιροβολία και κορίνα. Τώρα πάω και για δίσκο και πιστεύω ότι ο αθλητισμός για τα άτομα με αναπηρία είναι μία διέξοδος, για να φύγουν από τα σπίτια τους και να δουν λίγο περισσότερο έξω τον κόσμο. Όπως και το θέατρο, όπως και όλες αυτές οι δραστηριότητες που μπορούμε να κάνουμε, που μας επιτρέπεται μάλλον από την χώρα μας να κάνουμε και πιστεύω ότι είναι μία καλή διέξοδος, για να μπορεί να ανοίξει λίγο το μυαλό και να μην είμαστε καρφωμένοι στην αναπηρία. Γιατί αυτό το έχουν οι περισσότεροι ανάπηροι. Όχι μόνο οι ανάπηροι, αλλά και οι οικογένειές τους. Εμένα η οικογένειά μου ποτέ δεν είχε θέσει θέμα για την αναπηρία. Με μεγάλωσε κανονικά και η αδερφή μου που είναι δίπλα μου και ο γαμπρός μου και το κοινωνικό μου περιβάλλον ποτέ μα ποτέ δεν είδαν την αναπηρία σαν πρόβλημα. Εντάξει, δυσκολίες υπάρχουν γιατί η κοινωνία μας δυστυχώς δεν είναι φτιαγμένη, για να έχουν τα άτομα με αναπηρία [...] αλλά μόνοι μας πρέπει να κατορθώνουμε κάποια πράγματα και να τα βλέπουμε όλα θετικά.

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είσαι;

ΣΚ25: Η ηλικία μου είναι 46 χρονών.

Συνεντευκτής: Η απόφαση για να ασχοληθείς με τον αθλητισμό πώς ήρθε;

ΣΚ25: Πολύ τυχαία. Ο πατέρας μου ήταν καθηγητής στο σχολείο τότε, μάλλον διευθυντής στο σχολείο. Και όταν του πήγαν κάποια φυλλάδια για την παραολυμπιάδα που έγινε εδώ στην Ελλάδα το 2004 μου λέει «ΣΚ25 θες να συμμετέχεις στη Λαμπαδηδρομία της περιοχής σου;» Κι εγώ είπα «ναι». Δέχτηκα, κάναμε τα χαρτιά μας, μας δώσανε τα ρούχα, πήγαμε και έγινε η Λαμπαδηδρομία. Άρχισαν οι αγώνες κι εγώ πριν αρχίσουν οι αγώνες, παρένθεση, πριν πάρα πολύ καιρό είχα δει ένα αγώνισμα στο [...], ένα παιχνίδι στην τηλεόραση και αυτό μου είχε τυπωθεί στο μυαλό πάρα πολύ έντονα. Ήταν το Μπότσια. Και ήθελα κάποια στιγμή να το δω από κοντά. Με την Παραολυμπιάδα λοιπόν που έγινε εδώ πήγα και το είδα. Έκλεισα εισιτήρια και πήγα και το είδα. Όταν λοιπόν το είδα, εκεί έπαιζε μία [...] πέρασε από πίσω μας, ένας μαθητής του μπαμπά μου, και τον είδε ο μπαμπάς μου και κουβέντιασαν και του λέει «εσύ πώς ήρθες από εδώ;» Λέει «είναι η ξαδέρφη μου, παίζει κάτω». «Αν να λέει, Μαίρη ορίστε ο σύνδεσμος που ζητούσες για να ασχοληθείς με αυτό το παιχνίδι». Λέω «ωραία». Με έφερε σε επαφή με την κοπέλα. Η κοπέλα με έφερε σε επαφή με τον προπονητή της και από τότε είμαι με αυτό τον προπονητή μαζί, 13 χρόνια τώρα στον αθλητισμό.

Συνεντευκτής: Ποιος είναι ο προπονητής;

ΣΚ25: Ο Γ.Τ.. Ναι. Είναι Ομοσπονδιακός προπονητής του Μπότσια και ασχολείται και μαζί μου γιατί είμαι στον σύλλογό τους δηλαδή.

Συνεντευκτής: Πάμε λίγο στο κομμάτι των σπουδών. Έχεις σπουδάσει κάτι;

ΣΚ25: Έχω τελειώσει το Λύκειο και έχω πάει και σε δύο σχολές για κομπιούτερ. Η μία ήταν κρατική, επιχορηγούμενη τότε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τώρα

πρόσφατα πριν να τελειώσω την δουλειά μου, μου ζητήθηκε ένα χαρτί, πώς το λένε τέλος πάντων [...]

Συνηνευκτής: Το ECDL.

ΣΚ25: Ναι, που έπρεπε να ξαναδώσω εξετάσεις και τα λοιπά και πήγα και παρακολούθησα κάποια μαθήματα και τα έδωσα.

Συνηνευκτής: Εργάζεσαι κάπου;

ΣΚ25: Ήμουν τραπεζικός υπάλληλος.

Συνηνευκτής: Τώρα;

ΣΚ25: Είμαι συνταξιούχος εδώ και 10 χρόνια.

Συνηνευκτής: Δηλαδή απ' όταν ξεκίνησες τον αθλητισμό συνταξιοδοτήθηκες.

ΣΚ25: Το 2007 συνταξιοδοτήθηκα. Μετά από δύο χρόνια.

Συνηνευκτής: Η σχέση σου με την οικογένειά σου πώς είναι;

ΣΚ25: Πολύ καλή.

Συνηνευκτής: Έχεις άλλα αδέρφια;

ΣΚ25: Ναι, μία αδερφή όπως είπα προηγουμένως, η οποία είναι παντρεμένη, έχει δύο παιδάκια. Τα οποία τα έχω βαφτίσει εγώ.

Συνηνευκτής: Και τα δύο;

ΣΚ25: Ναι. Ένα αγόρι και ένα κορίτσι και είναι μεγάλα. Ο μεγάλος πηγαίνει 1^η Λυκείου και η μικρή πηγαίνει 6^η Δημοτικού.

Συνηνευκτής: Να σας ζήσουν. Άρα φαντάζομαι ότι η σχέση είναι πάρα πολύ καλή.

ΣΚ25: Είναι πάρα πολύ καλή.

Συνηνευκτής: Με τον ευρύτερο οικογενειακό περίγυρο;

ΣΚ25: Μια χαρά όλα. Δεν έχω δηλαδή προβλήματα, «είσαι ανάπηρη, δεν σου μιλάμε». Όχι. Με σέβονται με αγαπάνε, είναι δίπλα μου, με στηρίζουνε. Χαίρονται με τις επιτυχίες μου. Αυτά.

Συνηνευκτής: Μίλησε μου λίγο για την αναπηρία σου. Πώς λέγεται, πώς διαγνώστηκε.

ΣΚ25: Είναι αθέτωση στα πλαίσια εγκεφαλικής παράλυσης. Δεν έχω στήριξη δηλαδή στα πόδια. Ενώ τα κουνάω και μπορώ να νιώθω, δηλαδή νιώθω όλο μου το σώμα, δεν έχω στήριξη σ' αυτά.

Συνηνευκτής: Εγκεφαλική παράλυση, αυτό σημαίνει τετραπληγία;

ΣΚ25: Ναι. Τετραπληγία είναι, ναι.

Συνηνευκτής: Σπαστική τετραπληγία;

ΣΚ25: Ναι. Εκεί είναι το πρόβλημα, δηλαδή στην σπαστικότητα. Έχει πειράξει το νεύρο του εγκεφάλου, που δε δίνει σωστή εντολή.

Συνηνευκτής: Αυτό πώς έγινε;

ΣΚ25: Δεν ξέρω, εκ γενετής είναι.

Συνηνευκτής: Δηλαδή στη γέννηση κάποιο πρόβλημα.

ΣΚ25: Δεν έχει διαπιστωθεί. Ένας γιατρός είχε πει ότι πέρασα πολύ βαρύ τον ίκτερο. Δεν ξέρω. Έτσι είπαν οι γιατροί τώρα [...], αυτό είναι το συμπέρασμά τους. Δεν έχουν στοιχεία σ' αυτό το πράγμα. Μία υπόθεση είναι.

Συνηνευκτής: Η ζωή σου με την αναπηρία πώς είναι;

ΣΚ25: Δεν έχω γνωρίσει τίποτα άλλο.

Συνηνευκτής: Ναι. Εννοώ μπαίνεις- βγαίνεις σε νοσοκομεία [...]

ΣΚ25: Όχι. Αυτά σταμάτησαν όταν ήμουν εγώ [...], δηλαδή τελευταία φορά που πήγα στην Αμερική ήταν περίπου 6^η Δημοτικού.

Συνεντευκτής: **Δηλαδή 11 χρονών 12. Μέχρι τότε ήσουν με νοσοκομεία φουλ έτσι;**

ΣΚ25: Με πηγαίνοφέρνηνε τότε. Ξέρεις οι γονείς προσπαθούν για το καλύτερο.

Συνεντευκτής: **Εξωτερικό;**

ΣΚ25: Ναι. Εξωτερικό κυρίως. Αγγλία, Φιλιππίνες. Και τα λοιπά. Αλλά δεν έγινε τίποτα και με το τελευταίο ταξίδι τους λέω «σταματάμε». Εγώ δηλαδή είπα σταματάμε. Και λέει «εντάξει». Και δεν ξανασχολήθηκαν. Γιατί κι όλο αυτό είναι λίγο ψυχοφθόρο. Δεν είναι να ακούς τις κάθε χαζομάρες που λέει ο καθένας. Εντάξει δεν είναι και ό,τι καλύτερο. Αλλά στην Αμερική πήγα για καταγραφή της περίπτωσης.

Συνεντευκτής: **Δηλαδή αυτό που μου είπες πριν, αθέτωση στα πλαίσια της εγκεφαλικής παράλυσης;**

ΣΚ25: Ναι.

Συνεντευκτής: **Και άρα από την Αμερική το έχεις αυτό.**

ΣΚ25: Όχι.

Συνεντευκτής: **Από την Αμερική έχεις την διάγνωση.**

ΣΚ25: Τη διάγνωση όχι, την έχω από παλιά.

Συνεντευκτής: **Και η καταγραφή;**

ΣΚ25: Και η καταγραφή έγινε, για να [...], αν βρεθεί κάποια θεραπεία, κάποια βελτίωση να μπω στη λίστα, να πω να γίνει η επέμβαση ή ότι είναι αυτό τέλος πάντων. Αλλά αν σκεφτείς ότι 46 χρόνια λειτουργώ έτσι όπως λειτουργώ, είναι πολύ δύσκολο να λειτουργήσει ο οργανισμός διαφορετικά μετά. Δεν ξέρω, αν καταλαβαίνεις τι λέω. Έχεις μία ορχήστρα και ο ένας παίζει παράφωνα. Έχει μάθει η ορχήστρα λοιπόν να το καλύπτει. Άμα αρχίσει αυτός μετά και ξαφνικά καλά, όλη η υπόλοιπη ορχήστρα θα αρχίσει να παίζει παράφωνα. Κατάλαβες τι θέλω να πω; Οπότε έτσι είναι και ο οργανισμός. Όταν πειράξεις κάτι που έτσι λειτουργεί, μετά ξερυθμίζεται όλο το πράγμα δηλαδή. Αυτό θέλω να σου πω. Και πρέπει να το ξαναρχίσεις όλο από την αρχή. Για ποιο λόγο; Εγώ δεν έχω τέτοιο πρόβλημα. Να το ξαναρχίσω από την αρχή. Δε θέλω. Και γι' αυτό είπα και σταματάμε από τα τρεχάματα που με τρέχανε οι γονείς μου. Για καλό βέβαια.

Συνεντευκτής: **Το αισθάνθηκες και σαν ένα πλαίσιο μίας κούρασης; Όχι τόσο φιλοσοφικά όσο μου το πες τώρα, αλλά τόσο πρακτικά;**

ΣΚ25: Ναι υπάρχει κούραση, γιατί τα ταξίδια δεν είναι εύκολα. Εντάξει όσο πιο μικρή, εντάξει σε παίρνουνε στην αγκαλιά οι γονείς, σε πάνε, σε φέρνουνε. Ενώ, όταν είσαι μεγάλος, δεν μπορείς. Δεν αντέχεις δηλαδή. Και τα τότε χρόνια δεν ήταν και εύκολα.

Συνεντευκτής: **Οι γονείς σου τι ηλικία έχουν;**

ΣΚ25: Είναι 74 ο πατέρας μου και 70-71 η μητέρα μου.

Συνεντευκτής: **Τώρα πάμε στο κομμάτι του κοινωνικού αποκλεισμού. Θέλω να σε ρωτήσω και επειδή μου αρέσει να ρωτώ ευθέως για να ξεκινήσει και η συζήτηση, έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό στην ζωή σου;**

ΣΚ25: Τι εννοείς κοινωνικό αποκλεισμό;

Συνεντευκτής: Με βάση τη βιβλιογραφία εννοούμε την στέρηση, την αδυναμία απορρόφησης δημοσίων και κοινωνικών αγαθών. Κάποια από αυτά είναι υγεία, είναι η εκπαίδευση, είναι ο αθλητισμός.

ΣΚ25: Εγώ πήγα σε ιδιωτικό σχολείο. Δεν είχα πρόβλημα κανένα στο σχολείο μου. Ούτε από τους συμμαθητές μου, ούτε από τους δασκάλους μου, ούτε τίποτα. Βέβαια μπορεί να πει κανένας ότι επειδή ήταν ο πατέρας σου καθηγητής και το γνωρίζανε.

Συνεντευκτής: Καθηγητής σε δημοτικό;

ΣΚ25: Φυσικός ήταν σε Γυμνάσιο, Λύκειο. Νομίζω ότι [...] θα νομίζουν ότι από εκεί είναι η όλη ιστορία. Δεν νομίζω, γιατί ο κάθε άνθρωπος φτιάχνει ξεχωριστά την προσωπικότητά του και φίλες έχω, και φίλους έχω. Και ο κοινωνικός μου περίγυρος δεν είδε ποτέ την αναπηρία ως αναπηρία. Εκεί που δε μπορώ να πάω, βοηθάνε αυτοί που είναι γύρω μου. Αλλά όχι ότι δεν πάω. Και σινεμά πάω και θέατρο πάω. Και στον αθλητισμό που είμαι, μια χαρά όλα είναι.

Συνεντευκτής: Στην υγεία; Σε νοσοκομεία προσβασιμότητα; Εμένα με νοιάζει η προσβασιμότητα ας πούμε. Στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς;

ΣΚ25: Κοίτα, επειδή εγώ πηγαίνω πάντα με συνοδό, γιατί μόνη μου δεν μπορώ να κυκλοφορήσω, εκτός από κάποια μέρη, όπως εμπορικά καταστήματα, κάποια μέρη που να είναι διευκόλυνση για μένα, τα υπόλοιπα έχω συνοδό. Δηλαδή, έξω στο δρόμο δε μπορώ να κυκλοφορήσω μόνη μου. Δεν μου το επιτρέπει η αναπηρία που έχω. Η σπαστικότητα δεν θα μου το επιτρέψει αυτό. Και έχω τον πατέρα μου ή κάποιον ταξιτζή ή κάποιον φίλο. Ή τα αδέρφια μου.

Συνεντευκτής: Άρα ουσιαστικά στο ερώτημα περί κοινωνικού αποκλεισμού η απάντησή σου είναι ότι δεν έχεις δεχτεί κοινωνικό αποκλεισμό.

ΣΚ25: Όχι δεν έχω δεχτεί.

Συνεντευκτής: Κοινωνικό ρατσισμό;

ΣΚ25: Ούτε αυτό μπορώ να πω. Ο ρατσισμός έρχεται, όταν εσύ το θέλεις. Όταν δεν το επιτρέπεις, δεν έρχεται.

Συνεντευκτής: Ούτε από κάποιους ας πούμε, οι οποίοι θα μπορούσαν [...]

ΣΚ25: Να μου πουν είσαι ανάπηρη και [...]; [...]

Συνεντευκτής: Ένα λεκτικό μπούλινγκ ας πούμε.

ΣΚ25: Ποτέ.

Συνεντευκτής: Ούτε στο σχολείο.

ΣΚ25: Στο σχολείο όχι. Δεν είχα τέτοια προβλήματα.

Συνεντευκτής: Ας μπούμε στο κομμάτι του κοινωνικού πόνου τότε. Ο οποίος είναι τα συναισθήματα όπως είπαμε και πριν που αφορούν το κομμάτι είτε του κοινωνικού αποκλεισμού, είτε της αναπηρίας. Εσύ αισθάνθηκες ποτέ [...]

Θα σου πω εγώ κάποια συναισθήματα και θα μου πεις αν αισθάνθηκες κάτι εσύ. Μπορεί να μην έχεις αισθανθεί και τίποτα. Θυμό, λύπη, στεναχώρια, κατάθλιψη, αδικία της ζωής. Οτιδήποτε τέλος πάντων που να έχει ένα αρνητικό αντίκτυπο στην ψυχολογία σου, ελέω του κοινωνικού αποκλεισμού ή της αναπηρίας.

ΣΚ25: Εκτός από θυμό -θυμό όχι επειδή είμαι ανάπηρη- θυμό, επειδή οι άλλοι δε δέχονται, -όχι δεν δέχονται- όταν υπάρχουν θέσεις παρκαρίσματος, να σου δώσω ένα παράδειγμα, και δε σέβονται αυτό το πράγμα, γιατί την βλέπουν την ταμπέλα δεν μπορεί. Ο κάθε οδηγός που γνωρίζει τα σήματα, γνωρίζει και αυτό

το σήμα. Δεν το βλέπουν κι εκεί εγώ θυμώνω. Θυμώνω όχι με τον εαυτό μου, επειδή είμαι ανάπηρη, αλλά επειδή δε σέβονται αυτό το μέρος. «Είναι ανάγκη να παρκάρεις εκεί; Πήγαινε λίγο πιο κάτω». Αλλά επειδή ο Έλληνας συνήθως θέλει το αυτοκίνητό του δίπλα στο κρεβάτι του, που λέει ο λόγος, είναι αυτό το πρόβλημα, ότι πάντοτε θέλουμε το αυτοκίνητό μας να είναι μπροστά, σπίτι μας, μπροστά από εκεί που θα πάμε στο μαγαζί, να μην κάνουμε δύο βήματα παραπάνω και κουραστεί η μέση μας. Για να μην το πω αλλιώς.

Συνηνευκτής: Όταν ήσουν μικρή, αισθάνθηκες έτσι κάτι με την αναπηρία σου;

ΣΚ25: Όχι.

Συνηνευκτής: Ούτε κι όταν ήσουν μικρή;

ΣΚ25: Όχι. Βέβαια το κίνητρο ήταν των γονιών. Όπως με μεγάλωσαν, όπως με ανάθρεψαν και ότι μου έδωσαν να καταλάβω ότι δεν είσαι διαφορετική από τους άλλους. Απλώς δε μπορείς να κάνεις κάποια πράγματα. Με τον καιρό βέβαια απέδειξα ότι μπορώ να τα κάνω κι αυτά.

Συνηνευκτής: Άρα είσαι μία χαρά. Έχεις παρακολουθηθεί από κάποιον ψυχολόγο έτσι για να [...]

ΣΚ25: Όχι.

Συνηνευκτής: Πάμε στο κομμάτι του αθλητισμού. Εντάξει, από τη στιγμή που δεν έχεις αισθανθεί κοινωνικό αποκλεισμό, φαντάζομαι ότι δεν μπορούμε να συζητάμε πλέον ότι ο αθλητισμός να σε βοηθήσει στο κομμάτι της κοινωνικής ενσωμάτωσης, γιατί ήσουν ήδη ενταγμένη και δεν αισθάνθηκες τίποτα. Πες μου τα οφέλη του αθλητισμού.

ΣΚ25: Ναι, γιατί, πριν να μπω εγώ στον αθλητισμό, δούλευα. Και στην δουλειά μου δεν με αντιμετώπιζανε σαν την ανάπηρη που δεν μπορεί να κάνει τίποτα. «Είναι μπροστά σε ένα κομπιούτερ και άσ' την εκεί να ασχολείται». Είχα δουλειά κανονικά, δούλευα, ο διευθυντής ήταν διευθυντής. Οι υφιστάμενοι ήταν υφιστάμενοι, οι προϊστάμενοι ήταν προϊστάμενοι και [...] να κάνεις κάποια πράγματα.

Συνηνευκτής: Ποια είναι τα οφέλη του αθλητισμού για ένα άτομο με αναπηρίες. Πώς σε έχει βοηθήσει;

ΣΚ25: Ο αθλητισμός με έχει βοηθήσει στο κομμάτι το ότι μπορώ να κινούμαι άνετα, εννοώ οικονομικά έτσι; Γιατί οι επιτυχίες αυτό μου δίνουν.

Συνηνευκτής: Οικονομικό όφελος;

ΣΚ25: Ναι. Ότι γνώρισα πολύ κόσμο από το εξωτερικό, που δεν θα τον γνώριζα διαφορετικά, από την στιγμή που με γνωρίζουν τα περισσότερα άτομα που έχω, με έχουν δει στον αθλητισμό από όλα τα κράτη. Και αυτό νομίζω ότι είναι μία επιτυχία του αθλητισμού.

Συνηνευκτής: Παίρνεις χρήματα για την ενασχόλησή σου με τον αθλητισμό;

ΣΚ25: Εννοώ με τις επιτυχίες. Ξέρεις ότι ανταμείβονται οι αθλητές. Έτσι δεν είναι; Όχι χορηγοί. Το κράτος δεν μας δίνει οικονομική επιβράβευση για αυτά που κάνουμε; Από αυτά έχω όφελος, εντάξει. Γιατί πάντοτε είμαι στα μετάλλια, πάντοτε είχα παγκόσμια ρεκόρ. Οπότε καταλαβαίνεις ότι τα οικονομικά είναι κάπως καλύτερα από μία σύνταξη αναπηρική ή από τη δουλειά που θα έπαιρνα. Που παίρνω δηλαδή.

Συνηνευκτής: Σε φτάνουν όμως αυτά για να ζήσεις;

ΣΚ25: Ναι. Η σύνταξή μου εννοείς.

Συνεντευκτής: **Ναι. Γιατί και αυτό προϋποθέτει να μπορέσεις να ζήσεις, να πληρώσεις λογαριασμούς. Τη φόρμα σου, τη μπάλα, το οτιδήποτε, όλα τα αξεσουάρ [...]**

ΣΚ25: Η σφαίρα είναι του συλλόγου και τα όργανα. Τα αγοράζει ο προπονητής, ο σύλλογός μου. Τώρα το κομμάτι του ντυσίματος εγώ πάντοτε είμαι με αθλητική περιβολή. Δεν είμαι ποτέ με σακάκι και με κοστούμι και τέτοια πράγματα. Δεν θα με δεις ποτέ έτσι. Μόνο σε κάποιες εκδηλώσεις. Πάντοτε τζινάκι, μπλουζίτσα. Και επειδή το αγώνισμά μου είναι καθιστό ούτως ή άλλως και δεν έχω πρόβλημα από τη μέση και κάτω να καθίσω με ένα παντελόνι τζιν ή κάτι άλλο. Ε, οι φόρμες είναι για το σπίτι.

[...]

Συνεντευκτής: **Θα πάμε στα προσωπικά τώρα. Οι φίλοι σου είναι άτομα σε καρότσι; Είναι άτομα αρτιμελή;**

ΣΚ25: Όχι. Ποτέ δεν είχα κάνει με άτομα με αναπηρία παρέα. Μόνο με το κομμάτι του αθλητισμού ξεκίνησα να έχω παρέες, να γνωρίζω άτομα με αναπηρία. Σου είπα οι γονείς μου με μεγαλώσανε σαν να ήμουν ένα μη ανάπηρο παιδί.

Συνεντευκτής: **Αρα ο περίγυρός σου, ο κοινωνικός είναι άτομα αρτιμελή; Χωρίς αναπηρία;**

ΣΚ25: Ναι. Τα περισσότερα.

Συνεντευκτής: **Γιατί το επέλεξες αυτό;**

ΣΚ25: Δεν το επέλεξα εγώ. Έτσι κολλούσα. Πρέπει να ξέρεις ότι τα άτομα με αναπηρία, τα περισσότερα έχουν ένα κόμπλεξ που έχουν αναπηρία. Νομίζουν, ότι, επειδή είναι ανάπηρα, το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να κάνουν παρέα με τα άτομα με αναπηρία. Και ότι κανένας άλλος δεν μπορεί να τους δεχτεί. Εγώ έχω και ο φίλος μου προσωπικά, είναι άτομο χωρίς αναπηρία. Και μου λέει «εγώ βλέπω τη ΣΚ25, δε βλέπω ένα άτομο με αναπηρία για να το λυπάμαι». «Δεν κατάλαβα» μου λέει «γιατί να το δω αυτό». Εντάξει υπάρχουν δυσκολίες, δεν μπορούμε να πάμε στο ένα μαγαζί. Πηγαίνουμε εκεί που μπορούμε. Δεν έχω πρόβλημα τέτοιο. Καταλαβαίνεις ότι αυτό έχει να κάνει και με την οικογένεια. Αν ο άλλος σου λέει ότι είσαι ανάπηρος. Είσαι ανάπηρος, συνέχεια. «Α τον κακόμοιρο, το ένα, το άλλο». Και εκείνο που δεν μου αρέσει καθόλου να λένε και με εκνευρίζει είναι «αχ το κακόμοιρο το παιδί». Δεν είμαστε παιδιά.

Συνεντευκτής: **Έχεις δίκιο σ' αυτό.**

ΣΚ25: Δεν είμαστε παιδιά. Είμαστε ενήλικοι. Είμαστε άνθρωποι. Δεν είμαστε κάτι άλλο εκτός της πόλης μας ή εκτός της χώρας μας. Πολίτες είμαστε.

[...]

Συνεντευκτής: **Η συνέντευξή μας ολοκληρώθηκε. Θα ήθελα τώρα να σε αφήσω να μου πεις ότι θέλεις εσύ με βάση τη συνέντευξη. Αν θέλεις να στείλεις κάποιο μήνυμα, να περάσεις κάποιο μήνυμα οτιδήποτε.**

ΣΚ25: Το μήνυμα είναι αυτό που στέλνω, όταν πηγαίνουμε στα σχολεία, γιατί σαν Ολυμπιονίκες έχουμε το δικαίωμα να πηγαίνουμε στα σχολεία, να μιλάμε για τον αθλητισμό και για τα προβλήματα των ΑΜΕΑ. Εμείς δηλαδή. Το μήνυμά μου είναι ότι ποτέ δεν το βάζουμε κάτω, ό,τι και να μας τύχει στη ζωή μας. Και

προσπαθούμε να κάνουμε το καλύτερο που μπορούμε. Δεν πέφτουμε. Και αν πέσουμε, είναι αυτό που λέει ο ποιητής μας [...] για την Ιθάκη ο δρόμος είναι μακρύς. Μακρύς και απόλαυσέ τον. Ό,τι και να σημαίνει αυτό. Ότι και να σου τύχει στην ζωή σου. Μπροστά στο δρόμο σου. Αυτό είχα να πω εγώ. Αυτό είναι το μήνυμά μου. Και φυσικά τα άτομα να μη φοβούνται να βγουν έξω από το σπίτι τους, τα άτομα με αναπηρία. Ό,τι αναπηρία και να είναι αυτή. Και να μην ακούει τον γύρω του κόσμο, τους γονείς, τους συγγενείς, ότι είναι ανάπηρος και δε μπορεί να κάνει τίποτα.

Συνεντευκτής: ΣΚ25 σ' ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη.

ΣΚ25: Κι εγώ ευχαριστώ.

Συνεντευκτής: Να είσαι καλά. Σου εύχομαι καλή επιτυχία σε όλους τους στόχους σου.

ΣΚ25: Και εσύ το ίδιο.